

שבוע פרשת תבוא

(07 - 13 September 2025)

י"ד - כ' אלול תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהֶאֱדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מֵאֲדָרְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְיְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמַר-נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לֹלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוִנוּ בְּחֶרֶת אָפָם בְּנוּ: ד אֲזִי הַמִּים
שִׁטְפוּנוּ נְחֹלָה עָבַר עַל-נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל-
נַפְשָׁנוּ הַמִּים הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וְיֹקָשִׁים
הִפַּח נִשְׁבָּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שְׁמִים וְאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיְיָ בְּהֶרֶץ-צִיּוֹן לֹא-
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וְיְיָ סָבִיב לְעַמּוֹ מִעֲתָה וְעַד-עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׂבֹט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא-יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יְדֵיהֶם: ד הִיטִיבָהּ יְיָ לַמּוֹבִיּוֹת וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עָקְלָקְלוֹתָם וְיֹלִיכֵם יְיָ
אֶת-פְּעָלֵי הָאָרֶץ שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

אגרות קודש

ב"ה, ג' אלול, ה'תשל"א
ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר ארי' שי' שרון

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא קבלתי מכתב ממך, אף על פי שאני דורש עליו על ידי ידידינו
המשותף מר שלמה שי' מידנצ'יק.

כתבי עתה הוא בקשר עם הזדמנות שבאה לידי (בהפתעה) להביע דעתי, אף כי באופן
חשאי, בשאלת ההסדר חלקי וכו', ובפרט שנתבקשתי גם כן לפרש שתיקתי בשבועות האחרונים
בנוגע להחזרת השטחים בכלל ולבעיות הסדר חלקי בפרט.

ומרשה אני לעצמי להמציא גם למר הערכתי בזה על פי המצורף בזה. ואסיר תודה אחי לו
אם יודיעני תגובתו בהאמור, ובאם יש לו הרשות לכתוב בזה – באופן גלוי-לב. ומובן ופשוט אשר
מכתבו מענה יהיה רק בינו וביני באם רצונו של מר בזה.

כיון שנכנסנו לחודש אלול, אביע למר ולכל אשר לו ברכתי לכתובה וחתימה טובה לשנה
טובה ומתוקה.

בכבוד ובברכת הצלחה בתפקידו הכי אחראי,

מ. שניאורסאהן

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 224..... שולחן ערוך עם הערות וציורים
225..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
228..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 232..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 233..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 234..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 234..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 236..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
238..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
240..... רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
241..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 49..... ילקוט לוי יצחק על התורה
50..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
175..... נביאים וכתובים
185..... עין יעקב - מסכת ברכות
242..... נקודה משיחת קודש מעובדת
243..... חומש לקריאה בציבור
252..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
253..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ג-ד
254..... לוח זמנים
255..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה את הוי' האמת היום ג'
שבת פרשת תבוא, כ"ף אלול, ה'תשל"ד..... 5

התוועדות

- שיחת יום ה' פ' תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ד..... 12
שיחת ש"פ תבוא, כ"ף אלול, שבת סליחות, ה'תשל"ד..... 27

לקוטי שיחות

- פרשת תבוא, כך נט, א..... 39
ח"י אלול, כך נט..... 45

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תבוא..... 51
לוח לתהלים היומי..... 75
תניא יומי..... 76
לוח 'היום יום'..... 91

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 94
שלושה פרקים ליום..... 98
פרק אחד ליום..... 148
ספר המצוות..... 172

לימוד מזהיל לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת מנחות..... 177
גמרא עם ביאור - מסכת הוריות..... 186
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 225

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה בפרשת השבוע, פרשת כי תבוא:

1 אֶת הַיּוֹם הָאֵמֶרֶת הַיּוֹם גּוֹ' וְהַיּוֹם הָאֵמֶרֶת הַיּוֹם גּוֹ' ¹ ופירש
2 רש"י: "האמרת והאמירך - אין להם עד מוכיח במקרא ולי נראה שהוא לשון
3 הפרשה והבדלה הבדלתי לך מאלהי עובדי כוכבים להיות לך לאלהים והוא
4 הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו
5 לעם סגולה, ומצאתי להם עד והוא
6 לשון תפארת כמו יתאמרו כל פועלי
7 ארץ". וּמְבוֹאֵר בְּזֶה בְּדְרוּשֵׁי
8 מאמרי חסידות של רבֹּתִינֹו
9 נְשִׂיאֵינֹו אֲדַמְרִי חֲבִ"ד (בְּלִקְוִטִי
10 תוֹרָה לֵאדְמוֹרִי הֶזְקֵן - בְּסִיּוֹם
11 הַדְּרוּשׁ ², וּבִאֹר הַתּוֹרָה ³
12 לֵאדְמוֹרִי הַצִּמְח צִדְק' וּבְדְרוּשֵׁי
13 אֲדַמְרִי מִהַר"ש ⁴ - בְּהַתְחַלַּת
14 הַדְּרוּשׁ), שֶׁהָאֵמֶרֶת הוּא
15 לְשׁוֹן אֲמִירָה וְדִבּוּר, וְאֵת ה'
16 הָאֵמֶרֶת הוּא ⁵ לְשׁוֹן שֶׁל פּוֹעֵל
17 יוֹצֵא, הֵינּוּ גּוֹרֵם לֵאחֵר לְפִעוֹל
18 בְּלוֹמַר אֹתוֹ, כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
19 הַפּוֹעֵל אֶת ה' שִׁיאֲמַר כו',
20 וְקֵאִי וְהִכּוֹנֶנָה הִיא עַל עֲשֵׂרָה
21 הַמֵּאמְרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה "יְהִי אוֹר",
22 וְיְהִי רִקִּיעַ' וְכו' שֶׁבָּהֶם נִבְרָא
23 הָעוֹלָם ⁶, שֶׁקְשָׁרִים עֲשֵׂרָה
24 הַמֵּאמְרוֹת הֵלְלוּ עִם עֲשֵׂרָת
25 הַדְּבָרוֹת שֶׁנִּאמְרוּ בִּמְתֵן תּוֹרָה
26 [בְּדִאֲתָא כִּפִּי שְׁמוּבָא בְּדִהָרִי
27 (הוֹבָא בְּקוֹנְטֵרֶס וּמַעֲיָן ⁸
28 לֵאדְמוֹרִי הַרְשָׁב וְהוּא מֵאֵמֶר חֲסִידוֹת
29 עַל הַכְּתוּב בְּנִבּוּאֵת יִזְאֵל 'וּמַעֲיָן מִבֵּית
30 ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים'
31 שְׁנֵדֶס ב'קוֹנְטֵרֶס' בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ) עַל
32 הַפְּסוּק ⁹ בַּתּוֹרָה לִגְבִי קִרְבּוֹת
33 הַנִּשְׁאִים שֶׁבִּיאָו בֵּין הַשָּׂר י'כָּפ אֹחַת
34 עֲשֵׂרָה זֶהָ מֵלֶאָה קְטוֹרֶת, עֲשֵׂרָה
35 עֲשֵׂרָה הַכֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שִׁישׁ לִפְרֹשׁ אֶת הַכְּתוּב 'עֲשֵׂרָה עֲשֵׂרָה'

ביאור בדרך אפשר

37 כִּרְמֹז שֶׁעֲשֵׂרָה הַמֵּאמְרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם מְכוּוֹנִים כְּנֶגֶד
38 עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְשִׁנְיָהֶם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם יֵשׁ קְדוּשָׁה,
39 שֶׁעֲכָשִׁיו בְּכָל הַזְמָנִים חוֹזֶרֶת וּמִתְחַדֶּשֶׁת אֲמִירָתָם שֶׁל עֲשֵׂרֶת
40 הַדְּבָרוֹת עַל יְדֵי זֶה שֶׁבִּנְיָ יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמֵאֵמֶר
41 רַ"ז ¹⁰ לְכָל תַּלְמִיד בְּמַדְרַשׁ
42 חֲכָם שֶׁקוֹרָא וְשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה, בְּכָל
43 זְמַן וּבְכָל מָקוֹם הַקֶּבֶץ הַקּוֹרָא
44 וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה
45 חוֹזֵר וּמִתְחַדֶּשׁ הָעֵנִין הָאֲמוּר
46 בּוֹהֵר דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
47 אֶסְתַּכַּל בְּאוֹרֵייתָא וּבִרְאָ
48 עֲלֵמָא ¹¹ שֶׁקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִסְתַּכַּל
49 בַּתּוֹרָה וּבִרְאָ אֶת הָעוֹלָם (כְּמוֹ בְּנָאִי
50 שִׁישׁ לִפְנֵי תוֹכְנִית וְצִוִּיר שֶׁל הַבִּנְיָן וְעַל
51 פִּי זֶה הוּא בּוֹנֵה, וְנִמְצָא שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין
52 עֲשֵׂרֶת הַמֵּאמְרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם
53 לְעֵשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה, כִּי
54 לִימּוֹד תּוֹרָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹרֵם
55 שֶׁקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא וְשׁוֹנָה אֶת
56 דְּבָרֵי הַתּוֹרָה (עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת) וְנִפְעַל
57 מִחֲדָשׁ עֵינָן בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַל פִּי
58 הַתּוֹרָה (עֲשֵׂרָה הַמֵּאמְרוֹת). וְעֵינֵינוּ זֶה
59 שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁיֵּיךְ
60 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שְׁהִי מָה
61 שֶׁכְּתוּב אֶת הַיּוֹם הָאֵמֶרֶת
62 הַיּוֹם, קֵאִי מְכוּוֹן עַל רֹאשׁ
63 הַשָּׁנָה ¹² כְּמִבּוּאָר בְּקִבְלָהּ וּבְחִסְדוֹת
64 עַל הַכְּתוּב "הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֵלֶיךָ מִצּוֹךְ
65 לְעֵשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֵת
66 הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַת וְעִשִּׂית אוֹתָם בְּכָל
67 לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה לִפְנֵי
68 הַכְּתוּב "אֵת ה' הָאֵמֶרֶת... וְה'
69 הָאֲמִירִי", שֶׁבּוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם
70 בְּרִיאַת אָדָם הָרִאשׁוֹן הִיָּה הַמֵּאֵמֶר
71 שֶׁאֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִעְשָׂה
72 הָאֵדָם שֶׁנּוֹסֵף עַל הֵיְוֹתוֹ עוֹלָם קָטָן ¹⁴, כְּדִבְרֵי הַמְדְּרָשׁ

בס"ד. ש"פ תבוא, כ"ף אלול,

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 אֶת הַיּוֹם הָאֵמֶרֶת הַיּוֹם גּוֹ' וְהַיּוֹם הָאֵמֶרֶת הַיּוֹם גּוֹ' וּפִירֵשׁ
2 גּוֹ' ¹. וּמְבוֹאֵר בְּזֶה בְּדְרוּשֵׁי רַבֹּתִינֹו
3 נְשִׂיאֵינֹו (בְּלִקְוִטִי תוֹרָה — בְּסִיּוֹם הַדְּרוּשׁ ²,
4 וּבִאֹר הַתּוֹרָה ³ וּבְדְרוּשֵׁי אֲדַמְרִי מִהַר"ש ⁴ —
5 בְּהַתְחַלַּת הַדְּרוּשׁ), שֶׁהָאֵמֶרֶת הוּא לְשׁוֹן אֲמִירָה,
6 וְאֵת ה' הָאֵמֶרֶת הוּא ⁵ פּוֹעֵל יוֹצֵא, כְּלוֹמַר
7 הַפּוֹעֵל אֶת ה' שִׁיאֲמַר כו', וְקֵאִי עַל עֲשֵׂרָה
8 הַמֵּאמְרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם ⁶,
9 שֶׁקְשָׁרִים עִם עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת [בְּדִאֲתָא בְּדִהָרִי
10 (הוֹבָא בְּקוֹנְטֵרֶס וּמַעֲיָן ⁸) עַל הַפְּסוּק ⁹ עֲשֵׂרָה
11 עֲשֵׂרָה הַכֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעֲשֵׂרָה הַמֵּאמְרוֹת
12 מְכוּוֹנִים כְּנֶגֶד עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְשִׁנְיָהֶם בְּשֶׁקֶל
13 הַקֹּדֶשׁ], שֶׁעֲכָשִׁיו חוֹזֶרֶת וּמִתְחַדֶּשֶׁת אֲמִירָתָם
14 עַל יְדֵי זֶה שֶׁבִּנְיָ יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמֵאֵמֶר
15 רַ"ז ¹⁰ לְכָל תַּלְמִיד חֲכָם שֶׁקוֹרָא וְשׁוֹנָה הַקֶּבֶץ
16 קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה חוֹזֵר וּמִתְחַדֶּשׁ
17 הָעֵנִין דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶסְתַּכַּל בְּאוֹרֵייתָא
18 וּבִרְאָ עֲלֵמָא ¹¹. וְעֵינֵינוּ זֶה שֶׁיֵּיךְ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
19 (שְׁהִי מָה שֶׁכְּתוּב אֶת הַיּוֹם הָאֵמֶרֶת הַיּוֹם, קֵאִי
20 עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה ¹²), שֶׁבּוֹ הִיָּה הַמֵּאֵמֶר נִעְשָׂה
21 אָדָם ¹³, שֶׁנּוֹסֵף עַל הֵיְוֹתוֹ עוֹלָם קָטָן ¹⁴, הִיָּה הוּא

(1) פרשתנו כו, י"ז. (2) פרשתנו מב, ב. (3) פרשתנו ע' תתרס"ט. ע' תתרפ"ד. (4) סה"מ תר"ל ע' רצ. (5) לקו"ת שם. (6) אבות רפ"ה. (7) ח"ג יא, סע"ב. וראה לקו"ת חוקת נז, ד. שה"ש כה, ג. (8) מאמר טז פ"א. (9) נשא ז, פו. (10) ראה תדבאר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (11) זח"ב קסא, סע"א ואל"ך. (12) ראה רמ"ז לזח"ב לב, ב. לקו"ת פרשתנו שם מא, ג. מב, א. (13) בראשית א, כו. (14) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (וכפי שנאמר באבות דרבי נתן, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא באדם, ברא
2 בעולם ומפרט ומונה שם דברים רבים שקיימים בעולם ויש דוגמתם באדם,
3 **הַרִי הוּא** האדם **גִּמְר וּשְׁלִימוֹת הַבְּרִיָּאָה כּוֹלָה** ולכן ראש השנה,
4 יום בריאת האדם, הוא לא רק היום של בריאת האדם אלא גם יום התחדשות
5 הבריאה של כל העולם. **וְעַל זֶה** על
6 התחדשות הבריאה על ידי לימוד
7 התורה (וקיום המצוות) של בני ישראל
8 **נֶאֱמַר** פסוק זה **אֵת הַוְי' הָאֱמָרָה**
9 **הַיּוֹם, שְׁפִירוּשׁוֹ (פְּנוּזָר לְעִיל)**
10 **הַפְּעֻלָּת אֵת ה' לֵאמֹר** כלומר,
11 אתה, היהודי, גרמת לקדוש ברוך הוא
12 שיאמר את **מֵאֱמַר נַעֲשֶׂה אָדָם**
13 **גּו' (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׁאֵר**
14 **הַמֵּאֲמֻרוֹת), כִּי, בַּפֶּעַם**
15 **הָרִאשׁוֹנָה (בַּתְּחִלַּת הַבְּרִיָּאָה)**
16 **הָיָה זֶה** אמירת 'נעשה אדם' (וכל
17 שאר המאמרות) **עַל יְדֵי הַקִּבְּ"ה**
18 **בַּעֲצָמוֹ, מִצַּד כִּי חִפֵּץ חֶסֶד**
19 **הוּא¹⁵,** כלשון הכתוב במיכה,
20 ובחסדו רצה הקדוש ברוך הוא מצד
21 עצמו לברוא עולם ונבראים ולהשפיע
22 להם חיות **וְעַכְשִׁיו** לאחר שהעולם
23 כבר נברא והוא קיים אזי המשך קיום
24 העולם והשפעת החיות מהקדוש ברוך
25 הוא לנבראים **בְּאֲתֵּעְרוּתָא דְּלִתְמָא**
26 **תְּלִיא מִילְתָּא¹⁶,** בהתעוררות
27 מלמטה, היינו עבודת האדם, הדבר
28 תלוי, **עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה כּו',**
29 **שְׁעַל יְדֵי זֶה אֵת הַוְי' הָאֱמָרָה**
30 **גּו' כמבואר לעיל שעל אמירת ודיבור**
31 האדם בדברי תורה הוא גורם שיהיה
32 הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו,
33 ובהתחדשות עשרת הדברות שבתורה
34 יש התחדשות של עשרה המאמרות
35 וחיות מתודשת לעולם.
36 **וּלְאַחֲרֵי זֶה** לאחר 'את ה' האמרת' שענינו נתבאר לעיל **נֶאֱמַר וְהַוְי'**
37 **הָאֱמִירָה הַיּוֹם,** השפעה מהקדוש ברוך הוא מלמעלה למטה **שְׁהוּא**
38 **עֲנִין אֲתֵּעְרוּתָא דְּלֵעֲלָא** התעוררות מלמעלה, מצד האלוקות,
39 **שְׁלִמְעֵלָה** ממקור נעלה יותר **מִהָּאֲתֵּעְרוּתָא דְּלֵעֲלָא** התעוררות
40 והמשכה מלמעלה **שְׁנַמְשֻׁכָּת עַל יְדֵי אֲתֵּעְרוּתָא דְּלִתְמָא** התעוררות
41 מלמטה, היינו 'אתערוותא דלעילא' שנפעלת על ידי עבודת האדם, אלא זו
- 42 'אתערוותא דלעילא' כל כך נעלית 'שְׁאִין אֲתֵּעְרוּתָא דְּלִתְמָא מַגְעַת
43 שֵׁם ש'אתערוותא דליתתא' לא יכולה 'להגיע' ו'לגעת' בדרגה כזו נעלית
44 ולפעול את המשכחה, **אַלָּא שְׁאֵף עַל פִּי כֵן** למרות שזו לא 'אתערוותא
45 דלעילא' שבאה על ידי פעולת 'אתערוותא דליתתא' **הַרִי הוּא בָּאָה** למעשה
46 **רַק לְאַחֲרֵי שְׁאֵת הַוְי'**
47 **הָאֱמָרָה,** ולכן סדר הדברים בפסוק
48 הוא שתחילה נאמר 'את ה' האמרת'
49 ואחר כך נאמר 'וה' האמירך', וטעם
50 הדבר שגם ה'אתערוותא דלעילא'
51 הנעלית שלא נמשכת על ידי עבודת
52 האדם באה בפועל לאחר ה'אתערוותא
53 דליתתא' הוא **כִּינֹן שְׁאִינָה שׁוֹרָה**
54 **וּמִתְגַּלָּה** למטה **אַלָּא כְּשִׁישׁ**
55 **שְׁלִימוֹת בַּמַּעֲשֶׂה הַתְּחִתּוֹנִים,**
56 כדברי הוזהר **דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא**
57 **לֹא שְׂרִיא אֲלֵא בְּאֲתֵר שְׁלִים¹⁷**
58 שהקדוש ברוך הוא אינו שורה
59 (ומתגלה) אלא במקום שלם.
60 **(ב) וְהִנֵּה נּוֹסֵף עַל הַפִּירוּשׁ**
61 **הַנּוֹזֵר לְעִיל שְׁהָאֱמָרָה הוּא**
62 **לְשׁוֹן אֱמִירָה וְדִיבּוּר, מְבוֹאֵר**
63 **בְּדְרוּשִׁים** מאמרי חסידות
64 **הַנּוֹזְרִים לְעִיל¹⁸ שְׁבִתִּיבַת**
65 **שְׁבִמִילָה הָאֱמָרָה יֵשׁ שְׁלִשָּׁה**
66 **פִּירוּשִׁים נוֹיֵשׁ לּוֹמַר שְׁנַרְמִז**
67 **גַּם בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה שֵׁם¹⁹,**
68 **שְׁמִבִּיא שְׁלִשַׁת הָעֲנִינִים**
69 **דְּלִתְהֵלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֲרָתָ²⁰**
70 **הָאֲמִירָה בכתוב בהמשך הענין, וזה**
71 **לשון הכתובים: "את ה' האמרת היום**
72 **להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו**
73 **ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע**
74 **בקולו. וה' האמירך היום להיות לו**
75 **לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמור כל**
76 **מצותיו. ולתתך עליון על כל הגוים**
77 **אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדוש לה' אלהיך כאשר**
78 **דבר"**, **וְכֹלָם** כל שלושת הפירושים במילה 'האמרת' **שְׁיִיכִים לְרֹאשׁ**
79 **הַשָּׁנָה** כפי שממשיך ומבאר.
80 **דְּהִנָּה, פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן בְּהָאֱמָרָה הוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת וְשִׁבְחָ,**
81 **כְּדֹאֲתָא** כפי שמובא **בְּגִמְרָא²¹ בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב** שהוא ה'דיבור
82 המתחיל' של מאמר זה **אֵת ה' הָאֱמָרָה וְה' הָאֱמִירָה, אָמַר לָהֶם**

(15) מיכה ז, יח. (16) ראה לקו"ת נצבים מז, ב. (17) זח"ג צ, ב. וראה לקו"ת שה"ש כד, א ואילך. ובכ"מ. (18) אוה"ת ותר"ל שם. (19) וראה גם סה"מ תר"ל ס"ע שא ואילך. (20) פרשתנו שם, יט. (21) ברכות ו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הראשון על ידי אמירה זו **הַעֲנֵן דְּהוּי' מֶלֶךְ גִּאוֹת לְבַשׁ** 28 (וכפי 41
 שמוכח בפרקי דרבי אליעזר שכאשר נברא אדם הראשון, "וראו אותו כל 42
 הבריות ונתייראו מלפניו, סבורין שהוא בוראן ובאו להשתחוות לפניו. אמר 43
 להם אדם, מה באתם להשתחוות, בואו אני ואתם ונלך ונלביש גאות ועוז 44
 ונמליך עלינו למי שבראנו... באותה 45
 שעה פתח אדם את פיו וענו כל 46
 הבריות אחריו והלבישו גאות ועוז 47
 והמליכו עליהן ליוצרן ואמר ה' מלך 48
 גאות לבש"). **וַיְכִיֹן שְׁנֵשֶׁמֶת אָדָם** 49
הָרִאשׁוֹן הֵיחָה נִשְׁמָה פְּלִילִית 50
שְׁפּוּלָלֶת כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, 51
הֵנָּה עַל דֶּרֶךְ זֶה כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אָדָם 52
 הראשון **צָרִיף כָּל אֶחָד** 53
מִיִּשְׂרָאֵל לַפְּעוֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה 54
הַעֲנֵן דְּהוּי' מֶלֶךְ גִּאוֹת לְבַשׁ, 55
עַל יְדֵי זֶה שֶׁתְּמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם 56
 על ידי שיקבל על עצמו את מלכותו 57
 של הקדוש ברוך הוא. 58
וּפִירוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהָאִמְרָתָּ 59
הוא מְלָשׁוֹן אִמְרִיה וְדִיבּוּר, 60
כַּנֶּזֶק לְעִיל וּמִבּוֹאָר לְעִיל 61
 באריכות. וְנוֹסֵף לָזֶה, יִשְׁנֵם כָּל 62
שְׁלֹשָׁה פִירוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים 63
לְעִיל ב'האמרת', לשון חשיבות, 64
לשון לבוש ולשון אמירה גַּם בַּעֲנֵן 65
דְּהוּי' הָאִמְרָתָּ 29, שֶׁהוא עֲנֵן 66
הַאֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא, הַהֲתַעְוֹרֶת 67
מלמעלה שנפעלת על ידי 'את ה' 68
האמרת' וכן 'האתערותא דלעילא' 69
הנעלית יותר שאינה נמשכת על ידי 70
'האתערותא דלתתא' כַּנֶּזֶק לְעִיל, 71
 וכפי שממשיך ומבאר בסעיף הבא. 72
ג) וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּהֵנָּה, עֲנֵן 73
הָאִמְרָתָּ (הָאִמְרָתָּ מְלָשׁוֹן 74
אִמְרִיה וְדִיבּוּר), שֶׁקְשׁוּר עִם 75
עֲשָׂרָה הַמֵּאָמוֹת וְעֲשָׂרָת 76
הַדְּבָרוֹת, כַּמְבּוֹאָר לְעִיל בְּסֵעִף א, 77
קָאִי מְכוּן עַל דְּרִגַּת אֲלָקוֹת 78
כְּפִי שֶׁבָּאָה בְּאֹפֶן שֶׁל 79
הַתְּחַלְקוֹת לְפָרָטִים שׁוּנִים, וְעַד 80

הַקֶּבֶץ לְיִשְׂרָאֵל, אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה מציאות נבדלת, דבר 1
 מיוחד וחשוב **אַחַת בְּעוֹלָם, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת** 2
בְּעוֹלָם (כדברי הגמרא בתפילין של הקדוש ברוך הוא, כתוב 'ימי כעמך 3
 ישראל גוי אחד בארץ' והקדוש ברוך הוא משתבח בישראל כמו שכתוב 'את 4
 ה' האמרת היום וה' האמריך היום, 5
 אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל 6
 אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם 7
 שנאמר 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' 8
 אחד' ואני אעשה אתכם חטיבה אחת 9
 בעולם שנאמר 'ימי כעמך ישראל גוי 10
 אחד בארץ'), **וּבְפִירוּשׁ רַשִׁ"י,** 11
שֶׁהָאִמְרָתָּ הוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת 12
וְשִׁבְחָה, כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 13
בַּתְּהִלִּים יִתְאַמְרוּ (יִשְׁתַּבְּחוּ) כָּל 14
פּוֹעֲלֵי אֶנְךָ 22. וְכֵן פִּירוּשׁ 15
רַשִׁ"י 23 בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּגִמְרָא 16
שֶׁחֲטִיבָה אַחַת הֵינִי שִׁבְחָה 17
אֶחָד וּמִיּוֹחַד לִמְרָא עַל הַקְדוּשׁ 18
בְּרוּךְ הוּא אֵין כְּמוֹךָ. וְעֵנֵן זֶה 19
יִשְׁנֵן גַּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, 20
כְּמֵאֲמַר רַשִׁ"י 24 בְּגִמְרָא אֲמַר 21
הַקֶּבֶץ ה' אֲמַר לִפְנֵי בְּרֹאשׁ 22
הַשָּׁנָה מְלִכִּיּוֹת כּו', כְּדִי 23
שֶׁתְּמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם, שֶׁאֲמַר 24
הוא לשון אמירה ודיבור אבל גַּם 25
כֵּן לְשׁוֹן שִׁבְחָה וְחִשְׁבוֹת. 26
וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁהָאִמְרָתָּ הוּא 27
מְלָשׁוֹן לְבוּשׁ, כְּדִאִיתָא כְּפִי 28
שְׁמוּבָא בְּמִדְרָשׁ עַל פְּסוּק 25 29
בְּמִגִּילַת אִיכָה בַּעֲצֵה אִמְרָתָּ (לְפִי 30
פשוטו, ביצע וקיים את אשר אמר וגזר, 31
ולפי המדרש) בַּיִצֵּעַ וּפְרִפְרָא 32
(לְבוּשׁ) דִּילִיָּה קָרַע אֶת הַבְּגָד 33
שֶׁלוֹ. וְעֵנֵן זֶה שֶׁל הַלְבוּשׁ שִׁיִּיף 34
לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁבּוֹ אֲמַר אָדָם 35
הָרִאשׁוֹן מִיָּד שֶׁנִּבְרָא לְכָל 36
הַנִּבְרָאִים בּוֹאֵי 26 נִשְׁתַּחֲוֶה 37
וְנִכְרַעַה נִכְרַעַה נִכְרַעַה בְּרוּךְ, הֵינִי 38
נִתְבַּטֵּל לִפְנֵי הוּי' עוֹשֵׁנוֹ 27, 39
 כלשון הכתוב בתהילים ופַּעַל אדם 40

(22) תהלים צד, ד. (23) תגיתג, ג. (ס"א. 24) ר"ה טז, א. לר, ב. (25) איכה ב, יז. (26) תהלים צה, ו. (27) פרדר"א פ"א. ועוד.
 (28) שם צג, א. (29) אוה"ת שם ע' תתרפז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְשִׁלְמוֹת שְׂבֻזָּה בדרגת האלוקות שבאה בהתחלקות שְׁהִיא בְּמִסְפָּר
2 עֶשֶׂר, שְׁהוּא הַמִּסְפָּר עֶשֶׂר שְׁלִימוֹת הַמִּסְפָּר, שְׁלֹכֵן הַשְּׁלִימוֹת
3 שֶׁל כָּל הָעֲנִינִים למעלה באלויות היא בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר³⁰, כְּמוֹ
4 עֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁהם דווקא במספר עשר, עֶשֶׂר וְלֹא תִשַׁע, עֶשֶׂר
5 וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר³¹, וְכֵן עֶשֶׂר
6 לְשׁוֹנוֹת שֶׁל שִׁירָה שְׁאָמַר 1 עֶשֶׂר, שְׁהוּא שְׁלִימוֹת הַמִּסְפָּר, שְׁלֹכֵן הַשְּׁלִימוֹת
7 דָּוִד³² (כדברי הגמרא, "בעשרה 2 שֶׁל כָּל הָעֲנִינִים היא בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר³⁰, כְּמוֹ עֶשֶׂר
8 מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים 3 סְפִירוֹת, עֶשֶׂר וְלֹא תִשַׁע עֶשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר³¹,
9 בניצוח בניגון במשכיל במזמור בשיר 4 וְכֵן עֶשֶׂר לְשׁוֹנוֹת שֶׁל שִׁירָה שְׁאָמַר דָּוִד³²,
10 באשרי בתהלה בתפלה בהודאה 5 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְכִדְאִיתָא בַּפְּרָדֵס³³ שֶׁכֵּל דְּבַר הוּא
11 (בהללויה"), וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, 6 בַּעַל שְׁלֹשׁ קוּטְרִים, אוֹרְךָ רוֹחֵב וְעוֹמֵק, וְכֵל
12 וְכִדְאִיתָא כְּפִי שְׁמוּבָא בַּפְּרָדֵס³³ 7 אֶחָד מֵהֶם כְּלוֹל מְשֻׁלָּשָׁה, רֹאשׁ תוֹךְ סוֹף, וּבִיחַד
13 סֵפֶר 'פרס רימונים' למקובל רבי משה 8 עַם הַמָּקוֹם הַסּוֹבְבִים, הָרִי זֶה מִסְפָּר עֶשֶׂר.
14 קורדובירו שֶׁכֵּל דְּבַר בעולם הוא 9 וּבְלִשׁוֹן הַחֲקִירָה³⁴, תִּשְׁעָה מְקָרִים וְהָעֶצֶם. וּבָזֶה
15 בַּעַל שְׁלֹשׁ קוּטְרִים, אוֹרְךָ 10 נְכַלֵּל גַּם עֲנִינֵם שֶׁל פְּרָטִים הַנִּזְכָּרִים לְעִיל כְּפִי
16 רוֹחֵב וְעוֹמֵק, וְכֵל אֶחָד מֵהֶם 11 שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּכַלְלוֹת, כְּמוֹ בַּעֲשָׂרָה
17 מְשֻׁלָּשָׁה אֵלֶּה כְּלוֹל מְשֻׁלָּשָׁה, 12 מֵאֲמֹרוֹת, שִׁישְׁנוֹ גַּם הַמֵּאֲמָר דְּבִרָאשִׁית³⁵
18 רֹאשׁ תוֹךְ סוֹף, הַהִתְחַלָּה, הַאֲמַצַּע 13 (בְּמֵאֲמָר רַז"ל³⁶ בְּרָאשִׁית נָמִי מֵאֲמָר הוּא),
19 וְהַסּוּם, וְשֹׁלוֹשׁ פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ הֵם תִּשַׁע 14 שְׁהוּא הַמֵּאֲמָר אֶחָד שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר³⁶ וְהֵלֵא בְּמֵאֲמָר
20 וּבִיחַד עַם הַמָּקוֹם הַסּוֹבְבִים, 15 אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת [כִּדְּוִעַ³⁷ הַפִּירוֹשׁ בָּזֶה
21 הָרִי זֶה מִסְפָּר עֶשֶׂר. וּבְלִשׁוֹן 16 שְׁאֲכֵן יִשְׁנוֹ מֵאֲמָר אֶחָד, שְׁהוּא בְּמֵאֲמָר
22 הַחֲקִירָה³⁴, תִּשְׁעָה מְקָרִים 17 דְּבִרָאשִׁית, שֶׁעַל יְדוֹ נִבְרָאוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכֵל
23 דְּבָרִים נְתוּנִים לְשִׁנּוּיִים כְּמוֹ הַכְּמוֹת, 18 צָבָא³⁸] שְׁכּוֹלֵל אֵת כָּל הַמֵּאֲמֹרוֹת, תִּשְׁעָה
24 הַאֲיֻכּוֹת, הַהִשְׁתִּיכּוֹת וְכוּ' וְהָעֶצֶם 19 הַמֵּאֲמֹרוֹת שְׁלֹאֲחֲרִי, וְהַמֵּאֲמָר דְּבִרָאשִׁית עֲצָמוֹ
25 מְהוּת הַדְּבַר. וּבָזֶה נְכַלֵּל גַּם 20 כְּפִי שְׁהוּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה הַמֵּאֲמֹרוֹת. וְכֵן בַּעֲשָׂרָה
26 עֲנִינֵם שֶׁל פְּרָטִים הַנִּזְכָּרִים 21 הַדְּבָרוֹת יִשְׁנוֹ הַדִּיבּוּר דְּאֲנִכִּי³⁹ שְׁכּוֹלֵל אֵת כָּל
27 לְעִיל כְּפִי שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל 22 עֲשָׂרָה הַדְּבָרוֹת⁴⁰ (תִּשַׁע הַדְּבָרוֹת שְׁלֹאֲחֲרִי, וְכֵן
28 הַתְּכַלְלוֹת זֶה בּוֹזֵה, כְּמוֹ בַּעֲשָׂרָה 23 הַדִּיבּוּר דְּאֲנִכִּי עֲצָמוֹ כְּפִי שְׁהוּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה
29 מֵאֲמֹרוֹת, שִׁישְׁנוֹ גַּם הַמֵּאֲמָר 24 הַדְּבָרוֹת). וְכֵן בַּעֲשָׂרָה סְפִירוֹת יִשְׁנָה סְפִירוֹת,
30 דְּבִרָאשִׁית³⁵ (בְּמֵאֲמָר רַז"ל³⁶ 25 הַחֲכֻמָּה, שְׁנוֹסֵף עַל הַיּוֹתֵה אֶחָת מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת,
31 בְּמֵאֲמָר שְׁעֵשֶׂר פְּסוּקֵי מַלְכוּיֹת 26 הָרִי הִיא גַּם כּוֹלֵלֶת אֵת כָּל הַסְּפִירוֹת³⁷. אֶלָּא
32 הַנֶּאֱמָרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֵם כִּנְגַד עֲשָׂרָה
33 מֵאֲמֹרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאִמְרוּ
34 בְּגִמְרָא, שֶׁאִמְנֵם נִאֲמַר בְּכִרְיָא תִּשַׁע
35 פְּעָמִים 'וְיִאֲמַר' וְלֹא עֶשֶׂר, אֲבָל
36 בְּרָאשִׁית הַמִּילָה בְּרָאשִׁית בְּפִנִּי
37 עֲצָמָה נָמִי גַם כֵּן מֵאֲמָר הוּא "דְּכֹתִיב בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִעֲשִׂי", וּפִירֵשׁ
38 רַשִׁי: "בְּרָאשִׁית נָמִי מֵאֲמָר הוּא - וְאֵף עַל גִּב דְּלֹא כְּתִיב בִּיה וְיִאֲמַר יְהִי שָׁמַיִם
39 כְּמֵאֵן דְּכֹתִיב דְּמִי דְּבִאֲמִירָה נָמִי אִיבְרִי וְלֹא בִידִים דְּכֹתִיב בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם
40 נִעֲשִׂי", שְׁהוּא הַמֵּאֲמָר 'בְּרָאשִׁית' הַמֵּאֲמָר אֶחָד שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר³⁶

(30) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 2. (31) ספר יצירה פ"א מ"ד. (32) ראה פסחים קיז, א. פרש"י תהלים בתחלתו. (33) שער ב פ"א-ב. (34) ספר מלת ההגיון שער יו"ד. (35) בראשית א, א. (36) ר"ה לב, א. (37) ראה לקו"ת בהר מא, ד. ובכ"מ. (38) בראשית ב, א. וראה פרש"י שם א, יד. (39) יתרו כ, ב. (40) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הכולל לכל ט' מאמרות. וכן הוא למטה גם כן כשעלה ברצונו לברא העולם
2 במחשבה אחת נבראו כל העולמות בדרך כלל והוא מה שכתוב בראשית ברא
3 ותרגם יונתן בחוכמתא ונפרטו אחר כך בט' מאמרות בששת ימים כו'. אלא
4 שגם כלל זה כפי שעשרת המאמרות נכללים ב'בראשית', עשרת הדברות
5 נכללים ב'אנכי' ועשר הספירות נכללות
6 ב'חכמה' הוא בגדר של
7 התחלקות לפרטים כי אמנם
8 מדובר ב'התכללות', אבל זו התכללות
9 של פרטים שונים. ולמעלה מזה
10 הוא ענין הלבוש, שהוא
11 בבחינת המקיף ענין כללי שמקיף
12 מלמעלה שלמעלה מהתלבשות
13 בצורה פנימית והתחלקות
14 בפרטים, והיינו, שאף על פי
15 שפלבושים גופא עצמם יש
16 חילוק בין לבושי הראש
17 הגוף והרגל, כמו שרואים בלבושי
18 האדם הגשמי שהבגד של הראש אינו
19 דומה לבגד של הגוף וכן הבגד של
20 הגוף אינו דומה לבגד של הרגל מכל
21 מקום, פללות ענין הלבוש
22 הוא בבחינת מקיף כו' שאינו
23 בא בהתלבשות פנימית ועל דרך זה
24 הוא ענין הלבוש למעלה באלוקות, ה'
25 מלך גאות לבש', שהוא דרגה נעלית,
26 בבחינת 'מקיף' שלמעלה מהתחלקות
27 לפרטים.
28 ולמעלה יותר ודרגה נעלית עוד
29 יותר באלוקות הוא ענין השבח
30 (האמרת מלשון שבח).
31 פנוקר לעיל מפירוש רש"י
32 שזהו שבח אחד ומיוחד שבני
33 ישראל משבחים לומר על הקדוש
34 ברוך הוא אין כמוך, שזהו ענין
35 שבאין ערוף שלמעלה שנעלה
36 לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה
37 גם אפילו מבחינת המקיף כו'.
38 וגם ענין היותר נעלה דאין
39 כמוך כו' המשכת וגילוי הדרגה
40 הנעלית של 'אין כמוך' נעשה על
41 אתם בני ישראל עשיתונוי חטיבה אחת כו'. ויתירה מזה, שגם
- הענין דהוי' האמירך (שבא לאחר את הוי' האמרת),
שגם בו יש שלשה פירושים הנזכרים לעיל, לשון חשיבות,
לשון לבוש ולשון אמירה ועד לפירוש היותר נעלה דאין כמוך
כו', הבחינה הכי נעלית בפירוש של לשון חשיבות הרי הוא קשור
עם ישראל דוקא וכפי שממשיך
ומבאר.
ויובן על פי המבואר בארובה בדרושי אדמו"ר האמצעי⁴¹,
ובארובה יותר בדרושי כבוד
קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
נשמתו עז, ובדרושי כבוד
קדושת מורי ורבי
אדמו"ר⁴², הרבי הרי"צ, בענין
הביאור הפנימי במאמר המדרש במי
נמלך עם מי התייעץ הקדוש ברוך
הוא, כביכול, האם לברוא את העולם
בנשמותיהן של צדיקים⁴³
(ועל פי הכתוב בישעיה ועמך כלם
צדיקים⁴⁴ הכוונה לכל בני
ישראל), שגם שאפילו בדרגא
היותר נעלית באלוקות לפני
הצמצום כו', לפני הצמצום
הראשון באור האלוהי האין-סוף ובלי
גבול, שזו הדרגה שעלה ברצונו
כו'⁴⁵, שכל ענין העולמות והנבראים
הוא רק בתור התעוררות רצון לכך עד
לרצון המוחלט וכו', הרצון
העליון כפי שהוא מוחלט בעצמותו
ומהותו של הקדוש ברוך הוא, לפני
התעוררות רצון גלוי שיהיה
מהקדוש ברוך הוא בעצמו איזה
המשכה וגילוי אור כו' (אויב
נאר עצמות בלייבט ניט ווי
ער איז פארזיך אם רק עצמות
האלוקות לא נשאר לעצמו – אלא יש
איוו שהיא המשכה וגילוי אור ממנו),
כולל גם אפילו האור האלוהי
הנעלה ביותר שנמשך רק
באתערוותא דלעלא דלתתא
מלמעלה, מצד האלוקות עצמה
התעוררות מלמטה, מצד האדם אינה מגיעה ר'נועת' שם, הגה גם אפילו

(41) שער היחוד פט"ז ואילך. (42) ראה המשך יו"ט של ר"ה תרס"ה. תש"ג. ועוד. (43) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.
(44) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. (45) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֵׁם יִשְׁנָה כְּכֹר הַמִּצִּיאוֹת דִּישָׁרָאֵל שֶׁבָּהֶם נִמְלָךְ כּו'. ונשמות
2 ישראל חקוקות באלוקות גם בדרגה זו שהיא דרגה נעלית ביותר. וְאִף
3 שֶׁלְכֹאזְרָה הָרִי זֶה מְדַרְגָּה נְעִלִית מֵאֵד עַד כִּדִּי כֵךְ שְׁאִין שֵׁם
4 מִצִּיאוֹת כָּלֵל כּו' ואין שם ניתנת מקום אפילו לענין של המשכה וגילוי,
5 ואם כן לכאורה איך יש שם את ענין
6 נשמות ישראל, על כך בא המענה
7 הָרִי יְדוּעָה תּוֹרַת הָרֵב
8 הַמְּגִיד⁴⁶ מִמְּעוֹרִיטֵשׁ כְּפִירוּשׁ
9 מֵאֲמֹר רַז"ל⁴⁷ בְּמִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל
10 עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהוּא כְּמִשְׁל
11 אֲדָם שֵׁשׁ לוֹ בֶּן כּו' שֶׁנִּחְקָקָה
12 הַצּוּרָה שֶׁל הַבֶּן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ
13 הָאֵב, אֲלֵא שְׁאֵצֵל ה' יִתְבָּרֵךְ
14 שְׁיִיף לֹמֵר זֶה שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
15 חֲקוּקוֹת בְּעִצְמוֹת הָאֱלֹהוֹת אֵף
16 קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָאוּ יִשְׂרָאֵל כּו'
17 (בשונה מאב ובן שצורת הבן חקוקה
18 במחשבת האב רק לאחר שהבן כבר
19 קיים, ובמשל מדובר ב'אדם שיש לו
20 בן). וְכֵל זֶה וְהִסִּיבָה שֶׁכֵּל עֲנִינִים
21 אֵלֶּה, גַּם הַמִּשְׁכּוֹת מִמְּקוֹר נְעִלָה בִּיטוּר,
22 וְכֵן עֲנִין 'נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל
23 צְדִיקִים' נִפְעָלִים דּוֹקָא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל,
24 כְּמִבּוֹאָר לְעִיל הוּא לְפִי שְׁדוּקָא
25 עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁלָמָת
26 הַכְּפֻנָּה הַמִּטְרָה וְהַתְּכִילִית שֶׁל
27 הַבְּרִיאָה שְׁנִתְּאָה הַקֶּבֶץ
28 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה מִקוֹם
29 רָאוּי לְגִלּוֹי אֱלֹהוֹת וְהִשְׁרָאָה הַשְׂכִּינָה
30 בְּתַחְתּוֹנִים⁴⁸, בְּעוֹלָמוֹת הַנְּחֻתִים
31 מִבְּחִינָה רִחְנִית, וּבְמִיּוֹחַד בְּתַחְתּוֹן
32 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מְמֻנּוּ,
33 הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, נִתְּאָה
34 דִּיִּיקָא, וְעַל הָרִצּוֹן הָאֱלֹהִי הַזֶּה
35 הַמְּדַרְשׁ מִדִּיק וְאוֹמֵר אֵת הַלְשׁוֹן
36 'נִתְּאוּהוּ' דּוֹקָא לְהוֹרֹת שְׁלֵא שְׁיִיף
37 לְשִׁאוֹל עַל רִצּוֹן זֶה קוֹשִׁיָא מִהוּ טַעַם הָרִצּוֹן כִּי זֶהוּ עֲנִין שְׁלֵא מוֹכֵן בְּשִׁכֵּל
38 (אוֹיֵף אֵת תַּאֲוָה אִיזוּ קִיין קוֹשִׁיָא עַל תַּאֲוָה אִין קוֹשִׁיָא)⁴⁹, שְׁזָהוּ
- ה'תאווה' האלוקות 'להיות לו' יתברך דירה בתחתונים' ענין היות נעלה
שְׁלִמְעָלָה גַּם שְׁנַעֲלָה אֶפְּלוֹ מִבְּחִינַת הַמִּקְיָף כּו'.
(ד) וְעֲנִין זֶה שֶׁל אֵת ה' האמרת וה' האמירך שנתבאר לעיל באריכות
שְׁיִיף בְּמִיּוֹחַד לְעִבּוּדָת הָאֵדָם שְׁעוֹבֵד אֵת ה' בִּימֵי חוֹדֶשׁ אֱלֹל⁵⁰,
כְּמוֹכָא בְּאוֹר הַתּוֹרָה⁵¹
לְאִדְמוּר' ה'צִמְחָה צִדִּיק' (מ'עִין
'עֵקֶב'), שְׁכַתְּבֵה הַרְשָׁב"א
שְׁהֶאֱמַרְתָּ וְהֶאֱמִירְךָ הוּא עַל
דְּרָךְ הַתּוֹכֵן שֶׁל הַכְּתוּב בְּשִׁיר הַשִּׁירִים
דּוֹדִי לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר אוֹר
אֱלֹהִי לְבִנִי יִשְׂרָאֵל מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה
וְאֵנִי לוֹ⁵² וְכֵן יִשְׂרָאֵל מִתְקַרְבִּים אֵל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה,
אֲבָל הַמַּהְרָשׁ"א⁵³ כְּתִב
שֶׁהוּא עֲנִין אֵת ה' האמרת וה'
הַמִּמִּיר' עַל דְּרָךְ כְּתוּב אַחֵר בְּשִׁיר
הַשִּׁירִים אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי⁵⁴
שֶׁהוּא אוֹתוֹ עֲנִין בְּסֹדֵר הַפּוֹן שֶׁתְּחִילָה
יֵשׁ הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הָאֵדָם לְהִתְקַרֵּב
לְאֱלֹהוֹת, מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה וְאַחֵר כֵּךְ יֵשׁ
הָאֵרָה וְהַמִּשְׁכָּה שֶׁל אֱלֹהוֹת מִלְּמַטָּה
לְמַעֲלָה (רָאִנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי) רָאִשִׁי
תִּיבוֹת אֱלֹל⁵⁵, שְׁכֵן כְּתוּב זֶה
מִתְחִיל אֵת הוֹי' הֶאֱמַרְתָּ אֹתָהּ,
חִיּוּדִי הַיּוֹם, שְׁזָהוּ עַל דְּרָךְ
אֲנִי לְדוֹדִי, וְאַחֵר כֵּךְ וְה'
הֶאֱמִירְךָ, שְׁזָהוּ עַל דְּרָךְ דּוֹדִי
לִי.
(ה) וְיֵשׁ לְקֶשֶׁר כָּל זֶה עִם מָה
שְׁכַתּוֹב בְּתַחְתְּלַת הַפְּרָשָׁה⁵⁶
וְהִיא כִּי תְּבֹאֵא אֶל הָאֲרִץ
(שֶׁהוּא עֲנִין הָרִצּוֹן⁵⁷ כְּחוֹרָת
הַבְּעַל שֶׁם טוֹב שֶׁאֲרִץ הִיא מִלְּשׁוֹן
מְרֻצָּה וְרִצּוֹן) אֲשֶׁר הוֹי' אֱלֹהֶיךָ
נוֹתֵן לָךְ נִחְלָה וִירֵשְׁתָּהּ
וְיִשְׁכַּבְתָּ בָּהּ (שֶׁהוּא עֲנִין
הַהִתְיַשְּׁבוּת עֲנִין הַהִמְשָׁכָה בְּפִנְיִמִיּוֹת כּו')⁵⁷ וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית
כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה גו', וְעֲנִיתָ וְאִמַּרְתָּ וְגו', דִּישׁ לֹמֵר שְׁגַם

(46) אור תורה סימן ו. (47) ב"ר פ"א, ד. (48) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.
ובכ"מ. (49) אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ע' ח [יא]. [ס"ה"מ תש"ב ע' 34. 50] מכאן ואילך – ראשי-פרקים בלבד
(המו"ל?). (51) פרשטנו שם ע' תתרנז. וראה גם ד"ה את הוי' האמרת תש"ל סוס"ב (תורת מנחם סה"מ אלול ע' רנח).
(52) שה"ש ב, טז. (53) בדא"ג לברכות שם. (54) שם ו, ג. (55) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. פרי עץ חיים שער
ר"ה פ"א. (56) כו, א. (57) המשך תער"ב פס"ג (ח"א ע' קיט [ע' קנז] ואילך).

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּעֲנֵן זֶה (וְאִמְרָתָ) יִשְׁנָם
2 שְׁלֹשָׁה הַפִּירוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים
3 לְעֵיל בְּהֶאֱמַרְתָּ וְהֶאֱמִירָךְ. וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ
4 וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ בְּאֹפֶן
5 הַמּוֹדָגֵשׁ בַּעֲנֵן הַפִּירוּשִׁים,
6 שֶׁהֵם מִן הַמּוֹדָבָר⁵⁸ שֶׁבִּירוּת,
7 שְׁכָתוּב⁵⁹ וְשִׁמְחָתָ כָּל הַטּוֹב וְגו'⁶⁰.

(58) רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"ג. (59) פרשתנו שם, יא. (60) חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למס' הוריות ליום רביעי עמ' א

משנה

- 1 משנה זו מונה את דיני היחיד, הציבור, הכהן המשיח והנשיא, אם
2 שגגו בכל מצוות שבתורה ואם שגגו באיסור עבודת כוכבים, וכן
3 את דיניהם לגבי אשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד.
4 כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁתִּזְכָּרְנָה עַל יְדוּנָן – שֶׁהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּמוֹזֵד
5 חַיִּיב כָּרַת, וְעַל שְׁנֵהֶנָּה – וְהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּשׁוּגָה חַיִּיב חֲטָאֹת, הַדִּין
6 בָּהֶם הוּא שֶׁהַיָּחִיד שֶׁחָטָא בְּשִׁגְגָה בְּאַחַת מִמִּצְוֹת אֱלֹהִים מִבֵּיא בְּשִׁבְעָה
7 וְשִׁעִירָה – כִּבְשׁ נִקְבָּה אוֹ עֵז נִקְבָּה לְחֹטְאָתוֹ, וְהַנְּשִׂיא – הַמֶּלֶךְ שֶׁחָטָא
8 בְּאַחַת מֵאלֹהֵי מִבְּיַא שְׁעִיר – עֵז זָכָר, וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ שֶׁשָּׁגָה בְּאַחַת
9 מֵאלֹהֵי וְכֵן בֵּית דִּין שֶׁהוּרָה הֵיתֵר בְּשִׁגְגָה בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֹהִים
10 וְעָשָׂה הַצִּיּוֹר עַל פִּיהֶם, מִבְּיַאין פֶּר לְחֹטְאָתָ.
11 וּבְעֶבְדֵּיכֶם בִּזְכָּבִים – אִם שָׁגָגוּ בְּאִסּוּר עֲבֹדָה זָרָה, הַדִּין בִּזְדָּה הוּא
12 שֶׁהַיָּחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִבְּיַאין שְׁעִירָה לְחֹטְאָתָם, וְבֵית דִּין
13 שֶׁהוּרָה הֵיתֵר בְּשִׁגְגָה בְּאִסּוּרֵי עֲבֹדָה זָרָה וְעָשָׂה הַצִּיּוֹר עַל פִּיהֶם,
14 מִבְּיַאין פֶּר וְשִׁעִיר, פֶּר לְעֹלָה וְשִׁעִיר לְחֹטְאָתָ.
15 אֲשֶׁם תֵּלֹי – קָרְבַּן הָבָא עַל סֶפֶק אִסּוּר, שֶׁהָעוֹבֵר עָלָיו בְּוֹדָא
16 בְּמוֹזֵד חַיִּיב כָּרַת וּבְשׁוּגָה מִבְּיַא קָרְבַּן חֲטָאֹת, הַיָּחִיד וְהַנְּשִׂיא חַיִּיבִין
17 בְּקָרְבַּן זֶה, אִם יֵשׁ סֶפֶק בֵּינָם שֶׁעָבְרוּ עַל אִסּוּר שֶׁשָּׁגְגוּ חֲטָאֹת,
18 וְאִילוּ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יֵשׁ סֶפֶק בֵּידוֹ אִם עָבַר אִסּוּר, וְבֵית דִּין שֶׁהוּרָה
19 הֵיתֵר בְּשִׁגְגָה בְּדָבָר שֶׁהוּא סֶפֶק אִסּוּר וְעָשָׂה הַצִּיּוֹר עַל פִּיהֶם,
20 פְּטוּרִין מֵאֲשֶׁם תֵּלֹי.
21 אֲשֶׁם וְדָא – קָרְבַּן הָבָא עַל אַחַת מִחֲמַשׁ עֲבִירוֹת הַמִּנּוּיֹת בְּתוֹרָה,
22 הַיָּחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַמְּשִׁיחַ חַיִּיבִין בְּקָרְבַּן זֶה, אִם עָבְרוּ עַל אַחַת
23 מִעֲבִירוֹת אֵלֶּה, וְאִילוּ בֵּית דִּין שֶׁהוּרָה הֵיתֵר בְּשִׁגְגָה בְּאַחַד מֵאִסּוּרִים
24 אֱלֹהִים וְעָשָׂה הַצִּיּוֹר עַל פִּיהֶם פְּטוּרִין מֵאֲשֶׁם.
25 קָרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד, הָבָא עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל – שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְעַל
26 בְּטוּי שְׁפָתַיִם – שְׁבוּעַת בִּטּוּי, וְעַל מִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, אִם הוּרָה
27 בֵּית דִּין הֵיתֵר בְּשִׁגְגָה בְּאַחַד מִדְּבָרִים אֱלֹהִים וְעָשָׂה הַצִּיּוֹר עַל פִּיהֶם
28 הָרִי הֵם פְּטוּרִין מִקָּרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד, וְאִילוּ הַיָּחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַמְּשִׁיחַ
29 חַיִּיבִין בּוֹ.
30 אֲלֵא שְׂאִין בְּהֵן מִשִּׁית חַיִּיב קָרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד עַל מִטְמֵאת מִקְדָּשׁ
31 וְקִדְשִׁי, אֲלֵא רַק עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וּשְׁבוּעַת בִּטּוּי, אֲלֹהֵי דְבָרֵי רַבִּי
32 שְׁמַעוֹן.
33 מִבְּרַת הַמִּשְׁנָה: וְכָהֵן מִבְּיַאין – אִיזָה קָרְבַּן מִבְּיַאין הַנְּשִׂיא
34 וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ, אִם חָטָא בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. מִבְּרַת
35 הַמִּשְׁנָה: עֲלֵיהֶם לְהִבְיֵא קָרְבָּן עֹלָה וְיֹרֵד כְּמוֹ בְּיָחִיד שֶׁחָטָא בִּזְדָּה.
36

ביאור בדרך אפשר

- 7 שְׁמוּרָה עַל הַמִּשְׁכָּת רַב טוֹב
8 בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, וּמִתּוֹךְ
9 שְׁמִחָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב⁵⁹ בְּפִרְשָׁת
10 בִּיכּוּרִים בְּהַמְשָׁךְ הָעֵנִין וְשִׁמְחָתָ
11 כָּל הַטּוֹב וְגו'⁶⁰ (כְּמִצּוֹן
12 בְּהַעֲרוֹת הַמּוֹ"ל, סִיּוּם הַמֵּאֲמָר חֶסֶר).

גמרא

- 39 הגמרא מביאה ברייתא הכוללת את הדינים שנתבארו במשנה:
40 תַּנִּינָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיךְ נֹתֵן כָּלָל – הִיךְ כּוֹלֵל אֶת דִּינֵי
41 הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל בֵּית דִּין, נְשִׂיא וְכֹהֵן מְשִׁיחַ. כָּל אִסּוּר שֶׁהַיָּחִיד מִתְּחַיֵּב
42 בּוֹ בְּאֲשֶׁם תֵּלֹי, הַנְּשִׂיא כְּיֹצֵא בּוֹ – דִּינוֹ כִּיחִיד, שֶׁאִם הוּא חַיִּיב
43 בְּאֲשֶׁם תֵּלֹי, וְאִילוּ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ וְבֵית דִּין פְּטוּרִין. וְכָל אִסּוּר שֶׁהוּא
44 – הַיָּחִיד מִתְּחַיֵּב בְּאֲשֶׁם וְדָא, הַנְּשִׂיא וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ כְּיֹצֵא בְּהֵן –
45 דִּינָם כְּמוֹ הַיָּחִיד, וְחַיִּיבִים אֵף הֵם בְּאֲשֶׁם וְדָא, וְבֵית דִּין פְּטוּרִין.
46 עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל וְעַל בְּטוּי שְׁפָתַיִם וְעַל מִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, בֵּית
47 דִּין פְּטוּרִין עֲלֵיהֶם, וְאִילוּ הַנְּשִׂיא וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ חַיִּיבִין בְּקָרְבַּן עֹלָה
48 וְיֹרֵד, אֲלֵא שְׂאִין הַנְּשִׂיא חַיִּיב בְּשְׁמִיעַת הַקּוֹל – בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת,
49 לִפִּי שְׂאִינוֹ מַעֲיֵד לְאַחֲרֵים, וְלֹא מִשִּׁית – וְאִין הַמְּשִׁיחַ חַיִּיב בְּמִטְמֵאת
50 מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי.
51 כָּל אִסּוּר שֶׁהוּא – הַיָּחִיד מִתְּחַיֵּב בּוֹ בְּקָרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד, דִּהִינּוּ,
52 שְׁמִיעַת קוֹל וּבִטּוּי שְׁפָתַיִם וּמִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, אִזָּה הַנְּשִׂיא
53 כְּיֹצֵא בּוֹ – אֵף הוּא דִּינוֹ כִּיחִיד וְחַיִּיב בְּעֹלָה וְיֹרֵד, וְאִילוּ הַכֹּהֵן
54 הַמְּשִׁיחַ וְבֵית דִּין פְּטוּרִין.
55 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא: הָא גּוֹפָא קִשְׁיָא – בְּרִייתָא
56 זֹו עֲצָמָה קִשְׁיָא, שִׁישׁ בַּה דִּינִים הַסּוֹתֵרִים זֹו לְזֹה. אֲמַרְתָּ – מִתְּחִילָה
57 אֲמַרְתָּ הַבְּרִייתָא שְׂאִין הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ חַיִּיב קָרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד
58 בְּמִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, וְיֵשׁ לְדִיק מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁרַק
59 בְּמִטְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי הוּא דְפָטוּר – פְּטוּר הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִקָּרְבַּן,
60 אֲבָל בְּשְׁמִיעַת הַקּוֹל וּבְטוּי שְׁפָתַיִם חַיִּיב הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ בְּקָרְבַּן עֹלָה
61 וְיֹרֵד. וְעַל כֵּךְ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אֲמַרְתָּ – אֲמַרְתָּ וְתַפְרֵשׁ אֶת הַדִּין
62 הַמְּבֹאֵר בְּסִיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא, כָּל אִסּוּר שֶׁהוּא – הַיָּחִיד מִתְּחַיֵּב
63 עָלָיו בְּקָרְבַּן עֹלָה וְיֹרֵד, הַנְּשִׂיא כְּיֹצֵא בּוֹ – דִּינוֹ כִּיחִיד וְחַיִּיב,
64 וְאִילוּ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ וְבֵית דִּין פְּטוּרִין. תַּנִּינָא – שְׁנֵתָה הַבְּרִייתָא אֶת
65 דִּין הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ וְבֵית דִּין כְּאֶחָד, שְׁנֵתָה פְּטוּרִין. וּמַעְתָּה יֵשׁ
66 לְלִמּוּדָם זֹו מִזֶּה, מֵהַ בֵּית דִּין פְּטוּרִין מִכּוֹלָהוֹן – כֵּשֶׁם שְׁבִית דִּין
67 פְּטוּרִים מִכּוֹלָם, מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת וּשְׁבוּעַת בִּטּוּי וּמִטְמֵאת מִקְדָּשׁ,
68 אֵף הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ פְּטוּר מִכּוֹלָהוֹן – פְּטוּר מִכּוֹלָם, וְאֵף מִשְׁבוּעַת
69 הָעֵדוּת וּמִשְׁבוּעַת בִּטּוּי.

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ה' פ' תבוא, ח"י אלול, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה אני לדודי ודודי לי.

* * *

ב. בנוגע לפתגם¹ שח"י אלול ממשיך ומכניס חיות בעבודת חודש אלול – הרי מובן, שעוד לפני ח"י אלול, ב"ז הימים שקודם לזה, ישנם ענייני חודש אלול (שחלוקים מענייני כל השנה כולה) באופן שמצד עצמם הם כבר ענין של חיות לגבי כל השנה כולה, דכיון שעורכים חשבון מהשנה הקודמת ומתכוננים לשנה הבאה, הרי זה גופא מורה כבר על ענין של חיות לגבי כל השנה כולה, היינו, לא ענין של עשי' בלבד, אלא חשבון והכנה כו', שקשור עם חיות; ואילו החיות שממשיך ח"י אלול – אין זה ענין שלולי זאת אין חיות כלל, אלא גם בו יש חיות, אבל בחיות גופא יש כו"כ דרגות, ולכן לגבי דרגת החיות שניתוסף בח"י אלול הרי זה כמו דבר שאין בו חיות.

ולדוגמא בנוגע ל"מאן דנפיל מדרגי" שהו"ע היפך החיים² – שהדרגא שאל"י נפל יכולה להיות דרגא נעלית, אבל אעפ"כ, בערך דרגתו האמיתית הרי זה היפך החיים.

ומובן שכן הוא באופן העבודה מלמטה למעלה – שכאשר מתעלה לדרגא נעלית יותר בעבודתו, אזי רואה שהיא בדוגמת חיים בענין כזה שלולי העילוי הרי הוא כמו דבר שאין בו חיים בערך לדרגת החיים היותר עליונה³.

ג. וכמובן גם מזה גופא שח"י אלול הוא יום הולדת הבעש"ט ורבינו הזקן⁴:

ענינו של יום הולדת כפשוטו – שבו נמשך באויר עוה"ז התחתון ענינו של הבעש"ט וענינו של רבינו הזקן.

והרי הכוונה בזה – שיומשך באופן שיאיר בכל העולם כולו, שלכן נקראים בשם "מאורות הגדולים"⁵, והיינו, שאעפ" ש"מאור" הוא ענין שלו (שהוא בעצמו "מאור"), הרי מה שנקרא בשם "מאור" הוא לפי שמאיר בעולם, וכמו ב"מאורות הגדולים" שבפשטות הכתובים⁶, ועד"ז גם בנוגע לבעש"ט ורבינו הזקן, וכידוע אריכות הסיפורים שבתחילה לא רצו להתגלות, אלא שהכריחו אותם וכו'⁷.

אמנם, עד שהיתה התגלותם בפועל, עבר משך זמן, אבל אעפ"כ, מציינו במדרש⁸ על הפסוק⁹ "ומשה ה' רועה", "כל מי שכתוב בו ה', מתוקן לכך", היינו, שמיד כשנולד ה' כבר מוכן ומזומן להיות רועה, ומזה מובן גם בנוגע ל"אתפשטותא דמשה בכל דרא"¹⁰, כל נשיא, ובפרט הנשיאים של חסידות הכללית וחסידות חב"ד (כפי שנקראים ע"י רבינו נשיאנו¹¹), שמיד כשנולדו היו מתוקנים לכך,

(5) בראשית א, טז.

(6) ראה סה"ש תש"ר-ה'שי"ת ע' 421 (בנוגע לבעש"ט). וש"נ. בית רבי ח"א פ"ח (בנוגע לאדה"ז).

(7) שמו"ר פ"ב, ד.

(8) שמות ג, א.

(9) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(10) ראה אג"ק שלו ח"ג ע' תקלז.

(1) שיחת ח"י אלול תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 122).
הובא במאמר פ"ה (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 236). וש"נ.

(2) ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

(3) ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד בתחלתו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 189 ואילך). וש"נ.

(4) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 141. ע' 146).

- וכפי שמצינו אריכות הסיפורים¹¹ בנוגע להכנות לירידת נשמתו של רבינו הזקן, שהיתה נשמה חדשה, שתומשך למטה בגוף ביום ההולדת. ועד"ז מובן גם בנוגע לבעש"ט — אלא שלאח"ז הגיע הזמן שהיתה ההתגלות שלהם, שאז רואים במה מתבטא החידוש שלהם.
- ובכן: בנוגע לענינו של הבעש"ט — ידוע ומבואר (וגם דובר בארוכה) שנקרא בשם "ישראל" בגלל שעורר והעיר אצל כל יהודי את הענין ש"ישראל הוא"¹², ואפילו אצל מי שנמצא במצב של התעלפות גדולה ביותר, שאין עצה שמועילה לזה, וזקוקים ללחישת שמו באזנו¹³.
- ועד"ז י"ל בנוגע לעילוי שפועלת לחישת שמו באזנו אפילו אצל מי שעומד בדרגה נעלית מצד עצמו — שבערך לעילוי זה נחשב מצבו הקודם כמו התעלפות גמורה, כיון שהגילוי שנתגלה בו ע"י שלחשו באזנו שמו של הבעש"ט הוא שלא בערך הגילויים בנפשו שלפנ"ז, עד שאי אפשר לקרותם בשם חיות.
- ד. ועד"ז מצינו בנוגע לקיום המצוות:
- הובא לעיל¹⁴ פירוש רבינו הזקן¹⁵ בלשון חז"ל¹⁶ "תשובה ומעשים טובים" — דלכאורה אינו מובן: הרי תשובה באה לאחרי שחטא ופגם ועבר את הדרך, ואילו ההתחלה צריכה להיות בענין "מעשים טובים", וא"כ, מהו הסדר "תשובה ומעשים טובים" — שכדי שהמעשים יהיו "מעשים טובים ומאירים" יש צורך בהקדמת ענין התשובה.
- ובהקדם המבואר בתורה אור מגילת אסתר¹⁷, ש"לא כל המעשים שוים, רק מע"ט דוקא הם דברים שנעשה בהם המצוות .. להיות ציצית של צמר וקלף של תפילין .. משא"כ שאר כל המעשים כו", והיינו, ש"מעשים טובים" קאי על מעשה המצוות, ולא על עניני הרשות, שלא שייך לקרותם "מעשים טובים".
- והרי מובן בפשטות, שגם כאשר עשיית המצוות היא ללא החידוש של תשובה, הרי הם "מעשים טובים" בערך למעשי הרשות, אלא שב"מעשים טובים" של המצוות עצמם יש חילוקי דרגות, כמו מצוה מן המובחר, ועד לאופן ד"מהדרין מן המהדרין",
- כולל גם בנוגע לענין החיות, כמבואר בארוכה בתניא¹⁸ שיש עבודה שהיא בדוגמת "דומם" ו"צומח", שזהו ענין מעשה המצוות, במעשה כפשוטו או בדיבור, ויש עבודה שהיא בדרגת "חיי", ולמעלה מזה, בדרגת "מדבר" (שענינו שכל), שזוהי העבודה של אהבה ויראה, טבעיים ושכליים — ולכן, כאשר מעשי המצוות הם מתוך תשובה, שהיא למעלה ממדידה והגבלה, שלכן נעשית "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁹, ופועלת שהקב"ה מוחל את שיירי תשלומו החוב כו' (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר²⁰) — אזי ניתוסף בהם עילוי שהם "טובים ומאירים" בערך המצוות שנעשים במדידה והגבלה, ללא תנועת התשובה, והיינו, שעשיית המצוות היא באופן נעלה יותר, שהמצוות הם "טובים יותר, ולכן גם פעולת המצוות — שהם "מאירים" — היא בהארה גדולה יותר.
- ה. ועפ"ז מובן שיכול להיות שבמשך י"ז ימי חודש אלול עומד הוא בתכלית השלימות בכל עניני אלול בכל פרטיהם, ועאכ"כ בכללות הענין, ואעפ"כ ניתוסף בח"י אלול ענין נעלה ביותר, שנקרא בשם "חיות" של הימים שלפנ"ז ושלאח"ז.

(11) ראה שיחת ח"י אלול תש"ה הנ"ל ס"ח ואילך (סה"ש שם ע' 127 ואילך).
 (12) סנהדרין מדר, רע"א.
 (13) ראה כש"ט בהוספות סתי"ח. וש"נ.
 (14) במאמר פ"ג (תורת מנחם — התוועדויות חע"ז ע' 234).
 (15) ראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. ובכ"מ. וראה גם מכתב ט"ו אלול שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' רמב) הערה ד"ה לתשובה (הא'). תורת מנחם — התוועדויות חע"ז

ע' 283.
 (16) אבות פ"ד מ"ז. ועוד.
 (17) בתחלתו.
 (18) פל"ח.
 (19) זח"א קכט, סע"א.
 (20) סד"ה אני לדודי בסה"מ אידיש ע' 78. וראה לעיל במאמר פ"ב (תורת מנחם — התוועדויות חע"ז ע' 234).

ובהתאם לכך היתה ההצעה²¹, שבחודש אלול בכלל, שהוא חודש החשבון על כל השנה שעברה, צריכה להיות התחזקות בכל דבר, שזהו ענין תנועת התשובה – התחזקות ומרוצה בכל דבר, למעלה ממדידה והגבלה; ובמיוחד מח"י אלול – יתוסף בענין החיות באופן נעלה יותר לגבי ימי חודש אלול שלפני²², ועד לאופן ריחוק הערך של דבר חי לגבי דבר שנקרא העדר החיות ביחס לחיות שניתוסף מצד אופן העבודה מח"י אלול ומעלה.

ובכללות – תהי' ההתחזקות והוספת החיות בכל ג' קוין שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים²², וגם בנוגע להמדובר בארוכה שיש ענין מיוחד בחמשת המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה ובית מלא ספרים, שגם בהם ישנה הפעולה בכל ג' הקוין, אף שאופן ההתחלקות הוא באופן אחר מכמו בג' הקוין.

ואין ענין יוצא מידי פשוטו, ש"המעשה הוא העיקר"²³ – להרבות חיל ולהרבות פעולה (ואז תתרבה גם ההצלחה) בכל חמשת המבצעים, הן תורה, הן תפילין, הן מזוזה, הן צדקה והן בית מלא ספרים.

ומיוסד על התנועה של "אני לדודי וגו'"²⁴ – הנה כשיהודי מחליט לפעול בזה האופן בכל הענינים האמורים, הרי בודאי (כיון שיש לו ההבטחה) ש"דודי לי"²⁴, ש"הקב"ה עוזרו"²⁵, ובאופן ד"הרועה בשושנים"²⁴, כפי' התרגום ומפרשי תנ"ך שרועה את צאנו במרעה נוח וטוב, כמו שושנים שהם דבר הנעים (ששייך לחודש אלול – חודש הרחמים, שבו מאירים י"ג מדה"ר, שזהו הרמז דשושנה ש"אית לה תליסר עליון"²⁶), ובפרט שבטוב גופא יש כמה דרגות, ועד לענין המובחר (כנ"ל בנוגע למצוה מן המובחר), שבטוב גופא הרי זו דרגא נעלית ביותר, שלכן, עד כמה שעשו עד עתה, צריך לעשות עוד יותר, ומתוך חיות, ובודאי ש"הקב"ה עוזרו", כך, שיכול לסמוך ולהיות בטוח שעבודתו ב"עשה טוב", וגם בענין "בקש שלום" באופן ד"רדפהו"²⁷, תהי' בהצלחה רבה ומופלגה.

ו. וע"י הוספת החיות בח"י אלול, ממשיכים חיות בימים הקודמים של חודש אלול, ועל ידם – בכל ימי השנה שעברה, וגם בתור הכנה לשנה הבאה, ועאכו"כ בנוגע לי"ב הימים שמתחילים מח"י אלול, מתחילתם ועד סיומם בימי הסליחות.

ומזה נמשך גם חיות נוסף כפשוטו – בבריאות הגוף ובעניני פרנסה מתוך הרחבה וכו', וכידוע מאמר רבינו הזקן²⁸ שהקב"ה נותן לבנ"י גשמיות, ובנ"י עושים מהגשמיות – רוחניות.

וזהו ההכנה שעל ידה נמשך אח"כ בפועל הכתיבה וחתומה טובה, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

* * *

ז. כיון שרבינו הזקן אומר²⁹ שעשר כחות הנפש "נשתלשלו מהין", מעשר ספירות, ולכן, בדוגמת הספירות יש גם בנפש למטה – הרי זה נותן הבנה גם במ"ש במדרשי חז"ל (בתנחומא, אבות דר"נ, זהר ובכ"מ³⁰) בנוגע לאיש ישראל ("אדם" ע"ש "אדמה לעליון"³¹) שנקרא בשם "עולם קטן", ולכן, כשם ש"מבשרי אחזה אלקה"³², ש"מבשרי" יכול להבין מה שנעשה למעלה, כך גם יכול לידע אופן ההנהגה בעולם, ש"את העולם נתן בלבם"³³, ממה שנעשה אצלו.

(27) תהלים לד, טו. וראה לקמן סי"ב. וש"נ.
(28) ראה "היום יום" כז טבת. כז אד"ש. כז אלול. – וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ריש ע' 190. וש"נ.
(29) תניא פ"ג.
(30) ראה הנסמן בסה"מ תש"ט ע' 40 בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
(31) של"ה ג, רע"א. ועוד.
(32) איוב יט, כו.
(33) קהלת ג, יא.

(21) ראה מכתב תחילת חודש אלול שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' רל ואילך). שיחת ש"פ ראה, מבה"ח וער"ח אלול (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 209 ואילך).
(22) אבות פ"א מ"ב.
(23) שם מ"ז.
(24) שה"ש ו, ג.
(25) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.
(26) זח"א בתחלתו. וראה גם לקו"ת ראה לג, א ואילך.
ובכ"מ.

וטעם הדבר – לפי שהנהגה בעולם תלוי בהנהגת בני,

ובפשטות, שכאשר הנהגתו וחיותו של יהודי בעניני תורה ומצוות – שבהם "אתה בחרתנו מכל העמים"³⁴, "להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה"³⁵ – היא באופן ש"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", אזי נעשים עניניו בעולם (הן בנוגע לענינים התלויים בגשם מן השמים והן בנוגע לענינים התלויים בכח הצומח שבארץ) באופן ש"נתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה .. וישבתם לבטח בארצכם" (וכפי שממשיך גם בנוגע לפעולה בצד שכנגד כו')³⁶,

ועד שפועל השתנות גם באופן הנהגת כל העולם שמסביבו – שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"³⁷, ואין ענין יוצא מידי פשוטו, שהכוונה היא לכל העולם, כולל גם שבעים האומות וכל אשר להם,

– וכפי שמוכרח גם מזה ש"לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך שכל .. נפש אחת מישראל .. (היא) עולם מלא"³⁷, וכיון שאדה"ר הי' בעה"ב על כל העולם כולו, הנה גם הענין ש"בשבילי נברא העולם" אצל כל יחיד מישראל קאי על כל העולם כולו –

ולכן, כאשר הנהגתו ב"עולם קטן" היא באופן ש"העולם עומד", ע"י ג' הקוין²² – אזי ממשיך עד"ז גם בכל העולם כולו, שהנהגתו תהי' באופן ד"ונתתי שלום בארץ"³⁸, החל מארץ הקודש, ואח"כ נמשך עד"ז בכל העולם כולו, ועד למ"ש בנבואת הגאולה³⁹ "לא ישא גוי אל גוי חרב".

ח. והנה, כשנמצאים בחודש אלול שבו צריך לערוך חשבון, והחשבון צ"ל ע"פ תורת אמת, היינו, חשבון צדק (אם כי ברחמים) – נשאלת השאלה: כיצד יש לו את הוודאות כו', להתחיל מיד לפעול מתוך חיות ושמחה?

אך הענין הוא – שזהו בגלל שישנה ההבטחה שאם רק "אני לדודי", אזי "דודי לי" (כנ"ל ס"ה), או כפי שמסביר רבינו הזקן⁴⁰ ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין .. ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו וכו'".

וזהו כללות ענין הבטחון, שענינו כפשוטו, כמבואר בספרים⁴¹ שמסבירים את מדת הבטחון, שאין לו ספק בכך שהקב"ה ימלא בקשתו למלא את צרכיו, ויעשה זאת "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁴², ועד כפי שסיפר פעם רבינו נשיאנו שבסידור הבעש"ט איתא "הגדושה" (בגימ"ל)⁴³, היינו, לא רק באופן של שלימות, שהיא יותר מ"די מחסורו אשר יחסר לו"⁴⁴, אלא באופן גדוש, שעולה על גדותיו, שזהו יותר משלימות.

וכמדובר בהתוועדות קודמת⁴⁵, שכאשר ישנו ענין הבטחון, ובטחון לאמיתתו – אזי הולך יהודי מתוך "מאָרש של נצחון" במלחמתו עם היצר שרוצה לבלבלו מעבודתו לקונו, והולך בבטחון גם נגד אוה"ע שרוצים לבלבלו ממנוחת הנפש ומנוחת הגוף, והבטחון הוא בתוקף ו"שטורעם" כל כך עד שמלכתחילה סר החשק אצל הצד שכנגד להפריע לו, הן בנוגע ליצר ביחס ל"עולם קטן זה האדם", והן בנוגע ליצר ביחס לעולם כפשוטו, עולם גדול.

וכמדובר לעיל בארוכה⁴⁵, שיש כמה דרגות בבטחון, ועד למ"ש בחובת הלככות⁴⁶, שבלשון הקודש

(34) נוסח תפלת יו"ט.

(35) ואתחנן ז, ו. פ' ראה יד, ב.

(36) ר"פ בחוקותי.

(37) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).

(38) שם, ו.

(39) ישעי' ב, ד.

(40) לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך.

(41) ראה לקו"ש חל"ו ע' 3 ואילך. וש"נ.

(42) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(43) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ג ס"ע 43. וש"נ.

(44) פ' ראה טו, ח.

(45) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ס"ע 177 ואילך.

(46) ויש"נ.

(46) סוף שער הבטחון. הובא במכתב הנ"ל הערה 21 (ע' רלב

– הערה ד"ה הבטחון).

- 1 מליצים ענין הבטחון בעשר מלות (שמות) כנגד עשר מדרגות – שהרי ע"פ תורת הבעש"ט⁴⁷ שם הדבר
2 מורה על (ופועל את) ענינו, ומזה גופא מובן שכל אחד מעשר השמות הו"ע בפ"ע בבטחון.
3 וכמבואר יותר בדרושי חסידות על הפסוק⁴⁸ "בטחו בהוי' עדי עד", ובפרט בדרושי הצמח צדק⁴⁹,
4 ובקיצור ובאופן אחר קצת גם בביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי⁵⁰.
5 ט. ובפשטות הענינים:
6 כאשר יהודי מתחיל עבודתו בח"י אלול באופן של חיות מחודש – מתחיל זאת מתוך הבטחה גמורה
7 מהקב"ה, ש"גלה סודו אל עבדיו הנביאים"⁵¹, שבדורנו הרי זה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ממלא
8 מקומו של הנשיא שלפנ"ז עד לרבנו הזקן, ולפנ"ז גם הבעש"ט – שישנה הבטחה ודאית שהי' "הרועה
9 בשושנים"²⁴, באופן של מרעה טוב ונעים, ולכן ילך לבטח דרכו לעסוק בשליחות שצריך לפעול, הן
10 ב"סור מרע" והן ב"ועשה טוב", ועאכו"כ ב"בקש שלום ורפהו"²⁷, מתוך בטחון גמור שיצליח בזה.
11 וזה גופא מוסיף יותר מרץ ויותר חשק לפעול יותר ויותר, כך, שיקויים אצלו ש"מי שיש לו מנה
12 רוצה מאתיים", וכשיש לו כבר ה"מאתיים", "רוצה ד' מאות"⁵², שהולך ומוסיף בחיות ואור, ובמילא
13 הולך ומוסיף גם בכלים בזה, שזהו המעשה שבכל דבר.
14 ולהעיר גם מתורת הבעש"ט בסיפור הידוע⁵³ אודות שבעה התורות בפירוש מ"ש⁵⁴ "ושמת בטנא"
15 (ש"טנא" כפשוטו הוא כלי), שהו"ע התלבשות האורות בכלים באופן של התייבשות ("וישבת בה"),
16 החל מענינו בתורה, כידוע⁵⁵ ש"טנא" ר"ת טעמים וקדוה ואתיות, שהם הכלים שבהם מתלבש האור
17 שנמשך ע"י התורה, ש"לא בשמים היא"⁵⁶, אלא ניתנה למטה דוקא, ואח"כ נמשכת בעולם, ובאופן
18 שתורתו נעשית בעה"ב על חלקו בעולם, ולאח"ז – על כל העולם כולו, שהנהגה בכל העולם נעשית
19 באופן כזה.
20 י. וזהו גם אחד הענינים של התוועדות זו – שיתוספו פרטים אלו בכל המקומות ששומעים את
21 הדברים מיד⁵⁷, ולהמשיכם אח"כ גם לאלו שאינם עומדים בקישור לשמעם מיד, שגם הם ידעו אודותם.
22 והרי לא נוגע מי הוא שאומרם בפועל – כיון שהם ענינים שכבר נדפסו במאמרי רבותינו נשיאנו,
23 ובכללות ענין תושבע"פ, ומרומז גם בתושב"כ, כך, ש"קבל את האמת ממני שאמרו"⁵⁸.
24 והעיקר – שממשיכים אותם למטה מעשרה טפחים, ע"י חמשת המבצעים, בכל ג' הקוין שעליהם
25 העולם עומד, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

- 11 יא. דובר כמ"פ אודות פירוש הכתוב⁵⁹ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", וממשיך גם
12 בנוגע להיפך כו' (דלכאורה: מדוע צריך להדגיש בכתוב אריכות הענין בנוגע להיפך) – שמזה מובן שגם
13 ענין זה נוגע לכללות העבודה:

- (47) ראה כש"ט סק"ד. תניא שעהיוה"א פ"א.
(48) ישע"י כו, ד.
(49) אוה"ת נ"ך ח"א ע' רו ואילך. הובא במכתב הנ"ל שם.
(50) ר"פ וארא. וראה גם ביאור להצ"צ שם (ס"ע קפת ואילך).
(51) עמוס ג, ז.
(52) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.
(53) סה"ש תרצ"ז ע' 191 [204] ואילך. וראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד סל"ג (תורת מנחם – התוועדות חע"ג ע' 213). וש"נ.
(54) פרשתנו (תבוא) כו, ב.
(55) מג"ע אופן נג. וראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תש"כ ס"ב (תורת מנחם – התוועדות חכ"ח ס"ע 305 ואילך). וש"נ.
(56) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
(57) בשידורי"ח (המור"2). וראה גם תורת מנחם – התוועדות חע"ז ע' 78.
(58) ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה לספרו מחיר יין.
(59) שם, טו.

- כדי שתהי' שלילת ענין "נהמא דכיסופא"⁶⁰, שדוקא אז השכר והטוב הם בשלימות וכו' – הנה כשם שבשביל זה צ"ל "נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", צ"ל גם אפשריות הפכית, שאז נעשה ענין ה"חיים" באופן ד"ובחרת"⁶¹ (כיון שיש אפשרות לעשות גם היפך הטוב והחיים), ואז ה"חיים" הם טובים ונעימים ושלמים יותר, כיון שאין זה "נהמא דכיסופא".
- וענין זה יכול להיות גם בנוגע ל"נהמא" של הקב"ה עצמו, ואעפ"כ נקרא "נהמא דכיסופא", וכדי לשלול זאת, צ"ל גם האפשריות דהיפך החיים והטוב. וזוהי גם הסיבה לכך שהקב"ה קבע את העולם באופן שיש ענינים המבלבלים וכו'.
- יב. וסדר העבודה בזה – שבתחילה צ"ל הגישה באופן שכאשר רואה ענין של "חיים" ו"טוב", אזי רץ לזה מתוך מרצה ורצון, וכאשר רואה הענין ההפכי, אזי בורח ממנו.
- וכאמור לעיל⁶² ממאמר הבעש"ט⁶³, שבתחלת העבודה יש ב' תנועות שונות: תנועה הא' – "סור מרע", ותנועה הב' – "עשה טוב".
- אבל לאח"ז מגיעים לענין ד"בקש שלום ורדפהו"²⁷, או בלשון הכתוב⁶⁴ "גם אויביו ישרים אתו", וכפי חז"ל⁶⁵ על הפסוק⁶⁶ "והנה טוב מאד", ש"טוב" סתם הוא טוב מצד עצמו, ואילו "טוב מאד" מורה על הענין ד"אתהפכת חשוכא לנהורא ומרירו למיתקו"⁶⁷.
- יג. אך כיצד יכולים לבוא לעבודה באופן כזה?
- ובכן: כאשר הגישה היא באופן שהגשמיות היא בפני עצמה, ולא בשביל תכלית רוחנית בדבר – הרי זה מפריע לו, ואין ביכלתו להתמודד עם זה, אא"כ לערוך עמו מלחמה.
- אבל כדי שיוכל להיות "עזוב תעזוב עמו"⁶⁸ – צ"ל הגישה אל הגשמיות באופן שרואה מיד שיש בו ניצוץ קדושה, ומה שנחרת ונשאר בזכרונו, הוא, אם ההעלם וההסתר על הניצוץ מבלבל, או שביכלתו להסירו בנקל.
- ועל זה היא הבחינה – באיזו דרגא הוא עומד ומהי הגישה שלו:
- כשישנו דבר בלתי-טוב שמבלבל את הגוף – הרי גם זה דבר שצריך לשלול בתכלית, דכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"⁶⁹, אסור לבלבל אפילו את עניני הגוף שלהם. ועד כדי כך, שאפילו דבר קל ביותר, כמו "הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים", הנה בערך ל"בן מלך" הרי זה נחשב כבר לענין של יסורים⁷⁰.
- אמנם, ענין זה גופא יכול להיות באופן שהיסורים מבלבלים אותו בחייו הגשמיים (חייו סתם) בפני עצמם, או באופן שהבלבול הוא ביחס לעניני קדושה, והיינו, שאינו תופס בזה ענין של יסורי הגוף, אלא תופס שזהו ענין שמבלבל לעבודת ה', כמ"ש הרמב"ם⁷¹ ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה", ועד"ז אם הגוף רעב וצמא וכו' אינו יכול ללמוד תורה בשלימות, כך, שאינו חושב אודות רעבון הגוף, אלא מחשבתו נתונה לכך שאינו יכול להתרכז ללימוד או לתפלה או לעשיית המצוות.

(60) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(61) שם, יט.

(62) במאמר פ"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 235 ואילך).

(63) ראה כש"ט בהוספות ס"א. וש"נ.

(64) משלי טז, ז.

(65) ראה ב"ר פ"ט, יו"ד. זח"א יד, א. יט, ב. ועוד.

(66) בראשית א, לא.

(67) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(68) משפטים כג, ה. וראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(69) שבת סז, א. וש"נ.

(70) ראה ערכין טז, סע"ב.

(71) הל' דעות רפ"ד. וראה שם ספ"ג.

- 1 וכאשר עורך חשבון בחודש אלול מה הי' ביום פלוני – אין זה באופן שזוכר שהגוף הי' רעב וצמא,
- 2 אלא הוא זוכר שבאותו יום או באותה שעה לא הי' יכול להתרכז בלימוד או בתפלה, ואילו סיבת הדבר,
- 3 שהגוף הי' רעב וצמא, הוא דבר טפל ששוכח ממנו ואינו עולה בזכרונו.
- 4 וכל זה – למרות חשיבותו של הגוף, ועד שכל הענינים הקשורים עם הגוף הם נצחיים, שהרי לעת"ל
- 5 יקום ויעמוד הגוף לחיים נצחיים (כפסק תורת החסידות שזהו עיקר השכר⁷²), ועד"ז גם בנוגע לממונם
- 6 של ישראל, כמוזכר לעיל⁶² תורת הבעש"ט⁷³ בביאור מארז"ל⁷⁴ "התורה חסה על ממונם של ישראל",
- 7 שזהו לפי שבממונו של אדם נמצאים הניצוצים שיש להם שייכות לנפשו האלקית, ולכן נעשים גם הם
- 8 נצחיים.
- 9 יד. וכמה דוגמאות בזה, כפי שידע אינש בנפשי, ואחת מהם – סיפור ששמעתי מר' שמואל
- 10 לעוויטין⁷⁵,
- 11 – שיום זה הוא סיום ה"שבעה" לפטירתו⁷⁶, ובודאי שכ"ק מו"ח אדמו"ר דואג עבדו ("באזארגט
- 12 אים") בכל הענינים הנדרשים מיד לאחר פירוד הנשמה מן הגוף, ועאכו"כ בגמר ושלמות ימי
- 13 השבעה –
- 14 כשנזדמן פעם שסיפר לי (בשעה שאף אחד לא הי' נוכח בחדר ב"770") אודות תקופת מאסרו בגלות
- 15 סיביר, מאורעות פרטיים, וציור כללות המעמד ומצב שהי' אז, ומה שהזכיר – שכיון שלא היו תח"י
- 16 ספרים, נתעורר אצלו ספק בנוגע לנוסח ברכות השחר, שלא זכר אם הנוסח הוא "הנותן לעוף כח" או
- 17 "הנותן לעוף כח".
- 18 והגע עצמך:
- 19 מה נשאר בזכרונו של אותו יהודי לאחר ששכחו עשר או עשרים שנה מהגלות והמאסר – דבר שהי'
- 20 נוגע לו ביותר, שמשום זה לא שלטה בו שכחה – לא הצער והיסורים שבגלות קשה ביותר כמו גלות
- 21 סיביר, בהעדר הצרכים האנושיים המינימליים [נוסף על כללות צער הגלות, כמ"ש החינוך⁷⁷ ש"שקול
- 22 כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן .. עם זרים", שצער זה ישנו גם כאשר
- 23 מספקים לו כל צרכיו שרגיל בהם, כמ"ש⁷⁸ "וחי", "עביד לי' מידי דתהוי לי' חיותא"⁷⁹], אלא ... הבלבול
- 24 מזה שלא זכר הנוסח המדויק בברכות השחר "לעוף" או "לעוף"!!!
- 25 וכאן רואים עד כמה גדולה פעולתם של רבותינו נשיאנו על אלה המקושרים אליהם – שיהיו יכולים
- 26 להגיע לדרגא כזו שהדבר הנוגע להם הוא לא הצער דיסורי הגוף, אלא הבלבול לעבודת ה'.
- 27 טו. וזוהי הנקודה שמאירה כיצד צ"ל הגישה לכל ענין אצל יהודי בכלל,
- 28 – ועאכו"כ אצל אלו שזכו לתורתם של "שני המאורות הגדולים", החל מהבעש"ט, ואח"כ ע"י רבינו
- 29 הזקן באופן של הסברה בשכל האדם, בחכמה בינה דעת (ועד שכאשר משתדל כו' אזי מוצא את ההסברה
- 30 גם לנפש הבהמית) –
- 31 שהענין שנשאר בזכרון לאחר כו"כ שנים הוא – אם ענין קיום המצוות הי' יכול להיות כדבעי בעתו,
- 32 או שזהו "מעוות לא יוכל לתקון"⁸⁰, ובמילא מתעורר הספק כיצד היתה אז ההנהגה.
- 33 וגם על זה ישנו ענין הבטחון – שמצד זה, אין מציאות של "מעוות לא יוכל לתקון",

(76) נפטר י"א אלול תשל"ד.

(77) מצוה תי.

(78) ואתחנן ד, מב. פ' שופטים יט, ה.

(79) מכות י"ד, א.

(80) קהלת א, טו.

(72) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ב ע' 321. חע"ד ע'

166. חע"ה ע' 270. וש"נ.

(73) כש"ט סרי"ח.

(74) ר"ה כז, א. וש"נ.

(75) ראה אודותיו – תורת מנחם – התועדויות חכ"ט ס"ע 20

ואילך. וש"נ.

ועד שאפילו בנוגע להמובא בתניא⁸¹ מדברי הגמרא במסכת חגיגה⁸² "איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על העררה והוליד ממנה ממזר", מבאר אדמו"ר האמצעי בשערי תשובה⁸³ שגם על זה יש תיקון – כשמתבטלת המציאות שהוליד (כמבואר הסיפור בזה בהקדמה לספר "פוקח עורים"⁸⁴), והיינו, שאצל יהודי לא קיימת מציאות של "מעוות לא יוכל לתקן", לפי שיהודי הוא בעה"ב לא רק על ההוה והעתיד, אלא גם על העבר; הנפק"מ אינה אלא באופן העבודה כו', וכשם שיש לו בטחון שבוודאי "הקב"ה עוזרו"²⁵ בנוגע להוה והעתיד – עד"ז "הקב"ה עוזרו" לשנות גם את העבר [אלא שבשביל זה יש צורך בעזר גדול ביותר מהקב"ה, שכל מציאותו היא למעלה מהחילוק דה"י הוה ויהי], שגם העבר יהי' כדבעי, באופן של שלימות ומובחר, ועד לאופן של מהדרין מן המהדרין. טז. וזהו כללות ענין חודש אלול, שהוא חודש החשבון של השנה שעברה – שאין זה באופן שרק עורך חשבון ונעצב אל לבו כשהחשבון אינו מתאים, אלא עי"ז שעורך את החשבון כדבעי, ופורע את החוב ע"י התשובה (כמבואר במאמר²⁰), אזי מהפך גם את ה"מרירו" וה"חשוכא" של העבר ל"מיתקן" ו"נהורא", ואדרבה, אור חזק בתוקף גדול ביותר, שלכן הרי זה הכנה מתאימה שיומשך בר"ה "אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה" (כמבואר באגה"ק⁸⁵).

ואין ענין יוצא מידי פשוטו (שהרי הכוונה היא שסוכ"ס יומשך ב"בשרי", ואדרבה: "מבשרי אחזה אלקה"³²) – שיעשו זאת מתוך בטחון חזק, ובשמחה ובטוב לבב, וכשבא היצר ורוצה להפיל אותו בעצבות (ובמילא מביאו גם לידי עצלות) בגלל מעמדו ומצבו בעבר – אומרים לו, שאין דבר האבוד, וגם יוכל להפכו, מיד או ברגע שלאח"ז, וכל המקדים הרי זה משובח, ולכן יעשה זאת בשמחה ובטוב לבב ובהצלחה רבה.

ויה"ר שכל ענינים אלו יתפרשו כפשוטם, בלימוד התורה כפשוטו ובקיום המצוות כפשוטו, הן בשמירה מלא תעשה – "מצוותי תשמרו", והן בקיום מצוות עשה – "ועשיתם אותם"⁸⁶, והן בלימוד התורה – "בחוקתי תלכו"³⁶, כפירוש רש"י "שתהיו עמלים בתורה" (וע"י "עמל" זה, "בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא"⁸⁷, יצאו י"ח כל עניני עמל שבדרגות נמוכות), ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז – "והבאתי אתכם אל הארץ"⁸⁸, "ארץ טובה ורחבה"⁸⁹, ובקרוב ממש.

* * *

יז. בכלל הרי זה זמן שצריך לדבר רק טוב (ולא רק טוב נסתר, אלא טוב) הנראה והנגלה, ובמילא אין זה זמן לדבר אודות ענינים שליליים (ובדוגמת המוזכר לעיל⁶² אודות תורת הבעש"ט בענין "סור מרע", שהכוונה היא לגשמיות של הדברים המותרים, אבל לא למטה מזה, שאודותם אין צורך בציווי, בגלל שממילא לא שייכים לזה).

אבל אעפ"כ, כדי שלא יאמרו ש"שתיקה כהודאה (או העדר שימת לב) דמיא"⁹⁰, יש צורך להזכיר עכ"פ נקודת הדברים שנאמרו לפני⁹¹ – שענין של "מורטוריום"⁹² על ענינים של הלכה רח"ל, לא היתה

(88) וארא ו, ת.

(89) שמות ג, ח.

(90) יבמות פז, סע"ב. וש"נ.

(91) שיחת ש"פ ראה סכ"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז

ע' (227). וש"נ.

(92) = הקפאת המצב (שלא להכיר בגיור למשך זמן). –

המו"ל.

(81) ספ"ז.

(82) ט, א.

(83) ח"א נד, ד. ח"ב מב, ד.

(84) ב"רשימה מהיומן" סמ"ט (ס"ע) 31. ולאח"ז במאמרי

אדהאמ"צ קונטרסים ס"ע (תעד).

(85) סי"ד.

(86) כלי יקר עה"פ.

(87) זהר ח"א כז, א. ח"ג קנ"ג, א. רכט, ב.

- 1 כזאת בישראל מדור דור; זהו היפך "דבר הוי' זו הלכה"⁹³, ועאכו"כ שברור הדבר שזה מביא לידי
2 מחלוקת ופירוד הלכות וכו'.
- 3 ובכן: כוונת הדברים – לאותם שנים-שלשה-ארבעה שרוצים לוותר על הכל כדי לקבל "כסא"!
4 – אינני רוצה לומר "שנים-שלשה-ארבעה יהודים", כי, מי שישב על הכסא, אין זה היהדות שבהם
5 (להיותם יהודים), אלא רק מה שהם אנשים...
- 6 הם לא מתביישים⁹⁴ בכך שמתנהל "מסחר" גלוי, "היתר עיסקא" גלוי, לוותר על הכל, ובלבד שיתנו
7 להם "כסא", ועד כדי כך, שמתנהל ויכוח אם יקבלו כסא רביעי (כדי שיוכלו להכריע ("איבערוועגן")
8 אדם רביעי שלא ינגד), או שישאר כבעבר שיתנו להם רק שלש כסאות!
- 9 וה"אשלי" שהם יהיו אלו שעל ידם ישמר משהו בהיותם בפנים – הרי זה כמו⁹⁵ שאי אפשר לכבות
10 שריפה רח"ל בשעה ששופכים נפט!...
- 11 כאשר רוצים לפעול ענין שקשור עם הלכה, תורה ויהדות – אי אפשר לעשות זאת עי"ז שבא יהודי
12 ואומר שהוא מוכן "למכור" "דבר הוי' זו הלכה", אם כי באופן עדין – שלכתחילה ידחו זאת לשנה,
13 ואח"כ יראו מה יכולים לפעול במשך השנה!
- 14 וכיון שכן, הרי על ידם (והם בעצמם) לא יפעלו מאומה! במשך שלש שנים – קלקלו, ובשנה זו,
15 כשמעמדם ומצבם הוא בשפל המדריגה, שלא מתחשבים עמהם כלל – יוכלו לפעול משהו? ! והרי מוכן
16 מאליהם איזה "פנים" יכול להיות להם, בה בשעה שמוותרים על כל הענינים (למרות שכולם שוללים זאת),
17 והדבר גלוי שהריוות היחידי הוא שאותם שנים-שלשה-ארבעה אנשים ישבו על "כסאות"!...
- 18 ובזה ניתוסף עוד ענין תמוה, שמחפשים רב שיסכים על מה שרוצים לעשות שינוי בין גר צדק ליהודי,
19 בה בשעה שברור הדבר, שאיזה שינוי שיהי', אפילו לומר לו "זכור מעשיך הראשונים"⁹⁶, ואפילו
20 כשאומרים שבמשך חצי שנה או שנה יהי' אצלו שינוי באופן הרישום ב"דרכון" – הנה על זה נאמר
21 בגמרא⁹⁷ ש"המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין", ועד שעל זה "הזהירה תורה בשלשים ושהה מקומות,
22 ואמרי לה בארבעים ושהה מקומות"⁹⁸.
- 23 יח. וע"פ האמור לעיל שאין זה הזמן לדבר אודות ענינים כאלו, כי אם לחזור ולמחות בגלוי, שח"ו
24 לפרש ש"שתיקה כהודאה דמיא", ואפילו לא שתיקה בתור סימן שלא רוצים להתערב בזה; זהו בפירוש
25 היפך "דבר ה' זו הלכה", היפך האנושיות, היפך הצדק, היפך היושר, היפך השכל הפשוט!
- 26 וכיון שאין זה הזמן לדבר על ענינים כאלו (כנ"ל), הרי זה כאילו לא נדבר כל הענין, כי אם הדגשת
27 שלילת הענין, שענין כזה שהוא היפך ל"ו ועאכו"כ מ"ו אזהרות, לא עלינו, לא יהי' כזאת בישראל, וכל
28 הגישה שיכולים "להקפיא" רח"ל ענין של תומ"צ למשך יום אחד, ועאכו"כ למשך שבוע ועד לשנה
29 שלימה – לא היתה כזאת בישראל ולא תהי' כזאת בישראל!
- 30 ויה"ר שהקס"ד הנ"ל לא תזיק לאף אחד – בודאי לא לגירי הצדק, וגם לא לאלו שהעלו את הקס"ד
31 בדבר, ועאכו"כ שלא תבוא לידי פועל.
- 32 ובודאי ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"⁹⁹ – שאינו זקוק ח"ו לשנים-שלשה-ארבעה אנשים,
33 ועאכו"כ כשהולכים נגדו – וימצא את הדרך להבטיח כל מה שצריך, בחסד וברחמים, ובדרכי נועם
34 ובדרכי שלום.

(97) שם נט, סע"ב.

(98) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ תבוא סי"ג (תורת מנחם – התועדויות חע"ז ע' 279 ואילך).

(99) תהלים קכא, ד.

(93) שבת קלח, ב.

(94) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר על זה: "ניט אין חודש אלול גערעדט"...

(95) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ז ע' 228. וש"נ.

(96) ב"מ נח, ב.

וידעו כל ישראל ש"הוי' הוא האלקים" ¹⁰⁰ "ודבר אלקינו יקום לעולם" ¹⁰¹ — שגר צדק שמתגייר כהלכה
הרי הוא יהודי לכל עניניו ולכל דבריו,
— ואדרבה, כמ"ש הרמב"ם בתשובה הידועה ¹⁰² לר' עובדי' גר צדק, שהוא מיוחס גדול יותר מיהודים
מתולדה ומבטן, שהם "בני אברהם יצחק ויעקב", ואילו גר צדק, גר כהלכה, הוא "בנו של מי שאמר
והי' העולם!"
וכמ"ש ברות ¹⁰³ "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה גו' אשר באת לחסות תחת כנפיו", שיש בזה
מדרש פליאה וכו' ¹⁰⁴, שאין כאן המקום להאריך —
וח"ו לעכב אפילו רגע אחד, וכל התירוצים שרוצים להסביר זאת — אין בהם ממש, לא בשכל התורה,
שהרי זהו היפך שכל התורה, ואין בהם ממש אפילו בשכל הפשוט.
יט. ויה"ר שמתוך חיות ומתוך שמחה יעבדו את ה' ע"י לימוד התורה וקיום המצוות ו"בכל דרכיך
דעהו" ¹⁰⁵,
כולל גם ע"י הגנה על בני" בכל מקום שהם, גם בדרכי הטבע, שהרי "אין סומכין על הנס" ¹⁰⁶,
ותבוא עליהם ברכה — על אלו שמגינים על בני" בכל מקום שהם בדרכי הטבע, מתוך ידיעה ש"ישראל
בטח בהוי' עזרם ומגנם הוא" ¹⁰⁷, אלא שרצונו של הקב"ה שיהי' גם כלי בדרך הטבע, שזהו פלוני בן
פלוני ופלוני בן פלוני וכו'.
וענין זה יפעל באופן שמלכתחילה "לא אשים עליך כי אני הוי' רופאך" ¹⁰⁸ — להפטר מה"חולי זה
יצר הרע" ¹⁰⁹, ולהפטר מדאגה ממלחמה, וכמ"ש ³⁸ "וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ ושכבתם
ואין מחריד", שהפירוש הפשוט בזה הוא לא רק שלא תהי' מלחמה, אלא שלא תהי' אפילו דאגה
ממלחמה, כי לולי זאת לא שייך "וישבתם לבטח .. ושכבתם ואין מחריד", כיון שקשה להירדם...
והיינו לפי שיקויים מ"ש "והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם" ¹¹⁰, "ואולך אתכם קוממיות",
"בקומה זקופה" ¹¹¹,
וכאשר אפילו אומות העולם רואים שיהודי הולך "בקומה זקופה" — לא מפריעים לו, ומוותרים לו
בנוגע לכל תביעותיו, שהם תביעות צודקות, כך, שנעשה שחרור מכל ענינים המבלבלים,
וכיון שאין לו בלבולים — הרי הוא מקיים מ"ש ³⁶ "בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" מתוך שמחה
וטוב לבב, ובאופן דמוסיף והולך ואור, ועד שמאירים את החושך כפול ומכופל של רגעי הגלות
האחרונים, והולכים "בקומה זקופה" ו"ביד רמה" ¹¹² לקבל פני משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

* * *

כ. כאן המקום להזכיר — כיון שמדברים אודות חיות בכל הענינים של ג' הקוין — בנוגע לאורחים
שכבר הגיעו ואלו שיגיעו במשך ימים הבאים:

(106) זח"א קיא, ב. וראה פסחים סד, ב. מכתב ט"ו אלול שנה
זו (אג"ק חכ"ט ע' רמ) בהערה.
(107) תהלים קטו, ט.
(108) בשלח טו, כו.
(109) ירושלמי שבת פי"ד ה"ג. ויק"ר פט"ז, ח.
(110) בחוקותי כו, יב.
(111) שם, יג ובתו"כ ובפרש"י.
(112) בשלח יד, ח.

(100) ואתחנן ד, לה. ועוד.
(101) ישעי' מ, ח.
(102) נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (נ.י. תש"ז)
בהוספות לח"א ס"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים, תש"כ) כך
ב סרצ"ג.
(103) ב, יב.
(104) רות רבה פ"ה, יב. וראה תורת מנחם — התוועדיות
חכ"ו ס"ע 32 ואילך. וש"נ.
(105) משלי ג, ו.

- 1 כמדובר כמ"פ¹¹³ – דבר טוב ונכון ונחוץ ביותר, שהיה להם קביעות עתים בתורה, שיעורים בריבים,
 2 לכל הפחות פעם ביום ופעם בלילה (כפי שפוסק רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹¹⁴), ומה טוב –
 3 בענינים שהזמן גרמא, הן בנגלה – בהלכות ימים אלו וימי חודש תשרי, והן בחסידות – במאמרים
 4 ודרושים וספרים שבהם נתבאר אודות עניני ימים אלו, וגם לעסוק בזה בחיות ובאופן דמוסיף והולך.
 5 ואחד מהענינים העיקריים בהוספה של האורחים – שע"ז יפעלו על אלו שאינם אורחים, אלא
 6 תושבים, וחושבים שהם "תושבים" בקביעות בהיות עוה"ז, רח"ל, וצריך לפעול עליהם שידעו שגם הם
 7 "אורחים" בעוה"ז כפשוטו, ובמילא, בבוא חודש אלול ונפגשים עם המלך בשדה, צריכים גם הם
 8 להשתתף בשיעורים אלו או בשיעורים דוגמתם. ואדרבה: כיון שאצלם יש פחות טלטולים כו' – יכול
 9 להיות אצלם עוד יותר באיכות ועוד יותר בכמות הן שיעורים ביום בנגלה ובחסידות, והן שיעורים בלילה
 10 בנגלה וחסידות.
 11 ואין צורך להאריך בגודל הדבר, טוב הדבר, נחיצות הדבר ופעולת הדבר – שע"י התורה מאירים את
 12 ה"עולם קטן זה האדם"³⁰ והעולם כפשוטו, עם כל הענינים שמסביבו.
 13 וכיון שזהו ציווי הקב"ה, הרי בודאי ש"הקב"ה עוזרו"²⁵, אלא שהדבר תלוי ברצונו, אבל ישנה
 14 היכולת ("רשות לכל אדם נתונה"¹¹⁵),
 15 – כידוע הסיפור¹¹⁶ מחסידים הראשונים, שאמרו, שהדבר תלוי ברצון, "חאָטשעש", כיון שבודאי
 16 ישנה היכולת, "מאָזשעש", וצריך רק להיות הרצון –
 17 שמבלי הבט על מעמדו ומצבו ברגע שלפנ"ז, יתפוס ש"גר ותושב אנכי עמכם"¹¹⁷, היינו, שבאמת
 18 הוא "גר" בעוה"ז הגשמי, אלא שנמצא שם כדי להיות "תושב" – בעה"ב על העולם, כתורת הבעש"ט⁵³
 19 בפירוש "וישבת בה"¹¹⁸, להמשיך שם הענין בהתיישבות.
 20 ולכן, גם בנוגע אליהם בודאי שהענינים של הכנסת אורחים יהיו נעשים מיד (וכבר נעשו) בתכלית
 21 השלימות, שלא יהיו בלבולים מצד טלטול, העדר הסדר והעדר אכילה ושתי' וכו' – שהרי הענין ד"גדולה
 22 הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה"¹¹⁹ הוא לכל לראש כפשוטו בענין "אש"ל", ר"ת אכילה שתי'
 23 לינה (או לוי' – כב' האופנים בזה)¹²⁰.
 24 ואשרי חלקם של כל אלו שיעסקו וישתדלו בהכנסת אורחים ע"ד שהי' בשנים שעברו, אבל כיון
 25 שיהודי נמצא תמיד בתנועה של צמיחה וגידול, הרי זה צ"ל במדה מרובה וטובה יותר, עד לאופן שלא
 26 בערך, ו"הקב"ה עוזרו" – שיוכלו למלא זאת.
 27 ועד"ז גם בנוגע לשיעורים בתורה בנגלה ובחסידות, הן ביום והן בלילה.
 28 ולהצלחת הענין, שיהי' באופן מסודר, ולא "קדרא דבי שותפיי"¹²¹ – מה טוב שיהי' זה ע"ד שהי'
 29 בשנים שעברו, שעל כל ענין וענין יהי' ממונה אחד שיהיו לו עוד עוזרים, "ע"פ ריצוי הרוב" (כלשון
 30 רבינו הזקן באגה"ק¹²²), כפי שיבחרו.
 31 כא. לפני הסיום – יש להוסיף עוד נקודה:
 32 כמדובר לעיל (ס"י) הנה אחת הכוונות של התוועדות זו היא, כדי שאוכל לדבר בעצמי (לא לצאת
 33 י"ח ע"י שלוחים) – ולהגיע למספר גדול יותר של יהודים – בנוגע לחיות בכל עניני אלול, בג' הקוין

(118) ריש פרשתנו (תבוא).

(119) שבת קכז, א. וש"נ.

(120) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע

94 (לקו"ש חט"ו ס"ע 501). וש"נ.

(121) עירובין ג, סע"א. וש"נ.

(122) ס"א.

(113) ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד סי"ד

ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 199 ואילך). וש"נ.

(114) פ"ג ה"ד. וש"נ.

(115) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

(116) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 98 הערה

62. וש"נ.

(117) לשון הכתוב – חיי שרה כג, ד.

- שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים, החל מחמשה המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה ומבצע בית מלא ספרים.
- וכאמור לעיל, שאלו שמאיזו סיבה שתהי' אינם שומעים את הדברים עתה – יהיו מסתמא כמה שימסרו גם להם.
- ויהי"ר שיבואו הדברים במעשה – שהרי זה דבר הוי' שמפורש בספרים ומאמרי רבותינו נשיאינו, כך, שיכולים לעיין במקום שבו עיינתי, ויראו איך שאומר זאת רבי זה, ועוד רבי ועוד רבי,
- ועד כפי שניתנו הדברים מסיני – כמבואר בענין "ואהבת לרעך כמוך"¹²³ שזהו ענין אחד עם "ואהבת" את הוי' אלקיך"¹²⁵, שנמשך "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"¹²⁴; ובזה עדיין לא יוצאים י"ח, אלא צ"ל גם "ודברת במ"126 – ענין התורה, "וקשרתם לאות על ירך וגו'"¹²⁷ – ענין התפילין, "וכתבתם על מזוזות" – ענין המזוזה, ובאופן שעוד לפני קביעת המזוזה ניכר שזהו "ביתך (ובשעריך)"¹²⁸ – כיון שכשנכנסים לבית רואים שם ענינים של קדושה, ועאכו"כ בית מלא ספרים, וכן כללות ענין הצדקה, שצדקה היא הנקודה של כל המצוות, כמבואר בכ"מ ועד לאגה"¹²⁹ "שהיא מצות ה' ממש", "לך הוי' הצדקה"¹³⁰.
- כב. והנה, בנוגע לנתינת צדקה בלילה – דובר כבר כמ"פ¹³¹ (ונזכר גם במכתב¹³²) שיש בזה ענין הדורש ביאור:
- מובא מקבלת האריז"ל (כפי שנרשם ונמסר ע"י תלמידיו)¹³³, שהאריז"ל הי' נותן לצדקה לפני תפלת שחרית וגם לפני תפלת מנחה, אבל לא לפני תפלת ערבית, כיון שלילה לאו זמן צדקה הוא.
- ומקשרים זאת עם הירושלמי הידוע בשקלים¹³⁴, שאמורא הלך בלילה בחוץ ליתן צדקה, ופגש ענין בלתי-מועיל מהצד-שכנגד שטען שהוא משיג גבולו ("לא תשיג גבול רעך"¹³⁵), כיון שלילה שייך אליו, והשיב לו: "כתבי¹³⁶ מתן בסתר יכפה אף" – שמביאים זאת בתור יסוד – או להיפך, בתור קושיא – על מ"ש בכתבי האריז"ל.
- כג. אמנם, הענין שלילה לאו זמן צדקה הוא, אינו בסתירה לכך שבשעה שבא עני ומבקש צדקה אזי לכל הדעות חייבים ליתן לו צדקה אפילו בלילה, מצד הציווי "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך וגו'"¹³⁷; כל החילוק הוא רק בנוגע לציווי "נתון תתן"¹³⁸, שהולך לחפש את העני, כהסיפור בירושלמי שהאמורא הלך לחפש את העני, שעל זה היתה הטענה: לך וחפש את העני ביום, אבל "אל תסג גבול עולם"¹³⁹, שלילה אינו שייך לענינים אלו.
- ועפ"ז מתורץ גם מ"ש רש"י בפירוש דברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁴⁰: "כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו כו'" (שיש על זה עונש חמור), "רגילין היו בלילי תענית לעשות צדקה" – כיון ש"היו עיני העניים נשואות לכך, ואם ילינו נמצאו עניים רעבים, שנשענו על כך", ולכן אין זה שייך להגדרה בירושלמי או בכתבי האריז"ל אודות החילוק שבין יום ולילה.

וראה בארוכה אג"ק ח"ב ע' קנב ואילך. וש"נ.
 133) ראה פ"ח שט"ו ספ"א. ברכ"י לאו"ח סרל"ה וליור"ד
 רסרמ"ז.
 134) פ"ה ה"ד.
 135) פ' שופטים יט, יד.
 136) משלי כא, יד.
 137) פ' ראה טו, ז. וראה יור"ד ר"ס רמז.
 138) שם, יור"ד.
 139) משלי כב, כח.
 140) לה, א.

123) קדושים יט, יח.
 124) ואתחנן ו, ה.
 125) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 3. ועוד.
 126) שם, ז.
 127) שם, ח.
 128) שם, ט.
 129) סי"ז.
 130) דניאל ט, ז. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"מ ע' 353 ואילך. וש"נ.
 131) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"מ ע' 60. וש"נ.
 132) מיום ט"ו אלול שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' רמא) בהערה.

- 1 כד. ועד"ז בנוגע לנתינת צדקה קודם התפלה:
- 2 איתא בשו"ע¹⁴¹: "טוב ליתן (צדקה) פרוטה לעני קודם כל תפלה, שנאמר¹⁴² אני בצדק אחזה פניך",
- 3 כדאיתא בגמרא במסכת בבא בתרא¹⁴³: "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתיב אני בצדק
- 4 אחזה פניך".
- 5 והרי בשו"ע לא נזכר חילוק בין שחרית ומנחה לערבית, ואדרבה: מצד הטעם ד"אני בצדק אחזה
- 6 פניך" – כיון שהענין ד"אחזה פניך" ישנו גם בתפלת ערבית, צ"ל ההקדמה ד"אני בצדק" גם בתפלת
- 7 ערבית.
- 8 וגם בענין זה לא שייך לומר שלילה לאו זמן צדקה הוא – כיון שאין זה נוגע לתפלה, שהרי אי
- 9 אפשר בלאה"כ; בנוגע לנתינת צדקה סתם – אפשר לדחות זאת למחרת בבוקר, אבל בנוגע לצורך בנתינת
- 10 צדקה בתור הקדמה לתפלה – הרי כשם שאי אפשר לדחות את התפלה למחרת בבוקר, שהרי תפלת
- 11 ערבית צ"ל בלילה, צריכה גם נתינת הצדקה להיות בלילה.
- 12 כה. אבל עפ"ז צריך ביאור בהנהגת האריז"ל – שלא הי' נותן צדקה קודם תפלת ערבית.
- 13 וביותר יוקשה ע"פ המבואר בפע"ח¹⁴⁴ בנוגע לאמירת ק"ש לפני שמו"ע (בתור הכנה כדי שהתפלה
- 14 תהי' בשלימותה), שבמנחה אין צריך לומר ק"ש, "לפי שנשאר עדיין רושם .. של ק"ש של השחר",
- 15 משא"כ בערבית צ"ל עוה"פ הענין דק"ש. ומזה מובן, שבתפלת מנחה יש עדיין המשך מהפעולה דתפלת
- 16 שחרית, משא"כ בערבית. ואילו בנוגע לצדקה – הרי זה להיפך, שבמנחה היתה נתינת הצדקה בפ"ע,
- 17 משא"כ בערבית לא היתה נתינת הצדקה!
- 18 וההסברה שיש לומר בזה (אף שקשה לומר כן, כיון שלא הובאה הגדרה זו בנוגע להנהגת האריז"ל)
- 19 – שזוהי הנהגה עבור מקובלים, בעלי הסוד, או יחידי סגולה, שהיו מהדרים גם שלא ליתן צדקה לפני
- 20 ערבית, לפי שהנהגתם ע"פ הסוד מגעת בעומק יותר ויש לה השפעה גדולה יותר כו'.
- 21 ועוד ביאור בזה – שמצד גודל מעלת הנהגתם, הנה הצדקה שנתנו לפני"ז נמשכת פעולתה גם בתפלת
- 22 ערבית, ולכן, כשהאריז"ל ראה שפעולת הצדקה שלפני מנחה נמשכת גם בזמן תפלת ערבית (ואין כאן
- 23 עני שמבקש צדקה), לא נתן צדקה לפני תפילת ערבית; משא"כ עמא דבר, שנתינת הצדקה שלהם לפני
- 24 מנחה אינה כ"כ ע"פ הסוד עם כל הכוונות כו' בתכלית השלימות, צריכים ליתן צדקה עוה"פ לפני תפלת
- 25 ערבית.
- 26 כו. אך עיקר הקושי הוא בנוגע להנהגת רבותינו נשיאנו – שהיו מגביות לצדקה שערכו בלילה,
- 27 ובפירוש לא לפני תפלת ערבית:
- 28 ידוע אריכות הסיפור אודות פורים שנת תר"פ, שאז נערכה "מגבית" בפורים בלילה, ודייקו שיתנו
- 29 יותר כו', ולא "צעטלען"¹⁴⁵, אלא גם מזומן (כפי שנדפסו הדברים ברשימה בתורת שלום¹⁴⁶). – רשימה
- 30 זו היא משנת תר"פ, אבל כך היתה ההנהגה כו"כ שנים לפני"ז.
- 31 וכן ראינו הנהגת רבינו נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שנהג וערך כמה מגביות בהתוועדויות שנערכו
- 32 בלילה – אע"פ שלא הי' בתור הקדמה לתפלה, וגם לא באופן שהי' נוכח עני שהוצרכו ליתן לו מיד,
- 33 כפי שראו בפועל שלא עמד שם עני, והשימוש בכספי המגביות הי' למחרת או למחרתיים, כך, שלכאורה
- 34 היו יכולים לדחות המגבית למחרת.
- 35 ואין לתרץ ע"פ האמור לעיל שהענין שלא ליתן צדקה בלילה שייך להנהגה של יחידי סגולה – שהרי

(144) שבעה ערה 133.

(145) = שטר התחייבות או המחאה.

(146) ע' 248.

(141) או"ח סוסצ"ב. יו"ד סרמ"ט סי"ד.

(142) תהלים יז, טו.

(143) יו"ד, א.

1 מדובר אודות רבותינו נשיאינו, שהם בעצמם ערכו את ה"מגבית" ותבעו שיתנו הכסף, כך, שזוהי סתירה
2 בגלוי להאמור לעיל.

3 כז. ויש לומר בזה הסברה פשוטה:

4 כאשר האמורא הלך בלילה וחיפש עני ליתן לו צדקה, הרי אם הי' מוצא את העני ונותן לו הצדקה,
5 אזי הי' נעשה ענין הצדקה בשלימותו;

6 אבל כאשר עורכים "מגבית" בלילה – אין זה באופן שנכנס מיד לרשות העני, אלא רק ברשותו של
7 עורך ה"מגבית", כך, שענין הצדקה ופעולת הצדקה בעולם – "אתה החיית את נפש העני" 147 – לא
8 נעשה בלילה. הן אמת שבנוגע לנותן יצא הכסף מרשותו לגמרי, וא"כ, ישנו כבר הענין ד"החיית את
9 נפש העני" בכח, אבל עדיין לא נעשה הענין בפועל. ואילו הענין דהשגת גבול כו' שבסיפור הירושלמי
10 – הוא רק בנוגע לנתינה לעני בפועל.

11 אך עדיין אינו מובן: יש כו"כ דינים והלכות שמהם מוכח שע"י הנתינה לגבאי צדקה נתקיימה מצות
12 הצדקה בשלימותה, כיון שהצדקה היא כבר בבעלותו של גבאי הצדקה, שזוכה בה בשביל העניים 148.
13 וא"כ, נשאר השאלה והקושיא, שלמרות ההדגשה אודות הנהגת האריז"ל בנוגע לצדקה בלילה, ערכו
14 הרבנים "מגבית" לצדקה בלילה?

15 וההסברה בזה גם בפשטות – שאופן לקיחת הצדקה ע"י גבאי הצדקה הוא דבר שתלוי בו; הן אמת
16 שאם הוא רוצה, ביכלתו להיות גבאי צדקה בשלימות, באופן שהמעות נעשים מיד מעות צדקה, שאסור
17 לשנותם וכו', ככל הגדרים שבזה, אבל אם הוא רוצה, ביכלתו לדחות זאת למשך זמן לאח"ז, ובינתיים
18 הוא רק שליח של עצמו, כך, שרק למחר יהיו המעות ברשותו לגמרי בתור גבאי צדקה, שהוא שליח
19 ואפוטרופוס ובא-כח של העניים.

20 ועפ"ז מובנת הנהגת רבותינו נשיאינו, שבודאי היתה ע"פ הסוד, ובשלימות בכל הפרטים וכו',
21 ואעפ"כ ערכו בגלוי "מגבית" לצדקה בלילה – כיון שהמגבית התבטאה בכך שנתנו להם את המעות,
22 והם לקחו את המעות כפי רצונם, שהרי הנתינה היתה "על דעתם" – לא רק בנוגע למי ליתנם, אלא גם
23 בנוגע לאופן לקיחת המעות וחלות הבעלות עליהם, שעשו זאת באופן שפעולת הצדקה תהי' באופן ד"אל
24 תסג גבול עולם" 149.

25 כח. המורם מכל השקו"ט הנ"ל בנוגע לפועל:

26 כוונת ההתוועדות היא – כדי לעורר שיעסקו ביתר שאת וביתר עוז בענין המבצעים, שכללותם הוא
27 מבצע הצדקה, שהרי צדקה היא כללות כל המצוות, כפי שרבינו הזקן מאריך בתניא 150 ש"שקולה כנגד
28 כל המצוות, ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם".

29 וכיון שמה שיכולני לעשות בזה בעצמי יש לעשות כבר בח"י אלול – ברצוני לבקש מכל הנמצאים
30 כאן, שכל אחד יקבל שטר של דולר, על מנת לתת לצדקה מחר (או כשיזדמן לו), כך, שאין חשש
31 בנתינה בלילה, כיון שסיום ענין הצדקה ייעשה ביום, אבל יצא מרשותי כבר עתה.

32 וכיון שכאן לא נוגע שאתן דוקא ביד הגשמית – הנה אלו שזכו, ואשרי חלקם, שהם ה"טנקיסטים",
33 שנוסעים ומסבבים במשך ימים האחרונים לזכות יהודים בחמשת המבצעים – הם יקחו עתה את הדולרים
34 ממני, ויחלקו לכל הקהל כאן (שישארו לשבת על מקומותיהם) שטר של דולר לכל אחד.

(147) תנחומא משפטים טו. (148) ראה אנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גבאי צדקה – (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ס"ע 284 ואילך).
(149) לשלימות הענין – ראה גם שיחת ש"פ תבוא סי"ח.
(150) פל"ז. רשותם וסמכותם (ע' נו ואילך). וש"נ.

- 1 ו"את אשר איננו פה" 151 – אודותם יחשבו בהזדמנות אחרת, אבל עכשיו הרי זה ענין הקשור עם
- 2 המשתתפים בהתוועדות זו.
- 3 וכאמור, שכל אחד יקח דולר לעצמו, ואח"כ יכול להחליפו או ליתנו כמו שהוא לענין שהוא צדקה
- 4 כשרה, אם זה עני יחיד, או מוסד וכו'.
- 5 ויה"ר שענין זה ימהר את קיום היעוד בדברי חז"ל¹⁴³ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", ובקרוב
- 6 ממש, ובעגלא דידן.
- 7 כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל: היכן ה"טנקיסטים"? ואמר: שכל אחד יגש, ואתן לו מספר דולרים על
- 8 מנת לחלקם. וכשניגשו אמר, שכל אחד יקח לעצמו שטר אחד, ויחלק שטר אחד לכל אחד מהנמצאים
- 9 כאן.
- 10 באמצע החלוקה אמר: מי שאינו "טנקיסט" – שלא יגש לקחת דולרים, כיון שאין זה ענינו. לא
- 11 מבקשים מאף אחד "פאספארט"... סומכים על כך שכל אחד יש בו עכ"פ הרגש החסידותי ("די
- 12 חסידישקייט") שאם הוא לא "טנקיסט", אין זה ענינו!
- 13 וכמו"כ אין ענין לקחת יותר מדולר אחד, ומי שקיבל דולר אחד, לא יקח דולר נוסף. – אינני
- 14 חוסך-מקמץ ח"ו על דולר נוסף, אלא שאין זה ענין, ואין לאף אחד להניח ("נאָכגעבן") ל"ישות" של
- 15 היצר, "לי יאורי ואני עשיתיני"¹⁵², לא עלינו, להראות "קונץ" ו"משחק" שביכלתו לתפוס דולר שני או
- 16 דולר שלישי וכו'.
- 17 וכן אין מה להדחף, ואין מה להראות "קונצן" שהם היפך ענין החסידות – בבחינת "חסיד שוטה"⁹⁴,
- 18 וכפי שרבינו נשיאנו אמר פעם¹⁵³, שאין דבר נמוך יותר מאשר שוטה, ומה שחושב שהוא חסיד – הנה
- 19 גם חסיד אינו!
- 20 ויה"ר שלא יצטרכו לדבר אודות ענינים כאלו.
- 21 [לאחרי חלוקת הדולרים, צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון ה"שלוש תנועות" (דהבעש"ט הרב
- 22 המגיד ורבינו הזקן), "צמאה לך נפשי", ו"ניע זשוריצי כלאפצי"].
- * * *
- 29 כט. היו פעם שנים שנהגו בח"י אלול גם לערוך "מגבית"¹⁵⁴. אבל כיון שזהו ענין של טירחא
- 30 דציבורא – במילא מכריזים על זה עתה, ואלו שירצו – יוכלו להביא השתתפותם הלילה או מחר בבוקר,
- 31 וכל המרבה – בכמות, ובעיקר באיכות – הרי זה משובח.
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".
- 33 ואח"כ אמר: עם כל החידושים שהנהיגו בהתוועדויות האחרונות – יש גם להכריז שאלו שמחוייבים
- 34 בברכה אחרונה, לא ישכחו לברך ברכה אחרונה. וכיון שזוהי "ברכה מעין שלש", יש לאמרה בישיבה¹⁵⁵.
- 35 בצאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת"].

154) ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד סל"ו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 215). וש"נ.
155) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"א ע' 85. וש"נ.

151) לשון הכתוב – נצבים כט, יד.
152) יחזקאל כט, ג.
153) ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48. תש"ד ע' 101.

בס"ד. שיחת ש"פ תבוא, כ"ף אלול, שבת סליחות, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. יום הש"ק זה נקרא בפי העולם – בני", שהם עיקר העולם, כדמוכח מזה שבשבילם נברא העולם,¹ כמ"ש² "בראשית ברא וגו'", "בשביל ישראל שנקראו ראשית" – "שבת סליחות", כיון שלאחריו מתחילים לומר סליחות.

ואע"פ שיום השבת הוא יום השביעי של השבוע שעבר, ולאחריו מתחיל סדר חדש,³ – וכפי שמבאר רבינו הזקן⁴ הטעם ש"אנו מונין היום יום ראשון וכו'", אף ש"כבר עברו רבבות ימים משי"ב עד עתה, וא"כ איך אומרים היום יום ראשון כו", אלא מפני שבשבת .. העלי' למעלה מבחי' זמן, ע"כ כל יום א' הוא ממש יום ראשון, כמו יום א' של ששת ימי בראשית כו'", היינו, שבכל יום ראשון חוזרים כל הדברים לקדמותם כמו בתחלת הבריאה; ומרומז גם בגמרא⁵ בנוגע לשירו של יום: "בראשון מה היו אומרים, לה' הארץ ומלואה"⁶, על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו וכו'", שבכל יום אומרים מזמור הקשור עם ענינו של יום זה בששת ימי בראשית –

הרי יום השבת שייך גם לימי השבוע שלאחריו, ואדרבה: עיקר פעולת השבת ניכרת בימי השבוע שלאחריו, עי"ז ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"⁷,

– ועאכו"כ יום ראשון שסמוך לשבת, ועד שיש בו חלק שנקרא (ע"פ דין תורה ומנהג ישראל) בשם "מוצאי שבת", וכמודגש גם בפיוט הראשי והעיקרי ("די הויפט סליחות"): "במוצאי מנוחה", ובפרט לפי מנהג חב"ד שאמירת הסליחות ביום ראשון היא (לא באשמורת הבוקר, כבשאר הימים, אלא) "אחר חצות לילה ובסמוך לה"⁸, וגם לפי המנהגים שגם ביום ראשון אומרים סליחות באשמורת הבוקר⁹, הרי גם אז אומרים "במוצאי מנוחה" –

כך, שמיום הש"ק זה נמשכת הברכה (לא רק ליום ראשון דסליחות, אלא) לכל ימי הסליחות [כמו שבת מברכים החדש, שממנו מתברך לא רק ראש חודש, אלא גם כל ימי החודש], ובקביעות שנה זו – שיש עוד שבת לפני ר"ה, הנה גם ימי הסליחות שלאחרי השבת שקודם ר"ה, הרי הם מתברכים מיום הש"ק זה.

ב. אך צריך להבין⁸: מהי השייכות של "שבת" ל"סליחות"? ולכאורה – אדרבה – הם בסתירה זל"ז, שהרי בשבת לא מזכירים ענין של סליחה ומחילה וכפרה⁹ [נוסף לכך שאין לבקש צרכיו בשבת¹⁰, ולהעיר גם ממ"ש רבינו הזקן בסידורו שבשבת אומרים בברכת המזון: "רוענו", ולא בלשון בקשה: "רענו"]¹¹, ומה גם ששבת ענינו מנוחה¹¹, ו"מנוחה שלימה שאתה

(1) בראשית א, א ובפרש"י ורמב"ן עה"פ.

(2) לקו"ת שה"ש כה, א.

(3) ר"ה לא, א.

(4) תהלים כד, א.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) "היום יום" כה אלול. וראה גם תורת מנחם – רשימת

היומן ריש ע' קנט. וש"נ.

(7) טווא"ח סתקפ"א.

(8) בהבא לקמן – ראה גם שיחת ש"פ תבוא, כ"א אלול

תשכ"ח בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ג ע' 439 ואילך). וש"נ.

(9) ראה רמב"ם הל' תפלה ספ"ה. וראה גם שער הכולל פל"ו

ס"ב וס"ו. וש"נ.

(10) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סרסצ"ד. וש"נ.

(11) ראה לקו"ש חט"ו ריש ע' 378. וש"נ.

- 1 רוצה בה"12, שבשביל זה יש צורך שתהא "כל מלאכתך עשוי"13 [וכיון שזהו ציווי בתורה לכל אחד
- 2 מישראל, הרי בודאי שהדבר הוא ביכלתו כו'], ואילו בשעה שיש צורך בבקשת סליחה כו', לא יכולה
- 3 להיות מנוחה שלימה.
- 4 וכיון שאעפ"כ נקרא יום הש"ק זה בשם "שבת סליחות", והרי ידועה תורת הבעש"ט14 בענין "שמו
- 5 אשר יקראו לו בלשון הקודש כו'", וכן תורת הרב המגיד15 על הפסוק16 "וכל אשר יקרא לו האדם נפש
- 6 חי' הוא שמו", שמזה מובן שהשייכות של השם אל הדבר הנקרא בשם זה אינה שייכות חיצונית, ואפילו
- 7 לא שייכות פנימית אבל רק בענין טפל, אלא זוהי שייכות פנימית בענינו העיקרי של הדבר – הרי עכצ"ל
- 8 בנוגע ל"שבת סליחות" שענין השבת קשור ושייך לענין הסליחות.
- 9 ונקודת הביאור בזה – שיום השבת פועל עילוי בענין הסליחות שיהי' בהתאם לאופן העבודה שמצד
- 10 יום השבת.
- 11 ג. ויובן בהקדם ביאור רבינו הזקן17 בענין יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, שאז נפעלים הענינים
- 12 שנעשים בדרך כלל ע"י תקיעת שופר – מצד ענינו של יום השבת עצמו, ללא צורך בתקיעת שופר.
- 13 והחילוק שביניהם – שבר"ה שחל בחול שאז תוקעים בשופר, אזי תלוי' ההמשכה באופן עבודת
- 14 האדם בתק"ש, במדת ההידור כו' ובעניני הכוונות וכו', משא"כ בר"ה שחל בשבת, שאז נמשכים הענינים
- 15 מלמעלה ללא עבודת האדם, הרי מצד הקב"ה נמשכים כל הענינים בתכלית השלימות.
- 16 ועד"ז י"ל בנוגע לענין הסליחות – שבימות החול תלוי הדבר באופן עבודת האדם באמירת הסליחות,
- 17 משא"כ בשבת שאין אמירת סליחות, אזי נפעל ענין הסליחות (לא ע"י עבודת האדם, אלא) ע"י הקב"ה,
- 18 ובמילא, הרי זה בתכלית השלימות.
- 19 ד. אמנם, לאידך גיסא, יש גם מעלה בעבודת האדם בכח עצמו דוקא, ועד שאמרו רז"ל18 "אדם
- 20 רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו" – כולל גם "חבירו" כפי שקאי על הקב"ה שנקרא "רעך"
- 21 (כדאיתא במדרש19 שמביא רש"י במסכת שבת20 "רעך ורע אביך אל תעזוב21, זה הקב"ה"), כך, שהתשעה
- 22 קבים הם בתכלית השלימות – שדוקא אז אין זה באופן של "נהמא דכיסופא"22.
- 23 ועד שאפילו בנוגע לשבת ש"מקדשא וקיימא"23 מצד עצמה, נאמר24 (לא רק "ושמרו בני ישראל את
- 24 השבת", אלא גם) "לעשות את השבת", היינו, שישנו גם ענין השבת שבנ"י צריכים לפעול ("לעשות")
- 25 ע"י עבודתם, אלא שהעבודה היא באופן של מנוחה ותענוג כו'.
- 26 וזהו החידוש של "שבת סליחות" – המשכת ברכה ונתינת כח לימי הסליחות, שעבודת האדם באופן
- 27 ד"קב שלו" באמירת הסליחות תהי' באופן שיהי' בה גם העילוי ד"תשעה קבים של חבירו" (זה הקב"ה),
- 28 עי"ז ש"הקב"ה עוזרו"25 שעבודתו תהי' באופן של מנוחה ("מנוחה שלימה שאתה רוצה בה") ותענוג.
- 29 וענין זה מרומז בכך שהפיוט הראשון בסליחות הוא "במוצאי מנוחה" – אף שלכאורה סתרי אהדדי,
- 30 שהרי "מוצאי" מורה על היציאה משבת, ואילו "מנוחה" הו"ע השבת – להורות שהיציאה משבת לאמירת
- 31 הסליחות היא באופן שענין המנוחה דשבת הולך ונמשך ופועל באמירת הסליחות, שנעשית באופן של
- 32 מנוחה, כיון שבטוחים שבודאי נפעלים כל הענינים שבאמירת הסליחות.

-
(20) לא, א (ד"ה דעלך).	(12) נוסח תפלת מנוחה דשבת.
(21) משלי כז, יו"ד.	(13) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ו סכ"א. וש"נ.
(22) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.	(14) ראה כש"ט סק"ד. תניא שעהיה"א פ"א.
ובכ"מ.	(15) או"ת בראשית סי"ד.
(23) ביצה יז, א.	(16) בראשית ב, יט.
(24) תשא לא, טז. וראה לקו"ת שה"ש כד, ב. ד"ה את	(17) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. ובכ"מ.
שבתותי תשמרו ה"ש"ת (סה"מ ה"ש"ת ס"ע 79 ואילך).	(18) ב"מ לח, רע"א.
(25) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.	(19) שמו"ר רפכ"ז.

וזהו גם מה שהתחלת הסליחות היא "לך הוי' הצדקה ולנו בושת הפנים"²⁶, כפי שמבאר רבינו הזקן²⁷ ש"תשובה אותיות שבת, וע"י התשובה שקדמה לעולם כמו שבת, יוכל להגיע ולעמוד במקום שצדיקים גמורים אינם עומדים²⁸, דהיינו בחי' שבת שבתון כו', והוא .. ע"י שלנו בשת הפנים", "בשת אותיות שבת", ש"אז יאיר בו בחי' שבת שבתון".

ועד שפועלים שעוד לפני אמירת הסליחות נמשכת כבר ברכת כתיבה וחתומה טובה [כמנהג ישראל שהחל מר"ח אלול מאחלים וכותבים איש לרעהו ברכת כתיבה וחתומה טובה²⁹], לשנה טובה ומתוקה, ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי ומזוני, ובאופן דרויחי.

* * *

ה. האמור לעיל שייך לשבת סליחות בכל שנה, ונוסף לזה, יש גם ענין מיוחד בקביעות שנה זו, — וע"פ תורת הבעש"ט³⁰ שכל דבר שיהודי רואה או שומע צריך ללמוד ממנו הוראה בעבודת ה', הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לקביעות השנה —

ששבת סליחות אינו השבת שלפני ר"ה, אלא השבת שלפני³¹, כך, שבימי הסליחות ישנם שתי שבתות. וענין זה גופא יכול להיות בב' אופנים:

ובהקדים — שבנוגע לקביעות דר"ה ישנו הסימן "לא אד"ו ראש" (כמובא גם ברמב"ם הל' קידוש החודש³²), כך, שר"ה יכול לחול רק בימים ב' ג' ה' ז'.

ובכן: "כשחל ר"ה ביום ה' או בשבת, אז מתחיל (אמירת סליחות) ביום ראשון שלפניו (ואומרים סליחות במשך ד' ימים — כשר"ה חל ביום ה', או במשך ו' ימים — כשר"ה חל ביום ז') .. וכשחל ר"ה בב"ג, אז מתחילין ביום ראשון בשבוע שלפני השבוע שחל ר"ה להיות בתוכה"³³ (ואומרים סליחות במשך ז' ימים — כשר"ה חל ביום ב', או במשך ח' ימים — כשר"ה חל ביום ג').

והמעלה בקביעות דר"ה ביום ג' (שזוהי הקביעות של שנה זו), מובנת בפשטות לכל אחד מישראל, אפילו "חוטב עציץ" ו"שואב מימין"³⁴ — שהרי החילוקים בין הסוגים שבבנ"י הם רק בנוגע לעניני כוונות וכו', אבל לא בנוגע למעשה בפועל (ש"הוא העיקר"³⁵), כולל גם ענין הדיבור (כמו אמירת הסליחות) שהוא "מעשה זוטא"³⁶, שבזה שוים כולם, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציץ" ו"שואב מימין" — שמספר הימים דאמירת הסליחות הוא הגדול ביותר: שמונה ימים!

ו. ויש לבאר תחילה מעלת ימי הסליחות גם לגבי חודש אלול (שיש בו כ"ט ימים, וביניהם יש ימים מיוחדים שנקראים ימי הסליחות):

חודש אלול כולו הוא זמן מיוחד של "עת רצון"³⁷, חודש הרחמים³⁸, וכפי שמבאר רבינו הזקן³⁹ ענינו של חודש אלול "ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

ולכאורה: לאחרי גודל מעלת חודש אלול — מה ניתוסף בזה בימי הסליחות?!

(31) רפ"ז.

(32) ר"פ נצבים.

(33) אבות פ"א מ"ז.

(34) סנהדרין סה, א.

(35) ראה לקו"ת ראה לג, א. ובכ"מ.

(36) ראה שם לב, א. ובכ"מ.

(37) שם, סע"א ואילך.

(26) דניאל ט, ז.

(27) רד"ה וסד"ה ד"ה לך הוי' הצדקה במאמרי אדה"ז —

אתהלך לאזניא ס"ע ר ואלך (שנדפס בהתחלת הסליחות).

(28) ברכות לד, ב.

(29) ראה מט"א או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים).

(30) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אי"ר).

- 1 ובפרט ע"פ המובא בטור⁷ ש"יש מי שמרבין לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך"³⁸, ולאידך
 2 גיסא, מביא (באותו סימן) גם שיש נוהגים "לומר סליחות ותחנונים (רק) בעשרת ימי תשובה", ומביא
 3 ש"אמר רב האי (גאון) מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד, ושמענא דבמקצת אתרוותא קיימי
 4 מר"ח אלול .. ואנו מנהגינו כהנך דקיימי מר"ח אלול",
 5 ומתאים גם עם דברי הרמב"ם (שהי' בסמיכות ובהמשך לזמן הגאונים) "אע"פ שהתשובה והצעקה
 6 יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד"³⁹, ולכן
 7 "נהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין"⁴⁰, ואינו
 8 מזכיר אודות חודש אלול.
 9 [אלא שמסיים: "ומנהג אשכנז וכו'" – שאמירת הסליחות היא לא מר"ח אלול, אבל גם לא בעשי"ת
 10 בלבד, אלא בימים הסמוכים לר"ה, כנ"ל (ס"ה) פרטי האופנים שבזה].
 11 וא"כ, צריך לבאר מהו העילוי המיוחד שניתוסף בימי הסליחות לגבי חודש אלול.
 12 ז. והענין בזה:
 13 ידוע מאמר רבינו הזקן בשם הבעש"ט⁴¹: בחודש תשרי נותן הקב"ה מזונותיו של אדם בהקפה, ובבוא
 14 חודש אלול צריך לעשות את החשבון ולפרוע את החוב (שתשלמו ע"י תומ"צ ומעשים טובים) – ע"י
 15 התשובה. וכשהקב"ה רואה שרוצים לפרוע ופורעים את החוב, אזי מוחל את שיירי החוב. וזהו ענין
 16 התשובה של ימי הסליחות, שע"ז נעשים בטוחים שבר"ה חוזר הקב"ה ונותן בהקפה קצבה נוספת לשנה
 17 הבאה.
 18 ויש על זה משל מרבינו הזקן (שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ד"ה כי עמך הסליחה⁴², ומקורו
 19 ברשימות הצ"צ לתהלים עה"פ⁴³): מי שחייב לבעל חוב סך רב ואין ידו משגת כי אם לפרוע המחצה,
 20 וגם זה בכמה שנים, מעט מעט מידי שנה, אזי אם בעל חובו יהי' טוב ויקבל זה ממנו, אזי ישתדל בכל
 21 לב לסלק לו מעט מעט כפי שידו משגת, אבל אם הבעל חוב קשה ורוצה שיסלק לו עד גמירא ולא
 22 ישאיר לעצמו כלום, אזי הלוא יתייאש מזה ולא יסלק לו כלום.
 23 ומרומז גם בנגלה דתורה – כמובא בטור⁷ מאמר המדרש⁴⁴ "משל למדינה שחייבת מס למלך ולא
 24 נתנו לו, בא אלי' בחיל לגבותו, כשנתקרב אלי' בעשרה פרסאות, יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו,
 25 אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שליש. כיון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו, הניח להם שליש
 26 השני. כשנתקרב יותר, יצאו כל בני העיר לקראתו, והניח להם הכל. כך המלך זה הקב"ה, בני המדינה
 27 אלו ישראל שמסגלים עונות כל השנה, ער"ה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עונותיהם, ב"י ימים
 28 בינונים מתענין ומוותר להם ב' שלישים, ביום הכיפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל".
 29 ועפ"ז מובן גודל העילוי בקביעות שנה זו שר"ה חל ביום השלישי בשבוע, שאז הוא המספר היותר
 30 גדול בימי הסליחות – שהעילוי המיוחד שבימי הסליחות אפילו לגבי חודש אלול נמשך במספר הכי
 31 גדול של ימים.
 32 ח. ויש להוסיף בזה – בהקדם המוזכר לעיל (ס"ו) מדברי הטור אודות חילוקי המנהגים בנוגע
 33 לאמירת הסליחות, ש"אמר רב האי (גאון) מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד", ואעפ"כ, "מנהג
 34 אשכנז כו'", שאומרים סליחות גם לפני ר"ה, לכל הפחות ארבעה ימים (כשחל ר"ה ביום חמישי), כדי

– התוועדויות חע"ז ע' 242. ע' 251. וש"נ.
 (42) תש"ט פ"ג (סה"מ תש"ט ע' 216 ואילך).

(43) יהל אור ס"ע תק ואילך.

(44) תנחומא אמור כב.

(38) ראה גם לקו"ת עקב יד, א.

(39) הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(40) שם פ"ג ה"ד.

(41) ראה כש"ט בהוספות סקצ"א. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

1 שאותן שמתעניין עשי"ת יוכלו להתענות ארבעה ימים קודם ר"ה, נגד ב' ימים ר"ה ושבת ועיו"כ שאין
2 מתעניין בהם⁴⁵.

3 ובביאור טעם חילוק המנהגים – יש לומר ע"פ דברי רבינו הזקן⁴⁶ בנוגע לתפלה, ש"בזמן שבהמ"ק
4 הי' קיים לא היו מאריכין כ"כ בתפלה כמו עכשיו" (כי אם "ק"ש ומעט תפלה"⁴⁷, "ברכות שלפני" ופסד"ז
5 בקצרה⁴⁸), כיון שלא הוצרכו לאריכות התפלה מצד גודל מעלתם כו', משא"כ עכשיו, שנתמעטו הדורות,
6 יש צורך באריכות התפלה, לאחר הקדמת ההכנה לתפלה וכו'; ועד"ז י"ל בנוגע לאמירת הסליחות –
7 שבזמן הגאונים הי' מספיק לומר סליחות בעשי"ת בלבד, ולא הי' צורך בהכנה נוספת לפני ר"ה, אבל
8 עכשיו, שנתמעטו הדורות, ואין כח לפעול ענין הסליחות בעשי"ת בלבד, אזי יש צורך בהכנה דימי
9 הסליחות לפני ר"ה.

10 ולאידך גיסא, יש מעלה בדורותנו אלו לגבי זמן הגאונים – שלאחרי עבודת ההכנה דימי הסליחות
11 לפני ר"ה נפעל כבר ענין הסליחה (שהקב"ה מוחל ומוותר על שיירי החוב כו'), כך, שאין צורך באמירת
12 הסליחות לאחר ר"ה⁴⁹, כפי שהי' בזמן הגאונים, שאז הי' צורך באמירת הסליחות במשך כל עשי"ת.
13 ובוזה גופא יש מעלה יתירה בקביעות שנה זו – שענין הסליחות שנפעל לפני ר"ה הוא לא רק בשבת
14 שלפני ר"ה, אלא ענין זה מתחיל כבר בשבת שלפני"ז, ונמשך במספר ימים היותר גדול.

15 ט. וכיון שעוד לפני התחלת אמירת הסליחות יודעים כבר המעלה המיוחדת שבימי הסליחות בשנה
16 זו – הרי ידיעה זו עצמה נותנת את הכח והבטחון שבודאי תהי' העבודה דימי הסליחות (ובמילא גם
17 ההמשכות שעל ידה) בשלימות, כך, שיוצאים לעבודת ימי הסליחות מתוך "מאָרש של נצחון",
18 וכמשנת"ל⁵⁰ שזה גופא מוסיף בענין הנצחון על הצד שכנגד, באופן שמלכתחילה מתיירא להלחם נגדו,
19 ועד ש"גם אויביו ישרים אתו"⁵¹.

20 וכך מסיימים את השנה מתוך ידיעה ברורה שהקב"ה מוחל ומוותר על שיירי החוב כו', וע"ד שמצינו
21 שכבר בערב ר"ה "לובשים לבנים ומתעטפים לבנים כו' לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס"⁷, ועד
22 שהענין ד"מתעשרת (לא רק די מחסורו אשר יחסר לו"⁵², אלא גם "להעשירו"⁵³) בסופה"⁵⁴ שהכוונה
23 בזה היא לאחר תקיעת שופר⁵⁵ – הרי זה נעשה בשעתא חדא וברגעא חדא⁵⁶ ע"י התשובה דימי
24 הסליחות.

25 וזוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד, שנת אורה וברכה וכו', ובאופן ש"כל
26 מלאכתך עשוי"¹³.

* * *

27 י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה את הוי' האמרת וגו'.

* * *

11 יא. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁷ "והשיבך ה' מצרים באניות (בספינות בשבי) בדרך אשר

(53) ראה כתובות סז, ב. ספרי ופרש"י עה"פ.

(54) ר"ה טז, ריש ע"ב.

(55) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שט. ע' תכא. שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנ"א תשכ"ו בסופה (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ע' 280). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

חמ"ז ע' 209. ע' 237. וש"נ.

(56) ראה זח"א קכט, סע"א.

(57) פרשתנו כח, סח.

(45) לבוש – הובא בט"ז או"ח שם סק"ב.

(46) תו"א בשלח סא, ריש ע"ג.

(47) לקו"ת בהעלותך לב, ד.

(48) תניא קו"א קסב, ב.

(49) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' קסה. וש"נ.

(50) ראה שיחת ש"פ ראה (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז

ע' 213). וש"נ.

(51) משלי טז, ד.

(52) פ' ראה טו, ח.

- 1 אמרתי לא תוסיף עוד לראותה והתמכרתם שם לאויביך (אתם מבקשים להיות נמכרים להם) לעבדים
2 ולשפחות ואין קונה (כי יגזרו עליך הרג וכליון),
- 3 — "והשיבך ה' מצרים" הוא בהמשך למש"נ לפנ"ז⁵⁸ אודות "מדות מצרים אשר יגורת מפניהם",
4 ובפירוש רש"י: "אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו"; וזהו "בדרך אשר אמרתי לא תוסיף
5 עוד לראותה", שכבר הלכו בה וראו שזהו "מדבר הגדול והנורא גו' וצמאון אשר אין מים"⁵⁹ (ללא הנסים
6 שהיו במדבר בצאתם ממצרים). ועוד זאת, שגם הדרך למצרים תהי' "באניות", "בספינות בשבי". ועד
7 כדי כך יהי' המצב גרוע בשבי, ש"אתם מבקשים להיות נמכרים" אפילו "לאויביך", ואעפ"כ, "אין קונה",
8 אבל לא באופן שישארו במצב הקודם, אלא "יגזרו עליך הרג וכליון".
- 9 והביאור ב"ינינה של תורה" (שדברי התוכחה בפנימיותם הם ברכות נעלות ביותר⁶⁰):
- 10 "והשיבך ה' מצרים" (בשבי) — שהסיבה לכך שיהודי יורד למצרים היא (לא ברצונו אלא) באופן
11 של שבי, שהקב"ה⁶¹ מביאו לשם בעל כרחו, כדי להביאו למעלת התשובה ("והשיבך ה'"),
- 12 "באניות, ספינות" (בלשון תרגום) — שמורה על העבודה בכיור הענינים שצריך להפכם לקדושה⁶²,

האומות והביאו עמהם ניצוצות קדושה (כי רק גוי יכול להביא עמו ניצוצות כו', משא"כ יהודי, שמצד עצמו אין לו מה לעשות שם כו'), ולכן צריך לילך לשם כדי לבררם (ראה גם תורת מנחם — התוועדות חע"ה ס"ע 121. וש"נ).
וזהו הטעם ש"מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא .. ואין אסור אלא להשתקע שם" (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ח), כי, בירור הניצוצות במצרים עתה שיך רק בנוגע לנכסי דנידי שמביאים לשם לסחורה כו', אבל לא בנוגע לנכסי דלא נידי (שהבעלות עליהם היא בתוקף יותר, כמובן מזה ש"קרקע אינה נגזלת" (סוכה ל, ריש ע"ב. וש"נ)) — ארץ מצרים עצמה, שבה לא נשארו ניצוצי קדושה שיש צורך לבררם, ולכן אסור להשתקע שם. ורק ע"י כיבוש ארץ מצרים, אזי בטל האיסור להשתקע שם, כמ"ש בירושלמי (סנהדרין ס"פ חלק) "חזור את .. לכבוש את הארץ".

ומ"ש הרמב"ם (שם) "וראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין שהיא מותרת", אף שלכאורה מפורש כן בירושלמי (והרי הלכה כירושלמי במקום שאין חולק עליו הבבלי (ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ד (ע' רנא). וש"נ)) — כי, כיבוש הארץ (שנתפרש בירושלמי) יכול להיות רק לצורך לקחת השלל כו' נכפי שהי' במלחמת מדין, ועד"ז במלחמת סיחון ועוג — כפי שהי' בדעתו של משה שלא יתיישבו שם, ועד שקצף על בני גד ובני ראובן שביקשו להתיישב שם, כיון שרצה שיתיישבו רק בעבר הירדן המערבין, אבל יתכן שאסור לכבוש כדי להתיישב בה, כיון שנשארת מהותה של ארץ מצרים; וזהו חידושו של הרמב"ם ("יראה לי") — שע"י הכיבוש מותר גם להתיישב ולהשתקע בה, ש"הרי היא כארץ ישראל .. לכל דבר" (שם ה"ו), כיון שהכיבוש פועל שינוי במהות הארץ (ראה גם לקר"ש ח"ט ע' 172 ובהערה 15).

(58) שם, ס.

(59) עקב ח, טו.

(60) ועוד ביאור — ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א. וש"נ), אלא שזהו כמ"ש בפ' נצבים (ל, ז) "ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך" (וראה לקר"ש שבפנים הערה 7), וכיון ש"כשזה נופל זה קם", מובן, שע"י ניתוסף עילוי אצל בני".

והחילוק בין ב' ביאורים אלו — הוא החילוק שבין התחלת העבודה באופן של אתכפא לשלימותה באופן של אתהפכא. (61) וע"ד מה שאמר אליהו — וכיון שהי' נביא אמת הרי בודאי שכן היא האמת — "ואתה הסיבות את לבם אחורנית" (מלכים"א יח, לו), היינו, שמעמדם ומצבם באופן בלתי-רצוי אינו מצד עצמם [שהרי יהודי מצד עצמו צריך לרצות רק לקיים מצוות עשה, ולברוח מענינים של לא תעשה, כדי שלא יבוא לידי נסיון*, ובודאי שלא לעשות מצוה הבאה בעבירה, או לומר אחטא ואשוב, שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (יומא פה, ב)], אלא בגלל שהקב"ה** הביא אותם למעמד ומצב זה, כדי שע"י התשובה יבואו לעילוי גדול יותר***, שזהו שאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים" (שם, ט) — ב"פ, באופן נעלה יותר מ"אנכי הוי' אלקיך" (יתר כ, ב) שנאמר במ"ת (ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ב ואילך. ובכ"מ).

(62) ואע"פ שביצי"מ "עשאה כמצודה שאין בה דגן כו' כמצולה שאין בה דגים" (ברכות ט, ב. וש"נ), שבירור והוציאו משם את כל ניצוצות הקדושה, וכמבואר בכתבי האריז"ל (ל"ת וסה"ל ר"פ תצא) שזהו הטעם שאסרה תורה לחזור למצרים, דכיון שלא נשארו שם ניצוצות שצריך לבררם, לכן אין ליהודי מה לעשות שם — הרי לאחר ש"עלה סנחריב כו' ובלבל את כל האומות" (שם כח, א. וש"נ), באו לשם אנשים אחרים משאר

(* וכפי שמבקשים בכל יום: "ואל תביאנו .. לידי נסיון". ומה שביקש דוד "בחני ה' ונסני" (תהלים כו, ב) — ה' זה ענין בלתי רצוי (ראה סנהדרין קו, רע"א), ולכן מספרים לנו זאת, כדי שנדע שזהו דבר בלתי רצוי — אפילו אצל דוד, ועאכ"כ אצל כל אחד מישראל.

(** ע"ד מ"ש (נצבים ל, ו) "ומל ה' אלקיך את לבבך וגו'".

(*** וכמו שלפנעמים מביא הקב"ה את האדם לידי נסיון כו', כדי שיעשה תשובה מאהבה, שעל ידה "ידונת נעשו לו (לא רק כשגגות, כמו בתשובה מיראה, אלא) כזכיות" (יומא פ, ב).

- 1 "אתם מבקשים להיות נמכרים" – מעלת העבד שעבודתו בכח עצמו,
2 "ואין קונה" – בחי' אין שלמעלה מבחי' קנין דקאי על עולם האצילות,
3 "כי יגזרו עליך הרג וכליון" – שלימות העבודה ד"בן⁶³ מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם⁶⁴ –
4 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 235 ואילך⁶⁵.
5 יב. בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר – הנה בפרשתנו אין הערות, אבל בס"פ שמות יש הערה בנוגע
6 לחודש אלול, וז"ל⁶⁶:
7 "דודי לי ואני לדודי הוא יחוד זו"ן, דודי ואני, כמו שהם בחכמה, יו"ד של שם, שביו"ד קדים ו'
8 דכורא ז"א לר' מל' נוקבא. . אני לדודי ודודי לי⁶⁷ הוא יחוד זו"ן, אני ודודי, כמו שהם בבניה, כי בבניה,
9 אות ה', קדים ציור הד' שבהה' הנוקבא להו' שבתוך הה' הדוכרא".
10 ומוסיף, "וזהו מה שהר"ת אני לדודי ודודי לי הוא אלו"ל⁶⁸, מספר בינ"ה", וגם, שבת יב"ט "אלול"
11 שיש בה "אל" ו"לו", "קדים אל"ל ל"ו" (היינו, שה"אל" שבאלול קודם ל"לו" שבאלול), שא"ל הוא
12 מל"ת, נוקבא, ול"ו הוא מ"ע, דכורא" (וע"ד ב' הענינים ד"לא" ו"לו" שבפסוק⁶⁹ "ימים יוצרו ולא [ולו]
13 אחד בהם", שהכתיב הוא "לא" והקרי הוא "לו" – שהם מ"ע ומל"ת⁷⁰, שבשבילם "ימים יוצרו").
14 אך עדיין צריך להבין: מהי השייכות של אלול לבניה, וגם לב' הענינים ד"אל" ו"לו" שב"אלול",
15 שהם מצוות עשה ומצוות לא תעשה?
16 וכפי שיתבאר לקמן.
17 יג. נזכר בהתוועדות של ח"י אלול⁷¹ בקשר לחוק האומלל ד"מיהו יהודי", שהצעת ה"מורטוריום"
18 היא היפך ההלכה, היפך הצדק והיפך היושר כו', כיון שיש איסור לצער גר צדק (שהוא "בנו של מי
19 שאמר והי' העולם"), כדאיתא בגמרא⁷² ש"המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין", ועד שעל זה "הזהירה
20 תורה בשלשים וששה מקומות, ואמרי לה בארבעים וששה מקומות", והיינו, שהתורה שנכתבה בתכלית
21 הדיוק בכל תיבה ואות כו', הזהירה על ענין זה ל"ו או מ"ו פעמים, שמזה מובן גודל חומר הדבר⁷³.
22 ולכאורה אינו מובן: כיון שזהו איסור חמור כל כך, איך יתכן שפב"פ יכשל בזה?
23 אך הענין הוא – שזהו בגלל שיש לו יצה"ר, ו"יצרו אנסו"⁷⁴, באופן שמשקיע את כל כחותיו בזה.

(72) ב"מ נט, סע"ב.
(73) ולהעיר, שבהתוועדות נאמר הלשון ל"ו או מ"ו לאוין, ובאמת צ"ל "ל"ו או מ"ו אזהרות", כי לאוין יש רק שלשה. ולא יפלא שלא שאלו על זה, כי, כנראה שלא שומעים את הדברים הנאמרים בהתוועדות, והיינו, שהחסרון הוא לא רק בענין ההכרה וההרגשה כו' ("דערהעין"), או שנכנסים הדברים באוזן אחת ויוצאים מהאוזן השני... אלא שלא שומעים כלל, ובמילא לא שייך שיתעכבו על זה. ובאמת, העובדה שלא שומעים את הדברים היא "לימוד זכות" על זה שלא שואלים, כי, אילו היו שומעים את הדברים, אזי יש מקום לטענה היתכן שלא שואלים, אבל כיון שלא שומעים את הדברים – בגלל שהמחשבה משוטטת במקום אחר, ובמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא (ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. ושי"ג) – אין מקום לטענה על זה שלא שואלים, כשם שאי אפשר לבוא בטענות למי שלא הי' נוכח בהתוועדות לפי שהי' בריחוק מקום, בקצוי תבל!...
אבל הטענה היא על אלו ששמעו את הדברים, ואעפ"כ לא שאלו.
(74) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(63) אבות ספ"ה.
(64) והיינו, שבהיותו נשמה בגוף לאורך ימים ושנים טובות, ה"ה במעמד ומצב שאינו מונח בעניני העולם, שאינו מתענג מהם, אלא חייו הם כמו חיי הצדיק ("עמך כולם צדיקים" (ישעי' ס, כא)), ש"אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה", כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק (ביאור לסכ"ז).
(65) בסיום השיחה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"ש בסיום הפרשה (שם, סט) "אלה דברי הברית וגו'", שזהו ע"ד מ"ש בפ' נצבים (כט, יא) "לעבור בברית גו'", כידוע שענין הברית הוא למעלה מטו"ד כו' (ראה לקו"ת ר"פ נצבים). וסיים בברכה.
(66) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ב ס"ע מה.
(67) שה"ש ו, ג.
(68) ראה תורת מנחם ספר המאמרים אלול ע' רמה הערה 67. וש"נ.
(69) תהלים קלט, טז.
(70) ראה רשימות הצ"צ (יהל אור) עה"פ (ע' תרכז). וראה גם אוה"ת ויצא רכד, ב.
(71) ס"יז (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 252 ואילך). וש"נ.

ובהקדמה – שכאשר היצה"ר רוצה לפעול על יהודי לעשות דבר בלתי־רצוי, הרי כיון שיהודי מצד עצמו לא שייך לענין של חטא, וכדאיתא בזהר⁷⁵ על הפסוק⁷⁶ "ונפש כי תחטא", "תוהא", היינו, שזוהי תמיהה איך יתכן ענין של חטא אפילו בבחי' נפש, ועאכו"כ בדרגות נעלות יותר מ"נפש": רוח, נשמה, חי' ויחידה – צריך היצה"ר לעבוד ולהתייגע על זה במשך זמן רב. וכשרוצה אח"כ להחטיאו עוד הפעם, צריך לחזור ולהתחיל עוה"פ להתייגע על זה. וכיון שגם היצה"ר נברא כדי לשמש את קונו, הרי הוא חס על זמנו שלא לבזוז "לריק"...!

ולכן, כשמזדמן ליצה"ר ענין חמור שעל ידו יכול "להרויח" בפעם אחת ג' לאוין ול"ו או מ"ו אזהרות – אזי משתדל ביותר ומשקיע את כל כחותיו להכשילו בענין זה, ואז, יש אפשרות שאכן יצליח להכשילו כו'.

וע"ד שמצינו בגמרא⁷⁷ שמנשה אמר לאחד האמוראים (במענה לטענתו "מאחר דחכימתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודת כוכבים"): "אי הות התם, הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי" (היית מגבה שפת חלוקך מבין רגליך כדי שתהא קל לרוץ, והיית רץ לשם, מפני יצר עבודה זרה שהי' שולט), ומזה מוכח, שכאשר היצה"ר משתדל ומשקיע כל כחותיו על ענין מסוים, אזי יכול להצליח בזה.

ומובן, שזהו רק ביאור על האפשרות להכשל בדבר, אבל בודאי אין זה מצדיק את החטא עצמו כו'. ובפרט שעכשיו גם השמאלנים מסרבים (כרגיל) לקבל הצעה הנ"ל, באמרם, שאין רצונם שיהיו יהודים כאלו שיאמרו עליהם שהם אינם טהורים (כפי שנתפרסם בעיתונים), ואעפ"כ ממשיכים הם להציע הצעות של כל מיני נוסחאות כו'.

וכאן רואים שבמשך כל הזמן לא היתה כוונתם לתקן את המצב, אלא אך ורק להבטיח את ה"כסאות" שלהם – כפי שהם מציעים שבינתיים יכנסו לממשלה, ויהי' "סטאטוס־קווא", וכעבור שנה יחזרו וידונו על זה,

– אבל לא יודעים מה יהי' אז, שהרי אין שום התחייבות מצדם להחליט באופן כך וכך, אלא הם רק חותמים על נייר שבעבור שנה יחזרו לדון על זה, ובינתיים ימשיכו להתנהג כמקודם – כיון שלא איכפת להם משום דבר; אלא העיקר אצלם הוא שיוכלו לשבת על ה"כסא"!

ומה שטוענים שכאשר יהיו בממשלה יוכלו לפעול בנוגע לעניני דת וכו' – הרי מובן שעכשיו לא יתחשבו עמהם בכלל, במכ"ש וק"ו מזה שגם בעבר כשהתחשבו עמהם במקצת בגלל שפחדו שיפרשו מהממשלה, לא שאלו אותם ולא התייעצו עמהם (כפי שטענו בעצמם: היתכן שלא סיפרו להם אודות עניני בטחון⁷⁸), ועאכו"כ עתה, שהם לא בממשלה ולא צריכים אותם (וגם לאחר שניסו להכנס בכל מיני דרכים, לא עלה הדבר בידם), הרי בודאי שגם אם יכנסו לממשלה, לא יתחשבו עמהם כלל, בידעם שכל רצונם הוא אך ורק ה"כסא", כך, שלא יוכלו לפעול מאומה, לא בעניני בטחון ולא בעניני דת כו'.

– כנראה שזה נסיון גדול עבורם שאינו לפי ערכם... וכיון שכן, עליהם לעזוב כל ענין ציבורי, באופן שלא יעלה ולא יבוא... וישבו בבתייהם ויעסקו בלימוד התורה וקיום המצוות, אבל לא בעניני ציבור.

(וסיים)

ויה"ר שבעמדנו בחודש אלול, שאז נמצא המלך בשדה, ו"רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" (כנ"ל ס"ו) – יתגלה גם פנימיות הרצון שלהם, שלאמיתו של דבר צועקים גם הם שרצונם לצאת להקביל פני המלך, והיינו, שאף שהם

(77) סנהדרין קב, ב (ובפרש"י).

(78) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 374.

(75) ח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.

(76) ויקרא ה, א.

רוצים את ה"כסא", הרי גם עליהם חל פס"ד הרמב"ם⁷⁴ שרצונו הפנימי של כל אחד מישראל הוא "להיות מישראל .. לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות".
 וברור הדבר ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"⁷⁹, ובודאי ימצא שלוחים טובים לתקן את הענין, שיהי' ע"פ "דבר ה' זו הלכה"⁸⁰, באופן ש"דבר⁸¹ אלקינו יקום לעולם"⁸².

* * *

טו. בנוגע להמבואר בהערות אאמו"ר אודות חודש אלול:
 ענינו של חודש אלול הוא – עבודת התשובה, ובתשובה גופא – הרי כיון שחודש אלול הוא מהארבעים יום האחרונים שעליהם נאמר⁸³ "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", מובן, שהתשובה דחודש אלול היא דרגא נעלית בתשובה⁸⁴ – "תשובה עילאה".
 וענין זה קשור עם ספירת הבינה – כמבואר באגה"ת⁸⁵ ש"בינה היא תשובה עילאה", שזהו"ע לימוד התורה בתכלית השלימות – "דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו כו"⁸⁶.
 וזהו גם מ"ש⁸⁷ "סור מרע ועשה טוב בקש שלום גו'", שהענין ד"סור מרע ועשה טוב" – שכולל גם התיקון על החסרון בקיום מצוות עשה ("עשה טוב", ז"א) ומצוות לא תעשה ("סור מרע", מלכות), שהו"ע התשובה כפשוטו – נעשה ע"י ענין שלמעלה משניהם, שזהו"ע "בקש שלום", שקאי על לימוד התורה, בינה (אם הבנים – ז"א ומלכות)⁸⁸.
 ולהעיר גם מתורת הבעש"ט⁸⁹ ש"רע" קאי על הגשמי, ו"טוב" קאי על החיות האלקי שבו, וזהו "סור מרע ועשה טוב", שהאדם לא ירצה את התענוג שישנו בדבר הגשמי, אלא את החיות האלקי שבו. "בקש שלום ורדפהו" – שצריך להשתדל ולרדוף לעשות "שלום" בין הדבר הגשמי לחיות האלקי שמחי' אותו, ועד שעושים מגשמיות – רוחניות⁹⁰; ודוגמתו בענין התשובה – שהתיקון על החסרון ד"סור מרע ועשה טוב" ע"י "בקש שלום" הוא באופן ש"זדונות נעשו לו כזכיות"⁹¹.
 וזהו גם הקשר לענין תיבת "אלול" שיש בה "לא" ו"לו", באופן ש"קדים א"ל ל"לו", שא"ל הוא מל"ת .. ול"ו הוא מ"ע" – שנוסף לכך שהקדמת מצוות לא תעשה ("אל") היא בגלל שהם נעלים יותר ממצוות עשה, כידוע⁹² שמל"ת הם מבחי' י"ה (שמי עם י"ה בגימטריא שס"ה, שס"ה מל"ת) ומ"ע הם מבחי' ו"ה (זכרי עם ו"ה בגימטריא רמ"ח, רמ"ח מ"ע), הנה העילוי שבמצוות לא תעשה הוא גם בגלל מעלת התשובה, שעל ידה "זדונות נעשו כזכיות", והיינו, שע"ז נעשה בירור הניצוצות שנפלו במל"ת למטה יותר⁹³, בגלל ששרשם הוא למעלה יותר (כידוע המשל מנפילת החומה, שהאבן שבראש החומה נופלת רחוק יותר⁹⁴); וכיון שאלול הוא חודש התשובה, לכן, קדים א"ל שהוא מל"ת ל"לו שהוא מ"ע".
 טז. וכאן המקום להזכיר גם בנוגע למ"ש במכתב⁹⁵ אודות ה"לשון הרגיל בחז"ל⁹⁶ "תשובה ומעשים טובים", "כי ע"י התשובה המעשים טובים וכו'", שצויין על זה ל"תוא ריש מג"א" – שלכאורה מבואר

י"ם ה מנחם אב). וראה גם שיחת ח"י אלול ס"ב (תורת מנחם שם ע' 248). וש"נ.
 (90) ראה "היום יום" כו טבת. כט אד"ש. כו אלול. – וראה גם תורת מנחם שם ע' 244. וש"נ.
 (91) ראה תורת מנחם שם שוה"ג הג' להערה 61.
 (92) ראה לקו"ת פקודי ו, ב ואילך.
 (93) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך. ועוד.
 (94) ראה תו"א יתרו עג, א. ובכ"מ.
 (95) מיום ט"ו אלול שנה זו (בהערה ד"ה לתשובה (הא')).
 (96) אבות פ"ד מ"ז. ועוד.

(79) תהלים קכא, ד.
 (80) שבת קלח, ב.
 (81) ישעי' מ, ח.
 (82) חסר הסיום (המו"ק).
 (83) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד, יו"ד.
 (84) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 211.
 (85) רפ"ט (מ"זוה"ק ותיקונים בכמה מקומות").
 (86) שם ספ"ח (מ"זוה"ק בר"מ פ' נשא").
 (87) תהלים לד, טו.
 (88) ראה לקו"ת בלק עג, ב ואילך.
 (89) ראה כתו"ש שם טוב בהוספות סס"א. וש"נ (נעתק ב"היום

- 1 שם⁹⁷ ענין אחר, ש"מע"ט דוקא הם דברים שנעשה בהם המצוות שהם רצה"ע ב"ה . . משא"כ שאר כל
2 המעשים כו", ולא מבואר שם שע"י התשובה המעשים הם טובים.
- 3 וכרגיל – רובם ככולם לא התעכבו על זה, כיון שלא מעיינים במכתב כדבעי, ועאכו"כ שלא מעיינים
4 במראה המקומות, ולכל היותר כורכים את המכתב ומניחים אותו ע"ג המדף, לשמרו כמו כל דבר יקר
5 וכו' (כפי שהי' גם בדור שלפנ"ז, ועאכו"כ בדורנו זה).
- 6 אך אעפ"כ, לא ימנע הדבר להמשיך לכתוב מכתבים, כי כבר רגילים לזה, והרגל נעשה טבע⁹⁸, וכדאי
7 הדבר אפילו בשביל אחד או שנים שיקראו את המכתב, וכבנדו"ד, שהי' אחד ששאל על מה שצויין
8 במכתב לתו"א ריש מג"א.
- 9 ובכן, יש לתקן ולציין⁹⁹ לכל לראש ללקו"ת שמע"צ¹⁰⁰, ואח"כ להוסיף "ולהעיר מתו"א ריש מג"א",
10 ששם מבואר ש"מעשים טובים" קאי על מעשה המצוות דוקא, ש"הגם שהן מלובשים בדברים גשמיים
11 . . יש בהם גילוי אוא"ס כו".
- 12 יז. וכן יש לחזור ולהזכיר מ"ש במכתב הנ"ל¹⁰¹ (במיוחד בשביל אלו שעדיין לא קראוהו... וזוהי
13 אחת הסיבות להתוועדות זו כדי לעורר על זה), שכדאי ונכון וטוב שיתאספו רבים וישתתפו ויתאחדו
14 כולם בשלשת הדברים שעליהם העולם עומד¹⁰²: לימוד ענין בתורה, תפלה בציבור ונתינת צדקה,
15 ובהדגשה שכ"ז יהי' באותו מעמד – כדי שלא יצטרכו להתאסף ג"פ, בשביל תורה לחוד, תפלה לחוד
16 וצדקה לחוד, שיש בזה טירחא דציבורא,
- 17 – והרי טירחא דציבורא הו"ע שצריך להתחשב בו, כפי שמצינו בהתחלת תושבע"פ בנוגע לזמן ק"ש
18 של ערבית, שיש שקו"ט בתוס' ועוד ראשונים¹⁰³ אודות המנהג שמתפללין ערבית מיד לאחר תפלת
19 מנחה, לפני צאת הכוכבים (שאו צריכים לקרות ק"ש עוה"פ), כדי שלא להטריח את הציבור לחזור
20 ולהתאסף לתפלת ערבית –
- 21 ועוד ועיקר, מצד המעלה ד"החוט המשולש לא במהרה ינתק"¹⁰⁴, שבפשטות מודגשת יותר כאשר
22 כל ג' הענינים הם באותו מעמד.
- 23 יח. ובהתאם לכך, כדאי ונכון לעשות זאת גם בקשר לאמירת הסליחות:
- 24 כיון שאמירת הסליחות הו"ע של תפלה, וכדאיתא במדרש¹⁰⁵ "שירד הקב"ה . . כש"ץ שמתעטף
25 בטליתו ועובר לפני התיבה וגילה לו למשה סדר סליחה" – הנה כדי שיהיו בזה כל ג' הקוין, כדאי
26 לקשר אמירת הסליחות עם ענין של תורה וצדקה.
- 27 בנוגע לתורה – שילמדו ענין בתורה בסמיכות לאמירת הסליחות, ומה טוב – לפני אמירת הסליחות
28 (כי לאחר אמירת הסליחות יהי' בזה טירחא דציבורא).
- 29 ובנוגע לצדקה – ליתן לצדקה לפני אמירת הסליחות, כפי שנוהגים ליתן צדקה קודם התפלה, כפי
30 ש"רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר דכתיב¹⁰⁶ אני בצדק אחזה פניך¹⁰⁷;
- 31 ולאחרי כל אריכות הדברים בהתוועדות דח"י אלול¹⁰⁸ בנוגע לנתינת צדקה בלילה – הרי הזמן

(ס"ע תרסט ואילך). וש"נ.

(104) קהלת ד, יב.

(105) אלי' זוטא פכ"ג.

(106) תהלים יז, טו.

(107) ב"ב יו"ד, סע"א.

(108) סכ"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 258

ואילך). וש"נ.

(97) צ, סע"ב ואילך.

(98) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

תניא ספ"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(99) עפ"ז נדפס באג"ק חכ"ט ע' רמב (המו"ז).

(100) פה, א. ובכ"מ.

(101) אג"ק שם ע' רמא ואילך.

(102) אבות פ"א מ"ב.

(103) ראה אנציק' תלמודית (כרך כ) ערך טרחא דציבורא ס"ב

- 1 שלאחרי חצות לילה (שזהו הזמן דאמירת סליחות הא') הו"ע אחר, ואז בודאי אפשר ליתן צדקה¹⁰⁹
- 2 (ועאכו"כ בשאר הימים שאמירת הסליחות היא באשמורת הבוקר).
- 3 וע"ד שמצינו בנוגע ללימוד מקרא ואמירת תהלים¹¹⁰, שזמנו ביום ולא בלילה (כמובן מדברי
- 4 המדרש¹¹¹ "מנין הי' משה יודע (בהיותו בהר) אימתי יום ואימתי לילה, אלא בשעה שהי' הקב"ה מלמדו
- 5 מקרא הי' יודע שהוא יום, ובשעה שהי' מלמדו משנה הי' יודע שהוא לילה") – שהגבלה זו היא רק
- 6 לפני חצות לילה, אבל לא לאחר חצות לילה¹¹².
- 7 וזהו ביאור נוסף בהנהגת רבותינו נשיאנו שהיו עורכים מגבית צדקה בפורים בלילה – כיון שזה הי'
- 8 לאחר חצות לילה.
- 9 ובפרטיות יותר:
- 10 כיון שמנהג חב"ד שסליחות הא' מתחילין "אחר חצות לילה ובסמוך לה"⁶,
- 11 – וטעם הדבר, בפשטות, דכיון שאומרים הפיוט "במוצאי מנוחה", הרי זה צ"ל בסמיכות ליום
- 12 השבת, אלא שקודם חצות לילה אין אומרים סליחות¹¹³, ולכן מתחילין אחר חצות לילה, אבל באופן
- 13 היותר סמוך וקרוב לה –
- 14 הנה לימוד התורה קודם אמירת הסליחות יכול להיות לפני חצות לילה; וכדי שנתנת הצדקה קודם
- 15 אמירת הסליחות תהי' לאחר חצות, אפשר להתחיל אמירת הסליחות כמה דקות לאחר חצות, כך, שתהא
- 16 שהות ליתן צדקה לפני אמירת הסליחות (והרי אין זה ענין הדורש אריכות זמן, כיון שלא מדובר אודות
- 17 חיפוש עני שזקוק לצדקה, אלא אודות נתינה לקופת צדקה, שאפשר לעשות זאת ברגע כמימרא).
- 18 ובנוגע לענין בתורה שילמדו לפני אמירת הסליחות – הנה ע"פ מ"ש במכתב¹¹⁴ "מה טוב (ללמוד)
- 19 ענין שלם כולל גם המסקנה, שאז יש בזה גם המעלה שבהלכה דוקא", הצעתי, שילמדו מאמר רבינו
- 20 הזקן (עכ"פ התחלתו וסימונו) ד"ה לך הוי' הצדקה²⁷ שנדפס בהתחלת הסליחות, שיש בו ענין בתושב"כ,
- 21 ענין בתושב"ע"פ, וגם ענין של מסקנה להלכה בנוגע לצדקה¹¹⁵.
- 22 ומובן שענין זה שייך לא רק לחסידי חב"ד, אלא לכל בתי הכנסת כו' – שהרי אמרו חז"ל¹¹⁶ "קבל
- 23 את האמת ממי שאמרו", שהם דברים שהובאו בספרים, כך, שכל אחד יכול לראותם בספרים בעצמו,
- 24 ואז יכולים להחשב כהוראה ופס"ד שלו.
- 25 ויש לחזור עוה"פ בקיצור על נקודת הדברים בנוגע לפועל¹¹⁷ – שכדאי לפרסם בכל מקום ומקום
- 26 אודות הצעה הנ"ל לקשר אמירת הסליחות עם הקדמת לימוד ענין בתורה ונתינת צדקה, ועי"ז יתוסף
- 27 בפעולת אמירת הסליחות וההמשכה שעל ידה כו'.
- 28 יט. וכאן המקום לעורר עוה"פ¹¹⁸ בנוגע לאורחים שהגיעו ליו"ט, שיסדרו עבורם מקום אכילה ולינה
- 29 וכו', כבכל שנה, וכן יסדרו עבורם סדר לימוד – עכ"פ פרק אחד שחירת ופרק אחד ערבית, וכאמור
- 30 לעיל, שע"י לימודם של האורחים יפעלו גם על התושבים דכאן, "תושבים" בעיקר בעניני העולם כו'.

לדל ואביון דלית לי' מגרמי' כלום כו', כמבואר בתניא אגה"ק (ס"י).

(116) ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה לספרו מחיר יין.

(117) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: עבור אלו שאינם שומעים, כיון שישנים ונמצאים ב"עולם החלומות", ובמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא...

(118) ראה גם שיחת ח"י אלול ס"כ (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 255 ואילך). וש"נ.

(109) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 60. וש"נ.
(110) ראה פע"ח שער הנהגת הלימוד. סידור האריז"ל (להרש"ש) סדר הלימוד באשמורת. כוונת הלימוד (ליל ששי).
ק"ש שעל המטה. שו"ע האריז"ל תוספת שבת ס"א. שם ס"ז.

(111) יל"ש תשא רמז תו.

(112) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנה"ה ע' 217. וש"נ.

(113) מג"א או"ח סתקס"ה סק"ה.

(114) שבעה ע"ה 95 (ע' רמא) בהערה ד"ה ענין.

(115) נזכר גם הענין ד"חסד" – "ח"ס דלית דהיינו (הנתינה)

- 1 וכדי שלא יהי' באופן של "קדירא דבי שותפיי"¹¹⁹, יבחרו אחד – ע"פ ריצוי הרוב – שיהי' האחראי
2 שישתדל לפעול בכל הנ"ל על הצד הטוב ביותר.
- 3 כ. ויה"ר שע"י כהנ"ל יפעלו להמשיך בימי הסליחות כל הענינים הטובים כו'.
- 4 ובאופן ד"אתם נצבים גו"³², מלשון "נצב מלך"¹²⁰, שמורה על התוקף ד"אמר מלכא עקר טורא"¹²¹,
5 מבלי להתפעל משום דבר כו', ו"כולכם", "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין"³²,
6 שע"י ניתוסף בענין הברכה – "ברכנו אבינו כולנו כאחד"¹²² (ובאופן שעוד לפני ש"כולנו כאחד" –
7 כבר "ברכנו אבינו").
- 8 ותומשך הברכה בענינים הרוחניים – כהמשך הכתוב¹²³ "לעברך בברית וגו'", וגם בענינים הגשמיים
9 [ואדרבה, שהרי עיקר הדין בר"ה הוא על ענינים גשמיים¹²⁴, ובאופן שבנ"י עושים מהגשמיות –
10 רוחניות⁹⁰], שיומשכו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹²⁵, וגם (כמ"ש בסידור הבעש"ט)
11 "הגדושה"¹²⁶, למטה מעשרה טפחים.
- 12 [בסיום ההתוועדות, וכן לאחר תפלת מנחה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".]

- 119) עירובין ג, סע"א. וש"נ.
120) מלכים-א כב, מח. וראה אוה"ת נצבים ע' א"רא.
121) ראה ב"ב ג, ב.
122) ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
123) ראה לעיל הערה 65.
124) ראה הגהות מיימוניות הל' תשובה רפ"ג (בשם הרמב"ן). הובא בלקו"ת דרושי ר"ה נט, ב.
125) נוסח ברכה הג' דברה"ז.
126) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ס"ע 245. וש"נ.

המשך מעמוד 217

- 1 כלאים מומר הוא.
2 מבארת הגמרא: אִיכָא בִּינְיָהוּ – נחלקו תנא קמא ורבי יוסי באדם
3 הלושב בְּלָאִים האסורים מִדְּרַבָּנָן. מַר וְתַנָּא קַמָּאן סָבֵר, שַׁרְק אַדָּם
4 הַעוֹבֵר עַל אִיסוּר שֶׁהוּא מְדֻאֲרֵיתָא בְּמוֹזֵד הוּא מוֹמֵר, אֶךְ אִם עוֹבֵר
5 עַל אִיסוּר דְּרַבָּנָן לֹא הוּא מוֹמֵר. וְמַר וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, שֶׁאִם נִמְנָם בְּכָל
6 אִיסוּרִים אֵין אָדָם נִעְשֶׂה מוֹמֵר אֲלָא אִם כֵּן עוֹבֵר בְּמוֹזֵד עַל אִיסוּר
7 תוֹרָה, אֲבָל לִגְבִי בְּלָאִים שׁוֹנֶה הַדְּבַר, דְּכִיּוֹן דְּמִפְּרָסָם אִפְּוִרְיָה –
8 שְׁמֵאֲחֵר וְאִיסוּרוֹ מְפֻרָּס בְּכָל יִשְׂרָאֵל, אִזִּי אִפְּוִרְיָה בְּעוֹבֵר עַל
9 אִיסוּר כְּלָאִים מְדֻרָּבָּנָן, הוּא מוֹמֵר.
- 10 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדיון שנתבאר לעיל שהאוכל
11 חֶלֶב לַהֲכַעֲסִים הרי זה צדוקי: פְּלִיגִי בָּהּ – בדינו של האוכל חֶלֶב
12 לַהֲכַעֲסִים, רַב אֲחָא וְרַבִּינָא, חַד אָמַר שֶׁהָאוֹכֵל חֶלֶב לְתַאֲבֹן הרי זה
13 מוֹמֵר, וְאִילוּ הָאוֹכֵל חֶלֶב לְהַכְעִים הרי זה צְדוּקִי – מִין. וְחַד אָמַר
14 שֶׁאִף הָאוֹכֵל חֶלֶב לְהַכְעִים נִמְי מוֹמֵר – אִף הוּא מוֹמֵר וְלֹא צְדוּקִי,
15 אֲלָא אִיזְהוּ צְדוּקִי, כִּל הָעוֹבֵד עֲבֻדָּת בּוֹכְבִים.
16 הגמרא מקשה על דעת הסובר שהאוכל חֶלֶב לַהֲכַעֲסִים דינו
17 כצדוקי: מִיִּתְיָ – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיהָ, עַל שִׁיתָ הַסּוֹבֵר שֶׁהָאוֹכֵל
18 לַהֲכַעֲסִים הוּא צְדוּקִי. שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא, אָדָם שֶׁאֵכֵל פְּרָעוֹשׁ אַחֵר אוֹ
- 19 יְתוֹשׁ אַחֵר, חֲרִי זֶה מוֹמֵר. וְהָאֵל חֶלֶב לְהַכְעִים הוּא – וְהָרִי כֵּאן וְדָאִי
20 עֲשֶׂה זֹאת לַהֲכַעֲסִים וְלֹא לְתַאֲבֹן, שֶׁהָרִי פְּרָעוֹשׁ אוֹ יְתוֹשׁ אֵינוֹ דְּבַר
21 מֵאֵכֵל, וְקָא קָרִי לֵיהּ מוֹמֵר – וְאִף עַל פִּי כֵּן נִקְרָא הוּא בְּבִרְיָתָא
22 בְּשֵׁם 'מוֹמֵר' וְלֹא בְּשֵׁם 'צְדוּקִי', וּבִהְרָחַק יֵשׁ לְלִמּוּד מִכָּאן, שֶׁאִף
23 הָאוֹכֵל לַהֲכַעֲסִים אֵינוֹ נִעְשֶׂה צְדוּקִי.
- 24 מתרצת הגמרא: הָתָם דְּאָמַר אֲמַעֲסִים טַעַם דְּאִיסוּרָא – שֶׁם אֵינוֹ
25 עוֹשֶׂה כֵּן עַל מִנַּת לַהֲכַעֲסִים, אֲלָא שְׂרוּצָה לְטַעַם טַעַמוֹ שֶׁל אִיסוּר,
26 וְהָרִי זֶה כַּעֲיֵן הָאוֹכֵל דְּבַר אִיסוּר לְתַאֲבֹן שֶׁאֵינוֹ צְדוּקִי אֲלָא מוֹמֵר.
27 שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה: וְאִיזְהוּ נְשִׂיא זֶה מִלֵּךְ כּו'.
- 28 הגמרא מביאה ברייתא המבשרת מי הוא ה'נשיא' המביא שעיר
29 לַחֲטָאתוֹ: תָּנִי רַבָּנָן, נֹאמַר בְּמִקְרָא (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נְשִׂיא יִחְטָא',
30 יִכּוֹל – שְׁמָא כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב הִיא לְאָדָם שֶׁהוּא נְשִׂיא שֶׁל נְשָׁכָא,
31 כְּנֻשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב שֶׁהִיא נְשִׂיא שְׁבֵט יְהוּדָה, תְּלִמּוּד לִזְמַר בְּהַמְשָׁךְ
32 הַפְּסוּק 'עֲשֶׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ', וּמַעֲתָה יֵשׁ לְלִמּוּד
33 גִּיזָה שׁוֹה, נֹאמַר כֵּאן ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר בְּמִקְרָאוֹת
34 הַעוֹסְקִים בְּדִינוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (דברים יז ט) 'לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה'
35 אֱלֹהֶיךָ',

לקוטי שיחות

פרשת תבוא

כרך כט, א

מתורגם ללשון הקודש

קלתותיהן לכהן", עקב ערכם הרב, בפשטות – ומשום כך¹⁹
 הם שייכים לבעלים. לעומת זאת, העניים מביאים את²⁰
 הביכורים בכלים של "סלי נצרים", כי ידם אינה משגת²¹
 להביאם בכלים יקרים, ובכוונתם לתת גם את הכלים –²²
 ולכן גם ה"סלים" שייכים לכהנים. וכך מובן יותר מדוע²³
 מביאה מכך הגמרא הוכחה לכלל "דאמרי אינשי בתר עניא²⁴
 אזלא עניותא", כי מפני שהוא עני, הרי הוא מביא ביכורים²⁵
 ב"סלי נצרים", ודוקא אז "אזלא עניותא" – גם ה"סלים"²⁶
 נשארים לכהן.²⁷

ואילו הרמב"ם מדגיש את ההבדל בין "כלי מתכות"²⁸
 לבין "כלי ערבה" בלי להזכיר את ההבדל בין עשיר לבין²⁹
 עני, ומכך נראה, שלדעת הרמב"ם, אין הדבר תלוי בכוונת³⁰
 הנותן (שתלויה בערכם הרב או המועט של הכלים,³¹
 במיוחד כאשר "כלי מתכות" יכולים להיות יקרים ביותר³²),
 אלא הדבר תלוי בסוג הכלי כשלעצמו – אם הוא "כלי³³
 מתכות" או "כלי ערבה וחלף".³⁴

ואם כן צריך לומר, שלפי שיטת הרמב"ם, כוונת³⁵
 הגמרא בהביאה את המקור לכלל "דאמרי אינשי בתר³⁶
 עניא..." מן המשנה בביכורים "עשירים מביאין...", אינה³⁷
 מפני שלגבי כליו של העני בכוונת הנותן לתת את הכלי³⁸

א.

ביכורים "בכלי מתכות" או "בכלי ערבה וחלף"

1 גבי מצות ביכורים, אשר "הביכורים טעונין כלי"¹,
 2 אומר הרמב"ם²: "הביאם בכלי מתכות, נוטל הכהן
 3 הביכורים וחוזר הכלי לבעליו, ואם הביאם בכלי ערבה
 4 וחלף³ וכיוצא בהן, הרי הביכורים והסלים לכהנים".

5 יש להבין: המקור להלכה זו, כפי שמציינים
 6 המפרשים, היא המשנה במסכת ביכורים⁴ "העשירים
 7 מביאים ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים
 8 מביאין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים
 9 והביכורים ניתנין לכהנים". וממשנה זו מסיקה הגמרא⁵ –
 10 "מנא הא מילתא דאמרי אינשי (=מנין לומדים אנשים את
 11 אמירתם) בתר עניא אזלא עניותא (=העניות רודפת אחרי
 12 העניים), דתנן (=שנאמר במשנה): עשירים... והעניים...
 13 הסלים והביכורים נותנים⁶ לכהנים".

14 מכך מובן, שההבדל בין "קלתות של זהב" לבין "סלי
 15 נצרים" תלוי בכוונת הנותן: כיון שבדרך כלל נהגו
 16 העשירים להביא את הביכורים בכלים יקרים "של כסף
 17 ושל זהב", לא היתה בכוונת הנותנים לתת כלים יקרים
 18 אלו, כפי שאומר רש"י במפורש⁷ "העשירים לא היו נותנין

ה"ח", תו"כ מצורע (טו, ד). וראה סוכה לד, א. עריך ערך חלף (הב).

(4) פ"ג מ"ח.

(5) ב"ק צב, סע"א.

(6) ולא כבמשנה "ניתנין". וראה לקמן הערה 19 ובשוה"ג.

(7) ב"ק שם ד"ה הסלין.

(8) להעיר שבפיהמ"ש בכורים שם כתב הרמב"ם: וענין אמרם של
 כסף מחושקים ומצופים כסף או זהב.

(1) לשון הרמב"ם הל' בכורים פ"ג ה"ז – מספרי פרשתנו כו, ב.

(2) שם ה"ח.

(3) במשנה וספרי (דלקמן) ליתא*. – הלשון "חלף" נמצא גם
 ברמב"ם הל' בכורים כאן בהלכה שלפנ"ז*. וכן בהלכות (כמצויין
 בקונקורדנציה לס' משנה תורה): שבת פ"י ה"ח; סוכה פ"ה ה"ד וה"ו;
 מאכלות אסורות פ"א ה"ג; כלים פ"א ה"ג, פכ"ה ה"ד. ומקורו
 במשנה כלים פ"ז מ"ז, תוספתא סוכה פ"א, ז (ובסוכה כ, א לגירסת

(*) אולי הייתה כן בגירסת הרמב"ם במשנה, או בספרי. – העירוני ז"ע אשר בפיה"מ הוצאת קאפח, שכתב שהעתיק נוסח המשנה מכת"י הרמב"ם – הגירסה היא
 כלפינו. וגם מפירוש המשנה שם משמע לכאורה שלא גרס תיבה זו במשנה (שהרי העתיק בפירושו לשון המשנה "ערבה קלופה" ולא כתב "חלף"). וכן בכל שינויי
 נוסחאות דמשניות (הן שנדפסו על גליון המשניות וכן ב"משנה עם שינויי נוסחאות" (ירושלים, תשל"ה)) לא הובאה גירסה כזו (ולא בראשונים).

ואולי אפ"ל שבריד צ"ל "בכלי ערבה קלופה" וענף ג"כ השאלה למה השמיט הרמב"ם תיבה זו בחיבורו. – ולהעיר **דבכת"י** הרמב"ם בחיבורו חילוק התיבות
 "קלופה" ו"חלף" קטן משבדפוס או משבכת"י אחרים ובפרט אשכנזים.

ויש להוסיף: יתכן דגם זה שבהלכה הקודמת נמצא ברמב"ם הלשון "חלף" (ראה פנים ההערה) גרס לשעות המעתיק בהלכה זו.

(**) ובמקור ההלכה (תוספתא בכורים פ"ב, ז. ירושלמי בכורים פ"ג ה"ה) איתא רק הדין שצריכים להפסיק בין המינים ב"דבר אחר". בלי פירוש הדוגמאות (שברמב"ם)
 "כגון הוצין וחלף כו".

27 (א) הקשר של הסלים עם הביכורים הוא רק בהבאתם,
28 אך נתינת הסלים לכהנים היא חובה בפני עצמה, שאינה
29 קשורה כלל לחובת נתינת הביכורים עצמם.

30 (ב) נתינת הסלים קשורה לנתינת הביכורים, אך הקשר
31 הוא רק לגבי חובת הנתינה, שחובת נתינת הביכורים לכהן
32 גוררת את חובת נתינת הסלים, אך הפעולה של נתינת
33 הסלים אינה זהה במהותה לפעולת נתינת הביכורים.

34 (ג) או יותר מכך – שהקשר בין נתינת הסלים לנתינת
35 הביכורים אינו רק לגבי חובת הנתינה, אלא גם במעשה
36 הנתינה: הביכורים והסלים חייבים להינתן ביחד באותו
37 מעשה של נתינה.

38 ויש לומר, שיש הבדל בהלכה למעשה בין האופנים
39 השונים:

40 לפי האופן הראשון, שהקשר בין הסלים לביכורים הוא
41 רק בהבאתם ל"בית ה' אלקיך"¹⁶, ולא בנתינתם – הרי
42 הסלים אין להם קשר עם נתינת הביכורים – ויכולים
43 להינתן לכל כהן, ואולי אף לאו דוקא לכהן מאנשי
44 המשמר הנוכחי¹⁷.

45 לפי האופן השני, שחובת נתינת הסלים היא תוצאה
46 של חובת נתינת ביכורים, יש לומר, שהסלים חייבים
47 להינתן לכהנים שבאותו משמר, כמו הביכורים עצמם, אך
48 לאו דוקא לאותו כהן (כהנים) המקבל את הביכורים.

49 ואילו לפי האופן השלישי, שהקשר הוא גם בכך
50 שצריך להיות מעשה נתינה אחד, מובן, שהסלים צריכים
51 להינתן לאותו כהן (כהנים) ובאותו מעשה של נתינת
52 הביכורים.

ד.

שלשה פירושים בהתאם לשלשת האופנים

53 לפי זה יש לומר, שזהו ההסבר להבדלים שבין דרשת
54 הספרי במשמעותה הפשוטה לבין דרשת הגמרא במסכת

1 לכהן, אלא מפני התוצאה של ההלכה: בדרך כלל, עני
2 מביא ב"כלי נצרים", וסוג זה של כלים צריך להישאר
3 לכהן.

4 – דעת הרמב"ם טעונה ביאור.

ב.

ההבדל בהלכה תלוי בכמות הפירות?

5 על הפסוק⁹ "ולקח הכהן הטנא מידך" נאמר בספרי:
6 "מכאן אמרו: העשירים מביאים ביכורים בקלות של כסף
7 ושל זהב, ועניים – בסלי נצרים של ערבה קלופה, וסלים
8 ניתנים לכהנים לזכות¹⁰ מתנה לכהנים".

9 המפרשים¹¹ מבארים את דברי הספרי: מהמלה
10 "הטנא", המיותרת, לכאורה, לומדים שההלכה "ולקח
11 הכהן" (ומעביר לבעלותו) היא דוקא "כשהוא טנא, סל
12 בעלמא"¹², ולא כאשר אלה הם "כלי מתכות" וכדומה.

13 הסיבה לכך היא "לזכות מתנה לכהנים", כמבואר
14 בתוספות יום טוב¹³: כיון שביכורי הפירות של העניים
15 הם "מעט", לכן קבעו שהעני יתן גם את הסל, ו"עם
16 הסל יהיה נחשב מתנה"¹⁴.

17 מכך מובן, שאי אפשר לבאר שזוהי כוונת הרמב"ם,
18 כי לפי זה אין הדבר תלוי בכלי שבו מובאים הביכורים,
19 אלא בעיקר בכמות הפירות המובאת לביכורים, והיא
20 תלויה שוב בהבדל בין עשירים לבין עניים, והרי הרמב"ם
21 מבדיל, כדלעיל, רק בין סוגי הכלים עצמם, ולא מציין את
22 ההבדל בין עניים לעשירים בכמות הפירות הנמצאת
23 בכלים.

ג.

חובת נתינת הסלים עם הביכורים – בשלשה אופנים

24 יש לומר, שההסבר לכך הוא:

25 את חובת נתינת הסל לכהנים יחד עם הביכורים ניתן
26 להבין במספר אופנים¹⁵. ומהם:

(9) פרשתנו כו, ד.

(10) כ"ה גם בדפוס ראשון דספרי. וי"ג ("בשביל) לרבות מתנה לכהנים" (ראה ספרי הוצאת הארצותיך כו ג. תשכ"ט. ושם כו"כ גירסאות). – עוד גירסא "לזכות לעניים" (מלבי"ם כאן. וראה ספרי דבי רב – נעתק בהערה 14). ואכ"מ.

(11) ספרי דבי רב לספרי שם. וראה חדושי מהרי"ח למשנה בכורים שם בסופה.

(12) ספרי דבי רב שם.

(13) במשנה בכורים שם.

(14) ל' התוי"ט שם. ובספרי דבי רב: מאחר דהעני מסתמא פירות מועטין אית ל' הלכך רבי ל' רחמנא לזכותו שיתן מתנה מעוטה נוספת

לכהן על הביכורים.

(15) כמו בכל דבר שבא כטפל וכלי ולבוש לעיקר. לכללות ג' (ד') אופנים דלקמן להעיר גם ממשנ"ת (לקו"ש חכ"ג ע' 143 ואילך) ג' האופנים בהגדר דמטפחת ס"ת (ושייכות להס"ת). וש"נ.

(16) נסמן בהערה 28.

(17) וע"ד ומעין התורין ובני יונה שהיו מביאים בידם כשהיו מביאים את הביכורים, שאף שהיו ניתנין לכהנים (רמב"ם שם ה"ט), אין נתינה זו שייכת לנתינת הביכורים לכהנים (ראה רדב"ז לרמב"ם שם: אותם שבידם היו דורון לכהנים) – ולכאורה אין חיוב ליתנם לאנשי אותו המשמר דוקא.

ה.

הסל ופירות הביכורים - מציאות אחת ממש

יש לומר, שהרמב"ם מסביר זאת באופן רביעי,²⁸
ובחידוש נוסף על האופנים שהוזכרו לעיל:²⁹

לא זו בלבד שהסל קשור לביכורים במעשה הנתינה,³⁰
אלא הוא הופך להיות כדבר אחד עם הביכורים³¹
והבאתם²¹: שלמות הביכורים ושלמות קיום מצוותם -
הבאת ביכורים - הוא דוקא²² כאשר הפירות מובאים
בכלי, וכשהכלי נעשה כחלק²³ מן הביכורים. כלומר,³⁴
הקשר ביניהם איננו רק בפועל ובפעולה (כפי שמוכן³⁵
באופן השני ובאופן השלישי), אלא הם הופכים להיות³⁶
למציאות אחת.³⁷

את זאת מבחיר הרמב"ם בכך שהוא קובע את ההלכה³⁸
הביאם בכלי מתכות... בהמשך להלכה הקודמת³⁹
הביכורים טעוין כלי, בשונה מן המשנה, שבה מובא⁴⁰
הענין כהלכה נפרדת לגבי אופן ההבאה של עשירים ושל⁴¹
עניים. כלומר, שהכלי קשור ונעשה מציאות אחת עם⁴²
הביכורים. ובהלכה זו אין הבדל בין סוגים שונים של⁴³
כלים.⁴⁴

ההבדל שמציין הרמב"ם בין "כלי מתכות" לבין "כלי⁴⁵
ערבה וחלף" הוא רק בכך שב"כלי מתכות" יש דין מיוחד⁴⁶,
כפי שמדייק הרמב"ם בלשונו "חוזר הכלי לבעליו"²⁵ -
כלומר, מצד הביכורים ומצות הבאתם הופך הכלי, כולל⁴⁸
כלי מתכות²⁵, להיות מציאות אחת עם הביכורים²⁶, ודוקא⁴⁹
כך מתקיימת "מצות עשה להביא ביכורים למקדש"²⁷, ורק⁵⁰
לאחר מכן הרי בכלים אלו "חוזר הכלי לבעליו", ואיננו⁵¹
נשאר בבעלות הכהן. לעומת זאת, ב"כלי ערבה וחלף"⁵²

1 בבא קמא לפי פירוש רש"י לבין פירוש של בעל תוספות
2 יום טוב על דברי הספרי:

3 (א) מכך שהדין, שהסלים ניתנים לכהנים, נלמד בספרי
4 מן הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך" כדין מיוחד לגבי
5 ה"טנא", וכן מכך שבסוף הענין נאמר בספרי "וסלים נותנין
6 לכהנים" (ולא בניסוח המאחד את שני הענינים: "וסלים
7 וביכורים ניתנין לכהנים", כנאמר במשנה¹⁸ מובן,
8 שהחובה לתת את הסלים לכהנים היא חובה נפרדת
9 מחובת נתינת הביכורים. וזוהי משמעות דברי הספרי
10 "לזכות מתנות לכהנים", שזוהי "זכות מתנה לכהנים" שיש
11 להנהיג כזכות נפרדת בנתינת ה"טנא" לכהן.

12 (ב) מן הגמרא במסכת בבא קמא, שבה מובאת המשנה
13 כמקור ל"אמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא", מובן
14 מהבהרת רש"י בפירושו שם, "והעשירים לא היו נותנין
15 קלותיהן לכהן" - שנתנית סלי העניים לכהנים קשורה
16 לעניות של נתינת הביכורים על ידם. מכאן, שהם נותנים
17 את הסלים בנוסף לנתינת הביכורים¹⁹. עם זאת, אין בכך
18 הוכחה שהסלים יהיו קשורים לביכורים עצמם עד כדי כך
19 שנתנתם תהיה במעשה אחד, ואדרבה: לא היה מתאים כל
20 כך להתבטא בביטוי "אזלא עניותא" אם הסלים היו חלק
21 מנתינת הביכורים ממש.

22 (ג) לפי פירוש בעל תוספות יום טוב וכו' על דברי
23 הספרי, "שהעניים מביאין מעט, ועם הסל יהיה נחשב
24 מתנה" - כלומר, שהסל משלים את הביכורים, כדי שהם
25 יגיעו לידי "נחשב מתנה" - סביר לומר, שנתנית הסלים
26 צריכה להיות ב"מתנה" אחת עם הביכורים, כדי שהביכורים
27 יהיו "כדי נתינה"²⁰.

בכלי כו' ומכל מקום אם היו מביאין אותם בכלי מתכות היו הכלים חוזרין
לבעלים ואם כו' הסלים לכהנים. שמלשונו משמע שמצד הדין
ש"הבכורים טעונים כלי" ה' צ"ל כל הכלים לכהנים.

(25) וברע"ב שם: וקלותות של עשירים מחזירים להן. וראה תוי"ט
וחידושי אנשי שם למשנה בכורים שם.

(25*) משא"כ להאופנים הנ"ל (ס"ג), מלכתחילה אין בכלי מתכות
דין נתינה לכהן. - ומובן בפשטות הא שבמשנה וספרי לא נזכר כלל מה
עושים עם קלותות של כסף כו' דהעשירים.

(26) להעיר מהל' שבת שהכלי בטל להנמצא בו ותלוי אך בשיעורו
(משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם הל' שבת ספ"ח), גם כלי זהב.

(27) לשון הרמב"ם הל' ביכורים רפ"ב. וראה רמב"ם שם ה"ב
וברב"ז שם.

(18) כ"ה גם בדפוס א' דספרי, יל"ש ובכ"מ. וכן הובא מספרי בתוי"ט
שם. ובספרי הנ"ל הערה 10 "והסלים והבכורים".

(19) שהובא שם לשון המשנה הסלים והבכורים נותנים* לכהנים.
(20) משנה ראשונה בכורים שם.

(21) אבל לא בקדושתם (והקליפות וכו' יוכיח) - שלא נמצא בשום
מקום חידוש גדול זה.

(22) להעיר מחזק"ג מהרש"א ב"ק שם.
(23) להעיר מדין תוספת ועיטור בכורים (שברמב"ם שם פ"ב ה"ח)

לפי הצפצפ"ג מהד"ת (ח, ד). וי"ל דשאני עיטור בכורים דמצד חשיבותם
אין לומר עליהם דבטלים אגב בכורים לגמרי. ולהעיר גם מב' סוגים
בהתורים ובני יונה שהיו מביאים עם הבכורים (ראה רמב"ם הנ"ל הערה
17). ואכ"מ.

(24) להעיר ממאירי ב"ק שם: כבר ידעת שהבכורים טעונים הבאה

(*) כ"ה בש"ס לפנינו. וראה דק"ס שם, שבכל הכ"י ובדפוסים ישנים כו' נתינת. כבמשנה (או נתונים).

המוזכרים תחילה, הם ענין נפרד מהביכורים, ולכן אומר 28
הרמב"ם "הביכורים והסלים", ובכך מודגש שהסלים 29
נמשכים וזכורים כפרט של הביכורים. 30

ד) הרמב"ם מסיים את דבריו בהלכה "ואם נטמאו 31
הביכורים אין הסלים לכהנים"³¹, וזאת בהתאם וכתוצאה 32
ממשמעות דבריו בהלכה זו, שה"סלים" הם מציאות אחת 33
עם הביכורים³², ולכן מצב הביכורים חשוב ומכריע לגבי 34
הסלים³³. 35

ז.

שלימות הביכורים תלויה דוקא בכלי

אך עדיין יש להבין את הקשר, בפנימיות הענינים, 36
לפחות, שבין הביכורים לבין הכלי, ובמיוחד ל"כלי ערבה 37
וחלף". 38

ביכורים מדגישים את שיא השלמות, גם כפי שהם 39
בעצמם, בגשמיות – "מראשית"³⁴... "אין מביאין ביכורים 40
אלא משבעת המינים האמורים בשבח הארץ .. ואם הביא 41
חוץ משבעת המינים לא נתקדשו"³⁵, וכן בכללות 42
וברוחניות – "אינם נוהגים אלא בפני הבית ובארץ ישראל 43
בלבד"³⁶, שהיא "ארץ אשר... תמיד עיני ה' אלקיך בה 44
מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁷. 45

כך גם במינים עצמם, שעליהם להיות מהפירות 46
המשובחים ביותר – "אין מביאין לא מתמרים שבהרים 47
ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן 48
המובחר, אלא מתמרים שבעמקים ומפירות שבהרים, לפי 49
שהן מן המובחר, ואם הביא .. לא נתקדשו"³⁸ – 50

ועם זאת אומרים, ש"ביכורים טעונים כלי", שקדושת 51
הביכורים וקיום מצותם כרוכים בכלי והגבלה. יותר מכך: 52
מדברי הרמב"ם בסוף הלכה זו "ואם נטמאו הביכורים 53
שאו נפגמת שלמות מצות הביכורים, ואין הנחה לפני 54

1 וכיצא בהן", הכלי איננו חוזר, והוא נשאר כדבר אחד עם
2 הביכורים גם לאחר מכן.

3 לגבי הסיבה להבדל זה יש להסביר: במקרה של כלי
4 מתכות, הרי כיון שהקשר ביניהם לבין הביכורים הוא רק
5 מפני ההלכה ש"הביכורים טעונים כלי", לפיכך קשר זה
6 בין הכלי לפירות הביכורים הוא רק לגבי קיום המצוה –
7 הבאת ביכורים "בית ה' אלקיך"²⁸. לעומת זאת, במקרה
8 של "כלי ערבה וחלף וכיצא בהן", אשר יש ביניהם לבין
9 הפירות קשר גם במציאותם הטבעית, ולפחות בערכם, הרי
10 גם לעצם מחשבתם ככלי – "ביכורים טעונים כלי" –
11 "מועיל" יותר כאשר הם הופכים לחלוטין למציאות אחת
12 עם הפירות, בדומה לקליפתם של פירות הביכורים עצמם.

ז.

דיוקי ניסוח בדברי הרמב"ם – בהתאם לשיטות

13 לפי האמור לעיל יובנו יותר עוד מספר הבדלים
14 ודיוקים בדברי הרמב"ם ובלשונו:

15 (א) הרמב"ם משמיט את ההדגשה על האדם המביא –
16 עשיר ועני, ומדבר רק על מעשה ההבאה בקשר ל"חפצא"
17 של הביכורים, "הביאם בכלי מתכות .. הביאם בכלי ערבה
18 וחלף..." – ודיוק זה מובן בפשטות לפי האמור לעיל.

19 (ב) הרמב"ם משנה בדבריו מלשון המשנה (ומן הספרי
20 והגמרא), "הסלים והביכורים נותנין (ניתנים)²⁹ לכהנים",
21 באומרו "הרי הביכורים והסלים לכהנים" – כדי להדגיש,
22 שהקשר ביניהם אינו רק לגבי הנותנה לכהן, אלא
23 "הביכורים והסלים" כמציאות אחת שייכים לכהן.

24 (ג) הרמב"ם הופך את הסדר המופיע במשנה "הסלים
25 והביכורים"³⁰, ואומר "הביכורים והסלים"³⁰ – למרות
26 שהחידוש כאן הוא דוקא לגבי "הסלים" – כי הניסוח
27 "הסלים והביכורים" נותן מקום לדייק ולהבין, שהסלים,

(28) משפטים כג, יט. תשא לד, כו. הובא ברמב"ם שם פ"ב ה"כ.

(29) ראה לעיל שוה"ג להערה 19. חלופי נוסחאות לספרי (הנ"ל
הערה 10).

(30) ועד"ז הובא בב"ק שם. ברדב"ז לרמב"ם שם פ"ג ה"ח מעתיק
לשון המשנה "והביכורים והסלים". אבל לכאורה אין לדייק בזה ברדב"ז,
שבפשטות כתב כן אגב שיגרא דלישנא דהרמב"ם, ובפרט דלא מצינו
בכל השי"נ להמשנה שהובאו (בס' המשניות) "הביכורים והסלים". וגם
בסיום לשונו דהרדב"ז שם כתב "והסלים והביכורים".

(30*) כן דייק גם בהן עשיר לביכורים שם.
(31) והוא מירושלמי בכורים פ"א ה"ז (לפי גירסת הרמב"ם – ראה
כס"מ).

(32) ועפ"ז יומתק זה שהרמב"ם מכריע כגירסא זו ולא כגירסת הר"ש
והרא"ש בבכורים פ"א מ"ח – הובא בכס"מ שם.

וע"פ הנ"ל י"ל דלפי הירושלמי (וכגרסת הר"ש והרא"ש) ד"נטמאו
הביכורים הסלים נתנין לכהנים דכתב כו" – הוי כאופן הא' (או הב')
הנ"ל ס"ג. ועצ"ע.

(33) ראה (מ"ש בדעת הרמב"ם) מהר"י קורקוס (בביאורו הב') וכס"מ
כאן.

(34) – כפשש"מ (רש"י ספורנו ועוד). וע"ד ההלכה ראה: מנחות פד,
ב ובפרש"י שם. ספרי ריש פרשתנו (כו, ב). ירושלמי בכורים פ"א ה"ג.
פיהמ"ש להרמב"ם בכורים שם.

(35) רמב"ם שם ה"ב.

(36) רמב"ם שם רפ"ב.

(37) עקב יא, יב.

(38) רמב"ם שם ה"ג.

מכך – ה"כלי" מעלים ומסתיר על דבקות הנשמה
באלקות.

שהרי ידוע, שהירידה הגדולה מאיגרא רמא לבירא
עמיקתא כדאית, וזוהי ירידה לצורך עליה: דוקא על ידי
ירידת הנשמה למטה בכלי הגוף היא מגיעה להתעלות כה
גבוהה, עד אשר היא מתעלה על ידי כך לדרגה גבוהה אף
יותר מכפי שהיתה בשרשה למעלה⁵⁰. על ידי כך מתגלית
בה בחינת ה"ביכורים" האמיתית שבה, היותה מציאות
אחת⁵¹, כביכול, עם עצמותו יתברך, ישראל וקודשא בריך
הוא כולא חד.

וכשם שהדבר הוא לגבי ירידת הנשמה למטה בכלל,
כך הוא גם לגבי עבודת האדם כאן למטה בפרט: תכלית
הכוונה בעבודת האדם אינה מתבטאת כל כך בעבודתו
בענינים רוחניים – אהבה ויראה של הנשמה⁵² – אלא
דוקא בקיום מצוות מעשיות⁵³. על ידי קיום מצוות במעשה
בפועל, דוקא על ידי הכוח הנמוך ביותר של הגוף, כך
שכל מציאות הגוף נעשית כלי וחלק של קדושת הנשמה
– מגיעים לידי שלמות ההתעלות של הנשמה, באופן
שגילוי עצמותו יתברך לעתיד לבוא⁵⁴ בזמן התחיה
(= "בית ה' אלקיך") יהיה דוקא לנשמות בגופים⁵⁵.

הסיבה לכך, כביאורו של אדמו"ר הזקן בתניא⁵⁶ על
העולמות בכלל, ש"תכלית השתלשלות העולמות וירידתם
ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליונים הואיל
ולחם ירידה מאור פניו יתברך, אלא התכלית הוא עולם
הזה התחתון", אשר הוא ה"תחתון במדרגה שאין תחתון
למטה ממנו" כי "נתאוו הקדושים ברוך-הוא להיות לו דירה
בתחתונים". ודוקא על ידי כך שעולם הזה התחתון נעשה
דירה לו יתברך, לו לעצמותו, נגרמת עליה גם בסדר
ההשתלשלות כולו, ואף בעולמות העליונים ביותר⁵⁷.

1 המזבח³⁹), אין הסלים לכהנים", מובן, שכאשר הסלים אכן
2 נשארים לכהנים, הרי זוהי שלמות הביכורים ומעלתם,
3 ודבר זה אפשרי, כדלעיל, דוקא ב"כלי ערבה וחלף" –
4 בדברים פשוטים הדומים לטולת גורן ויקב!
5 כלומר, כיצד ייתכן, שדוקא בביכורים, אשר כשםם הם
6 הראשונים והמעולים בשבח הארץ, שצריכים להיות
7 מובאים לבית ה' אלקיך, ועד לפני מזבח ה' אלקיך, תהיה
8 שלמותם תלויה דוקא בכלי, ובאופן גלוי יותר – דוקא
9 בכלי ערבה וחלף!?

ה.

חיבור הסל והביכורים – רמז לחיבור הגוף והנשמה

10 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

11 ידוע⁴⁰, שהביכורים הם רמז לישראל, כנאמר⁴¹
12 "כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם", כפי שמבאר
13 הצמח צדק⁴² בהרחבה, שענין הביכורים רומז לנשמות
14 ישראל כפי שהן בשרשן למעלה, אשר שם "מחשבתן של
15 ישראל קדמה לכל דבר"⁴³, ואף "קדמה" לתורה,
16 אשר על כן⁴² קובעת ההלכה שהביכורים קודמים אף
17 לתרומה⁴⁴: למרות שהן התרומה והן הביכורים נקראים
18 "ראשית"⁴⁵, כי הראשית של התרומה (אותיות "תורה מ")
19 היא ענין התורה, אשר על התורה נאמר⁴⁶ "ה' קנני ראשית
20 דרכו", ואילו ראשית הביכורים היא רמז לישראל, שעליהם
21 נאמר⁴⁷ "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה", וכשם
22 ש"ישראל קדמו לתורה"⁴⁸, כך הביכורים קודמים לתרומה.
23 ואף-על-פי שהנשמה, כפי שהיא למעלה, "קדמה לכל
24 דבר", היא דביקה באלקים חיים, כנאמר⁴⁹ "חי ה' .. אשר
25 עמדתו לפניו" ועד לדרגת "טהורה היא" – אף-על-פי כן
26 יורדת הנשמה כאן למטה דוקא ב"כלי", נשמה בגוף,
27 המגביל את גילוי הקשר שלה עם הקדוש-ברוך-הוא, ויותר

(39) ראה מהר"י קורקוס לרמב"ם כאן ה"ח (כביאורו הא'). מרה"פ לירשמי שם.

(40) זח"ג רנ"ג, א. וראה ב"ר רמ"ו. זח"ב קכ"א, א. ועוד.

(41) הושע ט, י.

(42) אוה"ת פרשתנו (ע' תתרגל ואילך. תתרגל ואילך). וראה בהגסמן שם.

(43) ב"ר פ"א, ד.

(44) וכמו שאומרים ביו"ד מעשר שבפרשתנו – ראה פרש"י כו, יג.

(45) בכורים: משפטים כג, יט. תשא לז, כו. תרומה: קרח יח, יב (ובפרש"י). שופטים יח, ד (ובפרש"י). פרש"י פרשתנו שם.

(46) משלי ח, כב. הובא בפרש"י עה"ת ד"פ בראשית.

(47) ירמ' ב, ג. הובא בפרש"י שבעה הקדומות.

(48) תדא"ר פ"ד.

(49) מ"א יז, א. יח, טו. מ"ב ג, יד. ה, טז. זח"א רל"ג, ב. ח"ג סח,

ריש ע"ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53.

(50) ראה לקו"ת במדבר ב, סע"א ואילך. ראה כה, א. כז, א ואילך (ועוד). ושם – שהיא הבחי' ד"לאשתאבא בגופא דמלכא".

(51) ראה המשך תרס"ו ע' תצא ואילך. תקב ואילך. ועוד.

(52) ראה תניא ספ"מ. ובכ"מ.

(53) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהר"י צ"ח ריש ע' שה. וראה אגה"ק סוס"כ.

(54) ראה לקו"ת במדבר שם "כי עיקר גילוי בחי' זו (לאשתאבא בגופא דמלכא) יהי' לעתיד".

(55) לקו"ת בהר מב, ב. ובכ"מ.

(56) פל"ו.

(57) ראה ד"ה ת"ר נר חנוכה תרמ"ג (נדפס בסה"מ תרמ"ג ע' לה ואילך, ובהתמים (חבורת ג') ע' 278 ואילך) ספ"א. לקו"ש [המתורגם]

ח"ח ע' 36.

קדושתם, דוקא בתוך כלי, וב"כלי" עצמו הם מתאחדים
 עם הכלי לתמיד דוקא בכלי הפשוט והפחות ביותר, שאין
 תחתון למטה ממנו – כלי ערבה וחלף.
 ועל ידי העיסוק בהלכות ביכורים, כפי שהם בתורה
 אחת, בנגלה שבתורה ובפנימיות התורה⁶⁰, בזמן שבו
 לומדים וקוראים זאת בתורה, שהוא זמן הראוי להבאת
 הביכורים (כאשר "מביא וקורא") – "בשעת שמחה, מחג
 השבועות עד סוף החג"⁶¹, מחישים את קיום הברכה,
 שתהיה במילא⁶² מיד, ש"תשנה לשנה הבאה"⁶³, הבאת
 ביכורים בפשטות לבית המקדש השלישי,
 שיבנה במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, ושמחת
 בכל הטוב⁶⁴, ושמחת עולם על ראשם⁶⁵.
 (משיחת ש"פ תבא תשד"מ)

וכך גם לגבי הנשמה, שדוקא על ידי ירידתה למטה
 לעולם הזה התחתון – בכלי הגוף – כאשר היא מממשת
 את התכלית של "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים",
 וזאת דוקא על ידי פעולתה בעולם הזה, ואף שם דוקא
 בדרגת ה"תחתון" שבו, קיום המצוות במעשה, מגיעים
 לשלמות ה"טהרה" וה"קדושה"⁵⁸ לנשמה ולגוף גם יחד,
 ודוקא זוהי התעלותה, שנעלית יותר מדרגתה ומעלתה
 לפני ירידתה.

ט.

עיסוק בהלכות ביכורים מחיש הגאולה

וכשם שזוהי המשמעות הרוחנית והפנימית של
 הביכורים, כך הוא גם בקיום מצות ביכורים כפשוטה,
 שהביכורים מובאים אל "בית ה' אלקיך", אל המקום
 אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם⁵⁹, שזוהי שלמות

(62) כידוש פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר ב"לשנה הבאה בני חורין" (ספר השיחות תש"ה ע' 83).
 (63) פרש"י פרשתנו כו, טז.
 (64) פרשתנו כו, יא. הובא ברמב"ם שם.
 (65) ישע"י לה, יוד. נא, יא.

(58) ראה לקו"ת ראה שם (כו, א). וראה גם המשך תרס"ו שם (ע' תקב ואילך). ועוד.
 (59) פרשתנו כו, ב.
 (60) כבזח"ג (קנב, א) דהם גוף ונשמה.
 (61) לשון הרמב"ם שם פ"ד הי"ג.

המשך ביאור למס' הוריות ליום ראשון עמ' 1

שנחשב לשוגג, שהרי חשב שהמעשה מותר שכן הסתמך על
 היתרו הקודם.
 שנינו במשנה: מויד ועשה שוגג כו' פטור, שהוראת כהן משיח
 לעצמו כהוראת בית דין לציבור. מבררת הגמרא: מנא הני מילי –
 מהיכן למדנו דבר זה בתורה שהכהן המשיח חייב חטאת דווקא
 כשקדם והתיר לעצמו את העבירה בשוגג. משיבה הגמרא: דתנו
 רבנן בברייתא, כתוב בתורה בפרשת כהן משיח (ויקרא ד א), 'אם
 הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, הרי הוקש בזה כהן המשיח
 לעם, ללמדנו שכהן המשיח צצבור – כפר העלם דבר של ציבור,
 כשם שחויב פר הציבור הוא דווקא כשהתירו בית דין בשוגג,
 ועשו הציבור את העבירה על פיהם, כמו כן חויב כהן המשיח כפר
 הוא דווקא כשהורה קודם להיתר ועשה בשוגג.
 מקשה הברייתא: (ש"בול) וְהָלֹא דִּין הוּא – מדוע צריך לימוד
 מיוחד להשוות כהן משיח לציבור שעשו על פי בית דין, הרי אף
 לולי זה אפשר ללמוד את דינו מציבור.

משיח מתחייב חטאת רק כשקדם והתיר לעצמו העבירה בשוגג,
 ואחר כך עשה העבירה בשוגג על פי הוראתו זו.

גמרא

שנינו במשנה: שוגג ועשה שוגג, מביא פס. שואלת הגמרא: פשיטא
 – הלא פשוט הוא דין זה, שהרי זה שוגג ממש, שיש בו גם הוראת
 היתר בשוגג וגם מעשה עבירה בשוגג. משיבה הגמרא: אמר רבא,
 הָאֵלָּא מֵאִי עֲקָרָא, גִּזְזוּן שְׁהוּךָ לַעֲצֻמוֹ בַּטַּעֲמוֹ מֵאִיזָה טַעַם שְׁהוּא,
 הֵיתֵר לַעֲבִירָה, וְשִׁכַּח מֵאִיזָה טַעַם הוֹרָה, וְכִשְׁעָה שְׁמִיעָה וְכִשְׁמִיעָה
 אֶת הַעֲבִירָה, אֲמַר, הֲרִינִי עוֹשֶׂה עַל דַּעַת (הוֹרָאָתוֹ) [הוֹרָאָתִי]
 שְׁהִיתָה לְהִיתֵר שִׁשְׁכַּחְתִּי אֶת טַעַמָּהּ, דְּמָהוּ דְּתִקְאָה – שְׁמָא תִּאֲמַר,
 בִּינְיָן דְּאֵלּוּ מִתְּנִיעַ לִּיה – שֶׁאִילוּ הִיָּה נֹכַח כְּשַׁעֲשָׂה הַעֲבִירָה מֵאִיזָה
 טַעַם הוֹרָה לְהִיתֵר, [שְׁמָא] הֲדַר בֵּית – יִתְּנָה שְׁהִיָּה חוּרָה בּוֹ, וּמִשּׁוּם
 כִּךְ הָרִי הוּא מְוִיד דְּמִי, שְׁלֵא הִיָּה לוֹ לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הוֹרָאָה שִׁשְׁכַּח
 טַעַמָּה, וְאִם כֵּן לֹא לְחִיֵּב חֲטָאָה, קָא מְשַׁמַּע לָן – מִשְׁמִיעֵנוּ הַתֵּנָא

לקוטי שיחות

ח"י אלול

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

בנוסח השני נאמר "נותן חיות", ובכך ישנם שני
הבדלים⁵: (א) בנוסח הראשון "מביא", ובשני – "נותן".
(ב) בנוסח הראשון נאמר בלשון עבר ובלשון הווה:
"הביא ומביא", ובנוסח השני נאמר רק בלשון הווה –
"נותן".

(ג) בנוסח הראשון מדובר על "חיות באלול", ואילו
בנוסח השני – "חיות בעבודה של אני לדודי ודודי לי".

ג.

ההבדלים – מהותיים ולא רק לשוניים

ויש לומר, שהבדלים אלו אינם הבדלים לשוניים
בלבד, אלא הם מבטאים הבדל מהותי בתוכן:

(א) הביטוי "ח"י אלול הוא היום אשר..." מדגיש את
משמעות הזמן – זהו "יום", אחד מימות השנה, אך זהו
יום מיוחד, "הוא היום אשר הביא ומביא חיות לאלול",
ואילו כאשר אומרים "ח"י אלול" בלבד, אין מודגשת
כל-כך נקודת הזמן, אלא בעיקר התוכן של היום⁶.

במילים אחרות: בכל זמן יש שני ענינים: (א) עצם
הזמן, (ב) תוכן הזמן. לדוגמא – יום השבת הוא (א) אחד
משבעת ימי השבוע, אך בהיותו היום השביעי, שכל
השביעיין חביבין⁷, הוא יום מיוחד. (ב) יום השביעי מכיל
בתוכו את קדושת השבת, אשר הקדושה כשלעצמה היא
"למעלה מגדר המקום והזמן"⁸, אך היא מאירה⁸ בזמן של
היום השביעי.

(5) ועוד שינוי שלישי (אבל – רק בלשון): "לעבן" (בל' אידית) או
"חיות" (בלה"ק). וראה לקמן הערה 23.
(6) אף שח"י אלול מצוין יום בחודש (בשנה) – הרי: (א) אינו דומה
להלשון "דער טאג", לשון המדגיש ענין הזמן. (ב) ההדגשה בח"י אלול
היא לא בזה שהוא יום (בשנה), כי אם על הייחוד שביום זה, שזה קשור
עם תוכן היום.
(7) ויק"ר פכ"ט, יא: בימים.. ויברך אלקים את יום השביעי. וראה
פדר"א ספי"ח.
(8) שו"ע אדה"ז חאו"ח מהד"ס ס"א ס"ח. ע"ש. ולהעיר מד"ה תקעו
תרצ"א (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"א.

א.

ח"י אלול בשתי נוסחאות

1 אודות יום ח"י באלול – יום ההולדת של הבעל-שם-
2 טוב (בשנת נח"ת) ויום ההולדת של אדמו"ר הזקן (בשנת
3 קה"ת) – אמר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר שיחה מיוחדת¹,
4 ואלה דבריו:

5 "ישנו פתגם חסידי עתיק בשתי נוסחאות: (א) ח"י אלול
6 הוא היום שהביא ומביא חיות באלול. (ב) ח"י אלול נותן
7 חיות בעבודה של אני² לדודי ודודי לי".

8 מכך שהרבי ציטט את שתי הנוסחאות. מובן, ששתיהן
9 נכונות, ושכל אחת מהן יש חידוש לעומת האחרת³.

10 ועוד: מכך שהרבי ציין אותן דוקא בסדר זה, ובמיוחד
11 מכך שסימן אותן ב"אלף" וב"בית"⁴ – מובן, שתחלה
12 קיים בח"י אלול הענין שהוא "הביא ומביא חיות באלול",
13 ורק לאחר מכן מופיע ה"בית" – הענין הנוסף בח"י אלול,
14 שהוא "נותן חיות בעבודה של אני לדודי ודודי לי".

ב.

הבדלים בין הנוסחאות

15 ההבדלים בין שתי הנוסחאות שהובאו לעיל הם:
16 (א) בנוסח הראשון נאמר ח"י אלול הוא היום אשר...",
17 ואילו בנוסח השני נאמר "ח"י אלול" באופן סתמי, ללא
18 ההדגשה של "הוא היום".

19 (ב) בנוסח הראשון נאמר "הביא ומביא חיות", ואילו

(1) לקוטי דיבורים ח"ג ע' 946. ספר השיחות תש"ה ע' 122.
(2) שה"ש ו, ג – ר"ת אלול (אבורהם סדר תפלת ר"ה (קרוב
לתחלתו). פנ"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ. ב"ח לטאור"ח
סתקפ"א. ראשית חכמה ש' התשובה פ"ד ד"ה עוד יש. ועוד).
(3) ראה לקו"ש ח"ט (ע' 250 ואילך) – עוד ביאור בבי' הנוסחאות.
וראה לקמן הערה 22.
(4) שמונה מובן, דמה שהקדים נוסח אחד להשני הוא לא רק מפני
שא"א לומר שניהם כאחד (אבל – שקולים הם*) – עדמשת" כמ"פ
בנוגע לפרש"י עה"ת (ראה ס' כללי רש"י (ירושלים, תשמ"ז) פ"ד. וש"נ)
– כ"א שסדרם הוא בדיוק כזו.

(*) ובפרט שהקדים "אין צוויי אויסשפראכן" – ראה ס' כללי רש"י שם בנוגע לפרש"י עה"ת כשמוקדים "יש לתרגמו בשני פנים" וכיו"ב.

1 וזהו ההבדל הראשון בין שתי הנוסחאות: לפי הנוסח
2 הראשון נובעת ה"חיות" מהזמן – "הוא היום" – של ח"י
3 אלול, בהיותו יום מיוחד המביא "חיות לאלול". ואילו
4 בנוסח השני יוצא, שהחיות נובעת מתוכנו של היום, מ"ח"י
5 אלול" עצמו.
6 (ב) הבדל זה בולט יותר בהבדל הלשוני השלישי
7 שצויין לעיל, בסעיף ב', בין שתי הנוסחאות – בנוסח
8 הראשון נאמר "חיות באלול", ובנוסח השני – "חיות
9 בעבודה של אני לדודי ודודי לי".
10 בנוסח הראשון מדובר על ה"חיות" הבאה לתקופה של
11 אלול,
12 ואילו בנוסח השני מדובר מלכתחלה על התוכן –
13 העבודה. מדובר בו על ה"חיות" של ח"י אלול, הנותנת
14 חיות למהות של חודש אלול, "בעבודה של אני לדודי
15 ודודי לי", אשר ראשי התיבות של מילים אלו הם
16 אלול⁹, אך המילה אלול בעצמה אינה מוזכרת.
17 ג) גם ההבדל השני שהוזכר לעיל – "הביא" או "נותן"
18 – הוא הבדל מהותי: המושג "מביא חיות" מראה,
19 שה"חיות" עצמה נמצאת במקום אחר, ויום ח"י אלול הוא
20 ה"מקשר", המביא חיות ממקום אחר אל אלול, ואילו
21 כוונת המושג "נותן חיות" היא, שח"י אלול נותן חיות
22 משלו.

ד.

אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא

23 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
24 בחודש אלול ישנם שני ענינים:
25 העבודה הרוחנית של אלול היא באופן של אתערותא
26 דלתתא¹⁰. אלול הוא כאמור לעיל, ראשי תיבות של "אני
27 לדודי ודודי לי" – תחלה "אני לדודי", עבודת האדם,
28 ולאחר מכן "ודודי לי", אתערותא דלעילא. כלומר
29 ה"אתערותא דלעילא" – "ודודי לי" – היא תוצאה של
30 עבודת האדם¹¹.

31 שלא כחודש ניסן שבו אופן העבודה הרוחנית הוא
32 אתערותא דלעילא, כנאמר בפסוק¹²: "דודי לי ואני לו" –
33 בתחלה "דודי לי", ורק לאחר מכן, על ידי ה"אתערותא
34 דלעילא" מגיעים ל"ואני לו".
35 יותר מכך: אדמו"ר הזקן אומר ב"לקוטי תורה"¹³,
36 שהענין של "ודודי לי" של חודש אלול – "המשכת
37 אלקותו יתברך למטה בבחינת התגלות" אינה בחודש
38 אלול, אלא לאחר מכן, בראש השנה וכו', כי העבודה
39 הרוחנית של חודש אלול היא – אתערותא דלתתא.
40 אך מצד שני אומר אדמו"ר הזקן, באותו מקום עצמו¹⁴,
41 שאלול הוא עת רצון, "זמן התגלות י"ג מדות הרחמים",
42 שהגילוי מלמעלה אינו באמצעות עבודת האדם, אלא בדרך
43 של אתערותא דלעילא. כפי שמוכן מן המשל שמביא לכך
44 שם אדמו"ר הזקן, שדומה הדבר למלך אשר "מקבלין פניו
45 בשדה, ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו והוא
46 מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות
47 לכולם".
48 – שכן, אמנם¹⁵, ענינו של חודש אלול היא אתערותא
49 דלתתא, כאמור לעיל, אך למרות זאת כל עבודה רוחנית
50 של הנברא זקוקה לסיוע מלמעלה, אתערותא דלעילא, כדי
51 שתתבצע, כדברי חז"ל על הפסוק¹⁶ "מי הקדימני
52 ואשלם". וזהו המשמעות של הארת י"ג מדות הרחמים
53 בחודש אלול – וזהו¹⁷ ה"אתערותא דלעילא" של עבודת
54 חודש אלול, "אני לדודי ודודי לי".

ה.

מהות החודש – אתערותא דלתתא

55 אמנם, כאמור לעיל, מכיל חודש אלול את שני הענינים
56 הללו – הארת י"ג מדות הרחמים מלמעלה, ו"אתערותא
57 דלתתא" – אך למרות זאת, ראשי התיבות של אלול – אנו
58 לדודי ודודי לי – רומזים דוקא לאופן העבודה של
59 אתערותא דלתתא.
60 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

(14) שם לב, סע"א ואילך (משא"כ שם כ, ריש ע"ב; כה, ב; לג, א;
וכן במאמרי אדה"ד פרשיות ח"ב ע' תתכה – שאין מודגש שם שאלול
ענינו אתערותא דלתתא. וראה לקמן הערה 21).
(15) ראה ג"כ לקו"ש ח"ט ע' 159. ולהעיר מאוה"ת ראה (ע' תתב):
אלול המשכת י"ג מדה"ר מלמעלה א"כ מהו אני לדודי, ומתחלה דודי
לי מבצעי.
(16) איוב מא, ג. ויק"ר פכ"ז, ב. וראה לקו"ש שם הערה 10.
(17) לקו"ת ד"ה אני לדודי הב' (לג, א).

(9) נסמן לעיל הערה 2.
(10) לקו"ת ראה רד"ה אני לדודי (הא'). מקומות שנשמנו בהערה 12.
ועוד.
(11) ראה ד"ה אני לדודי באוה"ת שה"ש ח"ב (ע' תקמג), ע"פ זח"א
פח, א"ב.
(12) שה"ש ב, טז. וראה אוה"ת ראה (ריש ע' תשצא). שה"ש שם
(ועוד). ד"ה דודי לי תרכ"ז בתחלתו. סד"ה אני לדודי עטר"ת. ד"ה אני
לדודי ה"ש"ת פ"א. ס' השיחות תש"ג ע' 177. ועוד.
(13) שם.

ז.

נוסח א' - אתערותא דלעילא, נוסח ב' - אתערותא דלתתא

והבדל זה בא לידי ביטוי בהבדלי הניסוח שבין שני הניסוחים שלעיל, ובסדרם:

הנוסח הראשון עוסק בחידוש הראשון של חודש אלול, הארת י"ג מדות הרחמים שבאה כדי לעורר אתערותא דלתתא. שכשם שהארת י"ג מדות הרחמים היא אתערותא דלעילא, כך גם ה"חיות" של ח"י אלול הקשורה לכך באה באופן של אתערותא דלעילא, מלמעלה למטה²², מכחו של יום זה, כדלעיל.

ומשום כך נאמר על כך שזהו "היום שהביא ומביא חיות²³ לאלול":

(א) בניסוח זה מודגש הזמן - "ח"י אלול הוא היום... חיות לאדול".

(ב) המושג "מביא" מבטא, כאמור לעיל בסוף סעיף ג', שה"חיות" באה ממקום אחר - מאתערותא דלעילא. כלומר, החיות אינה באה מה"יום" עצמו, אלא מלמעלה, וח"י אלול הוא רק המביא את החיות.

(ג) בניסוח זה מודגש גם העבר - "הביא" - כי אתערותא דלעילא היא כ"עבר"²⁴ ביחס לעבודת האדם, שהרי היא באה לפני וכנתנית כח לעבודה.

לעומת זאת, בנוסח השני מדובר על החיות שח"י אלול נותן למהות של חודש אלול - "לעבודה של אני לדודי ודודי לי", וחיות זו אינה נובעת מן הזמן, מעצם "היום", אלא ממשמעות היום, הקשורה לגילוי תורת החסידות²². ולכן נאמר הביטוי "נותן חיות", כי המשמעות של ח"י

ה"אתערותא דלעילא" של אלול - הארת י"ג מדות הרחמים - קשורה לזמן¹⁸ של אלול: יש מספר תקופות בשנה שהן עת רצון, ללא קשר לעבודת האדם. הקדוש-ברוך-הוא קבע מלכתחלה בטבע העולם, שזמנים אלו מהווים עת רצון מצד עצמם. וכך לגבי חודש אלול, שי"ג מדות הרחמים מאירות בו מפני שהוא עת רצון למעלה, שאז יוצא המלך ל"שרה".

אך מהות החודש¹⁹, שנקבעה לזמן זה, היא, דוקא העבודה באופן של אתערותא דלתתא²⁰, עבודת האדם²¹.

ו.

שני ענינים בח"י אלול

על פי האמור לעיל יובן ההבדל שבין שני הניסוחים אודות ח"י אלול,

כי כשם שישנם שני ענינים (הארת י"ג מדות הרחמים, ואתערותא דלתתא) באלול, כך גם לגבי ח"י אלול. שהחיות שח"י אלול מכניס באלול, היא בשני הענינים, הן באתערותא דלעילא שבו (הארת י"ג מדות הרחמים שבו), והן באתערותא דלתתא שבו (העבודה של אלול):

יום ח"י אלול - יום ההולדת של הבעל-שם-טוב ושל אדמו"ר הזקן - הוא יום סגולה ועת רצון. ולכן הוא הביא "חיות" חדשה לעת רצון של אלול, להתעוררות הרוחנית של אלול הנובעת מלמעלה, מהארת י"ג מדות הרחמים.

בנוסף לכך ישנו הענין, שח"י אלול, מצד מהותו ומשמעותו - בהיותו קשור לעבודת האדם על פי תורת החסידות - נותן חיות במהות חודש אלול, בעבודה הרוחנית של אני לדודי ודודי לי, שהעבודה של חודש אלול היא בחיות אחרת.

כי נקודה העיקרית של מאמר הראשון (שהיא המודגשת תיכף בתחילת המאמר) היא ע"ד תוכנו של חודש אלול - אתערותא (אלא שאח"כ מבאר ג"כ ע"ד האתערותא) (לעורר עבודת אלול) - הארת י"ג מדות הרחמים;

משא"כ במאמר השני, שעיקרו בא לבאר את ענין הארת י"ג מדות הרחמים דאלול.

(22) ויש להתאים המבואר בפנים עם המבואר במק"א (לקו"ש שם ע' 250 ואילך) שבי' הנוסחאות הם בהתאם לב' הענינים שבח"י אלול: נוסח הא' - ליום הולדת הבעש"ט (מייסד חסידות הכללית), ונוסח הב' - יום הולדת אדה"ז (מייסד חסידות חב"ד)

- כי הבעש"ט המשיך החיות דחסידות (הכללית) בעיקר בדרך מלמעלה"ט (מופתים וכו'), ואדה"ז - בעיקר בדרך מלמטה למעלה (ראה לקו"ש שם ע' 255. ח"ד ע' 1353).

(18) ראה לקו"ש שם (כ, ריש ע"ב. לג, א). - ועפ"ז יומתק לשון הלקו"ש כאן (לב, א) "באלול הוא זמן התגלות י"ג מדה"ר".

(19) דשמו אשר יקראו לו בלה"ק מורה על תוכן הדבר (ראה שעה"ה"א פ"א. אר"ת לה"מ (ד, ג). ובכ"מ).

(20) ראה גם קובץ מכתבים שנדפס בסו"ס תהלים אהל י"י (קה"ת) ע' 206: אף כי בחדש הזה שערי רחמים נפתחים.. כללות העבודה הוא בדרך אתערותא דלתתא כהר"ת דאלול שתחלה הוא אני לדודי ואח"כ ודודי לי.

וראה לקו"ש שם (ע' 160), שמתעם זה ענין האתערותא דחודש אלול שייך לחודש ניסן (שענינו אתערותא) (ע) ונמשך ממנו. ע"ש.

(21) ע"פ המבואר בפנים יומתק השינוי בלקו"ת, שבד"ה אני לדודי הראשון אינו מעתיק התיבות "הרועה בשושנים" (המרמזות על י"ג מדות הרחמים), ובד"ה אני לדודי השני מעתיקן - אף שגם במאמר הא' מבאר אודות הארת י"ג מדות הרחמים -

לביטוי "מביא חיות", שהחיות אינה שלו בתחלה, אלא
באה ממקום אחר – אלא יש צורך גם ב"והדר ליסבר" ²⁵
(= ואחר-כך להסביר): בנוסף לכך שהוא משנן את תורת
רבו, עליו לעמול בשכלו שלו כדי להעמיק ולהסביר את
ש"ח ²⁶. עד אשר הוא גם מחזק ²⁷ בתורה – כפי
שח"י אלול נותן חיות לעבודה של אני לדודי ודודי לי.

מ.

ההוראות לכל אחד מישראל

כיון שכ"ק מורי וחמי אדמו"ר התבטא בשתי
הנוסחאות ברבים, ואף ציוה להדפיסן ולפרסמן, מובן,
שלאמיתו של דבר מתאימות שתי הנוסחאות לכל אחד
ואחד מישראל.

שהרי, אף מי שנמצא בתחלת העבודה, חייב לדעת
שהוא מסוגל להגיע לכך שיתן ויחדש חיות בעבודת ה'
משלו.

מצד שני, אף אלו אשר כבר נמצאים בדרגה גבוהה
יותר של עבודת אני לדודי ודודי לי, ויותר מכך – בכחם
לחדש חיות בעבודתם – עליהם לדעת, שכל זאת אינו
חידוש שלהם בלבד, אלא ההתחלה היא ב"חיות" שח"י
אלול מביא לאלול מלמעלה.

ובדוגמא שהובאה לעיל בענין לימוד התורה, דומה
הדבר למסופר בגמרא ²⁸ על רבי עקיבא, שכאשר שמע
משה רבינו כיצד לומד רבי עקיבא עם תלמידיו "ולא היה
יודע מה הן אומרים", אז "תשש כחו", עד אשר "אמרו
לו תלמידיו, רבי מנין לך, אמר להם: הלכה למשה מסיני",
ובשמעו זאת "נתייבשה דעתו".

כלומר, אפילו הענינים שחידש רבי עקיבא, אשר משום
כך משה "לא היה יודע מה הן אומרים", הרי מקורם
בדברי משה רבינו ²⁹, "הלכה למשה מסיני".

(משיחת ש"פ תבא, ח"י אלול, תשמ"ג)

ח.

הוראה בשני הכיוונים

ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא בשני הכיוונים:
לאילו הנמצאים בתחלת העבודה – ב"אל"ף של אלול
– אומרים שח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות
באלול:

יהודי עלול לטעון, שביצע ייתכן, שהוא, בהכירו את
מעמדו ומצבו, יוכל לקבל ולספוג חיות מח"י אלול? איזה
קשר יש בינו לבין יום נעלה כל כך!

ועונים לו על כך, שלמרות שהנך בתחלת העבודה,
ואפילו לא התחלת בעבודה של אלול, "אני לדודי ודודי
לי", ולכאורה, לא ייתכן שתחיה את עבודת ה' – למרות
זאת, יש בכחך, באמצעות יום הסגולה ח"י אלול, לפחות
להביא חיות לאלול.

יותר מכך: יום ח"י אלול כבר הביא לך חיות לאלול,
שהרי קבלת זאת בירושה מאבותיך ומאבות אבותיך, ולכן
מביא לך ח"י אלול חיות גם בהווה.

ומצד שני, ישנה הוראה גם לאלו שהם בבחינת
ר"אשיכם שבטיכם", שלהם אין די בכך שח"י אלול מביא
חיות לאלול ממקום אחר, אלא עליהם לחדש חיות מעצמם
– "נותן חיות" בעבודה של אלול.

ולדוגמא – בלימוד התורה: אין די ב"לגמר איניש" ²⁵
– לגרוס שמעתא מרביה ²⁶ (=ללמוד מרבו), בדומה

(25) שבת סג, א.

(26) פרש"י שם.

(27) ראה הל' ת"ת לאדה"ז (פ"ב ס"ב) דכ"א מחוייב לחדש בתורה.
וכן באגה"ק סכ"ו (קמא, א). ובלשון זוהר (ח"א יב, ב) "לאפשא לה".

(28) מנחות כט, ב.

(29) ראה לקו"ש ח"ט ע' 253.

(23) עפ"ז יש לפרש גם השינוי, דבנוסח הא' אומר "לעבן" ובנוסח
הב' "חיות" – כי נוסח הא' הוא בעיקר לאלו שהם בתחילת העבודה (או
בסגנון הלקו"ת – מלך בשדה, ואלול "הם ימות החול"), ולכן נאמר
"לעבן" בלשון אידית; משא"כ נוסח הב' שהוא בעיקר לאלו שכבר ישנה
אצלם העבודה דאני לדודי ודודי לי – נאמר "חיות", בלה"ק. וראה לקמן
סעיף ח.

(24) להעיר גם מלקו"ת ויקרא (ג, רע"א) בפירושו "הביאני לשון עבר".

ילקוט לוי יצחק על התורה

מרובה ובמס' מגילה⁷ לענין הקריאה בב' וה' ובתוס' (שם).
וזהו שהימים דב' וה'⁸ בהם בתי דינין יושבין בעיירות,
נבחרו הימים הללו לשיבת בתי דינין מפני שהם ימים
דגבורות, אך הם ימי רצון לכן יהי' הדין ממותק.

והיינו ג' כ' מה שאחר יו"ט מתענין⁹ בה"ב. כי יו"ט הם¹⁰
בבינה, הנה יכול להיות שמצד ריבוי האכילה ושתי' יהי'
פרש¹¹ חגים, ומרבוי השמחה שהי' ביו"ט יהי' יניקה
ללעו"ז, לכן מתענין בה"ב שהם ימי רצון, להמתיקם.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רלג

**שמות ל"ד, כט - ויהי ברדת משה מזהר סיני ושני
לחת העדת ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא
ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו**

קז

ביאור, דימי שני וחמישי של השבוע הם ימי רצון, שבהם
עלה וירד משה בלוחות שניות – גבורות ממותקות, וזהו
הטעם של תענית בה"ב, ובתי דינין יושבין בעיירות וכו'

הימים' דשני וחמישי דימות השבוע² הם לנגד גבורה³
והוד, שהם בקו השמאל, גבורות.

אך הם מבחי' גבורות דבינה⁴ עלאה, כי הרי הם ימי
רצון⁵ שבהם עלה וירד משה בלוחות שניות, והרי הם בחי'
גבורות, וע"כ לומר שהם מבחי' גבורות עליונות דבינה
עלאה, שהם גבורות ממותקות. (ועיין בבבא קמא⁶ בפ'

(1) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' רפא וז"ל:
"השישה ימים הם לנגד השישה מדות, א"כ יום ב' וה' הם לנגד גבורה
והוד". עיי"ש כל הביאור בעמוד רצד. ילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת
אחרי פרשת טז פסוק א.

(2) יום שני דמדת הגבורה: ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק י.
לקוטי תורה אמור לא, ד. תורת חיים פ' בראשית ח, ד. אור התורה
ואתחנן עמוד רט-י.

(3) גבורה והוד שהם בקו השמאל: ראה לקוטי תורה מסעי צ, ג-ד.
מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' י. טז. אור התורה בראשית ח, א ואילך.
בהעלותך ע' של. ספר המאמרים תר"ל ע' קעב [בהוצאת תשפ"ב –
ח"ב ע' תקלד]. תרל"ד ע' רלג. המשך מים רבים תרל"ו פנ"ג (ספר
המאמרים תרל"ו ח"א ע' סא). סה"מ תרנ"ה ע' קעד. תרס"ח ע' ערה.
ילקוט לוי יצחק – מכתבי החתונה מכתב ו' (ע' קמא), ובמילואים לשם
אות כו. כז.

(4) ראה תניא פרק ג. ספר המאמרים תרנ"ה ע' ר ואילך. ה'תער"ב ח"ב
ע' תתכ [בהוצאה החדשה – ח"ד עמוד אקט].

(5) ימי רצון: ראה גם הביאור בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-
דברים ע' רצג ואילך, שיום הכיפורים הראשון – אחר קבלת התורה
– הי' ביום "ב" בשבוע, ויום הכיפורים השני – לאחר הקמת המשכן
– הי' ביום "ה" בשבוע, עיי"ש כל הביאור.

(6) בבא קמא פב, א. "... כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה, נלאו,
עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד

בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין
ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה..

וז"ל התוספות שם: כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה. וא"ת מאי שנא
שתיקנו שני וחמישי. וי"ל משום דאמר במדרש* משה רבינו ע"ה עלה
בחמישי לקבל לוחות האחרונות, וירד בשני ונתרצה לו המקום, ולפי
שהיה עת רצון באותה עלייה וירידה, קבעו בשני וחמישי, ולכך נמי נהגו
להתענות בב' וה'. עיי"ש.

(* במדרש תנחומא (מהדו' באבער, סי' טז) בפסוק וה' המטיר על
סדום. וכ"כ הרוקח (הל' תענית אות רט).

(7) מגילה כא, א.

(8) בבא קמא שם. משנה בריש מס' כתובות.

(9) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תצב סעיפים א-ג. תורת מנחם
התועודיות ה'תשמ"ח ח"ג ע' 257-260.

(10) ראה לקוטי תורה פ' צו יא, ד. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"ב עמוד
א'עג [בהוצאה החדשה – ח"ה ע' א'תסח ואילך]. תורת מנחם – ספר
המאמרים ה'תשכ"ב ע' ש. תשכ"ו ע' רפג. ועוד.

וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' רמז. עמוד ערב.
וז"ל שם: וכידוע מ"ש אלה מועדי יהו' ר"ת אמ"י עיי"ש. [אם הוא בחי'
בינה – תניא פ"ג].

(11) ראה מלאכי ב, ג [מובא בזה בתוס' פירוש]: אמר הקב"ה, "וזריתי
פרש על פניכם", ואני (ה') אפזר על פניכם (של בני ישראל) את הזבל
והצואה של הבהמות, "פרש חגיכם" (כלומר: את הזבל של הבהמות
שאתם מקריבים לפני לקרבנות. הנביא קורא לקרבנות בשם "חגיכם"
משום שבדרך כלל היו מקריבים קרבנות רבים בחגים. וכוונת הנביא
לומר שה' יבזה את בני ישראל כשם שהם ביזו אותו בהקרבת קרבנות
שאינם ראויים).

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

סגלה מיחדת למצוות הצדקה, כמאמר רבתינו זכרונם לברכה "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

(תורת מנחם - התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 262)

גאולה של כלם

משמעותה הפנימית של הגאולה היא - גלוי הקשר העצמי הקיים בין בני ישראל והקדוש ברוך הוא, ואם נשאר אפלו יהודי אחד בגלות, הרי זה מורה על כך שהגאולה אינה אמיתית.

הגאולה העתידה נקראת "גאולה אמיתית ושלמה", שכן זו תהיה גאולתם של כל ישראל.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 514. מתוך "לקראת שבת")

פנימיות התורה ההכנה למשיח

בדורות האחרונים שלפני הגאולה - נתגלו המעיינות דפנימיות התורה, מכיון שבלמוד התורה גופא הרי למוד פנימיות התורה (ובאופן דהפצת המעיינות חוצה) מהנה ההכנה המתאימה ביותר לגלוי פנימיות התורה על ידי משיח צדקנו - קא אתי מר דא מלפא משיחא, שאז יהיה למוד פנימיות התורה בתכלית השלמות.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 873)

חשיבות פרסום הנסים בדורנו

ההפכה וההודאה ונתינת השבח לה' על הנסים שהוא עושה, נוסף על היותם ענין של הכרת טובה - הרי זה גם נוגע לביאת משיח צדקנו בגאולה האמתית והשלמה, כפי שהגמרא אומרת "בקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיה משיח... אמרה מידת הדין לפני הקדוש ברוך הוא... חזקיה עשית לו כל הנסים הללו (שנצל מסנחריב ונתרפא מחליו) ולא אמר שירה לפניו, תעשהו משיח!?"

ועל פי זה בענייננו: פרסום הנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בזמננו - הרי זה נוגע להבאת הגאולה האמתית והשלמה בפעל ממש!

(ע"פ התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 408. מתוך "לקראת שבת")

לנצל כל רגע

...אף שנאמר בדרא דעקבתא דמשיחא כי לא בחפזון תצאו, הדברים אמורים כשתתחיל הגאולה והיציאה מהגלות בפעל, מה שאין כן בהרגעים האחרונים דימי הגלות, אדרבה כל רגע ורגע מתגדל ערכו יותר ויותר, כיון שעוד מעט יגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (שבת קנא, ב) ולכן ההכרח לנצל כל רגע ורגע באופן היותר מועיל...

(אגרות קודש ח"ג ע' תמד)

למה לא תהיה עוד גלות?

הטעם לכך שהגלות הזו היא האחרונה שאין אחריה עוד גלות היא משום שאי אפשר שתהיה מציאות של גלות גדולה יותר מן הגלות הזו, ולכן גם הגאולה שתבוא עלה היא גאולה שאין למעלה הימנה.

(קטע ממאמר ד"ה וכל העם, סה"מ תשד"מ ע' עט - בלתי מוגה. מתוך "לקראת שבת")

גאולה בשמחה וברקוד

כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר כותב לאחד במכתב, אמרה מסבו - הרבי מהר"ש: "העולם אומר שפשוטי אפשר ללכת מלמטה צריכים לעבר מלמעלה ואני אומר שצריכים לכתחלה לעבר מלמעלה" ("לכתחלה אריבער").

הגלות מתארכת זמן רב, שאי אפשר לצאת מזה כיון שהלכו בעצבות. שהקדוש ברוך הוא יעזר שילכו בצד השני, בשמחה, ויצאו ברקוד מהגלות בקרוב בימינו ממש, וכשזה יהיה בשמחה וברקוד, זה יהיה מהר יותר.

(משיחת שמחת ביה"ש ה'תש"ד. מתוך "לקראת שבת")

גדולה צדקה שמקרבת

מכיון ש"לישועתך קוינו כל היום", הרי מוכן שכל אחד ואחת צריך להשתדל ולעשות את כל התלוי בו כדי למהר ולזרז את ענין הגאולה. ובענין זה ישנה

פרשת תבוא

~ יום ראשון י"ד אלול ~

א ויהי ארי תעול לארעא די יי אלהך זהב
לך אחסנא ותרתה ותיתב בה:

כו (א) וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבַת בָּהּ:

כז י"א וְהָיָה כִּי־תָבֹא וגו' וִירִשְׁתָּהּ וַיֵּשְׁבַת בָּהּ • (קדושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד שִׁכְבְּשׁוּ אֶת
הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

בכורים שבכל יום

(א) "אין וְהָיָה אֶלָּא מִיָּד" – ד"מִיָּד בְּשִׁנְעוֹר" (סידור הרב)
אומר "מִיָּדָה אֲנִי לִפְנֵיךְ" כו', שְׁהִיא הַהוּדְיָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ
על "שְׁהִתְחַרְתָּ בִּי גִשְׁמִתִּי", שְׁהַכְרָה זו אֵינָה בָּאָה
מִהַתְבוֹנְנוֹת שְׁכָלִית, אֶלָּא מִהֶאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה הַנִּטְוֶה
בְּלִבּוֹ שְׁהַקֵּב"ה הוּא הַמַּחְזִיר לוֹ נִשְׁמָתוֹ וּמַחֲיֵהוּ בְּכָל יוֹם.
(ב) כְּמוֹ שֶׁבְּכּוּרִים נִתְחַיְבוּ רַק לְאַחַר שִׁכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ
וְנִתְּשְׁבוּ בָּהּ, שָׂאזְ הַהוּדְיָה הִיא בְּפִרְוֹת שְׁהֵם בְּתַכְלִית
הַשִּׁבְחָה וְהִיפִי, כִּךְ הִיא הַהוּדְיָה שְׁבִתְפִלַּת הַשִּׁמְרָה, שְׁבָאָה
כְּתוּצָאָה מִהַתְבוֹנְנוֹת בְּ"רֹמְמוֹת הָאֵל־יִתְעַלֶּה וּבִשְׁפִלוֹת
הָאָדָם" שְׁקָדִים הַתְּפִלָּה (רמ"א באורח־חיים סימן צח סעיף א),
וּמִהַעֲמֻקַּת הַדַּעַת בְּעִנְיֵי הַתְּפִלָּה, שְׁעַל־יְדֵי־הָהוּדְיָה
הִיא בְּהַכְרָה עֲמוּקָה וּבְתַכְלִית הַשְׁלֵמוֹת.

(על־פי לקוטי־שיחות, כרך לד, עמוד 150)

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ . . וְלִקְחֶתָּ מִרְאשִׁית | כָּל־פְּרִי
הָאֲדָמָה וגו' (כו, א"ב)

הַנֶּה מְצִינּוּ מַחֲלָקֶת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ו"ל, אִימָתִי חָלָה מִצְוֹת
בְּכּוּרִים, אִם "אֵין וְהָיָה אֶלָּא מִיָּד" וְנִתְחַיְבוּ בְּכּוּרִים מִיָּד
בְּשִׁנְכְּנִסוֹ לְאָרֶץ (ספרי על הפסוק כאן), אוֹ שְׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּמִצְוָה
זו עַד לְאַחַר יְרוּשָׁה וַיִּשְׁיכָה (קדושין לו, ב).

וְעַל־פִּי הַכָּלֵל (ערוכין יג, ב) "אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֻקִּים חִיִּים",
יֵשׁ לְכָאֵר אֶת הַהוּרָאָה מִשְׁתִּי הַדַּעַת בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ.
דִּהְנֶה תִּכְּן מִצְוֹת בְּכּוּרִים הוּא הַהוּדְיָה לְהַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ עַל
הַנִּסִּים שְׁעָשָׂה עִמּוֹ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ, שְׁלִכְן מִבֵּיא אֶת "רְאשִׁית
כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה", וּמִסְפָּר אֶת "כָּל הַטּוֹב" שְׁעָשָׂה לָנוּ
הַקֵּב"ה.

וּשְׁתִּי הַדַּעַת בְּזִמְן חִיּוֹב בְּכּוּרִים, הֵם שְׁנֵי אוֹפְנִים בַּהוּדְיָה
לֵה' שְׁבָכָל יוֹם, כְּשִׁנְעוֹר מִשְׁנָתוֹ וּבִתְפִלַּת הַשִּׁמְרָה:

ב וְתִסֵּב מִרִּישׁ כָּל אֲבָא דְאַרְעָא דִּי תַעֲלַ
מִאֲרַעְךָ דִּי יי אֱלֹהֶךָ זָהב לָךְ וְתִשְׁוִי בְּסִלָּא
וְתִהְיֶה לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֲי יי אֱלֹהֶךָ לְאַשְׁרָאָה
שְׁכִנְתָּהּ תִּמְן:

(ב) וְלִקְחֶתָּ מִרְאשִׁית | כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיָא
מִאֲרַעְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׁמְתָּ בַּמִּנָּא
וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּן
שְׁמוֹ שָׁם:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

וְצֵא בּוֹ לְדִרְךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר ה'־
אֱלֹהֶיךָ בּוֹחֵר בּוֹ לְהַחֲלִיל אֶת אוֹרוֹ בּוֹ.

(ב) אֲנִי קָח מִן רְאשִׁית פְּרוֹת הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר תִּכְנִיס אוֹתָם מִן גְּבוּלְיֶיךָ אֲשֶׁר ה'־
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, וְצֵרֵר זֹאת בְּצִרּוֹר בַּד,

(א) וְכֹאשֶׁר תִּכְנֵס אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה'־
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְנַחֲלָה, וְנַעֲשֶׂתָהּ לָךְ
לְאַחֲזָה וְהִתְשַׁבַּת בָּהּ.

משבֹּעָה מינין. זֵית שֶׁמֶן. זֵית אֲגוּרִי, שֶׁשְׁמֵנוֹ אֲגוּר בְּתוֹכוֹ. וּדְבָשׁ. הוא דְּבַשׁ תְּמָרִים. מִרְאשִׁית. (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אָדָם יוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תֵּאֵנָה שֶׁבִּפְּנֶיהָ, כּוֹרֵף עָלֶיהָ גָּמִי לְסִימָן, וְאוֹמֵר: 'הֲרִי זֶה בִּכּוּרִים'.

כ"י • מִרְאשִׁית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) וְלֹא כָּל רִאשִׁית, שֶׁאֵין כָּל הַפְּרוֹת חֵיבִין בִּבְכוּרִים אֲלֵא שְׂבַעַת הַמִּינִין בְּלִבָּד, נֶאֱמַר כָּאֵן "אֶרֶץ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "אֶרֶץ חֹשֶׁה וְשִׁעוּרָה וְגו'", מִה לְהֵלֵן מִשְׂבַּעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף כָּאֵן שֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם

גִּתִּיתִי לֹת פִּתְנָא דִּי יְהִי בְּיוֹמָא הָאֲנֹן וְתִימְרָא לֵה חֲנוּתִי יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ אֱלֹהֵי אֲרִי עֲלִית לֶאֱרַעָא דִּי קַיִים יְיָ לִאֲבַהֲתָנָא לְמַתָּן לָנָא:

(ג) וּבֹאֵת אֶל־הַפֶּתֶן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמְרָת אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בִאתִי אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:

(ספרי) שֶׁאֵין קָפוּי טוֹבָה. הִגְדַּתִּי הַיּוֹם • (שם) פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה וְלֹא שְׁתֵּי פַעַמִּים.

כ"י • אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אֵין לָךְ אֲלֵא כִּהֵן שֶׁבְּיָמֶיךָ, כִּמּוֹ שֶׁהוּא. וְאָמְרָת אֵלָיו.

וְיִסַּב כִּהֵנָּה סֵלָא מִידָךְ וְיִצְנַעְנָה קָדָם מְדַבְּחָא דִּי אֱלֹהֵיךָ:

(ד) וְלָקַח הַפֶּתֶן הַטָּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • וְלָקַח הַפֶּתֶן הַטָּנָא מִיָּדְךָ • לְהִנִּיף אוֹתוֹ. כִּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יָד הַבָּעֲלִים וּמִנִּיחַ (ספרי. סוכה מז) •

ה וְתִתִּיב וְתִימְרָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיךָ לְכֹן אֲרַמָּא בְּעָא לִאֲבַחָא יֵת אֲבָא וְנִחַת לְמַצְרִים וְרַד תִּמְרָן בְּעַם זָעַר וְהוּא תִּמְרָן לְעַם רַב תִּמְרָף וְסָגִי:

(ה) וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִםה וַיֵּנֶר שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי־שָׁם לִגְי גְדוֹל עֲצוֹם וָרֵב:

שְׂאוֹמֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, חוֹשֵׁב לָהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִחֻשְׁבָּה כְּמַעֲשֵׂה. וַיֵּרֶד מִצְרַיִםה • וְעוֹד אֲחֵרִים כָּאוֹ עֲלִינוֹ לְכַלּוֹתָנוּ, שֶׁאֲחֵרֵי זֹאת, יָרַד יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם. בְּמַתִּי מֵעֵט • בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ.

כ"י • וְעֲנִיתָ • לְשׁוֹן תְּרִמַּת קוֹל (עיין סוטה דף לב ע"ב) • אֲרָמִי אֲבִי • מִזְכִּיר חֲסָדֵי הַמָּקוֹם: "אֲרָמִי אֲבִי", לְכֹן בְּקֶשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל בְּשִׁרְדָךְ אַחֵר יַעֲקֹב, וּבִשְׂבִיל שֶׁחֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת (לְעֵקֶב), חֹשֵׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאִלּוֹ עֲשֵׂה,

וְנִאֲבִישׁוּ לָנָא מִצְרִים וְעֲנִנָּא וַיְהִיב עֲלֵנָא פִּלְחָנָא קָשִׁיא:

(ו) וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנִינוּ וַיְהִינוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

וְעֲלִינָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵי דִאֲבַהֲתָנָא וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתָנָא וְגַלִּי קְדֻמּוּתִי עֲמִלְנָא וְלֹאֲוִתָנָא וְדוּחָקָנָא:

(ז) וְנִצַּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְגוֹ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוֹ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

גְּדוֹל עֲצוֹם וּמִרְבָּה. (1) אֲנִי הַמִּצְרִיִּים עָשׂוּ לָנוּ רַע וְעָנוּ אוֹתָנוּ, וְשָׂמוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. (2) וְלָכֵן צָעֲקָנוּ אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְשָׁמַע אֶת קוֹלָנוּ וְרָאָה בְּחֻלְשָׁתָנוּ וּבְעֲמָלָנוּ וּבְלַחֲצָנוּ.

וַיִּשְׁמַע אוֹתוֹ בֵּין יְדֵי (לפני) מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ. (ח) אַחֵר זֹאת הִתְחַל וְנֶאֱמַר לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי הָאֲרָמִי כְּמַעַט הָאֲבִיד אֶת אֲבִי אֲשֶׁר יָרַד לְמַצְרַיִם וְהִתְיַשְׁבַּ שָׁמָּה בְּקִבּוּצָה מוֹעֲטָה, וְנִעֲשֶׂה שָׁמָּה לְגוֹי

(ג) וְלָךְ בּוֹזֵאת אֶל הַפֶּתֶן אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת הַתְּפָקִיד בְּאוֹתָהּ הָעֵת וְנֶאֱמַר לוֹ, כִּכָּר הַבְּעִתִּי אֶת תּוֹדֹתֵי הַיּוֹם אֵל ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן שֶׁנִּכְנַסְתִּי אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ כִּי יִתֵּן אוֹתָהּ לָנוּ. (ד) וַיִּקַּח הַפֶּתֶן אֶת צִרּוֹר הַבַּד מִיָּדְךָ

ח וַאֲפָקָנָא יְיָ מִמַּצְרִים בְּיָדָא תְּקִיפָא
וּבְדִרְעָא מִרְמָמָא וּבְחִזּוּנָא רַבָּא וּבְאִתִּין
וּבְמוֹפְתִין:

(ח) וַיִּזְצֹאנוּ יְהוָה מִמַּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
וּבְמִרְאָה גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמוֹפְתִים:

ט וַאֲתִנָּא לְאַתְרָא הַדִּין וַיִּהֲב לָנָא יְתָא אֲרֵעָא
הָדָא אֲרֵעָא עֲבָדָא חֲלָב וּדְבָשׁ:

(ט) וַיָּבֵאנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֲלָב וּדְבָשׁ:

י"א אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • (ספרי) זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ • בְּמִשְׁמָעוֹ.

י וַיִּכְעַן הָא אֲתִתִּי יְתָ רִישׁ אַבָּא דְאַרְעָא
דִּיהִבָּת לִי יְיָ וּמַצְנַעְנָה קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיךָ
וּתְסַגֵּד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיךָ:

(י) וַעֲתָה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

י"ב מַגִּיד שְׁנוּטָלוֹ אַחֵר הַנֶּפֶת (ספרים אֲמָרִים: הַנֶּפֶת) הַכֹּהֵן, וְאוֹתוֹ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא, וְחוֹזֵר וּמְגִיד (ספרי).

בכורים פ"ג *

יא וַתַּחֲדִי בְּכָל טַבְתָּא דִּי יִהֲב לָךְ יְיָ אֱלֹהֵיךָ
וּלְאַנְשׁ בֵּיתְךָ אֶת וְלוֹאֵי וּגְיוּרָא דִּי בֵּינְךָ:

(יא) וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְחֵלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

השָׂכָר לְקִרְוֵי יְהוּדִים הוּא שְׂיֻכּוֹ לְקִרְבַּ עוֹד

אַתְּ חִינוּכּוֹ לְמִישָׁהוּ אַחֵר, אֲלֵא "הַמַּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים
לוֹ גָמוּר", שְׂצָרִיקִים לְהִבְיָא אֶת הַבִּכּוּרִים עַד לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, הִינּוּ לְגָמוּר אֶת חִינוּכּוֹ עַד לְמַתְחִיל הַשְּׁלָמוֹת.
וְכָל־כֵּן גָּדְלָה מַעֲלַת עֲבוּדָה זוֹ, עַד שֶׁהַבְּרָכָה שְׂמִיכָרִים
לְאַחֲרֵי הַעֲבוּדָה הִיא "הַבָּאָה בִּכּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנָה לִשְׁנָה
הַבָּאָה" (פרש"י כו, טז), דְּהַשְׂכָּר הוּא שְׂיֻכָּה לְעִבּוֹד עֲבוּדָה
זוֹ עוֹד פַּעַם בְּשָׁנָה הַבָּאָה.

שְׁמִנָּה נִרְאָה עַד כַּמָּה גָּדְלָה עֲבוּדָה זוֹ, שְׂאֵם זָכָה וְהִבְיָא
פִּירוֹת הַנוֹעֵר לְבֵית ה', שְׂכָרוֹ הוּא כִּי לִשְׁנָה הַבָּאָה יִזְכָּה
לְקִרְבַּ עוֹד יְהוּדִים וְעוֹד יְהוּדִים וְלְהִבְיָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
עַד שְׁנוֹכָה לְהִבְיָא בִּכּוּרִים כְּפִשּׁוּטוֹ, לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִגְדֵי
בְּקִרְבּוֹ.

(ע"פ לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 953 ואילך - מוֹתוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

בְּפִרְשָׁתְנוּ מְדוּבָר אוֹדוֹת מִצְוֹת בִּכּוּרִים. וַיֵּשׁ לְבָאָר הַהוּרָאָה
מִמִּצְוָה זוֹ עֲבֻדָּת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
עִם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא "כֶּרֶם ה'" (ישעי' ה, ז). וּבְאִלְגֵּי הַכֶּרֶם
יִשְׁנֵם שְׂרָשִׁים, עֲנָפִים וּפִירוֹת. הַשְּׂרָשִׁים הֵם הָאֲבוֹת,
הָעֲנָפִים הֵם רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת, וְהַפִּירוֹת הֵם הַנוֹעֵר, בְּדוּגְמַת
פִּירוֹת הַכֶּרֶם הַנּוֹלָדִים וְגָדְלִים בְּאִילָנוֹת.

וְהַקֶּב"ה נִכְנָס לְכֶרֶם עִם יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "בָּאתִי לְגִנִּי
אֲחוֹתִי כֹלֶה", וְרוֹאָה פֶּרִי שֶׁכִּפְרָה – יֵלֵד אוֹ יִלְדָה שְׁנוֹכְסוֹ
לְגִיל מִצְוֹת, אוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה מַעֲנִיגֵי הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹתֶיהָ שְׂלֵא יָדַע עֲלֵיהֶם עַד־עֲתָה מִפְּנֵי סִיבּוֹת שׁוֹנוֹת.
מִצְוָה הַקֶּב"ה וְאוֹמֵר שְׂבִיבֵאוּ "פְּרֵי זֶה" לְבִכּוּרִים. הִינּוּ,
שְׂיֻכְנָכוֹ אוֹתוֹ לְעִנִּיגֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת. אָמֵנָם, לֹא דִי בְּזָה
שְׂיִתְחִילוֹ לְחַנּוּכוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יַעֲזֹבוּ אוֹתוֹ לְנִפְשׁוֹ, אוֹ שְׂיִמְסְרוּ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יא) וְשִׁמַּח בְּכָל טוֹב אֲשֶׁר פָּרַס
אוֹתְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֶתָּה וּבְנֵי בֵיתְךָ
וְחֵלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ.
בְּמִקְוֵי מִקְוֵי אֲשֶׁר

מִרְבַּת הַחֲלָב וְהַדְּבָשׁ.
(י) וְכַעַת הִנֵּה כָּבֵד בָּאתִי עִם רֵאשִׁית
פְּרוֹת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּרַנְסָת אוֹתִי,
אֱלֹהֵי. וְאַחֲרֵי כֵן הִנַּח אוֹתָם לִפְנֵי ה'
אֱלֹהֶיךָ, וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ.

(ח) וְהוֹצִיא אוֹתָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה קְדִימָה, וּבִנְרָאָה
עֲצוּמָה וּבְאִתּוֹת וּבְכִרְאִיּוֹת חוֹתְכוֹת.
(ט) וְלִכְךָ הִבְיָא אוֹתָנוּ אֶל הַמָּקוֹם
הַזֶּה וְנָתַן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, אֶרֶץ

כ"י • וְשִׁמְחָתָּ בְּכָל־הַטּוֹב • (בכורים שם) מִכָּאן אָמְרוּ: אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה: הינו מעצרת ועד הקדש, שאדם מלקט תבואתו ופרותיו וינינו ושמןו, אכל מהקדש ואילך, מביא ואינו קורא.

אתה והלוי • אף הלוי חייב בכפורים, אם נטעו בתוך עריהם. והגר אשר בקרבך • (שם. מכות יט) מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר: "לאבותינו".

~ יום שני ט"ו אלול ~

(יב) כִּי תִכְלֶה לֶעֱשׂוֹר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנִתְּתָהּ לַלְוִי לִגְר לִיתָוֹם וְלֹא־לַמָּנָה וְאָכְלוּ בִשְׂעִירֶיךָ וּשְׂבָעוּ:

יב ארי תשצי לעשרא ית כל מעשר עלתך בשנת תליתאה שנת מעשרא ותתן ללואי לגיורא ליתמא ולאדמלא ויכלון בקרויך וישבעון:

מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, בשנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר יט) "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, ובהן ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאדמנה • זה מעשר עני. ואכלו בשעיריך וישבעו • תן להם כדי שבעון, (פאה. ספרי) מכאן אמרו: 'אין פוחתין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכו'.

כ"י • כִּי תִכְלֶה לֶעֱשׂוֹר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית • כשתגמר להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר: (דברים יד) "מקצה שלש שנים תוציא וגו'", נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן: "מקץ שבע שנים", לענין 'הקדש'. מה להלן רגל, אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: "כי תכלה לעשור", מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששקה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית. שנת המעשר • שנה שאין נוהג בה אלא

(יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבֵּית וְגַם נִתְּתוּ לַלְוִי וְלַגֵּר לִיתָוֹם וְלֹא־לַמָּנָה בְּכָל־מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי:

יג ותימר קדם יי אלהך פלתי קדש מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללואי ולגיורא ליתמא ולאדמלא ככל פקודך די פקידתני לא עברית מפקודיך ולא אתגשיתי:

להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי • (שם) זה מעשר ראשון, 'וגם', לרבות תרומה ובכורים. ולגר ליתום ולאדמנה • זה מעשר עני. בכל־מצותך • נתתם כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר

כ"י • וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ • (סוטה לב) הַתּוֹדָה שְׁנִיתָ מַעֲשְׂרוֹתֶיךָ. בַּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבֵּית • (ספרי) זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֹטַע רְבִיעִי, וְלִמְדָךְ שֶׁאֵם שִׁיחָה מַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא הֶעֱלַם לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁצָּרִיךְ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

העברתי אותם ללוי ולאיש שאינו מקומי וליתום ולאדמנה ככל מצותיך אשר צוית עלי, לא עברתי על שום צווי מהם ולא שכחתי זאת.

שאינו מקומי וליתום ולאדמנה (מעשר עני), ואכלו ממנו במקומותיך וישבעו. (יג) אזי אמר לפני ה' אלהיך, כבר פניתי את ההקדשים מביתי, וכבר

(יב) וכאשר סימית הפרשת כל מעשרות היבול שלך, ואותה השנה השלישית, שנת סיום המעשרות, ומסרת זאת ללוי (מעשר ראשון) ולאיש

מינו, ומן החדש על הישן, (ולא מן התלוש על התקבר, ולא מן התקבר על התלוש). **ולא שְׂכַחְתִּי • מְלַבְּרְךָ על הפרשת מעשרות.**

לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות כב) "מִלֶּאֱתָד וְדִמְעָד לֹא תֵאָחֵר", לא תשנה את הסדר. לא-עברתי ממצותיך • לא הפרשתי ממין על שאינו

יד לא אכלית באבלי מנה ולא פלתי מנה בדמסאב ולא יהבית מנה למית קבלית למימרא דינא אלהי עבדית ככל די פקידתני:

(יד) **לֹא-אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא-בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֵמָא וְלֹא-נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי:**

זה לא תוכל לאכל דרך אכילת "שְׂעָרֶיךָ" האמור במקום אחר. ולא-נתתי ממנו למת. (ספרי) לעשות לו ארון ותכריכין. שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי (מעשר שני כ"ה) הביאותיו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר צויתני • שמחתי ושמחתי בו.

כ"י • לא-אכלתי באני ממנו • מכאן שאסור לאונן. ולא-ביערת ממנו בטמא • בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל לאכל בשְׂעָרֶיךָ", (יבמות עד. מכות יז) זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המקדשים: (לעיל טו) "בשְׂעָרֶיךָ תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל

~ נקודות משיחות קודש ~

לא אכלתי באני ממנו וגו'. ובפסוק הבא נאמר "השקיפה ממעון קדשך", ואמר רז"ל כל השקפה שבתורה – ארורה, וזה לשון ברכה, שיש לומר שרומז על מעלת אתהפכא חשוכא לנהורא על-ידי עבודת התשובה.

(ספר השיחות תש"נ, עמ' 678)

לא אכלתי באני ממנו (כו, יד) ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפרשתנו. והנה ידוע שיש זה הוא התחלת י"ב ימים האחרונים של חדש אלול, שהם פנגד י"ב חדשי השנה, יום לחדש, ובהם יש לערוך חשבון נפש מיוחד על כל י"ב חדשי השנה. ויש לומר, שודוי מעשרות הוא על-דרך חשבון צדק: בערתי הקדש מן הבית .

טו אסתכי ממדור קדשך מן שמיא וברך ית עמך ית ישראל וית ארעא די יהבת לנא כמא די קימתא לאבהתנא ארע עבדא חלב ודבש:

(טו) **הִשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן-הַשָּׁמַיִם וּבֵרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: ׀**

אשר נתתה לנו כְּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ • לתת לנו, וקימת, "ארץ זבת חלב ודבש".

כ"י • השקיפה ממעון קדשך • (ספרי) עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמר (ויקרא כו): "אם בחקתי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם".

בית ישראל ובארץ אשר נתת לנו כפי שנשפעת לאבותינו כי תהיה ארץ מרבת חלב ודבש.

את פקדת ה' אלהי, ועשיתי ככל אשר פקדת עלי. (טו) הבט מלמעלה, ממעון קדשך מן השמים, והשרה את ברכתך בעמך

(יד) והמעשר אשר הוא שלי (מעשר שני), לא אכלתי ממנו בעת אבלי, ולא הוצאתי הוצאות ממנו על דבר טמא ולא לצרכי מת, אלא קבלתי על עצמי

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

טו יומא הדין יי אלהיך מפקדך למעבד ית
קממא האלין וית דינא ויתטר ותעבד יתהון
בכל לבך ובכל נפשך:

(טו) היום הזה יהיה אלהיך מצוך לעשות את
החקים האלה ואת המשפטים ועשית
אותם בכל לבבך ובכל נפשך:

והיום הזה ה' אלהיך מצוך • בכל יום יהיו
בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוית עליהם.

כ"י • היום הזה ה' אלהיך מצוך • בכל יום יהיו
בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוית עליהם.

יז ית יי חטבת יומא דין למהוי לך לאלה
ולמהיך בארצן דתקנו קדמוהי ולמטר
קדמוהי ופקדוהי ודינוהי ולקבלא
במימרה:

(יז) את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים
וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי
ולשמע בקלו:

לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו
לעם סגלה. (ומצאתי להם ער, והוא לשון 'תפארת',
כמו: (תהלים ד) "יתאמרו כל פועלי און").

כ"י • האמרת והאמירך • אין להם עד מוכיח
במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה:
הבדלתי לך מאלהי עובדי-פוכבים להיות לך

יח ויי חטבת יומא דין למהוי לך לעם חביב
כמו די מליל לך ולמטר כל פקדוהי:

(יח) ויהוה האמירך היום להיות לו לעם
באשר דבר-לך ולשמר כל מצותיו:
כ"י • באשר דבר-לך • (שמות יט) "והייתם לי סגלה".

~ נקודות משיחות קודש ~

ישׂראל – אוצר׳ של הקב״ה

משפמש בהן כלל לאף צורף, אלא הוא משפמשע ומתענג
אתן, אף שאין ממלאות תפקיד מסוים.
וכמו כן הוא בבני ישׂראל, דנה שבני ישׂראל מקנמים
תורה ומצוות ומגלים מלכותו: תבדך בעולם, דבר נעלה
הוא עד מאד, אף הקב״ה מתענג ומשפמשע אף בבני
ישׂראל עצמם בלי קשר למילוי תפקידם. כי ישׂראל הם
כמו אוצר המלך, שהמלך משפמשע בהם כמו שהם (אלא
שאין זה פוטר אותם חס־ושלום ממילוי תפקידם, ורק
מגלה את גודל חובתם לפניו יתברך).
(ע"פ לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 261 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בפרשתנו כתוב בנוגע לעם ישׂראל "להיות לו לעם סגולה"
(כו, יח). ובפרוש תיבת "סגולה" כתב רש"י (יתרו יט, ה
ד"ה והייתם): "אוצר חביב, כמו (קהלת ב) וסגולת מלכים
כלי יקר, ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אתם
תהיו לי סגולה משאר אומות".
ויש לבאר זה בדרך הסידור:
ברשותו של המלך נמצאים הרבה אבנים טובות ומרגליות.
אמנם, ישנן אבנים שקובצן בכתר מלכותו להדר ולנפות
את הכתר, ישנן אבנים שמשפמש בהן לצרכי המדינה
וכיוצא בזה, אף האבנים הגנוזות באוצר המלך, אין הוא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(טו) ודע, כי ה' אלהיך פוקד עליך
היום הזה בזה שתעשה את אלה
החקים והמשפטים. לכן שמר אותם
(מצוות לא תעשה) ועסק בהם (מצוות עשה)
בכל לבך ובכל נפשך.

(יז) ואתה, כמו שהכתרת עליך את ה'
אלהיך שיהיה לך האלה, ותתהלך
בדרךיו ותשמר את חקותיו ואת
מצותיו ואת משפטי, ותקבל על

עצמך את פקדונו.
(יח) ולכן באפן בזה הכתיר ה' אותך
להיות לו אמה יחידית כפי שהבטיח
לך, ושמר את כל מצותיו.

יט ולתתנך עליון על כל-הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם-קדש ליהוה אלהיך כאשר דבר: פ

כז ויצו משה וקני ישראל את-העם לאמר שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: כח

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

~ יום רביעי י"ז אלול ~

כז ויצו משה וקני ישראל את-העם לאמר שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: כח

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

כח ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהיך יהב לך ותקים לך אבנין ורכיני ותסוד יתהון בסיידא:

(ה) וּבִנְיַת שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים
לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרוֹזל:

(ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(ז) וּבִחַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

(ח) וְכִתַּבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
בְּאֵר הַיֵּטֶב: ס

כ"י • בְּאֵר הַיֵּטֶב • (סו) בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן.

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הַסֶּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיִּיתָ
לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • הַסֶּכֶת • כְּתֻבָּה. הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיִּיתָ • בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעִנְיֶיךָ כָּאֵלּוּ הַיּוֹם בָּאתָ עִמּוֹ בְּבֵרִית.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַזֶּקֶן — אַמְמוֹרִי מִבְּאֵר (בְּלִקְוִטִי לוי יצחק) שְׁחִירוֹם הַזֶּה
בְּגִימָטְרִיָּא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים הוּא (78), שֶׁהֵם ג' הַמּוֹחִינִין דְּגִדְלוֹת
חַב"ד - וְהָיָה אַמְמוֹרִי הַזֶּקֶן הוּא מְנַסֵּחַ תּוֹרַת חֲסִידוֹת
חַב"ד.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 282)

הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיִּיתָ לְעַם (כו, ט) ח"י אֱלֹל הוּא יוֹם הַהֲלָדָה
שֶׁל שְׁנֵי הַמְּאֻרֹּת הַגְּדוֹלִים, הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמוֹרִי
הַזֶּקֶן, וְשִׁנְיָהֶם רְמוּזִים בְּפָסוּק זֶה. הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב נִהְיָה
לְחֹזֶר בְּעִזְרוֹת וּבְמוֹשָׁבוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרוֹם לָהֶם לִזְמֹר
"בְּרוּךְ הַשֵּׁם" וּכְיוֹצֵא בָּזֶה, הִנֵּנוּ שֶׁגָּלָה וְעוֹרֵר בָּהֶם אֶת
נִקְדַּת הַיְּהוּדִיּוֹת, שֶׁהֵיוּ הַתֵּכֵן שֶׁל "נְהִיִּיתָ לְעַם". אַדְמוֹרִי

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו
וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם: ס

(ז) וּבִחַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲבִיר עָלָיו
בְּרוֹזל.
(ו) וְעַם זֹאת (מִדְּרָשׁ) שֶׁתִּהְיֶינָה אֲבָנִים
שְׁלֵמוֹת, וְהִקְרַב עָלָיו עֹלֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ.
(ח) וּבִחַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲבִיר עָלָיו
בְּרוֹזל.
(ט) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו
וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם: ס

(ט) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו
וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם: ס
(ז) וּבִחַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲבִיר עָלָיו
בְּרוֹזל.
(ו) וְעַם זֹאת (מִדְּרָשׁ) שֶׁתִּהְיֶינָה אֲבָנִים
שְׁלֵמוֹת, וְהִקְרַב עָלָיו עֹלֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ.
(ח) וּבִחַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲבִיר עָלָיו
בְּרוֹזל.
(ט) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו
וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם: ס

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

~ יום חמישי י"ח אלול ~

יא וַיֵּצֵא מֹשֶׁה יֵת עֲמָא בְיוֹמָא הַהוּא
לְמִימָר:

(יא) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:

יב אֲלֵינִי יְקוּמוּן לְבָרְכָא יֵת עֲמָא עַל טוֹרָא
דְּגֵרִיזִים בְּמַעֲבְרֵכֹן יֵת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֹאֵי
וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיִּוְסֶף וּבְנֵימָן:

(יב) אֵלֶּה יַעֲמָדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־יְהִי גֵרִיזִים
בְּעִבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֹאֵי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר
וַיִּוְסֶף וּבְנֵימָן:

יג "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה וְגו' ", וְאֵלֹ
וְאֵלֹ עֹזֵנִין אָמֵן, חֲזָרוּ וְהִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלפִּי הָרַ עֵיבֵל
וּפְתַחוּ בִקְלָלָהּ, וְאֹמְרִים: "אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
פֶסֶל וְגו' ", וְכֵן כָּלֵם עַד "אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים".

יג "כ"י לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם • כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סוּטָה: (ד)
ל"ו 'שִׁשָּׁה שָׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הָרַ גֵּרִיזִים, וְשִׁשָּׁה לְרֹאשׁ
הָרַ עֵיבֵל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאָרוֹן לְמֹשֶׁה, בְּאֶמְצַע.
הִפְכוּ לְוִיִּם פְּנֵיהֶם כָּלפִּי הָרַ גֵּרִיזִים וּפְתַחוּ בִבְרָכָה:

יג וְאֲלֵינִי יְקוּמוּן עַל לְוִיטָא בְּטוֹרָא דְּעֵיבֵל
רֵאבוּן גָּד וְאֲשֶׁר וּזְבוּלָן דִּין וְנַפְתָּלִי:

(יג) וְאֵלֶּה יַעֲמָדוּ עַל־הַקְּלָלָהּ בְּהָרַ עֵיבֵל רֵאבוּן גָּד
וְאֲשֶׁר וּזְבוּלָן דִּין וְנַפְתָּלִי:

יד וַיִּתִּיבוּן לְוִאֵי וַיִּמְרוּן לְכָל אָנָּשׁ יִשְׂרָאֵל
קָלָא רָמָא:

(יד) וַעֲנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
רָם: ׀

טו לִיט גִּבְרָא דִּי יַעֲבֹד צִלָּם וּמִתְכָּא מְרַחֲקָא
קָדָם יְיָ עֲבַד יְדֵי אָמֵן וּמִשְׁוֵי בְּסִתְרָא וַיִּתִּיבוּן
כָּל עֲמָא וַיִּמְרוּן אָמֵן:

(טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חֲרָשׁ וְשֵׁם בְּפִתֵּר וַעֲנוּ כָל־הָעָם
וְאָמְרוּ אָמֵן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

מְדִילִיָּה — הוּא מְכַנֵּס "פֶסֶל וּמִסְכָּה" בְּחֶלֶק הַנִּסְתָּר
שֶׁבְּתוֹרָה "בְּסִתֵּר" (ראה זח"ג קכו, ב. ניצוצי אורות שם אות א).
(שיחת פורים תשי"ז — תורת מנחם כרך יט עמ' 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חֲרָשׁ וְשֵׁם בְּפִתֵּר
(כו, טו) כ"ק מו"ח אדמו"ר אָמַר פַּעַם, בְּשֵׁם הַיְּהוּדִי, שֶׁכָּאֲשֶׁר
אָדָם מְחַדֵּשׁ חֲדוּשׁ בְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה מְסַבְּרָא אִישִׁית,

טז לִיט דִּיקְלֵי אַבּוּהִי וְאִמָּה וַיִּמָּר כָּל עֲמָא
אָמֵן:

(טז) אָרוּר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀
יג"י מִקְלָה אָבִיו • מוֹזְלָל, לְשׁוֹן (לעיל כה) "וְנִקְלָה אַחִיד".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בְּתִבְנִית מְאֲשֶׁר מְאִסְהוּ ה' אִי יִקְגְּהוּ
עֲשׂוֹי מִן הַיּוֹצֵר, וַיִּשִּׁים אוֹתוֹ בְּמִקְוִם
מַצְנֵעַ. אֲזַי יַעֲנוּ לָהֶם כָּל הָאֲנָשִׁים
וַיִּאֲמְרוּ אָמֵן (מתחייבים אנו).

(טז) יִמְנַע הַשִּׁפְעַ מִן הַנוֹהֵג בְּקִלּוֹת
רֹאשׁ בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ, וְכָל הָאֲנָשִׁים
יִאֲמְרוּ אָמֵן.

עַל הָרַ עֵיבֵל: בֵּית רֵאבוּן וּבֵית גָּד
וּבֵית אֲשֶׁר וּבֵית זְבֻלָּן וּבֵית דִּין וּבֵית
נַפְתָּלִי.

(יד) אֲזַי יִתְחִילוּ הַלְוִיִּים וַיִּאֲמְרוּ לְכָל
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל גְּבוּהָ.

(טו) יִמְנַע הַשִּׁפְעַ מִן הָאִישׁ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה פֶסֶל מִסִּתָּה בְּאִזְמָל אוֹ יַצּוֹק

וַעֲשֶׂה אֶת מַצְוֹתָיו וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר
אָזַי פּוֹקֵד עָלֵיךְ בְּהֵן הַיּוֹם.

(יא) אַחֵר זֹאת, צִוָּה מֹשֶׁה אֶת עַמּוֹ
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לֵאמֹר.

(יב) אֵלֶּה יַעֲמָדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָאֶמָּה אֲצֵל
הָרַ גֵּרִיזִים אַחֲרֵי עִבְרָכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן.

(יג) וְאֵלֶּה יַעֲמָדוּ לְאִמְרֵית הָאֲרִיזָה

(יז) אָרוֹר מְסִיג גָּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ יוֹ לֵיט דִּישְׁנִי תַחוּמָא דְחִבְרָה וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
כז"י • מְסִיג גָּבוּל • מַחְזִירוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹנֵב אֶת הַקְּרָקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) "וְהוֹסֵג אַחֲוֹר".

(יח) אָרוֹר מְשַׁגָּה עוֹר בְּדֶרֶךְ וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ יח לֵיט דִּישְׁנִי עוֹרָא בְּאַרְחָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
כז"י • מְשַׁגָּה עוֹר • הַסּוּמָא בְּדֶרֶךְ, וּמַשִּׂאוֹ עֲצָה רָעָה.

(יט) אָרוֹר מַמְחָה מְשַׁפֵּט גִּרְיָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן:
יט לֵיט דִּישְׁנִי דִין דִּיר וְתַמָּא וְאַרְמָלָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כ) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶה אָבִיו וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן:
כ לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶתֶת אֲבוּהִי אָרִי גִלִּי בְּנֶפֶא דְּאֲבוּהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כא) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ כא לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כב) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֵּת־אָבִיו אוֹ בֵּת־אִמּוֹ וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן:
כב לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם אֶחָתָה בֵּת אֲבוּהִי אוֹ בֵּת אִמָּה וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כג) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ כג לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם חֲמוּתָה וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(כד) אָרוֹר מִכָּה רַעְהוּ בַּסֵּתֶר וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ כד לֵיט דִּישְׁמַחִי לְחִבְרָה בַּסֵּתֶרָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

כז"י • מִכָּה רַעְהוּ בַּסֵּתֶר • עַל לְשׁוֹן־הָרַע הוּא אוֹמֵר. רְאִיתִי בִּסְדּוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: י"א אֲרוּרִים יֵשׁ כָּאֵן בְּגִנֵּד י"א שְׁבָטִים, וּבְגִנֵּד שְׁמַעוֹן לֹא כָּתַב "אָרוֹר", לְכִי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לְכַרְכוֹ לְפָנֵי מוֹתוֹ בְּשִׁבְרוֹ שְׁאָר הַשְּׁבָטִים, לְכֹף לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ.

(כה) אָרוֹר לֹקַח שְׁחָד לְהַכּוֹת גֹּפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר פֶּלֶה־הֶעָם אָמֵן: ׀ כה לֵיט דִּי מְקַבֵּל שְׁחָדָא לְמַקְטֵל גֹּפֶשׁ דָּם זָפִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

(יז) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שִׁיזִיף אֶת תּוֹאִי גָבוּל חִבְרָה, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(יח) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִן הַמַּתָּעָה בְּכוּנָה אֲדָם בּוֹר בְּדֶרֶךְ, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(יט) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שִׁטָּה פֶּסֶק דִּין שֶׁל זָר אוֹ שֶׁל יְתוֹם אוֹ שֶׁל אֶלְמָנָה, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(כ) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שֹׁכֵב עִם אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה אֶת חֵיק אָבִיו, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(כא) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שֹׁכֵב עִם כָּל סוֹג מִן הַבְּהֵמָה, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(כב) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שֹׁכֵב עִם אֶחָתוֹ שֶׁהִיא בֵּתוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ בֵּתָהּ, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(כג) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שֹׁכֵב עִם חֲמוּתוֹ, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.
(כד) יִמְנַע הַשֹּׁפֵעַ מִמִּי שִׁיקַח שְׁחָד לְהַרְגַּ גֹּפֶשׁ וּבְאִית, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֵאמְרוּ אָמֵן.

(כו) אֲרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרִי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כֹּל־הָעָם אָמֵן: פ

רס"א אֲשֶׁר לֹא-יָקִים • כֹּאן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלֵה, וְקִבְלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶּה וּבִשְׁבוּעָה.

כח (א) וְהָיָה אִם-שָׁמָּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל-גְּבוּל הָאָרֶץ:

(ב) וּבָאוּ עֲלֵיךְ כָּל־הַכּוֹכָבִים הָאֵלֶּה וְהַשִּׁינִיךְ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ג. בְּרִיךְ אֶתְּהָ בְּקֶרְתָּא וּבְרִיךְ אֶתְּהָ בְּחִקְלָא: (ג) בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:

(ד) בְּרִיךְ פְּרִי-בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֵמָתְךָ
שֶׁנֶּר אֵלֶפֶיךָ וְעִשְׁתָּרוֹת צֵאנֶךָ:

בַּעֲלֵיהֶן וּמַחֲזִיקוֹת אוֹתָם כַּעֲשָׁרוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהֵן סֹלְעִים חֲזָקִים.

(ה) בְּרוּךְ מִנְּאֵךְ וּמִשְׁאֲרֵתֶיךָ: ה בְּרוּךְ סֵלֶךְ וְאַצְוֹתֶיךָ:

מִיָּד בְּרוּךְ טַנְאָד • פְּרוּתִיד. דָּבָר אַחֵר: "טַנְאָד", דָּבָר לֹחַ שְׂאֵתָה מְסַנֵּן בְּסִלִּים. וּמִשְׁאֲרֵתָד • דָּבָר יָבֵשׁ, שְׁנִשְׂאָר בְּכָלִי וְאִינוּ זָב.

(ו) **פְּרוּךְ אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:** וּבְרוּךְ אַתָּה בְּמַעְלָךְ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּמִסְתָּךְ:

רש"י ◀ פרוק אתה בבאך וברוך אתה בצאתך • (ב"מ קז) שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא, כביאתך לעולם.

(כו) יִמְנַע הַשָּׁפַע מִמִּי שֶׁלֹּא יִחֲזַק אֶת
קַיִּים דְּבָרֵי הַתּוֹרָה (מלשון הוראה) הַזֹּאת
לַפֻּעַל לְפִיָּהּ, וְכָל הָאֲנָשִׁים יֹאמְרוּ
אָמֵן.

(א) וַדַּע! אִם אַתָּה תִשְׁמַע וּתְצִיֵּית
לִפְקֻדַּת ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר וּלְעֲשׂוֹת אֶת
כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי פֹקֵד עָלֶיךָ בְּהֵן

הַיּוֹם, אֲזִי יָשִׁים ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתְךָ גְבוּרָה
מֵעַל שָׂאֵר אַמּוֹת הָאָרֶץ.

(ב) חָלוּת עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הַלֵּלוּ,
וְהַשִּׁיגוּ אוֹתָךְ כִּי נִשְׁמַעְתָּ לַפְקֻדָּת ה'
אֱלֹהֶיךָ.

(ג) וְתִהְיֶה מִבְּרַךְ בְּיָשׁוּב וּמִבְּרַךְ בַּמַּדְבָּר הַשּׁוֹמֵם.

(ד) ויהי מברך פרי גופך ופרי גנותיך
ופרי בקמותיך ותוצר בקריתך וקבוצי
צאנך.

(ה) וַיְהִי מִבֶּרֶךְ אוֹצַר תְּבוּאָתָךְ וְלִישָׁת
בְּצֶקֶךָ.

(ו) וְנִעְשִׂיתָ מְבָרָךְ בְּכָנִיסְתָּךְ וּמְבָרָךְ בִּיציאתךָ.

~ יום שישי י"ט אלול ~

ז יתן יי ית בעלי דבבך דקימין עלך תבירין
קדמך בארמא חד יפקון לותך ובשבעא
ארסן יערקון מקדמך:

(ז) יתן יהוה את-איביך הקמים עליך נגפים לפניך
בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו
לפניך:

כח"א ובשבעה דרכים ינוסו לפניך • בן דרך הנבחרים לברת, להיות מתפזרין לכל צד.

ח יפקד יי עמך ית ברקתא באוצרך ובכל
אושטות ירך ויברכך בארמא דיי אלהך
יהב לך:

(ח) יצו יהוה אתך את-הברכה באסמך ובכל
משלח ירך וברכך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן
לך:

ט יקימך יי לה לעם קדיש קמא די קיים
לך ארי תשר ית פקודיא דיי אלהך ותתן
בארסן דתקון קדמוהי:

(ט) יקימך יהוה לו לעם קדוש כאשר נשבע-לך
כי תשמר את-מצות יהוה אלהיך והלכת בדרךיו:

י ויחיון כל עממי ארעא ארי שמא דיי
אתקרי עלך וידחלון מך:

(י) וראו כל-עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך
ויראו מך:

~ נקודות משיחות קודש ~

אלקות. ואף כאן: חבור ג' וד' (גמל דלים) בתפלין של
ראש גורם להשפעה בעולם, השפעה על כל עמי הארץ.
גם יש לומר, שחבור זה רומז לז' קני המנורה, שממנה
אורה יוצאת לכל העולם.

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך ב, עמ' 592)

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (כח, י) אלו
תפלין שבראש (ברכות ו, א) בתפלין של ראש יש חבור
של ג' וד' — שנין של ג' ראשים ושנין של ד' ראשים.
והנה ידוע שגימ"ל דל"ת הנו גמל דלים (שבת קד, א),
ומבאר בחסידות, ששלישת העולמות, אצילות בריאה
יצירה, משפיעים לעולם הרביעי, עשיה, שגם בו יאיר

יא ויתרנך יי לטבא בולדא דמעך ובולדא
דבעירך ובאבא דארעך על ארעא די קיים
יי לאבהתך למתן לך:

(יא) והותרך יהוה לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך
ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע יהוה
לאבותיך לתת לך:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הארץ כי שמו של ה' כבר קרוי עליך,
ותהיה עליהם יראה מך.

(יא) ויוסיף ה' לך טובה בפרי גופך
ובפרי בהמותיך ובפרי גנותיך בארץ
אשר נשבע לאבותיך כי יתן לך.

וישנה את ברכתו לך בארץ אשר ה'
אלהיך נותן לך.

(ט) ויציב ה' אותך להיות לו לעם
מקדש כפי שהבטיח לך כאשר תשמר
את מצוותיו ותלך בדרךיו.

(י) אזי יראו באפן ברור כל אמות

(ז) וישים ה' את אויביך המתנגדים
לך, נגפים בין ידיך (לפניך). בדרך אחת
יצאו עליך ובשבעה דרכים ינוסו
מבין ידיך (מלפניך).

(ח) ויצוה ה' עבורך את ברכתו
שתשנה באסמך ובכל משלח ירך,

יב ויפתח יי לך ית אוצרה טבא ית שמיא למתן מטר ארעך בעדנה ולברכא ית כל עובדי ידך ותזוף לעממין סגיאין ואת לא תזוף:

יג ויתננך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כיתשמע אלמצות יהוה אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:

יד ולא תסור מפלהדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: פ

טו והיה אם לא תקבל במימרא דיי אלהך למשר למעבד ית כל פקודיה וקמוהי די אנא מפקדך יומא דין ויתון עלך כל לויא האליו וידבקך:

טז ליט את בקרתא וליט את בחקלא:

יז ליט סלף ואצותך:

יח ליט ולדא דמעך ואבא דארעך בקרי תוריה ועדרי ענה:

יט ליט את במעלה וליט את במפקדך:

(יב) ויפתח יהוה לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר-ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה:

(יג) ונתנך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כיתשמע אלמצות יהוה אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:

(יד) ולא תסור מפלהדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: פ

(טו) והיה אם לא תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך:

(טז) ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה:

(יז) ארור מנאך ומשארתך:

(יח) ארור פרי-בטנך ופרי אדמתך שגר אלפיך ועשתרת צאנך:

(יט) ארור אתה בבאך וארור אתה בצאתך:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יב) ויפתח ה' לך את אוצרות טובו מן השמים, ויוריד את ממטרי ארצך בעתם, וישרה את ברכתו לך בכל עבודת ידך עד אשר תלוג לאמות רבות, ואתה לא תלוה.

(יג) וימנע השפע מאוצר תבואתך ומלישת בצקך.

(יד) וימנע השפע מפרי גופך ומפרי ארצך ומתוצר בקריך ומבוצאי צאנך.

(טו) ונעשית מכופף ומנוע מן השפע בכניסתך, ומכופף ומנוע מן השפע ביציאתך.

(יד) ולא תסור מפלהדברים אשר אני פוקד עליך בהם היום לא לימין ולא לשמאל, בכך שתעקב אחרי געבדים אחרים ואזי תעבד אותם.

(טו) ואם לא קבלת על עצמך את פקדתו של ה' אלהיך לשמירה ולעשיית כל מצותיו וחקיו אשר אני פוקד עליך בהם היום, יחולו עליך כל הדברים הללו הגורמים למניעת השפע, והגיעו אליך.

(יג) ויעשה ה' אותך להיות ראש ולא זנב, ותהיה למעלה ממש ולא תהיה בשפלות כאשר תקבל על עצמך את מצוות ה' אלהיך אשר אני פוקד עליך בהן היום לשמר אותן ולעשות לפיהן.

כִּי־יָגִיד יְיָ בְּךָ יֵת מֵאֲרָמָה וְיֵת שְׂגוּשֵׁיָא וְיֵת
מְזוֹפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דִּי תַעֲבֹד עַד
דְּתַשְׁתַּצִּי וְעַד דְּתִיבֵד בְּפִרְעַ מִן קֳדָם בִּישׁוּת
עוֹבְדֵיךָ דְשִׁבְקָתָא דַחֲלִית:

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמַּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
וְאֶת־הַמִּגְעָרָת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד
הַשְּׂמֹדֶךְ וְעַד־אֲבֹדְךָ מִהֵר מִפְּנֵי רָע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר
עֹזְבֹתָנִי:

כ"י - המארה • חסרון, כמו: (ויקרא יג) "צרעת ממארת". המהומה • שגוש קול בהלות.

כא יִדְבֹק יְיָ בְּךָ יֵת מוֹתָא עַד דְּיַשְׁתַּצִּי יִתְךָ
מַעַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלִיל לְתַמְנָן לְמִירְתָּה:

(כא) יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מַעַל
הַאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כב וַיִּמְחַנֵּךְ יְיָ בַּשְּׁחָפְתָא וּבַקְדַּחְתָּא וּבַדִּלְקָתָא
וּבַחֲרִיחֹרָא וּבַחֲרָבָא וּבַשְּׂדֵפּוֹנָא וּבִיִּרְקוֹנָא
וַיַּרְדֵּפֶנּוּ עַד דְּתִיבֵד:

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בַּשְּׁחָפָת וּבַקְדַּחַת וּבַדִּלְקָת וּבַחֲרִיחַר
וּבַחֲרָב וּבַשְּׂדֵפּוֹן וּבִיִּרְקוֹן וַיַּרְדֵּפוּךָ עַד אֲבֹדְךָ:

יביא עליך גִּיסוֹת. ובשדפון וביִרְקוֹן. מפת תבואה
שבשדות. שדפון. רוח קדים, אשילד"ה בלע"ז
(זאנענפערבראנט). יִרְקוֹן. יבש, ופני התבואה מכסיפין
ונתפכין לִירְקוֹן, קמ"א בלע"ז (גלבל). עַד אֲבֹדְךָ.
תרגום: 'עד דתיבד', כלומר עד אבוד אותך, שתכלה
מאליך.

כ"י - בַּשְּׁחָפְתָא. שְׂבָשְׂרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְוַח. וּבַקְדַּחַת.
לְשׁוֹן: (דברים לב) "כי אש קדחה באפי", והוא אש של
חולי, מלוו"י בלע"ז (פיכער היטץ), שְׂהִיא חֲמָה מְאֹד.
וּבַדִּלְקָתָא. חֲמָה יוֹתֵר מִקְדַּחַת, וּמִיָּנִי חֲלָאִים הֵם.
וּבַחֲרִיחַר. חֲלִי הַמְחַמְמוֹ תוֹךְ הַגּוֹף, וְצָמָא תְּמִיד
לְמִים, וּבִלְע"ז אַשְׁרִינְמַנ"ט (בראנד) לְשׁוֹן: (איוב ל) "ועצמי
חרה מני חרב", (ירמיה ו) "נחר מפוח מאש". וּבַחֲרָב.

כג וַיְהִיוֹן שְׂמִיךְ דִּי עֲלֹי רִישָׁךְ חֲסִינִין
כְּנַחֲשָׂא מִלְּאֲחָתָא מְטָרָא וְאַרְעָא דִּי תַחוּתָךְ
תְּקִיפָא כְּפִרְזָלָא מְלֻמְעָבֵד פְּרִין:

(כג) וַהֲיוּ שָׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נַחֲשֵׁת
אֲשֶׁר־תַּחְתִּיךָ בְּרֹזֶל:

בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיעה,
והיא מרקבת פרוֹתִיהָ, וכאן הוא אומר: שְׂמִיךְ נַחֲשֵׁת
וְאַרְצְךָ בְּרֹזֶל, שִׁהֲיוּ שְׂמִים מְזִיעִין, אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא
יִרְקוּ מְטָר, מִכָּל־מְקוֹם לֹא יִהְיֶה חֲרָב שֶׁל אֲבֹדָן
בְּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ לֹא תִהְיֶה מְזִיעָה בְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַבְּרֹזֶל
מְזִיעַ וְאִין הַפְּרוֹת מְרָקִיבִין, וּמִכָּל־מְקוֹם קָלְלָה הִיא
בֵּין שְׁהִיא כְּנַחֲשֵׁת בֵּין שְׁהִיא כְּבְּרֹזֶל, לֹא תוֹצִיא
פְּרוֹת, וְכֵן הַשְּׂמִים לֹא יִרְקוּ מְטָר.

כ"י - וַהֲיוּ שָׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נַחֲשֵׁת. קָלְלוֹת
הַלֵּלוּ, מִשֶּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרְךָ, וְשִׁבְחָה סִינִי מִפִּי
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא אֲמָרְךָ כְּמִשְׁמָעֵן. וְכֵן נֶאֱמַר: (ויקרא
כו) "וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי", וְכֵן
הוא אומר: "לִקְוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, יִדְבֹק ה' בְּךָ... יִכְבֶּה
ה'", הַקֵּל מִשֶּׁה בְּקָלְלוֹתָיו לְאֲמָרְךָ בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְגַם
כֵּן בְּקָלְלָה זֶה הַקֵּל, שֶׁבְּרָאשׁוֹנוֹת הוא אומר: (שם) "אֵת
שְׂמִיכֶם כְּבְּרֹזֶל וְאַרְצְכֶם כְּנַחֲשֵׁה", שְׁלֹא יִהְיוּ הַשְּׂמִים
מְזִיעִין בְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַבְּרֹזֶל מְזִיעַ, וּמַתּוֹךְ בְּךָ יִהְיֶה חֲרָב

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

החלקי ובהתייבשות ובעמס החום
והצקבת שִׁינְדָפוֹ אֲחִירָךְ עַד חֲסוּלָךְ.
(כג) וַיִּהְיֶה הַשְּׂמִים (שמים פה בלשון יחיד)
שֶׁלֶךְ אֲשֶׁר מַעַל רֹאשְׁךָ כְּמוֹ נַחֲשֵׁת,
וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּחְתִּיךָ כְּמוֹ בְּרֹזֶל.

(כא) וַיִּצְמִיד בְּךָ ה' הַמַּחֲלָה הַמַּדְבָּקָת
עַד שִׁאֲבִיד אוֹתָךְ מִן הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתָּה מְגִיעַ לְהַכֵּס אֵלֶיהָ לְהִיּוֹת לָךְ
לְאַחֲזָה.
(כב) וַיִּכֶּה ה' אוֹתָךְ בְּמַחֲלַת הַשְּׁחָפָת
וּבַקְדַּחַת וּבַדִּלְקָת הָאֵיבָרִים וּבַשְּׂתוּק

(כ) וַיִּשְׁלַח ה' עֲלֶיךָ אֶת הַגְּרִיעוֹת וְאֵת
בְּלִבּוֹל הַחוּשִׁים וְאֵת הַבְּעוֹתִים מְקוֹל
צוֹרֵחַ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
אוֹתוֹ עַד הַכְחָדְתְּךָ וְחֲסוּלָךְ בְּמַהֲרִיּוֹת.
וַיֹּאמְרוּ, מִפְּנֵי מַדּוּתֶיךָ הִירְדוֹת עֹזְבָת
אוֹתִי.

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטְרַ אֲרֻצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם
כִּד יִתֵּן יְיָ יֵת מִטְרַ אֲרֻצְךָ אֲבָקָא וְעָפָרָא מִן
שָׁמַיָא יַחֲוֵת עֲלֶיךָ עַד דְּתַשְׁתַּעֲזִי:
יִרְדַּ עֲלֶיךָ עַד הַשְׁמַדָּה:

נש"י • מִטְרַ אֲרֻצְךָ אֲבָק וְעָפָר • (תענית ג) זִיקָא דְבִתְר
מִטְרָא. מִטְרַ יֵרֵד וְלֹא כָל צָרְכּוֹ, וְאִין בּוֹ כְּדִי לְהַרְבִּיץ
אֶת הָעָפָר, וְהָרוּחַ בָּאָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֲבָק, וּמִכֻּסָּה

(כה) יִתְּנֶךָ יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֵיכָיֶד בְּדֶרֶךְ אַחַד תֵּצֵא
אֵלָיו וּבִשְׁבַעָה דְּרָכִים תִּנּוּם לִפְנָיו וְהֵייתָ לְעוֹהָה
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:
כֹּה יִתְּנֶךָ יְיָ תְּבִיר קָדָם סְנָאךָ בְּאַרְחָא חֲדָא
תְּפֹק לְוֹתָהּ וּבִשְׁבַעָה אֲרָחִין תַּעֲרוֹק
מִקְדָּמוֹהִי וְתֵהִי לְזִיעַ לְכָל מַלְכּוֹת אֲרֻעָא:

נש"י • לְעוֹהָה • לְאִימָה וּלְזִיעַ, שְׂזִיעוּעוֹ כָּל שׁוֹמְעֵי מִכּוֹתֶיךָ מִמֶּךָ, וְיֹאמְרוּ: 'אִוִי לָנוּ, שְׁלֵא יָבֵא עֲלֵינוּ כְּדֶרֶךְ
שְׁבָא עַל אֱלֹהֵי'.

(כו) וְהֵייתָ נִבְלָתָךְ לְמֵאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחֲרִיד:
כּוֹוֹתֵהּ נִבְלָתָךְ מִשְׁנָא לְמִיכָל לְכָל עוֹפָא
דְּשָׁמַיָא וּלְבִהֲמַת אֲרֻעָא וְלִית דְּמַנִּיד:

(כז) יִפְכָּה יְהוָה בְּשָׁחִין מְצָרִים וּבִטְחָרִים וּבִגְרָב
וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהַרְפֹּא:
כּוֹוִימַחֲנֶךָ יְיָ בְּשָׁחִין מְצָרִים וּבִטְחָרִים וּבִטְחָרִין
וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָם יִבִּישׁ דִּי לֹא תְּפֹול
לְאַתְסָאָה:

נש"י • בְּשָׁחִין מְצָרִים • רַע הָיָה מָאד: לַח מִבְּפָנִים וְיָבֵשׁ מִבְּחוּץ, כְּדֵאִיתָא ב'כְּכוֹרוֹת' (דף מא) • גְּרָב • שָׁחִין
לַח. חָרָם • שָׁחִין יָבֵשׁ בְּחָרָם.

(כח) יִפְכָּה יְהוָה בְּשָׁנְעוֹן וּבַעֲרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבָּב:
נש"י • וּבְתַמְהוֹן לִבָּב • אִטָּם הִלֵּב, אִשְׁטוּרִישׁוֹן בְּלַע"ז.
כֹּה יִמַּחֲנֶךָ יְיָ בְּטַפְשׁוֹתָא וּבִסְמִיוֹתָא
וּבִשְׁעִמּוֹת לָבָא:

(כט) וְהֵייתָ מִמַּשֵּׁשׁ בַּצְּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר
בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהֵייתָ אֶךְ עָשׂוֹק
וְגִזּוּל כָּל־הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ:
כֹּס"י • עָשׂוֹק • בְּכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה עָרְעוֹר.

נש"י • עָשׂוֹק • בְּכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה עָרְעוֹר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כד) וְיִשִּׁים ה' אֶת אֶת מִי גִשְׁמִיו עַל
אֲרֻצְךָ אֲבָק וְעָפָר, מִן הַשָּׁמַיִם יִפְרֹד
עֲלֶיךָ עַד הַכְּחַדְתָּךְ.
(כה) וְיִתְּנֶךָ ה' לְהֵייתָ נֶגֶף לִפְנֵי
אוֹיְבֶיךָ עַד שֶׁתֵּצֵא עֲלֵיהֶם בְּדֶרֶךְ אַחַת
וְתִנּוּם מִבֵּין יְדֵיהֶם (מַלְפִּינֵיהֶם) בִּשְׁבַעָה
דְּרָכִים, וְתִהְיֶה לְלִמּוּד לְקַח לְכָל
(כז) וְיִפְכָּה ה' אוֹתָךְ בְּשָׁחִין מְצָרִים
וּבִטְחָרִים וּבִגְרָבָת וּבִטְחָרָת אֲשֶׁר לֹא
תוּכַל לְהַתְאִים לָהֶם תְּרוּפָה.
(כח) וְיִפְכָּה ה' אוֹתָךְ בְּשָׁנְעוֹן וּבַעֲרוֹן
וּבְתַמְהוֹן לִבָּב.
(כט) וְיִפְכָּה ה' אוֹתָךְ כְּמוֹ מַגִּשֵּׁשׁ בַּצְּהָרִים
כַּאֲשֶׁר יִמַּשֵּׁשׁ הָעוֹר, וּבְמִיחָד בִּזְמַן
אֲפֹלָה, וְלֹא יִצְלַח דְּרָכֶיךָ, וְתִהְיֶה
עָשׂוֹק וְגִזּוּל לְאֶרֶץ הַזֶּמֶן, וְאִין לָךְ
מוֹשִׁיעַ.

לאתתא תירוס וגבר אחרן ישכבנה ביתא
תבני ולא תיתב בה פרמא תצוב ולא
תחלנה:

(ל) אִשָּׁה תֹאֲרֶשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תְּבִנָּה
וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ בְּרֶם תִּפְטֵעַ וְלֹא תַחלֶּנּוּ:

כ"ט - ישכבנה • לשון שגל פילגש, והפתוב פנהו לשבח: ישכבנה, (מגילה כח) ותקון סופרים הוא זה. תחללנו • בשנה הרביעית, לאכל פריה.

לא תורף יהי נכס לעיניך ולא תיכול מנה
חמרף יהי אגס מקדמך ולא יתוב לך ענף
מסירין לבצלי דבבך ולית לך פריק:

(לא) שׁוֹרֶף טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרֶף
גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צִאנְךָ נִתְּנוֹת לְאִיבֶיךָ
וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:

לב בנך ובנתיך מסירין לעמא אחרן ועיניך
חזן ויסופן בגללהן כל יומא ולית חילא
בידך:

(לב) בְּנֶיךָ וּבְנֵי־יָדְךָ נִתְּנִים לָעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדְךָ:

כ"ט - וכלות אליהם • מצפות אליהם שישוּבוּ, ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרויה: 'כליון עינים'.

לג אבא דארעך וכל לאותך וכול עמא די
לא ידעת ותהי ברם עשיק ורעיע כל
יומא:

(לג) פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא
יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עֹשׂוֹק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:

לד ותהי משפטה מחזו עיניך די תחזי:

(לד) וְהָיִיתָ מוֹשָׁע מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

לה ימחנך יי בשחנא בישא על רכביא ועל
שקנא די לא תכול לאתפאה מפרסת רגלך
ועד מוחך:

(לה) וְכִכָּה יִהְיֶה בְּשַׁחֲזִין רַע עַל־הַבְּרָכִים וְעַל־הַשְּׁקִיּוֹם
אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קִדְמֶךָ:

לו יגלי יי יתך וית מלכך די תקים עלך לעם
די לא ידעת את ואבהתיך ותפלח תמן
לעממא פלחי טענתא אעא ואבנא:

(לו) יוֹלֶךְ יִהְיֶה אֹתְךָ וְאֶת־מִלְּכְךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ
אֶל־גֹּזֵי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאִבְתֶּיךָ וְעִבְדְּתָּ שָׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאֶבֶן:

לז ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממא
די ידברנך יי לתמן:

(לז) וְהָיִיתָ לְשֹׁמֵה לְמִשָּׁל וּלְשֹׁנִינָה כָּל־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יִהְיֶה שֹׁמֵה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בשתי הברכים ובשני השוקים שלא
תוכל להתאים לו תרופה, וזה יבא
לך מכה רגלך עד מלא קומתך.

(לז) ויגלה ה' אותך יחד עם מלכך
אשר תציב עליך אל קהל שאינך
מכיר, לא אתה ולא אבותיך, ואז
תשרת שמה נעבדים אחרים העשויים
מגזירי עץ ואבנים.

(לז) ותהיה לחיית מלך ולמשל

אחר, ועיניך רואות אותם ויוצאות מן
חוריהן אליהם לאורך הזמן, ואין
כלת בנך.

(לג) ופרות ארצך ושאר רוחיך,
יאכלו אותם קהל שאינך מכיר,
ותהיה עשוק ורדוי לאורך הזמן.

(לד) עד שתעשה נכה ממראה עיניך
אשר אתה רואה.

(לה) ויבה ה' אותך בשחין גרוע

(ל) ואם תתחנן עם אשה, מיד יבוא
עליה איש אחר, ותבנה בית ולא
תשב בו, ותשע בך ולא תחלל את
פרות נטע רבעי שלו.

(לא) ויהיה שורך ובוים למול עיניך
ולא תאכל ממנו, וחמרך גזול מביין
ידך (מלפניך) ולא יחזר אליך, וצאנך
מסגרות לאויביך ואין לך מושיע.

(לב) ובניך ובנותיך מעבדים אל עם

כש"י"א לְשִׁמָּה • אש"ו אשטורדישו"ן, כָּל הָרוּאָה אוֹתָךְ יָשׁוּם עָלֶיךָ. לְמַשֵּׁל • כְּשֶׁתְּבֹא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם, יֹאמְרוּ: 'זוֹ דּוּמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי'. וְלִשְׁנִינָה • לְשׁוֹן (לעיל ח) "וְשִׁנְנֶתָם", יִדְבְּרוּ בָךְ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: 'וְלִשְׁוֹעִי, לְשׁוֹן סִפּוֹר, וְאַשְׁתַּעֲי'.

כש"י"א לְשִׁמָּה • אש"ו אשטורדישו"ן, כָּל הָרוּאָה אוֹתָךְ יָשׁוּם עָלֶיךָ. לְמַשֵּׁל • כְּשֶׁתְּבֹא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם, יֹאמְרוּ: 'זוֹ דּוּמָה לְמַכַּת פְּלוֹנִי'. וְלִשְׁנִינָה • לְשׁוֹן (לעיל ח) "וְשִׁנְנֶתָם", יִדְבְּרוּ בָךְ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: 'וְלִשְׁוֹעִי, לְשׁוֹן סִפּוֹר, וְאַשְׁתַּעֲי'.

לח בר זרע סגי תפק לחקלא וזער תכנוש ארי יחסלנה גובא:

(לח) זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֵּאֱסֹף כִּי יִחְסַלְנוּ הָאֲרָבָה:

כש"י"א יִחְסַלְנוּ • יִכְלְנוּ, וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרָא 'חֲסִיל', שֶׁמִּכְלָה אֶת הַכֹּל.

לט פרמין תצוב ותפלה וחמרא לא תשתי ולא תכנוש ארי תיכלנה תלעתא:

(לט) בְּרִמִּים תִּטָּע וְעִבְדָּת וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָנֵס כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלַעְת:

מ זיתין יהיו לך בכל תחומך ומשחא לא תסוף ארי יתרין זיתך:

(מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוֹף כִּי יִשָּׁל יִיתָךְ:

כש"י"א כִּי יִשָּׁל • יִשִּׁיר פְּרוּתֵיו, לְשׁוֹן (לעיל יט) "וְנִשָּׁל הַבְּרוֹזֵל".

מא בנין ובנין תוליד ולא יהיו לך ארי יכנו בשבא:

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי:

מב כל אילנך ואבא דארעך יחסננה סקאה:

(מב) כָּל־עֵצְךָ וּפְרֵי אֲדָמְתְּךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצָל:

ולא לשון הורשה וגירושין, שאם כן היה לו לכתב: יוריש.

כש"י"א יִירֶשׁ הַצִּלְצָל • יַעֲשֶׂנוּ הָאֲרָבָה רֶשׁ מִן הַפְּרִי. יִירֶשׁ • יַעֲנִי. הַצִּלְצָל • מִיֵּן אֲרָבָה, וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ "יִירֶשׁ" לְשׁוֹן יִרְשָׁה, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: 'יִירֶשׁ'.

מג תומב ערל די בינך יהי סליק על מקך לעלא לעלא ואת תהי נחת לתחתא לתחתא:

(מג) הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תִּרְדַּ מִּטָּה מִטָּה:

מד הוא יוזפנך ואת לא תוזפנה הוא יהי לתקיף ואת תהי לחלש:

(מד) הוּא יִלְוֶךְ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:

אותם הצרצרים המעופפים.
(מג) וְהָיָה אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם יִתְנַשֵּׂא עָלֶיךָ גְבוּתָהּ בְּגִדְלָהּ, וְאַתָּה תִּנְחַת לְמִטָּה בְּהִתְמוֹטְטוּתָהּ.
(מד) עַד אֲשֶׁר אָפְלוּ הוּא יוֹכֵל לְהִלּוֹת לָךְ, וְאַתָּה לֹא תִיכֹל לְהִלּוֹת לוֹ. הוּא יִהְיֶה רֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה זָנָב.

אחסון, אלא תאכל אותו התולעת.
(מ) וְאִם יִהְיֶה לְךָ עֲצֵי זֵית בְּכָל תְּחוּמְךָ, לֹא תִסּוֹף מֵהֶם, אֲלֵא הַעֲצִים יִפְזְרוּ אֶת פְּרוּתֵיהֶם פֶּזוּר (ישירו פירותיהם בוסר).
(מא) וְאִם שָׁמָּה תּוֹלִיד בָּנִים אוֹ בָנוֹת, לֹא יִשְׁאָרוּ לְךָ, אֲלֵא יִגְלוּ בְּשָׂבִי.
(מב) וְכָל עֲצִיךָ וּפְרֵי אֲרָצְךָ, יִכְרֶסְמוּ

ולספור בכל האמות אשר ינהג ה' אותך לשם.
(לח) וְאִם יוֹצִיא שָׂדֶה הֶהָפֵקָר גִּרְעִינִי תְּבוּאָה רַבִּים, עִם זֹאת מַעֲט הוּא מֵה שֶׁתֵּאֱסֹף מִמֶּנּוּ כִּי יִקְדִּים אוֹתוֹ הָאֲרָבָה.
(למ) וְאִם תִּשַּׁע כָּרִם וְתַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדוֹת הָאֲדָמָה הַנִּצְרָכוֹת עֲבוּרוֹ, לֹא תִשָּׁתִּי מִמֶּנּוּ זֵיֵן וְלֹא תִתְּנוּ בְּכָלִי

מה וייתן עליך כל לוטא האלין וירדפוך
וידבקוך עד דתשתצי ארי לא קבלתא
למימרא דנן אלהך למשר פקודיה
וקימוהי די פקדך :

(מה) ובאו עליך כל־הקללות האלה וירדפוך
והשיגוך עד השמדך כי־לא שמעת בקול יהוה
אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוה:

מו ויהוון כך לאת ולמופת ובבניך עד עלם:

(מו) והיו כך לאות ולמופת ובזרעך עד־עולם:

מו חלף די לא פלחמא קדם יי אלהך
בחדווא ובשפירות לבא מסגי פלא :

(מו) תחת אשר לא־עבדת את־יהוה אלהיך
בשמחה ובטוב ללב מרב כל:

כ"י - מרב כל • בעוד שהיה לך כל טוב.

מח ותפלח ית בעלי דבכך די יגרגה יי כך
בכפנא ובצחוטא ובערטיליתא ובחסירות
כלא ויתן ניר פרזלא על צוארך עד
דישתיצי יתך :

(מח) ועבדת את־איביך אשר ישלחנו יהוה כך
ברעב ובצמא ובצערם ובחסר כל ונתן על ברזל
על־צוארך עד השמידו אתך:

מט ייתי יי עלך עם מרחיק מספי ארעא
כמא די משתדי נשרא עמא די לא תשמע
לישנה :

(מט) ישא יהוה עליך גוי מרחק מקצה הארץ
כאשר יראה הנשר גוי אשר לא־תשמע לשנו:

וכן: (בראשית מא) "תשמע חלום לפתר אותי", וכן: (שם
מב) "כי שומע יוסף", אינטינדר"י בלע"ז (פערשטעהען).

כ"י - כאשר יראה הנשר • פתאם, ודרך מצלחת
וגללו ססיו. לא־תשמע לשנו • שלא תכיר לשונו,

נ עם תקיף אפין די לא יסב אפין לסבא
ועל ינקא לא מרחם :

(נ) גוי עז פנים אשר לא־ישא פנים לזקן ונער
לא יחן:

נא ויכיל ולדא דבערך ואבא דארעך עד
דתשתצי די לא ישאר לך עבורא חמרא
ומשחא בקרי תוריה ועדרי ענף עד דייבד
יתך :

(נא) ואכל פרי בהמתך ופרי־אדמתך עד השמדך
אשר לא־ישאר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך
ועשתרת צאנך עד האבדו אתך:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הנשר. שבט אשר לא תבין את שפתו.
(ג) שבט חצוף אשר לא יכיר פני
ישיש, ולא יחמל על נער.

(נא) ויאכל את פרי בהמותיך ואת
פרי ארצך עד הכדתך, ולא ישאר
לך דגן (הנשחנים) ולא מיץ (הנסחטים) ולא
שמן ולא תוצר בקריך ולא קבוצי
צאנך עד שיאבדו אותך.

(מו) חלף זאת שלא עבדת את ה'
אלהיך בשמחה ובטוב ללב מפאת
רבוי הגשמיים שיש לך.

(מח) אזי תהיה עבד אצל אויבך
אשר השליט אותו ה' עליך, ברעב
ובצמא ובצערם ובחסר כל, ויגניח אֶזק
ברזל על צוארך עד הפחדך.

(מט) ויביא ה' עליך שבט נכרי
מרחוק, מקצה הארץ, כמו דאית

(מה) ויחילו עליך כל הארירות (מניעות
השפע) האלה אשר יבקשו להדבק בך
וישיגוך עד הכדתך, כי לא קבלת
על עצמך את פקדת ה' אלהיך לשמר
את מצותיו ואת חקותיו אשר אני
פוקד עליך בהן.

(מו) ואלו יהיו בך ובשושלת שלך
המתנהגים בדומה לך לסימן ולרצאה
חותכת לעולם.

נב וְיָעַק לָךְ בְּכָל קְרוֹיֶךָ עַד דִּיכְבֹּשׁ שׁוֹרְיֶיךָ
רְמִיָּא וּכְרִיכִיָּא דִּי אֶת רַחֲמֵי לְאַשְׁתִּזְבָּא בְּהֵן
בְּכָל אַרְעָךָ וְיָעַק לָךְ בְּכָל קְרוֹיֶיךָ בְּכָל אַרְעָךָ
דִּי יְהִי בְּיָדֵי אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

(גב) וְהִצֵּר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֻהָת
וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֶן בְּכָל־אַרְצְךָ וְהִצֵּר
לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

כ"י - עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ • לְשׁוֹן רִדּוּי וּכְבוֹד.

נב וְיָכֹול וּלְדָא דְמַעֲךָ בְּשׂר בְּנִיךָ וּבְנֵיךָ דִּי
יְהִי לָךְ בְּיָדֵי אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבְעֻקְמָא דִּי־עַק לָךְ
סְנָאךָ:

(גב) וְאָכַלְתָּ פָּרִי־בִטְנְךָ בְּשׂר בְּנִיךָ וּבְנֵיךָ אֲשֶׁר
נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצֵיךָ
לָךְ אִיבְךָ:

כ"י - וְאָכַלְתָּ פָּרִי בִטְנְךָ בְּשׂר בְּנִיךָ וּבְנֵיךָ וְגו' בְּמִצּוֹר • מִחֲמַת שְׂיָהִיו צָרִין עַל הָעִיר, וְיִהְיֶה שֵׁם מִצּוֹק, עֲקַת רַעְבוֹן.

נב וְדִרְכִּיךָ בְּךָ וְדִמְפְנֵךָ לְחָדָא תְּבָאֵשׁ
עֵינָהּ בְּאַחֲוֵי וּבְאַתָּת קִימָה וּבִשְׁאָר בְּנוֹהֵי
דִּי יִשְׂאָר:

(גב) הָאִישׁ הָרָךְ בְּךָ וְהָעֵנֵג מֵאֵד תִּירַע עֵינָו בְּאַחֲוֵי
וּבְאַשְׁת חִיקוֹ וּבִיתָר בְּנִיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:

תִּירַע עֵינָו בְּכִנּוּי הַנוֹתָרִים "מֵתַת לְאַחַד מֵהֶם מִבֶּשֶׁר
בְּנִיו – אַחֲיָהֶם, אֲשֶׁר יֹאכֵל". דְּבַר אַחֵר: "הָרָךְ בְּךָ",
הַרְחֲמֵנִי וְרַךְ הַלֵּב, מְרַב רַעְבָּנוֹת וְתֹאכְזֻרוֹ, וְלֹא
יִתְנוּ מִבֶּשֶׁר בְּנִיָּהֶם הַשְׁחוּטִים לְבִגְיָהֶם הַנוֹתָרִים.

כ"י - הָרָךְ בְּךָ וְהָעֵנֵג • הוּא "הָרָךְ" הוּא "הָעֵנֵג",
לְשׁוֹן פְּנוּק, וְ"מֵהֵתֵעֵג וּמֵרָךְ", מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁשְּׂנִיָּהֶם
אֶחָד, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְפָנֵק וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדַבֵּר
מֵאוֹס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעְבוֹנוֹ בֶּשֶׁר בְּנִיו וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי

נב מִלְמַתְּ לְחַד מִנְהוֹן מִבֶּשֶׁר בְּנוֹהֵי דִי
יִכֹּול מִדְּלָא אֲשֶׁתָּאָר לָהּ כִּלָּא בְּצִירָא
וּבְעֻקְמָא דִּי יָעַק לָךְ סְנָאךָ בְּכָל קְרוֹיֶיךָ:

(גב) מֵתַת • לְאַחַד מֵהֶם מִבֶּשֶׁר בְּנִיו אֲשֶׁר יֹאכֵל
מִבְּלֵי הַשְּׂאִירֵלָו כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵיךָ
לָךְ אִיבְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ:

נב וְדִרְכִּיךָ בְּךָ וְדִמְפְנֵךָ דִּי לֹא נְסִיָּאָת
פְּרָסַת רִגְלָהּ לְאַתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפָנְקוֹ
וּמִרְכִּיכּוֹ תְּבָאֵשׁ עֵינָהּ בְּגִבּוֹר קִימָה וּבְכִרְהָ
וּבְכִרְתָּהּ:

(גב) הָרַפָּה בְּךָ וְהָעֵנֵגָה אֲשֶׁר לֹא־נִפְתָּה כַּרְרִגְלָהּ
הֵצֵג עַל־הָאָרֶץ מֵהֵתֵעֵג וּמֵרָךְ תִּירַע עֵינָהּ בְּאִישׁ
חִיקָה וּבְכִנָּה וּבְכִתָּה:

כ"י - תִּירַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְכִנָּה וּבְכִתָּה • הַגְּדוּלִים.

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

בְּמִצּוֹר וּבְצֻרוֹת מִפְּנֵי שְׂיָדְחָךְ אוֹתָךְ
אוֹיְבְךָ בְּכָל מְקוֹמוֹתֶיךָ.

אֲשֶׁר פָּרַגְס ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָךְ בְּמִצּוֹר
וּבְצֻרוֹת מִפְּנֵי הַמִּצּוֹר שֶׁל אוֹיְבְךָ.

(גב) עַד שֶׁהִאֲשִׁיחַ הַצְדִּינָה מִכָּס
וְהַמְּפָנֵקָת אֲשֶׁר לֹא הִרְגִּילָה אֶת כָּף
רִגְלָהּ לְשִׁימָה עַל הָאֲדָמָה מִהַפְּנוּק
וּמִהַצְדִּינּוֹת, תִּקְמֵץ יָדָהּ מִבְּעֻלָּה
וּמִכִּנָּה וּמִכִּתָּה.

(גב) עַד שֶׁהִגְבֵּר הַצְדִּין מִכָּס וְהַמְּפָנֵק
מֵאֵד יִקְמֵץ יָדוֹ מֵאַחֲוֵי, מִהַנְּשׂוּאָה לוֹ
וּמִשְׁאֲרֵי בְנֵיו אֲשֶׁר יִשְׁאִיר אוֹתָם
חַיִּים.

(גב) מֵלֵתַת לְמִי מֵהֶם מִבֶּשֶׁר בְּנִיו
אֲשֶׁר יֹאכֵל, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁאָר חֹסֵר כָּל

אֲשֶׁר פָּרַגְס ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָךְ בְּמִצּוֹר
וּבְצֻרוֹת מִפְּנֵי הַמִּצּוֹר שֶׁל אוֹיְבְךָ.

וּבְכַזְעַר בְּנֵהָ דִּיפְקוֹן מִנָּה וּבְכִנְיָהּ דִּי
תְּלִיד אַרְי תִּיכְלִנֶן בְּחִסְרוֹת כָּלָא בְּסִתְרָא
בְּצִנְיָא וּבְעֻקְתָּא דִּי יַעֲקֹב לֹךְ סְנַאךְ בְּקִרְיָהּ:

(נז) וּבְשִׁלְיֹתֶיהָ הִיזִיצַת מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְכִנְיָהּ אֲשֶׁר
תִּלְד בִּי־תֹאכְלֶם בַּחֲסֵר־כָּל בִּסְתֵר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אוֹיְבְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:

כ"ז וּבְשִׁלְיֹתֶיהָ • בְּנֵיהָ הַקְטַנִּים. בְּכֻלָּן תִּהְיֶה עֵינָה צָרָה כְּשֶׁתֹּאכַל אֶת הָאֶחָד מִלִּיתֶן לְאֲשֶׁר אָצְלָה מִן הַבֶּשֶׂר.

נח אם לא תשר למעבד ית כל פתגמי
אורייתא דא דכתיבין בספרא דדין למדחל
ית שמה דקירא ודחילא דדין ית יי אלהיך:

(נח) אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־ה'שם
הַנּוֹכַח וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

נט ונפרש יי ית מחתך וית מחת בניה מחן
ברכך ומהימן ומכתשין בישין ומהימן:

(נט) וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּךְ וְאֶת מִכּוֹת זִרְעֶךָ מִכּוֹת
גְּדֻלַּת וְנֹאמָנוֹת וְחִלִּים רַעִים וְנֹאמָנִים:

כ"ח וְהִפְלֵא ה' אֶת־מִכְתָּךְ • מִפְּלֹאוֹת וּמִבְּדִלוֹת מִשָּׂאֵר מִכּוֹת. וְנֹאמָנוֹת • לִיסְרָךְ, לְקִיָּם שְׁלִיחוֹתֶם.

ס ויתב כך ית כל מכתשי מצרים די דחלתא
מקדמיהון וידבקין כך:

(ס) וְהֵשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל־מִדּוֹה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת
מִפְּנֵיהֶם וְדִבְקוֹ בָּךְ:

(שמות טו) "וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַע וְגו', כָּל הַמִּחְלָה
אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ", אֵין מִצְרַיִם
אֶת הָאָדָם, אֵלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא יִגּוֹר מִמֶּנּוּ.

כ"ט אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם • מִפְּנֵי הַמִּכּוֹת, כְּשֶׁהָיָה
יִשְׂרָאֵל רֹאִים מִכּוֹת מִשְׁנֹת הַבָּאוֹת עַל מִצְרַיִם, הָיָה
יִרְאִים מֵהֶם שְׁלֹא יָבוֹאוּ גַם עֲלֵיהֶם, תִּדַּע שֶׁפֶן כְּתִיב:

סא אף כל מרע וכל מחא די לא כתיבין
בספרא דאורייתא דא דיתנן יי עלך עד
דישתפך:

(סא) גַּם כָּל־חֲלֵי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:

כ"י יַעֲלֶם • לְשׁוֹן עֲלִיָּה.

סב ונתשתארין בעם זער חלף די הוייתן
ככוכבי שמיא למסגי ארי לא קבלתא
למיקרא דיי אלהיך:

(סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב בִּי־לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

כ"י וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מַעֲט תַּחַת וְגו'. מוֹעֲטִין חֲלוּף מְרַבִּין.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מִצְרַיִם אֲשֶׁר נִזְהַרְתָּ מֵהֶם, אֲזִי הֵם
יִצְמְדוּ אֵלֶיךָ.

(סא) וְגַם כֵּן, כָּל מִחְלָה וְכָל מַכָּה
אֲשֶׁר אֵינָה כְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה (מִלְשׁוֹן
הַרְאָה) הַזֶּה, יִשְׁלִיט ה' אוֹתָן עֲלֶיךָ עַד
הַכְּדֻתָּךְ.

(סב) אֲזִי תִשְׁאַרוּ כַּמּוֹת מוֹעֲטֹת שֶׁל
קִהְלוֹת הַנִּתְּנָה לְהַמָּנוֹת, זֹאת לְאַחַר
שֶׁהֵייתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי לֹא

בְּסֵפֶר (בְּמִגִּילָה עַל קֶלֶף) הַזֶּה, וְאִם לֹא
תִּהְיֶה לָךְ יִרְאָה מִה' הַמְּכַבֵּד וְהַמְרוֹמֵם
הַזֶּה שֶׁהוּא ה' אֱלֹהֶיךָ.

(נט) אֲזִי יַעֲשֶׂה ה' אֶת מִכּוֹתֶיךָ
מִפְּלֹאוֹת בְּעֵינֵי בְנֵי אָדָם, וְהַמִּכּוֹת
הַבָּאוֹת עַל שׂוֹשְׁלֶתְךָ הַמְזַכֶּרֶת לְעִיל
מִכּוֹת גְּדוּלוֹת וּמִזִּיקוֹת וּמִחְלֹת
גְּרוּעוֹת וּמִזִּיקוֹת.

(ס) וְיֵשִׁיב עֲלֶיךָ אֶת כָּל תַּחְלוּאֵי

(נז) וּמִן הַמַּעֲטָה הַחִיצוֹנִי שְׁבוּ נִתּוֹן
הַעֲבֹר בְּרַחֲמָה אֲשֶׁר יִפֹּל מִמֶּנָּה, וּמִן
הַנֶּפֶל שֶׁלֹּה שֶׁתִּגְרַם לוֹ הַפֹּלָה, אֲזִי
תִּתְּבוֹדֵד וְכֵן תֹּאכַל אוֹתָם בְּהִסְתֵּר
מִחֹסֶר כָּל, בְּמִצּוֹר וּבְצִדּוֹת מִפְּנֵי
שִׂדְחָם אוֹתָךְ אוֹיְבְךָ בְּמִקּוּמָךְ.

(נח) וְאִם לֹא תִשְׁמֹר (חֵן מִצּוּת לֹא תַעֲשֶׂה)
וְלֹא תַעֲשֶׂה (חֵן מִצּוּת עֲשֶׂה) אֶת כָּל דְּבָרוֹת
הַתּוֹרָה (וְהוֹלָכָה לְמַעֲשֶׂה) הַזֹּאת הַכְּתוּבָה

סג ויהי כמא דחדי יי עליכון לאוטבא
יתכון ולאסגא יתכון כן יחדי יי עליכון
לאובדא יתכון ולשעא יתכון ותשלטלון
מעל ארעא דאת עלל לתמן למירתה:

(סג) וְהָיָה בְּאִשְׁר־שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֲתָכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֲתָכֶם בֶּן יִשְׁשִׁי יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד
אֲתָכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֲתָכֶם וְנִסְחָתֶם מֵעַל הָאָדָמָה
אֲשֶׁר־אַתֶּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כַּשֵּׁי כֵּן יִשְׁיֵשׁ ה' • (מגילה י') אֶת אוֹיְבֵיכֶם עָלֵיכֶם, לְהֶאֱבִיד וְגו'. וְנִסַּחְתֶּם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית גֵּאִים יִסַּח ה'".

סד ויבדוק: "בכל עממא מסדי ארעא
ועד סופי ארעא ותפלה תמן לעממא
פלחי טעותא די לא יעת את ואבהתך
אעא ואבנא:

(סד) וַהֲפִיצֵךְ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־
קֶצֶה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֶבְחַרְתִּיךָ עֵין וְאַבְנִי:

כִּי יִשְׁמַע יְיָ וְעֲבַדְתָּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים • כְּתִיב וְגוֹמַר, לֹא עֲבֹדֶת אֱלֹהִים מִזֶּשׁ, אֲלֵא מִזֵּלִים מִסַּגְלִיּוֹת לְכַמְרֵי עֲבֹדַת כּוֹכָבִים.

סָה וּבַעֲמֻמָּיָא הָאֲנֹן לֹא תִנּוּחַ וְלֹא יֵהָא מְנַח
לְפָרְסַת רִגְלָךְ וְיִתֵּן יְיָ לְךָ תִּמְזֵן לֵב דִּיחַל
וְחֹשֶׁכֶת עֵינֶיךָ וּמִפְתָּח נֶפֶשׁ :

(סה) וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגְּעַע וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ
לְבַר־רִגְלָךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רָגֹז וּכְלִיזוֹן עֵינָיִם
וְדַאבוֹן נַפֵּשׁ:

יִרְגְּזוּן", (שמואל-ב כב) "מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ". וְכִלְיוֹן עֵינַיִם • מַצְפָּה לִישׁוּעָה, וְלֹא תִבָּא.

כִּי לֹא תִרְגֵּעַ • לֹא תִנָּח, כְּמוֹ: (ישעיה כח) "וְזֹאת הַמִּרְגָּעָה". לֵב רָגֹז • לֵב חָרָד, כְּתִרְגֹּמוֹ: 'דְּחַל', כְּמוֹ: "שֶׂאוֹל מִתַּחַת רִגְזָה לָדָּ", (שמות טו) "שִׁמְעוּ עַמִּים

סו ויהיו חייך תלן לך מקבל ותהי תוה
ליליא ויממא ולא תהימין בתיך :

(כו) וְהָיוּ חַיִּיךָ תִּלְאִים לְךָ מִגֵּגֶד וּפְחַדֶּה לַיְלָה וַיּוֹמֶם
וְלֹא תֵאֱמֹן בַּחַיִּיךָ:

וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: זֶה הַלֹּקֶת תְּבוּאָה מִן הַשּׁוּק.
וְלֹא תֵאמָר בַּחֲיִידָּהּ. זֶה הַסּוּמָה עַל הַפְּלִטָּה.

כַּשֵּׁי חֲזִיךְ תִּלְאִים לָךְ • עַל הַסֶּפֶק, כָּל סֶפֶק קָרוֹי
'תִּלְוִי': 'שָׂמָּה אֲמוֹת הַיּוֹם בַּחֲרֵב הַבָּאָה עֲלֵינוּ'. (מנחות)

סוּבְצִפְרָא תִימַר מִן יִתֵּן רִמְשָׁא וּבְרִמְשָׁא
תִימַר מִן יִתֵּן צִפְרָא מִתּוֹהוּת לִפְנֵי דֵי תְהִי
תְּהֵא וּמַחֲזוּ עֵינֵיהּ דֵי תְהִי חֲזִי :

(סז) בַּבֶּקֶר תֹּאמַר מִיִּיתָן עֶרֶב וּבֶעֱרֵב תֹּאמַר מִיִּיתָן
בֶּקֶר מִפֶּחֶד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחֵד וּמִמֶּרְאֶה עֵינֶיךָ
אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

וְגַלְדָּה, אֶלָּא יֵשִׁים ה' לָךְ שְׁמָהּ לֵב רִגְזוֹ, וְעֵינַיִם הַיּוֹצֵאוֹת מִחוּרֵיהֶן מִצִּפְּיָה דְרוּכָה וְנִפְשׁוֹת מְדַלְדְּלוֹת.

(ס) וְתַהֲיֶה הַשְּׁאֲרִיתָךְ מִי תַלְמִידָה וְלֹכֶנֶת פִּנְיָה, וְתִבְהַל בְּלִילָה וַיְבִיִּים, וְלֹא תִתֵּן אִמּוֹן בְּחִפְיָךְ.

(סז) תֹּאמַר לִפְנֵי הַנֶּזֶק הַחֲמָה, הִיא!

(סד) וַיִּפְּזֶר ה' אוֹתָךְ בְּתוֹכְכִי כָּל הָעַמִּים מִן קֶצֶה הָאָרֶץ עַד קֶצֶה, אֲנִי תֵּעָבֵד שְׁמָה נְעֻבָּדִים אַחֲרַיִם, שְׁלֹא הִפְרַת אוֹתָם לֹא אָתָּה וְלֹא אֲבוֹתֶיךָ, הָעֲשׂוּיִם מִגְדִּירֵי עֵץ וְאֲבָנִים.

(סה) וּבִקְרֹב אוֹתָן הָאֲמֹת לֹא תִרְגֹּשׁ בִּשְׂחוֹן וְלֹא יִהְיֶה מָקוֹם מְנוּחָה לָכָף

קבלת על עצמך את פקדת ה' אליהך.
(בג) ולכן יהיה כשם ששם ה' מטרה
בכם כי ייטיב לכם וירבה אתכם, ככה
ישים מטרה בכם להאבד אתכם
וישמיד אתכם, ואי ימחקו עקבותיכם
מעם האדמה אשר אתה מגיע להכנס
אליה להיות לכם לאחזה.

כ"י. בפקד תאמר מי יתן ערב. (סוטה מט) ויהיה הערב של אמש. ובערב תאמר מי יתן בקר. של שחרית,

(סח) והשיבך יהוה. מצרים באניות בדרךך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראותה והתמפרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: ס

כ"י. באניות. בספינות בשביה. והתמפרתם שם לאיביך. אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות. ואין קנה. פי' יגזרו עליך הרג וכליון. והתמפרתם. בלע"ז איפורונדריין ווי"ש (אין איהר וועט דך אליין וועלן פערקייפן), ולא יתכן לפרש "והתמפרתם", בלשון 'ונמפרתם' על-ידי מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו: "ואין קנה".

~ נקודות משיחות קודש ~

והתמפרתם שם לאיביך - למעלייתא

הוא במקום נעלה יותר משרש הניצוצות שנפלו לקליפת נוגה, וכפלל הירדע "כל הגבוה יותר נופל למטה יותר" (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך). ולכן, כאשר מכרים ומתפכים גם ניצוצות אלו (שכג') קליפות השמאות נמשך אור נעלה יותר מאשר בכירור הניצוצות שבקליפת נוגה.

וזהו הפירוש הפנימי ב"והשיבך ה' מצרים ג'", שהכונה בכל דברי התוכחה היא לבוא למעלת התשובה "והשיבך". ועל-ידי התשובה "והתמפרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות", שאפילו מבחינת "שם" היא מקום הקליפות (לקוטי-תורה ראה לב, רע"ג) שהם "איביך", מכירים ניצוצות הקדושה. ועל-ידי בירור ניצוצות הקדושה שבקליפות אלו - "ואין קנה" - שנמשך ומתגלה אור נעלה ביותר, בחינת "אין" (ראה לקוטי-תורה האינו עא, ד), שביניהן זו גבוהה היא גם מבחינת "קנה" - עולם האצילות (תורה-אור עו, ב).

(ע"פ לקוטי שיחות כרך יט, עמ' 932 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בסיום התוכחה שבפרשתנו, נאמר "והשיבך ה' מצרים באניות ג' והתמפרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה". ויש לפרש כתוב זה למעלייתא:

הכונה שבתוכחה היא שעל-ידי זה יבואו ישראל למעלת התשובה, כמו שכתוב "ויהי כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ג' והשבות אל לבבך ג' ושבת עד ה' אלוקיך ג'" (נצבים ל, א-ב).

והנה, מעלת התשובה היא ש"גדולה תשובה שזדונות נעשו לו בזכיות" (וימא פו, ב). שעל-ידי התשובה ניתוסף סוג מיוחד בזכיות שאפילו צדיק גמור אינו מגיע לזה על-ידי עבודתו. שהרי על-ידי התשובה, נהפכים לזכיות גם ניצוצות הקדושה שנפלו על-ידי הזדונות לג', קליפות השמאות. מה-שאין-כן על-ידי עבודת הצדיק, אפשר לברר רק את הניצוצות שבדברים המותרים, ששרשם מקליפת נוגה (ראה דרך מצותיך קצא, א).

ומכיון שניצוצות הקדושה שנמצאים בג' קליפות השמאות נפלו למטה משה ביותר, הרי מזה מובן ששרשם בקדושה

סט אליו פתגמי קמא די פקיד יי ית משה למגור עם בני ישראל בארץ מואב דמואב פר מקמא די גזר עמהון בחרב:

(סט) אלה דברי הברית אשר-צוה יהוה את-משה לכת את-בני ישראל בארץ מואב מלכד הברית אשר-פרת אתם בחרב: פ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לאיביכם לעבדים ולאמהות, ואין מי שיקנה.

(סט) זהו דבור הברית אשר צוה ה' אל משה כי יכתוב אותה עם בני

(סח) וישיב ה' אותך בספינות למצב שהיה לך במצרים, הוא מצב אשר אמרתי לך עליו, לא תחזר לראות אותו לעולם. ותצעו שמה למכירה

לואי ואזקה לערב, ותאמר בצאת הכוכבים, הוי! לואי ואזקה לבקר, וזאת מן בהלת לבך אשר אתה מבהל מפני ראית עיניך אשר אתה רואה.

שיעור יומי לשבת קודש כ' אלול - דברים כט - פרשת תבוא
 עג
 כִּי לָכֵן אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאֵלֶּה וּבְשִׁבּוּעָה. מִלִּבְד הַבְּרִית • קָלְלוֹת שְׁבִיתוֹת כְּהִנִּים' שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּסִינִי.

~ שבת קודש כ' אלול ~

כט (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְרָעָה וּלְכָל־עַבְדֵּיו וּלְכָל־אֶרֶץ:

א ויקרא משה לכל ישראל ואמר להון אתון
 חזתון ית כל די עבד יי לעיניכון בארעא
 דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל
 ארעה:

~ נקודות משיחות קודש ~

הַכֶּרֶת הַטּוֹב שֶׁעַל־יְדֵי הַנָּסִים

זמן מרבה, שאי טבע האדם הוא שמתרגל לגס ואינו מתפעל ממנו, דהרגל נעשה טבע, שלכן נסים אלו אינם מביאים לידיהם.
 ופעלת נסים אלו שהם "חסדי המקום", היא להביא לקרוב ודבקות במשפיע הטובה, דאף שאינם פועלים יראה להיותם תמידיים, הרי אם מכיר שהדבר נסי הוא, צריכה ההכרה בזה לפעל קרוב ואהבה במשפיע הטובה.
 ובנסים אלו עוסק משה רבנו בהמשך דבריו (בפסוקים דה):
 "ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר, לא כלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא כלתה מעל רגלך, לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם", שעל־זה הוכיחם שהיה עליהם "להכיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".
 וזהו שממשיך רש"י: "ש'היום הזה", "הבנתי שאתם דבקים ונפצים במקום".

(על־פי לקוטי שיחות, כרך יד, עמוד 101)

אתם ראייתם את כל־אשר עשה יהוה לעיניכם גו' ולא־נתן יהוה לכם לב לדעת גו' עד היום הזה:
 להכיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו (כט, א.ג. ובפירוש רש"י)
 לכאורה יש לתמה, הרי מצינו בכמה מקומות שנתנו בני ישראל את לבם להודות לה' על הנסים שנעשו להם, וכגון: "וירא ישראל את ה' הגדולה גו' ויאמינו בה' גו' אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות יד, לא; טו, א), וכהנה רבות?
 ויש לומר, שבאור ענין זה רמז רש"י בדיוק לשונו "להכיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".
 דהנה, ישנם נסים היוצאים מגדר הטבע והרגילות, כמו הגש דקריעת ים־סוף, ונסים כאלו מטבעם פועלים יראת הרוקמות כלפי הקב"ה, ואכן מצינו ברבוי מקומות שיכירו בני ישראל באלו הנסים, ויודו עליהם לקב"ה.
 אף סוג אחר ישנו בנסים, והוא הנהגה נסית שנמשכת

(ב) הַמַּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵינוּ הָאֵתָהּ
 וְהַמַּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם:
 בנסי רב־רב־א די חזקה עיניך אתיא
 ומופתיא רב־רב־א האנון:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר פרת אותה אתם בהר חרב.
 (א) אחרי זאת, הזמין משה את כל בית ישראל ואמר להם, אתם צפיתם
 בכל אשר עשה ה' בנוכחותכם בארץ מצרים, בפרעה ובכלל שרי צבאו ובשאר יושבי ארצו.
 (ב) הדגלים העצומים (הופעת ה' בגלוי היא

(ג) וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרֹאוֹת
וְאָזְנוֹיִם לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר: 'לא לכם נתנה, לנו נתנה?' ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: (לעיל כז)
"היום הזה נהניתי לכם וגו'", היום הזה הבנתי שאתם דברים וחספזים במקום.

כ"י וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת • להפיר את חסדי הקדוש־ברוך־הוא, ולידבק בו. עד היום הזה • שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שנאמר: (לקמן לא) "ויתנה אל הכהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדתנו בסיני, וקבלנו את התורה

וידברית נתכון ארבעין שנים במדבר לא בליאת כסותכון מנכון ומסנף לא עדו מעל רגלך:

(ד) וְאֵלֶיךָ אֲתַכֶּם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בְלוֹ
שְׁלֹמִיתֵיכֶם מַעֲלִיכֶם וְנַעֲלֶךָ לֹא־בִלְתָּה מַעַל רִגְלֶךָ:

ה לחמא לא אכלתון וחרמר חדת ועתיק לא שתיתון בדיל דתדעון ארי אגא וי אלהכון:

(ה) לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָּר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן
תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

וונתיתון לאתרא הדין ונפק סיחון מלפא דחשבון ועוג מלפא דמתנן לקדמותנא לאגחא קרבא ומחוננו:

(ו) וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשֹׁבֹן
וְעוּג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתֵנוּ לְמַלְחָמָה וַנִּכְבֶּם:

עומד על סוף דעתו של רבו וחקמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מפאן ואילך קפיד, ולפיכך "ושמרתם את־דברי הברית הזאת" וגו'.

כ"י וַתָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • עתה אתם רואים עצמכם בגדלה וכבוד, אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, "ושמרתם את דברי הברית הזאת". דבר אחר: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", שאין אדם

וונסכנא ית ארעהון ויהבנא לאחסנא לשבטא דראובן ולשבטא דגד וילפלגות שבטא דמנשה:

(ז) וַנִּקַּח אֶת־אֶרְצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֹאוּבֵנִי וּלְגָדִי
וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְנַשִּׁי:

ח ותטרון ית פתגמי קנמא הדא ומעבדון יתהון בדיל דתצלחון ית כל די מעבדון:
פ פ פ

(ח) וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
לְמַעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

קכ"ב פסוקים, לעבדי"ו סימן. חסלת פרשת תבוא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמח - רנא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ז) אֲנִי לִקְחָנוּ אֶת אֶרְצָם. אחרי זאת, העבדנו אותה לנחלה עבור הראובניים והגדיים וחצי שבט המנשה.
(ח) אֲנִי שָׁמְרוּ אֶת כָּל דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת, ופעלו בה כדי שתצליחו בכל אשר תעשו.

אליו, לא אכלתם אותו, ויין ומשקה המשפר לא שתיכם כדי שתדעו כי אני בורא העולם אלהיכם.
(ו) עד שבאתם אל המקום הזה, ויצא סיחון מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה, אזי הרגנו את שניהם.

(ג) וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְהַשִּׁיג דַּעַת כְּמוֹהוּ, וְלֹא תֵּרְאוּ בְּעֵינֵיכֶם וְלֹא תִשְׁמְעוּ בְּאָזְנוֹיֶכֶם עַד יוֹמֵנו זֶה.
(ד) וְהוֹלַכְתִּי אִתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר הַשּׁוֹמֵם, לֹא בְּלוּ בְּגָדֵיכֶם אֲשֶׁר עָלֵיכֶם וְנַעֲלֵיכֶם אֲשֶׁר עַל רַגְלֵיכֶם.
(ה) וּמִזֹּונְכֶם אֲשֶׁר הָיִיתֶם רִגְלִים

לוח תהלים

יום ראשון, י"ד אלול > מפרק עב עד סוף פרק עז ופרקים מז-מב

יום שני, ט"ו אלול > מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה

יום שלישי, ט"ז אלול > מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח

יום רביעי, י"ח אלול > מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא

יום חמישי, י"ח אלול > מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד

יום שישי, י"ט אלול > מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נו

שבת קודש, כ' אלול > פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון י"ד אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 238, וזהו שאמר דהע"ה... עד עמ' קכ, בסוכה וגו':

בְּעָלֵי הַבְּטָחוֹן שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין, – שֶׁכֵּן עֲנִין הַבְּטָחוֹן קְשׁוֹר לַעֲנִין הָאֲהָבָה. כְּלוּמָר, כְּמוֹ מִי שִׁישׁ לוֹ אוֹהֵב שֶׁהוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ, הִרִי הוּא בּוֹטָח שֶׁהָלוּ יַעֲשֶׂה לוֹ רַק טוֹב, כִּךְ גַּם עֲנִין הַבְּטָחוֹן בֹּא מִצֵּד הָאֲהָבָה; הִרִי אֵלֶּה שֶׁהֵם מִבְּחִינַת ה"יָמִין" וְעִבּוּדָתָם הִיא בְּבִחִינַת

חסד ואהבה – הם בעלי

בטחון, וְחֶסֶד וְטוֹבָה

הוא גַּם-כֵּן בְּבִחִינַת

גְּלוּי וְהַתְּפַשְׁטוּת "נֶגֶד

– בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם", וְלֹא

בְּבִחִינַת צִמְצוּם וְחֶסֶת

כָּלֵל. – בִּכְךָ מֵתוּרֵץ מֵהַ

שֶׁהַפְּסוֹק מִתְחִיל ב"אֲשֶׁר

צִפְנָה לִירָאִיךְ", שֶׁהַחֶסֶד

צָפוֹן וּמוֹסְתֵר, וּמִסִּיִּים

ב"פְּעֻלַּת לְחוּסִים כִּי נֶגֶד

בְּנֵי אָדָם", שֶׁהַחֶסֶד הוּא

בְּגִילּוּי, בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם –

שֶׁכֵּן, מְדוּבָר כֵּאֵן אוֹדוֹת

שְׁנֵי סוּגֵי חֶסֶד: הַחֶסֶד

שֶׁהוּא אֶצֶל "לִירָאִיךְ",

שֶׁהוּא בַּחֲסֵת וְהַעֲלָם,

וְהַחֶסֶד שֶׁהוּא אֶצֶל

ה"חֹסִים בְּךָ", אֶצֶל בְּעָלֵי

הַבְּטָחוֹן שֶׁהֵם מִבְּחִינַת ה"יָמִין" – וְהַחֶסֶד אֶצֶל הוּא גְּלוּי.

(וְכֵן שֶׁכָּתוּב – ("אֲשֶׁר צִפְנָה") "לִירָאִיךְ" וְלֹא "בִּירָאִיךְ",

– שֶׁהִרִי, אִם מְדוּבָר אוֹדוֹת בְּחִינַת הַחֶסֶד שִׁישְׁנָה אֶצֶל יִרְאֵי

הַשֵּׁם, הִיא צָרִיךְ לֹמַר "בִּירָאִיךְ", אִךְ כְּשֶׁכָּתוּב "לִירָאִיךְ" נִרְאֶה

הִרִי שֶׁמְדוּבָר אוֹדוֹת הַחֶסֶד שֶׁלְמַעַל הַנִּיתָן כְּשֶׁכֵּר לִירָאִים?

הֵינּוּ מִשּׁוֹם שֶׁכָּל מֵה שֶׁהוּא בְּבִחִינַת הָעֲלָם כָּלֵל נִשְׁמָה,

הֵנָּה בְּחִינַת זֶה אֵינָה מְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ הַגּוֹף כְּמוֹהוּ וְלִבּוֹ, –

שֶׁכֵּן הַמּוֹחַ וְהַלֵּב אֵינֵם כְּלִים לְקַלּוֹט בְּחִינָה זֶה, אֶלָּא הוּא

בְּבִחִינַת מְקוֹף מְלַמְעֵלָה, – מַעַל לְנִשְׁמָה, וּמִשָּׁם הִיא

מְאִירָה לְמַחֲוֹ וְלִבּוֹ לְעֵתִים הַצְּרִיכִים לְהַתְּעוֹרְרוֹת בְּחִינָה

זֶה, שֶׁתְּתַעֲוֶר וְתֵאֵדָר לְמַחֲוֹ וְלִבּוֹ, כִּדִּי לֵבֵא לִירֵי מַעֲשֵׂה

בְּפֻעַל מְשִׁי. – לְמַשֵּׁל מִי שֶׁעִבּוּדָתוֹ בְּצִדְקָה הִיא תָּמִיד

בְּשִׁיעוֹר וּגְבוּל, תִּהְיֶה אֶצֶל אֵי-פַעַם הַתְּגָלוֹת הַמְּדָה מֵהַחֶסֶד

הַנִּסְתָּר שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא בְּלִי מוֹגֵבֵל, לְתַת צִדְקָה בְּלִי מְדָה וְבִלִּי

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלְיוֹהֶשְׁלֹם: – שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה¹⁶: "מֵה רַב טוֹבָךְ וְגו'". – וּמִסִּיִּים "אֲשֶׁר צִפְנָה לִירָאִיךְ", כְּלוּמָר, שֶׁמִּדַּת הַטּוֹב וְהַחֶסֶד אֲשֶׁר הִיא בְּבִחִינַת הָעֲלָם וְהַחֲסֵד אֶצֶל כָּל מִי שֶׁשָּׂרַשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת שְׁמָאֵל, – בְּחִינַת

הַגְּבוּרָה, הַנִּקְרָא –

בְּחִינַת הַגְּבוּרָה, בְּשֵׁם

"לִירָאִיךְ", – שֶׁעִבּוּדָתָּ מִי

שֶׁשּׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת

ה"שְׁמָאֵל" – הִיא בְּבִחִינַת

יִרְאָה, גְּבוּרָה וְצִמְצוּם,

בְּמִדַּת בֵּית-שְׁמָאֵל, –

שֶׁכֵּאֲמֹר שׁוֹרֵשׁ הוּא

מִבְּחִינַת ה"שְׁמָאֵל"

וְהַגְּבוּרָה, אֵלֶּה שֶׁהִיא

כְּלוּלָה גַּם מִבְּחִינַת הַטּוֹב

וְהַחֶסֶד, הֵנָּה אֵף שֶׁהוּא

טוֹב הַגָּנוּז וְצָפוֹן –

שֶׁכֵּן, מִדַּת הִירָאָה

וְהַגְּבוּרָה הִיא אֶצֶל הִרִי

בְּגִילּוּי, אֵף-עַל-פִּי-כֵּן

הוּא רַב וְגָדוֹל מְאֹד

כְּמוֹ מִדַּת הַגְּדֻלָּה

וְהַחֶסֶד מִשְׁמַח בְּבִחִינַת

יָמִין, – כְּלוּמָר, לְמִדַּת הַחֶסֶד הִיא זֶה הַכְּלוּלָה

בְּבִחִינַת הַגְּבוּרָה (שֶׁכֵּן שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתָם הוּא הִרִי מִבְּחִינַת

הַגְּבוּרָה, אֵין זֶה אֵלֶּה מֵה שֶׁהוּא כְּלוּל גַּם מִחֶסֶד) – כֹּכֵל זֹאת

גַּם בְּחִינָה זֶה שֶׁל טוֹב וְחֶסֶד הִיא בְּבִחִינַת "רַב" ו"גָּדוֹל" כְּמוֹ

בְּחִינַת הַחֶסֶד שֶׁב"יָמִין". וְשֶׁתִּיָּהֵן – בְּחִינַת הַחֶסֶד שֶׁמִּבְּחִינַת

ה"יָמִין", וּבְחִינַת הַחֶסֶד הַכְּלוּלָה בְּבִחִינַת ה"שְׁמָאֵל" וְהַגְּבוּרָה,

שֶׁתִּיָּהֵן הֵן מִבְּחִינַת גְּלוּי בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה וְשִׁיעוֹר. – שֶׁזֶה

הִרִי מִדַּת הַחֶסֶד וְהַגְּדֻלָּה – עֲנִין שֶׁל גִּילּוּי בְּלִי מְדָה וְבִלִּי גְּבוּל,

שֶׁכֵּן הַמִּידָה וְהַגְּבוּל בְּגִילּוּי זֶה בָּאִים מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה, וְאִילוּ

מִצֵּד מִדַּת הַחֶסֶד, הַגִּילּוּי הוּא בְּלִי מְדָה וְבִלִּי גְּבוּל. וְזֶהוּ

שֶׁכָּתוּב: "מֵה רַב טוֹבָךְ", כְּלוּמָר – שֶׁזֶה מוֹסֵב עַל שְׁנֵי

הַעֲנִינִים, גַּם עַל ה"צִפְנָה" וְגַם עַל ה"חֹסִים בְּךָ", בְּלִי גְּבוּל

וּמִדָּה, בֵּין הַטּוֹב "אֲשֶׁר צִפְנָה לִירָאִיךְ", – הַטּוֹב שֶׁבַּהֲעֵלֶם

וְהַחֲסֵד, וּבֵין – הַטּוֹב, "אֲשֶׁר פְּעֻלָּתָּ לְחוּסִים בְּךָ", שֶׁהֵם

וְגו' תַּצְפִּנָּם בְּסִכָּה וְגו' – בבחינה של סוכה ומקיף, חסד שלמעלה מהשתלשלות – חסד שמבחינת "כתר" ו"מקיף".
הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א

המורם מאגרת הקודש הנ"ל שהיתה על ידי ציר כו' לגביית צדקה דאפילו אלו שהם עובדי ה' בזה ששרשם מהשמאל, ואפילו הם כב"ש – צד"ג (שאין מוכרחים לצדקה (עדמשנת" באגה"ק ס"י) "כי לא תמנו") – רב וגדול מאד" החסד שבהם ו"לעתים הצריכים" "בא לידי מעשה בפועל ממש". וכמפורש בסיום האגה"ק שלא נדפס "ע"י הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע" וז"ל:

ואחר הדברים האלה – שב'אגרת קודש' זו, נפשי בשאלתי לעורר רב טוב – מדת החסד באופן בלתי מוגבל, הגנוז והצפון בלב כל אנשי שלומינו, שיתגלה מן ההעלם אל הגלוי, לבא לידי מעשה – בפועל, למלאות ידם לה' – על ידי נתינת צדקה, ביד מלאה ורחבה, על ידי ציר – שליח, נאמן, מוסר כתב זה כו' – שהיה ה"שלוחא דרחמנא" ששלח רבנו הזקן, ודי למבין, כמו שכתוב באגרת, ואין אני כותבו מחמת שלא נצרך ודי למבין.

הב"ד אוהב נפשם דורש שלומם מלב ונפש חפיצה. שניאור זלמן בן לאדוני אבי מורנו ורבנו הרב ר' ברוך הרבי שליט"א מוסיף: "ע"פ הנ"ל יומתק שייכות ח"א לכאן [דלכאורה צ"ל ההתחלה "הנה כל איש..."]. [אלא הקשר הוא – מפני שמדובר כאן אודות צדקה].

גבול, וכו'. ואמר על כן, – ולכן הוא אומר, אֲשֶׁר רַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל, הַצִּפּוֹן – באלה שהטוב והחסד מוסתרים אצלם, וְהַגְלִי, – באלה שהחסד אצלם הוא בבחינת גלוי, הוא בְּבִחִינַת כָּלִי גָבֹל וּמִדָּה, לְפִי עֶרֶךְ נִפְשוֹתָם הַמְּלֻבָּשֶׁת בְּגוֹף, –

שהרי אינו בלי-גבול אמיתי, שכן זה הרי חסד של נכרא שבכלל הוא מוגבל, אך לפי ערך נפשותיהם זה הרי בלי גבול, לכן גם אֵתָה ה' תִּתְּנֶה עִמָּהֶם בְּמִדַּת חֶסֶד הַגָּדוֹל – חסד שבבחינת גדולה, חסד שלמעלה מהשתלשלות, כָּלִי גָבֹל וְתַכְלִית, הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד". – לא חסד סתם של

השתלשלות שבבחינת "זעיר אנפין", אלא חסד שבבחינת "רב חסד" – חסד של "אריך אנפין". דִּאֵית חֶסֶד וְאֵית חֶסֶד: – יש חסד ויש חסד, ישנן שתי בחינות בחסד, אֵית – יש, חֶסֶד עוֹלָם, – חסד של עולם, כלומר חסד מוגבל, שכן עולם הוא הרי מוגבל, שֵׁשׁ בְּגָדָיו וְלַעֲמָתוֹ מִדַּת הַדִּין חֶסֶד וְשִׁלּוֹם, לְמַעַט וּלְצַמְצֻם חֶסֶדוֹ וְטוֹבוֹ. אֲבָל חֶסֶד עֲלִיּוֹן הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד" – אֵין בְּגָדָיו מִדַּת הַדִּין לְמַעַט וּלְצַמְצֻם רַב חֶסֶדוֹ מְלַהֲתֶפֶשֶׁט כָּלִי גָבֹל וְתַכְלִית, – הרי במילא כשנמשך מחסד זה, זה חסד טוב בתכלית, בלי גבול, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עוֹלָמִין" – שלמעלה מהגבלות העולם, ו"טְמִירָא דְכָל טְמִירִין", – בחינה שהיא טמירה ונעלמה גם לגבי העולמות שהם טמירין ונעלמים, הַנִּקְרָא "בְּתֵר עֲלִיּוֹן". – בחינה של "כתר" ו"מקיף", וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב: – בפסוקים שלאחר מכן¹⁸: "תַּסְתִּירֶם בְּסֶתֶר פִּנְיֶךָ

~ יום שני ט"ו אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכ, יד לעורר את... עד עמ' 240, ר"ה ור"ה.

באיכות, ובהוספה בנתינות בכמות – כפי שהדבר בהמשכה הרוחנית של החיות האלקית בארץ ישראל, שהיא באופן כזה, כפי שיסביר להלן.

רבנו הזקן מתחיל, שהכוונה באגרת זו היא, לעורר את האהבה הישנה והחיבה לארץ הקודש (ארץ ישראל), שהאהבה תהיה בוערת כרשפי אש, כאילו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו – הרוח הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל שנה יותר ויותר.

יד. רבות מאגרות קודש (הנדפסות בחלק זה "אגרת הקדש") כתב רבנו הזקן בקשר לעורר על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקת ארץ ישראל, להחזקת החבריא קדישא של רבי מענדעלע מהורודוק ורבי אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל), על ידי "כולל חב"ד" שיסד רבנו הזקן. ב'אגרת קודש' זו (סימן י"ד), מדגיש רבנו הזקן במיוחד, שהצדקה לארץ ישראל צריכה להינתן כל שנה ביתר חיות

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קלג, ב". 18. תהלים לא שם ואילך. 19. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע'

"האהבה הישנה" משמעותה לכאורה, האהבה והחיבה ששררה בענין צדקה זו מיד בתחילה, כשרבנו הזקן יסד את ה"כולל", שכפי טבעו של דבר חדש, היה זה מתוך אהבה וחיבה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן במצות

הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן כותב רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורר מחדש את האהבה כפי שהיתה בתחילה.

לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה הַיְשָׁנָה וְחֶבֶת אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת בּוֹעֵרֶת בְּרֹשְׁפֵי אִישׁ מִקֶּרֶב אִישׁ וְלֹב עִמָּה, כְּאֵלּוּ הַיּוֹם מִמֶּשׁ נָתַן ה' רוּחוֹ עָלֵינוּ, רוּחַ נְדִיבָה, בְּהַתְנַדֵּב עִם לְמַלְאֵת יָדָם לַה', בְּיַד מַלְאָךְ וְרַחֲבָה, בְּרַבּוּי אַחֵר רַבּוּי, מְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה, – שְׂמֵבֶלִי הִבֵּט שִׁבְשֹׁנָה שֶׁעֲבָרָה נָתַן בְּהוֹסֶפֶה, נָתַן בִּשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּהוֹסֶפֶה נוֹסֶפֶת – הוֹסֶפֶה עַל הוֹסֶפֶה, הוֹלֵךְ וְעוֹלָה לְמַעְלָה רֹאשׁ, בְּמִדַּת "קֹדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן" הַמְאִיר לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ,

– בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש העליון", המתחדש ומתרבה תמיד, – בחינת "קודש העליון" המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד, היא מאירה ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש באיכות, בְּדִבְתִּיב: – כמו שכתוב: "תמיד עיני ה' אלהיך בה, – בארץ ישראל, מרשית השנה ועד אחרית שנה"; – "עינים" למעלה, הוא (כפי שיסביר להלן) כינוי לבחינת "חכמה", והיינו שבחינת חכמה, "קודש העליון", היא (מאירה) שם תמיד, מתחילת השנה עד סוף השנה. אך, כדי להסביר איך למדים מהפסוק שבחינת ה"חכמה" המאירה בארץ ישראל, היא בכל פעם ביתר ריבוי והתחדשות – מקדים רבנו הזקן בשאלה: דָּהָא – מה שכתוב, "וְעַד אַחֲרִית" כו' אֵינּוּ מוֹכֵן לְבִאּוּרָה, שֶׁהָיָה בְּאַחֲרִית שָׁנָה זוּ מִתְחַלֵּת שָׁנָה שְׁנִיָּה, וְאַסְבֵּן הַיּוֹלִי' לִיָּהּ לְמִימָר – היה צריך לומר, "לְעוֹלָם וָעֶד":

– שהאור של ה"עינים" שלמעלה מאיר שם תמיד? אֵךְ הָעֵינִי וְיִבֵּן, עַל־פִּי מֶה שֶׁכָּתוּב: "ה' בְּחִכְמָה יֹסֵד אֶרֶץ", שִׁסּוּד ה' אֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה – הִיא בְּחִינַת "מִמְלָא כָּל עֲלָמִין", – "מלכות" של עולם ה"אצילות" הנקראת "ארץ"

מפני שהיא הספירה האחרונה מהספירות העליונות, והיא מתלבשת בעולמות ובנבראים להחיותם, שזו "הארץ העליונה", ו – ארץ התחתונה – היא "אֶרֶץ חַפְצִין" – ארץ ישראל הנקראת "ארץ חפצין", הַמְכֻוֹנָת כִּנְגֻדָּה – כנגד הארץ העליונה, מִמֶּשׁ, ו – ארץ ישראל נִקְרָאת עַל שְׁמָה – על שם הארץ העליונה, "אֶרֶץ חַיִּים", הֵנָּה – יסוד זה, הוּא נִמְשָׁךְ מִהַמְשָׁכָה וְהָאֲרֶת חֲכָמָה עֲלֵאָה, – חכמה עליונה, מְקוֹר חַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים, – מבחינת "חיים" שלמעלה, בְּדִבְתִּיב: – כמו שכתוב: "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֲלִיָּה וְכוּ'". – הרי ש"חכמה" נמשך

אגרת הקדש

יד לעורר את האהבה הישנה וחבת אה"ק

לְהִיּוֹת בּוֹעֵרֶת בְּרֹשְׁפֵי אִישׁ מִקֶּרֶב אִישׁ וְלֹב עִמָּה כְּאֵלּוּ הַיּוֹם מִמֶּשׁ נָתַן ה' רוּחוֹ עָלֵינוּ רוּחַ נְדִיבָה בְּהַתְנַדֵּב עִם לְמַלְאֵת יָדָם לַה', בְּיַד מַלְאָךְ וְרַחֲבָה בְּרַבּוּי אַחֵר רַבּוּי מְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה הוֹלֵךְ וְעוֹלָה לְמַעְלָה רֹאשׁ כְּמִדַּת קֹדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן הַמְאִיר לַאֲה"ק הַמִּתְחַדֵּשׁ וּמִתְרַבֶּה תָּמִיד כְּדִכְתִּיב תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַמְרִשִּׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה דְּהָא וְעַד אַחֲרִית כּו' אֵינּוּ מוֹכֵן לְבִאּוּרָה שֶׁהָיָה בְּאַחֲרִית שָׁנָה זוּ מִתְחַלֵּת שָׁנָה שְׁנִיָּה וְא"כ הִל"ל לְעוֹלָם וָעֶד: אֵךְ הָעֵינִי וְיִבֵּן ע"פ מ"ש ה' בְּחִכְמָה יֹסֵד אֶרֶץ שִׁסּוּד ה' אֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה הִיא בְּחִי הַמִּמְלָא כ"ע וְהַתְחַוָּנָה הִיא אֶרֶץ חַפְצִין הַמְכֻוֹנָת כִּנְגֻדָּה מִמֶּשׁ וְנִקְרָא עַל שְׁמָה אֶרֶץ חַיִּים הֵנָּה הוּא נִמְשָׁךְ מִהַמְשָׁכָה וְהָאֲרֶת חֲכָמָה עֲלֵאָה מְקוֹר חַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים כְּדִכְתִּיב הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֲלִיָּה וְכו' וְהָאֲרֶת הַמְשָׁכָה זוּ הִיא מִתְחַדֵּשׁת בְּאֹר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ כְּכֹל שָׁנָה וְשָׁנָה כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְחֻכְמָתוֹ אַחֵר בְּתַכְלִית הַיְחוּד וְנִקְרָא בְּשֵׁם וְאִם ב"ה שְׁאִין סוֹף וְאִין קֵץ לְמַעְלָת וְגִדּוּלָת הָאֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמִחֻכְמָתוֹ בְּעִילּוֹי אַחֵר עִילּוֹי עַד אִין קֵץ וְתַכְלִית לְרוֹם הַמַּעְלּוֹת לְמַעְלָה מַעְלָה

היסוד לארץ זו, שזה "בְּחִכְמָה יֹסֵד אֶרֶץ", ומ"חכמה" מאיר בבחינת "ארץ", בארץ שלמעלה – מלכות דאצילות, ובארץ שלמטה – ארץ ישראל. וְהָאֲרֶת וְהַמְשָׁכָה זוּ – המאירה ב"ארץ" מהחכמה העליונה, הִיא מִתְחַדֵּשֶׁת בְּאֹר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, – שכל שנה מאיר אור חדש שלא היה כמוהו אף פעם אור כזה, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְחֻכְמָתוֹ אַחֵר בְּתַכְלִית הַיְחוּד, וְנִקְרָא בְּשֵׁם "אֹרֶת־אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא", שְׁאִין סוֹף וְאִין קֵץ לְמַעְלָת וְגִדּוּלָת הָאֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמִחֻכְמָתוֹ בְּעִילּוֹי אַחֵר עִילּוֹי, עַד אִין קֵץ וְתַכְלִית, לְרוֹם הַמַּעְלּוֹת לְמַעְלָה מַעְלָה. – הרי כיוון שאין סוף ותכלית לעליונות ההמשכות הנמשכות מ"חכמה עילאה", מהחכמה העליונה, הרי מבלי הבט עד כמה נעלה, במדריגה, האור שנמשך בשנה שעברה – יכול להימשך אור נעלה יותר בשנה החדשה.

– האור המאיר מה"ארץ העליונה" לכל הנבראים המקבלים חיותם ממנה, דהיינו אור המאיר מחכמה עלאה – מהחכמה העליונה, מקור החיים (וכנודע ליודעי חן, – ליודעי חכמת הקבלה, שבכל ראשיהשנה היא הנסירה, ומקבלת מוחין חדשים עליונים יותר בו). –

זה ענין בתורת הקבלה בהקשר לענין בנין המלכות בראש השנה, וכפי שכתוב ביום בריאת האדם (הוא יום ראש השנה): "ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם" וכו', הפרדת הצלע שממנו נבנתה חוה. כתוב בתורת הקבלה שאדם הכוונה ל"אדם העליון", בחינת ז"א דאצילות (בחינת המדות של עולם האצילות), ו"ויפל ה' אלקים תרדמה" – הסתלקות המוחין מז"א (מהמדות), כפי שהדבר

בשעת השינה שהשכל מסתלק, ואז נמשכים מוחין חדשים ל"מלכות" שלא על ידי ז"א (שלא על ידי המדות), שכן, המוחין החדשים האלה הם למעלה מאשר כפי שהיה כש"מלכות" קיבלה על ידי זעיר-אנפין. ובפרטי פרטיות, בן הוא בכל יום ויום, נמשכין מוחין עליונים יותר בכל תפלת השחר, ואינן מוחין הראשונים שנסתלקו אחר התפלה, – של אתמול, רק גבוהין יותר. ודרך כלל בכללות העולם – לא רק באדם (כמו בשעת התפלה) אלא בכל העולם, ב"שית אלפי שנים", – בששת אלפי שנה של קיום העולם⁶, בן הוא בכל ראשיהשנה וראשיהשנה. – שבכל ראשיהשנה נמשכים מוחין חדשים – חיות עליונה חדשה.

ובכל שנה ושנה יורד ומאיר מחכמה עלאה⁷ – מהחכמה העליונה, אור חדש ומחדש, שלא היה מאיר עדיין מעולם לארץ העליונה, – האור הנמשך מ"חכמה" הוא חדש ומחודש, שב"חכמה" עצמה נמשך אור חדש מ"אין-סוף" שלמעלה מ"חכמה",

ואור זה נמשך ב"ארץ העליונה", כי אור כל שנה ושנה מסתלק לשורשו בכל ערב ראשיהשנה – בכל ערב ראשיהשנה מסתלק האור של השנה החולפת לשורשו בעצמות "אין-סוף", כשהחדש – הלבנה, מתבססה בו, – ראש השנה נקרא "חג שהחדש מתבסס בו"⁸, הלבנה איננה מאירה אז, ומשמעות הדבר ברוחניות היא, שבחינת "מלכות", האור המחיה את העולמות והנבראים – הנקרא "סיהרא"

(לבנה) – מתעלם ומסתלק לשורשו, ואחר-כך על-ידי תקיעת שופר והתפלות, נמשך אור חדש עליון מבחינה עליונה יותר שבמדרגת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, להאיר לארץ העליונה ולדרים עליה, – כפי הביטוי "המאיר לארץ ולדרים עליה", הם כל העולמות העליונים והתחתונים המקבלים חיותם ממנה, דהיינו – מה שהם מקבלים חיות מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד עצמה, אלא מן האור אין-סוף ברוך-הוא וחכמתו המלכש בה, – ב"ארץ העליונה", בדכתיב: – כמו שכתוב: "כי עמד מקור חיים, – חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא "עמך", בטלה ומאוחדת עם "אין-סוף", באורך – המאיר מ"חכמה" ל"ארץ העליונה", נראה אור,

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (שה"ש נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך אור"ח זה מלמע' כו". 5. ר"ה ח, א. 6. תהלים לו, י. 7. בראשית ב, כא. 8. ר"ה לא, א.

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 240, וז"ש תמיד עיני... עד עמ' קכא, וד"ל.

אחרי התקיעות, אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיו מימי עולם אור עליון כזה, והוא מתלבש ומסתתר ב"ארץ החיים" שלמעלה – ב"מלכות" של עולם ה"אצילות", מקור כל העולמות והנבראים, ושלמותה, –

בארץ ישראל, ההשפעה בעולם זה עוברת דרך

ארץ ישראל, בתחילה

באה החיות בארץ

ישראל, ומארץ ישראל

היא נמשכת בכל העולם,

להחיות את כל

העולמות כל משך

שנה זו. אך גילוי

מהסתתר הזה, – אור

זה נהיה מוסתר בארץ

החיים שלמעלה

ושלמותה, וכדי שאור זה

יתגלה ויושפע שפע חיות

בעולמות ובנבראים, הרי

זה תלוי במעשה

התחתונים וזכותם

ותשובתם בעשרת ימי

תשובה, – כפי מדת

הזכות שזכו, והתשובה שעשו במשך עשרת ימי התשובה, באותה מדה מתגלה האור החדש והנעלה יותר שנמשך בראש

השנה, ודי למבין:

לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלקי של "חכמה

דאצילות" המאיר בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה

בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור נעלה יותר. על-דרך-זה

הצדקה של ארץ ישראל צריכה להיות באופן כזה, שבכל שנה

תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיום האגרת יוצא, שהדבר

נוגע גם להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי

כדי שיתגלה יותר ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה

לארץ ישראל יותר ויותר.

וזהו שכתוב: "תמיד עיני ה' אלהיך בה", ש"ע"ע"ע" הם כנויים להמשכת והארת אור החכמה, שלכן נקראו חכמים "עיני העדה", – שכן בהם מאיר אור החכמה המצויין בכינוי "עינים", ו"אורא דארץ ישראל מחכים"¹⁰.

– האור של ארץ ישראל

מחכים, מפני ששם

מאירה בחינת ה"חכמה",

הרי "תמיד עיני ה'

אלקיד" – שתמיד מאירה

שם בחינת ה"חכמה".

והארה והמשכה זו,

אף שהיא תמידית,

אף-על-פי-כן אינה

בבחינה ומדרגה אחת

– ושווה, לבדה מימי

עולם, אלא שבכל שנה

ושנה הוא אור חדש

עליון, כי האור

שנתחדש והאיר

בראש-השנה זה, הוא

מסתלק בערב ראש-

השנה הבאה, לשרשו.

– כך שהאור הנמשך

שוב, הוא אור חדש ונעלה יותר. וזהו שכתוב: – ש"ע"ע" ה'

אלקיד" בה "מרשית השנה ועד אחרית שנה" לבדה. –

ולא כתוב "לעולם ועד", כי ההמשכה הנמשכת בראש-השנה

היא רק לאותה שנה, ובערב ראש-השנה היא מסתלקת כדי

שימשך אור חדש ונעלה יותר. ולכן בתיב – כתוב,

"מרשית" חסר א' – שהיה צריך להיות כתוב "ראשית"

(באל"ף אחרי הרי"ש) וכאן כתוב בלי אל"ף – וטעמו של דבר

על פי פנימיות, הוא: רומז על הסתלקות האור שמסתלק

בליל ראש-השנה – שאז פנימיות החיות של העולם היא

בהסתלקות, שכן אז "עליית המלכות", פנימיות ה"מלכות"

עומדת בעליה והסתלקות, עד אחר התקיעות, שיוירד –

9. ראה שלח טו, כד. תענית כד, א. 10. ב"ב קנח, ב.

~ יום רביעי י"ז אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכא, טו להבין משל ומליצה... עד עמ' קכא, מהן.

ומחיה אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול. ההתלבשות של "אור אין-סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם"⁴, שכן "אדם"

משמעו פרצוף של עשר ספירות.

בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות הרוחניים, ה"ספירות"

של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות, ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה עשר הספירות, ועבודתו של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פועלות" גם למעלה ב"ספירות" של העולמות העליונים שמהן באות הספירות והכוחות של הנשמה. הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה"), כפי שרבונו הזקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת ה' וליראת ה' שהן יסוד ושורש לכל המצוות (כפי שמוכח גם ב"לקוטי תורה"⁷), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.

"לְהַבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתֵם" בְּעֵינֵי הַסְפִּירוֹת. – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" הוא מפסוק⁸, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"⁹, שזה משל על חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל-פה: "דברי חכמים" הם גלויים, ו"חידות" הם דברים שמן ההכרח להזדקק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם. שכן, ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר בְּאָרְץ, מִפִּי קְדוֹשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתֵם-עֲדָן, לְקָרֵב קִצָּת אֶל הַשֹּׁכֵל מֵאֵי דְבָתִּיב: – מה שכתוב¹⁰:

טו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"¹:

"אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין"

דאתגליין" – אתה – "אור אין-סוף" – האצלת (הבאת מהעלם להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג בהם את העולמות שלא התגלו ואת העולמות הגלויים.

בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבלי-גבול של "אין-סוף" וגם כוח הגבול של "אין-סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקודש"²: "אור אין-סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבילתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול, שאם תאמר יש לו כח בבילתי בעל גבול ואין לו כח בגבול, הרי אתה מחסר שלימותו ואין-סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין-סוף" יש לו כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין-סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות, מן ההכרח שתהיה ל"אור אין-סוף" את השלימות של כוח ה"גבול".

שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות" באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין-סוף" – הם ההתגלות של הכוח ה"בלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות"; וה"כלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין-סוף" שהוא ענין של אין-סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.

כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין-סוף", ש"איהו וחיהו חד, איהו וגרמוהי חד"³, אור אין-סוף והאורות הם דבר אחד, אור אין-סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת העולמות – היא מ"אור אין-סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול ולא "אין-סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין-סוף" המהווה

1. הקדמת תיקוני הוזהר. 2. ח"א רפ"ח. 3. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו. 5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשבית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט. 10. איוב יט, כו.

"וּמִבְּשָׂרֵי אֱחָזָה אֱלֹהִים", שֶׁהַכּוֹנֵה – שֶׁל הַפֶּסוּק, הִיא לְהִבִּין קֶצֶת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִנֶּפֶשׁ הַמְּלַכְשֵׁת בְּבֶשֶׂר הָאָדָם, – כְּלוּמָר, הַנֶּפֶשׁ הַמַּחֲיָה אֶת הַגּוֹף, הוֹסֶפֶת כ"ק אֲדוּמִיִּר שְׁלִיט"א: שֶׁכֵּן, בְּמַהוּת הַנֶּפֶשׁ כְּלִשְׁעֻמָּה – כְּמוֹ, בְּרוּחַנִיּוּת

בְּכָלל בִּפְנֵי עֲצֻמָּה – אֵין כָּל הַבְנָה כָּלל, וְעַל־פִּי מֵאֱמָר רַבּוֹתֵינוּ וְלֵ"י¹¹ עַל פֶּסוּק¹²: "בְּרָכִי נִפְשִׁי וְגוֹ' – "מָה הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא כו', – מֵלֵא כָל הָעוֹלָם, אֵפֹה הַנִּשְׁמָה כו', – מֵלֵא אֶת כָּל הַגּוֹף, וּרְבוּתֵינוּ ז"ל מוֹנִים שֶׁם דְּבָרִים נוֹסְפִים אֲשֶׁר כֶּשֶׁם שֶׁהֵם אֶצֶל הַקֹּבֶה כֵּן הֵם בְּנִשְׁמָה. הִרִי, כִּיּוֹן שְׁרֻבוּתֵנוּ ז"ל מִשְׁוּיִם אֶת הַנִּשְׁמָה, שִׁישׁ בָּה עֲנִינִים שִׁישְׁנָם אֶצֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,

יְכוּלִים הִרִי לְהִבִּין מִהֲנִשְׁמָה עֲנִינִים כִּפִּי שֶׁהֵם אֶצֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְהִבִּין עֲנִינִים בְּאַלְקוּת. אֲלֵא, מַהוּ בְּאַמֶּת הַדְּמִיוֹן וְאֵיךְ אֲכֵן אֲפֹשֶׁר לְהַשְׁוּת עֲנִינִים שֶׁל הַנִּשְׁמָה אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? – יֵבִיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן מִהוֹזָהָר, שֶׁהַנִּשְׁמָה בָּאָה מִפְּנִימִיּוּת הָאֲלֻקוּת וְיֵשׁ בָּה עֲנִינִים מִהַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּמֵאֲלֻקוּת, לִכֵּן יְכוּלִים לְהִבִּין מִהֲנִשְׁמָה עֲנִינִים בְּאַלְקוּת, וּבִלְשׁוֹן רַבְּנוּ הַזֶּקֶן: וְעַל־פִּי מֵאֱמָר הַתִּרְיָ עַל פֶּסוּק¹⁴: "וַיִּפַּח בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים" – "מֵאֵן הַנִּפְחָה, מֵתוֹכֶיהָ נִפְחָה", – הַנוֹפַח – נוֹפַח מִפְּנִימִיּוּתוֹ, שֶׁלֹּא כְּמוֹ בְּדִיבּוּר, כִּשְׁאֲחָד מְדַבֵּר, הִרִי הוּא מוֹצִיא אֶת הַהֶבֶל הַחִיצוֹנִי, אֵךְ הַנוֹפַח – מוֹצִיא אֶת פְּנִימִיּוּת הַהֶבֶל, וְכִשְׁאֲוֹמְרִים הַלְשׁוֹן "נִפְיָה" עַל הַכִּסֵּת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, מִשְׁמַעָּה, שֶׁהַנִּשְׁמָה בָּאָה מִפְּנִימִיּוּת הָאֲלֻקוּת, וְכִפִּי שֶׁרַבְּנוּ הַזֶּקֶן מְסַבֵּיר זֹאת בִּ"אֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה¹⁵, וְאֶפְּלוּ נִפְשׁ דִּ'עֲשִׂיָּה", – "עֲשִׂיָּה" הוּא הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר, וְ"נִפְשׁ" הִיא הַתַּחְתּוֹנָה בְּחִמְשׁ הַמַּדְרִיגוֹת נִפְשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה, הִיא בָּאָה מְזוּוּג – יְחִיד, וְעִיר־אֲנָפִין (מִידוּת) וְנוֹקְבָא (מַלְכוּת), דִּ'עֲשִׂיָּה, – שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, מִיַּחֲד וְזִיּוּג ז"א (מִדּוּת) וְנוֹקְבָא (מַלְכוּת) שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה בְּאוֹת הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, וְהַמַּחֲיִין שְׁלֵהֶם – שֶׁל ז"א וְנוֹקְבָא דִּ'עֲשִׂיָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'חַיָּה וְנִשְׁמָה' דִּ'עִיר־אֲנָפִין וְנוֹקְבָא, – "חַיָּה" הִיא בְּחִינַת "חֲכָמָה", "הַחֲכָמָה תַּחִּיה" ¹⁶, וְ"נִשְׁמָה" הִיא בְּחִינַת "בִּינָה",

אגרת הקדש

הַשְׁכָּל מֵאֵי דְכָתִיב וּמִבְּשָׂרֵי אֱחָזָה אֱלֹהִים שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְהִבִּין קֶצֶת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִנֶּפֶשׁ הַמְּלֻבָּשֶׁת בְּבֶשֶׂר הָאָדָם וְע"פ מֵאֲרִז"ל ע"פ בְּרָכִי נִפְשִׁי וְגו' מָה הַקֹּבֶה כו' אֵפֹה הַנִּשְׁמָה כו' וְע"פ מֵאֲמָר הוֹזָהָר ע"פ וַיִּפַּח בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים מֵאֵן דִּנְפַח מִתּוֹכִי נִפַח וְאֵפִי נִפַּח דְּעִשִׂיָּה הִיא בָּאָה מְזוּוּג זו"נ דְּעִשִׂיָּה וְהַמּוֹחִין שְׁלֵהֶם שֶׁהֵם בְּחִי חַיָּה וְנִשְׁמָה דְּזו"נ שֶׁהֵן הֵן אַחֲוִיִּים דְּכָלִים דְּזו"נ דְּאֲצִילוֹת שֶׁהֵם אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ שְׁבַתוֹכָם מֵאִיר אֹר א"ס ב"ה הַמְּלֻבָּשׁ וְגִנּוּ בְּחֲכָמָה דְּאֲצִי דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד בְּאֲצִילוֹת וְע"כ גַּם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם מֵאִיר אֹר א"ס ב"ה מְלֻבָּשׁ וְגִנּוּ בְּאוֹר הַחֲכָמָה שְׁבָה לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם וּמִמֶּנָּה יוֹכֵל הָאָדָם לְהִבִּין קֶצֶת בְּסִפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שְׁכוּלָן מֵאִירוֹת בְּנִשְׁמַתוֹ הַכְּלוּלָה מִחֵן.

"נִשְׁמַת שְׂרֵי תְבִינָם"¹⁷, כֵּךְ, בְּנִשְׁמָה שֶׁהִיא רַק בְּמַדְרִיגָה שֶׁל נִפְשׁ דִּ'עֲשִׂיָּה – יִשְׁנֵן כָּל הַסְפִּירוֹת, מִז"א – שֵׁשׁ מִדּוּת, מִנוֹקְבָא – מַלְכוּת, מִ"חֲכָמָה" וּמִ"בִּינָה", שֶׁהֵן הֵן אַחֲוִיִּים – הַחִיצוֹנִיּוֹת, דְּכָלִים דִּ'עִיר־אֲנָפִין וְנוֹקְבָא דְּאֲצִילוֹת, – שֶׁכֵּן, הַכָּלִים שֶׁל זו"נ שֶׁל

"אֲצִילוֹת" מֵאִירִים בִּ"עֲשִׂיָּה", וּמֵתֻלְבָּשִׁים בְּסִפִּירוֹת עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה¹⁸; הִרִי שֶׁהַסְפִּירוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, הֵן הַחִיצוֹנִיּוֹת וְהַחֲוָרִיִּים שֶׁל הַכָּלִים שֶׁל זו"נ דִּ'אֲצִילוֹת, שֶׁהֵם – הַכָּלִים דִּ'אֲצִילוֹת, הֵם אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ, שְׁבַתוֹכָם – בְּכָלִים דִּ'אֲצִילוֹת מֵאִיר אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַכְשֵׁת וְגִנּוּ בְּחֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת, – כִּפִּי שְׁאוּמֵר בְּהַגָּה"ה

שֶׁבִּפְרָק ל"ה בְּחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תַּנִּיָּא', טַעְמּוֹ שֶׁל דְּבַר, מְדוּעַ "אֹר אֵין־סוֹף" שׁוּרָה בִּ"חֲכָמָה" דּוֹקָא; הִרִי, "אֹר אֵין־סוֹף" שֶׁבִּ"חֲכָמָה", מֵאִיר בְּכָל הַסְפִּירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם ה'אֲצִילוֹת', "אֲבָא עֵילָא מִקְנָא בְּאֲצִילוֹת"¹⁹, חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה מֵאִירָה בְּאֲצִילוֹת, וְהִרִי שֶׁבְּכָלִים שֶׁל הַסְפִּירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם ה'אֲצִילוֹת' מֵאִיר "אֹר אֵין־סוֹף" בְּרוּךְ־הוּא, דִּ'אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חָד בְּאֲצִילוֹת, – שְׁהוּא, "אֹר אֵין־סוֹף" בְּרוּךְ־הוּא, וְהַכָּלִים שֶׁל ה'סְפִירוֹת' – הֵם דְּבַר אֶחָד בְּעוֹלָם ה'אֲצִילוֹת', וְכִיּוֹן שֶׁהַסְפִּירוֹת דִּ'אֲצִילוֹת' הֵן פְּנִימִיּוֹת הַסְפִּירוֹת שֶׁל עוֹלָם ה'עֲשִׂיָּה', הִרִי שֶׁבְּסִפִּירוֹת שֶׁל עוֹלָם ה'עֲשִׂיָּה' מֵתֻלְבָּשׁ "אֹר אֵין־סוֹף" בְּרוּךְ־הוּא, וְעַל כֵּן – וְלִכֵּן, גַּם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – הַבָּאָה מִהַסְפִּירוֹת, מֵאִיר אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, מְלַכְשֵׁת וְגִנּוּ בְּאוֹר הַחֲכָמָה שְׁבָה, – שֶׁבְּנִפְשׁ, לְהַחֲיוֹת אֶת הָאָדָם. וּמִמֶּנָּה – מִהֲנִשְׁמָה, יוֹכֵל הָאָדָם לְהִבִּין קֶצֶת בְּסִפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, שְׁבָלָן – כָּל הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, מֵאִירוֹת בְּנִשְׁמַתוֹ הַכְּלוּלָה מִחֵן. – שֶׁכֵּן, הַנִּשְׁמָה הִרִי בָּאָה מִהַסְפִּירוֹת וְיֵשׁ בָּה עֶשְׂרֵה כּוֹחוֹת כִּנְגַד עֶשְׂרֵה הַסְפִּירוֹת, לִכֵּן יוֹכֵל הָאָדָם לְהִבִּין בְּאִמְצָעוֹתָם בְּסִפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. אֲלֵא, כִּשְׁאֲוֹמְרִים שֶׁבְּנִשְׁמָה יִשְׁנָם גַּם כֵּן עֶשְׂרֵה כּוֹחוֹת וְסִפִּירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה מֵעֶשְׂרֵה הַסְפִּירוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְבָה מֵאִירוֹת כָּל הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְשֶׁבִּכֵּן סִיבָה שֶׁמִּהֲנִפְשׁ יוֹכֵל הָאָדָם לְהִבִּין בְּסִפִּירוֹת שֶׁלְּמַעְלָה – נִדְרֵשׁ לְצִיין, שֶׁלֹּא

11. בְּרֻכּוֹת י, א. 12. תְּהִלִּים קג, א. 13. הוֹבָא לְעִיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה) פ"ד - בְּשֵׁם הוֹזָהָר. 14. בְּרֵאשִׁית ב, ט. 15. שֵׁם. 16. קֵהֶלֶת ז, יב. וְרֵאָה לְעִיל סִיד"ר. 17. אֵיּוֹב לב, ח. 18. רֵאָה ע"ח שִׁמ"ז פ"ב. 19. תְּקוּז"ת ת"ו.

שום דמיון ושום ערך ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה "מרכבה" להקדוש ברוך הוא²⁰, אף-על-פי-כן אומרים עליה שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו הזקן:

יחשבו שישנו איזה ערך ודמיון ביניהם, שלספירות העליונות יש איזה דמיון לכוחות שבנשמה, ושכוחות הנשמה יש איזה ערך שהוא לספירות העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין

~ יום חמישי י"ח אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה.

על-כל-פנים איזה דמיון יש ביניהם, כְּנוֹדֵעַ מִמְדוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁאֵין לָהֶם [נֶפֶשׁ אַחֵר: קִין] סוֹף וְתַכְלִית מִצַּד עֲצָמָן, – כשהשפעה מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול. אך,

מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית, כִּי אִיִּם-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר וּמְלַבֵּשׁ פְּתוּכָם – בתוך המדות העליונות, מִמֶּשׁ, וְ"אִיהוּ וְגִרְמוֹתֵי חֵד", – הוא, "אור אין-סוף" ומדותיו, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות העליונות הן בבחינה של "אין-סוף", מִה־שֵּׁאִין-בֵּן בְּנִשְׁמַת הָאָדָם מְלַבֵּשֶׁת פְּחָמָה, – בגוף שהוא חומרי, שֵׁשׁ

אֶךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים, מִה שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹם – הרב המגיד ממזריטש, על פסוק²¹: "וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", שֶׁאִמְרַם אֲבִרָהּם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹם עַל הָאֶרֶץ נִשְׁמָתוֹ הַמְאִירָה בְּגוֹפּוֹ מְאֹר חֶסֶד עֲלִיּוֹן, – שמהאור של מדת

החסד ד"אצילות" האירה הנשמה בגופו של אברהם אבינו, וְהִיא מִדָּתוֹ – של אברהם אבינו, מִדָּת "אֶהְיֶה רַבָּה", (נֶפֶשׁ אַחֵר: שָׁפָה חֵדָּה) שֶׁהִיא אוֹתָב אֶת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא – ה"אֶהְיֶה רַבָּה" של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא, באה מהאור של החסד העליון ד"אצילות", אֶהְיֶה גְדוֹלָה וְעֲלִיּוֹנָה כָּל-כֶּף, עַד שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה "מִרְכָּבָה" לְהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא. – כלומר, אברהם אבינו היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה", שהוא למעלה מביטול העבד לאדונו. שכן, העבד למרות שהוא בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן שאין למרכבה שום רצון עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. וְסִלְקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא, – והיה עולה על הדעת לומר, שֶׁבְּחִינַת חֶסֶד וְאֶהְיֶה שְׁלֵמָעֵלָה בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הִיא מְעִין וְסוּג מְהוּת מִדָּת "אֶהְיֶה רַבָּה" שֶׁל אֲבִרָהּם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹם, רַק שֶׁהִיא – החסד והאהבה שלמעלה, הן גְּדוֹלָה – בכמות, וְנִפְלְאוּת – באיכות, מִמֶּנָּה – ממדתו של אברהם אבינו, לְמַעַלָּה מְעֵלָה עַד אֵין קִין וְתַכְלִית, – אמנם גדולה ונפלאה ממנה – אך

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדרת מדת אהבה רבה (נ"א שבה ה') שהיה אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה מרכבה להקב"ה וסד"א שבח' חסד ואהבה שלמעלה בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת אהבה רבה של א"א ע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית כנודע ממדות העליונות שאין להם [נ"א קין] סוף ותכלית מצד עצמן כי אור א"ס כ"ה מאיר ומלוכש בתוכם ממש ואיהו וגרמוהי חד. משא"כ בנשמת האדם המלוכשת בחומר שיש למדותיה קץ וגבול. אבל מ"מ סד"א שמדותיה הן מעין וסוג מדרת העליונות ולז"א ואנכי עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של

לְמִדּוֹתֶיהָ קִין וְגִבּוֹל, – הרי מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו מלוכשת בגוף, אֲבָל מִכָּל-מָקוֹם סִלְקָא דְעֵתָהּ אֲמִינָא – היו יכולים לחשוב, שֶׁמִּדּוֹתֶיהָ – של נשמת אברהם אבינו, הֵן מְעִין וְסוּג מִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. – קודם שלל רבנו הזקן מלמעלה למטה, שמדת החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד והאהבה של אברהם אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה, שמדת החסד של אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד שלמעלה – וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וְלִזֶּה אָמַר: – ולכן אמר אברהם אבינו: "וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", דְּכִמּוֹ שֶׁהָאֵפֶר הוּא

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ז, ח. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פ"ח. פכ"ג. ועוד". 21. וירא יח, כו.

מְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הָעֵץ הַנִּשְׁרָף, שֶׁ – הָעֵץ לִפְנֵי שִׁנְשֻׁרָה, הָיָה מְרַכֵּב מֵאֲרֻכָּה יְסוּדוֹת: אֵשׁ רוּחַ מִים עָפָר, – כֹּל דָּבָר הָרִי מוֹרֵכֵב מֵאַרְבַּעַת יְסוּדוֹת אֱלֹהִים²², וְשִׁלְשָׁה יְסוּדוֹת: אֵשׁ מִים רוּחַ – חֲלָפוֹ וְחִלְכוֹ לָהֶם וְכָלֹ בַּעֲשֵׁן הַמִּתְהַוֶּה מִתְרַכֵּבֵתָן כְּנוֹדָע, –

הַעֲשֵׂן יֵשׁ בּוֹ מִשְׁלֵשָׁה יְסוּדוֹת אֱלֹהִים, אֵשׁ, רוּחַ, מִים, שֶׁהֵיוּ בִּהְרֻכְתָּו שֶׁל הָעֵץ, וְיִסוּד הִרְבֵּיעִי שֶׁהָיָה בָּעֵץ, שֶׁהוּא הָעָפָר שָׁבוֹ – הוּא אֵינוֹ עוֹלָה עִם הָעֲשֵׂן, אֲלָא הַיּוֹרֵד לְמַטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵטָת בּוֹ, הוּא הַנִּשְׁאָר מֵהֶם, וְהוּא הָאֶפֶר. – מֵהַ שִׁנְשֻׁרָה מִיְסוּד הָעָפָר שֶׁבָּעֵץ. הָרִי, שֶׁהָאֶפֶר הוּא מֵהוּת הָעֵץ, שֶׁלִּפְנֵי זֶה הָיָה עֵץ וְכַתָּה הוּא אֶפֶר. כֵּן, יֹאמַר רַבְנֵנוּ הַזֶּקֶן לְהֵלֵן, שֶׁגַם קוֹדֵם כִּשְׁהָעֵץ הָיָה עֵץ, הָיָה עֵיקַר מֵהוּת הָעֵץ – הָעָפָר, שֶׁכַּתָּה הוּא אֶפֶר. וְהִנֵּה, כָּל מֵהוּת הָעֵץ וּמִמֶּשֶׁוּ שֶׁ – שֶׁהָעֵץ יֵשׁ לוֹ "מִמֶּשֶׁ" וְיִכּוּלִים לְמַשְׁשׁ, שֶׁזֶה הָרִי לֹא מֵהָאֵשׁ, אוֹ הָרוּחַ אוֹ הַמִּים שָׁבוֹ, וְהַמָּדֹר וְצוּרָתוֹ בְּאֶרֶץ וְרֵחֵב וְעֵבִי שֶׁהָיָה נִרְאָה לְעֵין קֹדֶם שִׁנְשֻׁרָה – עָקְרוּ הָיָה מִיְסוּד הָעָפָר שָׁבוֹ, שֶׁבָּעֵץ, רַק שֶׁאֵשׁ מִים

רוּחַ בְּלוּלִים בּוֹ, – שֶׁהָעֵץ כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ גַּם מֵהִיסוּדוֹת אֵשׁ, מִים וְרוּחַ, אֲךָ הָעֵיקַר שָׁבוֹ הוּא מִיְסוּד הָעָפָר, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים הָאוּרֵךְ, הָרוּחַב וְהָעוֹבֵי שֶׁל הָעֵץ, בִּי הָעָפָר – יְסוּד הָעָפָר שָׁבוֹ, הוּא חֲמִירִי יוֹתֵר מִכָּלֹ, – מֵאֲשֶׁר שָׂאֵר שְׁלֹשֶׁת הִיסוּדוֹת, וְיֵשׁ לוֹ אֶרֶץ וְרֵחֵב וְעֵבִי, מֵהֶשְׁאִיבֵן בְּאֵשׁ וְרוּחַ, – שֶׁאֵין בֵּהֶם אוּרֵךְ וְרוּחַב וְעוֹבִי, וְגַם הַמִּים – לְמִדַּת שְׁלֵמִים יֵשׁ כִּכֵּר הָרִי מִמִּשׁוֹת, וְאוּרֵךְ וְרוּחַב וְעוֹבִי, אֲךָ הֵם מְעַט מְעוֹדֵר – כִּמְדָה מְעוּטָה בִּיּוֹתֵר, בָּעֵץ, וְכָל אֲרָכּוֹ וְרֵחֲבּוֹ וְעוֹבֵי – שֶׁל הָעֵץ, "הַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הָעָפָר", שֶׁהוּא הָאֶפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שִׁנְשֻׁרָה מִמֶּנּוּ אֵשׁ מִים רוּחַ. – וְהָאֶפֶר

אגרת הקדש

הָעֵץ הַנִּשְׁרָף שֶׁהָיָה מוֹרֵכֵב מִד' יְסוּדוֹת אֲרַמִּי"ע וּג' יְסוּדוֹת אֲמִ"ר חֲלָפוֹ וְחִלְכוֹ לָהֶם וְכָלֹ בַּעֲשֵׁן הַמִּתְהַוֶּה מִתְרַכֵּבֵתָן כְּנוֹדָע וְיִסוּד הַד' שֶׁהָיָה בָּעֵץ שֶׁהוּא הָעָפָר שָׁבוֹ הַיּוֹרֵד לְמַטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵטָת בּוֹ הוּא הַנִּשְׁאָר קִיִּים וְהוּא הָאֶפֶר וְהִנֵּה כֹל מֵהוּת הָעֵץ וּמִמֶּשֶׁוּ וְחוּמְרוֹ וְצוּרָתוֹ בְּאוּרֵךְ וְרוּחַב וְעוֹבִי שֶׁהָיָה נִרְאָה לְעֵין קוֹדֵם שִׁנְשֻׁרָה עֵיקְרוּ הָיָה מִיְסוּד הָעָפָר שָׁבוֹ רַק שֶׁאֲמִ"ר כְּלוּלִים בּוֹ כִּי הָעָפָר הוּא חוּמְרִי יוֹתֵר מִכּוֹלֵן וְיֵשׁ לוֹ אוּרֵךְ וְרוּחַב וְעוֹבִי מִשֶּׁאֲמִ"ר בְּאֵשׁ וְרוּחַ וְגַם הַמִּים הֵם מְעַט מְעוֹדֵר בָּעֵץ וְכָל אֲרַכּוֹ וְרֵחֲבּוֹ וְעוֹבִי הַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הָעָפָר שֶׁהוּא הָאֶפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שִׁנְשֻׁרָה מִמֶּנּוּ אֲמִ"ר וְהִנֵּה כִּמּוֹ שֶׁהָאֶפֶר אֵין לוֹ דְּמִיּוֹן וְעֶרֶךְ אֶל מֵהוּת הָעֵץ הַגְּדוֹל בְּאוּרֵךְ וְרוּחַב וְעוֹבִי קוֹדֵם שִׁנְשֻׁרָה לֹא בְּכַמּוּתוֹ וְלֹא בְּאִיכוּתוֹ אֲפִי שֶׁהוּא [הוּא] מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ וּמִמֶּנּוּ נִתְהַוֶּה כֵּךְ עַד"מ אֲמַר אֲאֵע"ה עַל מִדַּת מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה הַמֵּאִירָה בּוֹ וּמִלּוּבֶשֶׁת בְּגוּפוֹ דָּאָף שֶׁהָיָה [הִיא] מִדַּת הָאֱהָבָה וְחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן שְׁבִאֲצִילוֹת הַמֵּאִיר בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיָּתָה מְרַכֵּבָה עֲלִיּוֹנָה אֲפִי עַל־פִּי־בֵן בְּרִדְתָּהּ לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ – שֶׁזֶה הָרִי, עַל־יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מִמְּדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים – שֶׁזֶה הָרִי הָאֹדֵר שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד ד' אֲצִילוֹת דֶּרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְדֻרְגּוֹת רַבּוֹת וּמִצְטַמֵּם עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים – הָרִי אֵז, אֵין דְּמִיּוֹן וְעֶרֶךְ מֵהוּת אוֹר הָאֱהָבָה הַמֵּאִיר בּוֹ אֶל מֵהוּת אוֹר אֱהָבָה

שִׁנְשֻׁרָה הוּא הָעָפָר שֶׁהָיָה קוֹדֵם עֵיקַר מֵהוּת הָעֵץ. וְהִנֵּה, כִּמּוֹ שֶׁהָאֶפֶר אֵין לוֹ דְּמִיּוֹן וְעֶרֶךְ אֶל מֵהוּת הָעֵץ הַגְּדוֹל בְּאֶרֶץ וְרֵחֵב וְעוֹבִי קֹדֶם שִׁנְשֻׁרָה, לֹא בְּכַמּוּתוֹ וְלֹא בְּאִיכוּתוֹ, – אֵין לְאֶפֶר שׁוֹם דְּמִיּוֹן וְשׁוֹם עֶרֶךְ לֹא לְכַמּוּת הָעֵץ וְלֹא לְאִיכוּתוֹ וְלִחְשִׁיבוֹתוֹ, אֲפִי שֶׁהוּא

[הוּא] מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ

– הָעֵץ הוּא מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הָאֶפֶר, וּמִמֶּנּוּ – מֵהָעֵץ, נִתְהַוֶּה – הָאֶפֶר; כֵּךְ עַל־יְדֵי־מִשְׁל אֲמַר אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם עַל מִדַּתוֹ, מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה הַמֵּאִירָה בּוֹ וּמִלּוּבֶשֶׁת בְּגוּפוֹ, דָּאָף שֶׁהָיָה [הִיא] מִדַּת הָאֱהָבָה וְחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן שְׁבִאֲצִילוֹת הַמֵּאִיר בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיָּתָה מְרַכֵּבָה עֲלִיּוֹנָה אֲפִי עַל־פִּי־בֵן בְּרִדְתָּהּ לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ – שֶׁזֶה הָרִי, עַל־יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מִמְּדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים – יוֹרֵד הָרִי הָאֹדֵר שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד ד' אֲצִילוֹת דֶּרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְדֻרְגּוֹת רַבּוֹת וּמִצְטַמֵּם עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים – הָרִי אֵז, אֵין דְּמִיּוֹן וְעֶרֶךְ מֵהוּת אוֹר הָאֱהָבָה הַמֵּאִיר בּוֹ אֶל מֵהוּת אוֹר אֱהָבָה

וְחֶסֶד עֲלִיּוֹן שְׁבִאֲצִילוֹת, אֲלָא כֵּעֶרֶךְ וְדְּמִיּוֹן מֵהוּת הָעָפָר שִׁנְשֻׁרָה אֶפֶר אֶל מֵהוּתוֹ וְאִיכוּתוֹ בְּשִׁהִיָּה עֵץ נִחְמָד לְמִרְאָה וְזוֹכֵר לְמִאֲכָל²³ עַל־יְדֵי־מִשְׁל, – שֶׁאֵין הָרִי שׁוֹם עֶרֶךְ וְשׁוֹם דְּמִיּוֹן בֵּין הָאֶפֶר לְבֵין הָעֵץ, כֵּךְ אֵין שׁוֹם עֶרֶךְ וְשׁוֹם דְּמִיּוֹן בֵּין מִדַּת הָאֱהָבָה שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם לְגַבִּי מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה שֶׁל "אֲצִילוֹת". וְיוֹתֵר מִזֶּה, לְהַבְדִּיל בְּאֵלֶּפֶים הַבְּדִלּוֹת, – בֵּין הָאֶפֶר וְהָעֵץ הַגִּשְׁמִי לְגַבִּי רוּחָנִיּוֹת מִדּוֹת הָאֱהָבָה שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם וְחֶסֶד ד' אֲצִילוֹת, רַק שֶׁדְּבָרָהּ תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּמִשְׁל וּמִלֻּצָּה: – לִכֵּן קוֹרְאִים לְמִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם עַל שֵׁם הַחֶסֶד

22. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדר"ד".

כיוון שהם באים מהן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל-שכן, שהמדות הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת,

~ יום שישי י"ט אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכב, והנה כללות הי"ס... עד עמ' קכג, מדותיהם.

בְּלֵל, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ חֶסֶד כְּלוֹם וְאִינוֹ שְׂרֹי בְּצַעַר בְּלֵל²⁵. – ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם לכזה. אך, מצד מדת ה"רחמים" שיש בה גם התכללות של "גבורה", קיימת הגבלה שלא להשפיע לאחר כזה, ולעומת זה מי שרחמנות עליו, הרי למרות שאין הוא ראוי, נדרש מצד רחמנות להשפיע לו.

וּלְפִי שְׂחִיא – מדת ה"רחמים", היא מִדָּה מְצַעֶת – שיש בה גם "חסד" וגם "גבורה", נִקְרָאת "תַּפְאֶרֶת", כְּמוֹ בְּגֵדֵי תַּפְאֶרֶת, עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל, שֶׁהוּא בְּגֵד צְבֹועַ בְּגוֹנוֹם הַרְבֵּה מְעַרְבִים [בו בכתב־יד ליתא] בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא תַּפְאֶרֶת וְנוֹי, מִחַד שְׂאִי־כֵן בְּגֵד הַצְבֹועַ בְּגוֹן אֶחָד – לֹא שִׁיךְ בוֹ לְשׁוֹן תַּפְאֶרֶת. – שכן, תַּפְאֶרֶת" היא רק

וְהִנֵּה, בְּלֵלוֹת הַעֲשָׂר סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נִדְעָ לְכָל [בְּדֶרֶךְ בְּלֵל. בכתב־יד ליתא], שֶׁהַמְּדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ בְּלֵל לֹא מְדוֹת, וְכָל פְּרָטֵי הַמְּדוֹת שֶׁבְּאָדָם – נְטִיחוֹת הַשְׁנוֹת שֶׁל הָאָדָם, אֵם הֵן נְטִיחוֹת חַיּוּבוֹת, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אֲלֵיהֶן,

או נטיות שליליות, שהוא עומד בנפרד מהן, כְּאוֹת מֵאַחַת מִזֵּי מְדוֹת אֱלֹהִים, שֶׁהֵן – שְׁבַע הַמְּדוֹת, שֶׁרֶשׁ כָּל הַמְּדוֹת וּבְלֵלוֹתָן, – שורש כל המדות והנטיות באדם, הם שבע מדות אלו, ובהן ישנם כל הפרטים באופן כללי, לפני שהם באים בפרטים של נטיות פרטיות, שֶׁהֵן: – שְׁבַע הַמְּדוֹת הֵן: מִדַּת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלֵי גְבוּל, – כלומר, גם עצם ההשפעה היא בלי הגבלה, וגם אל מי שמשפיעים הוא בלי הגבלה, ההשפעה היא לכל, וּמִדַּת הַגְּבוּרָה לְצַמְצֵם מִלְּהַשְׁפִּיעַ כָּל־

אגרת הקדש

וְהִנֵּה כִּלְלוֹת הַי"ס שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נִדְעָ לְכָל [בְּדֶרֶךְ בְּלֵל. ככ"י ליתא] שֶׁהַמְּדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כָּל לֹא מְדוֹת וְכָל פְּרָטֵי הַמְּדוֹת שֶׁבְּאָדָם בְּאוֹת מֵאַחַת מִזֵּי מְדוֹת אֱלֹהִים שֶׁהֵן שורש כל המדות וּבְלֵלוֹתָן שֶׁהֵן מִדַּת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלֵי גְבוּל וּמִדַּת הַגְּבוּרָה לְצַמְצֵם מִלְּהַשְׁפִּיעַ כ"כ או שלא להשפיע [נ"א כל עיקר] כלל וּמִדַּת הַרְחִמִים לְרַחֵם עַל מִי שִׁייךְ לְשׁוֹן רַחֲמִנוֹת עָלָיו וְהִיא מִדָּה מְמוּצַעַת בֵּין גְּבוּרָה לְחֶסֶד שֶׁהִיא לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל גַּם לְמִי שֶׁלֹא שִׁייךְ לְשׁוֹן רַחֲמִנוֹת עָלָיו כָּל מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ חֶסֶד כְּלוֹם וְאִינוֹ שְׂרֹי בְּצַעַר כָּל לְפִי שֶׁהִיא מִדָּה מְמוּצַעַת נִקְרָאת תַּפְאֶרֶת כְּמוֹ בְּגֵדֵי תַּפְאֶרֶת עַד־מִי שֶׁהוּא בְּגֵד צְבֹועַ בְּגוֹנוֹם הַרְבֵּה מְעַרְבִים [בו בכתב־יד ליתא] בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא תַּפְאֶרֶת וְנוֹי, מִחַד שְׂאִי־כֵן בְּגֵד הַצְבֹועַ בְּגוֹן אֶחָד – לֹא שִׁיךְ בוֹ לְשׁוֹן תַּפְאֶרֶת. – שכן, תַּפְאֶרֶת" היא רק

כָּךְ, – כלומר, שההשפעה, היא בהגבלה, עד כמה להשפיע, או שֶׁלֹא לְהַשְׁפִּיעַ [נֶפֶשׁ אֶחָד: כָּל עֶקֶר] בְּלֵל, – כלומר, שלמקבלים מסויימים לא תהיה ההשפעה כלל, או כפי שכתוב בחצאי הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל להשפיע להם כלל, וכל זה בא מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, וּמִדַּת הַרְחִמִים לְרַחֵם עַל מִי שִׁייךְ לְשׁוֹן²⁴ רַחֲמִנוֹת עָלָיו, – שלמרות שאין הוא ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו ולהשפיע לו, וְהִיא – מדת הרחמים, היא מִדָּה מְמוּצַעַת בֵּין גְּבוּרָה לְחֶסֶד, שְׂחִיא – מדת ה"חסד" היא לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל, גַּם לְמִי שֶׁלֹא שִׁיךְ לְשׁוֹן רַחֲמִנוֹת עָלָיו

התכללות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה התכללות של חסד וגבורה – היא נקראת בשם "תפארת". וְאַחֲרֵי כָךְ, – אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שההתעוררות היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת ה"רחמים", כְּבֹא הַהַשְׁפָּעָה לְיָדֵי מַעֲשֵׂה, דְּהִינוּ בְּשַׁעַת הַהַשְׁפָּעָה מִמֶּשֶׁ²⁶ – כלומר, לא כשהוא לומד את הענין לעצמו, אלא – בהכנה להשפיע אותו ענין ממש לאחר מכן, צִדִּיק לְהַתְנַעֵץ – ולהתבונן, אִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ, בְּדֶרֶךְ שִׁיּוּבָל הַמִּקְבָּל לְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה²⁷, בְּגוֹן שְׂרֹוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ דְּבַר חֲכָמָה לְלַמְּדָה לְבָנוֹ, – שלאב יש חשק גדול

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסד) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתיו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

כְּמוֹ שֶׁהוּא שֶׁכָּל דָּק מְאֹד בְּמַחֲוֹ וְשִׁכְלוֹ, רַק יִשְׁתַּנֶּה קֶצֶת מִדְּקוֹת שֶׁכָּלוּ וְיִתְהַנֶּה שֶׁכָּל שְׂאִינוֹ דָּק כְּלִפְפֹּה, כְּדִי שְׂיוֹכֵל הֵבֵן לְקַבֵּל בְּמַחֲוֹ וְהִבְנָתוֹ, וְהוּא מִמֶּשׁ, עַל־דִּרְדֹּר מִשָּׁל, כְּטַפָּה – שֶׁל זֶרַע, הַיּוֹרֶדֶת מִמַּחֲוֹ שֶׁהִיא דֶּקָה מְאֹד

[מֵאֲדָר], וְנַעֲשִׂית גִּסָּה

וְחִמְרִית מִמֶּשׁ בְּכָלִיּוֹת

וְתֵרִין בִּיעִין. – זוּהִי

הִירִידָה וְהַהֲגַשְׁמָה

שֶׁנַּעֲשֶׂה בִשְׁכַל הַמִּשְׁפִּיעַ,

שִׁיחִיה לְפִי עֵרֶךְ שֶׁכַל

הַמִּקְבֵּל. וְגַם "נִצְחָה"

וְ"הוֹדָה" נִקְרָאִים

"שְׁחָקִים" וְ"רַחֲמִים"

שְׂשׁוֹחָקִים מִן לְצִדִּיקִים,

– הַשֵּׁם שֶׁל רִקִּיעַ

"שְׁחָקִים" הוּא עַל שֵׁם

שְׂשׁוֹחָקִים מִן

לְצִדִּיקִים²⁸, זוּהִי עֵינִן

נוֹסֵף בְּ"נִצְחָה" וְ"הוֹדָה"

שֶׁהֵן מַחֲלֻקֹת אֶת הַשֶּׁכַל

לְחֻלְקִים רַבִּים. וּבִלְשׁוֹן

רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן: כְּמוֹ הַפְּחוּחַן

[חֲטִימִים] בְּרַחֲמִים, עַל־

דִּרְדֹּר־מִשָּׁל, שְׂמִפְרָד

הַחֲטִימִים לְחֻלְקִים דְּקִים

מְאֹד – כִּדְ צִרְיָה הָאֵב

לְהִקְטִין הַשֶּׁכַל וְדִבֵּר

חֲכָמָה שְׂרוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ

לְבָנָה, וְלְחֻלְקִים לְחֻלְקִים רַבִּים, וְלֹמֵר לֹא מַעֲטַ מַעֲטַ – מִן

הַשֶּׁכַל, כְּמוֹעֲצוֹת וְדָעָת. – מֵה לֹמֵר לֹא וּמֵה לֹא לֹמֵר לֹא,

עֵינִן חֲלוּקֹת הַשֶּׁכַל וְגִילּוֹי חֻלְקִים מִסּוּיִימִים בִּלְבַד מֵהַשֶּׁכַל, הוּא

צִמְצוּם בְּעוֹמֵק הַשֶּׁכַל, נוֹסֵף עַל הַצִּמְצוּמִים הָאֲמוּרִים לְעִיל

בְּאוֹרֵךְ וְרוּחֵב הַשֶּׁכַל, כֵּךְ שֶׁכַל שֶׁשֶׁת הַקְּצוּת שֶׁל הַשֶּׁכַל,

אוֹרֵךְ, רוּחֵב וְעוֹמֵק – יִשְׁנֶה הַ"פְּעוּלָה" שֶׁל הַכְּלִיּוֹת הַיּוֹעֲצוֹת

שֶׁל "נִצְחָה" וְ"הוֹדָה". וְגַם בְּכָלִל, בְּחִינַת "נִצְחָה" הוּא לְנִצְחָה

וְלַעֲמֹד נִגְדָה כָּל מוֹנֵעַ הַהֲשַׁפְעָה וְהַלְמוּד מִבֵּית

וּמַחֲזִין, – גַּם דְּבָרִים שֶׁהֵם פְּנִימִיִּים וּמוֹנְעִים מִלְּהַשְׁפִּיעַ לֹא

וּמִלְּמוּד אֲתוֹ, וְגַם דְּבָרִים שֶׁהֵם מְנִיעוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, מִבֵּית –

הֵינִי לְהַתְחַזֵּק נִגְדָה מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם שְׂכָאֵב עֲצָמוֹ,

שֶׁהִיא מְעוֹרֶרֶת דִּינִים בְּרָצוֹנוֹ עַל בָּנוּ, לֹמֵר שְׂאִינוֹ רְאוּי

לְכֶךְ עֲדָן – לְהַשְׁפִּיעַ לֹא חֲכָמָה עֲמוּקָה וְשִׁכְל עֲמוּקָה זֶה – אֵלָּא

עֲלִיו לְהַתְחַזֵּק כִּנְגַד זֶה – וְלַהֲשִׁיעַ לֹא. זֶה מִשְׁמַעוֹת "נִצְחָה"

לְגַבִּי הַמְּנִיעוֹת מִבֵּית, לְהַשְׁתַּלֵּט עַל הַמְּנִיעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבִּתְּכוֹ

הוּא. (בְּכַתְבִּיד נִרְשֵׁם: חֲסֵר). – בְּכַתְבִּי־הַיָּד שֶׁעֵינִי בָּהֶם כְּדִי

לְהַשְׁפִּיעַ לְבֵן מֵה שִׁיּוֹת, אִם יֵאֱמָרֶנָּה לוֹ כְּלָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׁכְלוֹ – לֹא יוֹכֵל הֵבֵן לְהִבִּין וּלְקַבֵּל, – גַּם מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁכַל כְּפִי שֶׁהוּא אֲצֵל הָאֵב (הַמִּשְׁפִּיעַ) עֲדִין מְדִי מְכִדִי שֶׁהֵבֵן יוֹכֵל לְהִבִּינוּ וּלְקַלְטוֹ – אֵלָּא הוּא מוֹכֵרָה קוֹדֵם לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשֶּׁכַל

בְּעֵינִן אַחֵר לֹא כִלְכֶךְ

עֲדִין (כְּמוֹ בְּמִשָּׁל שֶׁלֹּמֶטָה

מִהֶנְמַשֵּׁל), וְגַם מִפְּנֵי שֶׁכַל

הַעֲשִׂירוֹת שֶׁל הַשֶּׁכַל עַל

כָּל פִּרְטָיו וְסִבְרָא הַנוּטָה

לְצַד אֶחָד וְסִבְרָא הַנוּטָה

לְצַד הַשֵּׁנִי – הִרִי זֶה

עֲשִׂיר מְדִי מְכִדִי שִׂיּוּכֵל

הֵבֵן (הַמִּקְבֵּל) לְקַבֵּל אֶת

הַשֶּׁכַל, אֵלָּא הוּא מוֹכֵרָה

מִקּוֹדֵם לְהַפְרִיד אֶת הַשֶּׁכַל

לְחֻלְקִים, לֹא לְגַלּוֹת לוֹ אֶת

כָּל הַפִּרְטִים, אֵלָּא פִּרְטִים

מִסּוּיִימִים שֶׁל הַשֶּׁכַל,

שִׁיחִיה קָל לוֹ לְקַבֵּל, רַק

שְׂצִירָה לְפִסְדָה לוֹ בְּפִסְדָה

וְעֵינָן אַחֵר, – מִשָּׁל,

שֶׁהוּא עֵינִן שֵׁנִי, לֹא אוֹתוֹ

עֵינִן שֶׁל הַשֶּׁכַל וְהֶנְמַשֵּׁל,

דְּבִיר דְּבִיר עַל אֲפָנָיו, –

כְּלֹמֵר, שֶׁאֵין הוּא מְגַלָּה

לוֹ שְׁתֵּי הַסִּבְרֹת שֶׁהֵן

לְחִיּוֹב וּלְשִׁלִּילָה, אֵלָּא

בְּאוֹפֵן אֶחָד – אוֹ אֶת

הַסִּבְרָא הַנוּטָה לִזְכוּת אוֹ הַסִּבְרָא הַנוּטָה לְחִיּוֹב, אוֹ לְהַכְשִׁיר אוֹ לְפַסּוֹל וּכְדוּמָה, וְכַל זֹאת כְּדִי שִׂיּוּכֵל לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁכַל, מַעֲטַ

מַעֲטַ, – מִן הַשֶּׁכַל הוּא מִשְׁפִּיעַ לוֹ, וְלֹא כָּל הַשֶּׁכַל. כְּלֹמֵר, גַּם

בְּאוֹרֵךְ הַשֶּׁכַל, בִּירִידָת וּבַהוֹרֶדֶת הַשֶּׁכַל, מִן הַהֲכָרָה שִׁיחִיה

צִמְצוּם בַּהֲתָאֵם לְכוּשֵׁר הַקְּלִיטָה שֶׁל הַמִּקְבֵּל, וְגַם בְּרוּחֵב

הַשֶּׁכַל, בְּפִרְטָיו הַרְבִּים שֶׁל הַשֶּׁכַל, מִן הַהֲכָרָה שִׁיחִיה צִמְצוּם,

כְּדִי שֶׁהַמִּקְבֵּל יוֹכֵל לְקַלּוֹט אוֹתָם, וּבְחִינַת עֲצָה זֹאת – הַמִּייעֶצֶת

לוֹ אֵיךְ לְהַשְׁפִּיעַ אֶת הַשֶּׁכַל, נִקְרָאֶת "נִצְחָה" וְ"הוֹדָה", שֶׁהֵן

"כְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת"; – כֵּשֶׁם שֶׁבִּגּוּף הָאָדָם יֵשׁ לְכָלִיּוֹת (גַּם)

תִּפְקִיד שֶׁל עֲצָה (מִייעֶץ), כֵּךְ גַּם בְּנַפֶּשׁ, מִדּוֹת "נִצְחָה" וְ"הוֹדָה"

הֵן הַכְּלִיּוֹת הַמִּייעֶצֶת כִּי־צַד לְהַשְׁפִּיעַ, וְגַם [נִסָּח אַחֵר: וְהֵן] –

בְּרוּחָנִיּוֹת, "תֵּרִין בִּיעִין", – שְׁנֵי הַבִּיעִין הַמְּבַשְּׁלִים הַזֶּרַע, –

כְּמוֹ שֶׁבִּגְשָׁמִיּוֹת, בִּישׁוּל הַזֶּרַע הוּא עַל־יְדֵי הַ"תֵּרִין בִּיעִין", כֵּךְ

בְּרוּחָנִיּוֹת, בְּדִבְרֵי הַשְׁפָּעָה, זֶה עַל־יְדֵי הַמִּדּוֹת "נִצְחָה" וְ"הוֹדָה",

שֶׁהִיא הַטַּפָּה הַנִּמְשַׁכֶּת מִמַּחֲוֹ, דְּהֵינִי דְּבִיר חֲכָמָה וְשִׁכְל

הַנִּמְשָׁךְ מִשֶּׁכַל הָאֵב, – הַמִּשְׁפִּיעַ שֶׁכַל לְבָנוּ, שֶׁלֹּא יִמְשָׁךְ

²⁸ "שְׁזָהוּ - מִלִּי וְיִסּוֹד כְּדִלְקָמָן". 28. הָעֵרֶת כֵּךְ אֲדַמּוּרִי שְׁלִיטִ"א: "כִּנְל" סוּף שֶׁהִיחֹה"א, מַחְגִּיגָה יב, ב'.

אלו] – לא היה מבין כלל כפי כְּמוֹ עֲבָשׁוֹ, שְׁאֵבֵי מְקָשָׁר שָׁכְלוּ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ פָּנִים אֶל פָּנִים³⁰ בְּאַהֲבָה וְחֶשֶׁק, שְׁחֹשֶׁק מְאֹד שִׁיבִין בְּנֵו, – שזה לא רק רצון, מה שהוא רוצה שהבן יבין, אלא חשק ורצון, רצון שכלול בו תענוג (שזה ענין "יסוד", סוג

כזה של התקשרות). אחרי המלים "שמדבר בעדו ולומד לעצמו", כתוב באותיות קטנות: בכתב יד קודש אדמו"ר בעל "צמח צדק" (בדרוש כי ידעתיו סעיף י"ג)³¹ שהועתק שם לשון זה) ליתא – אין – תיבות (אלו] – שכן, לא זו בלבד שאינו דומה כשלומד אותו ענין לעצמו לשלומד אותו עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות וכו' – אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו

בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן. וְכָל מֶה שֶׁהַחֶשֶׁק וְהַתְּעֵנוּג גְּדוֹל³² – כִּךְ הַהֲשַׁפְעָה וְהַלְמוּד גְּדוֹל, שֶׁהֵבֵן יוֹכֵל לִקְבֹּל יוֹתֵר, וְהָאֵב מְשַׁפֵּעַ יוֹתֵר, – עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, בִּי עֲלִיָּדִי הַחֶשֶׁק וְהַתְּעֵנוּג מְתַרְבֶּה וּמְתַגְדֵּל שָׁכְלוּ – של האב, בְּהִרְחֵבַת הַדַּעַת לְהַשְׁפִּיעַ וּלְלַמֵּד לְבָנוֹ (וְכֵמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלֵ בְּגִשְׁמִיּוֹת מְמִשׁ, – בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי, רַבּוֹי הַזֶּרַע הוּא מִרְבֵּי הַחֶשֶׁק וְהַתְּעֵנוּג, וְעַל־יָדֵי זֶה מְמִשֵּׁךְ הַרְבֵּה מִהֶמֶח, – משם באה טיפת הזרע, וְלִבֵּן הַמְשִׁילוֹ חֲכָמִי הָאֵמֶת לְזוּוג גִּשְׁמִי, – שכן, בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו שהם בהשפעה של משפיע למקבל בזיווג גשמי, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר). – על כל פנים, ענינה של בחינת ה"יסוד" – הוא ההתקשרות בחשק ותענוג מהמשפיע אל המקבל³³.

וְהֵנָּה, מִדּוֹת אֵלֹ – שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הֵן בְּחִינֹת חִיצוֹנִיּוֹת – המדות החיצוניות, שֶׁנִּבְנֶשׁ, וְכִתּוּבֵן מְלַבְּשׁוֹת מִדּוֹת פְּנִימִיּוֹת, – מדות שהן יותר נפשיות, והן

להשוות לאגרות הקודש הנדפסות – כשהכינו "תניא" זה לדפוס³⁴ – נרשם "חסר". ההסברה לכך היא: א) מניעות "מחוץ", מניעות חיצוניות, אין רבנו הזקן מסביר. וכתוב על כך הרבי שליט"א: שצריך עיון אם המניעות מחוץ יותר פשוטות מאשר המניעות

"מבית", ואדרבא – "מבית" יותר פשוט. אלא – כתוב הרבי שליט"א – הביאור על המניעות "מחוץ" כלול במה שצוין כאן שחסר באגרת. (ב) בהתאם למה שלמדנו הפירוש של "ובכלל בחינת נצח", שבכלל ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על המניעות והעיכובים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה שרבנו הזקן אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד" אין ענין דומה שיוכלל בכלל של

בחינת "הוד" – כפי שהדבר ב"נצח", ענין הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים "וגם בכלל בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח" בכלל – לא פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת "הוד", ששתיהן הן "כליות יועצות", ו"תריץ ביעין", ו"שחקים ששוחקים מן", אלא ענין ה"נצח" בכלל – כללות ענין ה"נצח", ושעל כך הוא אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים באופן כזה, חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" – וזהו הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד". וּבְחִינַת "יסוד" היא, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלֵ, הַהֲתַקְשְׁרוֹת שֶׁמְקָשָׁר הָאֵב שָׁכְלוּ בְּשָׁכְלָ בְּנֵו בְּשַׁעַת לְמוֹדוֹ עִמּוֹ בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן, שְׁרוּצָה שִׁיבִין בְּנֵו; – שמצד הרצון ישנה ההתקשרות, ההתמסרות וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל הבן (המקבל), וּבְלִעָדֵי זֶה, – בלי ההתקשרות של מדת ה"יסוד", גַּם אִם הָיָה הֵבֵן שׁוֹמֵעַ דְּבוּרִים אֵלּוֹ עֲצָמָם מִפִּי אָבִיו [שֶׁמְדַבֵּר בְּעָדוֹ וּלְמוֹד לְעַצְמוֹ] (בכתב־יד קודש אדמו"ר בעל צמח־צדק נשמתי־עין, בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הרר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".
30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "נראה הטעם: בכי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבוא ההשפעה לידי מעשה - שמוזה מובן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלליג של המשפיע כי ההשפעה היא

בְּגִדוֹלִים – במבוגרים עצמם, תלוי הדבר גם בקטנות וגדלות שכל המבוגר, "לְפִי שִׁכְלוֹ יִהְיֶה אִישׁ"³⁴, – "איש" הוא תואר המדות, כפי שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו"; הרי שבח והילול המדות גם הם בהתאם לשכל, כִּי לְפִי רֹב חֻקָּתוֹ –

כִּךְ הוּא רֹב אֲהָבָתוֹ

וְחֶסֶדוֹ. וְכֵן שְׁאֵר כָּל

מִדּוֹתָיו פְּנִימִיּוֹת

וְחִיצוֹנִיּוֹת, מְקוֹרָן הוּא

מִחֻקְמַת־בִּינַת־דַּעַת

שָׁבוּ. וְהַעֲקָר הוּא

הַדַּעַת שָׁבוּ, – העיקר

בנוגע למדות, הוא

ה"דעת" באדם, הַנִּמְשָׁךְ

מִבְּחִינַת הַחֻקְמַת־בִּינַת

שָׁבוּ, – שלאחר שהוא

תופס את השכל בכוח

החכמה, נקודת והברקת

השכל, והוא מבין את

השכל על כל פרטיו בכוח

הבינה – הוא מתעמק בדעתו ומתקשר עם המושכל – (הדבר

שהוא מבין) להרגישו ולחוש בו, לא רק להבינו אלא גם

להרגישו, וזה העיקר של המדות, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, כִּי לְפִי

שְׁנֵי דַעוֹת – של בחינת "דעת", בְּנִי אָדָם זֶה מִזֶּה – כִּךְ

הוּא שְׁנֵי מִדּוֹתֵיהֶם. – כפי מדת ה"בר דעת" של האדם –

כך הן מדותיו: אם הוא בר־דעת גדול יותר – מדותיו גדולות

ויציבות יותר; אם אין הוא בר־דעת גדול – מדותיו קטנות

ובלתי יציבות. שכן, "דעת" היא הקיום והחיות של המדות,

כפי שרבונו הזקן אומר בפרק שלישי של החלק הראשון של

ספר ה"תניא".

הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שֶׁהֵן – המדות הפנימיות, הן בְּחִינַת אֲהָבָה וְנִרְאָה כו'. דְּהֵינּוּ, עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל, בָּאב הַמְשָׁפִיעַ לְבָנוּ מִחֻמַּת אֲהָבָתוֹ, – הרי פנימיות מדת החסד וההשפעה היא האהבה, ומדת ה"חסד"

היא חיצוניות בלבד לגבי

האהבה, ומוֹנֵעַ הַשְּׁפָעָתוֹ

מִפְּחָדוֹ וְנִרְאָתוֹ, שֶׁלֹא

יָבֹא לְיָדֵי מְכַשֵּׁל חֶסֶד

וְשִׁלּוּם. – הרי שהפחד

והיראה הם הפנימיות של

מדת ה"גבורה", שענינה

שלא להשפיע או למעט

בהשפעה, וכשם ששאר

המדות הן ענפים מאהבה

ומיראה (כפי שאומר

בפרק השלישי של החלק

הראשון של ספר

ה"תניא") – הרי כפי

שהדבר באהבה וביראה,

שהן הפנימיות של מדת "חסד" ו"גבורה", כך הדבר גם

בעניניהן, בשאר המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי

המדות שהן חיצוניות של הנפש. וּמְקוֹרֵן שְׁרֵשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ,

הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא מִחֻקְמַת־בִּינַת־דַּעַת

שֶׁבִּנְפִשׁוֹ, כִּי לְפִי שִׁכְלֵי הָאָדָם – כִּךְ הֵן מִדּוֹתָיו, – אם

שכלו גדול – מדותיו הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן –

מדותיו הן בענינים קטנים, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּמֶן

שֶׁהַחֻקְמַת־בִּינַת־דַּעַת – השכל שֶׁלֹּא הֵן בְּבִחִינַת קָמֶנּוֹת –

כִּךְ כָּל מִדּוֹתָיו הֵן בְּבִרְיִים קָמֶנִי הַעֲרָךְ. – וכשהוא גדל,

שאו שכלו מתגדל – מדותיו הן אז בענינים גדולים יותר, וְגַם

~ שבת קודש כ' אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' 246, באימה וביראה.

שבנפש זו הוא בענינים תחתונים, בענינים של "יש"

ו"מציאות", להבין את מציאותם וכדומה. שכן, כיוון שזו נפש

של קליפה, הרי למרות שזו קליפת "נוגה" שיש בה גם טוב,

בכל זאת היא קשורה

ב"יש" ו"מציאות"

ובענינים תחתונים, אֲךְ

בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ, –

לאמית ענין הספירות

בנפש האדם, שזה –

וְהֵנָּה, כָּל זֶה – המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין

ההשפעה, הוּא רַק עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל לְבָד, – אין זה ענין

האמיתי של "ספירות" בנפש, כִּי כָּל זֶה הוּא בְּנִפְשׁ

הַשְּׁכֵלִית הַתַּחְתּוֹנָה

שֶׁבָּאָדָם, הַבָּאָה

מִקְלִיפַת נִגְהָ. – נפש זו

היא "תחתונה" שנמשכת

לענינים (ארציים)

תחתונים, ואף ענין השכל

אגרת הקדש

והנה כ"ז הוא

רק עד"מ לְבָד כִּי כ"ז הוּא בְּנִפְשׁ הַשְּׁכֵלִית הַתַּחְתּוֹנָה

שבאדם הבאה מקליפת נוגה אך באמת לאמית

עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל). 34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא.

שָׁכְלוּ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ – שמה שהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך התבוננות עמוקה של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, **גַּם בְּדַבְרוֹ**. – שאמירתו שבחיו של הקב"ה כדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של

שכל ושל מחשבה. כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות – מדת ה"תפארת" – ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ – הרי זה גם כן בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין השבחים, והן, שכל ומחשבה ודיבור. **וְכֵן – במדת ה"נצח", לַעֲמֹד בְּנִצְחוֹן נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מַעֲבֹדֹת ה' וּמַלְדִּבְקָה בּוֹ, וְנֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מַלְהוּת בְּבוֹד ה' מְלֵאוֹ** – ובהתגלות, **אֵת כָּל הָאָרֶץ, בְּמַלְחָמוֹת ה' אֲשֶׁר נִלְחַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם שְׁלֹום.** – שענין המלחמות והנצחונות בא

מצד מדת ה"נצח" של הנפש האלקית, **וְכֵן – במדת ה"הוד", לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְהוֹדוֹת לַה', – בבחינה של הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, אֲשֶׁר מִחֵיה וּמִתְהוֹת אֵת הַכֹּל, וְהַכֹּל בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת אֲצִילוֹ, וּבְקֵא קְמִיָּה – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, בְּלֹא חֲשִׁיב, – נחשב לכולם, וְכֵאֵין וְאִפְסָם מִמֶּשׁ. וְאֵף שֶׁאֵין אָנוּ מְשִׁיגִים אֵיךְ הוּא הַכֹּל אִפְסָם מִמֶּשׁ קְמִיָּה – לגבינו. שכן, הקב"ה הרי ברא הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" – גם מצד הכוח האלקי המהווה והבורא, אֶת־עַל־פִּיכָן, מוֹדִים אֲנִיחָנו בְּהוֹדָאָה אֱמִיתִית – הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, שֶׁכֵּן הוּא בְּאֵמֶת לְאֵמֶתָּה. – שהאמת האמיתית היא כמו "דעת עליון", שהכל הוא כ"לא ממש" ובטל במציאות לגבי הקב"ה, שלא כפי שהוא ב"דעת תחתון" שקיים "יש" אלא שה"יש" בטל לאלקות³⁹, זה בא מצד מדת ה"הוד", ההודאה והביטול לאמת למרות שלא מבינים אותה. וּבְכָל־זֶה – של מדת ה"הוד", **גַּם־כֵּן, לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ, וְלֹא לְהִיּוֹת כְּפּוֹי טּוֹבָה חֶסֶד****

בְּנַפְשׁ הַעֲלִיּוֹנָה הָאֱלֹהִית, שֶׁהִיא "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל", – כמוסבר בפרק שני של החלק הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל", שנפש זו היא נפש עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של אלקות, **כָּל הַמְדוּת, פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן לַה' לְבָדוּ.** – גם ה"חסד" שהוא מדה חיצונית וגם האהבה שהיא פנימיות החסד – הם שניהם להקדוש ברוך הוא לבדו, **כִּי מַחֲמַת אֱהָבַת ה' וּמִרְבַּח חֲפָצוֹ לְדַבְקָה בּוֹ, הוּא חֲפִיץ – ברצון פנימי לעשות חֶסֶד בְּדִי לְדַבֵּק בְּמִדּוֹתָיו, – של הקדוש ברוך הוא, בְּמֵאֵמֶר רַ"ל עַל פֶּסוּק⁴⁰: "וּלְדַבְקָה בּוֹ" – "הִדְבֵּק בְּמִדּוֹתָיו". – כיצד יכול אדם להתדבק בהקדוש ברוך הוא – הרי זה על ידי שהוא מתדבק במדותיו, וכמו שהקב"ה הוא רחום – כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד – הרי זה המניע הפנימי הטמון**

ברצונו לעשות חסד – וזאת כדי להתדבק בהקב"ה. **וְכֵן בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה, – חִיצוֹנִיּוֹת הִירָאָה – היא גם כן רק בענינים של אלקות, לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים וּלְעֲנֹשָׁם בְּעֲנִשֵּׁי הַתּוֹרָה, – שזה ענין של "גבורה", וְכֵן לְהַתְגַּבֵּר עַל יָצְרוֹ, וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ – להיבדל, בְּמֵתָר לוֹ, וּלְעֲשׂוֹת גְּדֵר וּסְגִי לַתּוֹרָה – כל זה הוא מִפְּנֵי פֶחַד ה' וִירָאתוֹ, פֶּן יָבֹא לִידֵי חֲטָא חֶסֶד וְשְׁלֹום. – שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור⁴¹, ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים לענינים של תורה – כדי שלא יעבור חסד ושלום על אף חטא. הרי, שה"יראה", שהיא המדה הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית, היא גם כן בענינים של הקב"ה – ענינים של תורה ומצוות. **וְכֵן – במדת ה"תפארת", לְפָאֵר אֵת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פֶאֶר, – כמו ספר תורה הדור, תפילין יפות, וכדומה, שזו מדת ה"תפארת", מלשון יופי, וּלְדַבְקָה בְּשִׁבְחָיו – במתן שבח להקב"ה, בְּכָל בְּחִינּוֹת נִפְשׁוֹ, – שזה "תפארת", מלשון "לפאר" ולשבח, דִּהְיֵינוּ בְּהַתְבַּוְּנָנוֹת****

36. עקב יא, יב. 37. ר"ח שער הקדושה פט"ו. ובכ"מ. 38. סנהדרין סה, א. 39. ראה לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך.

בענין "יסוד", התקשרות בחשק ובתענוג באלקות, לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בַּה' חַיִּי חַיִּים, – המחיה את החיים עצמם, וְלִדְבָקָה בּוֹ – בהקדוש ברוך הוא, בְּדִבְקָה וְחֲשִׁיקָה, בְּחֶשֶׁק וְתַעֲנוּג נִפְלָא. – שזה מצד מדת ה"יסוד",

ההתקשרות באלקות

בחשק ותענוג נפלא,

וּבְמַדַּת מַלְכוּת, – של

הנפש האלקית שהיא

באלקות, לְקַבֵּל עָלָיו

עַל מַלְכוּתוֹ וְעִבּוּדוֹתָיו

כְּעִבּוּדָתָהּ כָּל עֶבֶד

לְאֲדוֹנָהּ בְּאֵימָה

וּבִירְאָה. – כך יעבוד

את הקדוש ברוך הוא

באימה וביראה מצד

ה"קבלת-עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים. רבנו

הזקן הסביר כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות",

כפי שהן כולן באלקות – בנפשו האלקית של יהודי.

אגרת הקדש

ח"ו ובכלל זה להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו באצי' ובריאות עליונים ותחתונים שהם משובחים עד אין תכלית [נ"א חקר] ונאים וראויים אליו ית' וית' והוא מלשון הוד והדר וכן במדת צדיק יסוד עולם להיות נפשו קשורה בה' חיי החיים ולדבקה בו בדבקה וחשיקה בחשק ותענוג נפלא ובמדת מל' לקבל עליו עול מלכותו ועבודתו כעבודת כל עבד לאדונו באימה וביראה

וְשִׁלּוּם. – שאינו מכיר בטוב שעשו לו, אלא שיתן תודה להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה אתנו, זה ה"הוד", מלשון הודאה – להודות, וּבְכָלֵל זֶה, – של מדת ה"הוד", לְהוֹדוֹת עַל כָּל שִׁבְחָיו וּמְדוּתָיו וּפְעוּלוֹתָיו בְּאֲצִילוֹת וּבְרִיאוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם מְשֻׁבָּחִים עַד אֵין תְּכֵלֵת [נִסָּח אַחֵר: חֶקֶר], וְנֵאִים וְרֵאִוִּים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה, וְהוּא מְלִשּׁוֹן ה"הוד וְהִדְר". וְכֵן בְּמַדַּת – יסוד, הנקראת "צדיק יסוד עולם"⁴⁰, – שגם

היא, כפי שהיא בנפש

האלקית, היא באלקות, כפי ועל-דרך שדובר לעיל, במשל,

בענין ההשפעה, ש"יסוד" הוא ענין ההתקשרות בחשק

ותענוג להשפיע לבנו (המקבל), כך יאמר רבנו הזקן להלן

40. משלי י, כה.

המשך מעמוד 216

12 שהוא היה בן בנו של בלל מלך מואב.
13 הגמרא שבה לעסוק במעשה בנותיו של לוט: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ
14 אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנֵּיִן יֵשׁ לְלַמּוּד שְׁאִין הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ
15 ו-מונע) שכר מכל בריה, על כל מעשה טוב שנעשה, ואפילו שִׁכָּר
16 שִׁיחָה נָאָה – דיבור בלשון נקיה. והוא מבאר שיש ללמוד זאת
17 מְהֵרָא – ממעשה בנות לוט, דָּאִילוּ הִבֵּת הַבְּכִירָה דְּקַרְיָיִת – שקראה
18 לבנה הנולד לה מאביה מואב, דְּהֵיִינוּ שְׂגִילָתָהּ בְּשִׁמּוֹ שְׁנוּלָד
19 מאביה ולא כיסתה הדבר, לְפִיכָךְ אָמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא – אמר לו
20 הקדוש ברוך הוא לְמִשָּׁחָה כאשר צִוִּהוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִלְחֲמוּ
21 בְּמוֹאָב, אֵל תִּצֹר אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּנֶה בָּם מִלְחָמָה (דברים ב ט), ויש
22 לדייק מדברי הכתוב, שְׁמִלְחָמָה

1 עושה איזו טובה או הנאה לצדיק, רעה היא בשביל הצדיק ואינו
2 נהנה מכך כלל, ונמצא שאף יעל לא נהנתה מן העבירה, ועל כן
3 משבחה הכתוב.
4 הגמרא שבה לעסוק במימרא של רב: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,
5 לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אִפְּלוּ אִם הוּא עוֹסֵק בְּהֵן עֵתָה
6 שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, לְפִי שְׁמִתוֹף שְׁעוֹסֵק בְּהֵן מִתְחִילָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, סוּף
7 דְּבַר פֶּאֶר לְעוֹסֵק בְּהֵן לְשִׁמָּה. ויש ללמוד זאת מבלק בן צפור מלך
8 מואב, שֶׁשִּׁכָּר אֲרֻבָּעִים וְשָׁנִים קִרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בְּלֶק הִרְשָׁע כֹּאשֶׁר
9 שִׁכָּר אֶת בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן וְיִצְתָה מִמֶּנּוּ רוּת
10 הַמּוֹאבִיָּה. ומנן אנו יודעים שהיתה מורעו של בלק, דָּאֵמַר רַבִּי
11 יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, רוּת הַמּוֹאבִיָּה הִיתָה בַּת בְּנוֹ שֶׁל עֲגִלּוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב,

המשך מעמוד 218

11 בְּיָמָיו, שהוא היה המלך האחרון ממלכי בית דוד. ומה היה שְׁמוֹ
12 מִתְחִילָה, מִתְּנִיָּהּ הָיָה שְׁמוֹ, שְׁנֵאֲמַר (מלכים ב' כד יז) וְיִמְלֹךְ מֶלֶךְ כָּבֵל
13 אֶת מִתְּנִיָּה דָּוִד תִּתְּנֵהוּ וְיִשָּׁב אֶת שְׁמוֹ צִדְקָהוּ, דְּהֵיִינוּ, שְׁנוּבֹדְנִצֶּר
14 מֶלֶךְ בָּבֶל הִגְלָה אֶת יִכְנִיָּה לְבָבֶל, וְהַמֶּלֶךְ בְּמִקְוָמוֹ אֶת מִתְּנִיָּה דָּוִד
15 שֶׁל יִכְנִיָּה, וְשִׁנָּה אֶת שְׁמוֹ לְצִדְקָהוּ, וְכך אָמַר לוֹ, יְהִי יְצִדִּיק עֲלֶיךָ
16 אֶת הַדִּין אִם תִּמְרֹד בִּי, כְּלוּמָר, שֶׁהִשְׁבִּיעוּ בְּשֵׁם ה' שֶׁלֹּא יִמְרֹד בּוֹ,
17 (שְׁנֵאֲמַר וְיִבְיָאָהוּ בְּכֵלָה) וְיֵשׁ לְלַמּוּד זֹאת מִדְּבָרֵינוּ (דברי הימים ב' לו יג)
18 וְנֵם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶרֶד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בְּאֵלֵהֶם, דְּהֵיִינוּ שֶׁלֹּאֲחֵר
19 מִכֵּן מֶרֶד בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר, אֵף שֶׁמִּתְחִילָה הִשְׁבִּיעוּ בְּשֵׁם ה' שֶׁלֹּא
20 יַעֲשֶׂה כֵּן.

1 לְבָנִים – בנו השלישי של יאשיהו, לאחר יהויקים ויהואחז, וְיָמָיו –
2 ומה היא כוונת הכתוב 'רביעי', שהיה רביעי לְמַלְכוּת – שְׁמֹלֶךְ
3 רביעי לאחר מותו של אביו יאשיהו, דְּמַעֲקֵרָא – שבתחילה מֶלֶךְ
4 יְהוֹאָחָז, וְלְבָשׁוֹף – ולאחריו מלך אחזי יְהוֹאָקִים, וְלְבָשׁוֹף – ולאחריו
5 מלך יְכִנִּיָּה בְּנוֹ שֶׁל יְהוֹאָקִים, וְלְבָשׁוֹף מֶלֶךְ צִדְקָהוּ בְּנוֹ שֶׁל יִאֲשִׁיָּהוּ,
6 אַחֲרֵיהֶם שֶׁל יְהוֹאָחָז וְיְהוֹאָקִים.
7 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנֵינוּ, הוּא שְׁלֹוֹם הוּא צִדְקָהוּ,
8 וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁלֹוֹם, שְׁהָיָה מְשׁוּלָם – מושלם ותמים כְּמַעֲשָׂיו,
9 שהיה צדיק גמור ובעל מעשים טובים. אֵיבָא דְאֵמָרִי – ויש אומרים
10 שֶׁלֶכֶךְ נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁלֹוֹם, לְפִי שְׁשָׁלְמָה (נְסִתִּימָה) מַלְכוּת בֵּית דָּוִד

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	יד אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. מ"מב. תניא: טו. להבין . . . קכא הכלולה מהן. מהוראות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: להנזר ממלחמת תנופה עד קצה האחרון, לא מפני שאין לנו במה לנצח או מפני מרד לב, אלא מפני שאת כל כחותינו עלינו להקדיש אך ורק לחזק בנינו, בנין התורה והמצות בקדשה ובטהרה. ועל זה עלינו למסר את נפשותינו במסירות נפש בפעל ולא רק בכח.			

יום שני	יום רביעי	טו אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י. תהלים: עו"עח. מג"מה. תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה. התפסדות ישיבת "תומכי תמימים": יום א טו אלול תרנ"ז. התחלת הלימוד בנגלה ודא"ח [=תפסדות, דברי אלוקים חיים]: יום ד חי אלול תרנ"ז. בליל שמחת תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה ששם "תמימים".			

יום שלישי	יום חמישי	טז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. מו"מח. תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'. רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואס קומען ארויס פון איהר ביו ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען א טובה, טוט מען א טובה אט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.			
תרגום			
רבנו הזקן פרש המאמר "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [=אדם קדמון, דרגה עלאית ביותר בקדשה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחדות], ושם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות היוצאות ממנה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.			

יום
רביעי

יום שישי

יוז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז. מט"נא.
תניא: והנה מדות . . . ככג מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".

תרגום

רבינו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא היה בליאזנא [ב]שבת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קדם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.
כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא בשמעות שום קללות".

יום
חמישי

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לששי עולה הבעל-קורא, ומעצמו:

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט. נב"נד.
תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד. יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.
יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראפטראגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמח בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אליך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין ארט אין דעם אנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאר מפירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דארטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הַלֵּדֶת אֶת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּשָׁנַת תנ"ח. יום שְׁנַתְגָּלָה אֵלָיו מוֹרוֹ וְרֵבּוֹ הַקָּדוֹשׁ – תפ"ד. יום שְׁנַתְגָּלָה הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב – תצ"ד.
יום הַלֵּדֶת אֶת רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן – תק"ה.

תָּכֵן תּוֹרַת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּשַׁבַּת פְּרִשְׁת תְּבוּא ח"י אֱלוֹל תרנ"ב אַחֲרֵי קִבְּלַת שַׁבָּת: "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ גּו'". 'אָרֶץ' לְשׁוֹן מְרוֹצָה וּלְשׁוֹן רָצוֹן, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ. כְּשֶׁתִּגִּיעַ אֶל הָרָצוֹן שֶׁהוּא מִתְּנָה מִלְמַעְלָה וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, צְרִיכָה הָעֲבוּדָה לִהְיוֹת 'וְיִשְׁבֹּת' ל"הוֹרִידוּ", לַעֲשׂוֹתוֹ מִיִּשְׁבֹּת, "וְלִקְחֶתָּ גּו' וְשִׁמַּתָּ בְּטֶנְא", לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת בְּכָלִים, "וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ", עַל יְהוּדֵי לְדַעַת שֶׁהִלִּיכְתּוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֵינָה יִזְמְתּוּ אֶלָּא מוֹבִילִים אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה, וְהַפְּנָה הִיא "לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם", לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹת בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ.

אַחֲרֵי תַּפְּלַת עֲרַבִּית חֹזֵר עוֹד הַפְּעֵם תּוֹרָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהוֹסִיף: "וְהָיָה כִּי תָבוֹא גּו'", עַל מִנַּת שֶׁתִּגִּיעַ לְרָצוֹן כּו', הֲרִי זֶה עַל יְדֵי ש'וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גּו' לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם" – תִּמְסַר אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּדֵי לְפָרֶסֶם שָׁם אֱלֻקוֹת. בְּמָה מְפָרְסָמִים אֱלֻקוֹת? בְּבִרְכָּה וּפְסוּק תְּהִלִּים.

ה'תש"ג

יט אלול

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צ"צ. נה"נז.
תניא: טו. אהוביי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האָט געטייטשט מחוטב עצה ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימיך אויסשעפען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן, עוֹד בִּהְיוֹתוֹ בְּוִיטֵעֶבֶסְק, אָמַר פֶּעַם תּוֹרָה עַל הַפְּסוּק "אַתֶּם נִצְבִּים גּו'", וּפִרְשׁ: "מִחֻטֵּב עֲצָךְ" לְשׁוֹן עֲצָה, יֵשׁ לְעַקֵּר [=לְחַטֵּב] אֶת ה'רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ", "שׂאֵב מִימֶיךָ" – לְשׂאֵב [הַחוּצָה] אֶת הַמַּיִם שֶׁמִּצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג.

ה'תש"ג

כ אלול

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י.
תהלים: צו"ק. נח"ס.
תניא: והנה זהו . . . לב ונפש.

דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראָב־קייט און נידעריקייט.

זֶה שֶׁנִּחְתָּ וְגַם, אֵינּוּ חָשׂ אֶת גְּסוּתוֹ וּנְחִיתוֹתָיו הוּא.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ד אלול ~

מתי מושלמת הגירות?

איסור"ב שם). ואסור באכילת קדשים למרות שנחשב כישראל לשאר הדינים, משום שהגירות כוללת שני ענינים: דין ישראל לענין חיוב מצוות, ובנוסף לכך קדושת ישראל ורוממותם על העמים. ולעצם הכניסה לחיוב מצוות די במילה וטבילה וקבלת מצוות, אך קדושת ישראל שמכוחה הם מותרים באכילת קדשים היא רק על ידי הקרבת הקרבן שבזה נעשה שותף לעבודת המקדש (משך חכמה, פרשת שלח ד"ה 'כל האורח'). ולפי זה, מיושבת עוד קושיא: איך יתכן שגר שלא הביא קרבן ייאסר באכילת קדשים, והרי אפילו לגוי גמור אין זה איסור (ורק הישראל מצווה שלא להאכיל אותו) שהרי גוי אינו מצווה בשום איסור מלבד שבע מצוות בני נח?

ולפי האמור מובן, כי על ידי המילה והטבילה נעשה כישראל לכל דבר, וממילא חלים עליו כל דיני התורה ובכללם איסור אכילת קדשים לפני הבאת הקרבן (תורת מיכאל סי' ג).

הלכות מחוסרי כפרה פרק א, הלכה ב: גר שָׁמַל וְיָבַל, וְעָדִין לֹא הָבִיא קָרְבָּנוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר לֵאכֹל בְּקִדְשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבָּנוֹ, אֵינוֹ מִמְחַפְרֵי בִפְרָח; שֶׁקָּרְבָּנוֹ עָבְבוּ לְהִיּוֹת גֵּר גָּמוּר, וְלְהִיּוֹת כָּל כָּל בְּשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים, שֶׁעָדִין לֹא נַעֲשָׂה כְּבָשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל.

הפוסקים דנו האם גר שעדיין לא הביא את קרבנו, אסור להינשא לבת ישראל או שהקרבן מעכב רק לאכילת קדשים. יש שלמדו מכך שהרמב"ם הביא את חיוב הקרבן גם בין שאר דיני הגירות (בהל' איסורי ביאה פי"ג ח') שהקרבן מעכב לא רק לאכילת קדשים אלא אף להינשא לבת ישראל (אבני נור י"ד סי' שמד).

אך יש שדייקו מדבריו להיפך, שכן בהלכות איסורי ביאה (שם) לא הזכיר שאינו נחשב 'כבשרי ישראל' כמו בהלכה זו ומכך יש ללמוד שרק לאכילת קדשים אין הוא 'כבשרי ישראל' אך לשאר הדינים הוא ישראל גמור (צפנת פענח הל' י"ד).

~ יום שני ט"ו אלול ~

מצורע חסר בוהן יכול להיטהר?

'יד העדים...' משמעו ה'יד' שהיתה לעדים בשעת העדות היא 'תהיה בו בראשונה להמיתו', אבל אם היו גידמים מתחילה, חייבים להמיתו כי זו אותה 'יד' שהיתה להם מתחילה. וכך גם במצורע: אם היו לו בהונות בעת שנצטרע ואחר כך נקטעו, אינו יכול להיטהר, ואם היו חסרים מתחילה יש לו טהרה.

ולפי זה, הקשה ה'תוספות' יום טוב' (נגעים שם): כאן כתב הרמב"ם שמצורע מחוסר בוהן אין לו טהרה עולמית ולא חילק בין נקטע הבהן לאחר שנצטרע או שהיה חסר קודם לכן, ואילו בהלכות סנהדרין (פי"ד ה"ח) פסק שרק "אם נקטע יד העדים אחר העדתם פטור ממיתה, אבל אם היו גידמים מתחילה, יהרג בידי אחריים"!

ומבאר ה'משנה אחרונה' (נגעים שם):

לדעת הרמב"ם יש לחלק בין העדים למצורע: ב"ד העדים' הדין צריך להתקיים כמו שכתוב, אך בגידם מתחילה יש לומר שזו ה'יד' שלו שהרי מצינו בתורה 'יד' אף שאינה 'יד' כפשוטו (לדוגמא: 'וירא ישראל את היד הגדולה', 'ויקח את ארצו

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה א: אֵין לוֹ בִּהֶן יָד יְמִינִית, אוֹ בִּהֶן רֶגֶל יְמִינִית... אֵין לוֹ טְהָרָה עוֹלָמִית.

ביום השמיני לטהרתו, מביא המצורע קרבן אשם, והכהן נותן מדם האשם על בוהן ידו הימנית של המצורע ועל בוהן רגלו הימנית (ויקרא יד, יד). ואם אין לו בוהן יד או בוהן רגל, לדעת חכמים (נגעים פי"ד מ"ט) אי אפשר לטהרו. ומבואר הטעם בגמרא (סנהדרין מה, ב) משום ש'קרא כדכתיב', היינו קיום המצוה צריך להיות עם כל הפרטים האמורים בה, ואחד הפרטים לטהרת המצורע הוא נתינת הדם על הבהונות. וכיון שאי אפשר לקיימו, אינו יכול להיטהר.

וכתבו התוספות (שם ד"ה אין. וזכ"ח הרע"ב נגעים שם) כי זהו רק אם נקטעו הבהונות לאחר שנטמא, אבל אם היו חסרים לפני שנצטרע – אין זה מעכב ויש לו טהרה, כי הגמרא (שם) מדמה את המצורע לחייב מיתת בית-דין שאם נקטעה יד העדים לפני ביצוע הדין, נפטר ממיתה שנאמר 'יד העדים תהיה בו בראשונה', והרי 'קרא כדכתיב' ואם נקטעה היד, אין הדין יכול להתקיים. וזהו דוקא אם נקטעה היד לאחר שהעידו, כי

בתורה. ולכן במצורע סתם הרמב"ם וכתב "אין לו בוהן יד... אין לו טהרה" כי אף אם היה חסר מתחילה אי אפשר לטהרו.

מדי"ו) וגם "יד העדים" אינו כפשוטו אלא שהריגת העדים באה מכח עדותם, אבל במצורע 'בהן יד' ו'בהן רגל' הוא כפשוטו ובין אם נקטע ובין שהיה חסר מתחילה לא מתקיים הכתוב

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

מדוע אין הכהנים ממירים בקרבנות שקיבלו?

האדם המתכפר שהקרבן הופרש לזכותו (תמורה ב, ב, ורש"י שם) ותיצרו התוספות: זה שאמרו "המתכפר עושה תמורה", הכוונה שגם המתכפר יכול לעשות תמורה אבל גם בעל הקרבן עושה תמורה, ואם הכהן שאוכל את בשר הקרבן היה זוכה בו מחיים, היה גם הוא נחשב כבעל הקרבן ויכול להמיר, ולכן הטעם שאינו ממיר הוא שכיון שאינו זוכה בו אין הוא שלו.

וכך ביאר גם הרמב"ם (לעיל ה"ד), "שהמתכפר הוא שעושה תמורה אבל לא המקדיש", וכגון אדם שהקדיש בהמה קרבן שיתכפר בו חברו – המתכפר עושה תמורה, אבל לא זה שהקדיש, "לפי שאינו שלו". ולכן, הקרבן שקיבל הכהן מישראל כדי להקריבו – אם היה זוכה בו בחייו היה יכול לעשות תמורה, כי הרי זה שלו (חק נתן).

הלכות תמורה פרק א, הלכה ט: אין כהנים ממירין בקרבנות וכו' – שאף על פי שהם שלל, אין זוכין בהן מחיים; שאין להן כפושט, עד שיעזוב הדם.

הכהנים שקיבלו קרבן חטאת או קרבן אשם מישראל כדי להקריבם בעבור הישראל אינם יכולים להמירם, כי אף שקרבנות אלו נאכלים על ידי הכהנים הרי אינם יכולים לאכלם לפני זריקת הדם, ואם-כן לא זכו בהם בחייהם ואינם שלהם ולכן אינם יכולים להמירם (תמורה ז, ב).

והקשה ה'חק נתן' (תמורה שם, והיא קושית התוספות שם ד"ה שאין), מדוע צריך את הטעם להלכה זו – שהכהנים אינם ממירים בקרבנות שניתנו להם ע"י ישראל בגלל שאינם זוכין בהן מחיים, והרי גם אם היו זוכים בהם מחיים לא היו הכהנים יכולים להמיר, כי מי שיכול לעשות תמורה בקרבן הוא רק

~ יום רביעי י"ז אלול ~

שלא ישנו את תפקידם

אדם יש תפקיד מיוחד בעבודת ה', בהתאם לשליחות המתאימה לו. אך עלול להיות מצב שהאדם ירצה "להחליף הרע ביפה", היינו, להחליף את שליחותו לאחרת שהיא 'יפה' יותר. לדוגמא: כאשר תובעים ממנו לעסוק בהפצת היהדות, יכול לטעון שאלו עניינים פשוטים השייכים לכל אחד, ועליו מוטל להתעסק בעניינים נעלים יותר, כמו לימוד החסידות וכדומה.

ועל כך יש לדעת:

ראשית, יתכן שיש לו טעות באבחון של ה'יפה' וה'רע', ולמעשה השליחות המוטלת עליו היא ה'יפה'; אך אפילו אם האמת כדבריו שמדובר בעבודה 'יפה' יותר – על כך באה ההוראה מכך שהתורה אסרה להחליף את הקרבן בכל מקרה, גם "להחליף הרע ביפה". והיינו, שאין לעשות שום חשבונות, אלא למלא את השליחות שהוטלה עליו מתוך קבלת עול.

הלכות תמורה פרק ד, הלכה יג: וראו לי, שהיה שאמר הכתוב: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש"... ירדה תורה לסוף מחשבת האדם, וקצת יצרו הרע – שטבעו של אדם נוטה להתרבות קנינו ולחוס על קמונו, ואף על פי שגדר הקדוש, אפשר שחור בו ונחם, ויפדה בפחות משווי. וכן אם הקדיש בהמה... ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע, ויאמר: 'טוב הוא'. לפיכך, סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש".

התורה אסרה להחליף בהמת קרבן בבהמה אחרת, אף אם רוצה להחליף קרבן גרוע (רע) בקרבן טוב יותר (ביפה). והרמב"ם נותן טעם – כי "אם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא", ולכן אסרה התורה להחליף (ג) "הרע ביפה".

ויש לפרש את הדברים בעבודת ה':

כללות ענין ה'קרבן' הוא התקרבות לה', ובפרטיות, לכל

(ע"פ לקוטי שיחות, כרך יו, עמ' 527. תורת מנחם ז"א עמ' 77)

~ יום חמישי י"ח אלול ~

האם נמצאה האבידה?

ואין לחשוש כי זהו חפץ אחר.
אך למעשה נחלקו הפוסקים בדבר: יש אומרים (תבואות שור סי' סג סקט"ו) כי אין סבירות גבוהה יותר שהדבר שאבד הוא הנמצא אלא הדבר נתון בספק, ובטומאה מטהרים בספק כי לשדה או לבית יש 'חזקת טהרה' (קודם שהתעורר הספק היו טהורים), אך לגבי השבת אבידה, הרי לחפץ אין חזקה למי הוא שייך ומספק אסור לקחתו.
אך יש אומרים (נב"י שם) שהכרעה זו נאמרה בוודאות, כי מסבירא יש להניח שהדבר הנמצא הוא זה שאבד וכך גם לגבי אבידה (ראה מנחת יצחק ח"ג סי' יו).
אך כל זה במקום שאינו מיועד בייחוד להנחת דברים אלו ואין לחשוש שגם לאחר נאבד כאן חפץ כזה, אך במקום המיועד לדברים אלו, לכל הדעות יש לחשוש שגם אחר איבד כאן, וכפי שנפסק להלכה (רמ"א ח"מ סי' רסב ס"ט) לגבי המוצא חבית בשפת הנהר, שאם יאמר אדם שנאבדה לו שם חבית אין לתת לו ללא זיהוי ברור, כי כולם פורקים שם את חביותיהם ויש לחשוש אולי חבית זו היא של אדם אחר (ראה מנחת יצחק שם, שו"ת באר יצחק אהע"ז ו').

הלכות טומאת מת פרק ד, הלכה יב: **בְּיוֹת מִן הַמֵּת שֶׁאֵבֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית, וּבִקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַבֵּית טָהוֹר; וְלִכְשִׁימְצָא - הַבֵּית טָמֵא לְמַפְרָע, מֵעַתָּה שֶׁאֵבֵד עַד שֶׁנִּמְצָא.**
המאבד חפץ במקום מסוים ולאחר זמן מצא שם חפץ דומה, האם רשאי לקחתו או עליו לחשוש שהדבר שייך לאדם אחר שאיבד חפץ זה?
שאלה דומה נמצאת בגמרא (פסחים י, א) לגבי שדה שהיה בה קבר ומקומו נשכח, ולאחר זמן נמצא בה קבר. לדעת רבי, "קבר שאבד הוא קבר שנמצא" ואילו לדעת רשב"ג יש לחשוש שהקבר הנמצא הוא קבר אחר וצריך לבדוק את כל השדה כדי לברר שהקבר האבוד אינו נמצא בה.
להלכה, הרמב"ם כותב בהלכה זו שאם אבד בבית כזית מהמת ואחר כך נמצא – "הבית טמא למפרע מעת שאבד עד שנמצא", הרי שמשעת המציאה הבית טהור, ואין לחשוש שהכזית הנמצא הוא אחר והראשון עדיין בבית (בית אפרים אהע"ז סי' יא. וראה נודע ביהודה אהע"ז תנינא סי' ט).
ולכאורה יש ללמוד מכך גם לענין אבידה, שאם אבד חפץ במקום מסוים ונמצא חפץ כמותו, זה שאבד הוא זה שנמצא

~ יום שישי י"ט אלול ~

טומאת הגולל

משום שמעביר את טומאת המת, שהרי נזיר הנטמא ממת צריך לגלח את שערו אך אם נגע בגולל אינו מגלח (נזיר נד, א) ואם הגולל מעביר את טומאת המת, נמצא שהנזיר נטמא מהמת עצמו ומדוע אינו מגלח? אלא בהכרח שטומאת המת אינה עוברת דרך הגולל אלא הגולל עצמו נטמא ומטמא אחרים, ומאחר וטומאת הגולל קלה מטומאת המת, אין הנזיר מוזהר עליה.
והטעם שהגולל נטמא בעצמו אינו משום שמקבל טומאה מהמת, שהרי כאמור דין זה נאמר גם בדבר שאינו מקבל טומאה, אלא עצם היותו משמש למת גורם לו טומאה מצד עצמו, כשם שהמת או השרץ אינם מקבלים טומאה מאחרים אלא טמאים מצד עצמם.
ולכן, משעה שפירש מהמת אינו מטמא, כי טומאתו נובעת בכל רגע מהיותו גולל המשמש למת, ומשעה שפסק מלהיות גולל פסקה סיבת הטומאה וממילא הוא טהור (קובץ שיעורים, כתובות טו).

הלכות טומאת מת פרק ו, הלכה ד: **הַעוֹשֶׂה הַגּוֹלֵל מְדַבֵּר שְׁאִינוּ מְקַבְּלִים טֻמְאָה - בְּגוֹזֵן שְׁהַנִּית עַל גְּבִי הַקֶּבֶר אֶבֶן, או בְּלִי אֶדְמָה... חֲנוּנֵעַ בְּחֵן טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה, מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּגוֹלֵל; וְאִם פָּרְשׁוּ מִלְּהוּיֹת גּוֹלֵל, או שֶׁהִסִּיר הַמֵּת מִתְּחִיתוֹ - הָרִי הֵן טָהוֹרִין.**
ברין זה נחלקו ראשונים. לדעת רש"י (עירובין טו, א) ה'גולל' ממשך להיות טמא גם לאחר שנפרד מהמת, אולם הרמב"ם כותב כי משפסק לשמש כגולל למת, הרי הוא טהור.
ובטעמו של הרמב"ם יש שביארו כי טומאת הגולל אינה משום שהוא עצמו נמצא מהמת והוא חוזר ומטמא אחרים, שהרי מדובר בדבר שאינו מקבל טומאה, אלא המת עצמו הוא המטמא, והגולל הוא רק כ'צניור' שעל ידו עוברת הטומאה מהמת לאדם הנוגע בו אך הוא עצמו אינו טמא.
ולכן, משפירש מהמת אינו מטמא שהרי מעתה איננו מעביר את טומאת המת (ערוך לנר כריתות טו, ב).
אך יש שהוכיחו שטומאת הגולל היא טומאה עצמית, ולא

~ שבת קודש כ' אלול ~

האם מותר לכהן להיכנס לבית של גוי?

שחששו לכך (ראה אגרות קודש יא, עמ' רפא). ויש שביארו את הטעם לכך ע"פ לשון הרמב"ם "מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל הרי זה מטמא כארץ העמים", ומשמע כי זו למעשה תקנה אחת ובתים שגרו בהם גויים בארץ ישראל טמאים מאותו דין של טומאת ארץ העמים, ומאחר שתקנה זו בטלה, אף זו בטלה (ראה טעם ודעת עמ' רל).

אמנם יש מהראשונים החולקים על השוואה זו וסבורים כי טומאת בתי הגויים חמורה יותר מטומאת ארץ העמים, ולשיטתם, אף שהתירו לכהנים איסור טומאת ארץ העמים, אין להתיר מחמת כן טומאת בתי הגויים, אך מכל מקום עדיין יש מקום להקל בכך ע"פ דעת הסוברים שמאחר וטעם האיסור הוא מחשש שהגוי קבר בביתו נפל, הרי בזמנינו שאין רגילים לנהוג כן בטל הטעם ובטלה התקנה, ובפרט בבתי מרוצפים שיש נזק גדול בעקירת הריצוף כדי לקבור מתחתיו ואין לחשוש שעשה כן. ולכן למעשה צריך להחמיר בכך רק במקום שיש חשש סביר שנקברו בו נפלים ובלאו הכי מותר (ראה טעם ודעת שם, טהרת הכהנים עמ' ק).

הלכות טומאת מת פרק יא, הלכה ז: **מקום ששכנו בו גוים בארץ ישראל - הרי זה מטמא בארץ העמים עד שיבדק, שפא קברו בו נפלים.**

בתחילת הפרק, עוסק הרמב"ם בדין הטומאה שגזרו חכמים על ארצות הגויים, וכאן הוא מוסיף כי גזרו טומאה אף בארץ ישראל על בתים שדרו בהם גויים, מחשש שקברו בהם נפלים.

ועל פי זה נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' שסט ס"א): "וכל ארץ העמים אסור לכהן ליטמא בהן". אמנם לדעת רוב הפוסקים בימינו אין איסור לכהן לצאת לחו"ל, כי לא גזרו איסור זה אלא בזמן שארץ ישראל היתה טהורה והיו מתעסקים בטהרות, אך בזמן הזה שבלאו-הכי כולם טמאי מת, לא הוסיפו חכמים לאסור להיטמא גם בטומאה זו שהיא מדרבנן (ראה ש"ך שם סק"ב וט"ו סק"ד).

ולגבי טומאת בתי גויים בארץ ישראל: יש שסברו כי דין זה לא בטל ואסור לכהנים להיכנס לבתים שגרו בהם גויים (ראה תשובות והנהגות ח"ד סי' רסג בשם הרש"ז ריגור), אולם המנהג הרווח אינו כן ולא מצאנו אף בין גדולי ישראל ובעלי הוראה

המשך מעמוד 215

צידה רבה. **אמר ליה רבן גמליאל לרבי יהושע, כל כך הרבה חכמה יש בידך, ואף על פי כן צריך אתה להיות עולה בפסיקה לצורך פרנסתך, ואינך יכול להתפרנס במקומך. אמר ליה רבי יהושע לרבן גמליאל, עד שאאתה תמה עלי שעם כל חכמתי אין אני מתפרנס ברווח, תמה - עליך לתמוה יותר על שני תלמידים שיש לך בפיך, והם רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודנא, שכל כך רבה חכמתם, עד שיודעין לשער במה טפות יש בים, ואף על פי כן אין להם פת לאכול ולא ביד ללבוש. נתן רבן גמליאל את דעתו להושיבם לאותם תלמידים בראש - למנותם על הציבור, כדי שיוכלו להתפרנס מאותה שררה. בשעלה רבן גמליאל ליבשה שלח שלוחים לקרוא להם, כדי למנותם, ולא באו - לפי שלא היו חפצים בשררה. חזר רבן גמליאל ושלח שלוחים פעם נוספת לקרוא להם, ובאו. אמר להם רבן גמליאל, במדומין (סבורים) אתם ששררה אני נושא להם - שהמינוי על הציבור שאני חפץ לתת לכם הוא שררה, ולפיכך לא באתם בפעם הראשונה שקראתי לכם, אין הדבר כן,**

עבר הוה - שעד עתה עבד היה, מאחר שהיו מוטלים עליו כל עניני הציבור. והרי זה כי הא - כמו במעשה שהיה, דרך גמליאל ורבי יהושע הוה אולי בפסיקה - היו מפליגים בספינה, בחדרי דרך גמליאל הוה פיתא - רבן גמליאל נטל עמו צידה לדרך, בחדרי רבי יהושע הוה פיתא וסולתא - ואילו רבי יהושע נטל עמו צידה לדרך לחם וסולת (קמח חיטים נקי), מאחר ואירע עיכוב במהלכה של הספינה שלים פיתיה דרך גמליאל - נגמר לחמו של רבן גמליאל, סמך אסולתיה דרבי יהושע - והיה ניוון מן הסולת שהביא עמו רבי יהושע. אמר ליה רבן גמליאל לרבי יהושע, מי הוה ידעת דהוה לן עובא בולי האי - האם יודע היית שיאירע לנו עיכוב גדול כזה, דאיתית סולתא - ומפני כך הבאת סולת בנוסף ללחם. אמר ליה רבי יהושע לרבן גמליאל, לא הייתי יודע זאת, אלא שידוע אני שיש בוכב אחר, לשבעים שנה עולה - העולה פעם בשבעים שנה, ומתעה את (הספינות) [הספינים] - מתעה את מנהיגי הספינות מן הדרך הישרה, ואמרת בליבי שפא יעלה אותו כוכב בזמן הפלגתנו ויתעה [איתנו] מן הדרך, ולפיכך נטלתי עמי

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ד אלול ~

הלכות שגגות

פרק טו

דיני קרבן כהן משוח ונשיא.

א. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ, שְׁכַל שְׁגָגָה שֶׁהִדְיוּט מְבִיא עָלֶיהָ חֲטָאת הַקְּבוּעָה, כְּשֶׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה - אִם שָׁגָג בָּהּ הַנָּשִׂיא, מְבִיא שְׁעִיר; וְאִם שָׁגָג בָּהּ כֹּהֵן מְשִׁיחַ, מְבִיא פֶּר.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁכֹּהֵן מְשִׁיחַ מְבִיא קֶרֶן עַל שְׁגָגָתוֹ? בְּשִׁטְעָה בְּהוֹרָאת עֲצֻמוֹ, וְעִשָּׂה מַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגַת הוֹרָאתוֹ לְבִדְהָי - וְהוּא, שִׁיחִיָּה חֲכָם מִפְּלֵא, שְׁנֶאֱמַר³⁶: "אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחְטֵא, לֹא־שָׁמַת הָעָם", הָרִי מְשִׁיחַ כְּצִבּוֹר: מָה הַצִּבּוֹר שֶׁהֵם בֵּית דִּין, אֵינָם חֲזִיבִין בְּקֶרֶן עַד שִׁיחִי חֲכָמִים רְאוּיִין לְהוֹרָא, וְיִטְעוּ בְּהוֹרָא, וְיַעֲשׂוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם, וְיִוְרוּ לְכַטֵּל מִקְצֵת וּלְקַיֵּם מִקְצֵת - כֹּף הַמְּשִׁיחַ, בְּכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ.

(א) שהורה לעצמו בטעות, שדבר זה מותר. (ב) אבל אם הורה עם בית דין, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה, פטור.

ב. פִּיצְדִי? כֹּהֵן מְשִׁיחַ שִׁטְעָה בְּהוֹרָא לְעֲצֻמוֹ, וְדָמָה שֶׁהוֹזֵק מִרְשׁוֹת [היחיד] לְרְשׁוֹת [הרבים, וכן להפך] בְּשִׁבְתָּ מִתֵּר, וְזָרַק מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, וְהוּא תוֹלָה בְּהוֹרָאתוֹ לְעֲצֻמוֹ - כְּשִׁיחִי לֹא חָטָא, יָבִיא פֶּר לַחֲטָאת.

(ג) כיצד יתחייב כהן משיח להביא פר לחטאת.

אֲבָל אִם לֹא תָלָה בְּהוֹרָאתוֹ, אֲלֵא שָׁגָג וְזָרַק בְּשִׁגְגָה, אוֹ שִׁתָּלָה בְּהוֹרָאתוֹ, וְלֹא הָיָה חֲכָם מִפְּלֵא, אוֹ שֶׁעָקַר כָּל תְּגוּף בְּהוֹרָאתוֹ לְעֲצֻמוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁגָג בְּהוֹרָאתוֹ לְכַטֵּל מִקְצֵת [מפרטי המצוה], וְלֹא עָשָׂה וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הוֹרָאתוֹ, אֲלֵא עָשָׂה בְּשִׁגְגָה אַחֶרֶת³⁷,

אוֹ שֶׁהָיָה מְזִיד בְּהוֹרָא וְשָׁגָג בְּמַעֲשֵׂהוּ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִקֶּרֶן כָּלָל; שְׁדִינוֹ לְהוֹרָאת עֲצֻמוֹ, כְּדִין הַקֹּהֵל לְהוֹרָאת בֵּית דִּין לְכָל דָּבָר.

(ד) כגון ששכח שהיום שבת, ואילו היה זוכר לא היה זורק, כי הוא לא סומך על הוראת עצמו. (ה) כגון שהורה להתיר חלב הקיבה, ורצה לאכול שומן של היתר, והתחלף לו ואכל בשוגג חלב הקיבה. (ו) כגון שידע שהתיר במזיד מטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח שהורה בזדון וסבר שמטעם נכון הורה, ואכלו כי חשב שזה מותר.

הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ, וְשָׁכַח מְאִיזָה טַעַם הוֹרָה, וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה אָמַר: 'הָרִינִי עוֹשֶׂה עַל דַּעַת הוֹרָאתִי' - הָרִי זֶה מְבִיא פֶּר חֲטָאת.

ג. הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ לְכַטֵּל מִקְצֵת וּלְקַיֵּם מִקְצֵת בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְעָשָׂה כְּפִי הוֹרָאתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִירָה כְּהִדְיוּט³⁸; וְהוּא, שִׁיחִי שָׁגָג בְּהוֹרָא כְּמֹ שְׁבֶאֱרָנוּ³⁹ - שֶׁאֵין הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ חֲזִיב קֶרֶן, אֲלֵא בְּהַעֲלֵם דָּבָר בְּהוֹרָא, עִם שְׁגָגַת הַמַּעֲשֶׂה כְּצִבּוֹר; אֲבָל אִם שָׁגָג בְּמַעֲשֵׂה בְּלִבָּד בְּלֹא הוֹרָא - בֵּין בְּעִבּוּדָה זָרָה, בֵּין בְּשָׂאֵר מַצּוֹת - אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶן כָּלָל⁴⁰.

(ז) כגון שהורה לעצמו שאיסור השתחווייה לעבודה זרה הוא רק בפישוט ידיים ורגליים. (ח) כי דין 'פר כהן משיח' הוא רק אם שגג בשאר המצוות, אבל אם שגג בעבודה זרה דינו ככל אדם. (ט) אבל אם לא הורה לעצמו שזה מותר אלא עבד עבודה זרה בשוגג, ולא מחמת הוראתו פטור מקרבן. (י) כשם שהבית דין מבאים קרבן רק אם שגגו בהוראה ועשו העם על פיהם, כך הכהן המשיח חייב קרבן רק אם שגג והורה לעצמו, ועשה מעשה על פי הוראתו. (יא) לא 'פר כהן משיח' ולא 'חטאת קבועה' כיחיד.

ד. הוֹרָה הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית דִּין⁴¹, וְשָׁגָג הוּא וְהֵם בְּהוֹרָא - אָף עַל פִּי שֶׁעָשׂוּ [הוא והציבור] עַל פִּי הוֹרָאָה הַזֹּאת שִׁטְעוּ בָּהּ, הוֹאִיל וְלֹא סָמְךָ⁴² בְּשִׁעַת מַעֲשֵׂה עַל הוֹרָאתוֹ לְבִדְהָ, אֲלֵא עַל הוֹרָאתוֹ עִם הוֹרָאת בֵּית דִּין - הָרִי זֶה פֶּטוּר. וְאֵין צָרִיךְ כְּפָרָה בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ⁴³; אֲלֵא אִם הָיוּ בֵּית דִּין מְבִיאִין קֶרֶן, מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הַצִּבּוֹר. וְאִם הָיוּ הָעוֹשִׂים הֵם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פר יום הכפורים וְשִׁירֵית הָאִיפָה שֶׁל כָּל יוֹם כֹּא -
שָׁאִין מִקְרִיב אוֹתָם, אֲלֵא כֹהֵן הַמְשַׁמֵּשׁ בְּכֹהֵנָה
גְּדוֹלָה; אֲבָל פֶּר הֵבֵא עַל [שגגת] כָּל הַמִּצְוֹת, שְׁוִים
הֵם בּוּ.

(יט) משאר דברים שפוסלים לכהונה. (כ) בשגגה המחייבת כהן משיח בפר לחטאת. (כא) מנחת חביתי כהן גדול שמביא כל יום.

ח. נָשִׂיא שֶׁעָשָׂה^{כב} עִם הַצִּבּוֹר בְּהוֹרָאת בֵּית דִּין^{כג},
הָרִי זֶה מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הָעָם כִּי - שָׂאֵם הָיוּ בֵּית
דִּין הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל שִׁגְגָתָם^{כד}, כָּל הָעָם וְהַמֶּלֶךְ
פְּטוּרִין מִן הַקֶּרֶן כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאִם הָיוּ הָעוֹשִׂים
עַל פִּי בֵּית דִּין הֵם שֶׁחִיבִין בְּקֶרֶן^{כה}, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ
מִן הָעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר, שֶׁשְּׁעִיר נָשִׂיא
בְּמָקוֹם כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה שֶׁל הַדִּיּוֹט הוּא עוֹמֵד.

(כב) עבירה בשוגג. (כג) שהורו בית דין בשוגג, והתירו דבר האסור. (כד) בקרבן פר העלם דבר של ציבור שחייבין בית דין להביא מכל שבט ושבט. (כה) כגון שחטאו רוב הקהל. (כו) כגון שחטאו רק מיעוט הקהל.

ט. נָשִׂיא שֶׁנֶּצְטָרַע, עֶבֶר מְנִשְׂיאוֹתוֹ; וְנָשִׂיא שֶׁעֶבֶר
מְנִשְׂיאוֹתוֹ^{כו}, הָרִי הוּא כִּהְדִּיּוֹט^{כז}. חֲטָא כְּשֶׁהָיָה
נָשִׂיא, וְעֶבֶר מִגְדֵּלְתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר,
שֶׁנֶּאֱמַר^{כח}: "עַל חֲטָאוֹ אֲשֶׁר חֲטָא", כְּשֶׁעַת חֲטָאוֹ
הוּא מְבִיא.

(כז) ואחרי זה חטא. (כח) ומביא כשבה או שעירה לקרבן.

י. כֹּהֵן מְשִׁיחַ אוֹ מֶלֶךְ שֶׁחֲטָאוּ עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ -
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִודַע לָהֶם אֲלֵא אַחֵר שֶׁנִּתְמַנּוּ, הָרִי
אֵלּוּ כִּהְדִּיּוֹט, שֶׁנֶּאֱמַר^{כט}: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא", "אִם
הִכֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטָא^ל - עַד שֶׁיַּחֲטָא כְּשֶׁהוּא נָשִׂיא
וְכִשְׁהוּא מְשִׁיחַ. לְפִיכָךְ, אִם אֲבָל סֶפֶק חֵלֶב כְּשֶׁהוּא
הַדִּיּוֹט^כ, וְנִודַע לוֹ עַל סֶפֶקוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְמַנּוּ כֹּהֵן
גְּדוֹל - הָרִי זֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי.

(כט) שאם היה אוכלה אחרי שהתמנה לכהן גדול, היה פטור מלהביא אשם תלוי.

אֲבָל חֲצִי זֵית חֵלֶב כְּשֶׁהוּא הַדִּיּוֹט וְחֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא

הַמְּבִיאִים קֶרֶן^ט - אֵינּוּ מְבִיא קֶרֶן, שֶׁהָרִי אֵין
צָרִיךְ כְּפָרָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ^ט.

(יב) כלומר, הורו בית דין בשוגג להתיר דבר שחייבים על דונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה, וגם הכהן המשיח הצטרף עמהם בשוגג להתיר הזה. (יג) הכהן המשיח. (יד) שזה נחשב שגגת מעשה בלבד, ולא שגגת הוראה. (טו) כגון שלא עשו רוב הקהל, שכל אחד ואחד מביא קרבן יחיד לעצמו. (טז) שהרי זה כשגג במעשה בלבד בלי הוראה.

ה. הוֹרָה [הכהן] עִם בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וְשִׁגְגוּ הֵם בְּדָם
וְהוּא בְּחֵלֶב - אֵינּוּ מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצִּבּוֹר, אֲלֵא
מְבִיא פֶר לְעֲצָמוֹ.

ו. כֹּהֵן מְשִׁיחַ שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם שָׁגַג שִׁגְגָה זוֹ
שֶׁהִיא שִׁגְגַת הוֹרָאָה עִם הַמַּעֲשֶׂה, אוֹ לֹא שָׁגַג אוֹתָהּ
- אֵינּוּ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי [מספק], מְפָנִי שֶׁהוּא בֵּה
כְּצִבּוֹר, שֶׁאֵינֶם מְבִיאִין אֶשֶׁם תְּלוּי עַל לֹא הוֹדַע
שֶׁל שִׁגְגַת הוֹרָאָה^י. אֲבָל הַנָּשִׂיא - אִם נִסְתַּפֵּק
לוֹ אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא - מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי בְּשֶׁאֵר
הַהֲדִיּוֹטוֹת, מְפָנִי שָׁאִין שִׁגְגָתוֹ תְּלוּיָה בְּהוֹרָאָתוֹ^י.

(יז) דינו כדין הבית דין שאינם מביאים אשם תלוי אם הם מסופקים האם הורו הוראת טעות או לא. (יח) אלא הוא חייב חטאת על שגגת מעשה גם אם לא שגג בהוראה, ולכן בספק שגגה הוא מביא אשם תלוי כשאר האנשים.

אִי זֶה הוּא נָשִׂיא הָאָמוֹר בְּתוֹרָה? זֶה מֶלֶךְ שָׁאִין
עָלָיו רְשׁוֹת מֵאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ
בְּמַלְכוּתוֹ אֲלֵא ה' אֱלֹהֵינוּ - בֵּין שֶׁהָיָה מְבִית דָּוָד,
אוֹ מִשָּׂאֵר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיוּ מְלָכִים רַבִּים,
וְאֵין אֶחָד מֵהֶם עוֹבֵד אֶת חֲבֵרוֹ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מֵהֶם מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים עַל שִׁגְגָתוֹ.

וְאִי זֶה הוּא כֹּהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח
בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, לֹא הַמִּרְבֶּה בְּבִגְדִים [שהתמנה ע"י לבישת

ח' בגדים].

ז. כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְעֶבֶר
מַעְבֻּדְתּוֹ מְפָנִי מוֹם אוֹ זִקְנָה וְכִיּוּצָא בִּהְיוֹ^ט, וְחֲטָא
בְּשִׁגְגָה זֹכֶ - מְבִיא פֶר עַל שִׁגְגָתוֹ; לְפִי שָׁאִין [חילוק]
בֵּין כֹּהֵן מְשִׁיחַ הַמְּשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן מְשִׁיחַ שְׁעֶבֶר, אֲלֵא

37. ויקרא, ד, ג. 38. ויקרא, ד, כב. 39. שם, פסוק ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על פי שהוא אסור לאכל בקדשים עד שיביא קרבנו, אינו ממחסרי כפרה; שקרבנו עפבו להיות גר גמור, ולהיות ככל כשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים, שעדין לא נעשה ככשרי ישראל. וכיון שיביא קרבנו, ויעשה ישראל כשר - אוכל בקדשים. הביא פרידה אחת [תור או בן יונה] בשחרית, אוכל בקדשים [אע"פ שחייב להביא שניים]; ולערב [לקראת ערב, בין הערביים -] יביא פרידה שניה - שקרבנו של גר עולת בהמה, או שני בני יונה או שתי תורים, ושניהן עולה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות.

(ד) שחייב להביא, כדי להיכנס תחת כנפי השכינה. (ה) ולכן הוא אסור באכילת קדשים, ולא מפני שהוא מחוסר כפרה.

ג. הזב והזבה - קרבן כל אחד מהן שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. והיולדת - קרבנה כבש עולה, וכן יונה או תור חטאת; ואם אין ידה משגתי - מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. והמצרע, קרבנו שלשה כבשים - אחד עולה ואחד אשם, וכשפה לחטאת; ואם אין ידו משגתי - מביא קן [שתי תורים או בני יונה], אחד עולה ואחד חטאת, וכבש לאשם.

(ו) להביא כבש. (ז) להביא שלשה כבשים.

ד. הזב, והזבה, והמצרע - מביא כל אחד משלשתן פפרות¹⁰ ביום השמיני לטהרתו; שכל אחד מהן סופר שבעת ימי טהרה¹¹, וטובל ביום השביעי, ומעריב שמשו [נטהר בשקיעת השמש], ומקריב קרבנותיו ביום השמיני.

(ח) קרבנו, שיכפר עליו. (ט) שבהם אין בו את סימן הטומאה שהיה לו.

ה. היולדת - אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר, או ביום שמונים לנקבה; אלא מערכת שמשו, ומביאה קרבנה למחר, שהוא יום אחד וארבעים לזכר ויום אחד ושמונים לנקבה, והוא היום שנאמר בו¹²: "ובמלאת ימי טהרה, לבן או

נשיא, בעלם אחד, או שאכל חצי זית כשהוא נשיא וחצי זית אחר שעבר [מנשיאותו] - אינו מצטרף, ופטור. אבל חצי זית כשהוא הדיוט, ונתמנה [לכהן גדול] ועבר, ואכל חצי זית כשהוא הדיוט - הרי זה ספק אם מצטרף¹³, או כבר הפסיקה הנשיאות לב.

(ל) ורק אחרי שאכל את החצי חלב השני נודע לו ששתי החציים היו של חלב. (לא) מכיון שאכל את שניהם כשהוא הדיוט. (לב) או שמכיון שבין אכילת החצי הראשון לחצי השני הוא היה נשיא שקרבנו שונה משל הדיוט, הנשיאות מחלקת בין האכילות, ואין החציים מצטרפים.

ברין רחמנא דסיעין

הלכות מחסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירוש: (א) שמתקריב הזבה כשתטהר קרבן; (ב) שמתקריב היולדת כשתטהר קרבן; (ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן. ובארנו מצוות אלו - בפריקים אלו.

פרק א

מי הם מחוסרי כפרה.

א. ארבעה [טמאים] הם הנקראין 'מחסרי כפרה' - הזבה, והיולדת, והזב, והמצרע. ולמה נקראו 'מחסרי כפרה'? שכל אחד מהן - אף על פי שטהר מטמאתו, וטבל, והעריב שמשו [שקעה השמש] - עדין הוא חסר, ולא גמר טהרתו כדי לאכל בקדשים עד שיביא קרבנו; וקדם שיביא כפרתו, אסור הוא לאכל בקדשים, כמו שבארנו בפסולי המקדשין.

(א) אשה שזב דמה מגופה שלושה ימים רצופים, שלא בימי נידתה. (ב) איש שזב מבשרו ריר, כעין שכבת זרע. (ג) זב, וזבה ומצורע שספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה אם ילדה זכר, ושמונים יום מיום הלידה אם ילדה נקבה.

ב. גר ששם לו טבל, ועדין לא הביא קרבנו - אף

1. ויקרא-תזריע, יב, ו.

ואחר . . . טהרתן; פלוגת רבינו והראב"ד בגדר מחוסר כפרה - לקו"ש חכ"ז ע' 80 והע' 11. הלכה ב: בדין קרבן גירות - לקו"ש חכ"ז ע' 290.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא טְמֵאָה לְדָה - הָרִי זֶה מְבִיאָה קֶרֶבֶן, וְחֲטָאתָה נֶאֱכֶלֶת; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאִינָה טְמֵאָה לְדָה, הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַקֶּרֶבֶן.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחֲזָקָה עֲפָרָה [-ניכר הריונה], וְהַפִּילָה וְלֹא יָדָעָה מַה הַפִּילָה, אִם גָּפַל שְׁחִיבֶת עָלָיו קֶרֶבֶן [כגון שיש לו צורת אדם], או דָּבָר שֶׁאִינָה חֲזִיבֶת עָלָיו - הָרִי זֶה סָפֵק יוֹלֶדֶת, וּמְבִיאָה קֶרֶבֶן; וְאִין חֲטָאתָה נֶאֱכֶלֶת.

וְכֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ שְׁנֵי נֶפְלִים, גָּפַל אֶחָד רָאוּי לְהַקְרִיב עָלָיו, וְהַגָּפַל הָאֶחָד פְּטוּרָה עָלָיו, וְאִין אַחַת מֵהֶן מְפִירָה נֶפְלָה - כָּל אַחַת מִשְׁתִּיחֶן מְבִיאָה קֶרֶבֶן מִסָּפֵק; וְאִין חֲטָאת אַחַת מִשְׁתִּיחֶן נֶאֱכֶלֶת - שְׁחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק נִשְׁרַפֶּת, שְׁמָא אִינָה חֲזִיבֶת, וְנִמְצָאת חֲטָאת זֶה חֲלִין שְׁנִשְׁחָטוּ בַּעֲזָרָה, שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנִיחַ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנוּ בְּהִלְכּוֹת שְׁחִיטָה. (טז) שֶׁהִנֵּפֶל הִיָּה בְּצוּרַת אָדָם, וְחַיִּיבִים עָלָיו קֶרֶבֶן. (יז) שֶׁהִיָּה הִנֵּפֶל שְׁפִיר מֵלֵא מִים או כְּמִין דָּגִים וְחַבִּים.

ח. אַחַת הַיּוֹלֶדֶת וְאַחַת הַמִּפְלָת, וְלֹד אֶחָד אוֹ יוֹלֶדֶת הַרְבֵּה - הָרִי הִיא מְבִיאָה קֶרֶבֶן אֶחָד לְכָלֶּן. וְהוּא, שֶׁתֵּלֵד כָּלֶּן בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֲתָה; וְאִין אִם הַפִּילָה אַחֵר יָמֵי מְלֹאֲתָה, מְבִיאָה אֶף עַל הַשְּׁנִי.

(יח) אַרְבַּעִים יוֹם לִיּוֹלֶדֶת זָכָר וּשְׁמוֹנִים יוֹם לִיּוֹלֶדֶת נִקְבָּה.

פִּיצֵד? יִלְדָה נִקְבָּה - כָּל נֶפְלִים שֶׁתִּפִּיל מִיּוֹם הַיִּלְדָּה עַד סוֹף יוֹם שְׁמוֹנִים י"ט - הָרִי הֵן נִחְשָׁבִין עִם הַיּוֹלֵד הָרֵאשׁוֹן, וְכֵאלוֹ יִלְדָה תְּאוֹמִים זֶה אַחֵר זֶה; וְאִינָה מְבִיאָה אֶלֶּא קֶרֶבֶן אֶחָד. הַפִּילָה גָּפַל כָּלִיל אֶחָד וּשְׁמוֹנִים י"ט, וּמִיּוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים וְהִלָּאָה - אִם הִיָּה רָאוּי [הנפל שתתחייב] לְקֶרֶבֶן כ"א, הָרִי זֶה מְבִיאָה עָלָיו בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

(יט) כְּגוֹן שֶׁטְבִּלָה אַחֲרֵי שְׁבוּעִים מִלִּידָתָהּ, וְהִתְעַבְרָה וְהַפִּילָה אַחֲרֵי אַרְבַּעִים יוֹם מִצִּירַת הוֹלֵד, שֶׁהֵם חֲמִישִׁים וָאַרְבַּע יָמִים לִלְיָדָה הָרֵאשׁוֹנָה. וְזֶה שִׁיךְ רַק אִם יִלְדָה נִקְבָּה, אֲבָל אִם יִלְדָה זָכָר אֵין אֲפִשְׁרוֹת כִּזְזָת, שֶׁהִי יוֹלֶדֶת זָכָר אֲסוּרָה לְבַעֲלָה שְׁבַעֵת יָמִים, וְיָמֵי מְלֹאֲתָה שֶׁל זָכָר הוּא אַרְבַּעִים יוֹם, וְאִם הִתְעַבְרָה שְׁנִית, וְהַפִּילָה בְּתוֹךְ אַרְבַּעִים יוֹם שֶׁל הַלִּידָה, אֵין זֶה נֶפֶל כִּי אִם מִים בְּלִבָּד, שֶׁאֵין הוֹלֵד נּוֹצֵר עַד מ' יוֹם, וְאֵין זֶה בְּכָלֶּל חַיִּיב קֶרֶבֶן. (כ) שֶׁזֶה אַחֲרֵי יָמֵי מְלֹאֲתָה. (כא) שֶׁהַפִּילָה לֹד וְדָא.

יִלְדָה נִקְבָּה, וְלֹא אַחֵר שְׁשִׁים יוֹם אוֹ שְׁבַעִים יוֹם הַפִּילָה נִקְבָּה שְׁנִיָּה - כָּל גָּפַל שֶׁתִּפִּיל בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים

לְבַת, תְּבִיאָה וְגו'".
וְאִם • הַבִּיאָה קֶרֶבֶנָה
בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֲתָה [- בתוך
הארבעים לכן, או שמונים לבת], לֹא יִצָּאתָ.
אֶפְלוּ הַבִּיאָה עַל יוֹלֶדֶת הָרֵאשׁוֹנִים [-שנולדו
לפני זמן רב] בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֲתָה שֶׁל יוֹלֶדֶת זֶה, לֹא יִצָּאתָ.
(י) כְּלוֹמֵר, אַחֵר שֶׁמָּלְאוּ יָמֵי הַטְהָרָה, שֶׁעָבְרוּ אַרְבַּעִים יוֹם לִזְכָּר וּשְׁמוֹנִים יוֹם לְנִקְבָּה. (יא) יָדִי חוֹבֶת הַבַּת קֶרֶבֶן.

עָבְרוּ יָמִים אֲלוּי, וְלֹא הִבִּיאוּ בְּפֶרֶתָן - הָרִי אֵלוּ מְקַרְבִּין בְּפֶרֶתָן לְאַחֵר זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חֲטָאתָם, אֲסוּרִים לֶאֱכֹל בִּקְדָּשִׁים; וְאִין הָעוֹלָה וְהָאֶשֶׁם, אֵינֶן מְעַפְּבִין.

(יב) יוֹם הַשְּׁמִינִי אֲצֵל זָב וְזָבָה וּמִצֹּרַע, וְאַרְבַּעִים וָאֶחָד אוֹ שְׁמוֹנִים וָאֶחָד בְּיּוֹלֶדֶת.

כָּבֵר בִּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת, שֶׁכָּל מְחִיבֵי קֶרֶבֶן, אֵין מְקַרְבִּין עַל יָדָם אֶלֶּא מִדַּעֲתָם - חוּץ מִמְּחֻסְרֵי בְּפֶרָה, שֶׁאֵין צָרִיכִין דַּעַת בְּעָלִים; שֶׁהִי אָדָם מְבִיאָה קֶרֶבֶן עַל בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו הַקֶּטְנִים, אִם הִי מְחֻסְרֵי בְּפֶרָה, וּמֵאֲכִילָם בְּזָבָחִים.

(יג) אֲלֹא אַחֲרִים יִכּוֹלִים לְהִבִּיאַ קוֹרְבָנוֹתֵיהֶם עֲבוּרָם לֹא יֵדְעֵתָם.

ו. אֵיזוֹ הִיא זָבָה? זֶה שֶׁזָּב דָּמָה שֶׁלֶּשֶׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, בְּלֹא עֵת נִדְתָּה [-שלא בימים המוגדרים כִּימֵי נִידָה]; וְזֶה הִיא זָבָה גְּדוּלָּה, שֶׁצָּרִיכָה סְפִירַת שְׁבַעָה [ימים נקיים] וְחִיבֶת בְּקֶרֶבֶן". וְכָבֵר בִּאֲרָנוּ בַּעֲנֵן הַנֶּגֶד, אִימָתִי תִהְיֶה הָאִשָּׁה זָבָה בְּדָמִים שֶׁתִּרָּאָה, וְאִימָתִי לֹא תִהְיֶה זָבָה אֶלֶּא נִדָּה אוֹ טְהוֹרָה, וּמִתִּי תִהְיֶה סָפֵק זָבָה.

(יד) שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וָאֶחָד חֲטָאת.

כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא זָבָה וְסוֹפְרַת שְׁבַעָה - הָרִי הִיא חֲזִיבֶת לְהִבִּיאַ קֶרֶבֶן, וְחֲטָאתָה נֶאֱכֶלֶת". וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא סָפֵק זָבָה - הָרִי זֶה מְבִיאָה קֶרֶבֶן, וְאִין חֲטָאתָה נֶאֱכֶלֶת; שֶׁכָּבֵר בִּאֲרָנוּ, שְׁחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, תִּשְׂרָף.

(טו) לְכַהֲנִים, כָּל קֶרֶבֶן חֲטָאת.

וְשֶׁם בִּאֲרָנוּ מַה תֵּלֵד הָאִשָּׁה אוֹ תִפִּיל, וְתִהְיֶה טְמֵאָה לְדָה, וּמַה תֵּלֵד אוֹ תִפִּיל, וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה לְדָה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה.

היו • עליה חמש לדות

ודאיות, וחמש לדות

ספק, או חמש לדות

ודאיות, וחמש זיבות

ספק - מביאה שני קרבנות: אחד על הודאי ונאכל,

ושאר הודאיות עליה חובה; ואחד על הספק ואינו

נאכלי, ואין השאר עליה חובה. ואוכלת בזבחים.

לב) כי קרבן חטאת של ספק זבה או ספק יולדת אינו נאכל,

שחטאת העוף הבא על הספק תשרף.

יא. האשה שנתגירה, ואין ידוע אם עד שלא

נתגירה ילדה, או משנתגירה ילדה לה - הרי זו

מביאה קרבן מספק, ואין חטאתה נאכלת לה.

לב) ולא התחייבה להביא קרבן על הלידה. (לד) והתחייבה

להביא קרבן. (לה) כי חטאת העוף הבאה על הספק תשרף.

כבר בארנו בהלכות שגגות, שכל מחסרי כפרה

מספק שעבר עליהם יום הכפורים - חביב להביא

אחר יום הכפורים; שקרבן זה, מכשירן לאכל

בקרשים.

לז) ולמרות שיום הכפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו

אלא ה'. (לז) ואינו בא לכפר, שהרי נתכפרו כבר, יולדת

בצער לידה, ומצורע מנגעיו, והקרבן בא רק להכשירם

לאכול בקדשים.

יב. האשה שיש עליה [חוב קרבן] לדה או זיבה -

מביאה מעות הקנים [שתי תורים], ונותנת בשופר

[=קופה], ואוכלת בקדשים לערב; חזקה - שאין

בית דין של פהנים עומדין משם [ייורדים מהמזבח], עד

שיכלו כל המעות שבשופר, ויקריבו פנגדן קנים,

כמו שבארנו בשקלים ובהלכות פלי המקדש

והעובדין בו.

לח) אבל לא לפני זה, שמא עדיין לא הקריבו את קרבנותיה.

יג. האשה לט שהביאה חטאתה, ומתה - יביאו

היורשים עולתה; אף על פי שלא הפרישה אותה

[את העולה] מחיים, כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן,

והשעבדו - דין תורה הוא.

לט) יולדת או זבה. (מ) אבל אם הביאה עולתה ומתה, לא

יביאו יורשים חטאתה שאין חטאת באה לאחר מיתה.

של נקבה זו השניה, פטורה עליו. וכן אם הפילה
נקבה שלישית אחר ששים או שבעים של נקבה
שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של
נקבה שלישית, פטורה עליו; מפני שהוא חשוב
עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם
השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני
חשוב עם הראשונה; ואינה מביאה אלא קרבן
אחד על הכל.

כב) כלומר, שהיא פטורה להביא קרבן מיוחד גם על הולד
השלישי. כג) כי נפילתו בתוך השמונים של השלישי.

ט. היולדת טמטום [אין מינו ניכר] או אנדרוגינס [יש

בו סימני זכר ונקבה], והפילה נפל אחר ארבעים מיום

לדתו - הרי זו מביאה קרבן על נפל זה, שמא זכר

הוא הראשון, והרי הפילה אחר מלאת; ואין

חטאתה נאכלת, שמא נקבה היא הראשונה, וכתוף

מלאת הפילה, שהיא פטורה מקרבן שני.

כד) וימי טהרתה הם רק עד ארבעים יום מהלידה.

כה) וימי טהרתה הם שמונים יום מהלידה. (כו) על נפל

זה, שהרי היא מביאה קרבן אחד על כל הולדות שתלד

בתוך ימי מלאת.

י. האשה שיש עליה ספק חמש לדות, או ספק

חמש זיבות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת

בזבחים; ואין השאר [הקרבנות הנוספים] עליה חובה.

היו עליה חמש לדות ודאיות, ו [אז] חמש זיבות

ודאיות - מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים;

והשאר עליה חובה. וכן הדין בזבלי.

כז) שהפילה כמה פעמים ואינה יודעת אם הפילה מין חיוב

שהוא צורת ולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים

ושליה מלאה מים. ובספק לידה מביאה קרבן.

כח) שראתה כמה פעמים דם, ובכל פעם נמשך הדימום

שלשה ימים רצופים, והיא מסופקת אם זה היה בעת נידתה

שאינה זבה, או שזה היה בלא עת נידתה והיא זבה שחייבת

קרבן, וספק זבה מביאה קרבן. (כט) כלומר, קרבן אחד

לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות, כדי שתהיה מותרת

לאכול בקדשים, ואף שיש כאן ספק כמה לידות ושלא בתוך

ימי המלאת, בכל זאת מועיל קרבן אחד לכל הלידות או

לכל הזיבות, כדי להתירה לאכול בקדשים, כי הקרבן הוא

כמו טבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה

לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות או הזיבות.

ל) לא הצריכה להביא קרבן על כל ספק לידה וזיבה, שהרי

יש בהם ספק חולין בעזרה, ובקושי התירו לה להביא קרבן

אחד כדי לטהרה לאכול בקדשים. (לא) אם היו עליו כמה

פֶּרֶק ב

טומאת הזב

ב. הַרְוָאָה רְאִיּוֹת הַזֹּזִב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לִהְיוֹת זֵב

[ר-איה שניה], מַחֲמַת חֲלִי [הגוף] או אֲנֵס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינוֹ זֵב, שְׁנֵאֲמַר: "זֵב מִבְּשָׂרוֹ" - מַחֲמַת בְּשָׂרוֹ [מפני חולשת אברי הורע] הִיא שְׂיֵהִיָּה טָמֵא, לֹא מַחֲמַת דָּבָר אֲחֵר.¹

(ג) ולא של אברי כלי הזרע.

מִפְּאֵי אֲמָרוֹ, בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזֵּב - בְּמֵאֶכְלָו, וּבְמִשְׁתָּהּ, בְּמִשְׁאָו, וּבְקִפְיָהּ, בְּחֲלִי, וּבְמִרְוָהּ, וּבְהִרְהוּרָהּ.

פִּיּוֹצֵד? אֲכָל אֲכִילָה גִּסָּה [מרוכה], או שְׁתֵּה הִרְבָּה, או שְׂאָכָל או שְׁתֵּה אוֹכְלִין או מִשְׁקִין הַמְבִּיאִין לִידֵי שְׁכֵבֶת זָרַע, או שְׁנֵשָׂא מִשְׁוֵי כְּבֵד, או שְׁקַפֵּץ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּבְכִלָּל דְּבָר זֶה אִם הָכָה עַל גִּבּוֹ, או שְׁהִיָּה חוּלָה, או שְׂרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאַוָּה שְׂכִיבָתָהּ, או שְׁהִרְהוּר בְּעֶסְקֵי בְּעִילָהּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְהוּר בְּבְעִילַת אִשָּׁה שֶׁהוּא מְכִירָה - אִם קָדַם אֲחֵד מִכָּל אֵלֵיו, וְרָאָה רְאִיָּה שֶׁל זֵב - תּוֹלִין בּוֹ, וְאֵינוֹ טָמֵא.

(ד) מלימוד זה שהזב מטמא, "מחמת בשרו, ולא מחמת דבר אחר".

ג. הַרְוָאָה קָרִיָּה - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּזוּבֵי מַעַת לַעַת

[ליום ולילה], שְׂרָאִיָּה זֶה שֶׁל זֹזֵב מַחֲמַת שְׁכֵבֶת זָרַע [הקרי] הִיא; וְכֵן לְמִרְוָהּ וְלִהְרָהוּר, תּוֹלִין בָּהֶן מַעַת לַעַת.² אֲכָל לְמֵאֶכְלָו וְלִמְשָׁתָהּ וְלִמִּשְׁאָו וְלִקְפִּיָּהּ, תּוֹלִין בָּהֶן כָּל זְמַן שְׁמִצְטַעַר [שחש עדיין חולשה מהן].

(ה) שכבת זרע הבאה בקושי. (ו) אם ראה ראייה שניה. (ז) אם ראה זיבה בתוך המעת לעת מאז שהרהר או ראה, תולים בהרהור ובמראה.

ד. מִי שְׁמָל, וְאַחֵר כִּף רְאָה זֹזֵב, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין לוֹ בְּמִילָה כָּל

זְמַן שְׁמִצְטַעַר. גּוֹי • חֲשֵׁנָה הָרֵאב־ד גוי שראה קרי א"א מפרש בתוספתא אימתי בזמן שנתגיייר כשהוא מהול אבל מל ואחר כך ראה תולין לו כל זמן שמצטער. שְׂרָאָה קָרִי, וְנִתְגַּיֵּר - מְטַמֵּא בְּזִיבָה מִיָּד, וְאֵין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לַעַת.³

(ח) מכיוון שגר שהתגיייר הוא כמו קטן שנולד, אין מתחשבים בקרי שראה לפני גירותו.

א. הַזֵּב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה, הִיא שְׁכֵבֶת זָרַע הַבָּאָה מִחֲלִי הַחֲלָלִים [המקומות החלולים בגוף] שֶׁהִיא מִתְקַבְּצָת בָּהֶם⁴. וְכִשְׂיֹצֵא הַזֵּב, אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקִשּׁוֹי־בְּשִׁבְכָת זָרַע, וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ תַּאֲוָה וְלֹא הִנְיָה; אֲלֹא נִגְרָר וְיִוָּרֵד כְּמוֹ בָּצֵק שֶׁל שְׁעוּרִים, דִּיהָ [דהוי] כְּלָבָן בִּיצִיָּה מְיוּזָרֶת [מקולקלת]. אֲבָל שְׁכֵבֶת זָרַע - לְבִנָּה, קְשׁוּרָה כְּלָבָן בִּיצִיָּה שְׂאִינָה מְיוּזָרֶת.

(א) ושכבת הזרע יוצאת בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהם בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובראים. (ב) בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַזֵּב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה כּו'".

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין ראי' ראשונה שני' ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני' אינה מטמאת אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא-אם-כן היתה הראי' הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הראי' השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבתו קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הראי' הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בבעל שתי ראיות שגם אם הראי' הראשונה באונס - טמא בראי' שני' (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: ענין הזוב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זוב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי-זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

ראי' ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הראי' השנייה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

לקוטי שיחות, חלק ל"ז, עמוד 43 מתוך רמב"ם "פרס המלך".

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קטן - אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור, שאין לקטן מראה והרהור המביא לידי זב; לפיכך, בודקין אותו בחמשה דרכים בלבד. וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי אמוט - אם היה יונק ממנה, או צריך לאמו.^ט

(ט) שלא יהיה עליו דין זב. (י) ותולים שהוא נדבק מאמו, ולא שרואה מחמת בשרו.

ה. כמה דברים אמורים, שבודקין את הזב בדרכים אלו? בראה שניה של זב, שבה יעשה זב, כמו שיתבאר; אבל ראה ראשונה, אפלו ראה אותה באנס, וראה השניה מחמת בשרו - הרי זה טמא טמאת זיבות. ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן.^י

(יא) כי חיוב הזב בקרבן, הוא רק אם ראה שתי ראיות זב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראה ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף על פי שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אפילו אחרי הראיה השלישית.

ראה שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס^{יב}, הואיל ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה; ולפיכך יתחייב בקרבן.

(יב) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחייבו קרבן.

ו. הוואה ראה אחת של זב, הרי הוא כבעל קרי. ראה שמים - הרי זה זב, צריך ספירת שבועה^{יג}, וביאת מים חיים [טבילה במעין]; ואינו חייב בקרבן. ראה שלש ראיות - הרי זה זב גמור, וחייב בקרבן^{יד}. ואין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש, אלא קרבן בלבד. ודברים אלו^{טו}, כלן דברי קבלה מפי משה רבנו מסיני.

(ג) ימים רצופים נקיים מזוב. (ד) שהרואה שתי ראיות פטור מקרבן, והרואה שלוש ראיות חייב בקרבן. (טו) החילוקים בין הרואה ראה אחת, רואה שתי ראיות, רואה שלוש ראיות.

(טז) בשלשה ימים רצופים, ראה כל יום ראה אחת. (יז) אלא במספר הראיות.

ח. ואם הפסיק הזב בין ראה לראה יום גמור^{יח} - אינן מצטרפות.

(יח) מעת לעת שלם, עשרים וארבע שעות.

פיצד? ראה ראה בשבת, וראה שניה בשני בשבת - אין מצטרפות, ואינו זבי^{יט}. וכן אם ראה ראה שניה באחד בשבת [יום ראשון]^כ, וראה ראה שלישית בשלישי בשבת - אינו חייב בקרבן^{כא}; שאין זו מצטרפת לשמים, שהרי הפסיק ביניהן יום אחד.

(יט) אלא בעל קרי. (כ) וראה ראשונה ראה בשבת. (כא) אלא טמא טמאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה.

אבל אם ראה אחת היום, ואחת בלילה שלאחריו - הרי אלו מצטרפות; ואין צריך לומר, שאם ראה אחת בלילה, ושניה ביום - שהן מצטרפות^{כב}. וכן אם ראה שלש ראיות בשלש לילות, זה אחר זה - הרי אלו מצטרפות.

(כב) כי היום הולך אחר הלילה, והראיות מחוברות יותר מראיות יום אחרי יום.

ט. ראית הזב - אין לה שעור, אלא הוואה כל שהוא טמא, שנאמר: "החתים בשרו" - כל שהוא נפר בשרו, מטמא.

י. היה הזב נגרר ויוצא, ולא פסק - אם יש מתחלת הראיה עד סופה [משך זמן בשינוי], כדי טבילה וספוג [=ניגוב] או יתר - הרי זו נחשבת כשתי ראיות, הואיל והיא ארקה בשמים^{כג}; ואם לא הארכה בשעור הזה - אפלו פסק הזב בינתים^{כד}, הרי זו ראה אחת.

3. ויקרא-מצורע, טו, כה. 4. ויקרא-מצורע, טו, ג.

הלכה ו: טעם ההבדל בין הרואה פעם לרואה ב' פעמים ולרואה ג' פעמים - לקו"ש חל"ז ע' 42.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שַׁבָּת, וְהַשְּׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהַיּוֹם הַפְּסִיק שַׁבָּת בִּיגִינָהּ, וְאֵין פָּאֵן זִיבוֹת כָּלִילִי.

(לג) כי אם יש הפסק של יום גמור בין ראיה לראיה - אינן מצטרפות.

וְהַיּוֹם הוּא סֶפֶק לְקַרְבָּן - שֶׁמָּא אַחַת מֵהֶן הִיא מִקְצָתָהּ בְּיוֹם וּמִקְצָתָהּ בְּלֵילָה, שֶׁהִיא חֲשׂוֹבָה כְּשֵׁתִים, וְהַיּוֹם רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת, שֶׁהוּא חֵיב בְּקַרְבָּן; וּלְפִיכָךְ, מֵבִיא קַרְבָּן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָלִי.

(לד) כי חטאת העוף שבאה על הספק אינה נאכלת אלא נשרפת.

(כג) מכיוון שאין שיעור לזוב, אם כן כשראה ראיה אחת ארוכה, מכיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשיך לראות, נחשבת ראיה זו כשתי ראיות. (כד) שראה זוב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג.

וְכֵן אִם הָיְתָה רְאִיָּה אַחַת אֲרָכָה כְּשֶׁלֶּשׁ רְאִיּוֹת, שֶׁנִּמְצָא מִתְחִלָּתָהּ וְעַד סוּפָהּ כְּשֵׁתִי טְבִילוֹת וּשְׁנֵי סְפִוגִין - הָרִי זֶה נִחְשָׁבֶת כְּשֶׁלֶּשׁ רְאִיּוֹת, וְיֵבִיא קַרְבָּן. **יֵא.** רָאָה רְאִיָּה אַחַת, וְהִפְסִיק כְּדִי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחֵר כֶּף רָאָה שְׁתֵּים, אוֹ אַחַת אֲרָכָה כְּשֵׁתִים^כ; אוֹ שָׂרָאָה שְׁתֵּים אוֹ אַחַת מִרְבֵּה כְּשֵׁתִים, וְהִפְסִיק כְּדִי טְבִילָה וְסִפּוּג, וְאַחֵר כֶּף רָאָה אַחַת - הָרִי זֶה זָב גָּמוּרִי.

(כה) ראיה ארוכה, כדי טבילה וסיפוג או יותר, שדינה כשתי ראיות. (כו) כי ההפסק של כדי טבילה וסיפוג מחלק את הראיות לשלוש ראיות נפרדות, וחייב בקרבן.

יב. רָאָה רְאִיָּה אַחַת, מִקְצָתָהּ בְּסוּף הַיּוֹם וּמִקְצָתָהּ בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה^{כז} - אֵף עַל פִּי שֶׁאִינָהּ אֲרָכָה כְּשֵׁתִים^{כח} - הָרִי אֵלּוּ שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שֶׁהֵימִים מְחַלְקִין הָרְאִיָּה. לְפִיכָךְ, הָרֹאֶה רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, שֶׁהוּא סֶפֶק מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה - הָרִי זֶה סֶפֶק לְטִמְאָה^{כט}.

(כז) הראיה התחילה בסוף היום, ונמשכה בתחילת הלילה. (כח) אלא נמשכה אפילו רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (כט) כי ייתכן שראה רק ביום או רק בלילה, ונחשבת ראיה אחת, ודינו כבעל קרי, וייתכן שראה חלק מהראיה ביום וחלקה בלילה ונחשב זב, וצריך ספירת שבעה ימים נקיים וטבילה במעין.

יג. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּיוֹם, וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הָרִי זֶה זָב וְדֹאֵי לְטִמְאָה^ל, וְסֶפֶק לְקַרְבָּן^{לא}; וּמֵבִיא קַרְבָּן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָלִי.

(ל) וצריך לספור שבעה נקיים, שהרי בוודאי ראה לפחות שתי ראיות. (לא) שמא ראיית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן. (לב) כי חטאת העוף שבאה על הספק אינה נאכלת.

יד. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל [ערב] שַׁבָּת, וְרְאִיָּה שְׁנִיָּה בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת - הָרִי זֶה סֶפֶק לְטִמְאָה, וְסֶפֶק לְקַרְבָּן; סֶפֶק לְטִמְאָה - שֶׁמָּא רְאִיָּה רְאִיָּה שְׁנִיָּה הִתְהַבֵּר בְּעֶרֶב

~ יום שני ט"ו אלול ~

פרק ג

המשך דיני טומאת הזב.

א. כָּל הַיָּמִים שֶׁהַזָּב רוֹאֶה בָּהֶם זִיבוֹת, הָרִי הוּא טָמֵא. וְכִשְׁפִּסֵּק הַזִּיבוֹת, מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים כְּזָבָה, וְטוֹבֵל בְּשָׂבִיעִי, וּמַעְרִיב שְׁמֻשׁוֹ; וּבְשָׂמִינִי מֵבִיא קַרְבָּנוֹ, אִם הָיָה בַּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת. וְאִם רָאָה רְאִיָּה שֶׁל זָב, אֶפְלוּ בְּסוּף יוֹם שְׂבִיעִי אַחֵר שֶׁטָּבַל - סוֹתֵר הַפֶּל, וּמִתְחִיל לְמָנוֹת שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים - מֵאַחֵר יוֹם רְאִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה^א.

(א) למחרת יום הראיה האחרונה.

ב. זָב שָׂרָאָה קָרִי בְּאַחַד מִשְׁבַּעַת יָמֵי הַסְּפִירָה - אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא יוֹמוֹ בִּלְבַד, וּמִשְׁלֵים שְׁבַעַת יָמִים וּמֵבִיא קַרְבָּנוֹ. בִּיצֵד? רָאָה קָרִי בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי - סוֹפֵר אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים

[בתוספת ארבעת הימים שקודם הראיה - הרי שבעה], וְטוֹבֵל בְּשָׂלִישִׁי, וּמֵבִיא קַרְבָּנוֹ בְּרִבְעִי.

ג. זָב שֶׁבִּדֵּק בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה, וּמִצָּא טְהוֹר, וְלֹא בִּדֵּק כָּל שְׁבַעַת, וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי בִּדֵּק וּמִצָּא טְהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזָּקַת טְהוֹר. אֶפְלוּ בִּדֵּק בְּיוֹם הַטִּמְאָה עֲצָמוֹ [לאחר שנטמא], וּמִצָּא טְהוֹר, וּפִסֵּק הַזָּב, וְלֹא בִּדֵּק לְמַחֵר בְּתַחֲלַת יָמֵי הַסְּפִירָה, וּבִדֵּק בְּשָׂבִיעִי אוֹ בְּשָׂמִינִי, וּמִצָּא טְהוֹר - עָלוּ לוֹ יָמֵי הַסְּפִירָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזָּקַת טְהוֹר.

ד. כָּל רְאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֵרֶת^ב, אֵינָה מֵבִיאָה לְיָדִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קָרְבָּן. בִּיצֵד? רָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת בְּלֶבֶד, וְהִפְסִיק יוֹם או יוֹמִים, וְהָרִי הוּא מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים, וּבִתְוֹךְ הַשְּׁבַעַת רָאָה רֵאָה שֶׁל זֶבֶב - אֵינָה מִצְטָרֶפֶת לְשִׁתִּים, אֲלָא סוֹתֶרֶת; וּמִתְחִיל לְמָנוּתִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(ב) את ימי הנקיים שקדמו לה. (ג) שבעה ימים נקיים אחרים.

אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת זו אַחֶר זו, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָן בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קָרְבָּן; שְׁרֵאיוֹת אֵלוּ, לְסִתְרָה הֵן.

רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי - מְבִיא קָרְבָּן, שְׁאִין רֵאיוֹת אֵלוּ סוֹתֶרֶת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֶב בַּעַל שְׁתֵּי רֵאיוֹת. אֲכָל זֶב בַּעַל שְׁלֹשׁ שְׁרָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁאַחֵר שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קָרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת אֵלוּ, אֲלָא קָרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ [הראיות] הֶרָאשׁוֹנוֹת; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתֶרֶת, הָרִי לֹא יֵצֵא לְזִמָּן שְׁרָאוֹי לְקָרְבָּן; וְהִלְיָלָה מְחֹסֶר זִמָּן הוּא לְכָלִּי - חוץ מִיּוֹלָדֶת שֶׁהִפִּילָה בְּלִיל אֶחָד וּשְׁמוֹנִים^י, שֶׁהִיא מְבִיאָה קָרְבָּן שְׁנֵי^י, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה, מִפִּי הַקֶּבֱלָה [מסורת ביד החכמים].

אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת זו אַחֶר זו, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָן בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קָרְבָּן; שְׁרֵאיוֹת אֵלוּ, לְסִתְרָה הֵן.

רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי - מְבִיא קָרְבָּן, שְׁאִין רֵאיוֹת אֵלוּ סוֹתֶרֶת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֶב בַּעַל שְׁתֵּי רֵאיוֹת. אֲכָל זֶב בַּעַל שְׁלֹשׁ שְׁרָאָה שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁאַחֵר שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים - אֵינּוּ מְבִיא קָרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת אֵלוּ, אֲלָא קָרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ [הראיות] הֶרָאשׁוֹנוֹת; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתֶרֶת, הָרִי לֹא יֵצֵא לְזִמָּן שְׁרָאוֹי לְקָרְבָּן; וְהִלְיָלָה מְחֹסֶר זִמָּן הוּא לְכָלִּי - חוץ מִיּוֹלָדֶת שֶׁהִפִּילָה בְּלִיל אֶחָד וּשְׁמוֹנִים^י, שֶׁהִיא מְבִיאָה קָרְבָּן שְׁנֵי^י, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה, מִפִּי הַקֶּבֱלָה [מסורת ביד החכמים].

הַקֶּבֱלָה [מסורת ביד החכמים].

(ד) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (ה) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (ו) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה ימים נקיים בלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת שבעת הימים הנקיים, שלוש ראיות הוא מתחייב בקרבן. (ז) שסופר שבעה נקיים וגם חייב בקרבן ביום השמיני. (ח) שראה בליל שמיני שלוש ראיות. (ט) כי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות שלוש ראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בשלושת הראיות הראשונות. (י) וזה שהוא לא הביא את קרבנו עד היום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא משום שעדיין לא הגיע זמנו, עד היום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. (יא) לכל דיני התורה שחיוכם ביום. (יב) שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה. (יג) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד, בכל זאת מביאה קרבן שני.

ה. רָאָה רֵאָה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי, וּשְׁתֵּי רֵאיוֹת

(יד) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. (טו) ולמרות שהראיה הראשונה אינה אלא כקרי, בכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראיה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר לעיל, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (טז) כי שתי הראיות נחשבות זיבה בפני עצמן, ומכיוון שהיו בלילה עדיין לא יצא הזב לזמן הראוי לקרבן, ואינן מחייבות בקרבן.

ו. הכל מתטמאין בזיבה - אֶפְלוּ קִטָּן בֶּן יוֹמוֹ, וְהַגֵּרִים, וְהַעֲבָדִים, וְחֹרֵשׁ וְשׁוֹטֵה. וְרָאָה לִי שְׁמִינִי עֲלִיהֶן^י כְּפָרָה^י כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקָדְשִׁים; וְחִטָּאתָן נֶאֱכָלָת, שְׁהָרִי הֵן כְּקִטָּן שְׁאֵינּוּ בֶּן דַּעַת^י. וְסָרִיס [עקר, שנותרו עיניו] אֲדָם וְסָרִיס חֲמָה [מלידה], מִתְטַמְּאִין בְּזִיבָה כְּכָל הָאֲנָשִׁים^י.

(יז) גם על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם. (יח) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (יט) וכמו שהאב מביא קרבן עבור בנו הקטן אם הוא מחוסר כפרה, כך מביאים קרבן גם עבור החרש והשוטה, מכיוון שאינם בני דעת. (כ) ואף על פי שאין להם שכבת זרע, יש להם זיבות.

ז. הַשְּׁמִטּוֹם [סֵטוֹם ואין מינו ניכר] וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס^י כֹּא [שמיני זכר ונקבה] - נוֹתֵנִין עֲלֵיהֶן חֲמִירֵי הָאִישׁ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה: מִתְטַמְּאִין בְּדָם כְּנָשִׁים, וּבְלֶבֶן [זיב] כְּאֲנָשִׁים; וְטִמְאָתָן בְּסַפֵּק^י. לְפִיכָף, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן זֶב בַּעַל שְׁלֹשׁ רֵאיוֹת^י, או זֶבֶה שְׁרָאָה דָם שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֶר זֶה^י - מְבִיאִין קָרְבָּן^י, וְאֵינּוּ נֶאֱכָלִין. הָיָה מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים לְלֶבֶן, וְרָאָה אֲדָם, או לְאֲדָם^י, וְרָאָה לֶבֶן - הָרִי זֶה אֵינּוּ סוֹתֶרֶת^י.

(כא) שהם ספק זכר, ספק נקבה. (כב) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן, ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. (כג) של זב שאז חייב הזב להביא קרבן. (כד) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (כה) חטאת העוף הבאה על הספק. (כו) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (כז) מנה שבעה נקיים אחרי שראה שלושה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) מכיוון שהוא עדיין מחוסר כפרה, והמחוסר כפרה אסור לו להיכנס לעזרת ישראל. (י) הזב והזבה והיולדת. (יא) נשים שקינאו להן בעליהן, ונסתרו עם אדם זר, משקים אותן במים שנמחתה בהם פרישת סוטה. (יב) שמקום תנופתם, במזרח.

ימים דם. כח) ולמרות שמטמא גם בלובן וגם באודם, הרי טומאת הלובן שבו היא מצד 'איש' שבו, וטומאת האודם משום צד האשה, ולכן לא יכול האודם המטמאו מצד 'אשה' לסתור את ספירת הנקיים ללובן, שבה מצד ספק 'איש' וכן להיפך.

ואחר • כִּן מְבִיא אֶת

הָאִשָּׁם לְמַצְרֵעַ עַד

הַפֶּתַח, וּמִכְנִיס [המצורע]

שְׁתֵּי יָדָיו לְעֶזְרָה, וְסוֹמֵךְ

[ידי] עָלָיו [-על ראש הקרבן], וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד. וּמִקְבְּלִין

שְׁנֵי כַּהֲנִים^י אֶת דָּמוֹ - אֶחָד מִקְבֵּל בְּכָלִי, לְזַרְקוֹ עַל

גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד בִּידוֹ הַיְּמָנִית, וּמַעֲרָה [שופך] לִידוֹ

הַשְּׂמָאלִית, וּמִזָּה [על המצורע] בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית; וְאִם

שָׁנָה וְקָבֵל בְּשִׂמְלָה תַּחֲלָה, פָּסֹל.

(יג) ומכיוון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות להיות ביד ימין לכן צריך שיהיו שני כהנים.

הַפֶּתַח שֶׁקָּבֵל מִקְצַת הָדָם בְּכָלִי - מוֹלִיכוֹ, וְזוֹרְקוֹ עַל

הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה. וְאַחֵר כִּן יָבֹא הַפֶּתַח שֶׁקָּבֵל הָדָם

בְּכַפּוֹ אֶצֶל הַמַּצְרֵעַ, הַפֶּתַח מִבְּפָנָיו^י וְהַמַּצְרֵעַ

מִבְּחוּצָיו^ט; וּמִכְנִיס הַמַּצְרֵעַ רֹאשׁוֹ [לעזרה], וְנוֹתֵן הַפֶּתַח

מִן הָדָם שֶׁבְּכַפּוֹ עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹ^י הַיְּמָנִית, וְאַחֵר כִּן

יְכַנִּיס יָדוֹ הַיְּמָנִית, וְיִתֵּן עַל בֶּהֶן יָדוֹ, וְאַחֵר כִּן יְכַנִּיס

רִגְלוֹ הַיְּמָנִית, וְיִתֵּן עַל בֶּהֶן רִגְלוֹ. וְאִם נָתַן עַל

הַשְּׂמָאל, לֹא יָצָא. וְאַחֵר כִּן^י מִקְרִיב חֲטָאתוֹ וְעוֹלָתוֹ.

(יד) בתוך העזרה. (טו) בתוך חלל השער, שלא התקדש

בקדושת העזרה. (טז) העיגול של האוון האמצעי הנוקשה,

שהוא מבדיל בין שקע האוון לעיגול החיצוני הרך של

האוון. (יז) אחר הקרבת קרבן האשם, ומתן דמו.

וְאַחֵר שְׂיִתֵּן הָדָם^י עַל הַבְּהוֹנוֹת, נוֹטֵל הַפֶּתַח מִלֵּג

הַשָּׁמֶן, וְיוֹצֵא לְתוֹךְ כַּפּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ^י הַשְּׂמָאלִית;

וְאִם יָצַק לְתוֹךְ כִּף עֲצָמוֹ, יָצָא. וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ

הַיְּמָנִית בְּשָׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ, וּמִזָּה שָׂבַע פַּעַמִּים כִּנְגַד בֵּית

קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים - עַל כָּל הַזֵּה, טְבִילַת אֶצְבָּע

בְּשָׁמֶן^י; וְאִם הַזֵּה, וְלֹא כֹון כִּנְגַד בֵּית קֹדֶשׁ

הַקִּדְשִׁים - כְּשֵׁרוֹת.

(יח) דם האשם, לפני שמקריב את החטאת והעולה.

(יט) כהן אחר. (כ) ולא יטבול אצבעו פעם אחת, ויזה שתי

פעמים או יותר.

וְאַחֵר כִּן יָבֹא אֶצֶל הַמַּצְרֵעַ, וְיִתֵּן מִן הַשָּׁמֶן עַל

השנת הראב"ד

ואחר .. האשם א"א אין כאן אה"כ
אלא במקום שמניף שם היה סומך
ותיכף התנופה היתה הסמיכה וכך
היא שנויה בתוספתא כאשר הגהתי
למעלה.

פֶּרֶק ד

דיני טהרת המצורע.

א. כְּשִׁיתְרַפָּא הַצָּרוּעַ מַצְרַעְתּוֹ, אַחֵר שְׂמִטְהִירִין

אוֹתוֹ בַּעֲץ אֶרְזָא וְאֹזֹבֵב וְשְׁנֵי תוֹלַעֲתֵי וְשְׁתֵּי צַפְרִים,

וּמַגְלִחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ, וּמִטְבִּילִין אוֹתוֹ - אַחֵר כָּל

זֹאת, יִכְנֹס לִירוּשָׁלַם^ה, וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים, וּבַיּוֹם

הַשְּׂבִיעִי מַגְלַח תְּגַלַּחַת שְׁנִיָּה פִתְגַּלַּחַת הָרִאשׁוֹנָה,

וְטוֹבֵל; וְהָרִי הוּא טְבוּל יוֹם^י, וּמַעֲרִיב שְׁמִשׁוֹת^ה.

וְלִמְחָר בְּשָׁמִינִי טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאַחֵר כִּן

מִקְרִיבִין קָרְבָּנוֹתָיו.

(א) במקל של עץ ארו. (ב) צמח קטן. (ג) חוט צמר צבוע

בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (ד) כל השער

שעל בשרו. (ה) מותר לו להיכנס לעיר המוקפת חומה,

כגון ירושלים. (ו) ובמשך שבעת ימים אלו, הוא טהור

מלטמא בביאה, ובמשכב ומושב, אבל עדיין מטמא אדם

וכלים במגע. (ז) ומותר לו לאכול מעשר שני. (ח) ואם

הוא כהן, מותר לו לאכול תרומה.

וּמִפְנֵי מָה טוֹבֵל בְּשָׁמִינִי, אַחֵר שֶׁטְבֵּל מֵאִמָּשׁ?

מִפְנֵי שֶׁהָיָה רָגִיל [לגעת] בְּטִמְאָה בְּיָמֵי חֲלָטוֹ [-בידודו]

כמצורע], וְאִינוֹ נִזְהָר מִשּׁוּם טִמְאָה, וְשִׁמְאָה נִטְמָא אַחֵר

שֶׁטְבֵּל, לְפִיכָךְ טוֹבֵל בְּשָׁמִינִי בַּעֲזֶרַת הַנָּשִׁים בְּלִשְׁפַת

הַמַּצְרָעִים שִׁשָּׁם, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הָסִיחַ דַּעְתּוֹ [ונזהר]

מטומאה].

ב. נִתְאַחֵר וְלֹא גָלַח בְּשָׂבִיעִי, וּגְלַח בְּשָׁמִינִי אוֹ

אַחֵר כַּמָּה יָמִים - בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יְטַבֵּל וְיַעֲרִיב

שְׁמִשׁוֹ, וְלִמְחָר יָבִיא קָרְבָּנוֹתָיו אַחֵר שֶׁיְטַבֵּל פַּעַם

שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? הַמַּצְרֵעַ עוֹמֵד חוּץ לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל

כִּנְגַד פֶּתַח מִזְרָחִי, וּפָנָיו לְמַעֲרָב; וְשֵׁם עוֹמְדִין כָּל

מִחְסְרֵי כִפְרָה^י בַּעַת שְׂמִטְהִירִין אוֹתָם, וְשֵׁם מְשַׁקֵּן

אֶת הַשּׁוֹטוֹת^י. וְהַפֶּתַח לִזְקָה [קרבן] הָאִשָּׁם שֶׁל מַצְרֵעַ

כְּשֶׁהוּא חִי, וּמְנִיף אוֹתוֹ עִם לֵג הַשָּׁמֶן בְּמִזְרָח,

כְּדֶרֶךְ כָּל הַתְּנוּפוֹת^י; וְאִם הָיָה זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ זֶה

בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - יָצָא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פקע ממנו דין 'אשם מצורע' ודינו כשאר אשמות שאינם טוענים נסכים, אלא מכיוון שלא נפסל הקרבן עצמו, עדיין שמו הראשון עליו. (ח) עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין. (ט) כי זבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אבל לא עולים לבעלים לשם חובה. (י) כדי שיוכל לאכול בקדשים.

ג. הקדשים [שחיטת] חטאתו לאשמו - לא יהיה [כהן] אחד ממרס [=מעבד] בדרמה [שלא ייקרש, ובינתיים ישחטו האשם], אלא תעבר צורתה [=תתעפס או תיפסל בלינה], ותצא לבית השרפה.

ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגו [-לוג השמן] אחר עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר - משנה, אף על פי שקדש בפליא. חסר הלג^כ עד שלא יצק [לכף הכהן], ימלאנו^{כז}; חסר מאחר שיצק^{כח}, יביא אחר בתחלה.

(יא) שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואף על פי כן יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (יב) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת לוג. (יג) והשמן הנשאר לא נפסל, ורק צריך להשלים את החסר. (יד) אחרי שיצק נחסר השמן.

ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפך הלג - אם עד שלא גמר מתן שבע [הזית] נשפך הלג - יביא אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפך הלג - יביא אחר, ויתחיל לבתחלה בפהונות^{טו}; התחיל בפהונות, ונשפך הלג קדם שיגמר - יביא אחר, ויתחיל לבתחלה בפהונות. גמר בפהונות, ואחר כך נשפך הלג^{טז}, קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש המטהר - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת הראש אינה מעפכת - שנאמר^{טז}: "והנותר בשמן", "ומיתר השמן"^{טז}.

(טו) ואינו מתחיל בהזאות, אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות. (טז) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (יז) מתן השמן על הבהונות שעליו נאמר 'מיתר השמן' - שיריים, והוא מעכב את הכפרה, ואילו נתינת השמן על ראשו שנאמר בה 'נותר' - שיריי שיריים, אינה מעכבת את הכפרה.

ו. הקדשים מתן השמן למתן הדם - ימלא הלג

מקום דם האשם, בתנוף אֵזָן ובהֵן יָד ובהֵן רֶגֶל; והנותר מן השמן שבכפו, יתננו על ראש המטהר^{כא}. ואם לא נתן, לא כפר. ושאר הלג^{כב}, מתחלק לפנהנים.

(כא) המצורע. (כב) שאר השמן שבלוג.

ג. שירי הלג - אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה, כשאר קדשי קדשים; שהרי הקש [-הושוו דינין] לאשם^{כג}. ואסור לאכל מלג השמן, עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות; ואם אכל - לוקה, כאוכל קדשים קדם זריקה.

(כג) שנאמר בפסוק, "והקריב אותו לאשם, ואת לג השמן".

פרק ה

המשך דיני טהרת המצורע.

א. איזה הוא תנוף אֵזָן? זה גדר האמצעי. נתן על צדי הבהונות [-בצדי הציפורן], כשר; נתן על צדי צדיהן [-בצד שכנגד הציפורן], פסול. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם - אפלו נתקנח הדם קדם שיתן השמן - נותן השמן על הבהונות, שנאמר^א: "על מקום דם האשם"^ה.

(א) שעליו נותן הכהן מהדם ומהשמן. (ב) העיגול של האוזן האמצעי הנוקשה, שהוא מבדיל בין שקע האוזן לעיגול החיצוני הרך של האוזן. (ג) את השמן. (ד) שנתנו על יד הדם ולא על הדם ממש. (ה) ואפילו אם הדם כבר לא נמצא שם בעת נתינת השמן, היות ונתן את השמן במקום הדם, הקרבן כשר.

אין לו בהֵן יָד ימנית, או בהֵן רֶגֶל ימנית, או שאין לו אֵזָן ימנית - אין לו טהרה עולמית.

ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או שלא נתן מדמו על גפי הבהונות - הרי זה עולה למזבח^ה, וטעון נסכים^ז כנספי אשם מצרע^ח; וצריך המצרע אשם אחר^ט להכשירו.

(ו) שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. (ז) ואין אומרים, שמכיוון שאין המצורע יוצא בו ידי חובתו,

5. ויקרא-מצורע, יד, כח. 6. ויקרא-מצורע, יד, יח. 7. שם, פסוק יז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו אלול - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קָרְבֵּן עֲנִי, לֹא יָצָא. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? יִכְתֹּב כָּל נִכְסָיו
לְאַחֵר, וְנִמְצָא עֲנִי, וְיָבִיא חֲטָאת הָעוֹף מִסֶּפֶק, וְלֹא
תֵּאָכֵל [כשאר חטאות], כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; וְנִמְצָא אוֹכֵל
בְּקִדְּשִׁים [-חולין שנשחטו בעזרה].

כט) עשירים. (ל) ואם לא היה מת, היו מקריבים את
החטאת השניה לשם מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד
מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה,
תמות. (לא) אחרת מן השוק. (לב) למרות, שחטאת העוף
באה על הספק.

יא. עֲשִׂיר שְׂאֵמֶר: 'קָרְבֵּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עֲלִי' לֵג,
וְהִיא הַמִּצְרַע עֲנִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ [-עבור]
קָרְבָּנוֹת עֲשִׂירִי, שֶׁהָרִי יָד הַנּוֹדֵר מִשְׁגָּת. וְעֲנִי
שְׂאֵמֶר: 'קָרְבֵּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עֲלִי', וְהִיא הַמִּצְרַע
עֲשִׂיר - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר, שֶׁהָרִי
זֶה הַנּוֹדֵר (הַנּוֹדֵר) חֵיבִי בְּקָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר.

לג) שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה.
לד) למרות שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני, העשיר
חייב להביא קרבן עשיר. (לה) כלומר, חייב עצמו על ידי
נדרו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיא המצרע עני
- הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנודר
משגת".

וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיא
המצורע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר,
שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו
של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת,
הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, וכיון שאמר
קרבנו של זה העני עלי, צריך להתחייב בקרבן עני
בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם
כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות
"מביא הנודר קרבן עני" סתם, ולא פירט שזה רק אם
היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר
שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

שָׁמֶן^י, וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן הַשָּׁמֶן אַחֵר [נתינת] הָדָם; הַקִּדִּים
מִתֵּן הַשָּׁמֶן עַל הַבְּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שְׁבַעִיט - יִמְלֵא הַלֵּג,
וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן עַל הַבְּהוֹנוֹת אַחֵר מִתֵּן שְׁבַע, שְׁנָאֲמַר⁸:
"זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְרַע", שֶׁתִּהְיֶה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל
הַסֵּדֶר.

יח) שהרי נחסר השמן ביציקה הראשונה, שנעשתה שלא
כדין, וצריך יציקה שניה. יט) ההזאות, כנגד קודש
הקדשים.

ז. נִתֵּן שְׁבַע הַמִּתְּנוֹת שֶׁלֹּא לְשָׁמֶן [-לא לשם מצורע זה] -
לֹא הִרְצָה [-התקבל הקרבן], וְהִכְשִׁיר הַמִּצְרַע.

ח. מִצְרַע שֶׁנִּתְּנָה [שנית בצרעת] אַחֵר שֶׁהִבִּיא אֶשְׁמוֹ,
צָרִיף קָרְבֵּן אַחֵר לְצִרְעַת שְׁנִיָּה; וְכֵן אִם הִבִּיא
אֶשְׁמוֹ^י, וְנִתְּנָה^{כא}, וְהִבִּיא אֶשְׁמוֹ, וְנִתְּנָה - צָרִיף
קָרְבֵּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָבֵל אִם נִתְּנָה, וְנִתְּרָפָא,
וְהִבִּיא צִפְרִים^{כב}, וַחֲזֹר וְנִתְּנָה^{כג}, וְנִתְּרָפָא, וְהִבִּיא
צִפְרִים - קָרְבֵּן אֶחָד לְכָלֵּן^{יד}.

כ) בשביל הצרעת השניה. כא) בשלישית. כב) ועדיין
לא הקריב את קרבנו. כג) לפני שהביא את האשם לצרעת
הראשונה. כד) מקריב אשם אחד לכל הנגעים.

ט. מִצְרַע שֶׁהִבִּיא קָרְבֵּן עֲנִיָּה, וְהַעֲשִׂיר, או
עֲשִׂירִי וְהַעֲנִי, קִדָּם שֶׁיִּקְרִיב קָרְבָּנוֹתָיו - הַכֹּל הוֹלֵךְ
אַחֵר הָאָשָׁם: אִם הִיָּה בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הָאָשָׁם עֲשִׂיר,
יִשְׁלִים קָרְבֵּן עֲשִׂירִי; וְאִם הִיָּה עֲנִי, יִשְׁלִים קָרְבֵּן
עֲנִיָּה.

כח) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה,
והיה אחד חטאת ואחד עולה. כו) שחייב להביא שני
כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת.
כז) ישרים את החטאת והעולה כבש וכבשה. כח) שתי
תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. שְׁנֵי מִצְרַעִין^ט שֶׁנִּתְּעַרְבוּ קָרְבָּנוֹתֵיהֶן, וַנִּזְרַק דָּם
אַחַת מִשְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת שְׁלֵחָן, וְאַחֵר כֶּף מֵת אֶחָד מִן
הַמִּצְרַעִים - כִּיצַד עוֹשֶׂה זֶה הַמִּצְרַע הַזֶּה? לְהִבִּיא
חֲטָאת בְּהֶמְהָ^{לא}, אִינוּ יָכוֹל - שְׂמָא זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה
חֲטָאתוֹ הִיא, וְאִין מְבִיאִין חֲטָאת בְּהֶמְהָ עַל הַסֶּפֶק;
וְלִהְיִיא חֲטָאת הָעוֹף, אִינוּ יָכוֹלֵב - שֶׁעֲשִׂיר שֶׁהִבִּיא

8. ויקרא-מצורע, יד, ב.

שהרי... משגת: והלא הוא התחייב להביא קרבנותיו של עני! הביאור בזה בהבנת החילוק בין הלכה זו להל' מעשה הקרבנות פי"ד ה"ט - לקו"ש
כח"ז ע' 101, יין מלכות סקל"ג. (הנידר) (הנודר): לכאורה היה צריך להיכתב "שהרי זה המצורע חייב בקרבנות עשיר!" - יין מלכות סקל"ג.

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פ'רשן: (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפ'רקים אלו.

פ'רק א

איסור המרת בהמת הקדש בבהמה אחרת, ועונשו של הממיר.

א. פ'ל הממיר - לוקה על פ'ל ב'המה ובהמה ש'ממיר, ש'נאמר¹: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שפ'ל מצוות לא תעשה שאין ב'ה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע [לשקר], וממיר, ומקלל את חברו בשם [ה']; ש'לשה לאוין אלו - אי אפ'שר ש'יהיה ב'הן מעשה פ'לל, ולוקין עליהן.

(א) אמר על בהמת חולין שלו, שהיא תהיה קודש במקום בהמה שכבר הוקדשה. (ב) אפילו אם המיר כמה בהמות יחד. (ג) כי הרי ההמרה מתבצעת על ידי דיבור, שאינו נחשב מעשה.

ול'מה לוקין על התמורה, ו'הרי לאו ש'בה נתק לעשה, ש'הרי נאמר²: "ואם המיר ימיר.. ו'היה הוא ותמורתו יהיה קדש"? מ'פני ש'יש ב'ה עשה, וש'ני לאוין; ועוד, ש'אין לאו ש'בה ש'ה לעשה, ש'הצבור ו'השתפין? אין עושין [ה]תמורה [לקודש] אם המיר - אף על פי ש'הן מזהרין שלא ימירו.

(ד) כלומר, אדם שעבר והמיר, מוטלת עליו מצוות עשה לנהוג קדושה בשתי הבהמות - בתמורה ובקרבן. והכלל הוא, שאדם שעבר על מצוות לא תעשה שצמודה אליה מצווה עשה כתיקון, אינו לוקה. (ה) ואין ביכולתה של מצוות עשה אחת, לפטור מעונש מלקות של עבירה על שתי מצוות לא תעשה. (ו) כי ישנם מקרים שבהם התמורה אינה נהפכת לקודש. (ז) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפים.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אבל תירוצו הוא רק לשיתו, שהרמב"ם מסתמך בדברים שכבר קודם על מה שכתב אח"כ. אמנם לרוב הדעות - וכן מסתבר לכאורה - הרמב"ם מסתמך במקום המאוחר על מה שכתב קודם ואינו מפרשו בהמשך, אבל אינו מסתמך במקום המוקדם על מה שיכתוב אח"כ וא"כ אין מקום לתירוץ הכס"מ.

והביאור בזה: בדין "עשיר שהתחייב קרבן עני" ישנם שני גדרים, מצד גדר מעשה הקרבנות מספיק שיביא העשיר בשביל העני קרבן עני, ואם ה' המצורע עשיר צריך להביא בשבילו קרבן עשיר. אבל מצד הלכות מחוסרי כפרה, צריך העשיר להביא עבור העני קרבנות עשיר.

חטאת ואשם אינם באים בנדר ובנדבה והאומר: "הרי עלי חטאת או אשם לא אשם כלום" אבל כשאמר "חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו הפלוני הרי זה מניחו להתכפר על ידו ומתכפר לו".

דין זה, שיכול אדם להביא קרבן חטאת בשביל אחר החייב בו, שני חידושים בו: מצד הלכות נדרים, למרות שאינו יכול לחייב עצמו בחטאת כיון שאין צד של חיוב בכ"ז, אם קיבל על עצמו החיוב של המחויב בדבר, חל על הנודר חיוב נדר.

אבל מצד המתכפר, למרות שהחיוב חל על זה החייב בו, חידשה התורה שמצד "כל ישראל ערבים זה בזה" יכול יהודי אחד להביא קרבן בשביל השני שמתכפר בקרבן זה.

בהלכות מעשה הקרבנות כאן מופיע דין זה בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, והיות שכאן מדובר בחיוב הנודר לקיים נדרו, לכן כתב שגם כשה' הנודר עשיר היות שנדר להביא קרבן של עני, הרי שמצד הנדר מספיק שיביא קרבן עני.

אבל בהלכות מחוסרי כפרה, מדובר אודות כפרת המצורע, ושם ההדגשה שהנודר מביא קרבן לשם תיקון כפרת המצורע והיות ומצד הערבות יכול יהודי אחד לקחת על עצמו קרבנו של יהודי אחד, צריך להביא את הקרבן שנתחייב בו המצורע.

לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 101 ואילך

מתוך רמב"ם "פרס המלך".

ב'רין ר'חמנא ד'סייען

1. ויקרא-בחוקותי, כז, י. 2. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז אלול - ספר קרבנות - הלכות תמורה קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהָמִיר שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְאִינוּ לֹקָה עָלֶיהָ.^י

(י) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (יא) כלומר, מיהו השוגג שלוקה כמזיד. (יב) ומדובר שהוא יודע שאסור להמיר והתכוון במזיד לעבור על האיסור, רק שהוא התבלבל והמיר בטעות קרבן אחר שהיה ברשותו. (יג) למרות שהתרו בו שאסור לעשות כך. (יד) מכיוון שהעובר עבירה כמזיד, נענש רק אם הוא זוכר את ההתראה שהתרו בו.

ג. אֵין אָדָם מְמִיר בְּהֶמְתּוֹ [לא חלים דיני תמורה] בְּקָרְבָן שְׁאִינוּ שְׁלוֹטִי; וְאִם אָמַר פֶּעַל הַקָּרְבָן: 'כָּל הָרוּצָה לְהָמִיר בְּבִהְמָתִי יָבֹא וְיָמִיר' - הָרִי זֶה מְמִיר בָּהּ. הָמִיר קָרְבָנוֹ בְּבִהְמָה שְׁאִינָה שְׁלוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה; שְׁאִין אָדָם מִקְדִּישׁ דָּבָר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ.

(טו) מכיוון שאי אפשר לבצע פעולה בבהמה של אדם אחר ללא רשותו.

ד. הַמִּתְכַּפֵּר - הוּא שְׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אָבֵל לֹא הַמִּקְדִּישׁ. בִּיצֵד? הַקָּדִישׁ בְּהֶמָּה שִׁיתְכַּפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָקָדִישׁ קָרְבָנוֹת נָזִיר שִׁיתְכַּפֵּר בָּהֶם פְּלוֹנִי הַנָּזִיר - אוֹתוֹ הַנָּזִיר, הוּא שְׁעוֹשֶׂה בָּהֶן תְּמוּרָה; אָבֵל לֹא זֶה שֶׁהָקָדִישׁ, לְפִי שְׁאִינָן שְׁלוֹטִי.

(טז) מכיוון שלאחר שבעלי הבהמה הקדישו אותה, היא הופכת להיות שייכת למתכפר.

ה. הַיֹּזֶרֶשׁ מְמִיר. הַיֵּיחַ בְּהֶמָּה"י לְשָׁנֵי בָּנָיו, וְנִת - הָרִי זֶה קָרְבָּה; וְאִין מְמִירִין בָּהּ, שֶׁהָרִי (היורשים) הֵן בָּהּ שִׁתְּפִין, וְהַשִּׁתְּפִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.

(יז) שאביו הפריש קרבן ומת לפני שהספיק להקריב אותו. (יח) שהקדיש אותה לעולה או שלמים.

ו. אֵין • קָדָשִׁי גוֹיִם יֵט עוֹשִׂין תְּמוּרָה, מִן הַתּוֹרָה; אָבֵל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים], שֶׁהָגוֹי שֶׁהָמִיר, הָרִי זֶה תְּמוּרָה. הַקָּדִישׁ הָגוֹי בְּהֶמָּה שִׁיתְכַּפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל, וְהָמִיר בָּהּ הָגוֹי - הָרִי זֶה סֶפֶק תְּמוּרָה.^כ

(יט) בהמה של גוי שהקדיש אותה כקרבן עולה. (כ) ספק תמורה מהתורה. כי אולי בגלל שהבהמה הופכת להיות של הישראל, יש בה דין תמורה, למרות שמי שהקדיש אותה היה גוי.

נִמְצָאת אֹמֶר, שֶׁהִיחִיד שֶׁהָמִיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קָדָשׁ, וְאֶפְלוּ הָמִיר בְּשִׁבְתּוֹ [למרות שאין מקדישים בשבת]; וְלֹקָה אֶרְבָּעִים. וְאֶחָד מִן הַשִּׁתְּפִין" שֶׁהָמִיר, אוּ מִי שֶׁהָמִיר בְּקָרְבָן מִקָּרְבָנוֹת הַצִּבּוּר - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶם שִׁתְּפוּת, הָרִי זֶה לֹקָה; וְאֵין הַתְּמוּרָה קָדָשׁ.

(ח) שהיה שותף בבהמת קרבן. (ט) שלכל אחד מישראל יש חלק בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הצבור והשִׁתְּפִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הָמִיר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזַהֵרִין שְׁלֹא יָמִירוּ".

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה ואין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום ההלכות כאן, כמה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממנו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי בלבד, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

יין מלכות, ספר קרבנות, סימן יב, מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. אֶחָד הָמִיר בְּדוֹן או שֶׁהָמִיר [בדון, ופרטי ההמרה

עשה ב] בְּשִׁנְגָּה - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה [שגם החולין נהיה קדוש], וְלֹקָה. בִּיצֵד? הַמִּתְכַּפֵּן לֹמֵר: 'הָרִי זֶה

תְּמוּרַת עוֹלָה שְׁיֵשׁ לִי', וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תְּמוּרַת שְׁלָמִים שְׁיֵשׁ לִי' - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְלֹקָה. אָבֵל • אִם דָּמָה שִׁמְתָּר לְהָמִיר, וְהָמִיר, אוּ שְׁאֵמַר: 'אֶכְנֵס לְבִיתִי זֶה וְאָמִיר מִדַּעְתִּי' [במדי] ^ג, וְנִכְנֵס • וְשִׁכַּח

ונכנס .. תמורה א"א אין כאן שכחה לפי ענין הגמרא אלא טעה שטעה באותו בית סבר שהוא הבית שאמר אכנס בו ואקדיש ואמיר זהו הקדש טעות וגבי תמורה קדוש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים - אִם הִמִּירוּ, עוֹשִׂין תְּמוּדָה.**
ח. **קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים^{כא} שֶׁהִמִּיר - אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ לִזְקָה^{כב}, יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּדָה אוֹ אִינוֹ עוֹשֶׂה^{כג}.**

ט. **אִין הִכְהִנִּים מְמִירִין בְּחֻטָּאת וּבְאֲשָׁם^{כד} - שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהָן שְׁלָהֶן^[ל-לאכילה], אִין זִזְכִּין בְּהֵן מַחֲיִים^[אלא לאחר שחיטה]; שְׁאִין לָהֶן^[חלק] בְּבִשָּׁר, עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם. וְאִין הִכְהִנִּים מְמִירִין בְּבִכּוֹר - שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זִזְכָּה בּוֹ מַחֲיִים^{כה}, אִינוֹ זִזְכָּה בּוֹ מִתְחֵלָה; שֶׁהָרִי תַחֲלָתוֹ, בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוּא^{כו}.**

(כט) בהמות שנתרמו כדי שימכרו אותם וישתמשו בכסף לתחזוקת בית המקדש. (ל) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד לאיסור תמורה במעשר בהמה. (לא) שאינם עושים תמורה. (לב) לעיל הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

(כא) שהוא כבר בן 12 שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים. (כב) מכיוון שקטן אינו נענש על חטאיו. (כג) הספק הוא האם היכולת שלו להקדיש גוברת ותמורתו נחשבת תמורה, או שזה שהוא עדיין אינו מתחייב בעונש גובר.

יג. **הַמְקַדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם קְבוּעָה^{לז}, אִינָה עוֹשֶׂה תְּמוּדָה - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקַדַּשׁ גּוֹפָה קְדוּשׁ גָּמוּר, וְאִינָה אֲלֹא קִדְּשָׁת דָּמִים^{לח}; אֲבָל הַמְקַדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם עוֹבְרָה^{לח}, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחֵר כֶּף נוֹלֵד^[נחיה] לָהּ מוֹם קְבוּעָה - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּדָה.**

(כד) שקיבלו מִשְׁרָאֵל כדי להקריב על המזבח. (כה) כי מצווה להפריש בכור בהמה ולתת אותו לכהן. (כו) מכיוון שלא נותנים את הבכור לכהן מיד כשהוא נולד, אלא הישראל צריך לטפל בו עד שיגדל מעט, ותמורה חלה רק על בהמה שהיא ברשות בעליה המקוריים.

(לג) כגון בהמה שחסר לה אבר. (לד) ששוויה שיין להקדש. (לה) שהקדושה חלה על הגוף שלה.

יד. **אֶחָד הַמְמִיר [קרבן] תָּמִים בְּבַעַל מוֹם, אוֹ בַּעַל מוֹם בְּתָמִים, אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֵאן, אוֹ צֵאן בְּבָקָר, אוֹ כִּבְשִׁים בְּעִזִּים, אוֹ עִזִּים בְּכִבְשִׁים, אוֹ נִקְבוֹת בְּזָכָרִים, אוֹ זָכָרִים בְּנִקְבוֹת, אוֹ שֶׁהִמִּיר אֶחָד בְּמֵאָה, אוֹ מֵאָה בְּאַחַד, בֵּין בֵּית אֶחָת, בֵּין בֵּית אַחֵר זֶה - הָרִי אֵלָיו תְּמוּדָה, וְלִזְקָה כְּמִנְיַן הַבְּהֵמוֹת שֶׁהִמִּיר.**
טו. **אִין הַתְּמוּדָה עוֹשֶׂה תְּמוּדָה^{לח}, וְלֹא וְלֵד בְּהֵמַת הַהִקְדָּשׁ^{לח} עוֹשֶׂה תְּמוּדָה, שְׁנֵאֲמַר^{לח}: "וְהִיָּה הוּא וְתִמְרוֹתָיו" - "הוּא", וְלֹא וְלֵד^{לח}; "וְתִמְרוֹתָיו", וְלֹא תִמְרוֹת תְּמוּדָתוֹ. אֲבָל הַמְמִיר בְּבִהְמָה, וְחִזּוֹר וְהִמִּיר בָּהּ^[בבהמה הראשונה שהוקדשה], וְחִזּוֹר וְהִמִּיר - אֲפִלּוּ אֶלֶף, כֶּלֶן תְּמוּדָה; וְלִזְקָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ.**

(כז) מכיוון שהאיל הזה מכפר על הכהן הגדול לבדו. (כח) ושותפים אינם יכולים להמיר, כמוכא לעיל הלכה א.

יז. **הַעוֹפּוֹת וְהַמְּנַחֲוֹת - אִינָן עוֹשִׂין תְּמוּדָה, שֶׁלֹּא נֵאֱמַר אֲלֹא "בְּהֵמָה"^{לח}.**

יח. **קִרְבָּנוֹת בְּדֶק הַבֵּית^{כט} - אִינָן עוֹשִׂין תְּמוּדָה, שְׁנֵאֲמַר בַּמַּעֲשֵׂר^{לח}: "לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לְרַע, וְלֹא יִמְרִנּוּ". וְהִלָּל הַמַּעֲשֵׂר בְּכָלֵל כָּל הַקְּדָשִׁים הֵיחָ, וְלָמָּה יֵצֵא^{לח}? לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל^[לשאר הקרבנות]: מֵהַ מַּעֲשֵׂר קִרְבֵּן יָחִיד - יֵצֵאוּ קִרְבָּנוֹת צְבוּרָה^{לח}, וְכֵן הַשְׁתַּפִּין. מֵהַ מַּעֲשֵׂר קִרְבֵּן מְזֻבָּח - יֵצֵאוּ קִדְּשֵׁי בְדֶק**

(לו) בהמת חולין שהתקדשה לאחר שבעליה עשו אותה תמורה לבהמת הקדש, אינה מחילה קדושה על בהמה נוספת שהבעלים אמרו שתהיה תמורתה. (לז) ולד בהמה שעיבורו ולידתו היו לאחר שאימו הוקדשה.

טז. **אִין מְמִירִין אֲבָרִים אוֹ עֲפָרִים בְּשָׁלָמִים, וְלֹא שְׁלָמִים בָּהֶן. בִּיֵּצֵד? הָאוֹמֵר: "יִגְלָה שָׁל בְּהֵמָה זֶה", אוֹ "יִדָּה, תַּחַת עוֹלָה זֶה", אוֹ שְׁאֲמַר: "עֲבַר בְּהֵמָה זֶה תַּחַת עוֹלָה זֶה" - אִינָה תְּמוּדָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: "בְּהֵמָה זֶה תַּחַת יִדָּה" אוֹ "יִגְלָה שָׁל עוֹלָה זֶה", אוֹ**

3. ויקרא-בחוקותי, כז, י. 4. ויקרא-בחוקותי, כז, לג. 5. ויקרא-בחוקותי, כז, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁעִירָהּ לְחֻטָּאתוֹ, וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה־נָּא לְחֻטָּאתוֹ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּדָה; שֶׁכָּל הַמְּשֻׁנָּה בַּחֻטָּאת - לֹא נִתְקַדְּשָׁה כָּלָל, וְאִפְלוּ קִדְּשַׁת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

(מט) זכר, למרות שלחטאת צריך להקריב נקבה. (נ) נקבה, למרות שהנשיא צריך להקריב על חטאו זכר. (נא) למרות שעליו להביא פר, זכר.

פרק ב

כיצד בהמה הופכת לתמורה

א. הַתְּמוּדָה - הִיא שְׂיֵאמַר בְּעַל הַקָּרְבָן עַל בְּהֵמַת חֲלִין שְׂשֵׁשׁ לוֹ: 'הָרִי זֶה תַּחַת זֹא', או 'הָרִי זֶה חֲלִיפַת זֹא'; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר, אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת חֻטָּאת זֹא', או 'תַּחַת עוֹלָה זֹא' - שֶׁהִיא תְּמוּדָה. וְכֵן אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת חֻטָּאת שְׂשֵׁשׁ לִי בַּתּוֹךְ הַבֵּית', או 'תַּחַת עוֹלָה שְׂשֵׁשׁ לִי בְּמִקְוֹם פְּלוֹנִי' - הָרִי זֶה תְּמוּדָה; וְהוּא שְׂשֵׁשׁ לוֹ.

(א) בהמת החולין במקום בהמת ההקדש.

אָבָל אִם אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: 'הָרִי זֶה תַּחַת עוֹלָה', או 'הָרִי זֶה תַּחַת חֻטָּאת' - לֹא אָמַר כְּלוּם; וְכֵן אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה מַחֲלֶלֶת עַל זֹא', אֵינָה תְּמוּדָה.^ג

(ב) בלי להזכיר עולה מסוימת. (ג) כי חילול הוא לשון פדיון, ובהמת הקדש תמימה אינה יכולה להפוך לחולין.

ב. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חֲלִין וְאַחַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְּלָה בָּהּ מוֹם, הַנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת חֲלִין וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת זֹא' - הָרִי זֶה תְּמוּדָה, וְלֹקָה; הַנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תַּחַת זֹא' - הָרִי זֶה חֲלָלָה עַל בְּהֵמַת חֲלִין, וְאֵין זֶה תְּמוּדָה אֲלָא כְּפֻדָּה בְּעֶלְת מוֹם בְּזֹו הַבְּהֵמָה [ונתבטלה הקדושה

מבהמת ההקדש].

(ד) מכיוון שכשהניח את ידו על החולין, הוא בוודאי התכוון לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש. (ה) מכיוון שכשהניח את ידו על ההקדש, הוא בוודאי התכוון לחלל את בהמת ההקדש שנפל בה מום על בהמת החולין.

ג. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קֹדֶשׁ מִזִּבְחֵה, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֶלְת מוֹם שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לַפְּדִיּוֹן, וְשְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חֲלִין, וְאָמַר: 'הָרִי אֵלּוּ תַּחַת אֵלּוּ' - הָרִי שְׁתֵּים מִן הַחֲלִין תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת,

שְׂאֵמַר: 'בְּהֵמָה זֹאת תַּחַת עֲבָרָה שֶׁל חֻטָּאת זֹא' - אֵינָה תְּמוּדָה.

יד. הַמְּמִיר בְּכִלְאִים [נולד מגדי וכבשה], או בְּטָרְפָה [חולה בחולי הממית], וְיוֹצֵא דֶפֶן [נולד בניתוח קיסר], או בְּטָמְטוּם [סתום ואין מינו ניכר] וְאֶנְדְּרִגִּינִס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אֵין הַקֹּדֶשׁ חָלָה עֲלֵיהֶן, וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה או בְּחִמּוּר, לְפִי שְׂאֵין בְּמִינָן קָרְבָן; וְלִפְיָקֶךָ אֵינּוּ לוֹקָה. מַה בֵּין אֵלּוּ לְבַעַל מוֹם^ה? בְּעַל מוֹם, יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבָן לֵט; אֵלּוּ, אֵין בְּמִינָן קָרְבָן.^ו

(ח) מדוע בהמה שהיא בעלת מום מלידתה ואינה ראויה להיות קרבן, כן מתקדשת בתמורה. (ט) בהמות אחרות שלמות מאותו המין, ראויות להיות קרבן, והבהמה בעלת המום נחשבת מאותו המין כמו שמוכח מהדין שמותר לאכול אותן. (מ) והן נחשבות מין אחר לגמרי, כמוכח מכך שבהמות אלו אסורות באכילה.

יח. הָרוּבֵעַ [שור שבא על אשה] וְהַנֶּרְבֵּעַ [בהמה שבא עליה אדם] מֵא - הָרִי הֵן כְּבַעַל מוֹם^ז, וְעוֹשִׂין תְּמוּדָה; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן.

(מא) ושתי הבהמות הללו, אסור להקריבן על המזבח. (מב) כי הרי הן מותרות באכילה.

יט. בְּהֵמָה שֶׁחֲצִיָּה קֹדֶשׁ וְחֲצִיָּה חֵלָל - לֹא עוֹשָׂה תְּמוּדָה, וְלֹא נַעֲשִׂית תְּמוּדָה.^{יד}

(מג) כגון בהמה של שני שותפים, שאחד מהם הקדיש את החלק שלו. (מד) אם השותף שחלק החולין שבבהמה שלו, המיר אותו תמורת בהמת הקדש אחרת.

כ. כָּל הַחֻטָּאוֹת שֶׁדִּינָן שְׂיִמּוּתוֹ [כגון שמתו בעלי הקרבן], אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּדָה^{טו}; וְכָל חֻטָּאת שֶׁדִּינָהּ שְׁתַּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם וְתִמְכַּר, עוֹשָׂה תְּמוּדָה.^{טז}

(מה) מכיוון שהן עומדות למות, פרחה מהן הקדושה. (מו) מכיוון שיש בה קדושה, והכסף שמקבלים במכירתה קדוש וצריכים לקנות בו קרבן.

כא. הַמְּפִרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ או לְעוֹלָתוֹ או לְאֶשְׁמוֹ - עוֹשָׂה תְּמוּדָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן רְאוּיִין לְקָרְבָן^{טז}; הוֹאִיל וְיִרְדּוּ לְקִדְּשַׁת דָּמִים^{טז}, וְהָרִי הֵן תְּמִימִין - יִרְדּוּ לְקִדְּשַׁת הַגּוֹף [נתקדש גופם, ולא רק שוויים].

(מז) כי את הקרבנות הללו צריך להקריב מבהמה זכר. (מח) ששוויים התקדש כאשר קנו אותם במטרה להקריב אותם.

אָבָל הַמְּפִרִישׁ שְׁעִיר־מִט לְחֻטָּאתוֹ, וְנָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ

פרק ג

דין הקרבת תמורה.

א. פיצוד דין התמורה לקרב? תמורת העולה, תקרב עולה; ואם היתה תמורתה נקבה*, או בעלת מום - תרעה הנקבה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בדםיה עולה.

(א) ונקבה אינה יכולה להיות קרבן עולה.

תמורת החטאת, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין. תמורת האשם - תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה^ב.

(ב) עם הכסף שיקבלו במכירתה, יקנו קרבנות נדבה.

תמורת השלמים, פשלמים לכל דבר - טעונה סמיכה^ג, ונסכים^ד, ותנופת חזה ושוק. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם [שמביאים עם התודה], כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

(ג) בעל הקרבן סומך את שתי ידיו על ראש הקרבן לפני שחיתתו. (ד) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים עם השלמים לבית המקדש.

תמורת הפסח - אם המיר בו קדם חצות יום ארבעה עשר [י"ד ניסן], אין תמורתו קרבה^ה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויביא בדםיה שלמים; ואם המיר בו אחר חצות, הרי התמורה עצמה תקרב שלמים^ו.

(ה) מכיוון שהבהמה שייעדו אותה לקרבן פסח, עדיין לא נחשבת קרבן פסח לפני חצות יום י"ד, ולכן הבהמה שהמירו אותה בה, לא יכולה להיחשב בעצמה קרבן. (ו) כמו הדין של כל הבהמות שנשארו לאחר שייעדו אותן לקרבן פסח - שמקריבים אותם כשלמים.

תמורת הבכור והמעשר - אינן קרבין לעולם, שנאמר בפסוק: "לה' הוא"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, בפסוק. תמורתן תרעה עד שיפיל בה מום, ותאכל. **ב.** תמורת הבכור, לכהנים; ותמורת המעשר, לבעלים. וכשם שאין פוידין בכור ומעשר שנפל בהן מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח - כך אין פוידין תמורתן.

ותמורתן תמורה, ולוקה עליהן שנים. והבהמה השלישית - היא תחת בעלת מום שנתחלה עליה, ולחלה נתפגן ולא להמיר בה; שבין שיש לפניו דרך אסור^ז, והיא התמורה^ח, ודרך התר, והוא החלול^ט - חזקה היא, שאין אדם מניח ההתר ועושה האסור; ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות.

(ו) שניתן לפדות אותה בכסף, או להחליף אותה בבהמה אחרת. (ז) ובעלת המום הפכה לחולין. (ח) שאסור להחליף את החולין בהקדש. (ט) שמותר לפדות את ההקדש בבהמת חולין.

וכן אם אמר: 'עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו', ואחת מהן בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה העשירית [בעלת המום] - לחלה נתפגן, ולא להמיר בה; שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך התר, אינו מניח דבר ההתר, ועושה האסור.

(י) כלומר, למרות שאדם זה עבר על האיסור יותר משלוש פעמים, ויתכן לומר שהוא איבד את חזקת הכשרות שלו וגם בבעלת המום הוא התכוון לעבור על האיסור.

שתי בהמות של הקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין, ואחת מהן בעלת מום, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת, ובעלת המום מחללת על בעלת המום; שאינו מניח ההתר, ועושה האסור.

ד. האומר: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים' - דבריו קנימין, ותמכר^י, ויביא בחצי דמיה תמורת עולה, ובחצי דמיה תמורת שלמים^{יב}. אומר: 'הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים' - אם לכה נתפגן מתחלה^{יג}, דבריו קנימין; ואם לא נתפגן בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'ותמורת שלמים' - אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

(יא) לאחר שיפול בה מום. (יב) כמו הדין של אדם שאמר: בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים. (יג) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (יד) ותמכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים.

ג. בהמה שהקדישה חציה עולה וחציה שלמים,
תמורתה כמות; וכן כל
בהמת הקדש שאינה
קרבה מפני תחלת
הקדשה^ח, הרי תמורתה
כמות. אמר: • 'חצי
בהמה זו תמורה וחציה
עולה, הרי זו תקרב
עולה^ט; 'חציה עולה
וחציה מעשר', תקרב
עולה; 'חציה תמורה
וחציה מעשר' - הרי זו
ספק^י, ואינה קרבה.

השגת הראב"ד

אמר .. זו א"א ליטנא דגמרא אמר אביי הכל מודים אמר חציה עולה וחציה מעשר דברי הכל עולה קריבה חציה תמורה וחציה מעשר ואפשר שבנוסחא שלו מצא חציה עולה וחציה תמורה דברי הכל קריבה עולה וכן חציה עולה וחציה מעשר ומשמע אפילו לרבי יוסי דאמר בידק בהנך אין בדיקין אלא מסתמא עולה קריבה מ"ט גבי תמורה כיון דאיכא איסורא לא איכין מעיקרא לא להכי איכין אבל חציה תמורה וחציה מעשר דבתררוייהו איכא לספוקי להו מנייהו עדיף דילמא להכי איכין מעיקרא.

ו. עולה • שנתעברה

בזבחים [שלמים], והמיר
באחד מן התעברותו -
הרי זה מביא בהמה
אחרת, ואומר: 'אם
תמורת עולה היא זו,
הרי בהמה זו שלמים;
ואם תמורת שלמים היא
זו, הרי בהמה זו
עולה; ונמצאת בהמה
שהביא עם התמורה,
פעולה ושלמים
שנתעברו זה בזה [וירעו עד
שיפול בהם מום]^י.

השגת הראב"ד

עולה שנתעברה בזבחים א"א כל זה מועתק מן התוספתא בתמורה ולא ירדתי לעומקה ואיני סומך עליה שהיא בלא שיבוש ואין אפשר שיחלל את התמורה עד שיפול בה מום וכשנפל בה מום אין אפשר להוציאה מן הספק אלא בשתי בהמות שאם היא תמורת עולה מתחלל על אחת והשנית תהיה שלמים נדבה ואם היא תהיה תמורת שלמים מתחלל על זו שעשה שלמים והשנית תהיה עולת נדבה ואחר המעשה הזה אין יהיו עולה ושלמים מעורבים זה בזה ובגוף התערובת אמרה התוספתא ירעו עד שיסתאבו ויפדו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה כזר, ובחיי ראשי הוא משבש אותה יותר ממה שהיא משבשת כי לשון התוספתא והרי שתייהן כשני זבחים שנתעברו ולא כעולה ושלמים אלא כזבח תמורה מכ"מ העולה ידועה והשלמים ידועים אלא שאין ידוע אי זה גוף זבח אי זו תמורה לפיכך כשחזר והמיר באחת מהם ואינו ידוע באי זו מהן יש לומר שמה באותה שהיא תמורה המיר ואין תמורה עושה תמורה והרי חולין או שמה בזבח המיר והרי היא קדושה קדושת ספק ספק עולה ספק שלמים וצריך כמו כן שתי בהמות לחלל עליהן קדושת השלמים וקדושת השלמים ואומר אם זו תמורה חולין היא ואינה צריכה פדיון ואם היא עולה תהא מחוללת על זו ואין כאן עוד ספק ולא שום עירוב, ויש שיבוש בתוספתא וכן בדבריו יש זה והחכם יראה ויבין.

טז) כך שהתמורה היא ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריב אותה על המזבח. יז) מצד הדין היה מספיק שהתמורה שהיא ספק בעצמה תרעה עד שיפול בה מום וישתמשו בכספה להביא שלמים או עולה ובאותו זמן יביא הבעלים קרבן נוסף מהסוג השני, אך חששו שמה עד שיפול בה מום ישכחו שהיא בהמת ספק ויפדו אותה רק עם קרבן אחד, ולכן הצריכו את הבעלים לקחת כבר כעת בהמה נוספת.

חזר והמיר באחת משתייהן, ואין ידוע באיזה מהן המיר^י - מביא זבח [בהמת חולין] אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השנייה: 'אם תמורת תמורה

ז) והדין שלה שהיא קדושה אך אינה קריבה בעצמה על המזבח, אלא תרעה עד שיפול בה מום ותימכר ובמחצית הכסף יקנו עולה ובמחצית השנייה שלמים. ח) כגון בהמה בעלת מום עובר, שלא מקריבים אותה על המזבח גם אחרי שהמום עבר מכיוון שבזמן ההקדשה שלה היא לא הייתה ראויה להיקרב. ט) מכיוון שחצי בהמה שהקדישו אותה לעולה הקדושה חלה על כולה. י) ששתייהן חלות רק על חצי הבהמה שהקדישו אותו למטרה זו. יא) ספק אם הבעלים התכוון לתמורה על קרבן אחר, או תמורה לחצצי הבהמה השני שהוא מעשר.

ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לו
תמימה, ואחר כך נולד בה^{יב} מום קבוע ונפדית,
והמיר בה אחר שנפדית [בהמת חולין] - **הרי זו** [החולין]
תמורה. ואינה קרבה ואינה נפדית^{יג}, אלא מניחה
עד שתמות; אינה קרבה, מפני שבאה מפח קדשה
דחוייה [שהראשונה נפדתה כבר]; **ואינה נפדית, שאין בכח**
קדשתה לתפש פדיונה [לקדש את המעות].

יב) כלומר, בבהמה התמימה או בעלת המום העובר. יג) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת.

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן^{יד} - הרי אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין בגזה ועבודה אחר פדיונן - שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע^{טו}, שנאמר^{טז}: "או רע בטוב" - ו"רע" האמור

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) מקריבים אותם על המזבח וטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק.

במה דברים אמורים? בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות, אינם קריבים - שמתוך מעשיו נפר שהוא משהה אותן לגדל מהן עדרים עדרים, ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם.

(ב) אלא רועים עד שיפול בהם מום. (ג) מכך שהבעלים לא הקריב מיד את וולדות השלמים והתורה וולדות תמורתם, אלא השאיר אותם עד שגם הם ילדו. (ד) כדי שיקריבם אחרי זמן רב ויהיה לו הרבה בשר לאכילה, ובינתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

ב. ולד החטאת - ימות, ואין צריך לומר ולד תמורתה.

ג. השוחט את החטאת, ומצא בה [בכטנה] פן ארבעה חיי - הרי זה נאכל בבשר החטאת; שולדי הקדשים, במצי אמן הם קדושים.

(ה) מדובר בבהמה דקה, שזמן עיבורה חמישה חדשים. ומכיוון שלא הושלמו חודשי העיבור, הוא נחשב כאבר מאברי אמו. (ו) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירה אותו באכילה.

ה. ולד תמורת העולה, וולד ולדה עד סוף העולם - הרי אלו בעולה, והן עצמן יקריבו עולה. הפריש נקבה לעולתו [ולא זכר, כדן עולה], וילדה - אף על פי שילדה זכר - ירעה עד שיפול בו מום, ויביא בדמיו עולה.

(ז) ולא מקריבים אותו בעצמו לעולה למרות שהוא זכר, מכיוון שהקדושה שלו באה מאימו ונקבה לא מקריבים לעולה.

ד. ולד תמורת האשם, וולד ולדה עד סוף העולם - ירעו עד שיפול בהם מום, וימכרו ויפלו דמיהם.

השנת הראב"ד
והאשם א"א זה אין לו שורש מאי שנא ממפריש נקבה לעולה וילדה זכר שירעה ויביא בדמיו עולה אף זה אע"פ שדמי אמו עומדין ליקרב עולה הולד לא יקרב עולה.
לנדבה; ואם • [תמורת האשם] ילדה זכר אחר שהקריב אשמוט, הולד עצמו יקרב עולה. הפריש נקבה לאשמו [ולא זכר, כדן אשם], וילדה - תרעה היא ובנה עד שיפול

היא זו, הרי זה שהביא חליץ; ואם תמורת עולה או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים; והרי זה שהביא עם התמורה השנייה, נקבה ותמורה שנתערבו זה בזה. וכבר בארנו דין התערבת בהלכות פסולי המקדשין.

(ח) במקרה כזה הדין נעשה מורכב מכיוון שאם ידע שהמיר בתמורה הראשונה, התמורה החדשה תהיה חולין כי תמורה לא עושה תמורה, אבל כעת שאינו יודע באיזו המיר, יש כאן שני ספקות שהם שלשה: (א) אולי היא תמורת התמורה והיא חולין, (ב) אולי היא תמורת השנייה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, אך יחד עם זאת אי אפשר להסתפק בכך שתורעה עד שיפול בה מום ותיפדה, מכיוון שגם אותה יצטרכו לפדות בשתי בהמות ואולי ישכחו. (ט) כלומר, החולין שהביא מביתו נשאר חולין כמו שהיה. (כ) כלומר, אם התמורה השנייה היא עולה - הרי הוא מקדיש את החולין לשלמים, ואם התמורה השנייה היא שלמים - הרי זו לעולה.

ז. שלמים שנתערבו בבכור או במעשר, והמיר באחד מהן - הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפול בו מום, וינאכל בבכור או במעשר, כמו שבארנו.

(כא) כך שהתמורה היא ספק שלמים ספק בכור או מעשר. (כב) לעיל הלכה ב.

~ יום רביעי י"ז אלול ~

פרק ד

דיני ולדות הקדשים, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

א. כיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים, וולד תמורת שלמים - הרי אלו פשלים, והן עצמן פשלים לכל דבר. וכן ולד התודה, וולד תמורתה - הרי אלו יקריבו תודה, אלא שאין טעונין להם; שאין מביאין להם אלא עם התודה עצמה, שנאמר: "על זבח התודה" - עליו, ולא על ולדה ולא על תמורתה, כמו שבארנו.

ח. וְלִדְוֹת הַקִּדְשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ דֶרֶךְ דָּפֶן [בנייתוח קיסרי], או שֶׁיֵּלְדוּ טָמְטוּם [סתום ואין ניכר מינון] וְאֶנְדְּרִינִס [יש בו סימני זכר ונקבה], וְכִלְאִים [הנולד מעו וכבשה], וְטֶרְפָּה [חולה בחולי שממית] - הָרִי אֵלָיו יִפְדּוּי, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ קֶרֶבֶן הָרְאוּי לְהָבִיא בְּדַמִּי וְלָד שֶׁל זֶה.

(יד) מכיוון שהם כבר נחשבים כבעלי מום.

ט. וְלָד בְּעֵלֶת מוֹם - הָרִי הוּא כּוֹלֵד הַתְּמִימָה לְכָל דָּבָר, וְיִקְרָב כְּרָאוּי לוֹ.

י. קִדְשִׁים שֶׁהַפִּילוּ גָּפֶל אוֹ שִׁלְהָ - יִקְבְּרוּ, וְהָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּהִנְיָה.

יא. הַמְשֵׁנָה אֶת הַקִּדְשִׁים מִקְדָּשָׁה לְקִדְשָׁהּ טו, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר בִּכְכּוֹר¹⁰: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶת־זֶה", שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנוּ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים; וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקִּדְשִׁים, שְׁאִין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִקְדָּשָׁה לְקִדְשָׁה אַחֶרֶת - אֶחָד קִדְשִׁי מִזֶּבֶחַ, וְאֶחָד קִדְשִׁי בֶּדֶק הַבֵּית. **פִּיעֵד? • אִם הַקִּדְשִׁי לְבֶדֶק** [החזקת] הַהִיכָל, לֹא יִשְׁנֶה לְבֶדֶק הַמִּזְבֵּחַ; וְכֵן כָּל פִּיעוּצָא בְּזֶה. וְאִין לֹקִין עַל לֹאֵ זֶה טו.

השנת הראב"ד

ביצד .. החיבל א"א זה לא ידעתי מנין לו שהרי כולן מקדשי בדק הבית הם באים כדחניא הקטרת וכל קרבנות הצבור מביאין מתרומת הלשכה מזבח הזהב לבונה וכלי שרת באין ממותר נסכים מזבח העולה לשכות ועזרות באין מקדשי בדק הבית חוץ לחומת העזרה באין משירי לשכה וכו' אלמא אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח, ואולי טעה במה שאמר אחד קדשי מזבח ואחר קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה והוא סבור כמו שאין משנין מקדשי הבית אפילו מקרבן לקרבן כך אין משנין בבדק הבית אפילו מבדק לבדק ואינו כן שקדשי מזבח אפילו מקדשים קלים להמורים אין משנים ואין ממעטים באכילת קדשים אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה והרי הוא מודה שמשנין בדק הבית, קדשי מזבח יש מהן נאכלין ויש שאינן נאכלין יש מהן ליום אחד ויש מהם לשני ימים והנאכלין ליום אחד לא שוו במתנותיהם אלא אלו מכפרין ואלו אין מכפרין דין הוא שלא ישתנו מזה לזה אבל בקדשי בדק הבית מה הפרש בין זה לזה.

טו) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכדומה. טז) מכיוון שזהו לאו שאין בו מעשה, כי אמירותיו לא מועילות, ולאו שאין בו מעשה לא לוקים עליו.

יב. פִּיעֵד מְעִרְמִין עַל הַכּוֹר, לְהַקְדִּישׁוֹ לְמִזְבֵּחַ הַקִּדְשׁ אַחֵר? מִקְדִּישׁוֹ בִּכְפֹּת קֶדֶם שִׁינֹלֵד, שְׁנֹאמֵר¹¹: "אֲשֶׁר יִכְפֹּר לָהּ בְּבִהְמָה לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ

בָּהֶן מוֹם, וְיִמְכְּרוּ וְיָבִיא בְּדַמִּי שְׁנִיָּהּ אֲשָׁמוּ; וְאִם כִּכָּר הַקָּרִיב אֲשָׁמוּ, יִפְּלוּ דַמְיָהּ לְנִדְבָה.

(ח) בית הדין קונה בכספם קרבנות נדבה. ט) שכבר אין חשש שיקריב אותו במקום האשם עצמו. י) גם את הוולד הזכר אי אפשר להקריב כאשם, מכיוון שקדושתו הגיעה מאימו והיא אינה יכולה להיקרב כאשם.

כָּכָר בְּאֶרְנוּ בְּמַעֲשֶׂה הַקֶּרְבָּנוֹת, שֶׁפֶל מְקוֹם שְׁאֵנוּ אוֹמְרִין: 'יִפְּלוּ לְנִדְבָה' - הוּא שְׁיִתֵּן הַמַּעֲוֹת לְשׁוּפְרוֹת [קופות] שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּמָה הֵן בְּשִׁקְלִים; וּבֵית דִּין מְקַרְבִּין בְּאוֹתָן הַמַּעֲוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה, וְנִסְפִּיהֶן מִשָּׁל צִבּוֹר, וְאִינָן טְעוּנִין סְמִיכָה. אָבֶל מְקוֹם שְׁנֹאמֵר: 'הוּא עֲצָמוּ יִקְרָב עוֹלָה', או 'יָבִיא בְּדַמִּי עוֹלָה' - הָרִי זֶה טְעוּנָה סְמִיכָה, וְנִסְכִּיהָ מִשָּׁלוּ.

ו. וְלָד הַמַּעֲשֵׂר, וְוֹלָד תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר, וְוֹלָד תְּמוּרַת הַכּוֹר, וְוֹלָד וְלִדְוֹתֶיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם - הָרִי אֵלָיו לֹא יִקְרָבוּ; אֲלֹא יִרְעוּ עַד שִׁיפֹּל בָּהֶן מוֹם, וְיֹאכְלוּ כִּכְכּוֹר וְכַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּפֹּל בָּהֶן מוֹם. וְלִדְוֹת תְּמוּרַת הַכּוֹר, לְכָהֶן; וְלִדְוֹת מַעֲשֵׂר וְתְמוּרָתוֹ, לְכַעֲלִיו.

ז. וְלָד תְּמוּרַת הַפֶּסַח, כְּתְמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הִיתָה אִמּוֹ קֶרֶבָה שְׁלָמִים י, וְלָדָה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם הִיָּה דִינָה שְׁתַּמְכָּר, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים י - אִף וְלָדָה נִמְכָּר, וְיָבִיא בְּדַמִּי שְׁלָמִים.

(יא) במקרה שהמיר את בהמת החולין בקרבן פסח, אחרי חצות יום י"ד. (יב) במקרה שהמיר לפני חצות יום י"ד.

הַפִּרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסַחוֹ [ולא זכר, כדן פסח] וְיִלְדָּה, או שֶׁהַפִּרִישָׁה מַעֲבֶרֶת - הִיא וְוֹלָדָה יִרְעוּ עַד שִׁיפֹּל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ פֶּסַח; וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָּה זֶה עַד אַחֵר הַפֶּסַח, או שִׁינִּלְדָה אַחֵר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וְוֹלָדָה עַד שִׁיפֹּל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים י.

(ג) למרות שלקרבן שלמים אפשר להקריב גם נקבות, מכיוון שמקור קדושת הבהמה הזו היא מקרבן פסח שניתן להקריבו רק מזכרים, הדין הוא שניתן להביא שלמים רק מכספן ולא אותן בעצמן.

10. ויקרא-בחותי, כז, כו. 11. ויקרא-בחותי, כז, כו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אתו" - משַׁבֵּכֶר, אי אתה מְקַדֵּשׁ; אֲבָל אֵתָהּ מְקַדֵּשׁ בְּבִטָּן. לְפִיכָף יֵשׁ לוֹ לומר: מָה שֶׁבִמְעִיָּה שָׁל מִבְּכֶרֶת זֶה, אִם הוּא זָכָר, הֲרִי זֶה עוֹלָה¹²; אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לומר: זִבְחֵי שְׁלָמִים - שְׁאֵינוֹ מִפְּקִיעַ אוֹתוֹ מִקְדָּשׁוֹ, כְּדִי לִהְיוֹת בּוֹי¹³. וְאִם אָמַר עִם יִצְיָאֵת רַב רֹאשׁוֹ: 'הִיָּה עוֹלָה' - הֲרִי זֶה בְּכוֹר, וְאֵינוֹ עוֹלָה¹⁴.

(ז) מכיוון שקדושת הבכור חלה עליו רק לאחר יציאתו מרחם אימו. (ח) דווקא עולה, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שהבכור נאכל לכהנים ואילו את העולה מקריבים כליל לה'. (ט) שהבכור נאכל רק לכהנים, ואילו לשלמים יש קדושה פחותה שהם נאכלים גם על ידי הבעלים. (כ) כי ביציאת רוב ראשו, הוא נחשב כבר כיילוד.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עֲבֶרָה קִדְּשָׁה אַחֲרָת, אֲלֹא הֲרִי הוּא בְּקִדְּשָׁת אִמּוֹ - שְׁוֹלְדוֹת הַקִּדְּשִׁים, מִמַּעֲצֵי אִמּוֹ הֵם קְדוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ; וְהֲרִי כָּל עֶבֶר מֵהֶם בְּקִדְּשָׁת אִמּוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁנוֹתוֹ בְּבִטָּן בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשָׁה בְּכֹר - שֶׁהַבְּכוֹר, בִּיצִיאָתוֹ הוּא שְׁמֵתֶקֶדֶשׁ.

אף על פי שפֶּל חֲקֵי הַתּוֹרָה גְּזֻרוֹת הֵן¹⁵, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ בְּסוֹף מְעִילָה, רֹאשִׁי לְהַתְּבוּנָן בָּהֶן; וְכָל שְׁאֵתָהּ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ טַעַם, תֵּן לוֹ טַעַם. הֲרִי אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֹאשׁוֹנִים, שֶׁהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה הֵבִין רַב־הַטַּעַמִּים שֶׁל כָּל חֲקֵי הַתּוֹרָה.

(כא) ואינם לפי הבנתו של האדם. (כב) ולא כל הטעמים, כי הרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקרתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

יִרְאָה לִי, שָׁזָה שְׁאֵמֶר הַפְּתוּב¹⁶: "וְהִיָּה הוּא וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה קִדְּשׁ", כַּעֲנִין שְׁאֵמֶר¹⁷: "וְאִם הַמְּקַדֵּשׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ, וְיוֹסֵף חֲמִישִׁית פֶּסֶף עֶרְפֹּךְ עָלָיו". יִרְדֶּה תּוֹרָה לְסוֹף מַחֲשַׁבֶּת הָאָדָם, וְקִצַּת יִצְרוֹ הָרַע - שֶׁטִּבְעוֹ שֶׁל אָדָם נוֹטֶה לְהִרְבּוֹת קִנְיָנוֹ

וְלַחוּס עַל מְמוֹנוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁנֶּדֶר וְהִקְדִּישׁ, אֲפָשֶׁר שִׁחֲזַר בּוֹ וְנָחַם, וְיִפְדֶּה בְּפָחוֹת מִשְׁוִיו; אֲמָרָה תּוֹרָה: אִם פָּדָה לַעֲצָמוֹ, יוֹסִיף חֲמִשׁ.

וְכֵן אִם הַקְּדִישׁ בִּהְמָה קִדְּשָׁת הַגּוֹף, שְׁמָא יִחֲזַר בּוֹ; וְכִיּוֹן שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפָדוּתָהּ, יִחְלִיפֶנָּה בְּפָחוֹתָהּ מִמֶּנָּה, וְאִם תִּתֵּן לוֹ רְשׁוֹת לְהַחֲלִיף הָרַע בַּיָּפָה, יִחְלִיף הַיָּפָה בָּרַע, וְיֹאמַר: 'טוֹב הוּא'. לְפִיכָף, סָתַם הַפְּתוּב בְּפָנָיו [מנע מננו] שֶׁלֹּא יִחְלִיף, וְקִנְסוֹ אִם הַחֲלִיף, וְאָמַר: "וְהִיָּה הוּא וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה קִדְּשׁ". וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - כְּדִי לִכְפֹּף אֶת יִצְרוֹ וְלִתְקַן דַּעוֹתָיו. וְרַב דִּינֵי הַתּוֹרָה, אֵינָם אֲלֹא עֲצוֹת מִרְחוּק מְגֻדֹּל הַעֲצָה, לְתַקֵּן הַדַּעוֹת וּלְיַשֵּׁר כָּל הַמַּעֲשִׂים; וְכֵן הוּא אוֹמֵר¹⁸: "הֲלֹא כְּתִבְתִּי לָךְ שְׁלִישִׁים בְּמַעֲצוֹת וְדַעַת, לְהוֹדִיעֶךָ קִשְׁט אִמְרֵי אֲמֵת, לְהַשִּׁיב אֲמָרִים אֲמֵת לְשִׁלְחֶיךָ".

בְּרִיד וְחֲמִנָּה דְּסִיעֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יָכוֹל שְׁאֵתָהּ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ טַעַם כּו'".

מפשטות לשונו משמע שיש טעם לחוקים אלא שאינו ידוע. וכן משמע ממש"כ בסוף הלכות תמורה "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הן. . . ראוי להתבונן בהן וכל שאתה יכול יתן לו טעם תן לו טעם".

אבל רש"י כתב שחוקים הם "דברים שאינם אלא גזירת הכתוב, בלא שום טעם" ומשמע שלשיטתו אין טעם לחוקים כלל.

לקוטי שיחות, חלק לב, עמוד 4 מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

נִגְמַר סֵפֶר תְּשִׁיעִי, בַּעֲזַרְת שְׂדֵי. וּמִנֵּן פְּרָקִים שָׁל סֵפֶר זֶה, חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים: הֵלְכוֹת קֶרְפֵּן פֶּסַח, עֲשָׂרָה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת חֲגִיגָה, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת שְׁגָגוֹת, חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מַחֲסְרֵי כֶּפֶרָה, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת תְּמוּרָה, אֲרֻבָּעָה פְּרָקִים.

12. ויקרא-בחקוקתי, כז, י. 13. שם, פסוק טו. 14. משלי, כב, כ-כא.

א"פ . . . התורה: ביאור ההלכה באריכות והשייכות לדיני תמורה ושקו"ט במהות החילוק בין חוקים ומשפטים - לקו"ש ח"ב ע' 4, 174. תן לו טעם: החילוק בין מ"ש כאן לסיום ספר עבודה - לקו"ש ח"ב ע' 15 הע' 29, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 541 והע' 62. לפיכך: מכאן הוכחה שמצוה מן התורה משמשת כגזירה לענין אחר אף שמן הדין היתה מותרת - לקו"ש ח"ז ע' 527.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז אלול - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הקודמת. (ה) שיטמא אף בטומאת משא. (ו) אדם שנוגע בנבלה או נושא אותה - טמא ליום אחד עד הערב.

בָּשֶׁם ה' אֵל עוֹלָם.¹

לֵב טָהוֹר בָּרָא לִי אֱלֹהִים, וְרוּחַ נָכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי.²

סֵפֶר עֲשִׂירִי

וְהוּא סֵפֶר טָהָרָה

אֵין טִמְאָת מִשָּׂא בְּמַת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים [חכמים], אֶלָּא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאָה לִי, שְׁשִׁתֶּק מִמָּנָה הַכְּתוּבִּט, כְּדֶרֶךְ שְׁשִׁתֶּק מֵאִסוּר [לבוא על] הַבֵּת, לְפִי שְׁאִסֵּר בְּפִירוּשׁ אֶפְלוּ בֵּת הַבֵּת, וְשִׁתֶּק מֵאִסוּר אֶכִּילַת בָּשָׂר בַּחֲלָב, לְפִי שְׁאִסֵּר בְּפִירוּשׁ אֶפְלוּ בְּשׁוּלֵי³ - כֶּךָ שִׁתֶּק מִטִּמְאָת מִשָּׂא בְּמַת, לְפִי שְׁטִמָּא בְּפִירוּשׁ אֶפְלוּ טִמְאָת אֶהְלוּ, וְכָל שֶׁבֶן מִשָּׂאוֹ.⁴

(ז) למרות שטומאת משא במת נלמדת בקל וחומר, היא נחשבת כדין תורה מכיוון שלמדו אותה במסורת ממש רבינו, והקל וחומר מטומאת נבלה הובא רק לתוספת ראייה. (ח) במילים אלו משתמש הרמב"ם כאשר הוא כותב דבר מסברתו, ואין לכך מקור מפורש. (ט) התורה לא כתבה בפירוש את טומאת משא במת. (י) התורה אסרה בפירוש לבוא על נכדה, שהיא בת הבת, אך לא אסרה בפירוש לבוא על הבת, ולמרות זאת, ברור שהאיסור לבוא על הבת הוא מהתורה. (יא) התורה לא אסרה בפירוש לאכול בשר בחלב משום שהיא אסרה בפירוש בישול בשר בחלב, ואם כן, ברור שאיסור אכילת בשר בחלב הוא מהתורה. (יב) התורה לא כתבה בפירוש שהמת מטמא טומאת משא, משום שהיא כתבה בפירוש שהמת מטמא טומאת אוהל וניתן ללמוד קל וחומר מנבלה שהמת מטמא טומאת משא כמבואר בתחילת ההלכה. על פי זה נמצא שקל וחומר זה אינו מחדש הלכה, אלא רק מגלה את ההלכה הקיימת, אשר טומאת משא במת היא מהתורה.

ג. טִמְאָת מִגַּע הָאִמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין בְּשָׂאָר [הדברים] הַמִּטְמָאִים - הוּא שְׁיִגַע הָאָדָם בְּבָשָׂרוֹ בְּטִמְאָה עֲצֻמָּה⁵; בֵּין בִּידוֹ, בֵּין בְּרִגְלוֹ, אוֹ בְּשָׂאָר גּוֹפוֹ, אֶפְלוּ בְּלִשׁוֹנוֹ⁶ - הָרִי זֶה טָמֵא. וְכֵן יִרְאָה לִי, שָׂאֵם נִגַּע [בטומאה] בְּצִפְרָנוֹ אוֹ בְּשֵׁנוֹ - נָטָמָא; כִּיּוֹן שֶׁהֵם מְחַבְּרִים לַגּוֹף, הָרִי הֵם [נחשבים] בְּגוֹף.

(יג) מבלי שדבר אחר יפריד ביניהם. (יד) שאינה גלויה כמו היד או הרגל.

אֶבֶל אִם תִּחַב אָדָם טִמְאָה בְּכֹשׁ [מקל], וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טָהוֹר, וְלֹא נִגְעָה [הטומאה] בְּלִשׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מַעֵי הָאִשָּׁה מִלְמָטָה, וְלֹא נִגְעָה [הטומאה] בְּבִשְׂרָהּ - לֹא נָטָמָא הַבּוֹלֵעַ⁷ מִשּׁוּם נִוְגַע, שֶׁהָרִי לֹא נִגַּע; [משום] שְׁנִיגַעַת פָּנִים, אֵינָה [נחשבת] נִגְעָה⁸.

הַלְכוּתוֹ שְׁמוֹנָה, וְזֶה הוּא סִדְרָן: הַלְכוֹת טִמְאָת מַת, הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טִמְאָת צִרְעָת, הַלְכוֹת מִטְמָאֵי מִשְׁבֵּב וּמוֹשֵׁב, הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטִּמְאָוֹת, הַלְכוֹת טִמְאָת אֶכְלִין, הַלְכוֹת בָּלִים, הַלְכוֹת מְקוּוֹת.

הַלְכוֹת טִמְאָת מַת

סוגי הטומאות הנגרמים מהמת והדינים המסתעפים מכך.

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טִמְאָת מַת. וּבִאִוִּיר מִצְוָה זו - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

טומאת מגע, משא, אוהל והיסט, טומאת הגויים, וזמן התחלת טומאת המת.

א. הַמַּת מִטְמָא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהָל [כמו שיתבאר], טִמְאָת שְׁבַעָה [ימים]; וְטִמְאָת מִגַּע וְאֵהָל, מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה - שְׁנֵאֲמָר⁹: "הִנָּגַע בְּמַת, לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם - וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים", וְנֵאֲמָר¹⁰: "כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל, יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים".

ב. טִמְאָת מִשָּׂא, מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹¹; וְקָל וְחִמָּר הַדְּבָרִים: אִם נִבְלָה שֶׁהִיא טִמְאָת עֶרְבִי וְאֵינָה מִטְמָאָה בָּאֵהָל מִטְמָאָה בְּמִשָּׂא¹², שְׁנֵאֲמָר¹³: "וְהִנָּשָׂא אֶת נִבְלָתָם [יטמא]" - הַמַּת, לֹא כָּל שֶׁפִּי¹⁴? ! וְמָה נִבְלָה שְׂמִינָה טִמְאָת עֶרְבִי, מִשָּׂאָה טִמְאָת עֶרְבִי - אִף הַמַּת שְׂמִינָה¹⁵ [מטמא] טִמְאָת שְׁבַעָה, מִשָּׂאוֹ טִמְאָת שְׁבַעָה.

(א) למדנו אותה מסורת ממש רבינו, ואינה כתובה בתורה בפירוש. (ב) אדם הנוגע בנבלה, טמא ליום אחד עד הערב. (ג) נבלה אינה מטמאת בטומאת אוהל, אולם מטמאת בטומאת משא. (ד) שחמור יותר מהנבלה, מכיוון שהוא מטמא באוהל ומטמא לשבעה ימים, כמבואר בהלכה

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, נא, יב. 3. במדבר-חוקת, יט, יא. 4. שם, פסוק יד. 5. ויקרא-שמיני, יא, כח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. טִמְאָת מִשָּׂא הָאֻמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין בְּשָׂר כָּל הַמְטָמְאִים בְּמִשָּׂא - הוּא שְׂיִשָּׂא [י-ירם]
הָאֲדָם הַטָּמֵא, אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע בָּהּ; אֲפֹלוּ הִיָּה
בֵּינוּ לְבִינָה אֶבֶן - וְנִשְׁאָה כִּי, נִטְמָא. וְאַחַד [י-בין]
הַנוֹשָׂא [את הטומאה] עַל רֹאשׁוֹ, אוֹ עַל יָדוֹ, אוֹ עַל שְׂאָר
גּוּפּוֹ כִּי, וְאַחַד הַנוֹשָׂא הוּא בְּעֶצְמוֹ, אוֹ שְׂנִשְׁאָה אַחֵר
וְהַנִּיחָה לְמַעֲלָה מִזֶּה [-על גבן] - הוֹאִיל וְנִשְׁאָת עָלָיו
מִכָּל מְקוֹם, נִטְמָא. וְאֲפֹלוּ הִיָּתָה הַטָּמֵא תְלוּיָה
בְּחוּט, אוֹ בְּשַׁעֲרָה, וְתָלָה הַחוּט בְּיָדוֹ [-החודק],
וְהַגְבִּיָּה הַטָּמֵא כָּל שְׂהוּא [-שיעור מוער] - הִרִי זֶה
נוֹשָׂא, וְנִטְמָא.

(כב) הרים אבן שיש עליה טומאה. (כג) אף אם לא הוזה את הטומאה.

ז. מִסִּית [מיון], בְּכָלֵל נוֹשָׂא הוּא; וְכָל דָּבָר
שֶׁמְטָמָא בְּמִשָּׂא, מְטָמָא בְּהֶסֶט. פִּיצֵד? קוֹרָה שְׂהִיָּא
מִנְחָת [באמצעה] עַל הַכֶּתֶל [ושני צדדיה בולטים], וְעַל צִדָּה
[האחד מונח] מֵת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְכֵא הַשְּׁהוּר
לְקִצָּה הַקּוֹרָה הַשְּׁנִי, וְהִנִּידוֹ [=הויה] - בֵּינוֹן שְׁהִנִּיד אֶת
הַטָּמֵא שֶׁבְּקִצָּה הַשְּׁנִי, טָמָא מִשּׁוֹם נוֹשָׂא; וְאִין
צָרִיף לִזְמַר, אִם מִשָּׁף אֶת הַקִּצָּה הַשְּׁנִי [של הקורה]
כְּנִגְדַּת הָאֶרֶץ [-כלפי מטה], עַד שְׂהַגְבִּיָּה הַטָּמֵא אוֹ
שְׁגָרָה הַטָּמֵא עַל הָאֶרֶץ - שְׂהָה נוֹשָׂא וְדֵאִי. וְזוֹ
[-טומאה זו] וְכָל פִּיּוֹצֵא בֵּהֶּי, הִיא טָמֵאָת הֶסֶט
הָאֻמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם.

(כד) למשל, אם הוזה את הטומאה כתוצאה מהכאה חזקה על השולחן עליו היא הייתה מונחת.

ח. הַנוֹשָׂא בְּתוֹף בֵּית הַסְּתָרִים [כגון שהטומאה בתוך פיו]
- נִטְמָא. שָׂאָף עַל פִּי שְׂאִין הַנְּגִיעָה שָׁם נִגִּיעָה,
הַנוֹשָׂא שָׁם נוֹשָׂא הוּא, אֲלֵא אִם כֵּן נִבְלָעָה הַטָּמֵאָה
בְּתוֹף מַעְיו; [משום] שְׂמֵאֲחֵר שְׂהַגִּיעָה [הטומאה] לְתוֹף
בְּטָנוֹ, אִינוּ לֹא נוֹגַע וְלֹא נוֹשָׂא כִּי. וְאִם טָבִלְכִּי -
טָהֵר, וְאִף עַל פִּי שְׂהַטָּמֵאָה [עדיון] בְּתוֹף מַעְיו.

(כה) כמבואר בהלכה ג. (כו) לאחר בליעת הטומאה האדם אינו נחשב נוגע או נושא, אך במהלך הבליעה הוא נטמא משום נושא ולכן עליו לטבול במקווה על מנת להיטהר מהטומאה.

ט. אִין מְטָמָא בְּמִשָּׂא אֲלֵא הָאֲדָם בְּלִבְד, לֹא
הַפְּלִים. פִּיצֵד? הִרִי שְׂהִיָּה מִנְחָ עַל יָדוֹ עֲשָׂרָה
פְּלִים, זֶה עַל גְּבִי זֶה, וְהַנְּבִלָה וְכִיּוֹצֵא בֵּה [מנוחת]

(טו) או האשה שהכניסו לתוך מעיה טומאה. (טז) אך הבולע, או האשה שהכניסו לתוך מעיה טומאה, נטמאים בטומאת משא כמבואר בהלכה ח.

ד. קְרוֹם [=גלד] שְׂעַל הַמִּפְּהָ, הִרִי הוּא כְּעוֹר הַבָּשָׂר
לְעִנְיָן מִגַּע טָמֵאָת. וְכִשּׁוֹת [-פלומת שיער] שֶׁל קָטָן,
אִין כְּעוֹר הַבָּשָׂר.
כִּיצֵד? מִי • שְׂנִגְעָה
טָמֵאָה בְּקְרוֹם מִכְתּוֹ -
נִטְמָא, כְּאֵלוּ נִגְעָה
[הטומאה] בְּעוֹרוֹ; נִגְעָה
[הטומאה] בְּשַׁעֲרֵי הַדֶּק שְׂעַל
בָּשָׂר הַקָּטָן, לֹא נִטְמָא יי.

דק של קטן כלום הוא מקפיד ואין שנה סתם לא מטמא ולא מתטמא, ול"נ שאותו כשות של קישות הוא אותו פרח השחור שהוא כעין דוחן הנמצא על הקישואין ואינו אוכל ולפיכך טהור ולענין אדם ג"כ שהוא כעין שחין דק או גרב דק והם ממראה הכשות קטן מסתמא מקפיד ובגדול אם מקפיד חוצץ.

(יז) אך אם נגעה הטומאה בשיער הרגיל של הקטן, הוא נטמא.

וכן אדם טמא שְׂהִיָּתָה בּוֹ מִפֶּה, וְנִגַּע הַשְּׁהוּר בְּקְרוֹם
מִכְתּוֹ הַטָּמָא - נִטְמָא; אִם הִיָּה קָטָן טָמָא, וְנִגַּע
הַשְּׁהוּר בְּכִשּׁוֹת שְׂלוֹ [-של הקטן] - לֹא נִטְמָא; בֵּין
בְּטָמֵאָת מֵת, בֵּין בְּשָׂר הַטָּמֵאָת. וְכֵן לְכָלוּכִי צוֹאָה
וְטִיט, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְדַבְּרִים שְׂחוֹצְצִין עַל הַגּוֹף יי -
אִינֵם [נחשבים] כְּעוֹר הַבָּשָׂר, לֹא לְטָמֵא יי וְלֹא
לְהַטָּמָא יי.

(יח) שנחשבים חציצה בשעת טבילה במקווה, כמבואר בהלכות מקוואות. (יט) אם אדם טהור נגע בלכלוכי טיט הנמצאים על אדם טמא. (כ) אם אדם טמא נגע בלכלוכי טיט הנמצאים על אדם טהור.

ה. כִּשְׁם שְׂאָדָם מְטָמָא [-נטמא] בְּנִגְיָעָתוֹ בְּטָמֵאָה,
כֵּן הַפְּלִים; שְׂפֵלָן מְטָמָאִין בְּנִגְיָעַת הַטָּמֵאָה בֵּהֶן,
חוּץ מִכָּלִי חֶרֶשׁ - שְׂאִינוּ מְטָמָא אֲלֵא מֵאִוְרוֹ
[-כניסת טומאה לחלל הכלין] בְּלִבְד, כְּמוֹ שְׂהִיָּתָבָר בְּהִלְכוֹת
פְּלִים. וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּטָמֵאָת: כָּל [ידבר] הַמְטָמָא
אֲדָם בְּמַגַּע, מְטָמָא פְּלִים; וְכָל שְׂאִינוּ מְטָמָא אֲדָם
בְּמַגַּע, אִינוּ מְטָמָא פְּלִים (וְאִין אֲדָם וְכָלִים מְקַבְּלִים
טָמֵאָה אֲלֵא מֵאֵב הַטָּמֵאָה) כֵּא.

(כא) ההבדלים בין אב טומאה לתולדות הטומאה מבוארים בפרק ה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז אלול - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[ממשה רבינו]; וְהָרִי הוּא [הפסוק] **אָמַר בְּמַלְחַמַת מְדִינָה:**
"וְכָל נֹגַע בְּחָלָל", וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם אֱהֵלִיָּא.

לא) במלחמת מדין הרגו בני ישראל גויים רבים. כאשר בני ישראל חזרו מהמלחמה אמר להם משה שכל מי שנגע במת במהלך המלחמה נטמא בטומאת מת, אך משה לא אמר להם אשר כל מי שהיה באוהל עם מת במהלך המלחמה נטמא בטומאת מת, ומכך ישנה ראייה למסורת ממש רבינו שגויים לא מטמאים בטומאת אוהל.

וְכָן הִגִּיד, אֵינִי נֹעֲשֶׂה טָמֵא מֵת; אֲלֹא גֹי שֶׁנֹּגַע בְּמֵת, או נֶשֶׁאוֹ, או הָאֱהֵל עָלָיו - הָרִי הוּא [נחשב] כְּמִי שֶׁלֹּא נֹגַע. הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְבַהֲמָה שֶׁנֹּגַע בְּמֵת או הָאֱהֵלָה עַל הַמֵּת¹. וְלֹא בְּטָמֵאת הַמֵּת בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּכָל הַטָּמֵאוֹת כֻּלָּן - אֵין הִגִּיד וְלֹא הִבְהִמָּה מֵטָמֵאִין בָּהֶן.

לב) שאינה נטמאת כלל, ובדומה לכך, הגוי לא נטמא כלל בטומאת מת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאֵין הִגִּיד מֵטָמֵא כו".

גדר טומאה שייך רק במקום הקדושה, ע"ד שכתב האדה"ז בשו"ע שלו (בנוגע לנגיעה לפני נטילת ידיים בבוקר) "לנגיעת נכרים אין לחוש כי רוח טומאה אינה מתאוה לשרות אלא בכלי של קודש, במקום קדושה שנסתלקה כו", ולכן גם עכו"ם אינם מטמאים באהל ואינם נעשים טמאי מת (ולא שאר טומאות).

וטעם הדבר הוא שמצד הבריאה, ניתנה לקליפות חיות מצומצמת מאוד ולכן מתאמצות להיטפל לקדושה ולקבל תוספת יניקה מן החיות שבה, על ידי שמורידים את האדם לטומאה ח"ו.

משא"כ במקום שאין בו קדושה (יתירה), אין השתדלות של הטומאה לשרות שם כיון שאין בו ריבוי חיות לקבל ממנו תוספת יניקה.

לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 74 מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

יד. ומדברי סופרים, שיהיו הגוים פזבים לכל דבריהם². ואין לה בכל מיני נפש חיה [בעלי חיים] **מה שמתטמא והוא חי** [בהיותו בחיים], **או מטמא והוא**

בכלי העליון - האדם טמא משהו נושא נבלה, והפלים שעל ידיו פלים טהורים, חוץ מבלי העליון, שנגעה בו הטמאה. וכן כל פיוצא בזה.

י. טמאת אהל - אינה בשאר טמאות, אלא במת בלבד. ובין שהאחיל האדם או הפלי [על המת], **אפלו מחט שהאחילה על המת, או שהאחיל המת על האדם או על הפלי, או שהיה המת עם האדם או עם הפלים תחת אהל אחד - הרי אלו** [האדם והכלים] **טמאים.**

יא. וטמאת אהל האמורה בכל מקום - הוא שתטמא אותה טמאה את האדם או את הפלים, באחת משלשה דרכים³.

(כו) המבוארים בהלכה הקודמת.

אחד הבא פלו לאהל המת, או הבא מקצתו - הרי זה נטמא באהל; אפלו הכניס ידו, או ראשו אצבעותיו, או חטמו לאהל המת - הרי זה נטמא פלו. נגע במשקוף [של]

אוהל המת], וצרף [=חבר] **ידו עם המשקוף - נטמא, ויאלו בא מקצתו** [לחך] **האוהל]. נגע • באסקפה** [בח] **- מטפח ולמטון קרוב לארץ** [לקרקע], **טהור כט; ומטפח ולמעלן, טמא. ויראה לי, שדבר זה** [טומאה זו] **מדבריהם** [של] **חכמים.**

(כח) במפתח הדלת של אוהל המת, בחלקו החיצוני שלפני המשקוף. (כט) כי הוא נחשב כנוגע בקרקע, ואין בה טומאה. (ל) שמא יגע בחלק הפנימי של המפתח שמתחת למשקוף.

יב. אחד המת מישראל או מן הגוים - מטמא במגע ובמשא.

יג. ואין הגוי מטמא באהל. ודבר זה - קבלה הוא

6. במדבר-מטות, לא, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חי - חוץ מן האדם בלבד; והוא [ובלבד], **שיהיה** **ישראלילי**.

(ג) כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב. (לד) יהודי, אך גויים לא נטמאים כלל למעט טומאת זיבה שגזרו עליהם חכמים כאמור.

אחד גדול ואחד קטן - מתטמאין בכל הטמאות.
אפלו בטמאת המת, שנאמר בה⁷: "ואיש אשר
טמא [אין הכוונה רק לאיש, אלא] - **אחד האיש בה, ואחד**
הקטן; שהרי הוא [הפסוק] **אומר שם⁸** [בנוגע לטומאת מת]:
"ועל הנפשות אשר היו שם". אפלו קטן בן יומו
שנגע, או נשא, או האהיל המת עליו - נטמא,
והרי הוא טמא מת⁹; והוא, שנולד לתשעה [חודשי
הריון]; **אבל בן שמונה - הרי הוא כאבן, ואינו מקבל**
טמאה לו.

(ג) ייתכן שהליחה שיצאה מהמת היא מכיחו וניעו (ליחה או רוק שהיו בגופו) ולא חלק מבשרו, ולכן היא לא נחשבת חלק מהמת ואינה מטמאת טומאת מת.

ב. אף על פי שהשעורין פלוי, הלכה למשה
מסיני הם [ללא טעם], **אמרו חכמים** [סיבה לשיעור טומאת מת]:
מתחלת ברייתו של אדם פזית¹⁰, ולפיכך שעור טמאת
בשרו [של המת הוא] **פזית¹¹.**

(ד) השיעורים והמידות בכל התורה כולה, כמו השיעור המינימלי של טומאת מת או השיעור המינימלי של אכילת מצה בפסח. (ה) הגודל של העובר בשלב בו הוא מתחיל להיראות כאדם, הוא כזית.

ג. אבר שנחתך מן האדם החי - הרי הוא כמת
שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל, אפלו אבר קטן
של קטן בן יומו; [משום] **שהאברים - אין להן**
שעור, שנאמר¹¹: "וכל אשר יגע על פגיו השדה,
בחלל חרב או כמת וכו", והדבר ידוע שדין חלל
חרב, כדין חלל אבן או חלל שאר דברים; ומפי
השמועה [קבלה ממשנה רבינו] **למדו, שלא בא** [פסוק] **זה,**
אלא לטמא נוגע באבר שפלטו [=כרתה אותו] **החרב.**

(ו) אין שיעור מינימלי לטומאת האיברים. (ז) ידוע לכולם שאין הבדל בין אדם שמת מחרב לבין אדם שמת מאבן או שאר דברים, ואם כן, מדוע התורה מדגישה אשר אף אדם שמת מחרב מטמא טומאת מת.

במה דברים אמורים? בשהיה האבר שלם כברייתו,

אחד גדול ואחד קטן - מתטמאין בכל הטמאות.
אפלו בטמאת המת, שנאמר בה⁷: "ואיש אשר
טמא [אין הכוונה רק לאיש, אלא] - **אחד האיש בה, ואחד**
הקטן; שהרי הוא [הפסוק] **אומר שם⁸** [בנוגע לטומאת מת]:
"ועל הנפשות אשר היו שם". אפלו קטן בן יומו
שנגע, או נשא, או האהיל המת עליו - נטמא,
והרי הוא טמא מת⁹; והוא, שנולד לתשעה [חודשי
הריון]; **אבל בן שמונה - הרי הוא כאבן, ואינו מקבל**
טמאה לו.

(לה) ולכן כל אדם חי נטמא אף אם הוא קטן. (לו) תינוק שנולד חודש לפני זמנו, לא יכול לחיות זמן רב ולכן אינו נחשב לאדם חי כמבואר בהלכות שבת פרק כה.

טו. המת אינו מטמא, עד שתצא נפשו; אפלו
מגיד [גופו חתוך], **או גוסס, אפלו נשחטו בו שני**
הסימנים [קנה וושט] - **אינו מטמא, עד שתצא נפשו,**
שנאמר⁹ [לגבי טומאת מת]: **"בנפש האדם אשר ימות".**
נשברה מפרקתו¹⁰ ורב בשר [גופו] **עמה, או שנקרע**
כדג מגבו, או שהתז [נחתך] **ראשו, או שנחתך לשני**
חלקים בבטנו - הרי זה [הוא] **מטמא** [כמו מת], **אף על**
פי שעדין הוא מרפרף [=מפרפר] **באחד מאבריו.**

(לו) החוליות של עמוד השדרה.

פרק ב

דברים נוספים המטמאים טומאת מת במצבים מסוימים: נפל, כזית מבשר המת, נצל, אבר המדולדל או הפורש מהחי ומהמת, עצמות המת, דם המת, קבר ובית הפרס.

א. הנפל [=נולד מת] - **אף על פי שעדין לא נתקשרו**
אבריו בגידיו¹² - מטמא במגע ובמשא ובאהל,
כאדם גדול שמת, שנאמר¹⁰: "הנגע במת, לכל

7. במדבר-חוקת, יט, כ. 8. שם, פסוק יח. 9. במדבר-חוקת, יט, יג. 10. במדבר-חוקת, יט, יא. 11. במדבר-חוקת, יט, טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְכַל צִדְדָיו, טִמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה בּוֹקֶעַת וְיוֹרֶדֶת^{יב}
כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר^{יג}; [משום] שֶׁהַמֵּת, כְּבֶשֶׂר לְכָל דָּבָר^{יד}.

יא) גורם שהבשר שמחוץ לעצם יתרפא ויתמלא שוב.
יב) ומטמאת את כל הדברים הנמצאים מעליה או מתחתיה,
אך לא מטמאת את הדברים הנמצאים מצדיה. יג) בפרק
ז. יד) כשם שבשר מטמא אם יש בו כזית, כך המוח
שבתוך העצם מטמא אם יש בו כזית.

ו. הָאֵבֶר וְהַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְדָּלִין [-המחוברים במקצת] בָּאֵדָם
- אֵף עַל פִּי שְׁאִין וְכוּלִין לַחֲזֹר וְלַחֲיוֹת [-להתרפא],
טְהוּרִים^{טו}. מֵת הָאֵדָם, הָרִי הַבֶּשֶׂר טָהוֹר; וְהָאֵבֶר
מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַיִּי, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם
אֵבֶר מִן הַמֵּת.

טו) כי נחשבים מחוברים לאדם החי. טז) לאחר המיתה,
האיבר והבשר המדולדלים נחשבים כאיבר ובשר שנתלשו
מהחי, ולכן הבשר טהור והאיבר מטמא, כמבואר בהלכה ג.

מה בין אֵבֶר מִן הַחַיִּי, לָאֵבֶר מִן הַמֵּת? אֵבֶר מִן הַחַיִּי
- בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצָם הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, טְהוּרִים.
אֵבֶר מִן הַמֵּת - בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצָם הַפּוֹרֵשׁ
מִמֶּנּוּ, כְּפּוֹרֵשִׁין מִן הַמֵּת הַשָּׁלֵם; וּמְטַמְּאִין
בִּשְׁעוֹרָיו^{יז}.

יז) בשר מטמא בכזית, ושיעור עצם לטומאה מבואר
בהלכות ח"י.

ז. וּבֵין אֵבֶר מִן הַחַיִּי, בֵּין אֵבֶר מִן הַמֵּת - אֵין לָהֶם
שְׁעוֹר [לטמא].

אָמְרוּ חֲכָמִים: מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֲבָרִים יֵשׁ
בָּאִישׁ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן [יש בו] בֶּשֶׂר וְגִידִים
וְעֵצָם; וְאֵין הַשְּׂנִים מִן הַמִּנְיָן [של רמ"ח איברים]. וּבִאִשָּׁה,
[יש] מֵאֲתִים וְאֶחָד וְחֲמִשִּׁים [איברים]. כָּל אֵבֶר מֵהֶם
שֶׁפָּרַשׁ כְּבָרְתּוֹ, בֵּין מִן הַחַיִּי בֵּין מִן הַמֵּת - מְטַמֵּא
בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבִאֵהָל; חוּץ מִשְׁלָשָׁה אֲבָרִים יִתְרוֹת
שֶׁבִּאִשָּׁה, שְׁאֵינוֹן מְטַמְּאִין בִּאֵהָל^{יח}.

יח) כי דבר המטמא בטומאת אוהל הוא רק דבר הקיים הן
באנשים והן בנשים.

וְכֵן אֶצְבַּע יִתְרָה [-שישית] שְׁיֵשׁ בָּהּ עֵצָם, וְאֵין בָּהּ
צִפְרֶן - אִם נִסְפְּרָת עַל גֵּב הָיָה [-נמצאת באותה שורה עם שאר
האצבעות], עוֹלָה לְמִנְיָן רֹב הָאֲבָרִים^{יט}. וְאִם אֵינָהּ

בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת - שְׁנֵאֲמָר^{יב}: "אִוּ בְּעֵצָם
אָדָם", עֵצָם שֶׁהוּא בָּאָדָם: מָה אָדָם, [יש בו] בֶּשֶׂר
וְגִידִים וְעֵצָמוֹת - אֵף אֵבֶר מִן הַחַיִּי, עַד [-מטמא בתנאי]
שִׁיְהִיָּה כְּבָרְתּוֹ, בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת. אֲבָל הַכְּלִיָּה
וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵבֶר בְּפִי
עֲצָמוֹ - הוֹאִיל וְאֵין בֵּהֶן עֵצָם, הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר
[ואינם מטמאים].

חֶסֶר מִן הָעֵצָם שֶׁל אֵבֶר כָּל שֶׁהוּא - הָרִי הָאֵבֶר כִּלּוֹ
טָהוֹר. חֶסֶר מִבֶּשֶׂרוֹ - אִם נִשְׁאָר עָלָיו בֶּשֶׂר שְׂרָאוֹי
לְעֵלוֹת בּוֹ אֲרוּכָה [-להתרפא] בְּחַיָּה, וְיִתְרַפֵּא וְיִשְׁלַם
[=יתמלא בשר] - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא וּבִאֵהָל;
וְאִם לֹא [-אין החסר בבשר ראוי להתרפא] - מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ
וּבִמְשָׁא, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בִּאֵהָל. וּבֶשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן
הַחַיִּי, טָהוֹר; וְכֵן עֵצָם בְּלֹא בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּי,
טָהוֹר.

ח) אם האיבר היה מחובר לאדם חי.

ד. אֵבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבִמְשָׁא
וּבִאֵהָל כְּמֵת; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה שָׁלֵם כְּבָרְתּוֹ, בֶּשֶׂר
וְגִידִים וְעֵצָמוֹת. חֶסֶר
עֲצָמוֹ [-עצם שלח] - אִם
נִשְׁאָר עָלָיו בֶּשֶׂר כְּזִית, מְטַמֵּא כְּמֵת שָׁלֵם^ט. חֶסֶר
הַבֶּשֶׂר - אִם • נִשְׁאָר
עָלָיו כְּדִי לְעֵלוֹת אֲרוּכָה
בְּחַיָּה, מְטַמֵּא כְּמֵת שָׁלֵם;
וְאִם לֹא, הָרִי הוּא
כְּשֶׁאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּתִים
שְׁאִין עָלֵיהֶן בֶּשֶׂר^י.

השגת הראב"ד

אם .. שלם א"א טעה בזה שאם
חסר העצם אינו כמת שלם
והמשנה הטעתו שראה מה שאמרו
ואלו אם חסרו טהורים כזית מן
המת וכזית נצל וכו' אבר מן החי
שחסר העצם הוא סובר מדקאמר
אבר מן החי מכלל דאבר מן המת
חסרון העצם לא כלום הוא ולא
היה דאם חסרו טהורים לגמרי
קאמר דוקא אבר מן החי אבל אבר
מן המת אע"פ שחסר העצם מטמא
במגע ובמשא והוא עצמו הולך על
זה הדרך למטה בדף השני.

ט) כמבואר בהלכה א. י) ודינן מבואר בהלכות ח"י.

ה. מִחַ [-הבשר] שֶׁבִּתּוֹךְ הָעֵצָם^א, הָרִי הוּא מַעֲלָה
אֲרוּכָה מִבְּחוּץ. לְפִיכֵךְ, קוּלִית [-עצם הירך] הַמֵּת, וְהוּא
הָעֵצָם הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו - אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ מִחַ
כְּדִי לְעֵלוֹת אֲרוּכָה, הָרִי זֶה [-הקולית] כְּמֵת שָׁלֵם; הִיָּה
בָּהּ מִחַ הַמִּתְנַדָּד [-אינו מחובר לעצם] - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּזִית,
הָרִי זֶה מְטַמֵּא בִּאֵהָל. אֵף עַל פִּי שֶׁהָעֵצָם סֵתוּם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חסר רב בנינו כל שהוא, הרי הן פשאר העצמות^י. רב בנינו פיצד? רב מנין עצמות המת, כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם^כ - הרי אלו כמת שלם; היו מאה ארבעה ועשרים^י, הרי הן פשאר העצמות^י. אף על פי שהיה אדם זה יתר באבריו [-בעל איברים נוספים], או חסר באבריו - אין משגיחין אלא על [-המנין הקובע הוא] מנין רב כל אדם^כ; אלא אם כן היתה אצבע שיש בה צפרן, או שהיתה נספרת על גב היד - שהיא עולה למנין, כמו שבאנו^כ.

(כ) לאדם יש רמ"ח איברים כמבואר בהלכה הקודמת, ואם כן, מאה עשרים וחמש עצמות הן העצמות של רוב האיברים. (כו) שהן העצמות של מחצית האיברים. (כז) המספר של רוב העצמות כפי שהוא אצל רוב האנשים בעולם, שהוא מאה עשרים וחמש עצמות. (כח) בהלכה הקודמת.

ט. פשאר עצמות המת שאין בהן רב מנין, ולא רב בנין, ולא שדרה שלמה, ולא גלגלת שלמה - אם היה בהן רבע [-נפח של רבע ממידת] הקב, הרי אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ובאהל; היו פחות מרבע הקב, אפלו עצם כשעורה [-כנפח שעורה] - מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל.

י. היה עצם אחד [בלבד] - אפלו יש בו רבע [הקב] - הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד, הלכה מפי הקבלה [-על פי המסורת ממש רבינו]; לפי שנגמר¹³: "וכל הנגע בעצם" - למדו מפי השמועה [-המסורת ממש], אפלו עצם כשעורה, מטמא במגע ובמשא; ולפי שטמאתו הלכה [ממש רבינו] - הרי הוא דין תורה, ולא מדברי סופרים.

יא. מת שהרקיבו עצמותיו בקבר, ונעשה [כולו] רקב - מלא חפנים מאותו רקב^כ, מטמא במשא ובאהל כמת^ל. ואינו מטמא במגע - לפי שאי אפשר לגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד^ל; ואפלו גבלו [-ערב] במים, אינו [נחשב] חבור [גוף אחד].

(ט) רקב בגודל הממלא את שתי כפות הידיים כאשר הן צמודות זו לזו. (ל) כי ניתן לשאת ולהאחיל על כל הרקב בבת אחת. (לא) מכיוון שהרקב מתפורר כאשר נוגעים בו.

נספרת - מטמא במגע ובמשא, ואינה מטמאה באהל; וטמאתה מדבריהם^י. ואם היה בה צפרן, הרי היא פשאר האברים.

(ט) כמבואר בהלכה הבאה, ומטמאת כמו כל שאר האיברים של המת. (כ) מדרבנן, אך אם גודל העצם של האצבע הוא כשעורה היא טמאה מהתורה, כמבואר בהלכה י.

ומפני מה גזרו [חכמים] טמאה על אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה לא טמאה [חכמים אף] באהל? עשו לה הכר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום גזרה - כדי שלא ישרפו על טמאתה תרומה וקדשים^{כא}.

(כא) תרומה וקדשים שנטמאו בדבר הטמא מהתורה חייבים שריפה, אך אם נטמאו בדבר הטמא מדרבנן אסור לשורפם, ולכן, חכמים לא טימאו את האצבע היתה בטומאת אוהל כי כך כולם ידעו שטומאתה היא רק מדרבנן ולא ייכשלו באיסור שריפת תרומה וקדשים שנטמאו מהאצבע היתה.

ח. עצמות המת שאין עליהן פשור - אם נפרת בהן צורת עצמות האדם^{כב}, הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם; [משום] שאני קורא בהם [-עליהן נאמר בפסוק המדבר על טומאת מת] "עצם אדם". ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב בנינו, ורב מנינו.

(כב) העצמות עדיין לא הריקבו.

השדרה פיצד? שדרה השלמה, הרי היא כמת שלם; ואם חסרה אפלו חלזה אחת משמונה עשרה חליות [שיש בשדרה], הרי היא פשאר העצמות^{כג}.

(כג) כמבואר בהלכה הבאה.

הגלגלת פיצד? גלגלת שהיא שלמה, הרי היא כמת; ואם חסרה כסלע [-כגודל מטבע קדום], הרי היא פשאר העצמות^{כד}. היו בה נקבים קטנים, כלן מצטרפין לכסלע^{כד}.

(כד) אם הגודל של כל הנקבים יחד הוא כסלע, הגולגולת נחשבת כשאר העצמות.

כל בנינו של אדם - הוא שתי השוקים, והירכיים, והצלעות, והשדרה. ורב בנינו של מת, הרי הוא כמת שלם; פיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת. אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז אלול - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. הקבר - כל זמן שהטמא [המת] בתוכו, מטמא במגע ובאהל כמת, דין תורה, שנאמר¹⁶:
"או כמת, או כעצם אדם, או כקבר". ואחד [הן] הנוגע בגגו של קבר, או הנוגע בכתליו; והוא [ובלבד], שיהיה [הקבר] בנוי [בידי אדם] וסתום לו, ואחר כך יהיה כלו מטמא במגע ובאהל¹⁷.

[ז] ויש בו חלל של טפח על טפח בגובה טפח. [ח] ואם הקבר פתוח הוא מטמא רק כנגד הפתח, ואם אין בקבר חלל טפח על טפח הוא מטמא רק כנגד הטומאה.

אכל המעמיד פלים או אבנים וכיוצא בהן בעדי המת, וכסה עליו מלמעלה בכלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה, נקרא 'גולל'; ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא [הגולל] נשען עליהן, נקראין

ושניהם .. סופרים א"א לא מחזור ובמסכת חולין גרסין כל אשר יגע על פני השדה להביא גולל ודופק דברי ר"ע ורבי ישמעאל דריש ליה לעובר במעי אשה וגולל ודופק הלכתא גמירי לה ולר"ע מגע גולל ודופק מאשר יגע ואהל מעל פני השדה דמשמע מאויר אבל משא אין בהם.

השגות הרמב"ם
נשיאין • הגולל או הדופק - מטמאין במגע ובאהל כקבר, וטמאתם מדברי סופרים; ואינן מטמאין במשא¹⁸ט.

[ט] טומאת משא במת עצמו אינה כתובה בפירוש בתורה אלא נלמדת מקל וחומר כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב, ולכן בגולל ודופק, שהם רק דומים לקבר, לא גזרו חכמים טומאת משא.

לפיכך, אם גרר את הגולל בחבלים עד שפסה בו המת, או גררו [בחבלים] ושמטו מעל המת, או שגרר הדופק [בחבלים] עד שהעמיד עליו הגולל, או שמטו בחבלים מתחת הגולל - הרי זה טהור¹⁹. ודברים שסומכין [מחזקים] את הדופק, והן הנקראין 'דופק דופקין' - הרי הן טהורין.

[מ] כי לא נגע בידיו בגולל או בדופק.

טז. שדה שנחרש בה הקבר, ואבדו עצמות המת בעפרה - היא הנקראת 'בית הפרס'. ועפרה מטמא במגע ובמשא, שמא יש בו עצם פשעורה²⁰ מא; ואינה מטמאה באהל. וכן כל ארצות העמים [חור"ל] - עפרן מטמא במגע ובמשא, מפני העצמות שאין נזהרין

יב. דם המת, מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל - שנאמר¹⁴: "כל הנוגע במת] בנפש האדם", ונאמר¹⁵: "כי הדם הוא הנפש"¹⁶. וכמה שעורו? רביעית [ממידת הלוג]. ואפלו תמצית הדם¹⁷ - כל זמן שיש בו אדמומית, מטמא [אף] באהל כמת.

[לב] ומכך לומדים שאף הדם מטמא. [לג] דם נוזלי שנותר מסביב לדם שנקרש.

יג. דם החי [היוצא מאדם חי], אפלו דם נחירה לר - הרי זה [הדם] טהור, כל זמן שהוא [האדם] נתערב הדם שיוצא ממנו [מהאדם] באחרונה [ברגעיו האחרונים] סמוך למיתה, עם הדם שיוצא ממנו אחר שמת, וכל התערבות [היא בשיעור] רביעית, ואין ידוע כמה [דם בדיוק] יצא מחיים וכמה יצא מאחר מיתה - אפלו חצי רביעית [דם יצאה] מחיים, וחצייה אחר מיתה - הרי זה נקרא 'דם תבוסה', ומטמא במשא ובמגע ובאהל; אלא שטמאתו מדברי סופרים.

[לד] דם היוצא מהאדם לפני מותו.

יד. הרוג שהיה מטל על המטה, ודמו מנטף [התחיל לנטף] כשהוא [כאשר ההרוג היה] חי ויורד [הדם נטף] לגמה, ומת, והרי הדם מנטף אחר מותו ויורד לאותה גמה - הרי כל הדם שבה טהור; [משום] שטפה טפה ראשונה ראשונה, בטלה בדם שיוצא מחיים¹⁸ לה.

[לה] טיפת הדם הראשונה שנטפה לגומה לאחר מותו של ההרוג התבטלה מטומאתה, משום שהיא התערבה ברוב הדם הטהור שנטף בחייו וממילא אף טיפה זו נחשבת טהורה. מכיוון שהדם כולו נטף לגומה ולא נשפך אליה בבת אחת, כל טיפת דם טמאה שנפלה לגומה התבטלה מטומאתה כתוצאה מהעירוב ברוב הדם הטהור, ולכן כל הדם שבגומה טהור.

יז. יצא ממנו [מההרוג] רביעית דם בלבד, וספק פלה מחיים ספק פלה לאחר מיתה - הרי זו ספק טמאה, כשאר הספקות; והנוגע בה ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור, כמו שיתבאר במקומו¹⁹.

[לו] בהלכות שאר אבות הטומאות.

14. במדבר-חוקת, יט, יג. 15. דברים-כ"ח, יב, כג. 16. במדבר-חוקת, יט, טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ד) כמבואר בפרק הקודם בהלכה טו. (ה) כמבואר בפרק הקודם בהלכה יא.

בְּהֵן^ב; וְטִמְאָת בֵּית הַפֶּרֶס וְאַרְץ הָעַמִּים - מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶה^ג.

(מא) המטמא במגע ובמשא, כמבואר בהלכה י. (מב) הגויים לא מקפידים לקבור את כל עצמות המתים וממילא ייתכן שיש עצמות מתים בכל מקום בחו"ל, ולכן גזרו חכמים טומאה על עפר חוץ לארץ. (מג) בפרק ט הלכה יב.

~ יום חמישי י"ח אלול ~

פֶּרֶק ג

סיכום ההבדלים בין הטומאות שהתבארו בפרק הקודם, וההבדל בין טומאה מהתורה לטומאה מדרבנן; דיני רקב ושלדת המת, תולעים הנוצרים מהמת, עורות ושער המת ומשקה היוצא מהמת.

א. אֵלוּ מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וּבִאֱהָל: הַמֵּת, אֲפֹלוּ נָפַל שְׁלֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין, וְכִזִּית מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, וְכִזִּית נֶזֶל^א [-בשר שנימות], וְאֶבֶר מִן הַחֵי וְאֶבֶר מִן הַמֵּת שֵׁשׁ עֲלִיָּהוּ בֶּשֶׂר פְּרָאוֹי, וְהַשְּׂדֵרָה, וְהַגְּלָגֶלֶת, וְרֹב בְּנִינוֹ, וְרֹב מִיָּנִיו^ב [של העצמות], וְרִבְעֵ [ממדת קב] עֲצָמוֹת מִכָּל מְקוֹם [בגוף המת] אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּהֵן לֹא רֹב בְּנִין וְלֹא רֹב מִנִּין, וְרִבְעִית^ג [ממדת לוג] דָּם, וְרִבְעִית דָּם תְּבוּסָה - [סך] הַכֹּל שֶׁתִּים עֲשֶׂרָה^ד.

(א) טומאות המטמאות במגע ובמשא ובאוהל, כמבואר באריכות בפרק הקודם.

ב. וְאֵלוּ מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא, וְאִין מִטְמְאִין בִּאֱהָל: אֶבֶר מִן הַחֵי שֶׁחֹסֵר בֶּשֶׂרוֹ, וְאֶבֶר מִן הַמֵּת שֶׁחֹסֵר בֶּשֶׂרוֹ אוֹ עֲצָמוֹ [-עצמות האבר]^א, וְהַשְּׂדֵרָה שֶׁחֹסֶרָה וְאִין בָּהּ רִבְעֵ עֲצָמוֹת, וְהַגְּלָגֶלֶת שֶׁחֹסֶרָה וְאִין בָּהּ רִבְעֵ עֲצָמוֹת, וְעַצֵּם אֶחָד אֲפֹלוּ פִּשְׁעוּרָה, וְאַרְץ הָעַמִּים, וּבֵית הַפֶּרֶס - [סך] הַכֹּל שֶׁבָּעִה^ב.

(ב) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ד. במקרה זה מדובר שאין באבר עצם בגודל כשעורה, ולכן אינו נטמא מפני העצם אלא מפני היותו איבר שפרש מהמת. (ג) דברים המטמאים רק במגע ובמשא, כמבואר באריכות בפרק הקודם.

ג. הַגּוֹלֵל וְהַדּוֹפֵק [-כיסויי קבר שאינם קבועים] - מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבִאֱהָל כְּקֶבֶר, וְאִין מִטְמְאִין בְּמִשָּׂא^א. הֶרֶקֶב [-מת שנרקב] - מִטְמֵא בִּאֱהָל וּבְמִשָּׂא, וְאִינוּ מִטְמֵא בְּמַגַּע^ב.

טִמְאָת • רִבְעֵ עֲצָמוֹת

בִּאֱהָל, וְטִמְאָת רִבְעִית

דָּם, וְטִמְאָת אֶבֶר שְׁאִין

עָלִיו בֶּשֶׂר פְּרָאוֹי בֵּין מִן

הַמֵּת בֵּין מִן הַחֵי - יִרְאָה

לִי, שֶׁפֶלֶן טִמְאָתָן אִינָה

דִּין תּוֹרָה [אלא מדרבנן];

שְׁהִי אִין הַנְּזִיר מְגִלָּח

עֲלִיָּהוּ [אם הוא נטמא בהן בעת

נזירותו], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ

בְּנִזְרוּתוֹ, וְאִין חִיבִין

עֲלִיָּהוּ עַל בִּיאת

הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַטִּמְאָה

בְּטִמְאָה שֶׁל תּוֹרָה [ונכנס

לבית המקדש בעודו טמא] - חִיב עַל בִּיאת הַמִּקְדָּשׁ. לְפִיכָף

אִנִּי אוֹמֵר, שֶׁכָּל טִמְאָה מִן הַמֵּת שְׁאִין הַנְּזִיר מְגִלָּח

עָלִיָּה, אִינָה דִּין תּוֹרָה.

ו) במילים אלו משתמש הרמב"ם כאשר הוא כותב דבר

מסברתו, ואין לכך מקור מפורש. (ז) אדם שנטמא

בטומאות אלו ונכנס לבית המקדש בטומאה, אינו חייב על

כניסה לבית המקדש בטומאה.

ד. אִין רֶקֶב הַמֵּת מִטְמֵא^א - עַד שֶׁיִּקְבֵּר עֶרֶם,

בְּאֶרֶץ שֶׁל שֵׁשׁ אוֹ שֶׁל זִכּוּכִית^ב וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְיִהְיֶה

כְּלוֹ שְׁלָם. חֹסֵר מִמֶּנּוּ אֶבֶר, אוֹ שֶׁנִּקְבֵּר בְּכִסּוּתוֹ

[-בבגדיו], אוֹ בְּאֶרֶץ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל מִתְּכֶת - אִין רֶקֶב

טִמָּא; מִפְּנֵי שֶׁרֶקֶב הַכִּסּוּת אוֹ רֶקֶב הָעֵץ אוֹ חֲלָדֵת

הַמִּתְּכֶת תִּתְעַרֵּב בְּרֶקֶב בְּהוּתוֹ^א. וְרֶקֶב הַמִּטְמֵא

שֶׁנִּתְעַרֵּב בּוֹ עֹפֵר כָּל שְׁהוּא, הֵרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ^ב.

וְלֹא אֲמָרוּ רֶקֶב [-אין רקב המת מטמא], אֲלֵא לְמַת [-רקב של

מת] בְּלִבָּד; אֲבָל הָרוּג^ג, אִין לֹא רֶקֶב^ד.

ח) כמבואר בפרק הקודם בהלכה יא. (ט) שהם דברים

שאין בהם חלודה ואינם מתפוררים או נרקבים. (י) כאשר

רקב המת נוצר, ולכן אין הרקב נחשב כרקב המת.

(יא) לאחר שנוצר הרקב. (יב) אדם שלא מת באופן טבעי

אלא נהרג במלחמה וכיוצא בזה. (יג) מכיוון שיצא ממנו

דם בשעת ההריגה הוא לא נחשב כמת שלם, ורקב של מת

שאינו שלם אינו מטמא כמבואר בתחילת ההלכה.

ה. קִבְּרוּ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד [-יחד], אוֹ שֶׁנִּזְזוּ שְׁעָרוֹ אוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח אלול - ספר טהרה - הלכות טומאות מת קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) בפרק הקודם בהלכה ה.

יא. עור האדם - כבשורו. אם עבדו כל צרכו
[כראר] או הלך בו כדי עובדה כב - הרי זה טהור מן
התורה; אבל מדבריהם [מדרבנן], מטמא בכזית
כבשור המת - גזרה, כדי שלא להרגיל בני אדם
לעבד עורות האדם וישתמשו בהן.

(כב) דרך על העור עד שהוא נהיה מעובד.

יב. עור הפא [היוצא] פנגד פניו של אדם כשיולד
[שליו] - בין שהיה [הולד] חי ואמו חיה, בין שנולד
מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני שהוא כמו
פרש [יצאת בעלי חיים] או צואה וקיא וכיוצא בהן.
יג. כל שבמת - טמא, חוץ מן השנים והשער
והצפרן [שנולדו מהמת], הואיל וגזען מחליף כג [מתחלפים
כשנולדים]; ובשעת חבורן [למת], הכל טמא. פיצד? [אם]
המת [מונת] בחוץ [מחוץ לבית], ושעריו [המחובר אליו נמצא]
בתוך הבית - נטמא כל [דבר] אשר [נמצא] בבית; וכן
הנוגע בשעריו או בשניו או בצפרניו [של מת], כשהן
מחברים [אליו] - נטמא.

(כג) דברים אלו מתחלפים וצומחים מחדש לאחר תלישתם,
ולכן הם לא נחשבים כחלק מהגוף.

שעריו [של מת] העומד [המיועד ומוכן] להגזז, וצפרניו
העומד להנטל - הואיל והן עומדין להנטל, יש
בהן ספק [האם הם נחשבים כחלק מהגוף]; לפיכך, הנוגע בהן
- הרי הוא ספק טמא.

כל משקה היוצא מן המת - טהור, חוץ
מדם; וכל מראה דמים [אדמיות] מן המת - טמא,
כמו שבארנו כד. ומפני מה לא גזרו [טומאה] על משקה
המת, כדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל [שאר]
הטמאין כה? מפני שהמת - הפל בדין [מתרחקים]
ממנו, לא גזרו [טומאה] על משקיו.

(כד) בפרק הקודם בהלכה יב. כה) כמבואר בהלכות שאר
אבות הטומאות.

יד. פבד שנמוחה - מטמאה בריבועית כ, מפני
שהיא פדם קופה [קרושה]. דם [ילד] קטן [שמת], שניצא
[נשפך] פלו - אם אין בו רביעית - טהור, אף על פי
שהוא כל דם שבו [שהיה בגוף הקטן].

(כו) אם הכבד היא לכל הפחות בגודל של רביעית.

צפרניו [של המת] וקברו עמו, או שקברו אשה עברה
[מעוברת שמתה] ונעברה [נותר] במעייה - אין להן רקב כד.

(יד) כי כאשר רקב המת נוצר, הוא מעורב עם רקב מדבר
אחר.

ו. טחן המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא - עד
שירקב [המת] מאליו [באופן טבעי].

ז. טחנו פלו [את כל המת], והניחו ט עד שהרקב ט, או
שהרקב מקצתו פשהוא חי, ומת והרקב פלו -
הרי זה ספק; ואם נטמא [אדם] למלא חפנים מרקב
זה, הרי זה טמא בספק.

(טו) לאחר הטחינה, האדם לא גרם בעצמו להרקבת המת.
(טז) המת באופן טבעי.

ח. מלא חפנים ועודי מעפר הנמצא תחת המת,
או מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו [מה]
מקור העפר, אם הוא רקב שנטמא באהל, או אינו
אלא עפר שנתלכלך בנצל המת ודמו - הרי זה
מטמא במשא ובאהל; שהרי [מן הסתם] יש במלא
חפנים ועוד, מלא חפנים רקב. ויראה לי, שאף זו
טמאה מדברי סופרים.

(יז) שיעור גדול יותר ממלוא חופניים, אפילו במעט.
(יח) של מת, שהוא שיעור רקב המטמא. בהלכות הקודמות
מבואר שתערובת הרקב אינה מטמאת, אך בהלכה זו מדובר
בשיעור גדול יותר של רקב (יותר ממלוא חופניים), ולכן,
התערובת שלו מטמאת. (יט) מדרבנן, ולא כרקב רגיל
המטמא מהתורה.

ט. המת שנשרף [ונעשה פחם], ושלדו [נותרה] קומת,
והיא [השלדה היא] השדרה והצלעות - הרי זה מטמא
במת שלם, ואין צריך לומר אם נחרץ; אבל אם
נשרף [המת] עד שנתפלבלה [לא ניכרת] צורת תבניתו,
טהור. וכן שפיר מרקם [עובר שלם] שטרפו [עירבו]
במים - טהור, שהרי נתפלבלה צורתו.

(כ) חריכה באש היא פחותה משריפה, ולכן אם המת נחרך
באש, שלדו ודאי נותרה קיימת וממילא הוא מטמא כמת
שלם.

י. בשר המת שנפרד ונעשה בקמח, טהור; וכן
אפר [המתים] הנשרפין, טהור. וכן התולעים הנחווין
[הנוצרים] מבשר המת, בין חיים בין מתים - טהורין.
וכבר בארנו כ, שהמת [נחשב] כבשר בכל מקום - בין
במת, בין בבבלה ושרץ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אוהל, עצם כשעורה לא מטמאת כלל כמבואר בפרק ב הלכה ה. (ז) ואף במשא, אך לא במגע כי לא ניתן לגעת בהן בבת אחת כמבואר בהערה הקודמת.

ה. כזית מן המת שחתכו חלקים, ורדדו [=כתשו] ודבקו - מטמא באהל ובמשא; ואינו מטמא במגע קצתו, אף על פי שהקברו - [משום] שאין חבורי [יד] אדם [נחשבים] חבור.

(ח) כי לא ניתן לגעת בכולו בבת אחת, אך אם האדם נוגע בכל חלקי הכזית ממש הוא נטמא אף בטומאת מגע.

ו. כזית חלב שלם [של מת], שהתיכו [-עשאו נוזל] - טמא; היה [החלב] מפרר, והתיכו - טהור.

(ט) וממילא, החלב אינו טמא. (י) החלב נשאר טהור וההתכה לא מחשיבה אותו כנוזל אחד מחובר, משום שחיבור הנעשה בידי אדם אינו נחשב חיבור.

ז. שדרה שנגרדו [התקלקלו] רב חליות שלה - אף על פי ששדרה נקמת, אינה מטמאה באהל; ובזמן שהיא בתוף הקבר - אפלו [אם היא] משפרת [לחלקים], ואפלו מכתתת - מטמאה באהל, מפני שהקבר מצרפה [-מחשיבה כגוף אחד].

יא. שבורה לחלקים דקים.

ח. כל • המטמאין השנת הראב"ד כל .. מצרפן א"א אע"פ שאין שם צירוף אהל. באהל שנהלקו [ונפחתו] מהשיעור המטמא באוהל],

והכניסן [אדם] לתוף הפית - האהל מצרפן, ומטמאין באהל.

ט. עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים, והכניס מקצתו לפנים מן הפית - נטמא הפית. שני עצמות, ועליהם פשגי חצוי זיתים בשר, והכניס מקצתן לפנים - הפית טמא; ואם היה הפשור תחוב בעצמות בידי אדם - הפית טהור; [משום] שאין חבורי אדם חבורי.

(יב) של העצם, וכל שכן אם הכניס מקצת מהבשר שהוא הדבר הגורם לטומאת אוהל. (יג) כי מדובר בחיבור בידי שמים, ונחשב הדבר שהעצם כולה נכנסה לבית. (יד) ועצם לבדה לא מטמאת באוהל, כמבואר בפרק ב הלכה ה.

י. מלא חפנים רקב שנתפזר בתוף הפית, הפית טמא. יא. רביעית דם שנגלעה [-נספגה] בתוף הפית, הפית טהור [מכאן ו] להפא; וכל [דבר] שהיה בו [-בבית] פעת שנגלעה הרביעית בארץ, טמא [מחמת טומאת אוהל].

טו. ואילו, אם חסרו כל שהוא, טהורין: רביעית דם, ועצם כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואבר מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

פרק ד

דברים המטמאים שמקורם משני מתים, דברים המטמאים שנחלקו לחלקים, חלקי טומאה שנכנסו לבית אחד, דם שנספג בבגד וצירוף מגע משא ואוהל.

א. רביעית דם הבאה משני מתים - טהור; עד שתהיה הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה משני מתים, כגון שהיו מקצת החליות מאחד ותשלושן [-השאר] ממת אחר, וכן הגלגלת [המורכבת מגלגלות] של שני מתים, ורבע עצמות משני מתים, ואבר מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא במגע ובמשא כשאר כל עצמות.

(א) אם העצמות הן לכל הפחות בשיעור של כשעורה, כמבואר בפרק ב הלכה ט.

ב. אבר מן החי משני אנשים, טהור; אפלו מאיש אחד - אם נחלק לשנים [וחיבור], טהור.

(ב) כי חיבור איבר הנעשה בידי אדם אינו נחשב חיבור לעניין טומאה.

ג. כזית בשר משני מתים, וכזית נצל משני מתים, ומלא חפנים רקב משני מתים, שכל אחד מהן יש לו [ידיו] רקב - הרי אלו מצטרפין זה עם זה [לטמא]; וכן פחצי זית בשר, וכחצי זית נצל - מצטרפין זה עם זה. ושאר כל הטמאות שבמת - אין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשיעוריהן.

(ג) שלא נקברו יחד, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ה. (ד) כפי התנאים המבוארים בפרק הקודם. (ה) השיעור של כל טומאה הוא שיעור שונה.

ד. עצם כשעורה שנהלק לשנים, מטמא במשא; וכן רבע עצמות ממת אחד שנגדקדקו [לחיתכות], ואין בכל אחד מהן עצם כשעורה - מטמאין באהל, כאלו לא נדקדקו.

(ו) אך לא במגע, כי ניתן לשאת את כל העצם בבת אחת אך לא ניתן לגעת בכולה בבת אחת (אלא אם כן האדם נוגע בכל חלקי העצם ממש, כמבואר בהלכה הבאה). בטומאת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח) כיצד יודעים איזו כמות דם יצאה מהבגד על ידי הכיבוס. (יט) בכמות וזה לכמות המים בהם כיבס את הבגד. (כ) של מי הכביסה והמים הנוספים. (כא) והבגד מטמא במגע ובמשא ובאווה. דרך זו היא הדרך היחידה לבדוק את כמות הדם שיצאה מהבגד ולא ניתן לבדוק זאת באמצעות מדירת ההפרש בין כמות המים לפני הכביסה לבין כמות המים לאחר הכביסה למרות שייתכן שההפרש בנייהן יהיה פחות מרביעית וכך הדבר יוכיח לכאורה שלא נספגה בבגד רביעית דם, משום שייתכן שחלק ממי הכביסה נשארו ספוגים בבגד ולכן התוספת בשיעור המים לאחר הכביסה היא פחותה מרביעית, אך כאשר מערבים מים נוספים בדם ומשווים את מראיהם למראה מי הכביסה - מן הסתם עירוב הדם עם המים וזה לעירוב הדם בבגד בעת הכביסה וממילא ניתן להוכיח מכך את שיעור הדם שנספג בבגד.

יד. המשא והמגע והאהל, שלשה שמות [טומאות שונות] הן. וכל שהוא משא אחד - מצטרף, ומטמא; ומשני שמות - אינו מצטרף, וטהור. פיצד? הנוגע בכשני חציי זיתים, או שנשא שני חציי זיתים בבת אחת, או שהאהל על כשני חציי זיתים, או שהאהל על חצי זית וחצי זית אחר מאהל עליו, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל, והאהל במקצת גופו על חצי זית אחר או האהל חצי זית על מקצתו - הכל [בכל המקרים האלו] טמאים, מפני שהוא שם אחד.

אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית, ודבר אחר מאהל עליו ועל פחצי זית, או שהאהל עליו חצי זית אחר, או שהאהל הוא על חצי זית אחר, וכן הנוגע בחצי זית ונושא חצי זית אחר [מבלי לגעת בו] - הכל טהורין; שאין המגע מצטרף עם המשא, לא בבת ולא בשאר טמאות; ולא המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא.

פרק ה

דברים הטמאים טומאת שבעה והטמאים טומאת ערב, אב הטומאה וולדות הטומאה, טומאת משכב ומושב ומדף במת.

א. כל המתטמאין [הדברים הנטמאים] מחמת המת, בין אדם בין פלים - טמאין טמאת שבעה [ימים]. פיצד? אדם או פלי שנגע בדברים שמתטמאין מן המת במגע, או שנטמא באהל באחד מדברים שמתטמאין

יב. בזית מן המת שאבד בתוך הבית, ובקש [חיפשו אותו] ולא נמצא - הבית טהור^{טו}; ולכשימצא [הכזית] - הבית טמא למפרע, מעת שאבד [הכזית] עד שנמצא^{טז}.

(טו) כי ייתכן שבעל חי אכל את הכזית. (טז) כי מן הסתם מדובר בכזית שאבד, ולא בכזית חדש.

השנת הראב"ד

נשפך .. טהור א"א זו המשנה קשה עלי ולשון המשנה כך הוא נשפך על האסקופה והיא קטפרס בין בפנים בין בחוץ והבית מאהל עליו טהור וקשיא לי מכדי קטפרס מזדור ומטהרו מאי שנא אסקופה דנקט אפילו בתוך הבית נמי כלים הבאים שם לאחר שפיכה טהורים ואולי נאמר משום כלי דקורם שפיכה נקט לה שאם נשפך בתוך הבית טמאים משעת כניסת הטומאה לבית אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס כולו בחבור אפילו שעה אחת מיהו תוספתא קשיא לי רבי יוסי אומר זקנים הראשונים היו אומרים מקטפרס ולפנים טמא מקטפרס ולחוץ טהור טעמיהו דזקנים לא ידענא מ"ש בפנים ומאי שנא בחוץ והא מפורר הוא ואולי נאמר דסבירא להו דכולי בית כאשבורן דמי וזה הוא כשהמדרון כלפי פנים אבל כלפי חוץ לא וראוי לסמוך עליו וג"ל דדוקא רביעית דם שחלוקתו מטהרתו אף ע"פ שמאהל על כולו אבל שאר טומאות דמת אף ע"פ שנחלקו טמאים והטעם מפני שרביעית דם נקרא נפש שהוא שיעור נפשו של קטן ואינו נפש אלא א"כ הוא מחובר.

יג. רביעית דם
שנשפך בצור [תחת כיפת השמים] - אם קרש, או שהיה במקום אשבורן, והוא המקום הנמוך כמו גומה [ישרה ולא משופעת], והאהל המאהל [אדם כלשהו] על מקצתו - נטמא. נשפך • על האסקפה [מפתח הבית] במורד [משופע], בין אם [השיפוע] - לפנים [הוא לתוך הבית] בין לחוץ - הבית טהור, שהרי לא נח הדם על האסקפה; ואם היתה האסקפה אשבורן, או שקרש הדם עליה - הבית טמא.

(יז) ורק אם הדם ייכנס לבית הדם יטמא אותו, כי השיפוע עצמו אינו נחשב חיבור לבית.

רביעית דם שנבלעה בכסות - אם מתכפסת, ויוצא ממנה רביעית דם [על ידי הכביסה] - הרי זו הכסות מטמאה במגע ובמשא ובאהל. ואם לאו - אינה מטמאה באהל, והרי היא בכסות שנגעה בבת; שכל הבלוע [טומאה שנבלעה] שאינו יכול לצאת, טהור.

פיצד משערין אותה? מכבסין אותה במים, ומביא מים [נוספים] כמדתה^{יח}, ונותן לתוכן [לתוך המים הנוספים] רביעית דם - אם היה מראיהן שיה [זהה], או שהיה מי הכבוס אדם יותר ממי המזג [שמוזג לתוכן דם] - פידוע [בוודאי] שייצא ממנה רביעיתא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרי הן לנגוע בהן, כנגוע במת עצמו; מה [כסם ש] המת מטמא הנוגע בו, בין אדם בין פלים, טמאת שבעה - אף פלים שנטמאו במת, הם והפלים או האדם שיגע בהם, טמאין טמאת שבעה, שנאמר²⁰: "בחלל חרב או במת"; מפני השמועה [קבלה ממש רבנן] למדו, שחרב במת. והוא • הדין לשאר פלים [הנוגעים במת], והוא .. ובגדים א"א אנו אין לנו אלא בחרב או בחבורין בשאר כלים וכל המקראות אינן אלא בחבורין.

בין פלי מתכות בין פלי שטף"ה ובגדים.

(ו) הכלים מטמאים טומאת מגע אך אינם מטמאים באוהל או במשא, כמבואר בהלכה יג. (ז) חרב שנגעה במת נחשבת כמת עצמו ומטמאת בטומאת מגע כמוהו. (ח) שאר כלים הניתנים לטהרה במקווה, אך כלי חרס שאינם נטהרים במקווה אינם מטמאים כלל כמבואר בהלכה ו.

הרי הוא [הפסוק] אומר²¹: "כל הרג נפש וכל נגע בחלל" [נטמא שבעת ימים]; וכי תעלה על דעתך, שזה [אם אדם] ירה חץ והרג [אדם אחר, או אם אדם], זרק אבן והרג - נטמא שבעת ימים [למרות שהוא לא נגע במת]! אלא [הפסוק מדבר על] הורג נפש בחרב וכיוצא בה; [והוא טמא שבעת ימים] מפני שנטמא [ההורג] בנגיעתו בפלי שהרג בו - שהרי נגע הפלי במת²².

(ט) בשעת ההריגה הכלי נטמא מכיוון שהוא נגע במת עצמו ובאותו רגע הכלי טימא את האדם הנוגע בו לשבעה ימים, ומכך מוכח שאדם הנוגע בכלים שנגעו במת טמא שבעה ימים.

ומניין שאף הפלים הנוגעים באדם שנגע בפלים שנטמאו במת, טמאים טמאת שבעה? שהרי הוא אומר²²: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם"; הא למדת [מכך אנו לומדים], שכל אדם הטמא טמאת שבעה²³, מטמא בגדים טמאת שבעה.

(י) פסוק זה נאמר לאחר הפסוק 'כל הורג נפש וכל נגע בחלל', וממילא, כוונת הפסוק היא שאף הבגדים של האדם ההורג טמאים שבעה ימים למרות שהאדם ההורג נגע רק בכלי שנטמא במת, ומכך מוכח שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנטמאו במת טמאים שבעה ימים. (יא) בין אם האדם נגע במת עצמו ובין אם הוא נגע בכלים הטמאים טומאת שבעה, כמבואר בהלכה הקודמת ובהלכה זו.

באהל, וכן אדם שנשא דברים שנטמאין מן המת במשא - הפל [כולם] טמאין טמאת שבעה, שנאמר¹⁷: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל, יטמא שבעת ימים".

(א) פסוק זה הוא המקור לכך שטומאת אוהל מטמאת שבעה ימים, אך טומאת מגע נלמדת מפסוק נוסף וטומאת משא נלמדת מקל וחומר כמבואר בתחילת פרק א, וייתכן כי הפסוק המלמד על טומאת מגע לא הוזכר בהלכה זו משום שבספרי נאמר שניתן ללמוד אף טומאת מגע בקל וחומר מטומאת אוהל.

ב. אדם שנטמא במת, וכלים שיגע בהם אדם זה - טמאין טמאת שבעה, שנאמר¹⁸: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם". אכל אדם שיגע באדם שנטמא במת - בין שנגע בו אחר שפרש ממטמאיו [ללאחר שהפסיק לנגוע במת], בין שנגע בו כשהוא עדין נוגע במת - הרי זה [האדם] השני טמא טמאת [יום אחד, עד ה] ערב, שנאמר¹⁹: "והנפש הנגעת, תטמא עד הערב". [רק]

(ב) מהמילים 'וכבסתם בגדיכם' מוכח שאף הבגדים שנגעו באדם שנגע במת טמאים שבעה ימים. (ג) אדם שנוגע באדם שנטמא במת.

זה הוא דין תורה; אבל מדברי סופרים [מדורבנן], הנוגע במת ונגע באדם אחר, ועדין הוא מחבר [האדם הראשון נוגע] במת - שניהם טמאין טמאת שבעה, ובאלו נגע זה [האדם] השני במת עצמו. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים²⁴; אבל לנזיר ולעושה פסח, בין בשעת חבור בין אחר שפרש - אינו טמא אלא טמאת ערב, כדין תורה²⁵.

(ד) לאדם השני אסור לאכול תרומה וקדשים, המתירים באכילה רק לטהורים, במשך שבעה ימים. (ה) אם האדם השני היה נזיר הוא נטמא רק ליום אחד ואינו צריך לגלח ולסתור את נזירותו, בדומה למבואר בפרק ג הלכה ג. בדומה לכך, אם הנגיעה של האדם השני באדם הראשון הייתה בערב פסח בו יש מצווה להקריב קרבן פסח בטהרה, האדם השני נטמא רק עד הערב ולכן הוא מקריב קרבן פסח באותו יום ואינו נדחה לפסח שני, כמבואר בהלכות קרבן פסח.

ג. פלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל -

17. במדבר-חוקת, יט, יד. 18. במדבר-מטות, לא, כד. 19. במדבר-חוקת, יט, כב. 20. במדבר-חוקת, יט, טז. 21. במדבר-חוקת, לא, יט. 22. שם, פסוק כד.

~ נקודות משיחות קודש ~

"או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש כו".

אבל בהלכות ביאת מקדש כתב "או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת כו" ועד"ז כתב בהלכות נזירות "או בכלים הנוגעים במת כו", ולכאורה הוא בסתירה לשיטתו שאין טומאה בחיבורין מהתורה, וראה כסף משנה ולחם משנה כאן.

לקו"ש, חלק כח, ע' 208 הערה 38 מתוך רמב"ם "פרס המלך".

ו. כלי חרש שנגע [החלל שלן] במת, או שהיה עמו [ע-ם המת] באהל - טמא; ואינו מטמא לא אדם, ולא כלי חרש, ולא שאר כלים י"ח - [משום] שאין כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, לא במת ולא בשאר טמאות. וזה הוא דין תורה, אף על פי שהוא קבלה [אינו מפורש בתורה].

יח) אך מטמא מיני אוכל ומשקה.

ז. זה כלל גדול בטמאות: כל אב טמאה - מטמא אדם ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי חרש; וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה, הרי זה אב טמאה. וכל זלד הטמאות י - מטמא אכלין ומשקין; ואינו מטמא לא אדם וכלים, לא כלי חרש, ולא שאר כלים ובגדים.

יט) דבר טמא שאינו אב הטמאה, כמבואר בהלכה הבאה.

ח. וכל הנוגע באב [הטומאה], הוא הנקרא [בהלכות טומאה וטהרה] 'ראשון'; והנוגע בראשון, נקרא 'שני'; והנוגע בשני, נקרא 'שלישי'; והנוגע בשלישי, נקרא 'רביעי'. והראשון ושלמטה ממנו, כלן נקראין 'זלד הטמאה'.

ט. כל המתטמא מחמת המת טמאת שבעה, בין אדם בין כלים - הוא הנקרא 'טמא מת'. והוא אב מאבות הטמאות, לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים כמו שבארנו, כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא [אף] אדם וכלים במגע בשאר אבות הטמאות; ואינו מטמא במשאכ"י.

כ) בהלכה ה. (כא) הנוגע באב נקרא ראשון, הנוגע בראשון

ד. נמצאת אומר: אדם שנגע במת, ואדם [אחר] אדם נגע] באדם אחר - הראשון טמא טמאת שבעה, והשני טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, וכלים [אחרים] נגעו] בכלים [אלו] - שניהן טמאים טמאת שבעה; השלישי [שנוגע בכלים השניים], בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, ואדם [נגע] בכלים [אלו], וכלים [אחרים] נגעו] באדם [זה] - שלשתן טמאין טמאת שבעה; הרביעי [שנוגע בכלים השלישיים], בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב.

יב) על פי המבואר בהלכות הקודמות, קיימות מספר אפשרויות לטומאת שבעה ימים.

ה. כמה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים י; ואכל לחיב פרת על ביאת מקדש [כניסה למקדש בטומאה], או על אכילת קדשים [בטומאה] - אינו חיב אלא השנים בלבד, הראשון שנגע במת והשני שנגע בו [באדם הראשון], כדין תורה, שנאמר²³: "וכל אשר יגע בו הטמא [כל אדם הנוגע באדם שנגע במת], יטמא".

אכל הנוגע באדם שנגעו באדם [שנגע במת], או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש; [משום] שהדברים האלו, אף על פי שהם דברי קבלה [ממשה רבינו], אינן דין תורה [מפורש] - שהרי לא נתפרשו בתורה,

אלא זה [האדם] שנטמא במת [עצמו] שהוא [האדם נקרא] אב [הטומאה], והשני הנוגע בו שהוא [נקרא] ראשון י, בין אדם, בין כלים.

יג) שאף האדם השלישי או הרביעי נטמא טומאת שבעה או טומאת ערב. יד) האדם השלישי או הרביעי נטמא ואינו יכול לאכול תרומה או קדשים עד טהרתו. טו) אינו חיב כרת על ביאת מקדש בטומאה או על אכילת קדשים בטומאה. טז) טומאת האדם השלישי והרביעי. יז) כמבואר בהלכות ז"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נקרא שני וכן הלאה. (כב) בשונה מולד הטומאה שטמא רק אוכלין ומשקין. (כג) ואף אינו מטמא באוהל.

י. כל המתטמא מחמת המת טמא ערב - הוא ולד הטמא, והוא [נקרא] הראשון לטמא; ואפשר [ייתכן] שהיה הרביעי מן המת, ראשון לטמא, כמו שבארנו כי לענין תרומה וקדשים.

(כד) בהלכות דה, לגבי אדם או כלים שנגעו בכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת. אדם או כלים אלו הם הדבר הרביעי שנטמא מחמת המת ובכל זאת הם נחשבים ראשון לטומאה.

יא. אדם • או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים [ח"ל] ובית הפרס^{כה}, או במשאן, או במגע דם תבושה^{כו} וגולל ודופק^{כז}, או באהל^{כח}, וכן אדם שנטמא במשא דם תבושה^{כח} - הרי אלו פלן וכיוצא בהם [הדברים המטמאים מדברי סופרים], אבות טמאות של דברי סופרים; וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאות שבועה, פלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

(כה) המבואר בפרק ב הלכה טז. (כו) המבואר בפרק ב הלכה יג. (כז) המבוארים בפרק ב הלכה טו. (כח) אך גולל ודופק אינם מטמאים במשא, כמבואר בפרק ג הלכה ג.

יב. האהל עצמו המאחיל על הטמא - אף על פי שלא נגעה בו טמא - הרי הוא טמא טמאת שבועה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת, שנאמר²⁴: "והזה על האהל" [על מנת לטהרו]. במה דברים אמורים? בשהיה האהל [עשוי מ]בגד או שק בט או כלי עץ [פשתן] או עור, אחד עור בהמה וחייה, בין המתין לאכילה בין האסורין לאכילה - שנאמר²⁵: "ויפרש את האהל על המשכן", אין קרוי אהל אלא אריג ועור במשכן לא.

(כט) דברים הארוגים מדברים שאינם גדלים באדמה, כמו צמר. (ל) בין עור בהמה ובין עור חיה. (לא) האוהל של המשכן היה היריעות שעליו, חלק מהיריעות היה עשוי מאריג וחלקן היה עשוי מעור. לכן, אף בהלכות טומאה וטהרה אוהל נחשב אוהל רק אם הוא עשוי מאריג או מעור.

(כט) דברים הארוגים מדברים שאינם גדלים באדמה, כמו צמר. (ל) בין עור בהמה ובין עור חיה. (לא) האוהל של המשכן היה היריעות שעליו, חלק מהיריעות היה עשוי מאריג וחלקן היה עשוי מעור. לכן, אף בהלכות טומאה וטהרה אוהל נחשב אוהל רק אם הוא עשוי מאריג או מעור.

השנת הראב"ד

אבל .. טהור א"א והוא שנעשה אהלים קבועים והכי איתא במתני' דאהלות פ"ח חוץ מפשתן שאפילו נעשה אהל קבוע מיטמא והא דקתני במתני' יריעה וסקוריטא וקטבליא וסדין ומחצלת מביאין את הטומאה וחוצצין אלמא לא מקבלין טומאה כשנעשו אהלים לא ביריעה וסדין של פשתן אלא בשאר בגדים שנעשים מן העץ כמו קנבוס ונייטשא שעושין מהם בגדים שדינם כרין עציץ שאין מקבלין טומאה במחובר.

אבל • אם היה האהל נסרין של עץ, פגון התקרה או המחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם, או של מתכת לב - הרי זה טהור; ואין צריך לומר, שאם היה פגון^{לג}, שהוא טהור. וכל מקום שנאמר [בהלכות אלו]

מקום שנאמר [בהלכות אלו]

'הבית טמא', אינו אלא אדם וכלים שבכל הבית [אך לא הבית עצמו]. ואין לה יוצא מן העץ שהוא מתטמא טמאת אהלים, אלא הפשתן בלבד.

(לב) במקרה שהם לא נחשבים כלים, וממילא הם אינם מקבלים טומאה. (לג) האוהל היה מחובר לקרקע, וממילא, אף אם הוא עשוי מכלים הוא אינו נחשב כלי כלל. (לד) המקרה היחיד בו אוהל המחובר לקרקע נעשה מדברים הגדלים על העצים נטמא בטומאת מת, הוא כאשר האוהל נעשה מפשתן.

יג. בגדים הנוגעים במת - אף על פי שהן [נחשבים] במת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבועה^{לה}, אינן במת לטמא באהל ובמשא; [משום] שהמשא למת עצמו אינו מפרשלו כמו שבארנו^{לז}, ובטמאת אהל הוא [הפסוק] 26: "אדם כי ימות באהל" לח. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל [אדם] המאחיל עליהם, או שהאחילו עליו, או שהיו עמו באהל [אחד] - הרי זה טהור. וכן אדם שנטמא במת, והאחיל על הפלים - הרי הן טהורין; [משום] שאין טמא מת מטמא אלא במגע בלבד.

(לה) כמבואר בהלכה ג. (לו) בתורה, ולכן טומאה זו לא קיימת בבגדים הנוגעים במת. (לז) בפרק א הלכה ב. (לח) ומכך לומדים שרק המת עצמו מטמא בטומאת אוהל, אך בגדים הנוגעים במת אינם מטמאים טומאת אוהל.

יד. המת אינו מטמא משכב ומושב [הנמצאים] מתחתיו, ולא מדף מעל גבולו; אלא אחד [הן] כלי שיגע במת מצדו, או שהיה תחתיו, או על גביו [ונגע]

במת, נטמא].

24. במדבר-חוקת, יט, יח. 25. שמות-פקודי, מ, יט. 26. במדבר-חוקת, יט, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לט) דברים המונחים מעל המת ואינם נוגעים בו, אינם נטמאים. טומאת דברים אלו נקראת בשם 'מדה' משום שהטומאה נודפת למרחוק ומטמאת אף אותם.

א) כשם שבית רגיל המחובר לקרקע אינו נטמא בעצמו בטומאת אוהל, אך מטמא את כל הדברים הנמצאים תחתיו יחד עם המת.

כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה, והמת למעלה
 [מעליהם], **ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה**
 [מעל המת] - **בגד הנוגע בו** [במת], **והבגד השני שנגע**
בבגד שנגע בו - **שניהם טמאים טמאת שבעה**;
והשלישי מא - **טמא טמאת ערב, בין שלמעלה בין**
שלמטה מב; **והרביעי** ^{מג}, **ומן הרביעי ולמטה** [כל
 הבגדים שתחתיו], **ומן הרביעי ולמעלה** [כל הבגדים שמעליו] -
כלן טהורין; **מה שאין בן במטמאי משקב ומושב,**
כמו שיתבאר במקומו.

מ) הבגד שנגע בבגד השני. מא) בין אם הבגד מונח מעל המת או מתחת המת. מב) הבגד שנגע בבגד השלישי. מג) בהלכות מטמאי משקב ומושב.

במה דברים אמורים, שכל הבגדים או הכלים
שתחתיו ושלמעלה ממנו טהורין? בשלא היתה
שם טמאה רצוצה [אלא יש חלל ריק סביב המת] **ולא טמאת**
אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו
שיתבאר מד.

מד) בפרק ז.

~ יום שישי י"ט אלול ~

פרק ו

סוגי כלים ואוהלים נוספים שאינם מקבלים טומאה, טומאת כלי חרש, גולל העשוי מדבר שאינו מקבל טומאה, גולל על גבי ארון וחצר מערת הקבר.

א. עצמות הדג ועורו - העושה מהן כלים, אינן
מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי
סופרים; **וכן ירוקה** [=ירוקת] **שעל פני המים, וכיוצא**
בה; [משום] **שכל מה שפכים טהור, כמו שיתבאר**
בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג, או
מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל

~ נקודות משיחות קודש ~ "כל מה שפכים טהור בו".

"כל שבים", כולל הן סוג החי שבו והן סוג הצומח שבו כגון "ירוקה שעל פני המים" שכולם טהורים. ויש לבאר ההוראה והלימוד לעבודת ה' הנלמדים מהלכה זו.

ייחודם של הדגים שבים לעומת כל הברואים שביבשה הוא, שאינם יכולים לפרוש ממקום חיותם אפילו לרגע אחד כיון שמרגישים את מקור חיותם שהוא מהים ואינם יכולים להפרד ממנו.

וברוחניות, מסמל הדבר את הנברא שמרגיש את מקור חיותו ואינו יכול להפרד מעניני אלקות כיון שהוא כל חיותו.

לכן, "כל שבים טהור" כיון שכאשר הנברא מרגיש את מקור חיותו שהוא הקב"ה, לא שייך בו ענין של היפך הטהרה אפילו לרגע אחד, וכיון שמרגיש הדבר בפועל הרי שנהיה אצלו בטבע עד כדי כך שאין הדבר תלוי בבחירתו. כשם שאדם לא יכניס עצמו למקום שאין בו אויר כיון שיודע שבזה תלוי כל חיותו, כך אינו יכול לעבור על רצון ה', כי יודע ומרגיש שהוא מקור חיותו.

הסיבה היחידה היכולה להביא להיפך הטהרה, היא שאינו מרגיש בכל רגע ורגע שמקור חיותו הוא אלקות, ואף אם מבין הדבר בשכלו יכול להיות "משוחד" מצד רצונו ותאוותו עד שיהי' לו הסבר שכלי לעבור על רצונו ית'. אבל כשמרגיש הדבר באופן שאינו תלוי בסברה שכלית, ברור לו באופן תמידי שאינו יכול לעבור על רצונו ית'.

יין מלכות, ספר טהרה, סימן א, מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

ב. כלי גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה [כלים
 העשויים מטיט] - **אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי**
תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת, בין שאר
הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת [לעמוד במקום אחד],
כגון התבה והמגדל [סוגי ארונות] **והכפרת שהן**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַתִּיר הַבְּהֵמָה [ונשחררה לדרכה], הֲרִי הִיא טְהוֹרָה פֶּשֶׁאֶר הַבְּהֵמָה.

וְכֵן חֲבִית [העשרה מחרס] שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין וּמִקֶּפֶת צֶמֶד פְּתִיל, וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל לָמֶת - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמֵאת שְׂבָעָה, וְהַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין [שבכונה] טְהוֹרִין.

(ט) כי החבית מוקפת צמיד פתיל.

ה. קוֹרָה שֶׁעָשְׂתָה גּוֹלָל לְקֹבֶר, בֵּין עוֹמֶדֶת [-מונחת על צידה הרחב] **בֵּין מָטָה עַל צֵדָה** [-מונחת על צידה הצר] - **אֵין טָמֵא אֲלָא כִּנְגֵד פֶּתַח** [-חלק הקורה המונח על] **הַקֹּבֶר; וְהַנוֹגֵעַ בְּקֶצֶה** [של הקורה] **הַמֵּנִחַ חוּץ לְקֹבֶר, טְהוֹר.**

עָשָׂה • רֹאשָׁה [של הקורה] **הַשֵּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה** עָשָׂה .. אֵילָן א"א א"כ הֵינּוּ עוֹמֶדֶת אֲלָא סִיפָא שֶׁהַקּוֹרָה שׁוֹכֶכֶת בְּקִרְעָה וּרְאֵשָׁה נִכְנָס לַחוּץ הַקֹּבֶר נִעְשֶׂה לוֹ גּוֹלָל וְיֵשֶׁה הַטֶּעַם בּוֹמֵן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת אוֹ מוֹטָה עַל צֵדָה וְסוֹמֶכֶת עַל הַקֹּבֶר כֹּל הַקּוֹרָה צְרִיכָה לְרֹאשָׁה הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא גּוֹלָל לְקֹבֶר לְפִיכָךְ כֹּל שֶׁהוּא כִּנְגֵד הַפֶּתַח שֶׁל קֹבֶר טָמֵא אֲבָל כִּשְׁהִיא שׁוֹכֶכֶת אֵינוֹ כֵּן לְפִיכָךְ מִה שֶׁעֲתִיד לִקְרֹץ אֵינוֹ חִיבוּר.

וְלַמַּעֲלָה, טְהוֹרִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁהוּא עֲתִיד לִקְרֹץ [=לחתוך] **אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לִקְרֹץ, בְּלֵא גּוֹלָל** [וכל הקורה מטמאת].

(י) וגודל הקורה גדול יותר מגודל הקבר. (יא) הקורה זקופה ועומדת כולה מעל הקבר מבלי לבלוט לצדדים. (יב) כי אין צורך ביותר מארבעה טפחים עבור הגולל.

ו. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת [וכל אחת היא בגודל] **שֶׁל אֲרֻבָּעָה אֲרֻבָּעָה טַפְחִים שֶׁעָשְׂן גּוֹלָלִי - הַמֵּאֲהִיל עַל גִּבִּי שְׁתֵּיהֶן**, **טָמֵא. נִטְלָה אַחַת מֵהֶן - הַמֵּאֲהִיל עַל גִּבִּי שְׁנִיָּהּ טוֹר** - **טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְטָמֵאָה** [של הגולל] **דֶּרֶךְ שְׁתַּצָּא בּוֹ**.

(יג) שתי האבנים מונחות בסמיכות זו לזו ומכסות את הקבר. (יד) האהיל על האבן השניה באופן שלא האהיל על הקבר עצמו. (טו) ואינו טמא מפני הקבר עצמו כי לא האהיל עליו ממש, כמבואר בהערה הקודמת. (טז) כתוצאה מנטילת אבן אחת נוצר חלל של ארבעה טפחים מעל הקבר, ובמקרה כזה אין הקבר מטמא אלא כנגד פתחו ממש כמבואר בתחילת פרק ז.

ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת [-ערימת אבנים] **שֶׁעָשְׂתָה גּוֹלָל לְקֹבֶר - אֵין טָמֵא אֲלָא סֶדֶר הַפְּנִימִי** [-השורה התחתונה של האבנים],

מִחֲזִיקִין אֲרֻבָּעִים סָאָה בְּלַחֲי וְיִהְיֶה [-יש] **לָהֶן שׁוֹלִים** [-תחתית ישרה] - **אֵינָן מְקַבְּלִין טָמֵאָה פָּלֵל, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְאֵלֹי הֵן הַנִּקְרָאִין** [בהלכות טומאה וטהרה] **פְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה י'.**

(ב) כלים העשויים מצואת חיים המעורבת בעפר. (ג) אם הכלים יכולים להכיל ארבעים סאה של משקאות, הם אינם מיועדים לטלטול ממקום למקום אלא לתנוחה במקום אחד. (ד) כלי עץ שהמידה שלו גדולה מאוד.

ג. פְּלִי חֶרֶשׁ - פְּשׁוּטִיָּהּ [-ללא בית קיבול] **טְהוֹרִין, וּמְקַבְּלִיהֶן** [-עם בית קיבול] **טָמֵאִין; וְאֵינָן מְטַמְּאִין אֲלָא מֵאוֹרֵן, אוֹ בְּהֶסֶט הַזֵּב**; [ולכן] **אֲפִלּוּ נִגַּע פְּלִי חֶרֶשׁ בְּמֵת מִגִּבּוֹ** [של כלי], **אֵינוֹ מְטַמְּא. וְאִם נִכְנָסָה טָמֵאָה** [כלשהי] **מִן הַטָּמְאוֹת בְּאוֹרֵרוֹ** [של כלי חרש] - **וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּעָה בּוֹ, נְטָמָא.**

(ה) אם זב הזיז את הכלי.

הִיָּה פְּלִי חֶרֶשׁ עִם הַמֵּת בְּאֵהָל - נְטָמָא, שְׁהָרִי הַטָּמֵאָה נִכְנָסָה בְּאוֹרֵרוֹ. וְאִם הִיָּה [הכלי חרש] **מִקֶּץ צֶמֶד פְּתִיל** [=כיסוי מהודק] - **הוּא וּמָה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בַּתוֹרָה, שְׁאֵין טָמֵאָה נִכְנָסָה לוֹ אֲלָא מִפְּתָחוֹ, [או-] וּבְהֶסֶט הַזֵּב - שְׁהָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁנִּגַּע בְּכָלֹי.**

(ו) בפרשת חוקת, אשר כלי חרש נטמא בטומאת אוהל רק אם הוא ללא צמיד פתיל. (ז) הסיבה לכך שכלי חרש נטמא על ידי היסט הזב היא משום שכאשר הזב מזיז את הכלי הדבר נחשב לגניעה בכלי כולו, וממילא, הזב נגע גם באוויר הכלי ולכן הכלי נטמא. טומאה זו, הנקראת טומאת היסט, קיימת רק בזב ושאר הטמאים המטמאים משכב ומושב, כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב.

ד. הָעוֹשֶׂה הַגּוֹלָל [-כיסוי לקבר] **מִדְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה - כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחַ עַל גִּבִּי הַקֹּבֶר אֶבֶן, אוֹ פְּלִי אֲדָמָה, אוֹ פְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה, אוֹ פְּלִי חֶרֶשׁ הַמִּקְרָף צֶמֶד פְּתִיל, אוֹ עוֹר הַדָּג וְעֶצְמוֹ, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֹי - הַנוֹגֵעַ בָּהֶן טָמֵא טָמֵאת שְׂבָעָה, מִשּׁוֹם נִוָּגֵעַ בְּגוֹלָל^ח; וְאִם פָּרְשׁוּ מְלָהּיוֹת גּוֹלָל** [-הסירו אותם מעל הקבר], **אוֹ שֶׁהִסִּיר הַמֵּת מִתַּחְתֵּיהֶן - הֲרִי הֵן טְהוֹרִין.**

(ח) כמבואר בפרק ב הלכה טו.

וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁשִּׁפְתָּהּ [=קשר אותה] **וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמֵאת שְׂבָעָה, כֹּל זִמָּן שֶׁהִיא גּוֹלָל;**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ט אלול - ספר טהרה - הלכות טומאות מת קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהָיָה צִבְרוֹ שֶׁל [נצרך עבור] קָבֵר; אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּשֶׁאֵר הָאֲבָנִים, טָהוֹר.

ח. אֲרוֹן [חלל קבורה] שֶׁהוּא חֲקוּק [=חצוב] בְּסֵלַע, וְהָיָה בּוֹ הֶמֶת, וְכִשְׁהוּ בְּגוּלָל - הַנוֹגֵעַ בְּסֵלַע בְּכָל מְקוֹם, טָהוֹר; וְהַנוֹגֵעַ בְּגוּלָל, טָמֵא. לָמָּה זֶה דוֹמָה? לְבוֹר גָּדוֹל מְלֵא מַתִּים, וְאֵין גְּדוּלָה עַל פִּיּוּיָּהּ - שְׁאִין טָמֵא אֵלָּא [הנוגע] בְּגָד חֲלָלָה [של בור בלבד]. וְאִם בָּנָה נֶפֶשׁ [=מצבה] עַל גִּבָּהּ [על גבי חלל הקבורה] - הֵרִי זֶה [המצבה נחשבת] כְּקָבֵר סָתוּם, וּמִטָּמֵא מִכָּל סְבִיבָיו.

יז) כי קרקע הקבר אינה נטמאת, ולכן, כל הקרקע ברחבי העולם אינה נטמאת למרות שיתכן שהיא מחוברת לקרקע של קברים. יח) והאבן גדולה יותר מגודל הבור. יט) כמבואר בפרק ז. אולם אף במקרה זה, אשר המצבה מטמאת מכל צדדיה, קרקע הקבר עצמה אינה נטמאת.

הֵיטָה • הָאֲרוֹן [החלל] הַחֲקוּקָה בְּסֵלַע רַחְבָּהּ מִלְמֶטֶן [למטה] וְצִדָּהּ מִלְמַעְלָן [למעלה], וְהֶמֶת בְּתוֹכָהּ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִלְמֶטֶן, טָהוֹר; וּמִלְמַעְלָן, טָמֵא: שֶׁהִרִי הַצִּדִּין [של הסלע] שֶׁלְמַעְלָה סָכְכוּ עַל גְּבִי הֶמֶת, וְנִעְשׂוּ בְּגוּלָל.

כ) כי קרקע הקבר אינה נטמאת.

משנה ולא לשון תוספתא אבל קולט מעט מזה ומעט מזה ואנו מכיין אלא שקשה לי בין ברוחב בין בשוה וקצר אם בבנין אין ניצול מתורת גולל ודופק שטמא במגע ובאחל ואולי נאמר שלא ניתנו גולל ודופק אלא לקבר והוא הנפש שבונין למת פעמים מכניסין לתוכו את המת באורנו ופעמים בלא ארון וכיסוי הנפש נקרא גולל ומה שהגולל סמוך נקרא דופק אבל הארון כסתו של מת הוא ואינו לא גולל ודופק ולא קבר סתום ואינו מטמא בארון של אבן אלא מי שמאחיל עליו כנגד הטומאה.

הֵיטָה הָאֲרוֹן רַחְבָּהּ מִלְמַעְלָן וְצִדָּהּ מִלְמֶטֶן - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל [בכל] מְקוֹם [הסמוך לקבר], טָמֵא כֵּאֲ. הֵיטָה שֶׁהִיכָּב - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִטֶּפֶח הַסְמוּךְ לְקַרְקִיעֶיהָ וּלְמַעְלָה,

טמא כ; מִטֶּפֶח וּלְמַטָּה, טָהוֹר. נָקֵב • [חצב] אֲרוֹן בְּסֵלַע, וְהַכְנִיס הֶמֶת בְּתוֹכָהּ כְּמוֹ נִגְרִי -

כא) כי כאשר הסלע בנוי בצורה כזו, הוא אינו נחשב כקרקע הקבר ולכן הוא נטמא ומטמא את הנוגע בו. כב) חלל הקבורה היה זהה במידותיו למעלה ולמטה ובנוי בצורה ישרה. כג) אמנם קרקע הקבר אינה נטמאת אך מכיוון שאין גולל על הקבר, טפח אחד מהקרקע שמתחת הקבר נטמא. כד) נגר פירושו מוט גדול. כלומר, חלל הקבורה אינו חלל גדול ורחב כפי שנעשה בדרך כלל, אלא חלל צר וארוך המתאים בדיוק למידותיו של המת, ולכן, לא ניתן להכניס את המת לחלל מלמעלה אלא מהצד כפי שתוחבים מוט בחלל צר וארוך. כה) ואף הטפח הסמוך לקבר טהור, כי חלל קבורה הבנוי בצורה כזו אינו דומה לקבר רגיל ולכן הוא נחשב כקרקע הקבר שאינה נטמאת כלל.

ט. מַעְרָה שֶׁהִקְבֵּר בְּתוֹכָהּ, וְחָצֵר [עם ארבעה כתלים בנויה] לְפָנֶיהָ הַמַּעְרָה - בְּזִמְן שֶׁהִחְצֵר לְאוֹיֵר [אינה מקורה] - הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ טָהוֹר, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִגַּע בְּשִׁקּוּף הַמַּעְרָה. [משקוף] הַשֵּׁנִית הָרִאשׁוֹנָה אִם .. טַפְחִים א"א אִנִּי לִפִּי טַעוֹתוֹ הִגַּהֲתִי אֲבָל לִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וּלְשׁוֹן הַתּוֹסֵפְתָּא אֵין שֵׁם חָצֵר מְקוּרָה אֲלֵא שֶׁפִּתְחָהּ בְּאוֹיֵר וְאֵין כָּאֵין קִרְיָי אֲלֵא שֶׁפִּתְחָהּ לְמַעְלָה אוֹ מִן הַצֵּד וּמִן הַצֵּד קִרְיָי פִּתְחָהּ לְאוֹיֵר.

טהור; הֵיטָה פְּחוּתָהּ מֵאַרְבָּעָה - הַנִּכְנָס לָשֵׁם טָמֵא, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בְּפִתְחָהּ הַמַּעְרָה.

כו) מתים רבים קבורים בתוכה. כז) אף אם הוא עומד בסמיכות למערה.

פֶּרֶק ז

מת הנמצא בתוך בית, טומאת הקבר מכל צדדיו ודין טומאה הבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

א. בֵּית סָתוּם [אטום] שֶׁהֶמֶת בְּתוֹכוֹ, מִטָּמֵא מִכָּל סְבִיבָיו; וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ [בבית] מֵאֲחוּרָיו אוֹ מִגִּבּוֹ - טָמֵא שְׂבָעָה [ימים], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקָבֵר סָתוּם. נִפְתַּח בּוֹ פֶּתַח, אִפְּלוּ סָתְמוֹ - אִם לֹא פָּרַץ [הסיר] אֶת פְּצִימָיו [המשקוף והמרכיבים שקשורים לדלת] - הַנוֹגֵעַ בּוֹ מֵאֲחוּרָיו וּמִגִּבּוֹ טָהוֹר, וְאֵין טָמֵא אֵלָּא בְּנִגְדָה הַפֶּתַח. וְכִמָּה יִהְיֶה שְׁעוֹר הַפֶּתַח? הֶמֶת, פֶּתַחוֹ [הגודל המינימלי של הפתח צריך להיות] בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים; וְכַזֵּית מִן הֶמֶת, פֶּתַחוֹ בְּטַפֵּחַ; וְגָדוֹל [אם חלק המת הוא גדול] מְכַזֵּית - הֵרִי הוּא כְּמֵת, וּפִתְחוֹ בְּאַרְבָּעָה.

א) מהו הגודל המינימלי של הפתח על מנת שהבית ייחשב

השנת הראב"ד
היתה .. מלמעלן א"א לא נראה כן מן התוספת' שהיא חקוקה בסלע אלא בבנין שהרי אמרו ארון שהיתה חקוקה בסלע ומכוסה הנוגע בה מכל מקום טהור ואינו טמא אלא כנגד כיסויה בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיו בלבד שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד היתה בנויה ככותלה של נפש אם היתה נראית בתוך של נפש הנכנס לתוכה טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כסויה ועוד אם בחקוקה מדבר כמ"ש הוא הרי דבריו סותרים זה את זה זה בתחלה אמר הנוגע בסלע מ"מ טהור ובסוף אמר היתה שוה מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא רישא במאי עסקינן לא בשוה ולא ברחבה וצרה אלא שמה רישא בחקוקה וסיפא בבנין כדקדמי בתוספת' והוא אינו תופס לא לשון משנה ולא לשון תוספתא אבל קולט מעט מזה ומעט מזה ואנו מכיין אלא שקשה לי בין ברוחב בין בשוה וקצר אם בבנין אין ניצול מתורת גולל ודופק שטמא במגע ובאחל ואולי נאמר שלא ניתנו גולל ודופק אלא לקבר והוא הנפש שבונין למת פעמים מכניסין לתוכו את המת באורנו ופעמים בלא ארון וכיסוי הנפש נקרא גולל ומה שהגולל סמוך נקרא דופק אבל הארון כסתו של מת הוא ואינו לא גולל ודופק ולא קבר סתום ואינו מטמא בארון של אבן אלא מי שמאחיל עליו כנגד הטומאה.

השנת הראב"ד
ניקב .. בתוכה א"א דבר זה כתב פירוש למה ששנו במשנה עשאו כמין גלוסקוס ובערוך גלוסקוס תיבה ואפשר שנפתחה מן הצד כפירוש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להוציאו [את המת] בקטן,

טהר קטן את הגדול.

היו שניהם מתאימין

[בגובהם] - המאחיל על

גבי שניהם, טמא;

חשב • להוציאו באחד מהם, טהר את חברו.

(יא) והפתחים טמאים. מדובר במקרה שהאדם לא חשב להוציא את המת מהבית דרך החלונות. (יב) אף אם לא חשב להוציא את המת דרכם. (יג) כי בדרך כלל מוציאים את המת מהפתחים ולא מהחלונות, ולכן, רק אם חשב להוציא את המת דרך החלונות, הפתחים נטהרים. (יד) הפתח הקטן מיועד למעבר בני אדם, והפתח הגדול מיועד למעבר משאות גדולים. (טו) ואם האחיל אדם על גבי הפתח הגדול, אינו טמא. אולם אם חשב להוציא את המת בפתח הגדול, אף הפתח הקטן טמא כי הפתח הגדול כולל את הפתח הקטן. (טז) שני פתחים באותו גובה, הצמודים זה לזה. (יז) אף אם הרוחב של אחד הפתחים קטן יותר מהרוחב של הפתח השני.

היה לבית פתח אחד לצפון, ופתח אחד לדרום, וחשבו להוציאו בצפוני, ואחר כך באו אחיו או קרוביו [של המת] ואמרו: 'אין מוציאים אותו אלא בדרומי' - טהר דרומי את הצפוני, ובלבד שלא יערים; ואם הערים, שניהם טמאים.

(יח) אדם שאינו מקרובי של המת. (יט) כי מחשבתם של קרובי המת גוברת על מחשבתו של אדם אחר. (כ) אסור להתחכם ולתכנן מלכתחילה שקרובי המת ישנו את מחשבתם וינהגו כך: בתחילה הם יאמרו שהם חושבים להוציא את המת בפתח הדרומי על מנת לטהר את הפתח הצפוני, ולאחר מכן הם ישנו את מחשבתם ויאמרו שהם רוצים להוציא את המת בפתח הצפוני וכך הם יטהרו את הפתח הצפוני מכאן ולהבא. דבר זה נקרא הערמה ואסור לעשות זאת.

ג. בתים הפתוחין

לאכסדרה [מרפסת מקורה],

והמת באחד מהם - אם

היה דרכו של מת לצאת

בחדר [דרך האכסדרה] -

הרי • בית שער כא

והבתים טמאים; ואם לאו - בית שער טמא,

והבתים טהורים.

כא האכסדרה עצמה. היא נקראת בית שער משום שהיא משמשת כמבוא לבית. (כב) האכסדרה נטמאת מפני שדרכה עתידים להוציא את המת מהבית בו הוא נמצא,

השנת הראב"ד

חשב .. חברו א"א כך היא התוספתא ולא ידעתי מה בין זה לזה ואולי מתאימין שמוזה אחת מפסקת ביניהם ואין שם בנין אחר ושניהן נועלים באותה מוזה וקמ"ל אף ע"פ ששניהם דומים לפתח אחד טיהר האחד את חברו.

כבית עם פתח ולא כבית סתום. (ב) אם המת הנמצא בבית הוא מת שלם, אף אם מדובר בנפל קטן שגודלו הוא פחות מכזית. (ג) אם יש בבית חלק ממת שלם, וגודל החלק הוא כזית.

ב. המת בתוך הבית, ובו [יש לבית] פתחים הרבה - בזמן שפלג נעולין, פלג טמאין, והיושב בצד פלג פתח מהן תחת התקרה היוצאת [הבנויה] על הפתח, נטמא. נפתח אחד מהן [מהפתחים], או שחשב [האדם] להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב [על כך] אחר שמת המת, אפלו חשב להוציאו בחלון שהיא [בגודל] ארבעה על ארבעה [טפחים] - הציל על [טיהר את] הפתחים פלג, ואינו טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו [להוציא דרכו את המת]; והשאר טהורין - מפני שהן נעולין, והרי אין הבית כקבר סתום.

(ד) וכן אם כולם פתוחים. (ה) אף אם הוא יושב מחוץ לבית. (ו) בהמשך ההלכה מבואר שהפתח דרכו מוציאים את המת מהבית הוא הפתח היחיד שנטמא, אך כאשר כל הפתחים נעולים לא ניתן לדעת באיזה פתח יוציאו את המת ולכן כל הפתחים טמאים. (ז) ולא יוציאו את המת דרכם. אולם, הפתחים טהורים רק לאחר פתיחת הפתח או המחשבה על הוצאת המת דרכו אך הם אינם נטהרים למפרע, ולכן האנשים והכלים שנטמאו מהפתחים כאשר כל הפתחים היו נעולים, נותרים בטומאתם. הטעם לכך הוא משום שבדיני טומאת מת לא ניתן לטהר דבר כתוצאה מכך שהתברר למפרע שפתח מסוים הוא טהור, כי טומאת מת היא טומאה הכתובה בתורה וההלכה היא אשר בדברים האסורים מהתורה לא קיימת האפשרות ההלכתית של בירור למפרע. (ח) כי אחד הפתחים פתוח, ולכן אין הבית מטמא מכל צדדיו.

וכן אם התחיל לחתור פתח להוציאו [את המת] בו - משיחתו ארבעה על ארבעה, הציל על פל הפתחים פלג; היה שם [בבית] פתח סתום, וחשב להוציאו בו, והתחיל לפתחו - משיחתו לפתח, הציל על הפתחים פלג.

(ט) התחיל לבנות פתח חדש בבית עם פתחים רבים. (י) אף אם פתח בו פחות מגודל ארבעה טפחים, מכיוון שהפתח אינו פתח חדש לחלוטין.

היו בו חלונות הרבה, וכלן מוגפות [סגורים] - פלג טהורות; נפתחו - פלג טמאות, ולא הצילו על הפתחים. פתח • קטן השנת הראב"ד פתח .. טמא א"א נראה לי בצד הפתח קאמר. בתוך פתח גדול - [כל אחד מהם], טמא; חשב המאחיל על גבי שניהם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ט אלול - ספר טהרה - הלכות טומאות מת קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּאֵהָל מִן הַמֶּת - אִם הָיָה רְצוּץ, שְׁאִין לוֹ חָלָל טַפַּח
- הָרִי הַטְּמֵאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה עַד לְרִקְיעַ, וּבֹקֵעַת
וְיֹרֶדֶת עַד הַתְּהוֹם; וְאִינָה מִטְּמֵאָה מִן הַצִּדִּדִּין.

פִּיֶּצֶד? פָּרִי [=ערימה] שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ גֶל [-ערימה] שֶׁל
אֲבָנִים, וּכְזוֹת מִן הַמֶּת בְּתוֹכָהּ [-נמצא בתוך הערימה],
וְכָלִים בְּצֵד הַטְּמֵאָה, וְאִין נִגְעִין בָּהּ - הַכָּלִים
טְהוֹרִין; וְכָל כָּלִי שֶׁבְּתוֹךְ הַגֶּל מִכּוֹן כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה
מִלְמַעְלָה אוֹ מִלְמַטָּה - טָמֵא, [משום] שֶׁהַטְּמֵאָה
בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה וּבֹקֵעַת וְיֹרֶדֶת. וְאִם הָיָה מְקוֹם
הַטְּמֵאָה חָלוּל טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח - הָרִי
הוּא פֶּקֶדֶר סְתוּם, וּמִטְמֵא מִכָּל סְבִיבָיו.

ו. בֵּית שְׁמִלְאָהּ עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת [-אבנים] - הָרִי זֶה
בְּטֵל הַבֵּיתִי, וְהָרִי הוּא [-הבית נחשב] כְּגַל שֶׁל עֶפֶר אוֹ
צְרוּרוֹת; וְאִם הָיְתָה טְמֵאָה בְּתוֹךְ הָעֶפֶר - בּוֹקֵעַת
וְעוֹלָה וּבֹקֵעַת וְיֹרֶדֶת, וְכָלִים שֶׁבְּצִדֶּיהָ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר
טְהוֹרִים כֵּט.

(כח) חלל הבית מתבטל, וממילא המקום לא נחשב כחלל
שיש בו טפח על טפח. (כט) כדין טומאה רצוצה, כמבואר
בהלכה הקודמת.

ז. טְמֵאָה • שְׁהִיא

רְצוּצָה בְּכֶתֶל, וְסִמָּן
סִפָּה לְפֶתֶלִי - הַסִּפָּה
טְמֵאָה; שְׁהִיא נַעֲשֶׂה
הַכֶּתֶל עַד מִצְדֵי
הָאֵהָלֵא. וְאִף עַל פִּי
שֶׁהַצִּדִּדִּין טְהוֹרִים
לְנוֹגַע, אֵלּוּ לֹא הָיָה
עֲלֵיהֶן [-על הצדדים] אֵהָל,
אֲבָל מְשַׁנְעָה עֲלֵיהֶן
אֵהָל - הָאֵהָל כְּלוּ טָמֵא,
שְׁהִיא הַטְּמֵאָה בְּתוֹכָהּ.

אבל המאהיל על גבה כנגד הנפש יש פתח לסוכה הכל
טהור כל אהלה וכל גבעה מפני שהיא בית בפני עצמה וחוצץ ואם אין לה
פתח אותו המאהיל טמא שהרי טומאה בוקעת ועולה ויסודי הדברים הללו
בתוספת דאהלות פרק ג' והמבין יראה ויבין.

(ל) בנה סוכה ליד הכותל שבו נמצאת הטומאה הרצוצה,
והכותל נעשה אחת הדפנות של הסוכה. (לא) מכיוון
שהכותל הוא חלק מהסוכה, הסוכה נחשבת כאוהל המאהיל
על המת ולכן היא מטמאת את כל מה בשתוכה. (לב) כי
טומאה רצוצה לא מטמאת את הצדדים, כמבואר בהלכה ה.

ומכיוון שכל שאר הבתים פתוחים לאכסדרה - הטומאה
עוברת מהאכסדרה לבתים. (כג) אם ייתכן שיוציאו את
המת דרך פתח אחר הפתוח לבית ולא דרך האכסדרה.
(כד) האכסדרה טמאה מספק כי ייתכן שאכן יוציאו את המת
מהבית דרכה, אך שאר הבתים הפתוחים לאכסדרה לא
נטמאים מספק. בהלכה זו מדובר שפתח הבית בו נמצא
המת נעול, ולכן הטומאה לא עוברת מהבית לאכסדרה
ולשאר הבתים אלא אם כן הוצאת המת עתידה להיות דרך
האכסדרה.

השנת הראב"ד

החדר .. טומאה א"א פ"י נכנס
המת לחדר דרך חלון שפתוח לו
מאחוריו והבית החיצון טהור
אע"פ שדרך החדר על הבית אפ"ה
טומאה זו במקום שנכנסה נותנין
לה דרך לצאת.

חדר • שְׁלִפְנִים מִן הַבֵּית

מוֹגֶפֶת^כ, וְנִכְנְסָה טְמֵאָה
לְפָנֵימִי דֶרֶךְ חֲלוֹן -
הַבֵּית הַחִיצוֹן טְהוֹר,
מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה חוּצָה

יּוֹצֵאת [מהחדר] דֶּרֶךְ הַחֲלוֹן שֶׁנִּכְנְסָה בוֹ.

(כה) אם יש חדר פנימי בתוך הבית, ודלת החדר נעולה.

השנת הראב"ד

אין .. טפח א"א דבריו סתומים
ואולי כוונתו אינה מיושרת כי זה
הענין שלש מדות יש בו שאם יש
במקום הטומאה טפח מרובע
אע"פ שהטומאה ממעטת החלל
והרי הוא כטומאה רצוצה ובוקעת
ועולה ומטמאה באהל כמו כן
מטמא כל סביביו במגע וזהו קבר
סתום ואם יש שם טפח פניו חלל
אינו מטמא באהל אבל מטמא כל
סביביו במגע ואם אין במקום
הטומאה טפח מרובע זו היא
טומאה רצוצה שבוקעת ועולה
ומטמאה באהל ואינה מטמאה
במגע מצדיה וזו הרצוצה אם היא
בכותל שבין שני בתים או
במעזיבה שבין בית לעליה רואים
לאיזה צד היא יותר קרובה ובוקעת
לאותו צד ומטמא כל מה שיש באותו אהל ודברים הללו מתבררים מן
המשנה מארונות דר"א בר צדוק דברכות ומבית שפרץ את פצימיו דב"ב
דוק ותשכח.

ד. אִין • הַקֶּבֶר מִטְמֵא

מִכָּל סְבִיבָיו, עַד
שְׁהִיָּה שֵׁם [-בתוכו] חָלָל
[מעל המת, בגודל] טַפַּח עַל
טַפַּח עַל רוּם טַפַּח.
אֲפִלוּ הַגְּבִיָּה הַבִּנְיָן
[הנמצא] עַל גְּבִי [קבר שיש בו]
חָלָל טַפַּח, עַד לְרִקְיעַ -
הַכָּלִי טָמֵא, [משום]
שֶׁהֶפֶל [נחשב] פֶּקֶדֶר.

לאותו צד ומטמא כל מה שיש באותו אהל ודברים הללו מתבררים מן
המשנה מארונות דר"א בר צדוק דברכות ומבית שפרץ את פצימיו דב"ב
דוק ותשכח.

(כו) מבחוץ, כדין קבר סתום. (כז) כל מי שנוגע בבנין מכל
צדדיו.

הָיְתָה טְמֵאָה רְצוּצָה [-במקום צר ללא חלל גדול], וְלֹא הָיָה
שֵׁם חָלָל טַפַּח - טְמֵאָה בּוֹקֵעַת [-יוצאת ממקומה] וְעוֹלָה
[כלפי מעלה] בּוֹקֵעַת וְיֹרֶדֶת [כלפי מטה], וְאִין טָמֵא אֵלּא
הַנוֹגַע כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה מִלְמַעְלָה, אוֹ הַמְּאֵהִיל עָלֶיהָ
מִלְמַעְלָה, אוֹ הַנוֹגַע כְּנֶגְדָהּ מִלְמַטָּה, אוֹ מֵה
שְׁתֵּאֵהִיל [הטומאה] עָלָיו מִלְמַטָּה; אֲבָל הַנוֹגַע בְּצֵד
הַבִּנְיָן [הנמצא מעל הטומאה], טְהוֹר.

ה. זֶה כָּלִל גָּדוֹל בְּטִמְאָת מֶת: שֶׁכָּל דָּבָר הַמִּטְמֵא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ח

דיני שדה שאבד בה קבר ומקומות הסמוכים לבית הקברות, פינוי קברים, קבורת מת מצוה וחובת ציון וסימון המקומות הטמאים.

א. שְׂדֵה שְׂאֵבֵד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ - עֲפָרָה מְטַמֵּא בְּמַגַּע וּבְמִשְׁאֵי, כְּבֵית הַפֶּהָרִים -]בית עלמין שנחרש[; שְׂמֵא נְדוּשׁ הַקֶּבֶר בָּהּ, וַיְהִי עֲצָמוֹת כְּשֶׁעוֹרָה בְּתוֹךְ עֲפָרָהּ. וְכָל הַשְּׂדֵה כְּלָה - הַמֵּאֲהִיל עָלֶיהָ, נְטָמָא. וְאִם הָעֵמִיד בְּתוֹכָהּ אֶהָל - נְטָמָא כָּל שֵׁשׁ בָּאֶהָל; שְׂמֵא הָאֶהָל שֶׁהָעֵמִיד בְּאוֹתָהּ שְׂדֵה, עַל הַקֶּבֶר הוּא מֵאֲהִילָהּ.

(א) ידוע בוודאות שיש קבר בשדה, אך מקומו המדויק של הקבר לא ידוע. (ב) אם אדם לקח עפר מהשדה, העפר מטמא במגע ובמשא. (ג) ייתכן שהקבר נדרס על ידי האנשים שהלכו בשדה, וכתוצאה מכך, עצמות המת שהיו בקבר התפזרו על פני השדה ויש בעפר שנלקח מהשדה עצם כשעורה המטמא במגע ובמשא. מכיוון שטומאת העפר היא מחשש הימצאות עצם כשעורה, העפר לא מטמא באוהל משום שאף עצם כשעורה לא מטמאת באוהל כמבואר בפרק ב הלכה י. (ד) ובנוסף לחשש טומאת עצם כשעורה קיים חשש לטומאת קבר, וקבר מטמא אף באוהל כמבואר בפרק ב הלכה טו. במקרים מסוימים שדה נחשבת כרשות הרבים וההלכה היא שמתהרים ספק טומאה הנמצא ברשות הרבים, אך במקרה זה הדבר לא נחשב כספק טומאה ברשות הרבים משום שידוע בוודאות שיש קבר בשדה, ולכן, השדה תהיה טמאה מספק אף אם היא תיחשב כרשות הרבים.

ב. בְּנֵה בָּהּ -]בשדה זו[בֵּית, וְעָלֶיהָ עַל גִּבּוֹ - אִם הָיָה פֶּתַחָהּ שֶׁל עָלֶיהָ מְכוֹן כְּנֶגֶד פֶּתַחוֹ שֶׁל בֵּיתָהּ, הָעָלֶיהָ טְהוֹרָה; שְׂאֵפְלוּ הָיָה הַקֶּבֶר פֶּתַח מְשֻׁקָּף הַבֵּית, הָעָלֶיהָ טְהוֹרָה - שֶׁהָיָה הָיָה אֶהָל עַל גִּבֵּי אֶהָל, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר. וְאִם לֹא הָיָה מְכוֹן, אָף הָעָלֶיהָ טְמֵאָה; שְׂמֵא אִסְקַפְתָּ -]מפתח[עָלֶיהָ [נמצא] עַל הַקֶּבֶר, וְהָיָה הָעָלֶיהָ מֵאֲהִילָהּ עַל הַקֶּבֶר.

(ה) הפתח של העלייה נמצא בדיוק מעל פתח הבית, והרוחב של שניהם זהה. (ו) והבית, שהוא האוהל התחתון, חוצץ בין הטומאה לעלייה. (ז) בפרק יב הלכה א. (ח) אם הפתח של העלייה עודף על הפתח של הבית. (ט) והבית לא מאהיל כלל על הקבר, ולכן הוא אינו חוצץ בין הטומאה לעלייה.

ג. וְשְׂדֵה זו - מֵתָר לְזֵרַע בְּתוֹכָהּ כָּל זֵרַע, לְפִי

שְׂאֵין שְׂרָשֵׁי זֵרָעִים

מְגִיעִין עַד לְקֶבֶר; אֶבֶל • אֵין נוֹטְעִין בְּתוֹכָהּ אֵילָנִי מֵאֶבֶל, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁרִישׁוּן [של]

האילנות] מְגִיעִין עַד הַמֵּת יב.

(י) בשונה משדה שנחרש בה קבר, כמבואר בפרק י הלכה ת. (יא) המת עצמו אסור בהנאה ואף הדברים הגדלים ממנו אסורים בהנאה, אולם במקרה זה, מכיוון ששורשי הזרעים לא מגיעים לקבר עצמו, מותר לזרוע אותם בשדה זו ואין בכך איסור הנאה מהמת. בנוסף לכך, במקרה זה לא חוששים שתערב בזרעים עצם כשעורה כי לא ידוע בוודאות שעצמות הקבר התפזרו על פני כל השדה. (יב) ואסור ליהנות מהמת. אולם, מותר לנטוע בשדה אילני סרק.

הַתְּלוּלִיּוֹת -]גבעות נמוכות[הַקְּרוֹבוֹת לְעִיר, הַסְּמוּכָה לְבֵית הַקֶּבֶר אוֹ לְדֶרֶךְ בֵּית הַקֶּבֶר - אֶחָד -]בין[חֲדָשׁוֹת וְאֶחָד יִשְׁנֹת, הָרִי אֵלוֹ בְּחֻזְקַת טְמֵאָה; מִפְּנֵי שֶׁהַנָּשִׁים קוֹבְרוֹת שָׁם אֶת הַנְּפִלִים, וּמִפְּנֵי שֶׁחִין קוֹבְרִין שָׁם אֶבְרִיָּהוּ יו.

(יג) ייתכן שאשה קברה שם נפל מבלי שאף אחד יידע על כך, והנפל מטמא כמת כמבואר בתחילת פרק ב. (יד) אנשים הסובלים משחין, וכתוצאה מכך, האיברים מתנתקים לעיתים מהגוף. (טו) מבלי שידעו אחרים על כך, ואבר מן החי מטמא כמת כמבואר בפרק ב הלכה ג.

אֶבֶל -]הגבעות[הַרְחוּקוֹת הַחֲדָשׁוֹת - טְהוֹרוֹת; וְהַיִּשְׁנֹת - טְמֵאוֹת, שְׂמֵא הֵיוּ [בעבר] קְרוֹבוֹת מְעִיר שֶׁחֲרָבָהּ אוֹ מִדֶּרֶךְ [בית הקברות] שְׂאֵבֶדָה. וְאִיזָה הוּא תֵּל קְרוֹב? כָּל שְׂאֵין שָׁם תֵּל אַחֵר קְרוֹב יוֹתֵר -]לעיר או לדרך[מִמֶּנּוּ; וְיִשָּׁן, שְׂאֵין אָדָם זוֹכְרֵיהָ.

(טז) כי לא רגילים לקבור במקומות אלו נפלים או איברים מבלי שאנשים יידעו על כך. (יז) העיר הייתה סמוכה לבית הקברות, ולכן, ייתכן שיש שם נפלים או איברים. (יח) אף אדם לא זוכר מתי נוצר התל.

ד. שְׂדֵה בּוֹכִין, וְהוּא הַמְּקוֹם הַקְּרוֹב לְבֵית הַקֶּבֶר שֶׁהַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת שָׁם וּבּוֹכוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁעֲפָרוֹ טְהוֹר, שֶׁהָיָה לֹא הַחֻזְקָה שָׁם טְמֵאָה - אֵין • נוֹטְעִין אוֹתוֹ, וְאֵין

זוֹרְעִין אוֹתוֹ, [כדי] שְׂלֹא לְהַרְגִּיל רִגְלֵ אָדָם [להיכנס]

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ט אלול - ספר טהרה - הלכות טומאות מת קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַתְּחִיּוֹם [-במרחק של פחות מאלפיים אמה מבית קברות], **מִבְּיֹאוֹ לְבֵית הַקְּבֵרוֹת; מִצְּאוֹ חוּץ לְתִּחְוִים - אֶפְלוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה פְּרָפֶם** [-צמח יקר] - **קָנָה** [המת] **מִקְוֵמוֹ, וַיִּקְבֵּר בְּמָקוֹם שְׁנִמְצָא לָּהּ. מִצְּאוֹ עַל הַמַּצְרִיל, מִסְּלָקוֹ לְעִדְדִין לָהּ.**

לב) מת המוטל בדרך ללא קבר, ואין אף אחד שדואג לקוברו. מת זה נקרא מת מצוה, והאדם שפגש במת הוא האדם שחייב לקוברו. (לג) למרות שכתוצאה מכך ייגרם הפסד גדול לשדה. (לד) המת נמצא על גבול בין שתי שדות, ואנשים רבים עוברים שם ועלולים להיטמא מהמת. (לה) קוברו באחת השדות שבצד הגבול.

[אם יש] **שְׂדֵה בּוֹר** [-לא חרושה] **מִצְדָּה** **זֶה** [-מצידו האחד של הגבול], **וּשְׂדֵה נִיר** [-חרושה] **מִצְדָּה זֶה - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה בּוֹרִיל;** **שְׂדֵה נִיר וּשְׂדֵה זֶרַע** [-זרועה] - **קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה נִיר;** **שְׂדֵה זֶרַע וּשְׂדֵה פָּרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה זֶרַע. שְׂדֵה אֵילָן** [-מטע] **וּשְׂדֵה פָּרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה פָּרֶם לִי, מִפְּנֵי אֲהֵל הַטְּמֵאָה לִּי. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם שְׁוִין** [-שתי השדות זהות], **מִסְּלָקוֹ לְאֵיזָה צֵד שְׂיִרְצָה.**

לו) כי ההפסד שייגרם לשדה החרושה כתוצאה מקבורת המת גדול יותר מההפסד שייגרם לשדה שלא חרושה, ועדיף למעט את ההפסד ככל הניתן. סיבה זו היא גם הסיבה לשני הדינים הבאים בהלכה זו. (לז) למרות שההפסד שייגרם לכרם גדול יותר מההפסד שייגרם לשדה האילן. (לח) ענפי עצי הכרם הם ענפים קצרים שאינם עלולים להאחיל על קבר המת וניתן לקטוף מהם את פירותיהם ללא חשש טומאה, אך ענפי שאר העצים הם ענפים ארוכים העלולים להאחיל על קבר המת וקבורת המת בסמיכות אליהם תגרום טומאה לאנשים רבים שיקטפו את פירותיהם. לכן, עדיף לקבור את המת בכרם ולא בשדה האילן.

ח. קֶבֶר הַנִּמְצָא, מִטְמָא לְמַפְרַע לֵט; וְאִם בָּא אַחֵר וְאָמַר: 'בְּרִי' [-בורר] לִי שְׁלֹא • הִיָּה פָּאן קֶבֶר, אֶפְלוֹ קִדְּם [-לפני] **לְעֹשִׂים שְׁנָה' - אֵינוֹ מִטְמָא אֶלָּא מִשְׁעַת מִצְיָאָה** [-רגע מציאת הקבר] **וְאֵילָף.**

לט) כל הדברים שהיו בעבר במקום הקבר נטמאים כאשר מוצאים את הקבר, אף אם הם היו שם לפני זמן רב.

ט. כָּל הַמוֹצֵא קֶבֶר, אוֹ מֵת, אוֹ דָּבָר שְׁמִטְמָא בְּאֲהֵל מִן הַמֵּת - חַיִּב לְצַיֵּן עָלָיו [-לסמן שהמקום טמא],

שְׁמִיטָה, שְׁמָא יֵשׁ שָׁם טְמֵאָה; [והסיבה לחשש זה היא] מִפְּנֵי שְׁהוּא [-מקום זה] **קָרוֹב לְבֵית הַקְּבֵרוֹת, כְּכֹר נִתְיָאָשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ** [ולא משתמשים בו], **לְפִיכָךְ אֶפְשָׁר** [-ייתכן] **שְׁיִבֹא אָדָם וַיִּקְבֵּר בּוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה חֲשִׁשׁוֹ לֹזֵז. וְעוֹשִׂין** [-מותר לעשות] **מַעֲפֵר מְקוֹם זֶה תְּנוּרִים לְקִדְשׁ, שְׁהָרִי לֹא הִחֲזִיקָה טְמֵאָה שָׁם.**

יט) על מנת לטפל בזרעים ובנטיעות. כ) ואסרו חכמים לזרוע ולנטוע במקום זה, אך לא טימאו אותו לגמרי.

ה. קֶבֶר • הַנִּמְצָא כֹּא, מִתֵּר לְפָנוֹתָיו כִּי; וְאִם פָּנָהוּ - מִקְוֵמוֹ [-סביבתו] **טְמֵא כִי, וְאִסּוֹר בְּהִנְיָה כִי, עַד שְׁיִבְדֹּק כְּמוֹ שְׂתִּיבָאֲרָה כִי. וְקֶבֶר הִידוּעִי כִי, אִסּוֹר לְפָנוֹתָיו כִּי; וְאִם פָּנָהוּ - מִקְוֵמוֹ טָהוֹר, וּמִתֵּר בְּהִנְיָה כִי.**

כא) אם מצאו קבר במקום כלשהו, ולא היה ידוע שיש שם קברים. כב) ולהעביר

את המת למקום אחר. ההלכה היא שאסור להזיז את המת מקברו, אך במקרה זה שלא ידעו לפני כן שיש במקום זה קברים, מסתבר שהמת נקבר שם ללא כוונה ולכן מותר להעבירו לקבר אחר. כג) כי ייתכן שבמקום זה היה בעבר בית קברות. במקרה זה מדובר שנמצאו לכל הפחות שלושה קברים סמוכים זה לזה, אך אם נמצאו פחות משלושה קברים, לא חוששים שהיה בעבר בית קברת במקום זה. כד) קרקע הקבר אינה נטמאת ואינה נאסרת בהנאה, כמבואר בפרק ו הלכה ח, אולם מפני כבוד המתים אסור להתנהג במקום זה בקלות ראש וכן אסור לאפשר לבהמות לאכול מהעשבים הגדלים שם. כה) בפרק ט הלכה ג. כו) ידוע בוודאות שיש במקום זה קבר אחד בלבד. כז) כי מסתבר שהמת נקבר שם במכוון, ואסור להזיז את המת מקברו. כח) כי אין חשש שיש במקום זה בית קברות.

ו. קֶבֶר [הנמצא] שְׁהוּא מְזִיק אֶת הָרַבִּים כִּי, מִפְּנֵי אוֹתוֹ; וּמִקְוֵמוֹ טְמָא, וְאִסּוֹר בְּהִנְיָה לָא.

כט) הקבר נמצא במקום שאנשים רבים הולכים בו, והקבר גורם להם טומאה. ל) חובה לפנות את המת מהקבר ולהעבירו למקום אחר. לא) כמו קבר הנמצא, כמבואר בהלכה הקודמת.

ז. הַפּוֹגֵעַ [פוגש] בְּמֵת מְצוּה לֵב - אִם מִצְּאוֹ בְּתוֹךְ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׂאִין זֶה אֶלָּא בְּנֵינָּם^{מז}; וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בִּיגִיָּהֶן,
וְהָיָה הַסִּיד מְרוּדָה [=מפוזר] עַל רִאשֵׁיהֶן [של האבנים]
מִכָּאן וּמִכָּאן [-משני הצדדים] - הָרִי זֶה צִיּוֹן [של קבר],
וְטָמְאָהּ.

(מז) מדובר באבנים שהיו חלק מבניין, והחרש מונח שם כי
בדרך כלל הבנאים היו מניחים חרש בין אבני הבניין.
(מח) אם מצא שניים או שלושה מצרים מצויינים, רק
המצרים המצויינים טמאים.

מִצָּא מִצָּר [=גבול] אֶחָד מִצָּיִן - הוּא טָמֵא, וְכָל
הַשָּׂדֶה [הסמוכה למצר] טְהוֹרָה; וְכֵן שְׁנַיִם, וְכֵן שְׁלֹשָׁה.
מִצָּא אַרְבַּעַת מִצָּרִיָּה מִצָּיִינָן - הֵם טְהוֹרִין, וְכָל
הַשָּׂדֶה כֻּלָּה טָמְאָה; [משום] שָׂאִין מִרְחִיקִין הַצִּיּוֹן
מִמָּקוֹם הַטָּמְאָה^{מט}.

(מט) אלא מוסיפים עודף קטן כמבואר בהלכה ט, וממילא,
מסתבר שהשדה עצמה טמאה והמצרים שלה הם העודף על
הטומאה עצמה ולכן הם טהורים.

~ שבת קודש כ' אלול ~

פֶּרֶק ט

מתים רבים הנמצאים בסמיכות זה לזה, קברות
גויים, פרטי בדיקת שכונת קברות ובור נפלים.

א. מִי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בַּשָּׂדֶה, וּמִצָּא מֵתִים רַבִּים
בְּגִמָּה אַחַת, זֶה עַל גִּבּ זֶה, אוּ זֶה בְּצֶד זֶה, אוּ
שְׂמָצָא הֲרוּגִים^א, אוּ שְׂמָצָא מֵת יוֹשֵׁב, אוּ רֹאשׁוֹ
[מונת] בֵּין בְּרָפְיוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא מָקוֹם זֶה בֵּית
הַקְּבָרוֹת הָיָה^ב; אֶלָּא נוֹטֵל הַמֵּת שְׂמָצָא, וְנוֹטֵל כָּל
הָעֵפֶר הַתְּחוּיָה [יד] שֶׁתְּחִתּוֹ, וְחוֹפֵר בְּכַתוּלַת קֶרֶקַע
[-מקום לא חרוש] שֶׁלֹּשׁ אַצְבָּעוֹת [-כ-6 ס"מ], וּמוֹצִיא הַכָּל;
וְשָׂאֵר הַשָּׂדֶה - בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה, כִּשְׁהָיְתָה מִקֵּדָם
שְׂמִימָצָא [את המת]. וְעֵפֶר זֶה עִם שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת
שְׂחוֹפֵר, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּבוּסַת הַמֵּת'.

(א) מתים שנהרגו על ידי אחרים ולא מתו מיתה טבעית.
(ב) כי יהודים לא קוברים מתים בצורה כזו.

ב. שָׂדֶה שֶׁנִּהְרָגוּ בָּהּ הֲרוּגִים^י - מְלַקֵּט כָּל
הָעֲצָמוֹת שֶׁבָּהּ, וְהָרִי הִיא טְהוֹרָה; וְכֵן הַמִּפְנֵה קֶבֶר
מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ^ה - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת עֲצָם עֲצָם, וְהָרִי

כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַקְלָה לְאַחֲרִים; וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד,
הָיָה יוֹצֵאֵין [דיינים] מִבֵּית דִּין לְצִיָּן עַל הַקְּבָרוֹת [ברחבי
הארץ].

אֵין מִצָּיִינָן עַל פְּזִית מִצְמָצֵם [-בדיק] מִן הַמֵּת, לְפִי
שְׁסוּפּוֹ יַחֲסֵר [ידיקב] בְּאֶרְצָה^מ. וּבִמָּה מִצָּיִינָן? בְּסִיד;
מִמָּחָה [-ממס את הסיד במים], וְשׁוֹפֵף [אותו] עַל מָקוֹם
הַטָּמְאָה.

(מ) ופחות מכזית אינו מטמא כלל, כמבואר בסוף פרק ג.

אֵין מִצְמִידִין אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבִי הַטָּמְאָה [בדיק], אֶלָּא
יְהִי עוֹדֵף מִכָּאן וּמִכָּאן [-משני הצדדים] בְּצִדֵי הַטָּמְאָה,
שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד אֶת הַטְּהוֹרוֹת; וְאֵין מִרְחִיקִין אֶת
הַצִּיּוֹן [מרחק רב] מִמָּקוֹם הַטָּמְאָה, [כדי] שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד
[-למעט יותר מדי] אֶת [השטח הטהור של] אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין
מִצָּיִינָן עַל הַנְּדִיּוֹת [-טומאות ודאיות]^{מא}, שֶׁהָרִי הֵן יְדוּעִין
לְכָל; אֶלָּא עַל הַסְּפָקוֹת, כְּגוֹן שָׂדֶה שְׂאֵבֵד בָּהּ קֶבֶר,
וְהַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת^{מב}.

(מא) אנשים עלולים לא לשים לב לסימון לפני שהם יגיעו
לסימון עצמו, ואם הסימון יהיה בדיוק במקום הטומאה
ייתכן שאנשים רבים יאהילו בטעות על הטומאה וייטמאו.
(מב) ענפים ואבנים הנמצאים בבית הקברות ובולטים מחוץ
לבית הקברות, וייתכן שיש קבר תחתיהם.

י. מִצָּא שָׂדֶה מִצָּיִינָה [-מסומנת], וְאֵין יְדוּעַ מַה
טִיבָּהּ^{מג} - אִם אֵין בָּהּ אֵילָנוֹת, בִּידוּעַ [-מדובר בשדה]
שְׂאֵבֵד בָּהּ קֶבֶר^{מד}; יֵשׁ בָּהּ אֵילָנוֹת, בִּידוּעַ שְׂנַחֲרֵשׁ
בָּהּ קֶבֶר^{מה}, כְּמוֹ שִׁיתְּבִאָר^{מו}.

(מג) האם מדובר בשדה שאבד בה קבר או בשדה שנחרש
בה קבר. ההבדל ביניהן לגבי טומאה וטהרה הוא אשר שדה
שאבד בה קבר מטמאת באוהל כמבואר בהלכה א, אך שדה
שנחרש בה קבר לא מטמאת באוהל כמבואר בפרק י הלכה
ב. (מד) כי בשדה זו אסור לנטוע אילנות, כמבואר בהלכה
ג. (מה) כי בשדה זו מותר לנטוע אילנות. (מו) בפרק י
הלכה ח.

יא. מִצָּא אֶבֶן אַחַת מִצָּיִינָה, תַּחְתִּיהָ [בלבד] טָמֵא.
הָיָה שְׂתִימִים [-שתי אבנים]

מִצָּיִינָתָן - אִם יֵשׁ סִיד
בִּיגִיָּהֶן, בִּיגִיָּהֶן טָמֵא.
וְאִם אֵין סִיד בִּיגִיָּהֶן,
אֶלָּא עַל רִאשֵׁיהֶן -
אִם • יֵשׁ [תחיתות של] חֶרֶשׁ
בִּיגִיָּהֶן - טְהוֹר, [משום]

השנת הראב"ד

אם .. בני א"א אגן חורש גרסין
ואם יש שם חורש אע"פ שיש שם
סיד אם היה הסיד משופע ביניהם
טהור דאמרין אגב חרישה נפל
הסיד באמצע ואין שם טומאה אבל
אם אין שם סיד לעולם ביניהן
טהור אע"פ שאין שם חורש שלא
הצריכו חורש אלא בשיש ביניהם
סיד וכן היא הסוגיא במ"ק.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מָצָא מֵת אֶחָד בְּסוֹף עֲשָׂרִים אַמָּה - צָרִיף לְבָדֵק מִמֶּנּוּ עֲשָׂרִים אַמָּה אַחֲרָיו, שְׂרָגְלִים לְדָבָרֵי. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵאלוֹ שֶׁמָּצָא בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוֹף הָרוּג, אוֹ יוֹשֵׁב, אוֹ מְשֻׁכָּב שֶׁלֹּא בְּדַרְכּוֹ, שִׁיְהִיָּה רֹאשׁוֹ בֵּין יָרְכּוּתָיו - אֵינוֹ בּוֹדֵק עֲשָׂרִים אַמָּה, אֲלָא נוֹטֵלֵן וְאֵת תְּבוּסָתָן בְּלֵבָד; [משום] שֶׁחֲזָקָתָן גּוֹיִם יב.

(יא) קיים סיכוי סביר שיש במקום זה בית קברות. (יב) כמבואר בהלכה א.

ד. הגוים, אין להן טמאת קברות; הואיל ואינן מטמאין באהל - הרי הנוגע בקברן טהור, עד שיגע בעצמה של טמאה, או ישאנה.

ה. מת שחסר [לו] אבר שאם ינטל מן החי ימות^י - אין לו [לעפר שתחתיו דין] תבוסה^י, ולא [דין] שכוונת קברות^ט. ומתים [שמתו מיתה טבעית] הנמצאים גלויים על פני השדה [ללא קבורה] - אין להם שכוונת קברות, ולא תבוסה, אלא מלקט עצם עצם, והפל טהור. והנקבר שלא ברשות [בעל השדה] - יש לו תבוסה^ט, ואין לו שכוונת קברות.

(יג) אדם חי לא יכול להיות ללא אבר זה. (יד) כאשר מעבירים את המת למקום אחר, אין צורך ליטול יחד עם המת את העפר שתחתיו. (טו) אין צורך לבדוק את העשרים אמה הסמוכות למת, והן טהורות. (טז) בנוסף למת, צריך ליטול את העפר הרך שתחת המת ועפר בעומק שלוש אצבעות.

ו. אחד המוצא שלשה מתים [הקבורים] בדרך בפתחלה [-שלא ידעו על הימצאותם], או שמצא שלשה בוכין^י, או כוף ונקיע [בקרע] ומערה^י - הרי זה שכוונת קברות^ט. מצא שנים, ואחד [-השלישי] הריהו ידוע [לפני כן] - יש להם תבוסה, ואין להם שכוונת קברות; [משום] שהקבר הידוע, אינו עושה [את המקום] שכוונה. ולא אמרו [חכמים] אלא המוצא שלשה בפתחלה, הוא שצריך בדיקה.

(יז) המיועדים לקבורה. בכל מערת קבורה היו שלושה כוכים המיועדים לקבורת שלושה מתים. (יח) מצא שלושה מקומות שונים המיועדים לקבורה: כוך אחד במערה, מקום קבורה נוסף הנמצא בקרע עצמה ומערת קבורה נוספת ללא כוכים. (יט) וצריך לבדוק את העשרים אמה הסמוכות אליהם.

פיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע לסלע, או לבתולה, והיא קרקע הנראית

היא טהורה. וכן בור שמטילים לתוכו נפלים או הרוגים - מלקט כל העצמות שבו עצם עצם, והרי הוא טהור.

(ג) המוטלים ברחבי השדה וגלויים לכולם. מדובר שאנשים מסויימים דואגים לקבורת ההרוגים ולכן הם אינם נחשבים מת מצוה שקוברים אותו במקומו כמבואר בפרק הקודם בהלכה ז. (ד) ואין צורך לקחת כלל את העפר שתחתיהם. (ה) כאשר קבר מת בשדה ומלכתחילה תכנן להעבירו לקבר אחר, מותר לו לפנות את המת מהקבר. (ו) והנפלים או ההרוגים לא גלויים, אך לא מתכוונים לקבור אותם בבור זה.

ג. הרי חופר, ומצא מת משכב בדרך שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו^י; וכן אם מצא שנים - נוטל כל אחד מהם, ותבוסתו עמו. וכל השדה טהורה.

(ז) העפר הרך שתחת המת, ועפר בעומק שלוש אצבעות.

מצא שלשה מתים, כל אחד מהן מטל בדרך הנקברין - אם יש בין זה לזה [מת אחד לשני] מארבע אמות ועד שמונה, כמלא מטה וקובריה^י - הרי זה חושש שמא בית הקברות הוא זה^ט. וצריך •

לבדק מן [הקבר] האחרון עשרים אמה [נוספות], שהן [הגודל של] פשתי מערות [קבורה] וחקצר שביניהן; ואם • לא מצא שם מת אחר - הרי אותן העשרים [אמה] שפדק טהורות, אף על פי שהן שכוונת [-בשכונת] קברות.

השנת הראב"ד
וצריך .. אמה א"א זה שיבוש אלא מן הראשון דבר זה מפרש לה בגמרא דהמוכר פירות איך הוא בא לחשבון זה.

השנת הראב"ד
ואם .. קברות א"א דבר זה לא ידעתי מהו ואם הוא שכוונת קברות איך הוא טהור ואם יאמר על אותן י"ב אמות שיש משמונה עד עשרים שבדק ולא מצא א"כ לא היה לו לומר אותן העשרים שבדק כי השמונה וראי טמאות.

(ח) גודל השטח של מיטת המת וקוברי המת הנושאים את המיטה הוא בין ארבע לשמונה אמות. (ט) בעבר המתים היו נקברים בכוכים מיוחדים במערות קבורה. הכניסה למערות הייתה מחצר שנבנתה במרכז ומסביבה היו שתי מערות קבורה. כאשר המרחק בין הקברים הוא בין ארבע לשמונה אמות ייתכן ששלושת המתים נקברו במערה אחת, ובמקום זה קיים בית קברות עם מערות קבורה נוספות. (י) אורך כל מערה הוא שש אמות ואורך החצר הוא שש אמות, וממילא, אורך החצר והמערות יחד הוא שמונה עשרה אמה. אולם, על מנת לוודא לחלוטין שאין מערות קבורה נוספות במקום זה, הבדיקה צריכה להיות בשטח של עשרים אמה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבוודאי הייתה טומאה תחת אחד הגלים, מכיוון שבדקו כראוי את שלושתם ניתן לומר שבעלי חיים נברו בגל ונטלו את הטומאה.

יא. בור שמתילין לתוכו נפלים - המאחיל עליו, טמא דין תורה [מהתורה]; ואף על פי שחלדה וברדלס מצויין שם [ויתכן ואכלו הנפלים], אין ספק מוציא מידי ודאי. אבל אם הפילה שם אשה נפל, ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא או לא הפילה [נדבר המטמא] - הואיל וחלדה וברדלס מצויין שם, הרי זה ספק, וטהור.

(כט) מציאות הטומאה בבור היא דבר ודאי ואכילתה על ידי בעלי החיים מוטלת בספק, והכלל הוא שהעובדה הוודאית גוברת על העובדה המוטלת בספק ולכן הבור טמא. (ל) במקרה זה עצם מציאות הטומאה מוטל בספק ואף אם הייתה טומאה בבור ייתכן שבעלי החיים אכלו אותה כך שקיימים שני ספקות האם יש טומאה בבור, ולכן הבור טהור.

יב. דבר • ידוע [ברור], שכל אלו הטמאות וכו' צא בהן, שהן משום ספק לא - הרי הן של דבריהם [מדברין]; ואין טמא מן התורה, אלא

השנת הראב"ד

דבר .. דבריהם א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דהו"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא.

מי שנטמא טמא ודאית. אבל כל הספקות - בין בטמאות, בין במאכלות אסורות, בין בעריות ושבטות - אין חוששין להן אלא מדברי סופרים, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה ובכמה מקומות. אף על פי כן, דבר שחייבים על זדונו כרת - ספקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב באשם תלוי [בקרבת הנקרא אשם תלוי], כמו שבארנו בהלכות שגגות.

(לא) כל הטמאות שמטמאות את האדם מספק, כמו אדם המוצא שלושה מתים שחושש שמא קיים במקום בית קברות כמבואר בהלכה ג.

פרק י

פרטי טומאת בית הפרס והדרך לטהרו.

א. איזה הוא בית הפרס? זה מקום שנחרש בו קבר, שהרי נדקדקו [נשחקו] עצמות המת בתוך העפר, ונתפרסו [התפוררו] בכל השדה. וגזרו [חכמים] טמאה על כל השדה שנחרש בה הקבר; אפילו

שאניה עבודה כ"א. העמיק [חפר] אפלו מאה אמה, ומצא חרש [בקרע] - הרי זו כבתחלה כ"ב, וצריך להעמיק [להמשיך לחפור] עד שיגיע לבתולה; הגיע למים, הרי זו כבתולה כ"ג.

(כ) בהלכה ג שצריך לבדוק אותן. (כא) קרקע שלא נחרשה מעולם. כאשר החופר מגיע לסלע או לקרקע כזו ולא מצא קבר בחפירתו, מסתבר שאין מתים הקבורים תחת הסלע או הקרקע ואין צורך לבדוק תחתיהם. (כב) הימצאותו של החרש בקרקע מוכיחה שקרקע זו נחרשה בעבר, ולכן יש לוודא שאין קבר תחתיה. (כג) ואין צורך לחפור מתחת למים.

ז. אינו צריך לחפור תלם [שורה] אחד, מתחלת העשרים עד סופן; אלא חופר אמה על אמה ומניח [מודלג על] אמה, וחופר אמה על אמה ומניח אמה, עד סופן - שאין בין קבר לקבר פחות מאמה כ"ד.

(כד) ואם היה שם קבר, ניתן למצוא אותו אף אם מודלגים על אמה אחת ולא בודקים אותה.

ח. היה בודק, והגיע בתוך העשרים לנהר או לשוללית [תעלה מלאה מים] או לדרך הרבים - יפסיק, ואינו צריך לבדק; שהרי נפסקה שכונת הקברות כ"ה. (כה) כי לא קוברים מתים במקומות אלו.

ט. המוציא עפר זה של בדיקה - טהור, אלא אם בן מצא טמאה במקום [השנת הראב"ד] שחפר; אבל • קדם שימצא, אוכל בתרומה.

והמפקח בגליו - אינו אוכל בתרומה; שהרי יודע ודאי שהמתים שם תחת הגל, אלא שאינו מכיר [אינו יודע בדיוק את] מקומו.

(כו) אדם המפנה ערימת אבנים שנפלה על מנת למצוא את האנשים שנהרגו כתוצאה מהמפולת.

י. גל [אבנים] טמא [ידוע שיש תחתיו מתים] שנתערב בשני גלין טהורין - בדק אחד מהם ומצאו טהור, הוא [הגל הראשון] טהור והשנים [האחרים] טמאין; בדק שנים ונמצאו טהורים, הם טהורים והשלישי בחזקת טמא; בדק שלשתם ומצא טהור, כלם בחזקת טמא כ"ז - עד שיבדק שלשתן עד שיגיע לסלע או לבתולה, ויהיו שלשתן טהורין כ"ח.

(כז) כי מסתבר שהאדם לא בדק כראוי. (כח) למרות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יב) על מנת לשמור על כבוד המת מכסים את עצמותיו בעפר, אך לא נוהגים כך בעצמות בהמה. ההבדל ההלכתי ביניהן הוא שעצמות אדם מטמאות, ועצמות בהמה אינן מטמאות.

הַיָּהּ • שֵׁם [בשדה] חֲרִיץ
היה .. עצמות א"א זה פי' מלא טמא.
מִלֵּא עֲצָמוֹת אָדָם, או שְׁהִיוּ עֲצָמוֹת אָדָם
צְבוּרוֹת עַל גֵּב קֶרֶקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֱלוֹ עִם
הַשָּׂדֶה, או שְׁחָרַשׁ שָׂדֶה שְׂאֵבֵד בָּהּ [מיקומו של] קֶבֶר
(או שְׁנִמְצָא בוֹ קֶבֶר) - הָרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית
הַפֶּסֶס; [משום] שֶׁלֹּא גָזְרוּ טִמְאָה אֶלָּא עַל שָׂדֶה
שְׁנִחְרַשׁ בָּהּ קֶבֶר וְדֹאִי"ג. וְכֵן הַחוּרֵשׁ אֶת הַמֵּת [שלא
נקבר] בְּשָׂדֶה, אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס; [משום] שֶׁכָּל אֱלוֹ,
דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא גָזְרוּ [חכמים טומאת בים הפרס]
אֶלָּא בְּקֶבֶר שְׁנִחְרַשׁ, שֶׁהוּא הַדָּבָר הַמְצוּי"י.

(יג) טעם זה הוא הסיבה לכך שהחורש שדה שאבד בה קבר אינו עושה בית הפרס. במקרה זה, מדובר שהאדם לא חרש את כל השדה ולכן ייתכן שהקבר הנמצא בה לא נחרש כלל. (יד) טעם זה הוא הסיבה לכך שהחורש מת או החורש חריץ מלא עצמות או עצמות הצבורות על גבי קרקע אינם עושים בית הפרס, כל כל מקרים אלו אינם מקרים מצויים.

ה. הַחוּרֵשׁ אֶת הַקֶּבֶר בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָה שְׁלוֹ - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס, [משום] שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹט; אֶפְלוּ שִׁתָּף, או אָרִיס [העובד תמורת אחוים מן היבול], או אֶפִּיטְרוֹפּוֹס ט"ז - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס.
חָרַשׁ קֶבֶר בְּשָׂדֶה שְׁלוֹ וְשָׁל חֲבֵרוֹ [הגובל עמו] כְּאֶחָת [ככתב אחת] - [השדה] שְׁלוֹ, עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס; וְשָׁל חֲבֵרוֹ, אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס"י.

(טו) טומאות בית הפרס נגזרה על מנת לקנוס את האדם שחרש את הקבר, וכאשר אדם חורש את השדה שאינה שלו אין סיבה לקנוס את בעל השדה ולטמא את שדהו בגלל מעשה של אדם אחר. (טז) אדם הממונה להיות האחראי על השדה. (יז) למרות שגם החרישה בשדה חברו הייתה במרחק פחות ממאה אמה ממקום הקבר.

ו. וְכִכְרִי שְׁחָרַשׁ קֶבֶר בְּשָׂדֶה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס, [משום] שֶׁאֵין בֵּית פֶּסֶס לְגוֹיִם"י.

(יח) כי חכמים לא גזרו עליהם טומאה זו.

ז. שָׂדֶה בֵּית פֶּסֶס [הנמצאת] לְמַעְלָה, וְשָׂדֶה טְהוֹרָה לְמַטָּה [מתחתיה], וְשִׁטְפוֹ גִּשְׁמִים [והעבירו חלק] מְעַפֵּר בֵּית הַפֶּסֶס לְטְהוֹרָה - אֶפְלוּ הִיָּתָה [האדמה של השדה התחתונה]

חָרַשׁ עַל גְּבִי הָאָרוֹן [שיש בו מת], וְאֶפְלוּ הִיָּה מְשַׁקֵּעַ [טמון ומוגן] בְּרוֹבְדִין [לוחות שיש] וְאֶבְנִים, וְאֶפְלוּ הִיָּה עַל גְּבִי הָאָרוֹן רוֹם [גובה] שְׁתֵּי קוֹמוֹת"ב - הוֹאִיל וְחָרַשׁ קֶבֶר, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּסֶס"ג.

(א) זו הסיבה שהמקום נקרא בית הפרס, כי עצמות המת תפרסו והתפזרו בכל השדה. (ב) והחרישה לא פגעה ולא הזיזה את עצמות המת. (ג) חכמים גזרו טומאה בכל מקרה של חרישת קבר, כדי שאנשים לא יחשבו שאין טומאה כלל במקרה כזה.

עַד כִּמָּה הוּא נֶעֱשֶׂה [מה גודל השטח שנטמא ונחשב] בֵּית הַפֶּסֶס? מָאָה אָמָה עַל מָאָה אָמָה מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר"ד.
(ד) כי החרישה לא גורמת לעצמות להיטלטל יותר ממאה אמה.

ב. כָּל הָרְבוּעַ [של מאה אמה על מאה אמה] שֶׁהוּא בֵּית אֲרֻבַּעַת סְאִי"ה - הָרִי הוּא בֵּית הַפֶּסֶס, וְעַפְרוֹ מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹי. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּאֶהָל; וְכֵן הַמֵּאֶהִיל עַל בֵּית הַפֶּסֶס הַזֶּה, טְהוֹר.

(ה) שטח שניתן לזרוע בו ארבעה סאים של תבואה. (ו) בסוף פרק ב.

ג. הַתְּחִיל לְחָרַשׁ אֶת הַקֶּבֶר, וְהִיָּה חוּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ, וְקָדָם שֶׁיִּגְמֹר [לחורש] מָאָה אָמָה נֶעַר אֶת הַמַּחְרֶשֶׁה, או שֶׁהִטִּיחַ [המחרישה] בְּסִלַּע אוּ בְּגֵדֶר"ח - עַד שֶׁם הוּא עוֹשֶׂה [נחשב המקום] בֵּית הַפֶּסֶס בְּלִבָּהּ; וְהִשָּׁאָר טְהוֹר"ט, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו בְּמִשָּׁן הַמַּחְרֶשֶׁה"י.

(ז) הפך את המחרישה וניער את העפר שהצטבר בה. (ח) והעפר שהיה על המחרישה נפל. ט) אף אם לאחר מכן המשך את החרישה. י) החרישה במקום זה הייתה ללא העפר של הקבר, ולכן המקום טהור.

חָרַשׁ כְּמוֹ [בערך] חֲמִשִּׁים אָמָה או יָתֵר, וְחִזֵּר [אחר הפסקה] וְחָרַשׁ עַד שֶׁהִשְׁלִים הַמָּאָה"א - הַכֹּל [נחשב] בֵּית הַפֶּסֶס; הִיָּה חוּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמָאָה אָמָה - מִמָּאָה וְלַחוּץ טְהוֹר, [משום] שֶׁאֵין עֲצָמוֹת קֶבֶר מְגִיעוֹת לַיָּתֵר מִמָּאָה"ב.

(יא) ולא ניער את העפר מהמחרישה.

ד. חֲזָקַת הָעֲצָמוֹת הַמְכֻסּוֹת [בעפר] - שֶׁהֵן שְׁלֵא אָדָם, עַד שֶׁיּוֹדַע שֶׁהֵן שְׁלֵא בְּהֶמָּה; וְחֲזָקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּגֻלוֹת - שֶׁהֵן שְׁלֵא בְּהֶמָּה, עַד שֶׁיּוֹדַע שֶׁהֵן שְׁלֵא אָדָם"ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בית הפרס, ואפילו [אם שדה] **טהורה** כט **מקפת אותה**
מארבע רוחותיה - הרי היא בחזקתה.

(כו) ידוע בוודאות שנחרשו בה מספר קברים. (כז) כור הוא בגודל שלושים סאה. (כט) שנבדקה ונמצאה טהורה.

י. מצא שדה המצניגת, ואין ידוע מה טיבה - אם יש בה אילן, בידוע שגורש קבר בתוכה [ומותרת בנטיעה]; **אין בה אילן, בידוע שאבד קבר בתוכה** [ואסור לנטועה], **כמו שבארנו**; **והוא** [ובלכח], **שיהיה באותו מקום זמן או תלמיד**

חכמים לא - [משום] **שאין** **כל אדם בקי אין בקר** **יודעין שמתר לנטע בו** **ואסור לנטע באחרת לב.**

(ל) בפרק ח הלכה י. (לא) הבקיא בהלכות בית הפרס. (לב) וכאשר אין באותו מקום זמן או תלמיד חכמים, עלולים האנשים לחשוב שמותר לנטוע אף שדה שאבד בה קבר. תנאי זה אינו מוזכר בפרק ח הלכה י, ומפני חידושו נכתבה הלכה זו שוב.

יא. המהלך בבית הפרס על אבנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או שנכנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שפחן יפה לי - הרי זה טהור לי.

(לג) חזקים, שאינם מתנדנדים מחמת האדם הרוכב עליהם. (לד) כי הוא לא הלך בעצמו על עפר בית הפרס ואף לא היוז אותו. במקרה זה מדובר שהאדם הרוכב לא נוגע בעצמו באדם או בהמה ההולכים על העפר אלא יושב על גבי בגדים החוצצים ביניהם, ולכן הוא לא נטמא מהם.

אכל אם הלך על גבי אבנים שמדעזעין [מתנדנדות] **בשעת הלון - אף על פי שגשתמר ולא נדגד** [אותן], **הרי זה טמא כמי שהלך על העפר עצמו לה; וכן אם הלך על גבי אדם שפחו רע** [חלש], **עד שתהיינה ארפבותיו** [הברכיים שלו] **נוקשות זו לזו ושוקיו מרעידות** [רועדות] **כשהוא נושא, או על גבי בהמה שפכה רע, עד שתטיל גללים בשעת רכיבה** [מרוכב מאמן] **- הרי זה טמא לי, וכאלו הלך ברגליו.**

(לה) כי ייתכן שהוא נדנד את האבנים בלי לשים לב. (לו) כי על ידי הילוכו או רכיבתו, עפר בית הפרס זו ממקומו.

יב. המטהר בית הפרס, צריך לטהרו במעמד שני

[הטהורה] **אדמה והלבינה** [כתוצאה מהאדמה של השדה העליונה], **או לבנה והאדימה - טהורה; [משום] שאין בית הפרס עושה בית הפרס, ולא גזרו טמאה אלא על גוש** [אדמה] **בכריתו י.**

(יט) ולא על אדמה שהגיעה משדה אחרת.

ח. בית הפרס הזה, מתר לנטע בו כל נטע; לפי שהשרשין [של הנטיעות] **יורדין** [חודרים בקרקע בעומק של] **למטה משלשה** [טפחים], **ולמטה .. טהור א"א אין צורך לזה הטעם שהנוטע אין דעתו לעקור ואם תהיה הטומאה טמונה תחתיו אין בכך כלום.**

והמטה • משלשה בבית הפרס טהור - שהרי הקבר נפרס [התפור] **על פני השדה כא. אבל אין זורעין בתוכה, אלא זרע הנקצריכ. ואם זרע כי ועקריכ - צובר את גרנו בתוכו**

[ולא מוציא את התבואה מהשדה].

(כ) כל שדה שנחשבת בית הפרס. (כא) אף אם מתכוון לעקור אותו לאחר מכן. (כב) ולא נותרו בשדה עצמות בעומק של יותר משלושה טפחים. ואף אם יעקור את הנטיעה, לא חוששים שמא תדבק עצם בנטיעה בשעת העקירה. (כג) זרע שהחלק העליון שלו נקצר כמו חיטה ושעורה, אך לא זרעים הנעקרים מהאדמה יחד עם השורש שלהם כמו ירקות. השורשים של הזרעים לא חודרים לקרקע בעומק שלוש טפחים, ולכן, בשעת עקירת הירקות, העצמות עלולות להידבק לשורשי הירקות. (כד) בשדה זרע הנקצר כמו חיטה ושעורה.

וכובר [=מסנן] **את התבואה** [שנעקרה] **בשתי** [סוגי] **כברות** [=נפות] **כה, וקטניות בשלש כברות** **כי, שמא יש בהן עצם בשעורה; ושורף את הקש ואת העצה** [קש הקטנית] **שם** [בשדה] **- גזרה, שמא יש בהן עצם בשעורה, ואם תתיר לו** [את התבואה] **בהניה, מוציאו ומוכרו, ונמצא מרגיל** [מפיץ] **את הטמאה.**

(כה) אותו עם השורש שלו. (כו) כי בקטניות נדבק עפר יותר מזרעים אחרים.

ט. שדה שהחזקה **שהיא בית הפרס** **כי, אפילו היא** [בשטח] **בית ארבעת כורין** **כה, ואפילו משוכה במקום** [יש בשדה] **חלק שיש בו** **הטיט הרף**

[אדמה בוצית] **שאינו נחרש** [לא ניתן לחרוש אותו] **ולא נעשה**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ' אלול - ספר טהרה - הלכות טומאות מת קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהגויים מצויים בהם, והם קוברים את המתים בכל מקום ולא מקפידים לקבור דווקא בבתי קברות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העמים - בתחלה גזרו על גוישה בלבד... חזרו וגזרו על אוירה שישמא בו".

בענין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" - ארץ ישראל כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב בסוף הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם, והטהרה בחזקתה גם לאחר מות שנים! לקר"ש, חלק כט, ע' 280 הערה 9, מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

ב. טמאת אויר ארץ העמים - לא עשו אותה בטמאת עפרה, אלא קלה היא ממנה: שעל טמאת עפרה, שורפין תרומה וקדשים; והמתטמא בגוישה טמא טמאת שבועה [ימים], וצריך הנייה שלישי ושביעי. אבל המתטמא באוירה, אין צריך הנייה שלישי ושביעי, אלא טבילה והעבר [והמתנה עד שקיעת שמש; וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה - תולין [לא עושים בהם דבר], לא אוכלין ולא שורפין].

ג. אם הם נטמאו מעפר ארץ העמים. (ד) מאפר פרה אדומה. (ה) אותם, אלא מניחים אותם עד שיירקבו מעצמם.

ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס - מטמאין במגע ובמשא, כמו שבארנו. וכמה שיעורין? כחותם [שנועלים וחותמים בו את] המרצופין [שקי עור המיועדים לאריזה], והוא כפיקה גדולה של סקאין [כגודל כדור חוטי צמר לחפירת שקים].

ו. בהלכה א. (ז) כגודל כדור חוטי צמר המיועדים לאריגת שקים, הגדולים יותר מחוטים רגילים.

עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבאו [לארץ ישראל] בירק [עם ירק] - אם יש במקום [בגוש עפר] אחד כחותם המרצופין, מטמא; ואם לאו, אינו מצטרף [לגושים אחרים משום]; שלא גזרו אלא על גוש כבדיתו. מעשה [פעם אחת אירע] שהיו אגרות פאות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן [בכולם יחד שיעור של] כסא

תלמידי חכמים. וכיצד מטהרין אותו? כונס [אוסף] את כל העפר שהוא יכול להסיטו מעל פני כל השדה, ונותנו לתוך כברה שנקביה דקין, וממחה [מפורר] ומוציא כל עצם כשעורה הנמצא שם, ויטהר.

(ז) שניתן להזיזו על ידי הליכה.

וכן אם נתן על גביו שלשה טפחים עפר ממקום אחר, או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים [עפר] - הרי זה טהור; נטל מחציו אחד שלשה טפחים, ונתן על חציו האחר שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל מעל פניו טפח ומחצה, ונתן עליו טפח ומחצה עפר ממקום אחר - לא עשה כלום; וכן אם עזקו [=סילק אבניו], וברק בשעת עזיק מלמעלה - לא עשה כלום. וצפו באבנים שאינן מתנדנדין מהלוך אדם, הרי זה טהור.

לח) כי בית הפרס לא מטמא בעומק הפחות משלושה טפחים, כמבואר בהלכה ח. (לט) כי טיהר רק את הטפח וחצי הראשונים של העפר. (מ) סילוק האבנים לא נעשה עבור טהרת השדה אלא עבור שיפור היניקה של העצים הנטועים בשדה, ולכן, ייתכן שהוא לא בדק כראוי את העפר בשעת סילוק האבנים והעפר נותר בטומאתו.

פרק יא

טומאת חוץ לארץ, סוריה ומקומות בארץ ישראל שגרים בהם גויים.

א. ארץ העמים [=חו"ל] - בתחלה גזרו [נחכמים טומאה] על גוישה בלבד, בבית הפרס, ולא היו מטמאין אלא המהלך בה, או נוגע או נושא מעפרה. חזרו [לאחר מכן הוסיפו] וגזרו על אוירה שישמא, ואף על פי שלא נגע ולא נשא [את עפרה], אלא פיון שהכניס ראשו ורבו [רוב גופן] לאויר ארץ העמים, נטמא; וכן כלי חרש שהכניס אוירו לארץ העמים, ושאר כלים שהכניס רבן לאויר ארץ העמים - נטמאו.

א) אף אם לא הכניס את רובו של הכלי. כלי חרש נטמא מאוירו בשונה משאר הכלים, כמבואר בפרק ו הלכה ג. ב) הסיבה לגזירת טומאה על ארץ העמים היא משום

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. מקום ששקנו בו גוים בארץ ישראל - הרי זה מטמא בארץ העמים עד שיבדק, שמה קברו בו נפלים.

ח. ותרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור [מגור] העמים [בארץ ישראל] - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. ובמה ישהו [הגויים] במקום, ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי שתתעבר [שם] אשה ותפיל נפל שטמא.

(ט) ויקברו אותו שם, אך נפל שנופל תוך פחות מארבעים יום מהעבור אינו מטמא. במקרה זה, לא חוששים שמה תגיע לשם אשה שהתעברה כבר לפני זמן רב במקום אחר ותפיל שם את הנפל.

אפלו איש [גוי] שאין עמו אשה - אם שהה [שם] ארבעים יום, מדורו טמא עד שיבדק; גזרה משום מדור שתהיה בו אשה. אפלו עבד, או אשה [לבה], או סריס [=עקר], או קטן בן תשע שנים ויום אחד - עושה [טומאת] מדור העמים.

(כ) גוי העובד אצל גוי ונמצא שם לבדו. החידוש בכך הוא שלא מתחשבים בכך שהעבד מפחד מאדונו ולא יתחתן ללא רשותו. (כא) מגיל זה ניתן להוליד. לכאורה, סריס וקטן פחות מגיל תשע דומים זה לזה בכך שאינם מולידים, ובכל זאת רק מדור סריס מטמא. ייתכן שהסיבה לכך היא משום שעלולים להתבלבל בין סריס לאדם גדול אחר.

ט. מדור גוים שהיה בו עבד מישראל, או אשה, או קטן בן תשע, משמירין אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריך בדיקה. ואת מה הן בודקין - את הביבין [תעלות ניקוז המים] העמקין, ואת המים הסרוחין; וכל מקום שהחזיר והחלדה יכולין להוליך משם הנפל - אינו צריך בדיקה, מפני שהן גוררין אותן משם. מדור • העמים שתרכו, הרי הוא בטמאתו עד שיבדק.

השנת הראב"ד

מדור .. שיבדק א"א במשנה שנינו רשב"ג אומר עיר של עכו"ם שחרכה אין בה משום מדור העכו"ם ואין עליו מחלוקת ואולי יש הפרש בין עיר שחרכה למדור שחרכ.

השנת הראב"ד

וכן .. ישראל א"א אני לא מצאתי בתוספתא אלא מובלעות.

י. סוריה טו - עפרה מטמא פחוזה לארץ, ואוירה טהור; לא גזרו על אוירה. לפיכך, אם הייתה סמוכה לארץ ישראל שפה בשפה [ללא הפסק], ולא הייתה מפסיק ביניהן, לא ארץ העמים, ולא בית הקברות, ולא בית הפרס טו - הרי זה יכול להפגס לה [לסוריה] בטהרה, בשדה תבה ומגדל; והוא [ובלבה], שלא יגע

(טו) הארצות שכבש דוד המלך לפני שכבש את כל ארץ ישראל. (טז) הכוונה לשדה שאבד בה קבר ולא לבית הפרס במשמעות הפשוטה שהיא שדה שנחרש בה קבר, כי שדה שנחרש בה קבר אינה מטמאת כלל באוהל כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב ולכן היא לא נחשבת הפסק. (יז) שאין בה קברים. (יח) ולא גזרו עליה טומאה.

147 רמב"ם - ג' פרקים ליום • שבת קודש

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ד אלול ~

הלכות שביירות

פרק שמיני

(1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

א. אחד השוכר מחברו שדה לזרעה² או פרים³ לאכל פרותיו פדמים⁴, או ששכר ממנו בפרות קצובים⁵, כגון ששכר ממנו שדה זו בעשרים כור בשנה וכרם זה בעשרים פדי יין בכל שנה - שניהן דין אחד יש להן⁶. והשוכר בפרות הוא הנקרא חוכר⁷.

(2) וכל היכול יהיה לשוכר. (3) שהוא נטוע. (4) בכך וכך דינרין לשנה. (5) בין אם יורע השדה בין שלא יורענה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן הל' יב - ג). (6) כדברי חכמים בבבא-מציעא קו. (ראה להלן הל' ה). (7) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו הל' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

ב. המקבל שדה או פרדס פדי לעבד אותו ולהוציא עליו יציאות⁸, ויתן לבעל הקרקע שליש התבואות⁹ או רביע או מה שיתנו ביניהן¹⁰, זה הוא הנקרא מקבל. כל דבר שהוא לסניג הארץ¹¹ - בעל הקרקע חייב בו¹²; וכל דבר שהוא שמירה יתרה¹³ - החוכר או המקבל חייב בו¹⁴. הקרדס שחופרין בו הארץ, והפלים שנושאין בהן העפר, והדלי והפד וכיוצא בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע¹⁵; וחטיטת¹⁶ המקומות שמקבצין בהן המים - על החוכר או על המקבל¹⁷.

(8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכתב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן הל' יב). (9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביע). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר (השווה פכ"א מהל' מכירה הל' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:), וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה בוכרא. (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת.

(14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא זבילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (ונוד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן שכ) מגיה בדברי רבינו "והנוד" במקום "והכד", והגר"א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כד בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשים לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסיף רבינו וכתב "וכיוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו). (16) בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. (17) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עביד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב).

ג. השוכר¹⁸ או המקבל שדה מחברו לשנים מועטות¹⁹ - לא יזרענה פשתן²⁰; שוכרה או קבלה²¹ שבע שנים - זורעה שנה ראשונה פשתן²². ואין השביעית²³ מן המגן²⁴; שוכרה או קבלה שבעה אחד²⁵ - שביעית מן המגן²⁶.

(18) והוא-הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. (19) פחות משבע שנים. (20) שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "שרשי הפשתן נשארו בקרקע זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. (21) בקיבל אותה סתם על דעת שיזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתנתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן הל' ט, ויד). (22) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (23) שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. (24) במגן שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זריעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל, שהרי אסורה בעבודת קרקע. (25) כלומר, מחזור של שבע שנים. (26) שהשביעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי.).

ד. החוכר או המקבל שדה מחברו, והיא בית השלחין²⁷ או בית האילן²⁸, ויבש²⁹ מעין בית השלחין, ולא פסק הנזהר הגדול³⁰, אלא אפשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל ('מרכבת המשנה'). וראה מה שביאר ב'אבן האזל' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות ע"י"ש. (36) משנה, שם קג: (37) כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. (38) כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעיין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד. כריבא. וכוונת הר"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא"). (39) כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעיין או בית האילן שוכר נרבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה).

ה. השוכר⁴⁰ או המקבל⁴¹ שדה מחברו, ואכלה חגב או נשתדפה⁴²: אם ארע דבר זה לרב השדות של אותה העיר⁴³ - מנכה לו מחכירו, הפל לפי ההפסד שארעו; ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו מנכה לו מחכירו⁴⁴, אף על פי שנשתדפו כל השדות של בעל הקרקע⁴⁵. נשתדפו כל השדות של השוכר או המקבל, אף על פי שפשטה המכה ברב השדות - אינו מנכה לו מחכירו; שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו⁴⁶. התנה עליו בעל הקרקע שיזרעה חטים וזרעה שעורים⁴⁷, או שלא זרעה כלל⁴⁸, או שזרעה ולא צמחה, אף על פי שקבא חגב או שדפון והפתה רב המדינה - אינו מנכה לו מחכירו⁴⁹. ועד מתי חייב להטפל ולזרע פעם אחת אם לא צמחה? ⁵⁰ כל זמן שראוי לזרעה⁵¹ באותו מקום⁵².

(40) כדעת חכמים, במשנה (קח:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. (41) בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם 'מרכבת המשנה', שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). (42) שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. (43) והרי זה מכת מדינה (שם): היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאג, היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). (44) שם. אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשדפה או אכלה חגב - שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו - ועליו לישא בהפסד. (45) שלא החכיר אותם, והרי יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם שיש לייחסו למזל השוכר. בגמרא (שם קו.) נימקו, שמסתבר יותר לייחס ההפסד למזל השוכר מאשר לבעל השדה, מפני שבעל השדה יכול לטעון "אי משום לתאי

להביא ממנו בדלי³¹, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנכה לו מחכירו³². ואם מכת מדינה היא³³, כגון שיבש הנהר³⁴ - מנכה לו מחכירו³⁵. היה עומד³⁶ בתוך השדה ואמר לו: בית השלחין הזה³⁷ אני משפיר לך, בית האילן הזה אני משפיר לך, יבש המעיין או נקצץ האילן - מנכה לו מחכירו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אמר לו 'הזה' אלא כמי שאומר: כמות שהיא עתה אני משפיר³⁸. לפיכך, אם לא היה עומד בתוכה, ואמר לו: בית השלחין אני משפיר לך, או בית האילן, יבש המעיין או שנקצץ האילן - אינו מנכה לו מחכירו³⁹.

(27) קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או מבריכות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי ולא", כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הרויתי נפש עיפה - והוא מתחלפת בחית (מועד קטן ב.) ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. (28) שדה שנטועים בו אילנות. (29) בכת"י תימן: ויבש המעיין של. (30) שממנו משקים בני המדינה. (31) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיבא המים בדליים מן הנהר, אלא שנתוסף עליו טורח. (32) שאין בתוספת הטירחה לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו, אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שוכר אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). (33) תופעה שלילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה הל' ד. (34) הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדותיהם. (35) שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחכירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיבול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היבול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בזריעת השדה ובטיפולו, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשוער אילמלא לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁכִּירִין⁶¹, וְאִם עַל פִּי שֶׁהַשְּׂכִיר לֹא סָתַם בְּפָחוֹת מִן הַיָּדוּעַ⁶²; וּמָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שׁוֹלָא לְהַשְׂכִּיר אֵילָנוֹת - אֵין לֹא אֵילָנוֹת, אִם עַל פִּי שֶׁשְּׂכִיר מִמֶּנּוּ בִּיתָר עַל הַיָּדוּעַ⁶³. הַפֶּל בְּמִנְהַג הַמְדִינָה⁶⁴.

(53) שם קג: (54) במגל, וקני השבילים נשארים בקרקע. (55) עם השורש. (56) כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעבד לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעבד, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעבד לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעבד, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן הל' י) למאכל בהמותיו (שם). (57) אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמידם, שלא יחזרו ויצמחו לכשתורע. (58) ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. (59) שם. (60) שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. (61) כלומר, מן הסתם הם מושכרין. (62) מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכירתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (63) אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). (64) כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

ז. הַחוֹכֵר⁶⁵ שָׂדֶה מִחִבְרוֹ בְּעֶשְׂרֵה פֹּזֵי חֲטִים, וְלִקְטָהּ⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁷. הֵיזָה חֲטִיָּה יְפוֹת - לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרִינִי לֹקֵחַ לָךְ מִן הַשּׁוּק, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ⁶⁸. חִכָּר מִמֶּנּוּ כָּרֶם בְּעֶשְׂרֵה סִלִּי עֲנָבִים, וְהִקְיִסוּ⁶⁹ אַחֵר שֶׁנֶּבְצָרוּ⁷⁰, וְכֵן עֲמָרִים שֶׁלְקוֹ אַחֵר שֶׁנֶּבְצָרוּ⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָן⁷². חִכָּר⁷³ בְּעֶשְׂרֵה פְּדִי יִין, וְהִחְמִיץ⁷⁴ - חֵיב לָתֵן לוֹ יֵין טוֹב⁷⁵. חִכָּרָה מִמֶּנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אֶסְפֶּסְתָּא⁷⁶, וְזִרְעָה מִין אַחֵר, וְאַחֵר כֶּף חֲרֻשָּׁה, וְזִרְעָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְלִקְטָהּ, אוֹ שֶׁזֶרְעָה בְּתַחֲלָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְחֲרֻשָּׁה, וְאַחֵר כֶּף זִרְעָה פֶּעַם אַחֲרֵת⁷⁷, וְלִקְטָהּ - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ אֶסְפֶּסְתָּא טוֹבָה, שֶׁחֲרִי שֶׁנָּה⁷⁸. וְכֵן פֶּל בִּיחֻצָּא בִּזְהָה.

(65) שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יבול רע או טוב (ע' רש"י שם). (66) שעלה יבול כחוש ורע. (67) כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יבול מעט - עליו לקנות חטים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק

ידי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב (ירמיה מב, ב) כי נשארו מעט מהרבה". פירוש, אילמלא מזלך הרע, היתה מתקיימת בי מדתו של הקב"ה, שמרחם אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה, כמו שנאמר "כי נשארו מעט מהרבה", ושדה זו ראויה היתה להינצל משדפון, כשם שניצלו רוב השדות של העיר, אלמלא מזלך שגרם לה שנשתדף. (46) כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר - כשכל שדותיו נשתדפו - מאשר לייחסו למכת המדינה, ולמה אין השוכר יכול לטעון כאן שוללא מכת המדינה היה מתקיים בו "כי נשארו מעט מהרבה"? פירשו בגמרא שם, שבעל השדה עונה: "אי הוית חזית לאישתיורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשך". פירוש, אם ראוי אתה שיתקיים בך מקרא זה - היתה ניצולת אחת משדותיך, כי משדה זו לא יישאר לך כלום, או דבר מועט מאוד, אפילו אם לא תשלם דמי חכירה כלל. ולמה בנשתדפו כל שדותיו של בעל השדה אין השוכר יכול לומר לבעל השדה: "אי הוית חזית" וכו'? מפני שגם משדה שנשתדפה נשארו לו דמי חכירותו, ואפשר שדמים אלה הם ה"מעט מהרבה" ('תוספות' שם ד"ה אי הוית). אולם סברא זו כוחה יפה בשכירות ובחכירות, אבל לדעת רבינו, שכתב בראש הלכה זו "או המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'. ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות). (47) ונשתדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטים כמו שהתניתי עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיוצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים (שם ע"פ רש"י). (48) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לו, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון יישבעו" (שמואל, שם). (49) שבעל השדה טוען: חזור וזרע (ריש לקיש, שם). (50) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע ('טורי זהב' ס' שכב). (51) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזרעה. (52) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

ו. הַשּׁוֹכֵר⁵³ או הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחִבְרוֹ: מָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְקַצֹּר⁵⁴ - יִקְצֹר, וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְעִקָּר⁵⁵; לְעִקָּר - יִעֲקֹר, וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְקַצֹּר. וְשִׁנְיָהֶם מְעַבְּבִין זֶה עַל זֶה⁵⁶. וּמָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְחַרֵּשׁ אַחֲרֵיוּ⁵⁷ - יַחְרֹשׁ⁵⁸. מָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְהַשְׂכִּיר⁵⁹ אֵילָנוֹת עַל גֶּב קֶרְקַע⁶⁰ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(87) משנה, שם ק: (88) כגירסת הרי"ף במשנתנו. ובספרים שבידינו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרענה תבואה, תבואה לא יזרענה קטנית". (89) כל ארץ שטבע אדמתה כשל בבל. (90) שם ק. - ע"פ נוסחת הרי"ף. (91) "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיקו מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיקו גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שידועים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיקו בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה נוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ם). ראה מגיד-משנה - הגר"א סימן שכד ס"ק ד. וראה למעלה הל' ג, ולהלן הל' (יד).

י. המקבל⁹² שדה מחברו⁹³ לשנים מועטות⁹⁴ - אין למקבל כלום בקורת השקמה⁹⁵ וכיוצא בה⁹⁶, ולא בשבח האילנות⁹⁷ שיעצאו מאליהן⁹⁸ בשדה⁹⁹; אבל מחשבין לו מקום האילנות¹⁰⁰ כאלו היה בהן אותו זרע שזרע בכל השדה¹⁰¹. והוא שצמחו האילנות במקום הראוי לזריעה; אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזריעה¹⁰² - אין מחשבין לו כלום¹⁰³. ואם קבלה שבע שנים או יתר - יש לו בקורת השקמה¹⁰⁴ וכיוצא בה. הגיע זמנו להסתלק מן השדה, והיו שם זרעים שעדיין לא הגיעו להמכר¹⁰⁵, או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למכרן - שמיין אותן ונוטל מפעל הקרקע¹⁰⁶. כשם שחולקין המקבל ובעל הקרקע בתבואה, כך חולקין בתבן ובקש¹⁰⁷. כשם שחולקין ביין, כך חולקין בזמורות¹⁰⁸. אבל הקנים המעמידיים תחת הגפנים¹⁰⁹: אם קנו אותן בשתפות - הרי אלו חולקין בהן; ואם הן משל אחד מהן - זה שקנה אותן הרי הן שלו¹¹⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(92) משנה, שם. (93) על דעת לזרעה. (94) פחות משבע שנים. (95) עץ תאנה מדברי (רבינו בפירושו לדמאי פ"א מ"א, ובכמה מקומות). ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות הענפים ויחזיר את השדה אחר זמן פחות משבע שנים, נמצא שאינו מחזירה במצב שהיתה בעת שקיבלה (ע"פ רש"י). ואפילו במקום שנהגו להשכיר אילנות אגב קרקע (ראה למעלה הל' ו) אין לו בקורות, שלא אמרו אילנות מושכרין אלא לפירות ולא לקורות (ראב"ד מובא במגיד-משנה). דייק רבינו וכתב: "אין למקבל כלום", ללמדנו שאינו נוטל כלום מן השבח שהשביחה השקמה בשני הקבלנות. כרבא שם בגמרא. ראה לקמן הערה צז. (96) כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (97) כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (98) מרשי האילנות הנמצאים

בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החיטים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירותו (מגיד-משנה). כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חטים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היבול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. (69) הופג טעמים ונתחמצו. (70) ועודם בכרם. (71) ומנחים בשדה כדי שיתייבשו. (72) כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחור, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). (73) בכת"י תימן: אבל אם חכרו. (74) היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. (75) שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). (76) אספסת, - וחכרה על דעת לזרעה אספסת. (77) והוא לא קיבלה אלא על דעת שיזרענה פעם אחת (לחם-משנה). (78) כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקתה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכיר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

ח. החוכר⁷⁹ שדה מחברו ולא רצה לנפש⁸⁰, ואמר לו: מה הפסד יש לי? הריני נותן לי חכירה⁸¹! - אין שומעין לו; שהרי הוא אומר לו⁸²: למחר אתה יוצא ממנה⁸³, והיא מעלה עשבים⁸⁴. ואפלו אמר לו: באחרונה⁸⁵ אני חורש אותה - אין שומעין לו⁸⁶.

(79) שם קה. (80) לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור') ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81) כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירה כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82) בעל השדה לחוכר. (83) ומחזירה לו. (84) וממעטים את היבול. (85) אחר הקצירה או העקירה. (86) שם קה. "משום דאמר ליה, בורא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם לא תנכש יעלו העשבים וזרעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

ט. החוכר⁸⁷ שדה מחברו לזרעה שעורים - לא יזרענה חטים, מפני שהחטין מכחישות את הקרקע יתר מהשעורים. שקרה לזרעה חטים - יזרענה שעורים. קטנית - לא יזרענה תבואה; תבואה - יזרענה קטנית⁸⁸. ובבבל וכיוצא בה⁸⁹ - לא יזרענה קטנית⁹⁰, מפני שהקטנית שם מכחישת את הארץ⁹¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחזור ולתקן - מתקן הכל. ראה פ"ח מהל' מכירה הל' (יא).

יב. הַמִּקְבֵּל¹¹⁶ שָׂדֶה מִחִבְרוֹ וְלֹא עֲשֶׂתָהּ¹¹⁷, אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי שְׁתוּצִיא סִאתִים יָתֵר עַל הַהוּצָאָה¹¹⁸ - חֵיב הַמִּקְבֵּל לְטַפֵּל בָּהּ¹¹⁹. שֶׁכֵּן כּוֹתֵב לְבַעַל הַקֶּרֶקֶע: אֲנֵא אָקוּם וְאֲנִיר¹²⁰ וְאֲזִרַע וְאֶקְצֹר וְאֶעֱמֹר וְאֶדוֹשׁ וְאֶזְרָה וְאֶעֱמִיד כְּרִי¹²¹ לְפָנֶיךָ וְתִטֵּל אֶת חֲצִי, אוּמָה שְׁתִּינְתָּ¹²², וְאֲנִי אֶטֵּל הַשָּׂאֵר בְּשֹׂכֶר עַמְלִי וּבְמָה שְׁהוּצָאתִי¹²³.

(116) משנה וגמרא בבא-מציעא קה. (117) כראוי לה. (118) שהושקעה בשדה (שם), כדברי דבי רבי ינאי וריש לקיש. (119) על כרחו. (120) אעמוד ואחרוש. (121) ערימת תבואה. (122) שלישי או רביעי, כפי תנאם. (123) שם, כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא סאתים, שהרי הוא כותב: אנא איקום וכו' ואעמיד כרי, כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים (שם) שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא, משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

יג. הַמִּקְבֵּל¹²⁴ שָׂדֶה מִחִבְרוֹ, וְאַחַר שְׂזָכָה בָּהּ¹²⁵ הוֹבִיחָהּ¹²⁶ - שְׁמִין אוֹתָהּ כְּמָה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ שְׁהִיָּה מְגִיעַ לָהּ¹²⁷. שֶׁכֵּן כּוֹתֵב לְבַעַל הַקֶּרֶקֶע: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד¹²⁸, אֲשִׁלֵּם בְּמִיטְבָּא¹²⁹. וְהוּא הִדִּין אִם הוֹבִיר מִקְצָתָהּ¹³⁰. וּמִפְּנֵי מָה נִתְחַיֵּב לְשִׁלֵּם¹³¹? מִפְּנֵי שְׁלֹא פָּסַק עַל עֲצָמוֹ דְּבָר קָצוּב¹³² כְּדֵי שְׁנֹאמַר: הֲרִי הִיא כְּאֶסְמַכְתָּא¹³³, אֲלֵא הִתְנָה שְׁיִשְׁלֵם בְּמִיטְבָּא¹³⁴, וּלְפִיכָךְ גָּמַר וְשֶׁעֲבֹד עֲצָמוֹ¹³⁵. אֲבָל אִם אָמַר: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד, אֶתֵּן לָךְ מָאָה דִּינָרִין¹³⁶ - הֲרִי זֶה אֶסְמַכְתָּא¹³⁷, וְאִינוּ חֵיב לְשִׁלֵּם, אֲלֵא נֹתֵן כְּפִי מָה שְׂרְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בְּלִבְד¹³⁸.

(124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה ולא זרעה, ועשה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כתי", ומהרי"ף דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיכול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם). וראה ב'גנזי קדם', לוי' ס"ה עמוד 99. (130) שם בגמרא "אוביר תילתא" (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו מחייב אלא במקרה אם יוביר, "וכל האומר אם יהיה או לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמה יהיה או שמה לא יהיה" (לשון רבינו בפ"א מהל' מכירה הל' ז). (132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשוער. (133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא

בשדה (שטמ"ק שם). (99) שהרי לא קיבל השדה לנוטעה אלא לזורעה. כלומר, לא ירד המקבל לשדה אלא על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבח השדה באילנות (שם בגמרא לדעת רבא "שאפילו בשבח שקמה אין לו", פירוש, אינו נוטל חלק בשבח הענפים שנתרבו ונתעבו (בפרק זמן הקבלנות, שלא ירד אלא על דעת השבח שע"י הזריעה). רבינו כתב דין זה במקבל. ונראה דעתו, שהחוכר, יש לו בשבח האילנות, והטעם מפני שהחוכר יורד לשדה על דעת כל שבח שתשביח השדה, שהרי רשאי הוא לנוטעה אפילו בחכרה לזריעה - אם אינו מכחישי'ן הקרקע יותר (כמבואר בהל' ט. הגר"א סי' שכה ס"ק ד. והוא כפי שיטת הרמב"ן שהבאנו למעלה בהערה פט, שאין המקבל רשאי לשנות ממה שהוסכם בשעת הקבלנות. וב'טור' שם כתב, שאם אינם מכחישים את הקרקע יותר מהזרעים, רשאי המקבל לנוטעם, ומשום זה הוא נוטל חלקו). (100) שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאיליהן והמעטו שטח הזריעה. (101) שם - מעשה ברב פפא. (102) במקום סלעים או חול. (103) שהרי לא נגרם לו כל הפסד (שם - מעשה ברב ביבי). (104) שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהיתה בעת שקיבלה. [והוא רשאי לקוצצן כשישלימו שבע שנים, אפילו אם היו בנות שלוש או ארבע כשקיבל את השדה. 'טור' סימן שכה]. (105) שעודם צריכים לקרקע, היינו שלא נתבשלו כל צרכם, ואם ילקטם יפסדו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן, ומוכיח כן מהתוספתא בבא-מציעא פרק ט ה"א). (106) כפי חלקו המגיע לו, אם למחצה או לשליש (שם). [דין זה נאמר בתוספתא גם בשכירות]. (107) ובחכירות לא שייך דינים אלו, שהרי אינה על בסיס חלוקה (שם קג). (108) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם (שם ע"פ שיטה מקובצת). (109) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע (לשון הרשב"ם בבא-בתרא סט.). (110) שם:

יא. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחִבְרוֹ לְטַעַם¹¹¹ - מִקְבֵּל עָלָיו בְּעַל הַשָּׂדֶה עֲשֶׂתָהּ¹¹² בּוֹרְאוֹת¹¹³ לְסָאָה¹¹⁴. יָתֵר עַל זֶה - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל¹¹⁵.

(111) לנוטעה. (112) נטיעות (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש. וראה במאירי (ב"ב, 430) שהכוונה לגפנים, ובפירוש שני אומר הר"י מיגאש שהכוונה כאן לשורות). (113) עקרות שאינן עושות פרי. (114) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב לטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל (בבא-בתרא צה). כגירסת רבינו. וגירסת הרשב"ם שם: "למאה" (עיין מגיד-משנה). (115) צריך לנוטע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו (שם), וכלל זה אמרו בכל מקום, שכל שצריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והגזים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גזומא. (135) כלומר, בדין הוא משלם במיטבה שאין זה

אסמכתא (ע"פ הגהות מימוניות כאן, וראה בכסף-משנה מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגזים (שם קד:). (138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דינרין שאמר. אמנם לא שיעבד עצמו לתשלום מאה דינרין, שאין זה אלא אסמכתא, אבל כפי ההפסד המשוער גמר ושיעבד עצמו במסגרת מאה הדינרין, והרי זה כדין אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבה (רי"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבד את השדה ובין יובירה.

א. השוכר² את הפועלים, ואמר להם³ להשכים ולהעריב⁵, מקום שנהגו שלא להשכים ושלל להעריב - אינו יכול לכפף⁶. מקום שנהגו לזון⁷ - יזון; לספק בגרוגרות⁸ או בתמרים וכיוצא בהן לפועלים - יספק. הפל כמנהג המדינה⁹.

(2) משנה בבא-מציעא פג. (3) לאחר ששכרם. (4) לעבודה עם זריחת השמש. (5) אחר שקיעת החמה. (6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות ('תוספות' שם בשם ר"י) ואפילו שכרם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל שלא התנה בשעת השכירות משוכחת יותר (גמרא שם). (7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (8) גם בגרוגרות, נוסף על מזון הסעודה. (9) שם.

ב. השוכר¹⁰ את הפועל ואמר לו: פאחד וכשנים מבני העיר¹¹ - רואין הפחות שבשכירות והיתר שבשכירות, ומשמינין ביניהן¹².

(10) שם פז. כחכמים. (11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכרך כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער אחד. (12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא ב'שיטה מקובצת' שם, וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

ג. אָמר לַשְּׁלוּחוֹ¹³: צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים בְּשָׁלְשָׁה¹⁴, וְהִלֵּךְ וּשְׂכַרְךָ בְּאַרְבָּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ: שְׂכָרְכֶם עָלַי - נֹתֵן לָהֶם אַרְבָּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִפְּעַל הַבֵּית שְׁלֹשָׁה¹⁷, וּמִפְּסִיד אֶחָד מִפִּסְיֹה¹⁸. אָמַר לָהֶם: שְׂכָרְכֶם עַל פְּעַל הַבֵּית¹⁹ - נֹתֵן לָהֶם פְּעַל הַבֵּית כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הִיא בְּמִדְיָנָה מִי שְׁנֹשְׁכָר בְּשָׁלְשָׁה וּמִי שְׁנֹשְׁכָר בְּאַרְבָּעָה - אֵינוֹ נֹתֵן לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²¹, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמָתָה עַל הַשְּׁלִיחַ²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? בְּשֵׁאִין מְלֹאכְתָּן נִגְרָת; אֲבָל הֵיתָה מְלֹאכְתָּן נִגְרָת²⁴ וְהָרִי הִיא שְׁוֶה אַרְבָּעָה - נֹתֵן לָהֶם פְּעַל הַבֵּית אַרְבָּעָה; שְׂאֵלוֹ לֹא אָמַר לָהֶם שְׁלוּחוֹ אַרְבָּעָה, לֹא טָרְחוּ וְעָשׂוּ שְׁוֶה אַרְבָּעָה. אָמַר לוֹ פְּעַל הַבֵּית: שְׂכָר לִי בְּאַרְבָּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וּשְׂכָר בְּשָׁלְשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָּן שְׁוֶה אַרְבָּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קָבְלוֹ עַל עֲצָמָן²⁷, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמָתָה עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ פְּעַל הַבֵּית בְּשָׁלְשָׁה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּאַרְבָּעָה, וְאָמַר: הָרִינוּ בְּמָה שְׂאֵמֶר בְּעַל הַבֵּית - אֵין דַּעְתָּן אֶלָּא שִׁיתָן פְּעַל הַבֵּית יָתֵר עַל אַרְבָּעָה²⁹.

יד. הַמְּקַבֵּל¹³⁹ שְׁוֶה לְזָרְעָה שְׁמִשְׁמִין¹⁴⁰, וְזָרְעָה חֲטִים, וְעֲשֵׂתָה חֲטִים¹⁴¹ שְׁשֹׁוֹיִן כְּמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - אֵין לוֹ¹⁴² עָלָיו אֶלָּא תְּרַעְמָתָה¹⁴³. עֲשֵׂתָה פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין¹⁴⁴ - מְשַׁלֵּם לוֹ הַמְּקַבֵּל כְּפִי מָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין. עֲשֵׂתָה חֲטִים יָתֵר מִמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - חוֹלְקִין לְפִי הַתְּנָאִי שְׁבִינְיָהֶן, אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁמִין בְּעַל הַקֶּרֶקֶע¹⁴⁵.

(139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה יכול עשר של חיטים. (142) לבעל השדה. (143) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמיין והוא היה צריך לשומשמיין. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמיין בשוק בדמי החיטים, רוצה הוא שומשמיין מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק עיי"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י, שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת, אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו תרעומת אין כאן). (144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה נתכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החיטים פחות מן השומשמיין, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא ליכחוש מרא", מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:). (145) ההפך שבין החיטים שעשתה לבין השומשמיין שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח, והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

~ יום שני ט"ו אלול ~

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

(1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דינם כדין אמר בעל הבית בשלושה והלך השליח ושכרם בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר להם השליח שכרכם על בעל הבית (מגיד-משנה). (31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת. (33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה. וכן אם אמר להם השליח שכרכם עלי - השליח נותן להם ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה (מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא (שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן אמר בעל הבית ואין להם אלא שלושה, אפילו עבודתם שוה ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הבינו הסכמתם לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדברי השליח, ואינם מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלושה - כדין כל ספק בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

ד. השוכר את הפועלים³⁵, והטעם³⁶ את בעל הבית או בעל הבית הטעם אותם³⁷ - אין להם זה על זה אלא תרעמת³⁸. במה דברים אמורים? בשלא הלכו⁴⁰; אבל הלכו⁴¹ החמרין ולא מצאו תבואה⁴², פועלים ומצאו שדה פשהיא לחה⁴³, או ששכר להשקות השדה ומצאוה שנתמלאה מים⁴⁴: אם פקר בעל הבית מלאכתו⁴⁵ מפעור ומצא שצריכה פועלים - אין לפועלים⁴⁶ כלום⁴⁷; מה בידו לעשות? ואם לא פקר⁴⁹ - נותן להם שכרן⁵⁰ כפועל בטל⁵¹; שאינו דומה הבא טעון⁵² לבא ריקן, ועושה מלאכה⁵³ לבטל. במה דברים אמורים? בשלא התחילו במלאכה⁵⁵; אבל אם התחיל הפועל במלאכה וחזר בו, אפלו בחצי היום⁵⁶ - חוזר; שנאמר: פי לי בני ישראל עבדים - ולא עבדים לעבדים⁵⁷. וכיצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל? שמין לו מה שעשה ונוטל⁵⁸. ואם קבלן הוא⁵⁹ - שמין לו מה שעתידי לעשות. בין שהולו בעת ששכרן⁶⁰ בין לא הולו, בין שהולו מלאכה אחר כן⁶¹ בין לא הולו - שמין לו מה שעתידי לעשות⁶². כיצד? קבל ממנו קמה⁶³ לקצר בשתי סלעים⁶⁴, קצר חציה והניח חציה; בגד לארג בשתי סלעים, ארג חציו והניח חציו - שמין לו מה שעתידי לעשות: אם היה שוה⁶⁵ ששה דינרין⁶⁶ - נותן לו שקל⁶⁷, או יגמרו את מלאכתן⁶⁸; ואם היה הנשאר יפה שני דינרין⁶⁹ -

לפיכך³⁰ שמין מה שעשו: אם שוה ארבעה - נוטלין ארבעה³¹ מפעל הבית; ואם אינו ידוע³² או אינו שוה - אין להם אלא שלושה³³. אמר לו בעל הבית בארבעה, והלך השליח ואמר להם בשלושה, ואמרו לו: פמה שאמר בעל הבית, אף על פי שמלאכתן שוה ארבעה - אין להם אלא שלושה, שהרי שמעו שלושה וקבלו עליהם³⁴.

(13) שם עו: (14) בשלושה דינרים לכל פועל ופועל. ובכת"י התימנים: בשלושה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם. (15) ברי"ף ובכת"י תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים הנהוג הוא שלושה. (16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על עצמו אחריות השכירות. (17) כפי מה שהתנה עמו. (18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה - נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהתנהו, כדין השוכר את הפועל והראה בשל חבירו, שמבואר להלן הל' ט שנוטל מחבירו כפי מה שנהגה ('שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ך, וכן כתב הרמ"א ס' שלב בשם 'יוש אומרים', ועיין סמ"ע ור"ך שם ס"ק ב. (19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאין אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). (20) ואם שער הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה - ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשת סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף שם). (21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא קציצה מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר. ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא שלושה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרכם על בעל הבית" היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת השליח (רי"ף שם, סמ"ע ס' שלב ס"ק ג). (22) שאלמלא שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם). (23) שבעל הבית נותן להם שלושה כמנהג המדינה (עיין ש"ך שם ס"ק ח). (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם היתה בחפירות חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא שם). (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה. (26) לא-שנא אמר שכרכם עלי או שכרכם על בעל הבית ('טור' שם). (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח - הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא-קמא פא:). (29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית, ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מצייע להם ארבעה - יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמא אמר בעל

אינו נותן להם אלא סלע⁷⁰, שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה⁷¹. במה דברים אמורים?⁷² בדבר שאינו אבוד⁷³; אבל בדבר האבוד⁷⁴, כגון פשתנו להעלות מן המשרה⁷⁵, או ששכר חמור להביא חלילין למת⁷⁶ או לכלה⁷⁷, וכיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נאנס, כגון שחלה⁷⁸ או שמע שמת לו מת⁷⁹. ואם לא נאנס וחזר בו - שוכר עליהן⁸⁰ או מטען. כיצד מטען? אומר להם: סלע קצצתי לכם, בואו וטלו שתים! עד שיגמרו מלאכתן, ולא יתן להם⁸¹ אלא מה שפסק תחלה. ואפלו נתן להם השתים - מחזיר⁸² מהן התוספת. כיצד שוכר עליהן? שוכר פועלים אחרים, וגומרים מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מן הראשונים. עד כמה?⁸³ עד כדי שכתן של ראשונים⁸⁴. ואם היה להם ממון⁸⁵ תחת ידו - שוכר⁸⁶ להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים וזו בכל יום לכל פועל⁸⁷, אף על פי ששכר הפועל⁸⁸ שלשה או ארבעה⁸⁹. במה דברים אמורים?⁹⁰ שאין שם פועלים לשכר בשכתן⁹¹ להשלים המלאכה; אבל יש פועלים לשכר בשכתן, ואמרו לו: צא ושכר מאלו להשלים מלאכתך ולא תאבד - בין שוכר⁹² בין קבלן, אין לו עליהן אלא תרעומת⁹³, ושמן לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתידי לעשות⁹⁴.

אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמרו בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמר]. (51) שוכרם המלא כפי שהתנה עמם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא הטורי זהב' בס' שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא הר"ח או"ז בשם רבינו חננאל). (52) שכר החמור הנוהג בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חוזר על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדוניו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובר"ף שם, אם שכר בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שיגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע ס' שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת הטור' באם הוול שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוול שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהוול שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' קצות החושן שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסוימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. (61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעבד בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחנתה מפני שחזר בו שלא

(35) שם: (36) הוליכו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה. (38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על בעל הבית החזר בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. (42) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו השדה שהיא לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדונו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בהל' ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיי' 'מחנה אפרים' הלכות שכירות ס' ה).

ו. השוכר⁹⁹ את הפועל להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בנחצי היום: אם אין דרכו להפסיק - אין להן אלא שכר מה שעשו; וכן אם דרכו שניפסיקו אותו בני העיר, והפסיקוהו בנחצי היום - אין להן אלא שכר מה שעשו, שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר; ואם דרכו להפסיק מאליהם - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם. שכן להשקות השדה, ובא המטר¹⁰⁰ והשקה - אין להן אלא מה שעשו¹⁰¹. בא הנהר¹⁰² והשקה - נותן להן כל שכן¹⁰³; מן השמים נסתייעו¹⁰⁴. במה דברים אמורים? בפועל; אבל מי שפסק עם אריס¹⁰⁵, שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים ביום¹⁰⁷ - יטל חצי הפרות¹⁰⁸, וכל האריסין¹⁰⁹ שהן משקין שתי פעמים אינן נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר ולא הצריך לדלות ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו¹¹⁰; שהאריס כשתף, ואינו בפועל¹¹¹.

(99) שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים, לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה ראב"ד, מגדל-עוז ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן: "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר זה, ואם דרכו להפסק מאליהם והפועלים גרים (גימל צרויה) נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסחא זו מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בבבא ראשונה המדובר בפועלים הדרים במקום הנהר ויודעים שדרכו להפסק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי המקום ואינם מכירים דרכו של הנהר - על בעל-הבית לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנהר עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך עוד להשקייה מן הנהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקייה, ולא התנו בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכזה - הפסידו (שם) מימרא דרבא "אתא מיטרא - אתא מיטרא דפועלים". 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא בליליא", אולם רבינו אינו גורס "בליליא". (102) מימרא של רבא, שם. עלה הנהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם

כדין. ואעפ"כ אם נתייקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טור' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם), וראה בגמרא שם מה שלמדו (מזה). (69) שהזולה המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגר"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כתב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתיד להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראיה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתיד לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששווין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמח חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחותו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט סי' שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עח. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתיים, ועליהם לשלם ('טור' סי' שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיי' 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיי' ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עז: (94) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

ה. השוכר את הפועל⁹⁵, ונאחז לעבודת המלך⁹⁶ - לא יאמר לו: הריני לפניך⁹⁷, אלא נותן לו שכר מה שעשה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה ה"א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמזלך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן כדין אומר לו הרי שלך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו, שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השלים השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח עליו להביא דבר כבד, נותן לו כפועל בטל, שאינו דומה שכר הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) שיזיפים המובאים מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקנין). (123) שהרי ביצע השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא (בבא-קמא קטז:).

ט. השוכר את הפועל¹²⁴ לעשות עמו בשלו, והראוהו בשל חברו - נותן כל שכרו¹²⁵, וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בו המלאכה¹²⁶.

(124) בבא-מציעא עו. (125) כפי מה שפסק עמו. (126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בהל' ג גבי שליח ששינה.

י. השוכר את הפועל¹²⁷ לעשות עמו בתבן וקש¹²⁸ וכיוצא בהן, ואמר לו: טל מה שעשית בשכרך¹²⁹ - אין שומעין לו¹³⁰. ואם משקבל עליו¹³¹ אומר לו¹³²: הילך שכרך¹³³ ואני אטל את שלי - אין שומעין לו.

(127) שם קיח. (128) ללקט התבן והקש שבשדה. (129) במקום שכרך. (130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). (131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (133) קח שכרך במזומנים.

יא. מציאת הפועל - לעצמו¹³⁴, אף על פי שאמר לו: עשה עמי מלאכה היום¹³⁵, ואין צריך לומר אם אמר לו: עדר עמי היום¹³⁶. אבל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר¹³⁷ הנדה ושכרו ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מצא פיס מלא דינרין¹³⁸.

(134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). (135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. (136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (137) שנסוג. (138) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

עלה הנהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם כדין בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים: "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים נסתייע"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא. (106) מקבל עבודת השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונוטלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

ז. השוכר את הפועל¹¹² לעשות מלאכה¹¹³ כל היום, ושלמה המלאכה בחצי היום: אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה - עושה שאר היום¹¹⁴; ואם אין לו מה יעשה¹¹⁵ - נותן לו שכרו כפועל בטל¹¹⁶. ואם היה מן החופרים או עובדי אדמה וכיוצא בהן, שדרכו לטרח הרבה, ואם לא יעשה במלאכה יחלה¹¹⁷ - נותן לו כל שכרו¹¹⁸.

(112) בבא-מציעא עז. (113) מסוימת, כגון שכרו לנכש שדהו. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב הרשב"א, שדין זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם, שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה, שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברא כעין זו לענין שכירות בתים - משנה למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף ישיבה בטלה ולהרויח פחות על היגיעה במלאכה. (118) שם, מימרא של רבא.

ח. השוכר את הפועל¹¹⁹ להביא לו שליחות¹²⁰ במקום למקום, והלך ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו משלם¹²¹. שכרו להביא קנים לכהן, והלך ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. שכרו להביא פרוה ודורמסקנין¹²² לחולה, והלך ומצאו שמות או הבריא - לא יאמר לו: טל מה שהבאת בשכרך, אלא נותן לו כל שכרו¹²³. וכן כל כיוצא בזה.

(119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליח. (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה לו להוודע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חבירו בהתחלת השמירה (שם פא.). (9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. (10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאילך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). (11) שם, היינו, שאם נגנב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאיל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכרו. ואם נאנס בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאילך או שמור ואשאילך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור, ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו, וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמיישבו).

ג. כל האמנין - שומרי שָׂכָר הן¹². וכלן שְׂאֵמְרוּ: טל את שְׂלֵךְ וְהָבָא מְעוֹת, או שְׂאֵמְרוּ לוֹ הָאֵמֶן: גְּמֻרְתִּי, וְלֹא לְקַחוּ הַבְּעִלִּים אֶת הַכֶּלִי - הָאֵמֶן שׁוֹמֵר הָנֶגֶם¹³. אֲבָל אִם אָמַר הָאֵמֶן: הָבָא מְעוֹת וְטַל אֶת שְׂלֵךְ¹⁴ - עֲדִין הוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר בְּשִׁהִיָּה¹⁵.

(12) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה משתמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן וש"ך סימן שו סעיף קטן א). (13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חנם בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). (14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם).

ד. נָתַן לְאֵמְנִין¹⁶ לְמֶקֶן, וְקִלְקְלוּ - חֵיבִין לְשִׁלְם. פִּיּוּצָד? נָתַן לְחֶרֶשׁ¹⁷ שְׂדֵה תִּבְהָ וּמִגְדָּל¹⁸ לְקַבֵּעַ בֵּהֶן מִסָּמֵר, וְשִׁפְרָן; או שְׁנָתַן לוֹ אֶת הָעֵצִים לַעֲשׂוֹת מֶהֶן שְׂדֵה תִּבְהָ וּמִגְדָּל, וְנִשְׁכְּרוּ אַחֵר שְׁנַעֲשׂוּ - מְשִׁלִּם לוֹ דְּמֵי שְׂדֵה תִּבְהָ וּמִגְדָּל¹⁹; שְׂאִין הָאֵמֶן קוֹנֶה בְּשִׁבַּח הַכֶּלִי²⁰. נָתַן צֶמֶר לַעֲבֹד, וְהִקְדִּיחְתוּ יוֹרְהָ²¹ - נֹתֵן לוֹ דְּמֵי צֶמֶרוֹ. צֶבְעוֹ פְּעוֹר²², או נָתַן לוֹ לַצֶּבֶעוֹ אֲדָם וְצֶבְעוֹ שָׁחַר, שָׁחַר וְצֶבְעוֹ אֲדָם, נָתַן עֵצִים לְחֶרֶשׁ לַעֲשׂוֹת מֶהֶן כֶּסֶּא נֶאֱחָה וְעֵשֶׂה כֶּסֶּא רַע או סִפְסָל²³: אִם הִשְׁבִּיחַ יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נֹתֵן בְּעַל הַכֶּלִי אֶת הַהוֹצָאָה, וְאִם הַהוֹצָאָה יָתֵר עַל הִשְׁבִּיחַ - נֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבִּיחַ בְּלִבְדוֹ²⁴. אָמַר בְּעַל הַכֶּלִי: אֵינִי רוֹצֶה בְּתַקְנָה זוֹ, אֲלֹא יִתֵּן לִי דְּמֵי הַצֶּמֶר או דְּמֵי הָעֵצִים²⁵ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ²⁶. וְכֵן אִם אָמַר הָאֵמֶן: הֵא לָךְ דְּמֵי צֶמְרֶךְ או דְּמֵי עֵצֶיךָ וְלָךְ²⁷ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂאִין הָאֵמֶן קוֹנֶה בְּשִׁבַּח כֶּלִי שְׁעֵשֶׂה²⁸.

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכר, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חיטים לטוחן ועשאן סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנתעצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת.

א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵירוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, בֵּין שְׁהִלְוָהוּ מְעוֹת בֵּין שְׁהִלְוָהוּ פְּרוֹת², בֵּין שְׂמִשְׁכְּנוֹ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ בֵּין שְׂמִשְׁכְּנוֹ אַחֵר שְׁהִלְוָהוּ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר שְׂכָר³. לְפִיכָף, אִם אָבַד הַמִּשְׁכּוֹן או נִגְנַב - חֵיב בְּדָמָיו⁴. וְאִם נֶאֱנַס הַמִּשְׁכּוֹן, כְּגוֹן שְׁנִלְקַח בְּלִסְטִים מִזֵּין וְכִיּוּצָא בּוֹ מִשְׁאָר אֲנָסִין - יִשְׁבַּע שְׁנֵאֲנָס⁵, וְיִשְׁלַם בְּעַל הַמִּשְׁכּוֹן אֶת חֻבּוֹ עַד פְּרוּשָׁה אַחֲרוֹנָה⁶.

(2) כחכמים (בבא מציעא פ:): ולא כרבי יהודה האומר הלווהו מעות שומר חנם, פירות שומר שכר. (3) לפי שהוא נושא שכר, שאם יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שטיחה וניעור (השווה שם כט:): יא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלווה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכר. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:): את שומר אבידה כשומר שכר (ועל שם כך קראו בתלמוד (גדרים לג:): "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכר דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירתה (בבא מציעא שם ובר"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). (4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלווה הייתרון, ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלווה ללווה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). (5) כדין שומר שכר שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. (6) היינו, אפילו מה שכנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלווה אלף זוז וקיבל ידית של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידית המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא זוזי" (מגיד משנה).

ב. כָּל הָאוֹמֵר לְחֲבֵירוֹ: שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ⁷ - הָרִי זֶה שְׁמִירָה בְּבַעֲלִים⁸. אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לָךְ לְמָחָר⁹, הַשְּׂאִילֵנִי הַיּוֹם וְאֶנִּי אֶשְׂאִילְךָ לְמָחָר¹⁰, שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׂאִילְךָ לְמָחָר, הַשְּׂאִילֵנִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לָךְ לְמָחָר - כָּלֵן נַעֲשֶׂה שׁוֹמְרֵי שְׂכָר זֶה לָזֶה¹¹.

(7) בזמן אחד. (8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עו:). ורבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היוצאת בנפה תחילה". (33) אופה. (34) "נשבר ונופל כשאוחרין בו" (רש"י שם). (35) ואפילו היה מומחה זאת אומרת מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חייב, שאין זה אונס גמור, שבזהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנעו (כמו שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). (36) שידיו מאומנות לשחיטה (מאירי שם). (37) שהרי זה כאונס והשומר חייב פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתם מומחים ועשו בחינם - פטורים (מגיד משנה). (38) שהרי פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה (שם כרבי יוחנן). (39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. (40) וקיבלה מחבירו. (41) כגון שפסלתו מלכות. (42) בטיב המטבעות. (43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית המטבעות חילוק בין בשכר בין בחינם, ודעת רבינו שיש להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). (44) זה שאמרנו שהאינו בקי חייב. (45) שאם לא הודיעו יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (46) כגון שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק)). ברבי חייא, ובריש לקיש. (47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן בטבח שעשה בחינם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני (מגיד משנה).

(16) בבא קמא צח: (17) נגר. (18) מיני ארגזים וארונות. בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ). כותב רבינו: "שידה צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". (19) גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. (20) פירוש, האומן עושה הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שיין לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא). (21) "שרפתו הורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י שם). (22) שצבעו בשיירי צבע שנשתיירו ביורה וקיבל הצבע מראה (גוון) מכוער (שם). (23) והואיל ושינה אין בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן על התחתונה וכמו שמבאר רבינו והולך. (24) "כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא בו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), מאשר הותר בדמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירוש המשנה שם). (25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן סימן שו). (26) "לפי שאמרנו 'אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח' היא תקנה לכל אחד משניהם" (רבינו שם). (27) או תן לי כפי השבח שהשביח הבגד. (28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על פי סוגיית הגמרא שם קב).

ו. מקום שנהגו⁴⁸ שיהיה הנוטע אילנות⁴⁹ נוטל חצי השבח ובעל הקרקע חצי, ונטע והשפיע ונטע והפסיד⁵⁰ - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד⁵¹, ונוטל השאר. ואפלו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זה אסמכתא⁵², ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד⁵³. היה מנהגם שיתל הנוטע מחצה⁵⁴ ובעל הקרקע מחצה, [אם] היה⁵⁵ מנהגם שיתל הארסי⁵⁶ שלישי, אם נטע הנוטע והשפיע ורצה להסתלק, שנקמצא בעל הקרקע צריך להוריד לה ארסי - הרי בעל הקרקע מוריד ארסי, ויטל בעל הקרקע חצי, ולא יפסיד בעל הקרקע כלום, ויטל הארסי שלישי, והשתות הנשאר של נוטע⁵⁷, שהרי סלק עצמו ברוצונו.

(48) שם קט. (49) המקבל שדה מחבירו לנוטעה ולטפל בנטיעות. (50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. (51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. (52) "שכל האומר: אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה שמא לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו). (53) ונוטל השאר (שם כרבא - וראה למעלה פרק ח הלכה יב). (54) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. (55) כלומר, והיה. (56) היוורד לשדה

ה. המוליק חטין²⁹ לטחון³⁰, ולא לתת³¹ ועשאו סבין³² או מרסן; נתן הקמח לנחתום³³, ועשאו פת נפולין³⁴; בהמה לטבח, ונבלה - תיבין לשלם דמיה, מפני שהן נושאי שרץ³⁵. לפיכך, אם היה טבח ממחה³⁶, ושחט בחנם - פטור מלשלם³⁷; ואינו ממחה, אף על פי שהוא בחנם - חייב לשלם³⁸. וכן המראה דינר לשלחני³⁹, ואמר לו יפה הוא⁴⁰, ונקמצא רע⁴¹; אם בשכר ראהו - חייב לשלם, אף על פי שהוא בקי⁴² ואינו צריך להתלמד; ואם בחנם ראהו - פטור, והוא⁴⁴ שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חייב לשלם, אף על פי שהוא בחנם. והוא שיאמר לשלחני: עליך אני סומך⁴⁵, או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על ראיתו, ולא יראה לאחרים⁴⁶. טבח שעשה בחנם ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונקמצא רע, וכן פל פיוצא פזה - עליהן להביא ראיה שהן ממחין; ואם לא הביאו ראיה - משלמין⁴⁷.

(29) שם צט: (30) אדם המקבל חטים של אחרים לטחון בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החטים במים לרכנן ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (31) כל צרכן, שאם לא לתת כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בידים (חסדי דוד על התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). (32) קליפה גסה הנושרת בשעת כתישת החטים (על פי פירוש רש"י בשבת

עובר המאחר (לפי המגיד-משנה בדעת רבינו) תשלום שכר השכיר – בין שכיר יום, ובין שכיר לילה – שתי האזהרות, כלומר, שבשכיר יום עובר אף בלאו האמור בשכיר לילה, ובשכיר לילה עובר אף על של יום (והשווה שורש ט ב'ספר המצוות' לרבינו). (5) וכל המשלם אינו לוקה (מכות טו). (6) ב"מ קיא. (7) כן דרשו, ממה שנאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך" – כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים (שם קיא:). (8) זה גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, לעומת הגוי שלא קיבלן עליו, שגם העברה בארץ ישראל אסורה (רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ז, וראה פ"י מהל' עבודה זרה הל' ו). (9) ב"מ שם, שכן נאמר לא תעשוק שכיר עני ואביון וגו' בשעריך ביומו תתן שכרו, ודרשו (שם) "בשעריך" זה גר תושב. (10) שכן נאמר (ויקרא יט, יג): "לא תעשוק רעך וגו' לא תלין", ודרשו (שם) "רעך" ולא גר תושב, ומכאן שהתורה מיעטה אותו מן הלאו, וריבתה אותו למצות-העשה "ביומו תתן שכרו".

ב. פל הפוכש שְכִיר שְכִיר¹¹ - פָּאָלוּ נָטַל נָפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ¹²; שְנָאָמַר: וְאָלָיו הוּא נָשָׂא אֶת נָפְשׁוֹ. וְעוֹבֵר¹³ בְּאַרְבַּע אֲזֵהוּרֹת¹⁴ וְעֵשָׂה¹⁵: עוֹבֵר מִשּׁוּם פֶּל תַּעֲשֶׂק, וּמִשּׁוּם פֶּל תַּגְזֹל, וּמִשּׁוּם לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְכִיר, וּמִשּׁוּם לֹא תָבֹא עָלָיו הַשְׁמָשׁ¹⁶, וּמִשּׁוּם פְּיוּמוֹ תִתֵּן שְכָרוֹ. אִי זֶהוּ זְמַנּוֹ? שְכִיר יוֹם¹⁷ - גּוֹבֶה פֶּל הַלֵּילָה¹⁸, וְעָלָיו נֶאֱמַר: לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְכִיר אֶתְּךָ עַד בֶּקֶר; וּשְכִיר לַיְלָה - גּוֹבֶה פֶּל הַיּוֹם, וְעָלָיו נֶאֱמַר: פְּיוּמוֹ תִתֵּן שְכָרוֹ¹⁹. וּשְכִיר שְׁעוֹת שָׁל יוֹם²⁰ - גּוֹבֶה פֶּל הַיּוֹם²¹; וּשְכִיר שְׁעוֹת שָׁל לַיְלָה - גּוֹבֶה פֶּל הַלַּיְלָה²². שְכִיר שַׁבָּת²³, שְכִיר חֹדֶשׁ, שְכִיר שָׁנָה, שְכִיר שְׁבוּעָה²⁴: יָצָא פְּיוֹם²⁵ - גּוֹבֶה²⁶ פֶּל הַיּוֹם; יָצָא פְּלִילָה - גּוֹבֶה פֶּל (אוֹתוֹ) הַלַּיְלָה²⁷.

(11) ובדעתו שלא לשלם לו עולמית (ראה כסף-משנה). (12) ברייתא שם קיב. ובגמרא שם, נחלקו רב הונא ורב חסדא, למי התכוונה התורה באמרה: "ואליו הוא נושא את נפשו"; אחד אומר "נפשו של גזלן" (שוכר) כלומר, השוכר נענש על הכבישה וגורם מיתה לעצמו. וחד אמר "נפשו של גזלן" (שכיר) כלומר, כאילו הרגו לשכיר ונטל נפשו ממנו וייענש קשה (רש"י שם). (13) הכובש הזה שבדעתו שלא לשלם לעולם. (14) אבל המשהה שכר השכיר, ובדעתו לפרעו בזמן מאוחר יותר – אינו עובר אלא בעשה ולא-תעשה (כמבואר להלן הל' ה) אבל משום "לא תעשוק" ו"לא תגזול" אינו עובר (כסף-משנה). (15) שם, כנוסחת הרי"ף. (16) שכן בשכיר יום עובר אף על של לילה, ובשל לילה אף על של יום (כדברי המגיד-משנה שהבאנו למעלה הערה ג). (17) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. (18) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו – עובר בלא-תעשה. (19) וגומר: לא תבוא עליו השמש (שם קי:). ובגמרא שאלו: "ואימא איפכא" (נאמר ההיפך) זאת-אומרת ד"לא תלין" בשכיר לילה ו"לא תבוא בשכיר יום, והשיבו "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף".

ז. הנוטע⁵⁸ אילנות לכני המדינה שהפסיד⁵⁹, וכן שפח של בני העיר שנבל בהמהות⁶⁰, והמקיו דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות⁶¹, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות⁶², וכל פיוצא באלו האמנים שאי-אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו - מסלקין אותן בלא התראא; שהן כמתרין ועומדין⁶³ עד שישתדלו במלאכתן, הואיל והעמידו אותן הצבור עליהם⁶⁴.

(58 שם. 59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). (60 בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) – הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). (61 שכתבו שלא כדין (הגהות מיימוניות). (62 שאותה שעה שלא לימדם או לימדם בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם). (63 לסלקם כשיפשעו. (64 עליהם להשתדל ביותר.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי¹

א. מַעֲוֹת עָשָׂה לַתֵּן שָׂכָר הַשָּׂכִיר² בְּזִמְנֹו³, שְׁנָאֹמֶר:
בְּיֹמֹו תֵּתֵן שָׂכָרֹו וְגו'. וְאִם אַחֲרֹו לְאַחֲרֹו זְמַנֹּו - עוֹבֵר
בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֹמֶר: וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ⁴. וְאִין
לֹוֹקִין עָלָיו, שְׁהָרִי הוּא חֵיב לְשֵׁלֶם⁵. אֶחָד שָׂכֵר⁶
הָאֶדָם וְאֶחָד שָׂכֵר הַבְּהֵמָה וְאֶחָד שָׂכֵר הַכֶּלִים - חֵיב
לַתֵּן בְּזִמְנֹו, וְאִם אַחֲרֹו לְאַחֲרֹו זְמַן - עוֹבֵר בְּלֹא
תַעֲשֶׂה⁷. וְגַר תּוֹשֵׁב⁸ - יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיֹמֹו תֵּתֵן
שָׂכָרֹו⁹, וְאִם אַחֲרֹו - אֵינֹו עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה¹⁰.

2) אחד שכיר שעבד ביום, ואחד שכיר שעבד בלילה (ספר המצוות, עשין ר). 3) בשכיר לילה – כל היום, ובשכיר יום – כל הלילה (להלן 'הל' ב). 4) ואזהרה שניה יש בשכיר בויקרא (יט, יג) "לא תלין פעולת שכיר", ומנאן רבינו למצות לא-תעשה אחת, לפי שענין המצוה בשתי האזהרות אחת היא: לא לאחר שכר השכיר ונפרעהו בזמנו, ולא נכפלו אלא כדי להשלים דיני המצוה שמשתי האזהרות אנו למדים מתי זמן הפרעון לשכיר יום, ומתי לשכיר לילה, כמו שיבואר לקמן 'הל' ב, שאזהרת "לא תבוא" אמורה בשכיר לילה שזמן הפרעון כל היום, ומאזהרת "לא תלין" למדנו שפרעון שכר שכיר יום – זמנו כל הלילה, ואין למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה – מצוה בפני-עצמה (ספר המצוות לאוין רלח, 'חינוך' רל). אמנם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, אין חובת התשלומין בשכירות אלא לאחר שנסתיימה כל העבודה. ולפיכך אין להעמיד הכתוב "לא תבוא עליו השמש" אלא בשכיר לילה, שהרי שכיר יום, ששכירותו נגמרת עם שקיעת החמה (ראה שם פג:), אין חובת התשלומין חלה על השוכר אלא עם שקיעת השמש, וכיצד מזהיר הכתוב לפרוע השכר לפני זמן פרעונו? וכמו כן, אין להעמיד הכתוב "לא תלין" - המזהיר שלא לאחר ולפרוע עד הבוקר - אלא בשכיר יום, שהרי בשכיר לילה אין חובת התשלומין אלא עם הבוקר. (20) ששכירותו נגמרת, ועדיין יום הוא. (21) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי נתחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. (22) כרב, שם. (23) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. (24) לשמיטה, לשבע שנים. (25) שנסתיים חוזה השכירות ביום. (26) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. (27) שם.

ג. **נָתַן טְלִיתָּהּ לְאֶמְנוֹן³⁰, וְגִמְרָהּ, וְהוֹדִיעָהּ³¹, אֶפְלוּ אַחֲרָיו עֲשָׂרָה יָמִים - כָּל זֶמֶן שֶׁהַכֹּלִי בִיד הָאֶמְנוֹן אֵינוֹ עוֹבֵר³². נִתְּנָה בְּחֹצֵי הַיּוֹם - פִּינְיוֹן שֶׁשֶׁקֶעָה עָלָיו חֲמָה עוֹבֵר מִשּׁוֹם כָּל תְּלִין³³; שֶׁהַקְּבָלָנוֹת פְּשָׁכִירוֹת הֵיאָ³⁴, וְחֵיב לָתֵן לוֹ בְּזִמְנוֹ.**

(28) שם, קיב. (29) לתקנה. (30) בקבלנות. (31) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא. (32) שאין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר אתך" שהרי אין פעולתו אצלו אלא אצל האומן (שיטה מקובצת). (33) וכן אמרו בברייתא (שם), וזה תימה שהלא בנתנה לו בחצי היום, משום "לא תבוא עליו השמש" יש כאן, אבל "לא תלין" אין כאן, כדן יצא ביום (לעיל הל' ב). וכבר תמה על כך בכסף-משנה והניחו בתימה, ובלחם-משנה אומר שמכאן סיוע לדעת המגיד-משנה (שהבאנו בהערה ג) שבשל יום עובר אף על של לילה, והזכיר רבינו אחד מהם, והעדיף להזכיר את לאו ד"לא תלין" כדי להדגיש את החידוש וכל-שכן שהוא עובר על "לא תבוא", האמור על של יום. (34) כרב ששת שם - שאין האומן קונה בשבח הכלי (כמבואר למעלה פ"ה הל' ד), ודינו כשכיר ועובר משום "לא תלין" (כמבואר בגמרא שם, שלדעת האומר אומן קונה והשבח שלו, אין בעל הטלית עובר על "בל תלין" לפי שהכסף שבעל-הבית מחויב לשלם אינו שכר עבודה, אלא דמי השבח שמוכר לו האומן, והם כמילוח.

ד. **הָאוֹמֵר לְשָׁלוּחוֹ³⁵: צָא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר לָהֶם: שְׂכָרְכֶם עַל פֶּעַל הַבֵּית - שְׁנֵיהֶם אֵינָן עוֹבְרִין מִשּׁוֹם כָּל תְּלִין, זֶה³⁶ לְפִי שֶׁלֹּא שְׂכָרָן³⁷, וְזֶה³⁸ לְפִי שֶׁאֵין פֶּעַלָתָן אֲצִלוּ³⁹; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שְׂכָרְכֶם עַל פֶּעַל הַבֵּית - הַשְּׁלִיחַ עוֹבֵר⁴⁰. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁתִּבְעוּ הַשְּׂכִיר וְלֹא נָתַן לוֹ⁴¹; אֲבָל אִם לֹא תִבְעוּ, אוֹ שֶׁתִּבְעוּ וְלֹא הָיָה לוֹ מֵהַ יִתֵּן לוֹ⁴², אוֹ שֶׁהִמָּחֶה⁴³ אֲצִל אַחֲרָי⁴⁴ וְקִבְּלָהּ⁴⁵ - הָרִי זֶה פְּטוֹר⁴⁶.**

(35) שם, קי. (36) בעל-הבית. (37) ואין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר" (רש"י שם), אמנם בעל-הבית עובר,

ה. **הַמְשִׁיחָהּ⁴⁷ שְׂכֹר שְׂכִיר⁴⁸ עַד אַחֵר זְמָנוֹ, אָף עַל פִּי שְׂכָרָה עֹבֵר בְּעֶשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹ - הָרִי זֶה חֵיב לָתֵן מְזִיד. וְכָל עֵת שִׁיטָּהּ - עוֹבֵר עַל לֹאוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעְךָ לֵךְ וְשׁוּב.**

(47) ברייתא, שם קי: (48) ובדעתו לפרוע לזמן מאוחר יותר, להבדיל מכובש שהוא עובר בארבע אזהרות ו'עשה', כמבואר למעלה הל' ב. (49) ואינו עובר מכאן ואילך, כמו שאמרו (שם) "ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע ש"עד בוקר", מה תלמוד לומר "עד בוקר"? מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד". (50) דברים שנאמרו בספרי נ"ך. בתלמוד: דברי קבלה.

ו. **כָּל שְׂכִיר שֶׁשְׂכָּרוֹ בְּעֵדִים, וְתִבְעוּ בְּזִמְנוֹ⁵¹, וְאָמַר בְּעַל הַבֵּית: נָתַתִּי לָךְ שְׂכָרְךָ⁵², וְהַשְּׂכִיר אוֹמֵר: לֹא נָטַלְתִּי כָלוּם - תִּקְנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּשְׁבַּע הַשְּׂכִיר⁵³ בְּנִקְיִטַּת חֶפְצָן⁵⁴ וְיִטַּל, כְּדִין כָּל נִשְׁבַּע וְנוֹטַל; מִפְּנֵי⁵⁵ שֶׁבְּעַל הַבֵּית טְרוּד⁵⁶ בְּפוֹעֲלָיו⁵⁷, וְזֶה הַשְּׂכִיר נוֹשֵׂא נִפְשׁוֹ לָזֶה⁵⁸. אֶפְלוּ הָיָה הַשְּׂכִיר קָטָן - הַשְּׂכִיר נִשְׁבַּע וְנוֹטַל⁵⁹. שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים - מִתּוֹךְ שֶׁיִּכּוֹל⁶⁰ לומר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוִלָם וְלֹא שְׂכָרְתִּיךָ, נֶאֱמַן לומר: שְׂכָרְתִּיךָ וְנָתַתִּי לָךְ שְׂכָרְךָ⁶¹; וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת⁶² שְׁנֵתָן, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצֵת, כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת⁶³. הָיָה לוֹ עַד אֶחָד שְׂשָׁכָרוֹ - אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כָלוּם⁶⁴. וְכֵן אִם תִּבְעוּ אַחֵר זְמָנוֹ⁶⁵, אָף עַל**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתאימה למה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' טוען ונטען הל' יא: "ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר. . . הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן" (וראה במגיד משנה שמקיים נוסחת הספרים שגורסים "השכיר" וראה במל"מ שתמה עליו). (60) השוכר. (61) שבועות מה: (62) שבועה שחייבו חכמי הגמרא את הכופר בכל, ונשבע בלי נקיטת חפץ (ראה פי"א מהל' שבועות הל' יג). (63) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן התורה, וכופר הכל - היטת, ופטורים מלשלם. (64) ודינו כדין שכור שלא בעדים, שעד כאן לא עשו חכמים תקנה בשכיר אלא כשעצם השכירות ברור לנו, כגון שיש עדות גמורה בשני עדים ששכרו, אבל כשאין לו אלא עד אחד, שאין עדותו עדות מבררת והחלטית, אלא רק מחייבת את הצד שכנגד להכחיש העד בשבועה, לא עשו תקנה בשכיר יותר מאשר בכל טוען ונטען (ע"פ מגיד-משנה). (65) כגון שכיר יום אחר שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחר שעבר כל היום. (66) השוכר נאמן, חזקה אין בעל-הבית עובר על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו (בבא-מציעא קיג). (67) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו כל זמנו, וכמו שמבאר רבינו והולך. (68) כדין כופר בכל. (69) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר פרעתי אלא דחהו בלך ושוב (ע"פ סמ"ע סי' פט ס"ק יב). (70) כלומר, באורך זמן התביעה (סמ"ע שם, ס"ק יג). (71) אם לא תבעו כל ליל שלישי. (72) היינו י"ב שעות כאורך זמן התביעה. (73) פירוש, אחר שהפסיק לתבוע ביום ג' חזר ותבע בליל ד' וביומו (היינו כ"ד שעות). (74) לילו ויומו. וכן לעולם. ולמה אין נותנים לו שתי יממות, שהרי תבעו כל ליל ג' והיה מחוייב לשלם לו כל יום ג' ולא שילם? מפני שלא תבע לעת ערב, נמצא שהיה אז בחזקת פרוע, וכשתבעו בתחילת ליל ד' הועילה אמנם תביעה זו להאמינו שלא נפרע, אבל נחשבת כתביעה חדשה ונותנים לפועל זמן נגד אותה תביעה בלבד (ע"פ סמ"ע שם ס"ק יג, וראה 'פרישה' שם). וכן לעולם, כל זמן שהוא מתמיד בתביעתו - הוא נשבע ונוטל כנגד כל אותו זמן שתבע (כסף-משנה).

ז. בעל הבית אומר: שתיים קצצתי לך, והשכיר אומר: שלש קצצתי לי - לא תקנו חכמים שישבע השכיר פאן⁷⁵, אלא המוציא מחברו עליו הראיה⁷⁶. ואם לא הביא ראיה, אף על פי שפך נתן לו שתיים, או שאמר לו הילך⁷⁷ - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ. ודבר זה תקנת חכמים⁷⁸ הוא, כדי שלא ילך השכיר⁷⁹ בפחי נפש⁸⁰. במה דברים אמורים?⁸¹ בששכרו בעדים ולא ידעו במה פסק לו, ותבעו בזמנו; אבל אם שכרו שלא בעדים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלי לא קצץ לו אלא מה שפך נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו הילך, כדין כל הטענות⁸².

(75) כשהם חלוקים על סכום הקציצה, כמו שתיקנו כשהם

פי ששכרו בעדים⁶⁶ - המוציא מחברו עליו הראיה⁶⁷; ואם לא הביא ראיה - ישבע בעל הבית הסת⁶⁸. הביא ראיה שתבעו כל זמנו⁶⁹ - הרי זה נשבע ונוטל כל אותו היום של תביעה⁷⁰. כיצד? היה עושה עמו ביום שני עד הערב - זמנו כל ליל שלישי, וביום השלישי אינו נשבע ונוטל⁷¹; ואם הביא עדים שהיה תובעו כל ליל שלישי - הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי, אבל מליל רביעי והלאה - המוציא מחברו עליו הראיה⁷². וכן אם הביא עדים שהיה תובעו והולך עד יום חמישי⁷³ - הרי זה נשבע ונוטל כל יום חמישי⁷⁴.

(51) כל הלילה בשכיר יום, וכל היום בשכיר לילה, כמבואר למעלה הל' ב. (52) כולו או קצתו (שו"ע חושן-משפט סי' פט, א). (53) שבועות מד: כלומר, שתי תקנות הן: א. תיקנו שבועה בסכסוך שבין שכיר לשוכר; ב. השכיר הוא שנשבע ונוטל. ביאור הדברים: שמדין תורה, דין שכיר כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת נשבע וכופר הכל, כגון שטוען להד"ם או נתתיו לך - פטור (ראה פ"א טוען ונטען הל' ב, ג). וחכמים הם שתיקנו שבועה בשכיר כדי להפסיק דעתו של השכיר שלא ילך בפחי נפש (כמבואר להלן הלכה ז), ומיסוד הדין בעל-הבית נשבע ופטור, כדין כל הנשבעים שבתורה שהם נשבעים ואינם משלמים (שבועות מד:). אלא מפני שבעל-הבית טרוד הוא בפועלים (כמו שמבאר רבינו והולך) עקרו חכמים השבועה מבעל-הבית והעבירה לשכיר, והוא נשבע ונוטל אפילו כשהשוכר חייב שבועה מן התורה, כגון שהוא מודה במקצת (ראה שו"ע שם). (54) כשספר-תורה בידו (כמבואר בפ"א מהל' שבועות הלכה ח). כדין כל הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הלכה ב). ומקור הדברים בירושלמי פ"ז משבועות הל' ז. (55) כלומר, לפיכך עקרו השבועה מבעל-הבית והעבירה לשכיר. (56) והוא שוכר, וכסבור שנתן ולא נתן (שם מה). (57) והוא-הדין בפועל אחד, מפני שהוא טרוד בעסקיו. וכן אמרו בירושלמי שבועות (שם) "בעל הבית, ע"י שעסקיו מרובין תיקנו שבועה לשכיר" (ר"ן שם, והשווה פירוש רבינו במשנה, שם). (58) "ומדקדק בדבר יותר" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (59) דברי רבינו כפי הנוסחא שלפנינו, שהשכיר - אפילו הוא קטן נשבע ונוטל - הם דברי תימה, שהרי אמרו (שבועות לה:): "אין משביעין את הקטן" וכבר הסתייג מזה הראב"ד בהשגותיו וכתב "אין הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן". אולם הטור בסי' פט מעיד, שראה נוסחא אחרת בדברי רבינו וזו לשונה: "אפילו אם השכור קטן - נשבע ונוטל" (ובמגדל עוז מעיד שמצא נוסחא זו בספר מוגה בחתימת רבינו וכן הוא בקטעים מספר משנה תורה מכת"י רבינו, הוצאת אטלס) כלומר, השכיר נשבע ונוטל אפילו אם השוכר קטן הוא אין אומרים כאן: "אין נשבעין בטענת קטן" (כלשון רבינו למעלה פ"ב הל' ז), מפני שהשכיר, שהוא גדול, הוא התובע והוא הנשבע (וכ"כ הר"י מיגאש שבועות מב: ד"ה והיכא. וזוהי מתיישבת תמימה המשנה למלך, עיי"ש). ונוסחה זו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגלגלין עליו כָּלֵל⁹³, אֶלָּא נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא נִטַּל וְיִטַּל. וְלִכְּל הַנִּשְׁבָּעִין אֵין מְקִילִין⁹⁴, חוץ מן השכיר שֶׁמְקִילִין עָלָיו, וּפּוֹתְחִין לוֹ תַּחֲלָה וְאַחֲרָיִם לוֹ: אֵל תִּצְרַר עֲצָמָךְ, הַשֹּׁבַע וְטַל⁹⁵. אֶפְלוּ הִיָּה שְׂכָרוֹ פְּרוּטָה אַחַת⁹⁶, וּבַעַל הַבֵּית אֹמֵר נִתְּתִיהָ - לֹא יִטַּל אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטַל, אֶפְלוּ לֹא יִטְעַן אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת - לֹא יִטַּל אוֹתָהּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה⁹⁷.

92) שבועות מט: כרב הונא ורב חסדא, וכפירוש הר"ן שם בדעת הרי"ף. 93) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיב מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית (ראה פ"א מהל' טוען הל' יב), לפי שחסו על השוכר שלא ירתע וימנע עצמו מן השבועה (ראה ר"ן שם). 94) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש (ראה כסף-משנה, והשווה דברי רבינו בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י, ובכ"מ שם). 95) שם: "לפתוח לו", ומפרש רבינו לפתוח לו תחילה בשבועה (ר"ן שם). 96) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, ואין בית-דין נזקקין לתובע (פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו). 97) משמע דמפרוטה ומעלה נשבעים ונוטלים, וכפי דעת רבותיו של רבינו (שהביא רבינו בפ"ג מהל' טוען ונטען הל' ז) הנשבעים ונוטלים אינם צריכים טענת שתי מעין כסף, כפי הדרוש בשבועות מודה במקצת (ראה שם הל' א). אמנם צ"ע שהלא רבינו מביע דעתו (שם), ואומר "ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואח"כ ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול". וליישב הסתירה בדברי רבינו, אומר הכסף-משנה: "שאפשר לומר שאע"פ שלא נראה לרבינו דעת רבותיו. . . וגילה דעתו בפ"ה מהל' טוען, לא רצה לסמוך על עצמו לענין מעשה, ולפיכך פה סתם הדברים כדעת רבותיו" (וכמה תירוצים נאמרו בישוב הסתירה בדברי רבינו. ראה בכ"מ ובכסף-משנה ובלחם-משנה, ובש"ך סי' פט ס"ק ב).

~ יום חמישי י"ח אלול ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

א. הפועלים² שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ³ וְעֵדִין לֹא נִגְמְרָה מִלְּאֻכְתּוֹ⁴, פִּין בְּתַלְשׁוֹ⁵ פִּין בְּמַחְבֵּר, וְיִהְיוּ מַעֲשֵׂיהֶן גְּמִירַת הַמְּלָאכָה⁶ - הִרִי עַל פֶּעַל הַבֵּית מִצְוָה שְׁנֵינִית אוֹתָן לְאָכַל מִמָּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בּוֹ. שְׁנֵאָמֵר: כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רִעָךְ וְגו' ⁷, וְכָתוּב: כִּי תִבֵּא בְּקִמָּת רִעָךְ⁸. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁאֵין הַתְּנוּבָה⁹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשִׁכְרִי. וְכִי אֵלּוּ לֹא שְׂכָרוֹ, מִי הִתִּיר לוֹ שְׂכִיבָא בְּכֶרֶם רִעָה אוֹ בְּקִמָּה¹⁰ שָׁלוּ שֶׁלֹּא מְדַעְתּוּ¹¹

חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור (כמו שמבאר רבינו בסמוך). לפי שסכום הקציצה אין השוכר שוכח (שבועות מה:). 76) ואינו נאמן בשבועה. 77) שאינו חייב בשבועת מודה במקצת, כמבאר (בפרק א מהל' טוען ונטען ה"ג). 78) בכל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר והשוכר. 79) העני. 80) בלי ממון וגם בלי שבועה של בעל-הבית (ר"י מיגאש שם). 81) שהשוכר חייב שבועה בנקיטת חפץ. 82) שלא יהא דין סכסוך בקציצה, חמור מדין שכיר אומר לא נטלתי והשוכר אומר נתתי, שנתבאר לעיל (הל' ו) שבעל-הבית נשבע היסת בשכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו (ר"י מיגאש שם מ"ו, בד"ה מתקיף, והביאו המגיד-משנה).

ח. הַנּוֹתֵן טְלִיתוֹ⁸³ לְאֶמֶן, אֶמֶן אֹמֵר: שְׁתִּים קֶצֶצֶת לִי, וְהִלָּה אֹמֵר: לֹא קֶצֶצְתִּי אֶלָּא אַחַת, כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְלִית בְּיַד הָאֶמֶן, אִם יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָהּ בְּיָדוֹ⁸⁴ - הִרִי הָאֶמֶן נִשְׁבָּע בְּנָקִיטַת חֶפֶץ⁸⁵ וְנוֹטַל; וְיָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא⁸⁶ בְּשִׂכְרוֹ⁸⁷ עַד פְּדִי דְמִיָּה⁸⁸. וְאִם יֵצֵאת טְלִית מִתַּחַת יָדוֹ⁸⁹, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֲזָקָה וְאִינוּ יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהִיא לְקוּחָהּ בְּיָדוֹ⁹⁰ - הַמּוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - יִשְׁבַּע בַּעַל הַטְּלִית הָיֵסֶת, אוֹ שְׁבִיבָה הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמַקְצָת, בְּדִין כָּל הַטְּעָנוֹת, שֶׁאֵין זֶה בְּדִין הַשְּׂכִירִי⁹¹.

83) שבועות שם, וכשיטת הר"י מיגאש בחידושו. 84) כגון שהוא מסתיר הכלי - ומתוך שיכול לומר החזותי, נאמן לומר מכרתו לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי לתקן, כמו שיתבאר בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב. 85) ואע"ג שאילו אמר לקוחה היא בידי, לא היה נשבע אלא היסת. והטעם, לפי שאינו נשבע על עצמו של הכלי שהוא שלו, אלא על סכום הקציצה, לפיכך הרי זה נשבע ונוטל כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ע"פ דברי רבינו בפ"ג מהלכות מלוה ולוה הל' ג). 86) בכת"י תימן, חסרה המילה: שהיא. 87) בגובה הקציצה. 88) של הכלי, ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי והיא שלו, אבל למעלה מכדי דמיה - אין לו "מיגו". 89) שהחזירה לבעליה. 90) כגון שנראה הכלי בפני עדים (ראה טוען ונטען שם). 91) מוסב על זה שבעל הטלית נשבע היסת. כלומר, לפיכך אמרנו שבעל הטלית נשבע היסת ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבאר לעיל הל' ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר. וביאור הדברים: לפי שהשכיר מתפרנס מעבודתו יום יום, וחששו חכמים שלא יהיה לו מה לאכול בערב, ותיקנו שבועה על השוכר באומן - הקבלן - שאין פרנסתו תלויה על עבודת יום יום, לא תיקנו שבועה על בעל-הבית ונשבע היסת (ע"פ ב"י סי' פט). אמנם דברי רבינו כאן נוגדים דברי עצמו בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, שכתב שם: "הרי בעל-הבית נשבע בנקיטת חפץ (כלפי האומן) על הקציצה, כמו שביארנו בשכירות". ובהכרח צ"ל שטעות נזקקה באחד משני המקומות (מגיד-משנה).

ט. שְׂכִיר⁹² הֶבֶא לְהַשְׁבַּע - אֵין מַחְמִירִין עָלָיו, וְאֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במעשר, ברם הלשון "מה בין" שאומר רבינו, נראה שהשוני שיש בין תלוש למחומר הוא בנושא אחד, וזה כפירושנו, שלפירוש הלח"מ אין הנושאים שווים (עין 'מנחת חינוך' שם). וכן מוכח מדברי רבינו בפירוש המשנה (המובא להלן בהערה כ) שהכוונה על הפועל, ונכונות דפוס רומא. (15) כל עוד שהוא עוסק בבצירה או קצירה. (16) העובר בבציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו. (17) ינער את הענבים. ונראה, שאחר הניפוף מותר לו לאכול. (18) וחזור לגפן. (19) ומנפץ למקום אחר. (20) ב'טור' סי' שלו, הנוסחא: "אינו". (21) שזה הוא גמר עבודתו, רבינו מפרש מה שאמרו במשנה (פז). "העושה במחומר לקרקע בשעת גמר מלאכה", הכוונה - כשיגמור עבודתו - "ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו", כלומר: עבודתו, וכן ביאר בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול ואל כליל לא תתן" (דברים כג, כה), וקיבלנו בפירוש זה הכתוב: בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, אין אתה נותן לכליו של בעל הבית - אינך אוכל, ולפיכך אינו אוכל עד גמר מלאכה (היינו, אחר מילוי הסל), ושיהיה הדבר שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע, יש לו לאכול בשעת מלאכתו (עבודתו). ולמדנו זה (דין תלוש) מדקאמר רחמנא (שאמר הקב"ה): "לא תחסום שור בדישו". וכמו שאוכל שור בתלוש בשעת מלאכה (ומשתיגמר עבודתו אינו אוכל, ראה להלן פי"ג א) - כך יאכל הפועל". והשווה גם מה שכתב רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסו, ולהלן הל' ג. וכן אמרו במשנה (שם צא). לפי נוסחת הרי"ף: "ויכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה" (וראה השגת הראב"ד ובמגיד" משנה. וכפי הנראה לא ראו דברי רבינו בפירוש המשנה וב'ספר המצוות'). (22) כל פעולה לשמור על ממון חבירו מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבידה". (23) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר מילוי הסל. (24) שם צא: (25) שורה. (26) הגם שמצד הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו, נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם בזמן אכילה.

ג. המבטל²⁷ ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה²⁸ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: וחרמש לא תניף וגו'. מפי השמועה למדו²⁹, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה - לא יניף חרמש לאכילתו. וכן פל פיוצא בזה³⁰. וכן פועל שהוליד בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: ואל פליף לא תתן³¹. ואין לוקין על שני לאוין אלו³², שאם אכל או הוליד - חייב לשלם³³.

(27) ביטול קבע, שלא הותר אלא הפסק עראי (לח"מ). (28) כלומר, בעוד שהוא עוסק בבצירה. ובדפוס רומא, הנוסחא: "המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה". ולפי נוסחא זו, המדובר כאן בפועל האוכל קודם שיגמור עבודתו בלבד (עין לח"מ). (29) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא

אלא פך הוא אומר: כי תבא לרשות בעלים לעבודה - תאכל¹².

נקודות משיחות קודש ~

"הרי על בעל-הבית מצוה שניית אותן לאכל ממה שהן עושין בו".

ורוגמתו בעבודתם של ישראל בכרמו ובשדהו של הקב"ה שמניח להם לאכול, וזה כולל את כל צרכי האדם (שכולם נקראים בשם אכילה) כדי צרכם, הן בדברים המוכרחים לקיום האדם (העבודה בשדה) והן דברים של תענוג (עבודה בכרם).

(סה"ש תשנ"א ח"ב ע' 798 וה' 18
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) בבא-מציעא פז. (3) להוציא החולב וכיוצא בזה, כמבואר להלן הל' ד. (4) למעשר או לחלה, כמבואר להלן הל' ה. (5) שעבודתו בתלוש. (6) כלומר, עבודתם גומרת את המלאכה, שהדבר צריך לה. כגון קצירה ובצירה, להוציא המנכש בבצלים, כמבואר להלן הל' ד. (7) "ואכלת ענבים כנפשיך". (8) וגומר: "וקטפת מלילות בידך". פרשיות אלו נאמר באכילת פועל העושה במחומר, ובתלוש למדוהו (שם פט). ממה שנאמר בשור (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו". (9) "כי תבוא". (10) או בקמה. (11) ואפילו אם בא בכרם שלא מדעת בעלים, לבצור בעד שכר אכילת ענבים. (12) וכן תרגם אונקלוס: ארי תתגר (שם פז: צב). כרב וכרב כהנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב הל' ו' "כתיב כי תבוא בקמת רעך, יכול (יכול אתה לפרש) בשאר כל אדם הכתוב מדבר, תלמוד-לומר וחרמש לא תניף וגו' את שיש לו רשות להניף, ואיזה זה? זה הפועל".

ב. מה בין העושה בתלוש לעושה במחומר? שהעושה בתלוש - אוכל בדבר¹³ עד שלא נגמרה מלאכתו¹⁴, ומשתגמר מלאכתו - אסור לו לאכל; והעושה במחומר, כגון בוצר וקוצר - אינו אוכל¹⁵ אלא כשיגמור עבודתו. כגון¹⁶ שיבצר ויתן פסל עד שימלאנו, וינפץ¹⁷ הסל למקום אחר, ויחזור¹⁸ ויבצר וימלאנו¹⁹, ואינו²⁰ אוכל אלא עד אחר שימלא הסל²¹. אבל מפני השב אבדה²² לפעלים²³, אמרו חכמים²⁴: שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן²⁵ לאומן, ויבחיזרתן מן הגת²⁶, כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה כשהן מהלכין ואינן מבטלין.

(13) שהוא עושה בו. (14) מוסב על הפועל, כל זמן שהפועל הוא בעבודתו - אוכל, ובדפוס רומא (וכן ב'חינוך' מצוה תקעו) הנוסחא: "עבודתו" (ולפני הלחם-משנה היתה הנוסחא "מלאכתו", ופירש שהכוונה כאן על הפירות, כלומר, על עוד שלא באו הפירות לגמר מלאכה המחייבתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִדְּבָר שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ לְחַלָּה וּלְמַעֲשֹׂר.⁵⁷
נִתְפָּרֵסוּ⁵⁸ עֲגוּלֵיוֹ⁵⁹ וְנִתְפָּתְחוּ חֲבִיתָיו⁶⁰ [וְנִתְחַכּוּ
דְּלוּעֵיוֹ], וְשִׁכְרָן לְעִשּׂוֹת בִּהְיוֹ⁶¹ - הָרִי אֵלָיו לֹא יֵאָכְלוּ,
שֶׁהָרִי נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ וְנִקְבְּעוּ לְמַעֲשֹׂר⁶² וְהָרִי הֵן
טָבֵל⁶³. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן⁶⁴ - מַעֲשֹׂר וּמֵאֲכִילָן⁶⁵. אֵין
הַפּוֹעֵלִים אוֹכְלִין בְּשֵׁל הַקֹּדֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר: בְּכֶרֶם
רָעָה⁶⁶.

(46) המפריד. (47) כבושים. (48) תאנים יבשות.
(49) משעה שכבשם ודשם, כמבואר בפ"ג מהל' מעשר הל'
טז. (50) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. (51) צ"ל
שעשר (משנה-למלך). כלומר, שנגמרה מלאכתו למעשר
ועישרן בעל-הבית (כי אם לא נעשו והן טבל - אין הפועל
אוכל בהן מן התורה, אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתו
לחלה, שדבר האסור לא זיכתה תורה. 'מנחת חינוך' מצוה
תקצו). (52) לברור. (53) לנפותם. (54) שאין העיסה
מתחייבת בחלה אלא משתתגלגל. פירוש, יתערב המים
בקמח, כמבואר בפ"ח מהל' ביכורים הל' ד. (55) לאחר
הגלגול. (56) "עורך, וטח פניה" (לשון רש"י שם).
(57) בחיטים והדומה להן המחוייבים בחלה או למעשר
בלבד בדברים שאין בהם חיוב חלה. שם פט. ורכינא:
"כרוך ותני, דיש (פירוש, נאמר בתורה דיש) - מה דיש
מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל
אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה -
פועל אוכל בו". כלומר: שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג
בו, אם למעשר בלבד נוהג בו - למעשר, אם לחלה - לחלה
(כפירש"י שם). (58) נתפרדו. (59) עיגולים של דבלה,
תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה. (60) של יין.
(61) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר.
(62) משעה שיחלק בעיגולים ושלה הזגים והחרצנים מעל פי
החבית, כמבואר בפ"ג מהלכות מעשר הל' יד, טז.
(63) ודבר האסור לא זיכתה תורה (עיין משנה-למלך,
וב'מנחת חינוך' מצוה תקצו). (64) שכבר נקבעו למעשר.
(65) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת
הדריסה בעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים
והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם
למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך
מעשר ומאכילם (מגיד-משנה). (66) "רעך" ולא של הקדש
(שם פז:).

ז. שִׁכְרָה פּוֹעֵלִין לְעִשּׂוֹת בְּנִטְעָ רִבְעֵי שָׁלוֹ - הָרִי אֵלָיו
לֹא יֵאָכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם⁶⁸ - פּוֹדָה וּמֵאֲכִילָן⁶⁹.

(67) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים
אלא בירושלים או פודה הפירות ומעלה הדמים לירושלים,
כמבואר בפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד.
(68) שהם של נטע רבעי. (69) שהרי זה כמקח טעות,
שאלמלי הודיעם - שמא לא היו נשכרים (שם צב:).

ח. הַקּוֹצֵר וְהָדֵשׁ וְהַזֹּהֵר וְהַבּוֹרֵר וְהַמוֹסֵק⁷⁰ וְהַבּוֹצֵר
וְהַדּוֹרֵךְ⁷¹ וְכָל פּוֹדָה בְּמִלְאכּוֹת אֵלָיו - הָרִי הֵם
אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה⁷².

נתיף: בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך ('ספרי'
דברים פרשת כי-תצא, רסו), כלומר בשעת הקציר, לא
תקצור לעצמך (מלשון רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסו).
(30) בכל מחובר לקרקע, בבבא-מציעא פז: דרשו: "חרמש"
לרבות כל בעלי חרמש (פירוש, כל דבר הנקצר בחרמש),
"קמה" לרבות כל בעלי קמה (פירוש, כל דבר העומד
בקומה בארץ, ואע"פ שאינו נקצר בחרמש, כגון קיטנית.
ראה 'ספר המצוות' שם). (31) לא זיכתה תורה אלא
לאכילת הפועל עצמו ובשעה שהוא עושה, ולא להוליך
בכליו (ראה ב"מ צב. ולהלן הל' יג). (32) "וחרמש לא
נתיף" ו"ואל כליך לא תתן". (33) וכל המשלם - אינו
לוקח (מכות טז:).

ד. הַחוֹלֵב³⁴ וְהַמַּחְבֵּץ³⁵ וְהַמִּגְבֵּץ³⁶ - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי
שְׁאִינֶן גִּידוּלִי קָרְקַע³⁷. הַמִּנְפֵּשׁ בְּבָצִילִים וּבְשׁוּמִין, אֵף
עַל פִּי שְׁתוּלָשִׁין קִטְנִים³⁸ מִבֵּין הַגִּדּוּלִים³⁹, וְכָל
פְּיוֹצָא בִּזָּה - אֵינוֹ אוֹכֵל⁴⁰, מִפְּנֵי שְׁאִין מַעֲשִׂיהֶם גָּמַר
מִלֵּאכָה⁴¹. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שׁוּמִרֵי גִנוֹת וּפְרָדִיסִים⁴²
וְכָל דָּבָר הַמַּחְבֵּר, בְּמִקְשָׁאוֹת⁴³ וְהַמְדַלְעוֹת⁴⁴, שְׁאִין
אוֹכְלִין כָּלֵל⁴⁵.

(34) ב"מ פט. (35) עושה חמאה. (36) עושה גבינה.
(37) שם דרשו: "מה דיש, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל
בו. . . יצא החולב והמחבץ והמגבץ שאין גידולי קרקע
ואין פועל אוכל בו". (38) "בצילים שמסתרסים ולא יהו
גסים לעולם, וקורים אותם בלע"ז ציביש" (לשון רש"י שם).
(39) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (40) אפילו
מן הקטנים, הגם שיש כאן נתינה בכליו של בעל הבית,
ואמרו (שם פז:): "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית
- אתה אוכל". (41) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון
הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר
מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף
מן הקטנים. שם פט: "מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר
מלאכה פועל אוכל בו וכו' יצא המנכש בשומים ובבצילים
. . . אע"פ דקא משליף קטיני מביני אלימ"י" (ששולף קטנים
מבין הגדולים). (42) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם
מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל
באכילה, כמבואר להלן (הל' ח) "שהשומר אינו כעושה
מעשה" (משנה, שם צג). (43) שדה קישואים. (44) שדה
דלועים. (45) לא מן התורה ולא מצד מנהג (בגמרא:
הלכות מדינה), שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג,
כגון שומרי תלוש כמבואר להלן (הל' ח), לעומת זה -
שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל (שם, כשמואל).

ה. הַבּוֹדֵל⁴⁶ בְּתַמְרִים⁴⁷ וּבְגִרְוֹת⁴⁸ - אֵינוֹ אוֹכֵל,
מִפְּנֵי שְׁנִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ לְמַעֲשֹׂר⁴⁹. הַעוֹשֶׂה בְּחִטִּים
וְכִיּוֹצֵא בִּהְיוֹ⁵⁰ אַחֵר שֶׁעֲשׂוֹ⁵¹, כְּגוֹן שֶׁשִׁכְרָן לְבֹרֵר⁵²
צִירוֹת אוֹ לְנִפְחֵ⁵³ אוֹתָן אוֹ לְטָחֵן - הָרִי אֵלָיו
אוֹכְלִין, שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ לְחַלָּה⁵⁴. אֲבָל
הַלֵּשׁ⁵⁵ וְהַמִּקְטֵף⁵⁶ וְהַאֹפֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי
שְׁנִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ לְחַלָּה, וְאֵין הַפּוֹעֵל אוֹכֵל אֲלָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכבר ביאר בהל' מעשר (מגיד-משנה). (86) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים. (87) "ואכלת, ולא מוצץ" (שם פז:). (88) וכל-שכן הפועל עצמו, שהרי הוא בטל ממלאכה בשעה שהוא מהבהב (גמרא שם פט:). (89) "שהאור ממתק טעמו" (רש"י שם). (90) רבינו מסמך דין זה על מה שאמרו שם פז: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". כלומר, לא אכילה עם דבר אחר ולא אכילה ע"י הוספת הכשר בגוף הפרי, אלא ענבים כמות שהן (אבן-האזל). (91) כגון שבליים, שלא יבהבן אור.

יא. אסור לפועל לאכל ממה שהוא אוכל אכילה גסה; ⁹²; **שנאמר:** **כַּנְפֶּשֶׁף שִׁבְעָה** ⁹³. **ומתיר** ⁹⁴ **לו למנוע את עצמו** ⁹⁵ **עד מקום היפות** ⁹⁶ **ואוכל** ⁹⁷. **ויש לו לאכל קשות** ⁹⁸ **אפלו בדינר, וכותבת** ⁹⁹ **אפלו בדינר, אף על פי ששכרו במעה כסף** ¹⁰⁰; **שנאמר:** **כַּנְפֶּשֶׁף שִׁבְעָה** ¹⁰¹. **אבל מלמדן את האדם שלא יהיה רעבתן, ויהיה סתם את הפתח בפניו** ¹⁰². **היה משימר ארבע או חמש ערמות** ¹⁰³ **- לא ימלא פרסו מאחת מהן, אלא אוכל** ¹⁰⁴ **מכל אחת ואחת לפי חשבון** ¹⁰⁵.

(92) אכילה מרובה יתר על שבעו. (93) בגמרא שם, דרשו: "שבע, ולא אכילה גסה". (94) שם צא: (95) מאכילה - כשהוא עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים. (96) עד הגיעו לעשות במקום היפים. (97) כל שבעו מהם, כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעו שמוטר לאכול - בין היפים והרעים לפי חשבון, זאת-אומרת שיאכל מאלה ומאלה חלק מתאים לשיעור העבודה בהם, אלא אוכל כל שבעו ממה שהוא חפץ. (98) קישואים. (99) תמרים. (100) שהוא ששית מדינר, ששש מעות כסף יש בדינר (כחכמים במשנה, שם צב:). (101) ב'ספרי' דברים (רסו): וחכמים אומרים: "שבעך" - מלמד שאוכל פועל יותר משכרו. כלומר, גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור שביעתו בלא שיעור שכרו. (102) שימנעו מלשכרו (במשנה, שם). (103) של ארבעה או חמשה אנשים. (104) שיעור שבעו. (105) ב"מ צא.

יב. הפועלים שלא הלכו שתי וערב בגת ¹⁰⁶ **- אוכלין ענבים ואין שותין יין, שעדיין אינן עושין אלא בענבים בלבד** ¹⁰⁷. **ומשידרכו בגת ויהלכו בה שתי וערב - יש להן לאכל מן הענבים ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין בענבים וביין** ¹⁰⁸.

(106) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים ברגליהם על הגת, ועד שלא הלכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין מלאכתם ניכרת ביין אלא בענבים. (107) ואין הפועל אוכל אלא מהמין שהוא עושה בו, כמבאר למעלה (הלכה י'). (108) שם צא:

יג. פועל שאמר: **תנו לי לאשתי ובני מה שאני אוכל** ¹⁰⁹, **או שאמר:** **הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכל** ¹¹⁰ **לאשתי ובני - אין שומעין לו; שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו** ¹¹¹. **אפלו נזיר** ¹¹² **שהיה**

(70) בזיתים. (71) בענבים. (72) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשה או לחלה.

ט. שומרי גתות ⁷³ **וערמות** ⁷⁴ **וכל דבר התלוש** ⁷⁵ **מן הקרקע שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשה - אוכלין מהלכות מדינה** ⁷⁶; **שהשומר אינו עושה מעשה** ⁷⁷. **אבל אם עשה באיכריו, בין בדיני בין ברגליו, אפלו בכתפיו - הרי זה אוכל מן התורה** ⁷⁸.

(73) גתי יין. (74) תבואה. (75) שבדבר המחובר, כבר נתבאר למעלה (הל' ד) שאין אוכלים כלל. (76) מצד המנהג שכבר נהגו כן, ולא מן התורה. (77) ומשום כך אין אכילתם מן התורה (שם, כשמואל). (78) שנאמר "כי תבא בכרם רעך" (ולא נאמר "כי תבא לבצור בכרם רעך" - תי"ט) משמע "בכל מאי דעביר" ואפילו בכתפיו (שם צא: כדברי תנא-קמא).

י. היה עושה בתאנים - לא יאכל בענבים ⁷⁹, **בענבים - לא יאכל בתאנים; שנאמר:** **בכרם ואכלת ענבים** ⁸⁰. **והעושה בגפן זו - אינו אוכל בגפן אחרת** ⁸¹. **ולא יאכל ענבים ודבר אחר** ⁸². **ולא יאכל בפת ולא במלח** ⁸³. **ואם קצץ עם בעל הבית על שיעור מה שילאכל** ⁸⁴ **- אוכל אותו בין במלח בין בפת בין בכל דבר שירצה** ⁸⁵. **אסור לפועל למצו** ⁸⁶ **בענבים; שנאמר:** **ואכלת ענבים** ⁸⁷. **ולא יהיו בניו או אשתו** ⁸⁸ **מהבהבין לו השבלין באור** ⁸⁹; **שנאמר:** **ואכלת ענבים כנפסף - ענבים כמות שהן** ⁹⁰. **וכן כל פיוצא בזה** ⁹¹.

(79) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים. וכן להיפך ('טור' סי' שלז). (80) "וכי אין אנו יודעים שאין בכרם לוכל (לאכול) אלא ענבים, מה תלמוד-לומר "ואכלת ענבים"? אלא מיכן (מכאן) שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים" (ירושלמי מעשרות פ"ב הל' ז. 'ספרי' דברים, רסו). (81) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו, "שממה שאתה נותן לכליו של בעל-הבית - בעינן, והא ליכא" (בבלי בבא-מציעא צא:). (82) שלא יאכל מן הענבים הרבה. שם פז: דרשו: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". (83) שם פט: "למתקן שיאכל הרבה" (לשון רש"י פז:). (84) שקצץ לאכול עד שיעור מסוים ולא יותר (רבינו פ"ה מהל' מעשר הל' יא, ע"פ פירוש הר"ח, כפי שהובא ב'תוספות' ב"מ פט: בד"ה קצץ). (85) שהרי לא יאכל יותר מהכמות שקצץ (שם פט:), ובפ"ה מהל' מעשר הל' יא נתבאר שהפועל חייב לעשר אם הוא אוכלם שמים שמים. וז"ל רבינו שם: "קצץ, אוכל אחת אחת. ואם צירף (כלומר, שאוכלם שמים שמים) חייב לעשר, הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח, שאם צירף נקבע (למעשה)", ולא הזכיר רבינו דין זה כאן, לפי שהוא דן כאן בזכות הפועל לאכילה בלבד בענינים הנוגעים ליחסו עם בעל-הבית, ולא בדיני מעשר. וסמך בזה על מה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. כֹּל הַמוֹנֵעַ הַהֶהָמָה מִלְאֲכָל בִּשְׁעַת מְלֶאכֶתָּהּ⁷ - לֹקָה; שְׁנֵאמַר: לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כֹּל מִיָּנִי בְּהֶמָּה וְחֶזֶק⁸, בֵּין טֹמְאִין בֵּין טְהוֹרִין, וְאֶחָד הַדִּישָׁה וְאֶחָד כֹּל שְׁאֵר הַמְּלָאכוֹת שֶׁל גְּדוּלֵי קֶרֶקֶץ⁹, וְלֹא נֶאמַר שׁוֹר בְּדִישׁוֹ אֲלֵא בַּהֲרָה¹⁰. וְהַחוֹסֶם אֶת הַפּוֹעֵל¹¹ - פְּטוּר¹². אֶחָד הַחוֹסֶם אוֹתָהּ בִּשְׁעַת מְלָאכָה¹³ וְאֶחָד הַחוֹסֶם אוֹתָהּ מִקֶּדֶם וְעִשָּׂה כָּה מְלָאכָה וְהִיא חֲסוּמָה¹⁴, אִפְּלוּ חֲסָמָה בְּקוּל¹⁵ - לֹקָה¹⁶. שֹׁכֵר בְּהֶמָּה וְחֲסָמָה וְדָשׁ בָּהּ - לֹקָה, וּמִשְׁלָם¹⁷ לְבָעָלִים¹⁸ אֲרֻבָּעָה קֶבֶץ לְפָרָה וּשְׁלוּשָׁה קֶבֶץ לַחֲמֹר¹⁹; שֶׁמִּשְׁעַת מְשִׁיכָה נִתְחַיֵּב בְּמוֹנוֹתֶיהָ, וְאִינוּ חַיֵּב מִלְּקוֹת עַד שֶׁיִּדְּוֹשׁ בָּהּ חֲסוּמָה²⁰.

(7) כגון "שתדוש בגורן או שתישא תבן על גבה ממקום למקום" (לשון רבינו בספר המצוות לאוויין ר"ט, וראה מגיד משנה בהלכה א). (8) בבא קמא נד: (9) סיפרי דברים, רפ, ועיין בבא מציעא פט. (10) רגיל להיות, זאת אומרת מצוי הוא השימוש בשור לעבודה, ומשתמשים בו בדרך כלל לדישת תבואה. (11) לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם, כמבואר למעלה בפרק י"ב. (12) בבא מציעא פח: "כנפשו" (כן נאמר בפועל ואכלת ענבים כנפשו) כנפשו של פועל, מה נפשו (ברצונו) אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו (חסמו בעל הבית בעל כורחו) פטור. וכתב הטור (סימן שלז) "ודווקא לעניין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא איכא אם חסמו בעל כורחו". (13) בשעה שהיא כבר במלאכה. (14) שם ז: "בשעת דישא לא תהא חסימה". (15) "כשהייתה שוחה לאכול היה גוער בה" (לשון רש"י שם). (16) אף על פי שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקימת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת כשהיא דשה (כרבי יוחנן שם. ראה תוספות דיבור המתחיל רבי יוחנן). ואין מכאן סתירה למה שמתבאר מדברי רבינו (בפרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב) שאין לוקין על עקימת שפתיים שלא אמרו אין לוקין אלא בדיבור שאינו בא לכלל מעשה (מגיד משנה). (17) שם צא. (18) בעד כל יום ויום. (19) כך שיערו חכמים כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. (20) כלומר, משום כך אין לפטור מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלם (כתובות לג), לפי שחיוב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתייבב כבר במונוניה לפני שבא לכלל חיוב מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה (שם צא).

ג. וְשִׁרְאֵל²¹ הִדָּשׁ בִּפְרָתוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים²² - עוֹבֵר מִשּׁוּם כֹּל תַּחֲסֹם²³. וְהָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים הִדָּשׁ בִּפְרָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל²⁴ - אִינוּ עוֹבֵר מִשּׁוּם כֹּל תַּחֲסֹם²⁵. אָמַר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים: חֲסֹם פְּרָתִי וְדוֹשׁ בָּהּ²⁶; יֵשֵׁב לָהּ קוֹץ²⁷ בִּפְיָהּ וְדָשׁ בָּהּ, וְהָרִי אֵינָה אוֹכֶלֶת; הַרְבִּיץ לָהּ

עוֹשָׂה בְּעֵנָבִים, וְאָמַר: תָּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנִי - אֵין שׁוֹמְעִין¹³⁴.

(109) המגיע לי בזכותי לאכול. (110) כלומר, מזה שכבר הם בידי וזכיתיה בו (עייין 'טור' סי' שלז). (111) "מה שהוא לועס ואוכל, אין לו כח ליתן כלום" (לשון ה'תוספות' שם צב. בד"ה אי אמרת) שהפועל משל שמים הוא אוכל, ולא משלו (ספק בגמ' שם, ופסק רבינו שמשל שמים הוא אוכל) כלומר, זכותו של הפועל לאכול הפירות אינה הופכת לתנאי בשכירות שיהיה דינה כתוספת שכר וכקנינו, ומתוך כך יוכל להעביר זכותו לאשתו ולבניו, אלא משל שמים הוא אוכל שזיכתה לו התורה ולא זיכתה אלא לפועל עצמו. (112) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן לאשתו ולבניו - יפסיד. (113) שם. שלא זיכתה התורה אלא לפועל עצמו, וכשאנו ראו לאכול - איבד זכותו.

יד. פּוֹעֵל שֶׁהִיָּה עוֹשָׂה¹¹⁴ הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְעַבְדּוֹ¹¹⁵, וְהַתָּנָה עִם בְּעַל הַבֵּית שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ¹¹⁶ מִמָּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין, לֹא הוּא וְלֹא הֵם - הָרִי אֵלֹ אוֹכֵלִין¹¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹¹⁸? בְּגְדוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת וְהָרִי מִחֲלוּ; אֲבָל קִטְנִים¹¹⁹ - אֵינוּ יָכוֹל לְפַסֵּק עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ; שְׂאִינָן אוֹכֵלִין מִשְׁלַ אֲבִיהֶן¹²⁰ אוּ מִשְׁלַ אֲדוֹנֵיהֶם¹²¹, אֲלֵא מִשְׁלַ שְׁמִים¹²².

(114) שנשכר. (115) הכנענים. (116) תמורת כסף - ובידיעתם. (117) שהרי מחלו. (118) שהוא מתנה על אכילתם. (119) שאין בהם דעת ואינם בני מחילה. (120) הבנים. (121) העבדים. (122) והתורה לא זיכתה אלא לפועל עצמו ולא לאביו או לאדוניו, ולפיכך אינו יכול לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על זכותם שזיכתה להם התורה (שם צב: צג).

~ יום שישי י"ט אלול ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) מבאר שבהמה אוכלת במה שהיא עושה כמו שנאמר בתורה "לא תחסום שור בדישו".

א. הַבְּהֶמָּה אוֹכֶלֶת כֹּל זֶמַן שֶׁהִיא עוֹשָׂה בְּגְדוּלֵי קֶרֶקֶץ², בֵּין בְּמִחְבֵּר בֵּין בְּתִלוּשׁ³. וְאוֹכֶלֶת מִמִּשְׁאָוִי שֶׁעַל גִּבָּהּ עַד שֶׁתִּהְיֶה פּוֹרֶקֶת⁴. וּבִלְבֹד שֶׁלֹּא יִטַּל⁵ בִּידּוֹ וַיֵּאָכְלָהּ⁶.

(2) בבא מציעא פח: (3) כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין, שנתבאר למעלה בפרק י"ב הלכה א והלכה ב. (4) מפורקת, ולאחר שפרקה אינה אוכלת, שאין הבהמה אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. (5) החמר. (6) שם צב. אכילת שור בתלוש למדנו מהכתוב (דברים כה, ד): "לא תחסום" ולא הזהירה תורה אלא על החסימה, ולא התירה להאכילה בידיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על התבואה לא למגמת דیشه, אלא לפי שעיוותו דרכם ועלו על התבואה (ריטב"א בשיטה מקובצת בבא מציעא פט:). (42) שם פט: צ. "פרות המרכסות בתבואה והדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום בל תחסום" ומפרש רבינו "מרכסות" הוא מלשון "והרכסים לבקעה" (ישעיה מ, ד) שפירושו (לפי הרב אברהם בן עזרא שם) מקום מעוות, וכן אמרו בירושלמי (תרומות פרק ט הלכה א) "בדישו" ולא בדרכו. כלומר, לא דרך הליכתה (מגיד משנה בשם הרמב"ן). (43) שלא יאמרו, שהוא דש בפרה חסומה. ובפרות המהלכות אין צריך לכך שהלא אינם לשם דیشه שם (לחם משנה). (44) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה והיא אוכלת ממנה שבתוכו (שם).

ה. הדש במעשר שני של דמאי⁴⁵ ובתרומת מעשר של דמאי ובגדולי תרומה⁴⁶ - עובר משום בל תחסום⁴⁷.

(45) תבואת עמי הארץ שספק לנו אם הפריש ממנה מעשרות וגזרו חכמים להפריש ממנה תרומת מעשר ומעשר שני כמבואר בפרק ט מהלכות מעשר הלכה א"ב. דמאי, מלה מורכבת: "דא מאי" כלומר, פירות אלו מה הם? מעושרים או לא? (רבינו בפירושו המשנה ברכות פרק ז משנה א). (46) שזרע תרומה, וגזרו חכמים עליהם שיהיו אסורים לזרים כתרומה, כמבואר בפרק י"א מהלכות תרומה הלכה כא. (47) שם צ. לפי שמדברי תורה, חולין גמורים הם. ורבינו שם בהלכה כח בדין דש בגדולי תרומה מוסיף: "וכיצד יעשה? (לקיים דבר תורה שלא יחסום וגם גזירת חכמים שלא להאכיל) תולה כפיפות בצוואר הבהמה ונותן לתוכן מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה". [בשיטה מקובצת מפרש שנותן כדי שיעור אכילתם דהיינו ארבעה קבים לפרה ושלושה לחמור (כמו שנתבאר למעלה הלכה ב)] ומה שכתב רבינו בהלכה ד: "מביא מעט מאותו המין", היינו, דווקא בדש בתרומה וודאית, שמותר לחסום ותולה הכפיפה משום מראית עין ומשם כך אינו מחוייב להאכיל את הפרה כדי אכילתה (וראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ח).

ו. רשאי⁴⁸ בעל הפרה⁴⁹ להרעוב פרתו ולסגפה, כדי שתאכל הרבה מן הדיש; ורשאי⁵⁰ השוכר להאכילה פקיעי עמיר⁵¹, כדי שלא תאכל הרבה מן הדיש. פיוצא בו: רשאי בעל הבית להשקות פועלים זין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה; ורשאי⁵² פועלין לטבל פתן בציר⁵³, כדי שילאכלו ענבים הרבה⁵⁴. אכל אין הפועל⁵⁵ רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשקיר עצמו ביום, או לרדש בפרתו ערבית ולהשקירה שחרית. ולא יהיה מרעוב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו⁵⁶ לבניו, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית; שהרי תשש כחו ותחלש דעתו, ולא יעשה מלאכה בכת.

ארי²⁸ מבחון, או שהרביץ בנה מבחון²⁹; הרי שצמאה ואינו משקה אותה³⁰; פרס עור על גבי הדיש³¹ כדי שלא תאכל - כל זה ופיוצא בו אסור, ואינו לוקה³². הנה הדבר שהיא עושה בו רע לבני מעיה ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל מזה מתרזת - מתר למנעה; שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה³³, והרי אינה נהנית³⁴.

(21) שם צ. (22) ואפילו התבואה של האיני יהודי. (23) שלא תחסום שור בדישו, סתמא נאמר, בכל שור ודישה שהיא (סמ"ע שלח סעיף קטן יא). (24) על פי הוראתו של הישראל. (25) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל. אך אם התבואה של ישראל אסור ואינו לוקה כמו שמבאר רבינו בסמוך. (26) דישתי, זאת אומרת בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה, שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם, כשם שאמרו לעניין שבת "אמירה לנכרי שבות" (שם). (27) מאליו - אבל הושיב לה קוץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור (גמרא שם). (28) ולאיתמו אינה אוכלת. בגמרא שלפנינו כתוב: "הרביץ לה חסימה מעלייתה (מעולה) היא? אלא רבץ לה ארי מבחון". והכסף משנה מסתמך על גירסא זו ומתקן הגירסא כאן "רבץ" במקום "הרביץ". וגם הלחם משנה דעתו נוטה לתקן כך. (29) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. ואין בזה משום מעשה חסימה גמורה כמו בהרביץ ארי, משום שאינה נמנעת לגמרי מלאכול, אלא ממעטת באכילתה (תוספות שם דיבור המתחיל עמד). (30) ומחמת הצומאן אינה אוכלת. (31) "ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה (האם זה נקרא) בדישו או לא" (רש"י שם). (32) שורת שאלות בגמרא (שם) שלא נפתרו, ולפיכך פסק רבינו - אסור ואינו לוקה. (33) ולתועלתה. (34) אם תאכל.

ד. פרה³⁵ של ישראל שהיה פהן דש בה³⁶ בתרומה³⁷ ובתרומת מעשר של ודאי³⁸, וכן פרות הדשות במעשר שני³⁹, ופרות⁴⁰ המהלכות על התבואה לפי שריט⁴¹ להן הדרך - אינו עובר עליהן משום בל תחסום⁴². אכל מפני מראית העין⁴³, אם היו דשות בתרומה ומעשר שני - מביא מעט מאותו המין ותולה להן בקרסטלין⁴⁴ שפפיהן.

(35) שם צ. (36) חסומה. (37) כגון שהקדימו וקראו שם תרומה ומעשר בעודם שיבולים (רש"י שם). (38) של טבל וודאי, שאסור להאכיל פרת ישראל מהן, כמבואר בפרק ט מהלכות תרומות הלכה ח: "כהן ששכר בהמת ישראל אף על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנה תרומה מפני שאינה קניין כספו". (39) שם, שהוא ממון גבוה (כמבואר בפרק ג מהלכות מעשר שני הלכה יז) ואין אני קורא בו "בדישו". (40) שהן חסומות. (41) עיוות, עיקום מלשון הכתוב (במדבר כב, לב) כי ירט הדרך לנגדי (וכפירוש הרב אברהם בן עזרא שם) כלומר פרות המהלכות בדרך ודורסות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש כ' אלול - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטוב והמטיב. (60) הפועל כלל (וכן הוא כולל את הברכה השלישית בתוך השנייה) כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית (ברכות טז. פרק ב מהלכות ברכות הלכה ב). סליקו להו הלכות שְׁכִירוֹת

~ שבת קודש כ' אלול ~

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצות עשה. ראשונה - דין השואלים. שניה - דין שומרי חנם. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין שואל.

א. השואל² פלים או בהמה וכיוצא בהן משאָר מטלטלין מחברו, ואֶבֶד או נָגֵב, אֶפְלוּ נֶאֱנַס אֲנִס גדול³, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַבְּהֵמָה או נִשְׁבְּתָה או מָתָה - חֵיב לְשַׁלֵּם הַכֹּל; שְׁנֵאמַר: וְכִי יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְגו' וְנִשְׁבַּר או מָתָה, בְּעָלָיו אֵין עֲמֹ שְׁלֹם יִשְׁלֹם. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁנֶּאֱמַר שְׁלֹם בְּשַׁעַת מְלָאכָה; אֲבָל אִם שָׁאֵל בְּהֵמָה מִחֲבֵרוֹ לְחֹרֶשׁ בָּהּ, וּמָתָה כְּשֶׁהִיא חוֹרֶשֶׁת - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴. אֲבָל אִם מָתָה קָדָם שֶׁיִּחְרֹשׁ בָּהּ או אַחֵר שֶׁיִּחְרֹשׁ בָּהּ, או שֶׁרָכַב עָלֶיהָ⁵ או דָּשׁ בָּהּ וּמָתָה כְּשֶׁהִיא דָּשָׁה או בְּשַׁעַת רְכִיבָה - הָרִי זֶה חֵיב לְשַׁלֵּם⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכֵן הַשְׁוֹאֵל בְּהֵמָה מִחֲבֵרוֹ לִילָף בָּהּ לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וּמָתָה תַּחֲתִיו⁸ בְּאוֹתָהּ הִדְרָךְ; או שֶׁשָּׁאֵל דְּלִי לְמִלְאָת בּוֹ, וְנִקְרַע בְּבוֹר בְּשַׁעַת מְלוֹי; או שֶׁשָּׁאֵל קָרְדָם לְפָצֵל בּוֹ עֲצִים, וְנִשְׁבַּר בְּעַת שֶׁפָּצֵל בּוֹ מִחֲמַת הַבְּקוּעִי⁹; וְכָל פְּיוּצָא בְּזֶה - הָרִי זֶה פְּטוּר. שְׁלֹם שָׁאֵל אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה זו, וְהָרִי לֹא שָׁנָה.

(2) משנה בבא מציעא צג. "שואל משלם את הכל". (3) שאין ביד השואל למונעו. (4) רבינו מחלק כאן בין מתה בשעת מלאכה, לבין שלא בשעת מלאכה. ותמהו עליו הרמב"ן והרשב"א, שהרי לא מצאנו בגמרא הבדל כזה, אלא הבדילו (שם צו:). בין מתה מחמת מלאכה ובין לא מחמת מלאכה, ודחו דברי רבינו מהלכה (מגיד-משנה). [והריב"ש בתשובותיו סי' תקג מברר שיטת רבינו, ואומר שלא נטה כלל מההלכה שנאמרה בפירוש בגמרא שם, שמתה מחמת מלאכה פטור, ושלא מחמת מלאכה חייב, אלא שהוא מוסיף ומבאר כיצד אנו יודעים שהמלאכה גרמה למיתת הבהמה, ומלמדנו, שאם מתה בשעת המלאכה יש לתלות שמחמת המלאכה מתה, אע"פ שלא ראינו שנתייגעה, ואם מתה בשעת מלאכה - אין תולין במלאכה ואע"פ שנתייגעה (דברי הריב"ש מובאים כאן בכסף-משנה ובלחם-משנה, ונפלה שם טעות בציון מספר הסימן. והנכון כמו שכתבנו). ורוב הפוסקים חולקים על רבינו בזה, ודעתם

~ נקודות משיחות קודש ~

"אֲבָל אֵין הַפּוֹעֵל רִשְׁאִי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתוֹ בְּלִילָה וּלְחַשְׁבִּיר עֲצָמוּ בַּיּוֹם... שֶׁהָרִי תִשָּׁשׁ כִּחוֹ וְתִחַלֵּשׁ דַּעְתּוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּכַח". ובהלכה ז' כתב: "...שלא יגזול את בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה... כו' וכן חייב לעבוד בכל כוחו".

ויש לומר שלשיטת הרמב"ם הם שני דינים שונים, ולכן חילקם לשתי הלכות. הראשון, הוא דין בחפצא של העבודה שאם יעשנה בחלישות כח ובתשישות הגוף יחסר בגוף המלאכה שעליו לעשות. אבל הדין השני אינו מדבר בפועל תשוש אלא בא להדגיש שצריך לעבוד בכל כוחו מצד התחייבותו האישית של הפועל כלפי בעל הבית, ועניין זה נוגע פחות לחפצא של המלאכה ויותר לחיוב הגברא, והוא עניין שבין הפועל לבעל הבית, ולא בחפצא של גוף המלאכה עצמה.

מה שאין-כן האדמו"ר הזקן בשו"ע שלו חיבר את שני הדינים "אין הפועל רשאי כו'" ו"כדרך שבעל הבית מוזהר, כך העני מוזהר שלא יבטל מלאכת בעל הבית כו' וכן חייב לעבוד בכל כוחו" בהלכה אחת כי לשיטתו אינם שני דינים שונים אלא שיסוד שניהם אחד הוא, היינו ההתחייבות האישית של הפועל כלפי בעל הבית, ולא פגם בחפצא של המלאכה עצמה. כי גם מה שעבד בתשישות כח הוא לא בגדר גזילת מלאכתו של בעל הבית, אלא רק "גרם" הנגרם מזה שלא יוכל לעשות מלאכתו של בעל-הבית בכח.

(על פי לקו"ש חכ"ה ע' 144)
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(48) שם. (49) קודם השכרת הפרה. (50) שם. (51) אגודות קש. (52) שם. (53) רוטב של דגים כבושים. (54) לאחר אכילת הפת, כי באותה שעה שהוא אוכל הפת הרי אסור הוא באכילת הענבים עם פת כמו שנתבאר למעלה פרק י"ב הלכה י'. (55) תוספתא שם פרק ח. (56) שבביתו.

ז. פֶּדֶרֶךְ שֶׁמִּזְהָר בַּעַל הַבֵּית שְׁלֹא יִגְזֹל שָׂכָר עֲנִי⁵⁷ וְלֹא יַעֲכֹבְנוּ⁵⁸, כֵּן הָעֲנִי מִזְהָר שְׁלֹא יִגְזֹל מְלָאכָת בַּעַל הַבֵּית ויבטל מַעַט בְּכָאן וּמַעַט בְּכָאן, וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם בְּמִרְמָה, אֶלָּא חֵיב לְדַקְדֵּק עַל עֲצָמוּ בַּיּוֹם, שֶׁהָרִי הִקְפִּידוֹ עַל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּז⁵⁹ שְׁלֹא יִבְרָךְ אוֹתָהּ⁶⁰. וְכֵן חֵיב לַעֲבֹד בְּכָל כִּחוֹ. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הַצִּדִּיק אָמַר: כִּי בְּכָל כֹּחִי עֲבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן. לְפִיכֶן נָטַל שָׂכָר זֹאת אֲף בַּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁנֵאמַר: וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד.

(57) כלשון הכתוב (דברים כד, יד) "לא תעשוק שכיר עני". ובהווה הכתוב מדבר שהעניים והאביונים והגרים משכירין עצמם" (רמב"ן שם). (58) לא ילין שכרו. (59) ברכת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(בבא-קמא י:) מכמה פסוקים, שהמזיק משלם את ההפרש שבין דמי הכלי השלם ובין שבריו.

ד. השואל בהמה¹⁵ - חייב במזונותיה משעה שמשקה¹⁶ עד סוף ימי שאלתה. ואם פחש בשורה - חייב לשלם מה שפחתה בדמיה¹⁷. פחש בשורה מתחמת המלאכה - פטור; וישבע שבועת השומרי¹⁸ שמחמת מלאכה פחשה¹⁹.

(15) מימרא של רב פפא, בבבא-מציעא צא. (16) משיכת הבהמה גומרת את הקנין לשאלה (ראה למעלה הלכות שכירות פ"ג ה"ב). (17) כרבא, שם צו: (18) בנקיטת חפץ של קדושה (ספר תורה, תפילין). (19) ולא מיעט במזונותיה. כאן שינה רבינו, וכתב: מחמת מלאכה ולא בשעת מלאכה, כי אין אפשרות להכיר את ההכחשה בשעת מלאכה.

ה. השואל כלי מחברו או בהמה סתם²⁰ - הרי המשאיל מחזירו²¹ בכל עת שירצה²². שאלו לזמן קצוב - כיון שמשפך וזכה אין הפעלים יכולין להחזירו²³ מתחת ידו עד סוף ימי השאלה. ואפלו מת השואל - הרי היורשין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן²⁴. ודין הוא²⁵: הלוקח קונה הגוף קנין עולם בדמים שנתן, ומקבל מתנה קנה הגוף קנין עולם ולא נתן פלוס; והשוכר קנה הגוף לפרותיו עד זמן קצוב בדמים שנתן, והשואל קנה הגוף לפרותיו עד זמן קצוב ולא נתן פלוס; כשם שהנותן פטור שאינו יכול לחזור בו לעולם²⁶, כך המשאיל²⁷ פטור שאינו יכול לחזור בתוך הזמן. הניח להם אביהם פרה שאולה ומתה - אין חייבין באנסיה²⁸. חשבו שהיא של אביהם, טבחוה ואכלוה³⁰ - משלמין דמי פשר בזול³¹. ואם הניח להם אביהם נכסים³², ומתה או שטבחוה - משלמין את דמיה מנכסיו³³.

(20) בלי קביעת זמן החזרה. (21) יכול הוא לקחת בחזרה. (22) ולא אמרו (מכות ג:) סתם הלוואה שלושים יום אלא בהלוואת כסף, שניתנה להוצאה, אבל שאלה שהשואל צריך להחזיר את הדבר ששאל, אין לה זמן כלל. וכן גם דעת רש"י במס' שבת דף קמח. [ורבינורתם (ב'תוספות' שם) חולק ואומר שגם סתם שאלה היא שלשים יום, ומביא ראיה ממה שאמרו (מנחות מד.) טלית שאולה - פטורה מן הציצית כל שלשים יום. ראה ב'תוספות' שם ישוב שיטת רש"י, וראה גם רא"ש מכות שם, והגהות מיימוניות כאן]. (23) כרבי אלעזר (בבא-קמא עט.): "כדרך שתקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים" (מגיד-משנה). [ב'תוספות' שם ד"ה תיקנו, כתבו שרבי אלעזר מודה, שמן התורה יכול המשאיל לחזור בו, וחכמים תיקנו שהשואל יקנה במשיכה, אולם דעת רבי אמי (בבא-מציעא עט.) שקונה מן התורה, שאם לא כן, למה אמר (שם) שהמשאיל

שאם נתעייפה אגב מלאכתה שלשמה השאילה, ומתה אפילו שלא בשעת מלאכה - פטור]. וטעמו של דבר, למה מתה מחמת מלאכה פטור, מבואר בריב"ש שם: מפני שהמשאיל גרם למיתתה בזה שהשאילה למלאכה קשה שהיא למעלה מכוונתיה. וכן כתב הסמ"ע בחו"מ סי' שמ, ס"ק ג. (5) ושינה למלאכה יותר קלה מחרישה. וכן דישה קלה יותר מחרישה. (6) בבא זו כוללת שני דינים: א. השואל לא שינה את המלאכה שלצורכה שאל, והבהמה מתה שלא בשעת מלאכה; ב. מתה בשעת מלאכה, אלא שהשואל שינה, ובמקום לחרוש רכב או דש, ובכך השינוי הוא לטובת הבהמה. הדין הראשון נתבאר בהערות להלכה הקודמת ע"פ תשובת הריב"ש, ובדין שינוי ממלאכה חמורה לקלה משמיענו רבינו רבנא, שאפילו אם מתה בשעת המלאכה הקלה, ומתקבל על הדעת שאילו העסיקה בחמורה בוודאי היתה מתה, אף-על-פי-כן אין דנים אותה כמתה מחמת מלאכה וחייב לשלם, ומכל-שכן אם מתה שלא בשעת רכיבה או דישה, שהרי במקרה כזה אפילו אם לא שינה מחייבו רבינו, כמבואר למעלה (ע"פ הלחם-משנה, ובוזה מסולקת תמיתה הכסף-משנה). מקור דין שינוי - בגמרא שם צו: (7) כל הדינים מכאן עד סוף ההלכה - מבוארים בגמרא שם. (8) בשעה שהוא רוכב עליה, אבל אם מתה שלא בשעת רכיבה - חייב. (9) [בכל הדינים שלמעלה, חילק רבינו בין בשעת מלאכה ללא בשעת מלאכה, ולא הזכיר כלל "מחמת המלאכה". וכאן שינה והוסיף המלים "מחמת הביקוע", ואולי התכוון בזה לביאורו של הריב"ש שהבאנו למעלה].

ב. השואל בהמה¹⁰ מחברו ומתה, וטען השואל שבשעת מלאכה מתה, אם היה המקום ששאלה לילך בו מקום שפני אדם מצויין שם - זביא ראיה שמתה או נאנסה בשעת מלאכה, ושלא שנה בה¹¹, ויפטור; ואם לא הביא ראיה - משלם. שאלה ממנו למלאת בה עפר שפחחבתו, שאין העדים מצויין שם, או ששאל ממנו דלי למלאת בו הבור בתוך ביתו, ונקרע בבור: אם הביא ראיה - יפטור אף משבועה; ואם לאו - ישבע השואל שבועת השומרים שמתה בשעת מלאכה ויפטור. וכן כל פיוצא בזה.

(10) נתבאר למעלה בהלכות שכירות פ"ג ה"א. (11) ראה לקמן פ"ד ה"א, ופ"ו ה"א בענין שבועה שלא שלח בה יד.

ג. השואל כלי¹² מחברו ונשבר - שמין לו¹³ פדיון ששמן בנזקין¹⁴: אומדין כמה היה שנה שלם, וכמה הוא שנה עתה, ומחזיר לו הכלי או הבהמה השבורה, ומשלם הפחת. וכן אם מתה הבהמה - מחזיר הנבלה, ומשלם הפחת.

(12) בבא-קמא יא. וב"מ צו: (13) אין מחייבים את השואל לשלם כל דמי הכלי ויקח לעצמו את השברים, אלא אומדים את הנזק כמו שמבאר רבינו בסמוך. (14) למדו חכמים

רשאי לעדור בו פרדס אחר. אמר לו פרדס סתם - עודר בו פרדס אחר אי זה שיערצה³⁷. שאלו לעדור בו פרדסים הרבה שלו³⁸ - עודר בו כל הפרדסים שלו³⁹. ואפלו נשחת כל הפרזל בעדירה - מחזיר לו הנצב של עץ⁴⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(36 בבא-מציעא קג. (37 משמע, אפילו פרדס שאינו שלו ('טור' חושן-משפט סימן שמא). (38 בגמרא שם כתוב: "פרדיסי". רבינו מנקה הסמך בפתח, ובהתאם לכך כתב כאן "הרבה שלו" (ראה הערה הבאה). (39 אבל אם אמר סתם פרדסים, אינו עודר יותר משנים, כמו שאמרו בבבא-בטרא (סט:) מכר לו "דיקלי" נותן לו שני דקלים (מגיד-משנה, וראה לחם-משנה). [וב'טור' שם כתב, שאפילו אמר כרמים סתם - עודר הוא כל הכרמים שלו (ראה 'דרכי משה' שם). ב'דרישה' שואל: למה בכרם סתם רשאי לעדור אפילו בכרם שאינו שלו, וכשאמר כרמים - עודר רק בשלו? ומבאר, שאין הדבר מתקבל על הדעת שהמשאל הסכים שיעדור כל הכרמים שבעולם, שאם כן לא יחזיר הקרדום לידו לעולם, מה-שאיין-כן בכרם אחד. וכן כתב בנימוקי יוסף' בבא-מציעא שם]. (40 ואינו משלם לו הזיקו. לשון הגמרא: "ומהדר ליה קתיה".

ח. השואל⁴¹ פלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: השאילני דבר פלוני בטובתך. פלוני: אין אתה משאל לי דבר זה פדך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדבותיך, שאינך מקפיד על הזמן אם ארך. אם קנו⁴² מיד המשאיל על זה - הרי השואל משתמש בו לעולם, עד שיתבטל הפלי מלעשות מלאכתו, ויחזיר שבריו או שיריו⁴³. ואין השואל רשאי לחזר ולתקן הפלי או לעשותו פעם אחרת.

(41 גמרא שם: "אמר רב נחמן, שואל אדם בטובו לעולם". ופירש שם הרי"ף בשם גאון ז"ל: "ואמר לו בלשון הזה: השאילני בטובתך כלי זה להשתמש בו, ולא קבע זמן לחזירתו - ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו". ורבינו קיבל פירושו (ורש"י מפרש "בטובו" = כל זמן שהכלי טוב). (42 גמרא שם. (43 אע"פ שאפשר לתקנם ולהמשיך להשתמש בכלים, כמבואר בסמוך.

ט. האומר לחברו⁴⁴: השאילני שקת⁴⁵ זו של מים, ונהרסה⁴⁶ - אינו יכול לבנותה⁴⁷. אמר לו: השאילני שקת סתם, ונהרסה - יש לו לבנותה. אמר לו: השאילני מקום שקת⁴⁸, אם קנו⁴⁹ מיד המשאיל - הרי השואל בונה והולך בקרקע המשאיל עד שתבוא לידו שקת שאפשר להשקות ממנה בהמתו או ארצו, כמו שהתנה עם המשאיל.

(44 שם. (45 בגמרא: "גרגותא". סתם גרגותא האמורה בכל מקום פירושה "באר", וכאן המדובר בבאר בנויה באופן שמתאימה להשקות ממנה הבהמות והשדות.

קרדום של הקדש מעל, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה (מפני שיצא לחולין ע"י מעילה של המשאל) ? הלא השואל לא קנה את הקרדום, ואם כן לא עשה המשאל כלום. ויוצא מזה שהחומרא שהטילו חכמים על המשאל, מביאה קולא שמתירה לכל אדם ליהנות מהקרדום. ומאחר שרבינו פוסק (בהלכות מעילה פ"ו ה"ד) כרבי אמי, ברור שאינו סובר כרבי אלעזר. ע"פ סברת 'תוספות' זו, רצוי יותר להסמך דברי רבינו כאן על רב אמי ולא על רבי אלעזר. (24 כרבא, בכתובות לד: (25 יש ללמוד דין זה מסברא הגיונית. (26 אף-על-פי שהמקבל לא נתן כל דבר תמורת החפץ. (27 שנתן לזמן קצוב ללא תמורה. (28 שקיבל תמורה בעד זכות השימוש במשך זמן מסוים. סברתו זו משמשת הסבר לתקנת קנין משיכה (מגיד-משנה). (29 לפי שהם לא שאלו את הפרה ולא קיבלו עליהם אחריות אונסין, אבל חייבים בגניבה ואבידה כשוכר, שהרי הם רשאים להשתמש בה, ואפילו לא השתמשו בה יש להם טובת הנאה מזה, שהרשות בידם להשתמש בה (מגיד-משנה). המדובר כשלא ירשו כלום מאביהם. ואם ירשו - יבואר דינם בסמוך. (30 המשך דברי רבא, שם. (31 פחות שליש משויו (בבא-בטרא קמז: וראה רבינו בפ"ו מהלכות זכיה ומתנה הכ"ג בשם הגאונים). (32 בגמרא שם כתוב "אחריות נכסים". פירוש, קרקעות, שהרי מדין הגמרא בעל החוב אינו גובה ממטלטלין של יתומים שהוריש להם אביהם, ורבינו שינה וכתב: נכסים, בהתאם לתקנת הגאונים (ראה הלכות מלוה ולוה פ"א ה"א) לגבות ממטלטלין של יתומים. (33 כל דמי הפרה, ולא דמי בשר בזול. רבינו מפרש מה שאמר שם: "הניח להם אחריות נכסים, חייבים לשלם". הכוונה גם למתה הבהמה, כלשון ראשון בדעת רבא שם. והרמב"ן והרשב"א השיגו על זה, ומוכיחים מסוגיית הגמרא שם שזה נאמר רק באכלוה, לומר לך שמשלמים כל דמי הפרה ולא דמי בשר בזול, אבל פטורים מאונסין, מפני שהחיוב בא בזמן שנאנסה, היינו אחר מיתת המוריש, ואינו חל על היורשים. ולא כדעת האומרים, שהחיוב חל משעה ששאל, ומשום כך יורשיו חייבים לשלם כשהשאר נכסים (מגיד-משנה). ובכסף-משנה מבאר שיטת רבינו, שחיוב האונסין בכוח בא בשעה ששאל ונשתעבדו נכסיו, אלא שהחיוב למעשה בא כשמתה, ואז נתחייבו נכסיו בתוקף אותו השעבוד שחל בחיי המוריש, והוא מוסיף שלרבינו גירסא אחרת בגמרא שם, מזו שבספרים שלנו (ראה משנה-למלך).

ו. השואל פלי מחברו לעשות בו מלאכה פלונית³⁴ - אין המשאיל יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה בו אותה מלאכה³⁵. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל עד שילך בה לשם ויחזר.

(34 והשואל משך את הכלי. (35 כמו בהשאילו לזמן קצוב.

ז. האומר לחברו³⁶: השאילני קרדום לעדור בו הפרדס הזה - עודר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו

מתוך מהדורת חזק

"בטובו לעולם", היינו שהתכוון לומר, שאפילו אם החזיר את הכלי, יכול הוא לדרוש מהמשאיל שיתננו לו שנית, ועל זה אמרו שצריך קנין סודר, לפי שתוקף קנין המשיכה פקע בשעה שהחזיר. ובדין גרנותא מפרש רש"י שצריך קנין, מפני שאין כאן משיכה אלא דברים בלבד ויכול לחזור בו.

י. השואל⁵⁰ פנדה מחר: ללינה - אין פחות מיום אחד; לשביתה⁵¹ - אין פחות משני ימים; לנשואים⁵² - אין פחות משלשים יום. שאל חלוק מחר: לילך בו לבית האבל - פדי שילך ויחזור⁵³; שאלו לבית המשתה - כל אותו היום; שאלו לעשות המשתה שלו - אין פחות משבעה ימים.

(50) תוספתא בבא-מציעא פ"ח ה"א. (51) לשבת. (52) של השואל עצמו. (53) אין דרכם של בני אדם לשהות זמן רב בבית האבל.

(46) ואינה ראויה להשקיה. (47) כמו בכלי, בסוף ההלכה הקודמת. (48) מקום לחפור בו באר ולבנותה, ולהכשירה להשקיה. (49) ואם לא קנו מידו יכול המשאיל לחזור בו, שהרי אין כאן אלא דברים ללא כל קנין (רש"י שם). ב'נמוקי יוסף' מבאר בשם הריטב"א, שבגרנותא סתם צריך גם כן קנין, כגון שטר או חזקה, ובלי קנין יכול המשאיל לחזור בו, אבל אינו צריך קנין סודר, ובדין "מקום באר" צריך גם קנין סודר כדי להקנות לו את הזכות לחפור בו כמה פעמים, לפי שבחפירה ראשונה לא זכה בכל השדה ('נמוקי יוסף' שם בשם הריטב"א), ונראה שגם רבינו התכוון לזה. [כאן, וכן בדין השאילני בטובתך (בהלכה הקודמת) מצריך רבינו קנין סודר ע"פ דברי הגמרא שם, ובכל עניני שאלה אחרים לא כתב "אם קנו", ומספיקה משיכה (ראה למעלה ה"ה). וברא"ש שם סי' לג, שואל: לפי פירושם של הרי"ף והרמב"ם, למה אין המשיכה מספיקה והצריכו קנין סודר, ועוד הקשה מה מועיל קנין סודר יותר מן המשיכה? הרא"ש מעדיף איפוא פירוש רש"י שם בדין

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ד אלול ~

מצות עשה סח. עה. עו.

המצוה הס"ח - הצווי שנוצטוינו שיקריב בית דין קרבן, אם שגגו והורו שלא בקללה, וזהו אמרו ותעלה: "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונגעלם דבר מעיני הקהל" (ויקרא ד, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו והתנאים שבה בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

המצוה הע"ה - הצווי שנוצטוינו שכל-אשה זבה, אם נתרפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יונה" - וזהו קרבן זבה, והיא מחסרת פפרה עד שתביאנו. ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: כיון שקרבן הזב קרבן הזבה, והרי אתה מונה (במנין המצוות) את-מין הקרבן - הנה התיב בו מי שיהיה - כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמניית כל-אחד מצוה בפני עצמה, ולא חששת לרבות החטאים (למנות כל חטא בפני עצמו, מפני) שעל כל-אחד מהם חבים אותו הקרבן - כך גם כאן אל תחוש למספר האנשים, שכל-אחד מהם נתייב קרבן העוף? ידע (המקשה) שקרבן זב וזבה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן חובה במצב מסוים. אלו היה מצב הזוב באיש ובאשה

דבר אחד - כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל זה "זבה" - פי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין הדבר כן, כי הגדת שכבת זרע מן-האיש היא שתייב עליה קרבן, אך אם נגרר פצין שכבת זרע מן-האשה אינה זבה, אלא זוב הדם מן-האשה הוא שתייב עליו קרבן; ואם זב הדם מן-האיש אינו חייב עליו קרבן. ומלת 'זיבות' אין ענינה אלא הנזילה, ואין פלי-הנזילים אותו הדבר עצמו. ובפרוש אמרו (נדה לב): "האיש מטמא בלבוש והאשה באדם", ואין דין זב וזבה בדין מצרע ומצרעת. והראיה הברורה לזה אמרם בברכות (ח): "אנרבעה מחסרי פפרה (שקרבן חטאת) שלהם (וכל הביטויים של חטאת) ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה" מעכבן מלאכול בקדשים, ואלו הם: הזב והזבה והיולדת והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזבה כשנים ומונים מצרע כאחד - בין שהוא איש או אשה - לפי שזיבות האיש אינה זיבות האשה. והפסוק הנאמר על קרבנה: "ואם-טהרה מזובה וגו' וביום השמיני תקח-לה שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-כט).

המצוה הע"ו - הצווי שנוצטוינו שכל-יולדת תקריב קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או תר לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תרים או שני בני יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרת פפרה עד

~ יום שלישי ט"ז אלול ~

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

המצוה הק"ו — האזהרה שהזהרנו מלהחליף את (בהמת) הקדשים (ולתת בהמה אחרת כתחליף) וזו היא התמורה, והוא אמרו יתעלה: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו" (ויקרא כו, י). וכבר בא לאו מיוחד במעשר בלבד. והשעם לכך מה שאמרו בספרא (פרשת בחוקותי), והוא אמרם: "מעשר בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו: כשם שהמעשר קדשי מזבח ואסור להמירו — כך פלי-הקדשים שהזהיר על תמורתם באמרו: "לא יחליפנו" אינם אלא קדשי מזבח בלבד; ומי שהמיר — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה.

המצוה הפ"ז — הצווי שצטוינו שתהא התמורה (בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא — קדש, והוא אמרו יתעלה: "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש" (שם, לג). ובפרוש אמרו בריש מסכת תמורה (ד:), שאמרו יתעלה: "לא ימירנו" הוא מצות לא-תעשה שנתק לעשה (שקים העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את הלאו). אמרו: הלא ממיר דלאו שנתק לעשה הוא? ושם נאמר גם טעם לכך שהממיר לוקה, אף-על-פי שהוא לאו שנתק לעשה: "לא אתי עשה ועקר תרי לאוין". כלומר: הלאו על התמורה נכפל פעמים: "לא יחליפנו" ו"לא ימיר אותו" (שם, י), ובא עשה אחד — "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש". הנה נתבאר מה-שרצינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר: איך תתקנים ואיך לא תתקנים ומה-דינה ואיך קרבה.

~ יום רביעי י"ז אלול ~

מצות לא תעשה קו. מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — האזהרה שהזהרנו מלשנות את-הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים, לעשותו אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שנה וכיוצא בו בלא-תעשה, והוא אמרו יתעלה בבכור בהמה: "לא יקדיש איש אתו" (ויקרא כו, כו). ובא בקבלה (ערכין פרק ח משנה ז) "לא יקדיש איש אתו" — הקדש מזבח. ולשון ספרא (פרשת בחוקותי): "אין לי אלא בכור, מניין לכל-הקדשים שאין משנין אותם מקדשה לקדשה? תלמוד לומר: "בבהמה לא-יקדיש איש אתו" — רמז על מה-שנאמר: "אשר יבפר לה" בבהמה לא-יקדיש איש אתו" באלו אמר: כל-מה שיהא לה בבהמה לא יקדיש

שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

~ יום שני ט"ו אלול ~

מצות עשה עד. עז.

המצוה הע"ד — הצווי שצטוינו שכל-איש זב אם נרפא מדיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יונה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן הנזב, והוא מחסר פפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-יטהר הנזב מזובו וגו' וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

המצוה הע"ז — הצווי שצטוינו שכל-מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנזעו, והן שלש בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני — מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי פפרה. והוא אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה קרבן מחסרי פפרה כלם במצוה אחת כיון שיש להם ענין אחד הכוללם, והוא חסור הפפרה, ואז זה היה מין ממניי הטהרה מן-הטמא וההית' אומר: המצוה הפלונית — הוא הצווי שצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים, והם זב וזבה ויולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי בן אתה מונה טהרה במקנה (מצות עשה קט) מצוה אחת — יתחייב בה איזה טמא שיהיה, ואינך חושש למין הטמא שנטמא בה — כך היית יכול למנות קרבן מחסרי פפרה במצוה אחת, ולא תחוש למין טמאתו?! השם יודע ועד שפך היה צריך להיות בהחלט, אלו היה קרבן כל-אחד מארבעת מחסרי פפרה אלו קרבן אחד שאין בו שנוי, כמו טהרה במים (במקוה) שהיא מין טהרה וחובה על כל-טמא; אבל מפיו ששנשנו קרבנותיהם כמו שאתה רואה, צריך למנות כל-קרבן לבדו בהכרח, כי הדבר שבו נשלמת טהרתו של זה אינו הדבר שבו נשלמת טהרתו של זה. והרי זה כמו מי נדה (מי הואה שבהם היו מערבים את אפר הפרה) ומי מקוה וארבעה מינין שבמצרע (בהם משתמשים לטהרתם: צפרים, עץ ארז וכו') שהן שלש מצות, אף-על-פי שכלן לטהרת טמאים כמו שאבאר (מצות עשה קי). וארבעת מחסרי פפרה אלו כבר נתבאר דיניהם ודיני קרבנותיהם בכללות ופרטות בפרק ח' מנזירות וסוף נגעים ומסכת קנים ובמקומות רבים המפורים בתלמוד, אלא שרובם ככלם במקומות שהעירנו עליהם.

~ יום שישי י"ט אלול ~

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז – הצווי שִנְצִטְוִינוּ להיות הַמֵּת מְטַמָּא, ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מֵת.

~ שבת קודש כ' אלול ~

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז – הצווי שִנְצִטְוִינוּ להיות הַמֵּת מְטַמָּא, ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מֵת.

אִישׁ אֹתוֹ קִדְּשָׁה אַחֲרָת, אֲלֵא יִשָּׂאָר כְּמוֹ שֶׁהוּא. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ה' מִתְמוּנָה.

המצוה הק"ז – הצווי שִנְצִטְוִינוּ להיות הַמֵּת מְטַמָּא, ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מֵת.

~ יום חמישי י"ח אלול ~

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז – הצווי שִנְצִטְוִינוּ להיות הַמֵּת מְטַמָּא, ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי טְמֵאת מֵת.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שלישי עמ' ב

1 כן יש לנו לחייב אשם תלוי אף על דבר שמביאים על שגגתו קרבן
2 עולה ויורד.
3 ומחמת קושיא זו מתרץ רב נחמן בר יצחק באופן אחר: אֲלֵא אָמַר
4 רב נחמן בר יצחק, דִּינִין – יש ללמוד בגזירה שוה את דין אשם תלוי
5 שנאמר בו תיבת 'אָשֶׁם', וכן נאמרו בו התיבות 'מִצְוֹת ה'', וכן
6 נאמרו בו התיבות 'אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ', מן קרבן הציבור שנאמרו אף
7 בו התיבות 'אָשֶׁם', ו'מִצְוֹת ה'', ו'אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ', ואל יזכיר קרבן
8 עולה ויורד הבא על שְׁמִיעַת קוֹל וביטוי שְׁפִתִּים וטומאת מקדש
9 וְקִדְּשֻׁוֹ, שֶׁלֹא נֶאֱמַר בָּהֶם 'אָשֶׁם' ו'מִצְוֹת ה'' ו'אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ',
10 כלומר, שלא נאמרו בהם כל התיבות הללו אלא מקצתן, ולפיכך
11 אין לנו ללמוד דין אשם תלוי מקרבן עולה ויורד אלא מפר העלם
12 דבר של ציבור, שכשם שקרבן הציבור אינו בא אלא על דבר שיש
13 בשגגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק
14 עבירה שיש בה חטאת קבועה ולא קרבן עולה ויורד.

משנה

15 משנה זו ממשיכה לפרש את הדינים של בית דין שהורו היתר
16 בדבר שיש בו קרבן עולה ויורד, ומוסיפה לבאר אף את דיני
17 הנשיא בזה.
18 אֵין בית דין תִּיבִין קרבן אם הורו טעות על שְׁמִיעַת קוֹל, דהיינו, דיני
19 שבוטעת העדות, וְעַל כִּיּוּי שְׁפִתִּים – שבוטעת שקר, וְעַל מוֹמָאָת
20 מְקַדֵּשׁ וְקִדְּשֻׁוֹ, לפי שבכל אלו היחיד מביא על שגגתו קרבן עולה
21 ויורד, ואילו בית דין אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא
22 על דבר שיש בו חיוב חטאת קבועה.
23 וְהַנְּשִׂא – המלך, דינו כִּיּוּצָא בָהֶם – כמו הבית דין, שאף הוא אינו
24 מביא קרבן עולה ויורד אלא על דבר שיש בשגגתו חיוב חטאת
25 קבועה. אלו דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי.
26 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַנְּשִׂא תִיבִין כְּבוֹלִין – המלך מביא קרבן עולה
27 ויורד בכל אלו, דהיינו, על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו,
28 חוץ מְשִׁמְעַת הַקּוֹל, דהיינו, שאם השביע אדם את המלך שיבוא
29

30 ויעיד לו עדות, ונשבע המלך לשקר שאין הוא יודע לו עדות, אינו
31 חייב על כך קרבן עולה ויורד, לפי שאין הוא בתורת הגדת עדות
32 כלל, שהרי שנינו במסכת סנהדרין (יח.), שְׁהַמֶּלֶךְ לֹא דִין – אינו
33 נעשה דיין בבית דין, וְלֹא דִינִין אוֹתוֹ – אין הדיינים רשאים לדונו,
34 [וכן הוא לֹא מְעִיד עדות לאחרים, וְלֹא אחרים מְעִידִין אוֹתוֹ –
35 מעידים עליו עדות], ומאחר ואין הוא רשאי להעיד לאחרים,
36 אינו בכלל דיני שבוטעת העדות.

נמרא

37 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי הגלילי: אָמַר עוֹלָא, מֵאֵי
38 מַעֲמָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי – מה הוא טעמו של רבי יוסי הגלילי,
39 הסובר שמלך אינו מביא כלל קרבן עולה ויורד. משום דאָמַר קָרָא
40 – נאמר בתורה לגבי שבוטעת העדות וביטוי שפתיים וטומאת
41 מקדש וקדשיו (ויקרא ה טז), 'וְהָיָה כִּי יֵאָשֶׁם לְאַחַת מֵאלֹהֵי, כלומר,
42 שאם חטא באחת מאלה מביא קרבן עולה ויורד. ויש ללמוד מן
43 התיבות 'לֹאחַת מֵאלֹהֵי, שֶׁכָּל אדם שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּכָל אַחַת ואחת
44 משלושת דברים אלו, דהיינו שהוא מצווה בכל אחת מהן,
45 מִתְחַיֵּב הוּא כְּבוֹלִין – הרי הוא מצווה על כולו, וְכָל אדם שֶׁאֵין
46 מִתְחַיֵּב בְּאַחַת מֵאלֹהֵי, כלומר, שאין הוא מצווה אפילו רק על אחת
47 מאלו, אֵין הוּא מִתְחַיֵּב כְּבוֹלִין – אינו מתחייב אפילו על אחת מהן.
48 ומאחר והמלך אינו מתחייב על שמיעת הקול, שהרי אין הוא
49 מעיד לאחרים, לפיכך אין הוא בתורת חיוב קרבן עולה ויורד אף
50 על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו.
51 מקשה הגמרא: מִנֵּין שִׁיש לדרוש את המקרא באופן כזה, וְאִימָא –
52 שמא יש לומר שכוונת הכתוב היא שיכול אדם להיות מִתְחַיֵּב
53 בְּאַחַת מֵהֶן וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הוּא מִתְחַיֵּב כְּבוֹלִין.
54 ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את טעמו של רבי יוסי הגלילי
55 באופן אחר: אֲלֵא מַעֲמָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי מְהֵבָא – מברייתא זו.
56 דְּתַנָּיָא, הָיָה רַבִּי יְרֵמְיָא אִמְרַי, נֶאֱמַר בתורה לגבי קרבן עולה ויורד
57 (ויקרא ה ז)

נביאים

עמוס פרק יז

ז כה הראני והנה אדני נצב על-חומת אנך ובידו אנך: ח ויאמר יהוה אלי מה-אתה ראה עמוס ואמר אנך ויאמר אדני הנני שם אנך בקרב עמי ישראל לא-אוסף עוד עבור לו: ט ונשמו במות ישחק ומקדשי ישראל יחרבו וקמתי על-בית ירבעם בחרב: (ס) י וישלח אמציה פתן בית-אל אל-ירבעם מלך-ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל לא-תוכל הארץ להכיל את-כל-דבריו: יא פירכה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה וגלה מעל אדמתו: (ס) יב ויאמר אמציה אל-עמוס חזה לך ברח-לך אל-ארץ יהודה ואכל-שם לחם וישם תנבא: יג ובית-אל לא-תוסיף עוד להנבא פי מקדש-מלך הוא ובית ממלכה הוא:

רש"י

אמר כן אלא וקמתי על בית ירבעם והוא בנו זכריה שהרגו שלום בן יבש (מלכים ב טו): (יב) חוזה. אתה שמתנבא עתידות: לך ברח לך אל ארץ יהודה. ששם מקדשו של הקב"ה שאתה מתנבא בשמו: ואכל שם לחם. לשון בזיון אמר לו שם יתנו לך פתיתי לחם בשכר שתתנבא להם: (יג) ובית אל לא תוסיף עוד להנבא. שאין מזכירין כאן אלא שם ע"ז:

(ז) על חומת אנך. על שורא דדינא וכן פתר דונש, אנך ל' ערבי חוט קו המשקולת העופרת אשר בה יביט בונה החומה ליישר הדימוס אף כאן הוא לשון קו משקולת משפט: (ח) הנני שם אנך. הנני שופט אותם בקו שורת הדין: עבור לו. להמתין להם על פשעיהם: (ט) ומקדשי ישראל. הוא בית אל שנאמר כי מקדש מלך הוא: על בית ירבעם. בן יואש: (י) כהן בית אל. כומר לע"ז שלו: (יא) בחרב ימות ירבעם. והוא לא

מצודת ציון

(ז) אנך. כן יקרא קו הבנין ובו משקולת הבדיל וע"י מיישר הבנאי בנין החומה ואנך הוא בדיל בל' ערבי: (ח) עבור. מל' העברה: (ט) ונשמו. מל' שממון: במות. מלשון במה ומזבח: ישחק. כמו יצחק ויתכן שאמר ישחק לרמוז שהבמות יהיו לשחק וללעג: ומקדשי. ענין ארמון משגב וכן למטה מקדש מלך הוא וכמו והיה למקדש (ישעיה ח'): יחרבו. מל' חורבן: (י) כהן. ר"ל כהן הבעל וכומר לעכו"ם: קשר. ענין אגודת מרד כמו ויהי הקשר אמיץ (ש"ב טז): להכיל. לסכול כמו נלאיתי הכיל (ירמי ר'): (יב) חוזה. רואה ונביא: (יג) מקדש. ארמון משגב:

מצודת דוד

(ז) חומת אנך. על החומה שבנין אותה בקו המשקולת: ובידו. ביד המקום היה קו המשקולת: (ח) מה אתה רואה. לא שאל לו על המראות הראשונות לפי שהיו מבוארים מעצמם ולא הוצרך לבארו אבל במראה ההיא הוצרך לבארו לכן שאלו: שם אנך וגו'. ר"ל אשפוט אותם בקו משקולת של שורת הדין כפי הגמול ולא אוסיף עוד לעבור על פשעם למחול אותם: (ט) ונשמו. הבמות שהעמידו לעכו"ם יהיו שוממין כי מגודל הצרות אין מי יבוא אליהם: ומקדשי. הארמונות החזקות של ישראל יהיו לחרבה: וקמתי. אקום על בית ירבעם להפרע ממנו בחרב ועל זכריה בנו יאמר שהרגו שלום בן יבש כמ"ש (במ"ב): (י) קשר עליך עמוס. ר"ל

מדבר דברים המביאים קשר למרוד בך ולהרגך כי כשישמעו שונאיו שהנביא מיעד עליהם החרב יתעוררו להרגו בדבר ה': בקרב בית ישראל. ר"ל בפרסום רב במעמד כולם: לא תוכל הארץ. עם הארץ לא תוכל לסכול את כל דבריו מה שמאיים בשממון וחורבן כאומר הואיל וגם נפש העם מרה עלי א"כ תוכל לעשות בו משפט חרוץ כי גם יד העם יהיה עמך: (יא) בחרב ימות ירבעם. באמת כחש לו כי הוא אמר על בית ירבעם והוא זכריה בנו: וישראל גלה וגלה. גם בזה כחש כי לא אמר כן עד לבסוף: (יב) חוזה. ר"ל אתה הוא חוזה מה תעשה פה ברח לך אל ארץ יהודה כי שם מקדש ה' מקום הנבואה: ואכל שם לחם. שם יפרנסו אותך: ושם תנבא. ר"ל שם תקבל שכר על הנבואה שאתה מתנבא רעה על מלכות אפרים כי לאויבים הזמ לו: (יג) ובית אל. אבל בבית אל לא תוסיף עוד להנבא כזאת כי פה הוא ארמון מלך הארץ ההיא ופן אנשיו ימיתוך בשמעם שאתה מתנבא כזאת: ובית ממלכה הוא. ר"ל הממלכה מוחזקת ביד המלך מכמה דורות וידו תקיפה להכותך נפש:

כתובים

תהלים פרקמ יבא

י וַיְהִי יְהוָה מִשְׁגָּב לְדָךְ מִשְׁגָּב לְעֵתוֹת בְּצָרָה: יא וַיִּבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא־עֹזֶבֶת דְּרָשִׁיךָ יְהוָה: יב וַזְּמֹרוֹ לַיהוָה יֵשֶׁב צִיּוֹן הַגִּידוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: יג בִּידְרֹשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא־שָׁכַח צַעֲקַת עֲנִיִּים עֲנִיִּים: יד חֲנֻנִי יְהוָה רֵאֵה עֲנִי מִשְׁנָאִי מְרוֹמְמִי מִשְׁעֲרֵי־מָוֶת: טו לִמְעַן אֲסַפְּרָה כָּל־תְּהִלָּתֶיךָ בְּשַׁעְרֵי בֵּת־צִיּוֹן אֲגִלָּה בִּישׁוּעֶיךָ: טז טַבְּעוּ גוֹיִם בְּשַׁחַת עֲשׂוּ בְּרִשְׁתְּךָ טָמְנוּ נִלְכְּדָה רַגְלָם: יז נֹדַע | יְהוָה מִשְׁפָּט עֲשֵׂה בְּפֶעַל בְּפִיו נֹקֵשׁ רִשְׁעֵי הַגִּיּוֹן סֵלָה: יח יָשׁוּבוּ רִשְׁעִים לְשֹׁאוֹלָה כָּל־גּוֹיִם שְׂכָחִי אֱלֹהִים: יט כִּי לֹא לִנְצַח יִשְׁכַּח אֲבִיּוֹן תִּקְנֶת עֲנִיִּים עֲנִיִּים תֹּאבֵד לָעַד: כ קוֹמָה יְהוָה אֲלִיעֵז אֲנוּשׁ יִשְׁפָּטוּ גּוֹיִם עַל־פְּנֶיךָ: כא שִׁיתָה יְהוָה | מוֹרָה לָהֶם יִדְעוּ גוֹיִם אֲנוּשׁ הִמָּה סֵלָה:

רש"י

(י) בראשית (יב) מצרימה מדברה התיכון ל' והכתיב ישובו רשעים לשאולה א"ר אבא בר זבדי למדריגה התחתונה של שאול ומהו ישובו לאחר שיצאו מגיהנם ויעמדו בדין ויתחייבו ישובו למדריגה תחתית של גיהנם: (יט) כי לא לנצח ישבת. ישראל האביון מלפקוד עליהם מה ששיעבדו בו, ותקות עניים לא תאבד לעד: (כ) קומה ה'. דוד ה' מתפלל לפני הקב"ה שיקום וימהר לעשות זאת: אל יעז. עמלק לאורך ימים בגדולתו: על פניך. בשביל הכעס שהכעיסוך במקדשך: (כא) מורה. מרות ועול ד"א מורה לשון השלכה לשון ירה בים (שמות טו) וי"א מורה לשון תער (סא"א): ידעו גוים. שהם אנוש ולא אלהות להיות גבורתם שולטת:

(י) ויהי ה' משגב לך. לשון דכא אילאמינשי"ה בלעז לעתיד כשיכונן למשפט כסאו יהי משגב לישראל שהם דכים: לעתות בצרה. עתים של צרה: (יב) זמרו לה' יושב ציון. כשיחזיר ישיבתו לציון יזמרו לו כן: (יג) אותם זכר. את הדמים שנשפכו בישראל: (יד) חננני ה'. עתה בגולה: מרוממי. בגאולתך: (טז) טבעו גוים. זו היא התהלה אשר אספר: (יז) נודע ה'. כל זה מן התהלה נודע ה' לבריות כי שליט הוא ומושל ונוקם לאויביו שהרי משפט עשה בהם יושטיצ"א בלעז: נוקש רשע. נכשל רשע: הגיון. נהגה זאת סלה: (יח) לשאולה. אמר רבי נחמ"י כל תיבה הצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה כגון

מצודת ציון

(י) משגב. חוזק: לך. מושבר וכתוש כמו דכאי רוח (לקמן ל"ד): לעתות. מלשון עת: (יב) עלילותיו. מעשיו: (יג) ענוים. שפל הרוח: (טז) ברשת. פח יקוש: (יז) נוקש. מל' מוקש: הגיון. ענינו מחשבה כמו והגיון לבי (לקמן י"ט): (יח) לשאולה. כן יקרא הגיהנם: (כ) אנוש. הוא שם משמות האדם ויורה על חולשו שהוא מל' ואנוש הוא (ירמיה י"ד): פניך. כעסך כמו פני ה' (לקמן ל"ד): (כא) מורה. השלכה כמו ירה בים (שמות ט"ו):

שהשאל מוכן להם אמר לשון ישובו כאדם ששב אל ביתו המוכן לשבתו: (יט) כי לא לנצח. ובכך יפרע מן מציריו: תאבד לעד. מלת לא משמשת בשנים כאלו אמר לא תאבד לעד: (כ) אל יעזו אנוש. אל יתחזקו אויביך: על פניך. ר"ל בעת כעסך: (כא) שיתה. תשים להם השפלה למען ידעו שהמה לעולם אנוש ולא אל:

מצודת דוד

(י) משגב לך. לנשברי לב יהיה למשגב ומתי יהיה למשגב כשיהיה בעולם עת צרה: (יא) כי לא עזבת. כי יראו אשר לא עזבת דורשך: (יב) יושב ציון. המשרה שכינתו בציון: (יג) כי דורש דמים. כי הוא דורש לדעת הדם וזכורים הם לפניו עם שאינו ממהר לפרוע: (יד) מרוממי. הלא אתה מעולם מרומם אותי משערי מות: (טז) בשחת. בהבור אשר עשו: (יז) נודע ה'. כשעושה משפט אז הוא נודע ומפורסם לכל: נוקש רשע. כאשר הרשע יפול בהמוקש אשר עשה אז עד עולם יחשבו בלב פרסום המקום: (יח) ישובו. לפי שהשאל מוכן להם אמר לשון ישובו כאדם ששב אל ביתו המוכן לשבתו: (יט) כי לא לנצח. ובכך יפרע מן מציריו: תאבד לעד. מלת לא משמשת בשנים כאלו אמר לא תאבד לעד: (כ) אל יעזו אנוש. אל יתחזקו אויביך: על פניך. ר"ל בעת כעסך: (כא) שיתה. תשים להם השפלה למען ידעו שהמה לעולם אנוש ולא אל:

משניות מסכת מנחות

פרק שני

א הקומץ את המנחה לאכול שריה או להקטיר קמצה למחר – מודה רבי יוסי בזה שהוא פגול ותיבין עליו פרת. להקטיר לבונה למחר – רבי יוסי אומר: פסול ואין בו פרת. וחכמים אומרים: פגול ותיבין עליו פרת. אמרו לו: מה שנת זו מן הזבח? אמר להם: שהזבח דמו ובשרו ואמוריו – אחד; ולבונה אינה מן המנחה. **ב** שחט שני כבשים לאכול אחת מן החלות למחר; הקטיר שני בזבין לאכול אחד מן הסדרים למחר – רבי יוסי אומר: אותה החלה ואותו הסדר שחשב עליו – פגול ותיבין עליו פרת; והשני – פסול ואין בו פרת. וחכמים אומרים: זה זה פגול ותיבין עליו פרת. נטמאת אחת מן החלות, או אחד מן הסדרים – רבי יהודה אומר: שניהם

פירוש ברטנורא

ב א הקומץ את המנחה. מודה ר' יוסי שהוא פגול. משום דכתיב להקטיר לבונה למחר ר' יוסי אומר פסול ואין בו פרת, מהו דתימא מעמא דר' יוסי משום דסבר אין מפגלן בחצי מתיר, כלומר שאם חשב לעבוד למחר עבודת חצי מתיר לא פגול, והך לבונה חצי מתיר הוא, דבין הקטרת קומץ ולבונה מתירים השיריים, ואפילו רישא כי חשב בהקטרת קומץ עבודת חצי מתיר היא ופליג רבי יוסי, קא משמע לן דבהא מודה. דמעמא לאו משום הכי הוא, אלא משום דאין מתיר מפגל את המתיר: מה שנת זו מן הזבח. שהשוחטו על מנת להקטיר אימורים למחר פגול: אינה מן המנחה כמו הקומץ, ואע"פ שהוא ממתירי המנחה. דקסבר רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר, שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלבונה במחשבה שהוא מחשב על הלבונה בעבודת הקומץ. ורבנן אמרי ליה, כי אמרין דאין מתיר מפגל את המתיר, היכא דלא אקבע בחד מנא, כגון שני כבשי עצרת דשניהם מתירים את הלחם, ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים. אבל היכא דאקבעו בחד מנא, כגון קומץ ולבונה שניהם בכלי אחד, מועלת מחשבת מתיר זה לפגל מתיר אחר. והלכה כחכמים:

ב שחט שני כבשים. של עצרת, דכתיב בהו שני כבשים בני שנה לזבח שלמים, ואותן כבשים מתירין ומקדשין לשתי הלחם, שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני כבשים, הואיל והזקקו עמו בתנופה. ושאר כבשים של עצרת, דמוספים נינהו: לאכול אחת מן החלות למחר. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום ולילה, כדון מנחה, שנאמר בה כחמאת וכאשם: הקטיר שתי בזבין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב (ויקרא כ"ד) ושמת אותם שתיים מערכות, היתה על כל מערכת כף אחת שיש בו לבונה כדכתיב (שם) ונתת על המערכת לבונה זכה. ושתי הכפות הללו שבהם נתונה הלבונה נקראים שני בויכים. והלבונה נקטרת כדכתיב (שם) והיתה לחם לאזכרה. והלחם נאכל, וזמן אכילתו כל אותו שבת שמסירים אותו מן השלחן בלבד. ואם בשעה שהקטיר שני בויכים של לבונה חשב על אחת מן המערכות של לחם לאכול למחר, כלומר שלא בזמנו: אותה חלה. של שתי הלחם של עצרת: ואותו הסדר. של לחם הפנים: זה זה פגול. שכולן נחשבים גוף אחד: נטמאת אחת מן החלות. דוקא כשנטמאת אחת משתי הלחם קודם זריקת דם הכבשים, או אחד מן הסדרים

משניות מבוארות – קהתי

מתקדשות בשחיטת הכבשים, ובשעת השחיטה חשב לאכול אחת מן החלות למחר – שלא בזמנו, שזמן אכילת שתי הלחם אינו אלא ליום ולילה; או הקטיר שני בזבין – של לבונה, שנותנים בכל שבת על שני סדרי לחם הפנים, ולאחר הקטרת הלבונה בשבת הבאה נאכל הלחם לכהנים ביום השבת בלבד, ובשעה שהקטיר את בויכי הלבונה חשב לאכול אחד מן הסדרים למחר – למחרת השבת, כלומר שלא בזמנו, רבי יוסי אומר: אותה החלה – משתי הלחם, ואותו הסדר – מלחם הפנים, שחשב עליו מחשבת חוץ לזמנו, פגול ותיבין עליו פרת – שחלה עליו מחשבת הפיגול, והשני – החלה השניה משתי הלחם והמערכת השניה של לחם הפנים, פסול ואין בו פרת – שמחשבת פיגול של אחד אינה מפגלת את השני. וחכמים אומרים: זה זה פגול ותיבין עליו פרת – ששתי הלחם וכן שני הסדרים של לחם הפנים נחשבים כגוף אחד, וכשנתפגל האחד אף השני פיגול. נטמאת אחת מן החלות – של שתי הלחם, או אחד מן הסדרים – של לחם הפנים, רבי יהודה אומר: שניהם יצאו חלוק – שניהם דינים כשריפה, שאין קרבן צבור חלוק – ואם נפסל חצי נפסל כולו; בגמרא מבואר שכך מקובל היה מרבתינו. וחכמים אומרים: הטמא בטמאתו – והוא יוצא לבית השריפה והטהור יאכל – שמתיר לאכול את החלה שלא נטמאה או את הסדר שלא נטמא. בגמרא מבואר, שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא כשנטמאה אחת מן החלות קודם זריקת דם הכבשים, או שנטמא אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזבין. אבל אם נטמאה אחת החלות לאחר זריקת הדם, והן

~ יום ראשון ~

באור משנה א

הקומץ את המנחה לאכול שריה או להקטיר קמצה למחר – חוץ לזמנו, מודה רבי יוסי בזה שהוא פגול ותיבין עליו פרת – כמו ששינונו בפרק הקודם משנה ג; אבל הקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונה למחר – חוץ לזמנו, רבי יוסי אומר: פסול ואין בו פרת – שהקומץ והלבונה שניהם מתירים את שירי המנחה, ואין מתיר מפגל את המתיר, כלומר שמחשבת פיגול בעבודת המתיר האחד אינה מועילה כשחשבה על המתיר האחר. וחכמים אומרים: פגול ותיבין עליו פרת – שסוברים הם, שהקומץ והלבונה כמתיר אחד הם הואיל ושניהם מונחים בכלי אחד, ולפיכך הקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונה למחר, מחשבתו מועילה לעשותה פיגול. אמרו לו – חכמים לרבי יוסי: מה שנת זו מן הזבח – מה נשתנית המנחה מן הזבח, שהשוחט את הזבח על מנת להקטיר את האימורים חוץ לזמנו הקרבן פיגול? אמר להם – רבי יוסי: שהזבח דמו ובשרו ואמוריו אחד – הם מין אחד, ולבונה אינה מן המנחה – אינה ממין המנחה כמו הקומץ, ולפיכך מחשבתו של הקומץ להקטיר לבונה של המנחה למחר אינה מועילה לפגל את המנחה. והלכה כחכמים.

באור משנה ב

שחט שני כבשים – של עצרת, שמביא עמהם שתי הלחם, והן

יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה, שְׁאִין קָרְבֵּן צִבּוֹר חֲלוּק. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים: הַטָּמֵא בְּטִמְאַתּוֹ, וְהַטְּהוֹר יֵאָכֵל.

ג' הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה. בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה לֵאֲכֹל מִמֶּנָּה לְמַחֵר – הִיא וְהַלֶּחֶם מְפַגְלִין. לֵאֲכֹל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר – הַלֶּחֶם מְפַגֵּל, וְהַתּוֹדָה אֵינָה מְפַגֶּלֶת. הַכֶּבֶשִׁים מְפַגְלִין אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַכֶּבֶשִׁים. בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַכֶּבֶשִׁים לֵאֲכֹל מִהֶן לְמַחֵר – הֵם וְהַלֶּחֶם מְפַגְלִין. לֵאֲכֹל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר – הַלֶּחֶם מְפַגֵּל, וְהַכֶּבֶשִׁים אֵינָן מְפַגְלִין.

ד' הַזֶּבֶחַ מְפַגֵּל אֶת הַנֶּסֶכִּין, מִשְׁקֵדְשׁוֹ בְּכָלִי; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַנֶּסֶכִּין אֵינָן מְפַגְלִין אֶת הַזֶּבֶחַ. בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ לֵאֲכֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר – הוּא וְנֶסֶכָיו מְפַגְלִין. לְהַקְרִיב מִן הַנֶּסֶכִּין לְמַחֵר – הַנֶּסֶכִּין מְפַגְלִין, וְהַזֶּבֶחַ אֵינוֹ מְפַגֵּל.

פירוש ברטנורא

קודם הקטרת הביכים, הוא דאפלינו רבי יהודה ורבנן. אבל אם נטמא לאחר זריקת הדרם או לאחר הקטרת הביכים, דברי הכל הטמא בטומאתו והטהור יאכל: **שאיין קרבן צבור חלוק**. כנמרא מסיק דלא מקרא ולא מסברא אמרה רבי יהודה למלחיה, אלא תלמוד ערוך בידו. וכך היה מקובל מרבותיו שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חציו נפסל כולו:

ג' **התודה מפגלת את הלחם**. שהלחם בא בשביל התודה והוא טפל לה, ואין התודה טפילה ללחם. וכן שני כבשים של עצרת, שתי הלחם הבאים עמם הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם, והעיקר מפגל הטיפלה ואין הטיפלה מפגל העיקר. ואי אשמועינן תנא האי דינא בתודה ולא אשמועינן בכבשים של עצרת הוה אמינא התם הוא דכי מפגל לחם לא מפגלא תודה משום דלא הווקקו בתנופה עם החלות, אבל כבשים דהווקקו בתנופה עם החלות דכתיב (ויקרא כ"ג) ויתנן הכהן אותם על לחם, אימא כי מפגל לחם לפגלו נמי כבשים. ואי תנא כבשים, הוה אמינא התם כי מפגלי כבשים מפגל לחם משום דהווקקו זה עם זה בתנופה, אבל תודה דלא הווקקו אימא כי מפגל בתודה לא מפגלי בחלות, צריכא:

ד' **הזבח מפגל את הנסכים**. והשוותה מהן ענין כרת: **משקדשו בכלי**. לאחר ששמו אותם בכלי שרת, שהכלי מקדשן קדושת עולם דשוב אין להם פריין: **דברי ר' מאיר**. דרבי מאיר סבר שנסיכים מתפגלים, לפי שהם של הזבח הוא שמכשיר ומתיר אותן למזבח, והואיל ויש להן מתיר, מתפגלים במחשבת חוץ לזמנו. והכמים פליגי עליה בפרק בית שמאי במסכת זבחים (דף מ"ד) ואמרי שהנסכים אין להם מתיר, לפיכך אין מתפגלין. ואין הלכה כר"מ:

משניות מבוארות – קהתי

מְפַגְלִין – גם שתי הלחם נעשות פיגול. אבל אם שחט את הכבשים על מנת **לֵאֲכֹל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר** – לאחר העצרת, **הַלֶּחֶם מְפַגֵּל** – שתי הלחם נעשות פיגול, **וְהַכֶּבֶשִׁים אֵינָן מְפַגְלִין** – שהלחם טפל לכבשים ואינו מפגל אותם.

שנטמא אחד מן הסדרים לאחר הקטרת הביכים, אף רבי יהודה מודה שהטמא בטומאתו והטהור יאכל.

~ יום שני ~

באור משנה ג

כתוב בתורה (ויקרא ז, יב-יג): "אִם עַל תּוֹדָה יִקְרְבוּ (אם על דבר הוראה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות...) אִם עַל אַחַת מֵאלֵה נָדַר שְׁלָמִים, שְׁלָמֵי תּוֹדָה וְשִׁטוּנִים לֶחֶם הָאֱמֹרָה בִּעֲנֵן, וְאֵינָן נֹאכְלִין אֶלָּא לִיּוֹם וְלֵילָה כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ הֵן, וְהַקְרִיב עַל זֶבֶח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּזֻלוֹת בִּשְׁטֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחֻחִים בִּשְׁטֵן, וְסוֹלֹת מִזֵּבֶכֶת חֲלוֹת בְּזֻלוֹת בִּשְׁטֵן: עַל חֲלוֹת לֶחֶם חֲמִיץ יִקְרִיב קֶרְבֶּנּוּ, עַל זֶבֶח תּוֹדַת שְׁלָמִים". פסוק זה בא ללמדנו, שעם קרבן התודה באים ארבעים לחמים, הנקראים "לחמי תודה", עשרה מהם חלות לחם חמץ, ושלושים מצות שוין של שלושה מינים: עשר חלות מצות, עשרה רקיקי מצות, ועשר חלות מורבכות (חלוטות ברותחית). והכמים דרשו: "יקריב קרבנו על זבח" – מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח (גמרא מנחות עז. ב). ומכאן שהלחם הוא טפל לגבי זבח התודה, וכן שתי הלחם שמביאים עם כבשי עצרת, הלחם טפל לגבי הכבשים. משנתנו באה ללמד בענין מחשבת פיגול, שהעיקר מפגל את הטפל ואין הטפל מפגל את העיקר.

הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם – הבא עם זבח התודה, כמו שבארנו לעיל, **וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה** – כפי שמשנתנו מפרשת מיד. **בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה** – את זבח התודה, על מנת **לֵאֲכֹל מִמֶּנָּה לְמַחֵר** – דהיינו חוץ לזמנה, שהתודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה (זבחים ח, ו), **הִיא וְהַלֶּחֶם מְפַגְלִין** – התודה וגם לחמיה נעשים פיגול, והאוכל מהם חייב כרת. אבל אם שחט את זבח התודה על מנת **לֵאֲכֹל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר** – אין מחשבה זו מפגלת את הזבח, אלא **הַלֶּחֶם מְפַגֵּל** – לחמי התודה בלבד הם פיגול, **וְהַתּוֹדָה אֵינָה מְפַגֶּלֶת** – שהואיל והתודה עיקר והלחם טפל לה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אין הטפל מפגל את העיקר. וכן **הַכֶּבֶשִׁים** – שני הכבשים של עצרת, **מְפַגְלִין אֶת הַלֶּחֶם** – את שתי הלחם שמביאים עמם, והן מתקדשות בשחיטת הכבשים, **וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַכֶּבֶשִׁים** – כפי שמתפרש מיד. **בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַכֶּבֶשִׁים** על מנת **לֵאֲכֹל מִהֶן לְמַחֵר** – לאחר זמנם, שכבשי עצרת אינם נאכלים אלא ליום ולילה, **הֵם וְהַלֶּחֶם**

באור משנה ד

כבר בארנו בפתיחה למסכתנו, שעם כל עולת בהמה וכל קרבן שלמים באה מנחת נסכים (סולת ויין). ובאה משנתנו ללמד, שמנחת הנסכים אינה מפגלת את הזבח, והואיל והיא טפלה לו.

הַזֶּבֶחַ מְפַגֵּל אֶת הַנֶּסֶכִּין – את מנחת הנסכים הבאה עם הקרבן, **מִשְׁקֵדְשׁוֹ בְּכָלִי** – אם בשעת מחשבת הפיגול כבר היו הנסכים (הסולת והיין) בכלי שרת ונתקדשו; **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שרבי מאיר סובר, שזריקת דם הקרבן מתירה את הנסכים למזבח, והואיל ויש להם מתיר, מתפגלים במחשבת "חוץ לזמנו". ברם, חכמים חולקים על רבי מאיר (זבחים ד, א), וסוברים שהנסכים אין להם מתיר, שכן יכול אדם להקריב את קרבנו היום ואת נסכיו למחר, ומכאן שאין הקרבן מתירם, אלא מתירים הם את עצמם; לפיכך אין מתפגלים. **וְהַנֶּסֶכִּין אֵינָן מְפַגְלִין אֶת הַזֶּבֶחַ** – כפי שמשנתנו מפרשת מיד. **בִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ** – כגון שלמים, על מנת **לֵאֲכֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר** – כלומר לאחר הזמן הראוי לאכילתו, **הוּא וְנֶסֶכָיו מְפַגְלִין** – אף הנסכים נעשים פיגול, והשוותה מהיין, או האוכל מהסולת, חייב כרת. אבל אם שחט את הזבח על מנת **לְהַקְרִיב מִן הַנֶּסֶכִּין לְמַחֵר** – ובשעת השחיטה כבר קדשו הנסכים בכלי שרת, כמבואר לעיל, **הַנֶּסֶכִּין מְפַגְלִין** – על ידי מחשבה זו, **וְהַזֶּבֶחַ אֵינוֹ מְפַגֵּל** – שהנסכים טפלים לזבח, ואין הטפל מפגל את העיקר, כמבואר במשנה הקודמת.

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

הלכה היא, שאין שיירי המנחה מותרים באכילה לכהנים עד שיקטירו את הקומץ ואת הלבונה. משנתנו דנה במי שחשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת אחד מהם, אם פיגל את המנחה אם לאו, ונחלקו בזה רבי מאיר וחכמים במשנתנו.

פֶּגֶל בַּקֶּמֶץ – חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, דהיינו

ה פגל בקמין ולא בלבונה, בלבונה ולא בקמין – רבי מאיר אומר: פגול וחיבים עליו פרת. וחכמים אומרים: אין בו פרת, עד שיפגל את כל המתיר. מודים חכמים לרבי מאיר במנחת חוטא, ובמנחת קנאות, שאם פגל בקמין, שהוא פגול וחיבין עליו פרת; שהקמין הוא המתיר. שחט אחד מן הכבשים לאכול שתי חלות למחר, הקטיר אחד מן הבזקים לאכול שני סדרים למחר – רבי מאיר אומר: פגול וחיבים עליו פרת. וחכמים אומרים: אין פגול, עד שיפגל את כל המתיר. שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר – הוא פגול, ויחברו פשר. לאכול מחברו למחר – שניהם פשרים.

פרק שלישי

א הקומץ את המנחה, לאכול דבר שאין דרכו לאכול, להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר – פשר. רבי אליעזר פוסל. לאכול דבר שדרכו לאכול, להקטיר דבר שדרכו להקטיר, פחות מפזית – פשר. לאכול פחצי זית,

פירוש ברטנורא

ה פגל בקומין. בהקטרת הקומץ חשב על השירים לאכול שלא בזמנו: עד שיפגל בכל המתיר. והקטרת אחד מן חצי מתיר הוא, דאיכא נמי הקטרת חבירו, שאין שירי המנחה מותרים באכילה לכהן עד שיקטירו הקומץ והלבונה: במנחת חוטא ובמנחת קנאות. שאין בהן לבונה, והקומץ לבדו הוא המתיר: שחט אחד מן הכבשים. של כבש עצרת. ואין הלחם מותר אלא אחר שישחטו שניהן: הקטיר אחד מן הבזיקין. והרי אין מתיר הלחם אלא הקטרת שניהם: ר' מאיר אומר פגול. דכבר חצי מתיר נמי מפגל. ואין הלכה כר"מ:

ג א הקומץ את המנחה לאכול. חוץ לזמנו: דבר שאין דרכו לאכול. כגון הקומץ והלבונה: ולהקטיר. חוץ לזמנו: דבר שאין דרכו להקטיר. השירים שדרכן לאכול ואין דרכן להקטיר: פשר. דאין זו חשובה מחשבה, דבטלה דעתו אצל כל אדם: רבי אליעזר פוסל. דכתיב (ויקרא ו) ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו, בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח, לומר לך כשם שפוסלת אכילת אדם לאדם כגון שירים אם חשב עליהם לאדם לאכלם חוץ לזמנו, ואכילת מזבח למזבח כגון קומץ אם חשב עליו להקטירו שלא בזמנו, כך פוסלת מחשבת אכילת אדם כגון שירים אם חשב

משניות מבוארות – קהתי

מן הכבשים – של עצרת, על מנת לאכול ממנו – מאותו כבש, למחר – דהיינו חוץ לזמנו, הוא פגול – הכבש ששחטו במחשבת פיגול, ויחברו פשר – הכבש השני כשר, שאינו מתפגל על ידי הראשון. ואם שחט אחד מן הכבשים, לאכול מחברו למחר – על מנת לאכול את הכבש השני חוץ לזמנו, שניהם פשרים – שהואיל ושני הכבשים כאחד מתירים את הלחם, אין מתיר מפגל את המתיר, כלומר שאין מחשבת פיגול באחד מן המתירים פוסלת כשחשבה על המתיר האחר. ברם, בקומץ ולבונה, אף על פי ששניהם כאחד מתירים את המנחה, מכל מקום סוברים חכמים, שהקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונתה למחר, עושה את המנחה פיגול, כמו ששינוי במשנה א בפרקנו; וטעמם הוא, שהואיל והוקבעו בכלי אחד, הרי הם כמתיר אחד, ולפיכך מועילה מחשבת פיגול בקומץ לגבי הלבונה (כמו שבארנו טו).

באור משנה א

ההלכה שבמשנתנו נשנתה כולה במסכת זבחים (ג, א) לגבי השוחט את הזבח: שכן קמיצת המנחה היא לגבי המנחה כמו שחיתת הזבחים לגבי זבחים. כן גם נתינת הקומץ בכלי שרת היא כמו קבלת הדם, והולכת הקומץ כהולכת הדם, והקטרת הקומץ כוריקת הדם; ומכאן שכל מה שפוסל באחת העבודות של הזבח פוסל בעבודה המתאימה לה במנחה, כמו שכבר הוכרנו בפתיחה למסכתנו.

הקומץ את המנחה, על מנת לאכול – חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דבר שאין דרכו לאכול – כגון הקומץ והלבונה, שדרכם להקטיר ולא לאכול, או על מנת להקטיר – חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דבר שאין דרכו להקטיר – שירי המנחה, שדרכם לאכול ואין דרכם להקטיר, פשר – קרבן המנחה, שאין מחשבה זו פוסלת אותו. רבי אליעזר פוסל – את הקרבן, כלומר שבמחשבת "חוץ לזמנו" הקרבן פיגול, ובמחשבת "חוץ למקומו" הקרבן פסול. בגמרא מבואר טעמו של רבי אליעזר, שאף הקטרה נאמרה בתורה בלשון אכילה, שנאמר (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו", ודרשו: בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח, ומכאן שלשון אכילה ולשון הקטרה לשון אחד הוא. ואין הלכה כרבי אליעזר. הקומץ את המנחה במחשבה לאכול דבר שדרכו לאכול, או להקטיר דבר שדרכו להקטיר, פחות מפזית – כגון על

שהקטיר את הקומץ על מנת לאכול את שירי המנחה שלא בזמנם, ולא בלבונה – אבל לא חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הלבונה; או שחשב מחשבת פיגול בלבונה – בשעת הקטרת הלבונה, ולא בקמין – אבל לא חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, רבי מאיר אומר: פגול – קרבן המנחה נעשה פיגול, וחיבים עליו פרת – האוכל מן המנחה חייב כרת; שלדעת רבי מאיר מפגלים בחצי מתיר. וחכמים אומרים: אין בו פרת, עד שיפגל את כל המתיר – שיחשוב מחשבת פיגול גם בשעת הקטרת הקומץ וגם בשעת הקטרת הלבונה, שהואיל והקטרת שניהם מתירה את המנחה, לפיכך מחשבת פיגול באחד מהם, דהיינו בחצי מתיר, אינה מפגלת את המנחה. מודים חכמים לרבי מאיר במנחת חוטא, ובמנחת קנאות, שאם פגל בקמין – שחשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, שהוא פגול וחיבין עליו פרת – לפי שבמנחת חוטא ובמנחת קנאות אין לבונה כלל, שהקמין הוא המתיר – הקומץ לבדו הוא המתיר בהן. בגמרא מבואר שפיסקה זו לא באה אלא להשמיענו, שחכמים הסוברים ברישא, בפיגול בקומץ ולא בלבונה: "אין בו כרת עד שיפגל את כל המתיר", מודים הם מכל מקום שהמנחה פסולה, גזירה משום מנחת חוטא, שהמפגל בקומצה, הואיל ואין בה לבונה, הרי היא פיגול. והוא הדין בפיגול בלבונה ולא בקומץ, שהמנחה פסולה אף לדעת חכמים, גזירה משום לחם הפנים, שהמפגל בבזיכי הלבונה שעל הלחם, הלחם נעשה פיגול (מנחות יד, ב). שחט אחד מן הכבשים – של עצרת, על מנת לאכול שתי חלות – דהיינו שתי הלחם, למחר – חוץ לזמנו; וכן הקטיר אחד מן הבזקים – של לבונה הניתנת על שני הסדרים של לחם הפנים, על מנת לאכול שני סדרים – של לחם הפנים, למחר – למחרת השבת, דהיינו לאחר הזמן, רבי מאיר אומר: פגול וחיבים עליו פרת – רבי מאיר הולך לשיטתו, שמפגלים בחצי מתיר. וחכמים אומרים: אין פגול, עד שיפגל את כל המתיר – הואיל ושתי הלחם אינן מותרות באכילה אלא לאחר שנשחטו שני הכבשים, וכן לחם הפנים אינו מותר באכילה אלא לאחר שהוקטרו שני הבזיקים, לפיכך אם פיגל באחד מן הכבשים או באחד מן הבזיקים אין זה פיגול, אלא אם כן פיגל בשני הכבשים או בשני הבזיקים. והלכה כחכמים. שחט אחד

וְלִהְיֶינָם פְּחָצִי זֵית – פֶּשֶׁר, שְׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטֶרֶה מִצְמָרְפִּין.

ב לא יצק, לא בלל, לא פתת, לא מלח, לא הניף, לא הגיש, או שפתתן פתים מרבות, ולא מושחן – פשרות. נתערב קמצה בקמץ חברה, במנחת פהנים, במנחת פהן המשיח, במנחת נסכין – פשרה. רבי יהודה אומר: במנחת פהן המשיח, ובמנחת נסכין – פסולה, שזו בלילתה עבה, וזו בלילתה רפה, והן בולעות זו מזו.

פירוש ברטנורא

עליהם למזבח להקטירן חוץ לזמנו, מדאפקניהו רחמנא לתרווייהו בלשון אכילה שמע מינה כי הדדי ניהו, ומוחשים מזו לזו. ורבנן סברי, להכי אפקה רחמנא להקטרה בלשון אכילה, לומר לך מה אכילה בכזית אף מחשבת הקטרה בכזית. ולעולם אכילה כאורחיה משמע, קומץ למזבח ושירים לאדם. והלכה כחכמים:

ב לא יצק. סדר המנחה, בתחלה נותן שמן בכלי, ואח"כ נותן את הסולת, ואח"כ חוזר ויוצק שמן וכולל והכי מפרש בפרק אלו המנחות נקמצות [דף ע"ה]: **לא יצק ולא בלל כשר.** כגון שנתן כל השמן שבלו במתן ראשון שהוא קודם לעשייתו. דאי חיסר שנתה אמרינן בפרק קמא [דף י"א] שהיא פסולה. ובגמרא בפרקין מוכח דיציקה מעכבת, ומפרש לא יצק, לא יצק כהן אלא זר, דמקמיצה ואילך מצות כהונה אבל יציקה ובלילה כשרים בור. ולא בלל דקתני, על כרחך לא בלל כלל, דבלילה ודאי אינה מעכבת ומתניתין הכי קאמר, לא יצק כהן אלא זר, או לא בלל כלל, כשר: **לא פתת.** [בדרכיב] [ויקרא ב] פחות אותה פתים. אע"ג דבמנחת מחבת בלבד כתיב, הוא הדין לכל המנחות הנאפות תחלה, כגון מחבת ומרחשת ומאפה, מצוה לפותתן כולן ואח"כ קומץ. וזה אם לא פתת אלא כדי קמיצה, כשר: **לא מלח.** כל המנחה כולה, אלא הקומץ. דאילו מליחת הקומץ מעכבת היא: **לא הניף.** במנחת חוטא ומנחת קנאות הטעונות תנופה: **לא הגיש.** כדרכיב (שם) והגישא אל המזבח. שהכהן מוליכה אצל המזבח מערבית כנגד חודה של קרן: **פתים** מריבות. גדולות יותר מהדין המפורש בהן מנחת ישראל כופל אחת לשנים ושנים לארבע ומבדיל. ואצטריך לאשמועינן פתים גדולות ואע"ג דאשמועינן דאי לא פתת כשרה. דסלק דעתך אמינא דהתם הוא דאיכא תורת חלות עליהן, אבל הכא דלאו תורת חלות איכא ולא פתים איכא אימא לא, קמ"ל: **ולא מושחן.** הרקיקים הטעונים משיחה, כדרכיב (שמות כ"ט) ורקיקי מצות משוחים בשמן, אחר אפייתן מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלו: **במנחת כהנים כשרה.** שכולן כליל כמאור: **במנחת פהן המשיח ובמנחת נסכים פסולה.** לפי שהקומץ דמנחת ישראל בלילתו עבה. לוג אחד שמן לעשרון סלת, ומנחת נסכים ושל כהן משיח בלילתו רבה, שלושה לוגים לעשרון, כדרכיב במנחת נסכים (מכילתא פ"ז) עשרון בלול ברביעית הדין שמן, ובמנחת כהן המשיח הוא אומר [ויקרא ו] סולת מנחה תמיד. הרי היא לך כמנחת התמיד שהיא עשרון סולת בלול ברביעית הדין: והן בולעות זו מזו. הקומץ בולע

משניות מבוארות – קהתי

לא יצק – השמן על המנחה, אלא נתן את כל לוג השמן בכלי קודם שנתן בתוכו את הסולת, ולא חזר ויצק שמן על הסולת; ברם, בגמרא מוכח, שיציקה מעכבת. כלומר שאם לא יצק השמן על סולת המנחה, המנחה פסולה, ולפיכך מפרשים בגמרא: **לא יצק** – לא יצק כהן אלא זר; **לא בלל** – את סולת המנחה בשמן, כלומר שלא בלל כלל, לא זר ולא כהן; **לא פתת** – במנחות שצריכות פתיחה, כגון במנחת מחבת או מרחשת, כמו שבארנו לעיל; ויש מפרשים, שלא פתת את המנחה כולה אלא כדי קמיצה (רש"י; ברטנורא); **לא מלח** – את המנחה כולה אלא הקומץ בלבד, שכן מליחת הקומץ מעכבת (ברטנורא; יתוספות יום טוב; ועיי' תוספות רבי עקיבא איגר, שמשג על פירוש זה); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: לא מלח כהן אלא זר (עיי' שם; וכן מפרש הרמב"ם בפירושו למשנתו); **לא הניף** – את המנחה הטעונה תנופה, כגון מנחת סוטה או מנחת העומר; **לא הגיש** – אותה למזבח; **או שפתתן פתים מרבות** – שהפתיתים צריכות להיות כזיתים, והוא עשאו מרובות. והיינו גדולות מכזיתים, או מרובות במנין דהיינו קטנות מכזיתים; **ולא מושחן** – או שלא מושח בשמן את הרקיקים הטעונים משיחה, כמו שבארנו לעיל; כל המנחות הללו, שנעשו בשינויים שנימונו למעלה, **פשרות** – הן. **נתערב קמצה** – של מנחה (כגון הקומץ של מנחת נדבה), **בקמץ חברה** – בקומץ של מנחה שנייה, או **במנחת פהנים** – שנתערב הקומץ במנחת כהנים, או **במנחת פהן המשיח** – במנחת חביטין, שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום, או **במנחת נסכין** – הבאה עם קרבן בהמה; שכל המנחות הללו נשרפות על המזבח כמו הקומץ שנתערב הן, **פשרה** – התערבות להקטירה על המזבח, שאין עולין (מינים העולים על גבי המזבח) מבטלין זה את זה. **רבי יהודה אומר: במנחת פהן המשיח, ובמנחת נסכין** – אם נתערב הקומץ במנחת הכהן הגדול או במנחת נסכים, **פסולה** – התערובת, **שזו בלילתה עבה** – מנחת נדבה של ישראל בלילתה עבה, שנותן לוג אחד שמן לעשרון סולת, **וזו בלילתה רפה** – מנחת כהן המשיח וכן מנחת נסכים בלילתה רכה, שבמנחת כהן משיח נותן שלושה לוגים שמן לעשרון סולת, וכן במנחת נסכים הבאה עם קרבן של כבש נותן שלושה לוגים שמן לעשרון סולת, **והן בולעות זו מזו** – כלומר הקומץ שנתערב באחת

מנת לאכול משיירי המנחה פחות מכזית, או על מנת להקטיר מן הקומץ פחות מכזית, חוץ לזמנו או חוץ למקומו, **פשר** – קרבן המנחה, שמוחשבת אכילה או הקטרה בפחות מכזית אינה פסולה. וכן הקומץ את המנחה על מנת **לאכול פחצי זית, ולהקטיר פחצי זית** – חוץ לזמנו או חוץ למקומו, **פשר** – קרבן המנחה, **שאיין אכילה והקטרה מצטרפין** – לשיעור כזית, כדי לפסול את המנחה (עיי' באורנו בזבחים ג, א).

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

סדר הבאת המנחה: מביא עשרון סולת ולוג שמן, ונותן תחילה מעט מן השמן בכלי חול והסולת עליו, וחוזר ויוצק מעט מן השמן על הסולת וכולל הכל יחד; אחר הבלילה נותנה בכלי שרת (ויש סוברים שהבלילה צריכה להיות בכלי שרת), ויוצק עליה השמן שנשאר עוד מהלוג, ונותן עליה קומץ לבונה, ומביאה לכהן; הכהן נוטלה ומביאה לזית דרומית מערבית של המזבח, ומכיל עס המנחה לחודה של אותה זית, אחר כך מלקט הכהן כל גרגרי הלבונה שבמנחה לצד אחד, כדי שלא יתערב גרגיר ממנה במנחה, וקומץ את המנחה, ונותן את הקומץ לכלי שרת אחר, ומלקט כל הלבונה מהשירים ונותנה על הקומץ, ומעלה למזבח, ומולחה, ומקטיר; והשירים נאכלים.

במנחת מחבת או מרחשת: אחר הבלילה כמבואר לעיל לש הוא את המנחה במים פושרים ואופה במחבת (כלי שטוח) או במרחשת (כלי עמוק) כפי שנדר – עשר חלות מצות. אחר שנאפו, פותת את המצות לפתיתים בגדול של זיתים, ויוצק על הפתיתים שאר השמן הנשאר מהלוג, ונותן הכל לכלי שרת, ושם קומץ לבונה עליה, ומביאה אל הכהן, והכהן עושה בה כמו במנחת סולת.

במנחת מאפה תנור: אם נדר חלות, אין בהן מתן שמן בכלי תחילה כבשאר מנחות, אלא בולל את הסולת מיד עם כל השמן, ולש בפושרים. אחר כך אופה אותה בתנור שבמקדש בלא כלי – עשר חלות, ופותת, ונותן את הפתיתים לכלי שרת, ונותן עליהם לבונה ומביא אל הכהן, והכהן עושה בה כמו בשאר המנחות. ואם נדר רקיקים, הריהו לש מיד את הסולת בפושרים, בלא שמן כלל, ועושה עשרה רקיקים, ואופה אותם בתנור שבמקדש. אחר האפייה נוטל את לוג השמן ומושח ממנו על הרקיקים. לפי הרמב"ם מושח וחוזר ומושח עד שייכלע בהן כל לוג השמן, ולפי דעות אחרות אינו מושח אלא פעם אחת, כזורת את יווינת "כ"י" (X), ושאר השמן נאכל לכהנים. את הרקיקים המשושים בשמן פותת לפתיתים ונותנם לכלי שרת, ושם עליהם קומץ לבונה, והכהן מנישה למזבח, וקומצה, ומקטיר על המזבח ("תפארת ישראל").

משנתנו באה לננות שינויים במעשה המנחה, שאינם פוסלים את המנחה.

ג שתי מנחות שלא נקמצו, ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה – פשוט; ואם לאו – פסולה. הקמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר. ואם הקטיר, זו שנקמצה – עלתה לבעלים, וזו שלא נקמצה – לא עלתה לבעלים. נתערב קמצה בפיריה, או בפיריה של חברתה – לא יקטיר. ואם הקטיר – עלתה לבעלים. נטמא הקמץ והקריבו – הציץ מרצה. יצא והקריבו – אין הציץ מרצה, שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא.

ד נטמא שיריה, נשרפו שיריה, אבדו שיריה – כמדת רבי אליעזר: פשרה, וכמדת רבי יהושע: פסולה. שלא

פירוש ברטנורא

מנחת נסכים ומנחת כהן משיח, ובה שמנן של מנחות הללו על הקומץ ומבטלות ליה, והיו מנחה שלא הוקטר קומצה ופסולה הנקמצת. אבל מנחת נסכים כשרה ולא היו כריכה משנה, כיון שלא מדעת עירבו השמן שבולעתו בטל לגבה וכמאן דליתיה. ואין הלכה כר' יהודה:

ג אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה. שנפלה זו בצד זה של כלי וזו בצד זה ונשאר מהן כדי קומץ שלא נתערב, כשרות, ואם לאו, פסולות. דאמר בתורת כהנים מסולתה ולא מסולת חברה: לא יקטיר. ואפילו כל המעורבת, דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ, ומקמץ נמי לא קמץ שני קומצים דילמא בכל קומץ יש מזה שנתערב וליכא קומץ שלם מחד מנחה: ואם הקטיר. כל המעורבת, היא לא עלתה לבעלים, דהא לא נקמצה ואין מנחת נדבה ניתרת בלא קמיצה: נתערב קומצה בשיריה. לא יקטיר את כולה משום דהשירים אסורים להקטיר דכתיב (ויקרא ב') לא תקטירו ממנו אשה לה', כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו: נטמא הקומץ והקריבו, הציץ מרצה. דכתיב (שמות כ"ח) ונשא אהרן את עון הקדשים, אינו נושא אלא עון טומאה, שיש בה צד קל שהותרה מכללה בצבור, דכתיב בתמיד במועדו, ואפילו בטומאה: ואינו מרצה על היוצא. ואע"ג דיש בו נמי צד קל שהותר מכללו בכמה, שנאמר ויצא במשכן והותר בכמה שבנוב וגבעון שלא היו שם קלעים, אעפ"כ אין הציץ מרצה ביוצא, דכתיב (שם) לרצון להם לפני ה', עון דלפני ה' אין, עון דיוצא לא:

ד כמדת ר' אליעזר כשרה. על דעתו של ר' אליעזר דאמר בפרק כיצד צולין, דם אע"פ שאין בשר, הכי נמי קומץ אע"פ שאין שירים כשר להקטיר קומץ: כמדת ר' יהושע. דאמר אם אין בשר אין דם, הכי נמי פסול להקריב הקומץ. והוא שלא נשתייר דבר מן השירים שלא נטמא. והלכה כרבי יהושע: שלא

משניות מבוארות – קהתי

מנחה אחרת, שהרי הוקטר קומצה של מנחתם שהביאו. נטמא הקמץ והקריבו – על המזבח, הציץ מרצה – שכתוב בו (שמות כח, לח): "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים", ודרשו מכאן שהציץ מרצה על עון טומאה, דהיינו שאם נטמא האימורים של זבחים או הקומץ של המנחה והקטירים, הציץ מרצה שיהא הקרבן כשר. אבל יצא – הקומץ מחוץ לעזרה ונפסל ביוצא, אף שחזר והכניסו, והקריבו – על המזבח, אין הציץ מרצה – והקרבן פסול, שהציץ מרצה על הטמא – כמו שבארנו לעיל, ואינו מרצה על היוצא – בגמרא מבואר הטעם, לפי שבטומאה יש צד קל, שהותרה מכללה (מכלל איסורה) בציבור, כלומר שקרבן ציבור דוחה את הטומאה, לפי שכתוב בקרבן תמיד (במדבר כח, ב): "להקריב לי במועדו", ודורשים: "במועדו" ואפילו בטומאה; ובציץ כתוב (שמות כח, לח): "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'", ומשמעו, שאין הציץ מרצה אלא בדבר שהוא לרצון לפני ה' במקום אחר (ותוספות); מכאן למדו, שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא.

מהן בולע משמנה המרובה, והריהו מתבטל בו וכאילו לא הקטיר הקומץ כלל; הלכך פסולה המנחה הנקמצת. וכן גם פסולה מנחת כהן המשיח או מנחת נסכים, משום שנחסר משנה (תפארת יסודאל); ועיין ברטנורא: "תוספות יום טוב"; תוספות ר' עקיבא איגר. ברם, אם נתערב קומצה בקומץ חברתה, אף לדעת רבי יהודה כשרה, שכן לדעתו מין במינו לא בטל. מה שאין כן בנתערב במנחת כהן המשיח ובמנחת נסכים, שלדעת רבי יהודה אנו אומרים: סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, שכן רבי יהודה סובר: מין בשאינו מינו בטל.

באור משנה ג

שתי מנחות שלא נקמצו – כלומר שטעונות הן קמיצה ועדיין לא נקמצו, ונתערבו זו בזו – שנפלו שתייהן לתוך כלי אחד זו בצד זו, אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה – שמכל מנחה אפשר להוציא קומץ בלי תערובת – פשוט – ואם לאו – שאינו יכול לקמץ מכל אחת בפני עצמה, פסולות – שכתוב (ויקרא ב, ב): "וקמץ משם מלא קומצו מסולתה", ודרשו: מסולתה ולא מסולת חברתה, שאם נתערב בקומץ מסולת מנחה אחרת, אין המנחה כשרה. הקמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – עדיין, לא יקטיר – את התערובת, שאין מצוות הקטרה אלא לגבי הקומץ בלבד; ולקמץ שני קמצים אי אפשר, שמה בכל קומץ תהא סולת ממנחה אחרת. ואם הקטיר – את כל התערובת, זו שנקמצה, עלתה לבעלים – שהרי הוקטר קומצה על המזבח, וזו שלא נקמצה, לא עלתה לבעלים – שהרי לא נקמצה, ואין מנחת נדבה ניתרת בלי קמיצה; הלכך חייבים הבעלים להביא מנחה אחרת תחתיה. נתערב קמצה – של מנחה, בפיריה – של אותה המנחה, או בפיריה של חברתה – של מנחה אחרת שנקמצה כבר, לא יקטיר – את התערובת, שאסור להקטיר את השיירים העומדים לאכילה, שנאמר (ויקרא ב, יא): "לא תקטירו ממנו אשה לה'", ודרשו: כל שממנו לאישים (כל דבר שהיה ממנו אשה לה'). הרי הוא בכל תקטירו, והרי שיירי המנחה היה מהם הקומץ לאישים. ואם הקטיר – אם עבר והקטיר את התערובת, עלתה לבעלים – ואינם חייבים להביא

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

בברייתא בגמרא (פסחים עז, א) נחלקו רבי יהושע ורבי אליעזר בזבח שבשרו נטמא או אבד לפני זריקת הדם, שרבי יהושע סובר: אם אין בשר אין דם (אין הדם נזרק), ורבי אליעזר סובר: דם (זורקים את הדם) אף על פי שאין בשר. משנתנו באה להשמיע, שכשם שחולקים בזבח כך חולקים הם במנחה, שכן שיירי המנחה הם כבשר חובת, והקומץ הוא כמו הדם.

נטמא שיריה – של המנחה, או נשרפו שיריה, או אבדו שיריה – לפני הקטרת הקומץ, כמדת רבי אליעזר – כשיטתו בקרבן בהמה, שאומר: דם אף על פי שאין בשר, אף כאן פשרה – המנחה להקטיר קומצה, אף על פי שאין שיירים. וכמדת רבי יהושע – וכפי שיטת רבי יהושע, האומר בקרבן בהמה: אם אין בשר אין דם, אף כאן פסולה – המנחה להקריב קומצה, שהואיל ואין שיירים, אין מקטירים את הקומץ. והלכה כרבי יהושע. ברם, אם לא נטמא או שלא נשרפו או שלא אבדו אלא מקצת שייריה אף רבי יהושע מודה שכשרה המנחה להקטיר קומצה (דעת רב בגמרא). שלא בכלי שרת – אם לא נתן את הקומץ בכלי שרת קודם הקטרתו, פסולה –

בבלי שרת – פסולה. רבי שמעון מכשיר. הקטיר קמצה פעמים – פשרה.
ה הקמץ – מעוטו מעבב את רבו. העשרון – מעוטו מעבב את רבו. היין – מעוטו מעבב את רבו. השמן – מעוטו מעבב את רבו. הפלת והשמן מעבבין זה את זה. הקמץ והלבונה מעבבין זה את זה. ו שני שעירי יום הכפורים מעבבין זה את זה. שני כבשי עצרת מעבבין זה את זה. שתי חלות מעבבות זו את זו. שני סדרים מעבבין זה את זה. שני בזבין מעבבין זה את זה. הסדרים והבזבין מעבבין זה את זה. שני מינים שבנזיר, שלשה שבפירה, ארבעה שבתורה, ארבעה שבולולב, ארבעה שבמצרע – מעבבין זה את זה. שבע

פירוש ברטנורא

בבלי שרת. שלא קודש הקומץ בבלי שרת. אבל בתחלת המנחה כולי עלמא לא פליגי דבעי כלי, כדאמרין בפרק שתי הלחם: ורבי שמעון מכשיר. טעמא דר"ש מפרש בגמרא, משום דאמר קרא (ויקרא ו) קודש קדשים היא כחמאת וכאשם, ומדאקיש רחמנא מנחה לחמאת דעבודתו במתנה באצבע ממש, שמע מינה דקומץ המנחה נמי אם רצה עובדה בידו בלא כלי. ובלבד שיעבור בידו הימנית, דומיא דחמאת שנאמר בו אצבע דכתיב ביה (שם ד) ולקח הכהן מדם החמאת באצבעו, וכל מקום שנאמר אצבע וכוונה אינו אלא ימין. ואין הלכה כר"ש: הקטיר קמצה פעמים. חצי קומץ בפעם אחת וחצי קומץ בפעם אחרת. ודוקא נקט פעמים ותו לא, דאין קומץ פחות משני זיתים וכי פליגי ליה לשתי פעמים נמצא שאין הקטרה בפחות מכזית ולפיכך כשרה, אבל אם חילקה לשלש או לארבע פעמים, דעביד ליה הקטרה פחותה מכזית, פסולה:

ה מיעוטו מעבב את רובו. שאם חסר כל שהוא פסול, דאמר רחמנא מלא קומצו: העשרון. מנחה שהיא פחותה מעשרון אפילו כל שהוא פסולה: היין. חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאליל, ורביעית ההין לכבש. וכן השמן בין למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, בין למנחת נדבה שהוא לוג אחד שמן: הפולת והשמן. של מנחת: מעבבים זה את זה. דכתיב (שם ב) מגרשה ומשמנה: הקומץ והלבונה מעבבים זה את זה. דכתיב (שם י) ודירים ממנו בקומצו וגו' על כל לבונה:

ו שני שעירי יום הכיפורים. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ושעיר המשתלח לעזאזל: שני כבשי עצרת. שני כבשי שלמים שבאים חובה על שתי הלחם: שתי חלות. שתי הלחם של עצרת: ושני סדרים. שתי מערכות של לחם הפנים, שש חלות לכל מערכת: שני בזבין. שתי כפות שבהן הלבונה, ונתונים על שתי המערכות: הסדרים והבזבין מעבבין זה את זה. שאם אין מערכות של לחם על השלחן לא יתן בו את הבזבין של לבונה. ואם אין בזבין לא יתן את הלחם: שני מינים שבנזיר. חלות מצות ורקיקי מצות: ושלשה שבפירה אדומה. עץ ארו ואובי ושני תולעת: ארבעה שבתורה. ארבעה מינים של לחם שמביאים על שלמי תודה, חלות מצות, ורקיקי מצות, וסולת מורבכת, וחלות לחם חמץ: ארבעה שבולולב. לולב ואתרוג הדס וערבה. אם

משניות מבוארות – קהתי

כשרה עד שמקטירים את שניהם, שכתוב (ויקרא ב, ב): "על כל לבונתה". וכתוב עוד (שם ו, ח): "זאת כל לבונתה". שנה עליו הכתוב לעכב (רש"י).

~ יום ששי ~

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת מונה משנתנו דברים נוספים המעבבים זה את זה.
שני שעירי יום הכפורים – כמו שכתוב (ויקרא טז, ח-ז): "וזאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת... ולקח את שני השעירים, והעמיד אותם לפני ה'... ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל", שני שעירים אלו מעבבין זה את זה – שאין יכולים להביא זה בלא זה. שני כבשי עצרת – הבאים עם שתי הלחם בחג השבועות, מעבבין זה את זה – שאין יכולים להביא כבש אחד. שתי חלות – שתי הלחם הבאות עם הכבשים, מעבבות זו את זו – שאין מביאים חלה אחת. שני סדרים – שתי המערכות של לחם הפנים, שש חלות לכל מערכת, מעבבין זה את זה – שאין יכולים לסדר מערכת אחת, שני בזבין – של לבונה, הנתונים על לחם הפנים, מעבבין זה את זה – שבוין אחד בלבד אינו כשר. הסדרים והבזבין מעבבין זה את זה – שאם אין הסדרים של לחם הפנים על השולחן לא יתנו שם את הבזבכים של לבונה, ואם אין בזבכים לא יתנו את הלחם. שני מינים שבנזיר – שני מיני לחם: חלות מצות ורקיקי מצות, שהנזיר מביא ביום מלאת ימי נזרו (במדבר ו, טז): שלשה שבפירה – האדומה: עץ ארו ואובי, ושני תולעת: ארבעה שבתורה – ארבעה מיני לחם: חלות מצות, ורקיקי מצות, וסולת מורבכת, וחלות לחם חמץ: ארבעה שבולולב – ארבעת המינים: לולב, אתרוג, הדס וערבה, ארבעה שבמצרע – עץ ארו, אובי, שני תולעת וצפרים: כל אלו מעבבין זה את זה – שאם חסר בהם אחד המינים, אינם ראויים למצותם; שבע הזויות שבפירה – האדומה, כמו שכתוב בה (במדבר יט, ד): "וזהו אל נוכח פני אוהל מועד מדמה שבע פעמים", מעבבות זו את זו – שאם חסר אחת מהן לא עשה כלום. שבע הזויות של בין הפירים –

המנחה. רבי שמעון מכשיר – את המנחה, שלדעתו אין קידוש הקומץ בבלי שרת מעבב. ברם, אם לא קידש את המנחה כולה בבלי שרת קודם שקמצה, לדברי הכל פסולה. הקטיר קמצה פעמים – דיינו לחצאים, חציו בפעם אחת וחציו בפעם אחרת, פשרה – המנחה. ודוקא שהקטירו לחצאים, שהואיל ואין קומץ פחות משני כזיתים, נמצא כזית בכל הקטרה, אבל אם הקטירו בשלוש או ארבע פעמים, שנמצא פחות מכזית בכל הקטרה, פסולה המנחה, שאין הקטרה בפחות מכזית.

באור משנה ה

הקמץ, מעוטו מעבב את רבו – שאם חסר כל שהוא פסול, שכתוב פעמיים בתורה: "מלא קומצו" (ויקרא ב, ב; שם ה, יב), ודרשו: אחד למצוה ואחד לעכב. העשרון – סולת, מעוטו מעבב את רבו – שכל מנחה שהיא פחותה מעשרון סולת אפילו בכל שהוא, פסולה, שכתוב (ויקרא ב, ב): "מסלתה". ודרשו מכאן, שאם המנחה חסרה כל שהוא מסולתה פסולה. היין – לנסכים הבאים עם הקרבן, חצי ההין לפר, ושלישית לאליל, ורביעית ההין לכבש, מעוטו מעבב את רבו – אם חסר כל שהוא לשיעורו, פסול לנסכים, שכתוב בפרשת נסכים (במדבר טז, יא): "ככה יעשה לשור האחד או לאליל האחד או לשה", ומשמעו "ככה" – כשיעור האמור לעיל ולא פחות ממנו. השמן – למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, חצי ההין לפר ושלישית ההין לאליל ורביעית ההין לכבש, וכן השמן למנחת נדבה, ששיעורו לוג אחד לעשרון, מעוטו מעבב את רבו – אם חסר כל שהוא לשיעורו פסול, שכן במנחת נסכים כתוב: "ככה", כמו שבארנו ביין, ובמנחת נדבה כתוב (ויקרא ב, ב): "ומשמנה" – מהשמן שלה בשיעור הראוי. הפולת והשמן – של מנחה, מעבבין זה את זה – שאם חסר אחד מהם, המנחה פסולה, שכתוב במנחת נדבה (שם): "מסלתה ומשמנה". וכן גם במנחת העומר (שם שם, טז): "מגרשה ומשמנה" (סולת וגרש ענין אחד הם), וכיון שכתוב פעמיים, הרי זה בא ללמד, שמעבבים זה את זה. הקמץ והלבונה מעבבים זה את זה – שאין המנחה

ז' שבעה קני מנורה מעפבין זה את זה. שבעה נרותיה מעפבין זה את זה. שתי פרשיות שבמזוזה מעפבות זו את זו; ואפלו כתב אחד מעפבן. ארבע ציציות מעפבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת. רבי ישמעאל אומר: ארבעתן ארבע מצות.

א התבבלת אינה מעבבת את הלבן, והלבן אינו מעבב את התבבלת. תפלה של יד אינה מעבבת של ראש, ושל ראש אינה מעבבת של יד. הפלת והשמן אינם מעבבין את היין, ולא היין מעבבין. המתנות שעל מזבח החיצון אינן מעבבות זו את זו.

נוטל ארבעתן בכל היום כולו אע"פ שנטול אחד מהן בשחרית ואחד בין הערבים יצא, דקיימא לן לזיל אין צריך אור. אבל אם חסר אחד מן המינים ונטל כל השלשה, לא קיים מצוה כלל: **ארבעה שבבצורת**, עץ ארו ואובב ושני תולעת והצפור היתה: **שבע הזיות שבפרה**. אוימה. דכתיב (במדבר י"ג) והוא אל נוכח פני אוהל מועד מרמה שבע פעמים: **שבע הזיות של בין הבדים**. ביום הכיפורים. (ויקרא י"ז) ולפני הכפורות היה שבע פעמים: **ושעל הפרוכת ישעל מזבח הזהב**. ביום הכיפורים ובפר כהן משיח ובפר העלם דבר של צבור ושעירי עובדה. שכל אלו מעונים והיה על הפרוכת היה מזבח הזהב כמו שבפרו' בפרשת ויקרא ובאחרי מות. ושעירי עובדה היו מרבין להו קבוצה דכתיב (שם ד') ועשה לפך כאשר עשה לפך החמאת, לפך, זה פר כהן משיח. החמאת, אלו שעירי עובדה וזה. וארבע מתנות שעל ארבע קרנות שעל מזבח הזהב נמי ממעכות זו את זו, אף על פי שלא הוזכר במשנה:

ד א התכלת אינה מעקבת את הלבן. אע"ג דמצווה לתת שני חומין של תכלת ושני חומין של לבן, או חוט אחד של תכלת ושלשה חוטים של לבן, אפילו הכי אין זה מעקב את זה, ואם נתן ארבעתן של תכלת או ארבעתן של לבן, יצא: **תכלת של די אינה מעקבת של ראש.** רמב"ם כתב, דוקא ששתיהן מצויין אצלו, אבל אם אין מצויה אצלו אחת מהן, לא יניח האחת עד שימצא האחרת, גורמין יטעה ויסמוך על אחת תמיד. וזה דלא כהלכתא, דמאן דאמר לה בנמרא (מנחות מ"א) הדר ביה מבך מה שהקשו לו ואלא מאן דלית ליה תרתי מצוה אחת מצוה נמי לא לעכדי, בתמיה: והלכה, בין ששניהן מצויין אצלו בין שאין מצויין אצלו אינן מעקבות זו את זו, וכן הורו כל רבותי הלכה למעשה: **הסולת והשקון.** של מנחת נסכים: **אין מעקבין בין**

שְׁבָעָה קָנִי מְנוּחָה – של מנורת המקדש, מַעֲבָכִין זֶה אֶת זֶה – שאם המנורה חסרה קנה אחד, אינה ראויה למצוותה. שְׁבָעָה נְרוֹתֶיהָ מַעֲבָכִין זֶה אֶת זֶה – בראש כל קנה וקנה היה נר כעין בוך, ובו היו נותנים השמן והתפילות, ואם חסר היה נר אחד משבעת הנרות, המנורה פסולה. שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת שֶׁבִמְזוּזָה – פרשת "שמע" (דברים ו, ט-טז), ופרשת "והיה אם שמעו" (שם יא, יג-כא), מַעֲבָבוֹת זֶה אֶת זֶה – שאם לא היתה בה אלא פרשה אחת, המזוזה פסולה. וְאֶפְלוּ קָתָב אֶחָד מַעֲבָכָן – כתיבת אות אחת שאינה כהלכתה מעכבת ופוסלת את כל המזוזה. אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁבְּתַפְלִין – פרשת "קדש" לי כל בכור" (שמות יג, א-י), פרשת "והיה כי יביאך" (שם שם, יא-טז), פרשת "שמע", ופרשת "והיה אם שמעו", מַעֲבָבוֹת זֶה אֶת זֶה – שאם חסרה פרשה אחת, התפילין פסולים. וְאֶפְלוּ קָתָב אֶחָד מַעֲבָכָן – אות אחת שאינה כתובה כהלכה מעכבת ופוסלת את התפילין. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת – על ארבע כנפות הבגד, מַעֲבָבוֹת זֶה אֶת זֶה, וְאֶרְבַּעֶתָן מְצוּה אַחַת – ואם אין ציצית באחת מכנפות הבגד, אינו מקיים מצוות ציצית. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: אַרְבַּעֶתָן אַרְבַּע

ב הפרים והאילים והקבשים אינן מעקבין זה את זה. רבי שמעון אומר: אם היו להם פרים מרבים, ולא היו להם נסכים – יביאו פר אחד ונסכיו, ולא יקרבו כלל בלא נסכין.

פירוש ברטנורא

היון. של נסכים שאם הביאו את היון בלא כולל ושמן מנסכו: והמתנות של מזבח החיצון. כגון ארבע מתנות של חמאת: אין מעכבות זו את זו. שאם לא נתן אלא אחת כיפר. דכתיב (דברים י"ב) ודם וזבחך יספך, שפיכה אחת משמע:

ב הפרים והאילים והקבשים. הנך דכתיבי בפרשת אמור אל הכהנים והקרבנות על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים, הבאים עם שתי הלחם של עזרת, אינם מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים של עזרת הכתובים בפרשת פנחס. שאין [שני] פרים של מוספים מעכבין הפר של שתי הלחם, ולא הפר של שתי הלחם מעכב שני פרים של מוספים. וכן שני אילים של שתי הלחם אין מעכבין האיל אחד של מוספים, ולא איל אחד של מוספים מעכב שני האילים של שתי הלחם. וכן הכבשים אין מעכבין אלו את אלו: **רבי שמעון אומר אם היו להם פרים מרובין.** כלומר, דמים כדי לקנות פרים כדי עירוב, ולא היו להם דמים לקנות נסכים, וביאו פר אחד ונסכיו. ומפיק לה מקרא דכתיב (יהושעא מ"ו) איפה לפר ואיפה לאיל עישה מנחה ולכבשים כאשר תשני ידו, וכי מרת פרים ואילים אחת היא, והלא מנחת פרים שלשה עשרון ומנחת אילים שני עשרון, אלא להודיעך שמוטב להביא פר אחד איל אחד עם איפתו, מדה הראויה לו, מלהביא פרים מרובים ואילים מרובים בלא מנחתם. ואין הלכה כר' שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

והוא הדין לעולות המוסף עצמן, שאינן מעכבות אלו את אלו, כלומר שאם לא היו להם אלא מין אחד או שניים בלבד, כגון שני פרים, או איל, או שבעה כבשים, או פרים ואיל, או פרים וכבשים, או איל וכבשים, יקריבו מה שיש להם. ברם, עולות שתי הלחם מעכבות אלו את אלו (עיי' 'תוספות יום טוב'). **רבי שמעון אומר: אם היו להם פרים מרבים, ולא היו להם נסכים** – היו להם מעות כדי לקנות את הפרים הדרושים להם לקרבנותיהם ולא לקנות את הנסכים הבאים עמהם, **יביאו פר אחד ונסכיו, ולא יקרבו כלל בלא נסכין** – שמוטב להביא פר אחד עם מנחתו ונסכיו מאשר להביא פרים מרובים בלא מנחתם ונסכיהם. בגמרא מבואר, שרבי שמעון למד את זה מן המקרא. ברם, אין הלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הפרים והאילים והקבשים אינן מעקבין זה את זה – שני סוגים של קרבנות עולה חייבים להביא בחג השבועות: א. עולות הבאות עם שתי הלחם (מלבד שני הכבשים שהם זבחי שלמי ציבור), כמו שכתוב בפרשת אמור (ויקרא כג, יח): **"והקרבתם על הלחם שבעת כבשים... ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה'".** ב. עולות הבאות כקרבנות המוסף של החג, כמו שכתוב בפרשת פנחס (במדבר כח, כז): **"והקרבתם עולה... פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים"**; ובאה משנתנו ללמד, שהעולות הבאות עם שתי הלחם ועולת המוסף אינן מעכבות אלו את אלו (גמרא), דהיינו שאפשר להביא את עולות שתי הלחם בלי המוספים, ואת המוספים בלי עולות שתי הלחם.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' א

גם כשהורה יחד עם הציבור באותו איסור, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב, **והקריב על חטאתו אשר חטא** (ויקרא ד א), שדווקא כשהורה בפני עצמו מביא קרבן בעצמו. **הא כיצד** – מה בא הכתוב ללמדנו, אימתי מביא פר לעצמו ואימתי נפטר בקרבן הציבור, הורה וחטא בפני עצמו, מביא קרבן בפני עצמו, הורה וחטא עם הציבור, מתכפר לו יחד עם הציבור בקרבנם. עתה מבררת הגמרא כיצד יתכן הדין ששנינו במשנתנו שאם הורה כהן משיח לעצמו באיסור אחד, והורו בית דין לציבור באיסור אחר, ועשה על פי הוראת עצמו, חייב הכהן המשיח להביא קרבן בפני עצמו ואינו נפטר בקרבן הציבור. שואלת הגמרא: **היכי דמי** – במה מדובר, אילימא – אם נאמר דהוא מופלא – שהוא מיוחד בחכמתו בדורו, והם אינן מופלאין – אינם מיוחדים בחכמה כמותו, פשיטא – פשוט מתכפר לו לכהן המשיח בפני עצמו, שהרי הוראה דלהו – הוראת בית הדין אינה ולא כלום לחייב קרבן העלם דבר, שכך שנינו במשנה לעיל (ד). שאם לא היה מופלא של בית דין עמהם אין הוראתם מחייבת קרבן, וכאן הכהן המשיח הוא המופלא שבדור, והורה בפני עצמו ולא עמהם. ומכיון שאין כאן הוראת בית דין, כפי אתווי – צריכים להביא בשקפה או שיערה כל חד וחד מהציבור לחטאת יחיד כדן יחיד שחטא, ולא כציבור שעשו על פי בית דין. ואי – ואם מדובר דאינון – בית דין הגדול מופלאין בחכמה, והוא לאו מופלא – והכהן המשיח אינו מופלא כמותו, אמאי מתכפר לו בפני עצמו, הא הוראה דידה ולא כלום היא – הרי אין נחשבת הוראתו הוראה כלל, ונמצא שחטאו היה בשגגת מעשה בלבד ללא שקדם לכך העלם דבר, ואם כן אינו חייב קרבן.

ועשה עם הציבור, וכול הייתי לומר שיביא פר לעצמו, ולא יתכפר עם הציבור. ומביאה הברייתא פסוק המלמדנו שאין כהן משיח מביא פר לעצמו, אולם בתחילה מבררת הברייתא אם יש ללמוד זאת מבנין אב: **וידן הוא שיתכפר כהן משיח עם הציבור אף ללא דרשה מיוחדת על כך, שהרי נשיא מוצא מקלל יחיד** – נשיא היה בכלל הפסוק **ואם נפש אחת תהא בשגגה** (ויקרא ד כז), ככל יחיד המביא כבשה או שעירה, והוציאו הכתוב מן הכלל וחייבו להביא שעיר זכר (ויקרא ד כג). וכמו כן משיח מוצא מקלל יחיד, שאף הוא היה בכלל החיוב להביא כבשה או שעירה ככל יחיד, וחייבו הכתוב להביא פר. אם כן יש ללמוד כהן משיח מנשיא בבנין אב ולומר, מה – כשם שנשיא אם חטא בפני עצמו, מביא שעיר לחטאת בפני עצמו, ואם חטא עם הציבור, שעשה על פי בית דין עם הציבור, מתכפר לו עם הציבור בפר העלם דבר, אף כהן משיח אם חטא בפני עצמו, על פי הוראת עצמו, מביא פר לחטאת בפני עצמו, חטא עם הציבור, שהורה לעצמו ועשה, והורו בית דין לציבור ועשו, מתכפר לו עם הציבור. דוחה הברייתא: לא, אין ללמוד כהן משיח מנשיא, שהרי אם אמרת כנשיא שראוי שיתכפר עם הציבור כשעשה עמהם על פי בית דין, שכן מתכפר לו עם הציבור ביום הכפורים על ידי שעיר הנעשה בפנים ושעיר המוספין המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו. האם תאמר שהוא הדין בקשיש שאין מתכפר לו עם הציבור ביום הכפורים, אלא מביא לבדו פר לחטאת. ממשיכה הברייתא, מכיון שבאנו לדחיה זו, הואיל ואין מתכפר לו לכהן המשיח עם הציבור ביום הכפורים, יכול אני לומר שיביא פר לעצמו

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

אחורי אשה. אשת איש: בנחר. שהיא מגבהת בגדי' והוא מסתכל בה: המרצה. המספר:
דף סא עמוד א. הגמרא דורשת גם את סופו של הפסוק: לאחר שנטל הקב"ה את הצלע מן האדם וברא ממנה את חוה, נאמר (שם) **'וַיְבִיֵאֶהָ אֶל הָאָדָם'**. **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בֶּן אֲלֶעָזָר,** מהו 'ויביאה', **מִלְמַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹשְׁבֵין לְאָדָם הָרִאשׁוֹן** – מתעסק בצרכי חתונתו וסעודת חופתו לשמחו, **מִכָּאן לְמִדָּה תוֹרָה דִּרְךְ אַרְיֵן, שִׁיחֻזֹּר גָּדוֹל עִם קָמָן בְּשׁוֹשְׁבֵינִיּוֹת** – שישתדל אדם להיות שושבין למי שקטן ממנו בחשיבותו, **וְאֵל יִרְעֵ לֹא** – ולא יהיה הדבר רע בעיניו.

מבררת הגמרא: **וְלִמָּאן דְּאָמַר שֶׁהַצֵּלַע הִיא פְּרִצְוָה**, ונברא גוף אחד שהיה זכר מכאן ונקבה מכאן, **הִי מִיִּנְיָהּ סְגִי בְּרִישָׁא** – מי מהם היה מהלך בראש. כלומר, האם היה הזכר מהלך לפניו ונמצא שהנקבה פוסעת תמיד מאחוריו, או שמא להיפך. **אָמַר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, מִסֵּתְבָרָא דְנִבְרָא סְגִי בְּרִישָׁא** – מסתבר שהאיש היה מהלך בראש, שכן היא דרך ארץ, **דִּתְנִינָא, לֹא יִהְיֶה אָדָם אַחֲרֵי אִשָּׁה בְּדִרְךְ** שמה יבוא לידי הרהור על ידי הלוכה ותנועותיה, **וְאִפִּילוּ אִם הִיא אִשְׁתּוֹ מְכַל מְקוֹם הָרִי זֶה מְגוּנָה.** ואם נזדמנה לו אשת איש מהלכת לפניו **עַל הַנֶּשֶׁר, יִסְלַקְנָה לְצִדְדֵין** – ילך מן הצד עד שיעבור לפניו. ומי שאינו נזהר בזה, אף שעבירה בידו מכל מקום יש לו חלק לעולם הבא, **וְאוֹלָם כָּל הָעוֹבֵר אַחֲרֵי אִשָּׁה נִשְׁוָא כְּשֶׁהִיא עוֹבֵרַת בְּנֶחֱר** בתוך המים, **אֵין לֹא חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא**, כיון שמגביהה את בגדיה כדי שלא ירטבו מן המים והוא מסתכל בבשרה. הרי מבואר בברייתא זו שאפילו אם היא אשתו אין לו ללכת אחריה, לפיכך יש לומר שגם בתחילת יצירת האדם שהיו שני פרצופין, הזכר היה מהלך מלפנים.

בריייתא נוספת בענין איסור הסתכלות באשת איש: **הָנֻנוּ רַבָּנָן, הַמְרָצָה [המונח] מַעוֹת לְאִשָּׁה מִידּוֹ לִידָהּ**, אם עושה כן מתוך מחשבה רעה בְּדִי לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ, **אִפִּילוּ יֵשׁ בִּידּוֹ תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּמֹשֶׁה רַבִּינוּ לֹא יִנָּקָה מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם, שֶׁנֶּאֱמַר לְגַבִּי מִי שֶׁאִינוּ נֹזֵהר לְהִתְרַחֵק מֵאִשָּׁה זֹרָה (משלי יא כא) 'יָד לִיד' [אפילו אם הוא כמשה רבינו שקיבל תורה מיידו של הקב"ה לידו] לֹא יִנָּקָה רָע, כלומר, לֹא יִנָּקָה מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם.**

עוד בענין הילוך אחר אשה: **אָמַר רַב נַחֲמָן בֶּר יִעֲקֹב, מְנוּחַ אַבִּיו שֶׁל שִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר, עִם הָאֶרֶץ הָיָה, וְהַמְקוֹר לִכְךָ, דְּכִתְיִב כִּשְׁבָאָה אִשְׁתּוֹ לֹמֵר לוֹ שִׁיבֹא עִמָּה אֶל הַמֶּלֶךְ הָעוֹמֵד בַּשָּׂדֶה (שופטים יג יא) 'וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ' וגו', ומוכח שלא למד אצל החכמים ולא ידע הלכה זו שאין לאדם להלך אחרי אשה בדרך, ואפילו היא אשתו. מקשה הגמרא: **מִתְקִיף לָהּ רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, אֵלָּא מַעֲתָה, גַּבִּי אֶלְקָנָה אַבִּיו שֶׁל שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא דְּכִתְיִב 'וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, וְכֵן גַּבִּי אֱלִישֶׁע הַנְּבִיא דְּכִתְיִב כִּשְׁבָאָה הָאִשָּׁה הַשּׁוֹנֵמִית לְבִשְׁרָהּ לֹא עַל מוֹת בְּנֵה (מלכים ב' ד ל) 'וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ, וְכֵן גַּבִּי אֱלִישֶׁע הַנְּבִיא דְּכִתְיִב אַחֲרֵיהָ מֹשֶׁה, הָרִי וְדָאִי אֵין לְפָרֵשׁ כֵּךְ, שֶׁהָרִי אֶלְקָנָה וְאֵלִישֶׁע הָיוּ נְבִיאִים. אֵלָּא וְדָאִי הַכוּונָה שֶׁשֶּׁהִלְכוּ אַחֲרֵי דְּכִרְיָהּ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ, אִם כֵּן הָכָא גַּבִּי לְגַבִּי מְנוּחַ, יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהִלֵּךְ אַחֲרֵי דְּכִרְיָהּ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ, וְאֵין מִכָּאן הוֹכַחָה שֶׁעִם הָאֶרֶץ הִיָּה.****

מוסיפה הגמרא: **אָמַר רַב אֲשִׁי, וְלִמָּאֵי דְקָאָמַר רַב נַחֲמָן שְׁמִנּוּחַ עִם הָאֶרֶץ הָיָה וְהִלֵּךְ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ מִמֶּשֶׁ, אִם כֵּן אִפִּילוּ בִּי רַב נָמִי לֹא קָרָא** – לא למד ולא ידע אפילו את פשוטו של מקרא שלומדים התינוקות בבית רבן, **שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַלִּיכְתָּ רַבְקָה עִם אֱלִיעֶזֶר כִּשְׁבָא לְקַחְתָּהּ אֶל יִצְחָק (בראשית כד סא) 'וַתֵּקֶם רַבְקָה וַנְּעֲרֹתֶיהָ וַתִּלְבַּסְכֶּנָּה עַל הַנָּמְלִים וַתִּלְבַּסְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ, הַתִּיבוֹת 'וַתִּלְבַּסְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ' מיותרות, ובאו ללמד שהלכו דווקא אחרי האיש [אליעזר] וְלֹא לְפָנָי הָאִישׁ, מִכָּאן שֶׁאִסּוּר לְאִישׁ לְלַכֵּת אַחֲרֵי אִשָּׁה בְּדֶרֶךְ.**

כל המתכפרים ישנם בחיים, שהרי עיקרה באה לכפר על החיים, ולכן מנו דמכפרה אחים – מתוך שמכפרת על החיים מכפרה נמי אמרתם – על המתים, אלא הכא, חטאת שבי הגולה באה לכפר רק על החוטאים, והם מי (האם) הוו חיים. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי שהחוטאים היו בחיים, דכתיב ביסוד הבית השני, (עורא ג יב) 'ורבים מהכהנים והלויים ורשאי האבות וגו' הוזקנים אשר ראו את הבית הראשון וגו' בכים בקול גדול, שהיו בהם מדורו של צדקיהו. מקשה הגמרא: ודלמא אותם הזקנים, אף שכתוב 'ורבים וגו' מועטין הוו ולא רבים הוו – היו מיעוט מציבור שבי הגולה, ונמצא שזו חטאת שמתו רוב בעליה ואין להקריבה. מתרצת הגמרא: הכתיב (שם ג יב) 'ולא הכירו בקול' תרועת השמחה לקול כפי העם [וגו'] ונקול נשמע עד למרחוק, שבבי הזקנים היה גדול בהרבה מקול שמחת הצעירים, שהיו יותר זקנים מצעירים, ואם כן זו חטאת שרוב בעליה בחיים.

מקשה הגמרא: היאך הקריבו על עבודה זרה שבימי צדקיהו, והא מידין הוו ודינם במיתה, ואין חטאת אלא לשוגגים. ומתרצת: הוראת שעה היתה זו שיקריבו על המזידים. מביאה הגמרא ראיה: הכי נמי מסתברא – כך אמנם מסתבר לומר, משום דאי לא תימא הכי, אם כן מה שהקריבו (עורא ח לה) 'אילים תעשים ושיטה, ככשים שבעים ושבעה', כנגד מי הקריבום, אלא ודאי הוראת שעה היתה, והכא נמי – אף בזה הוראת שעה היתה להקריב על המזידים.

אגב דין חטאת שמתו בעליה, דנה הגמרא באופן שנתחייבו להביא פר העלם דבר, ומת אחד מהציבור או מב"ד קודם שהקריבוהו. תנו רבנן, מת אחד מן הציבור קודם שהוקרב הפר, חייבין להקריבו. אך אם מת דין אחד מביית דין, פטורין. מבררת הגמרא: מאן תנא ששנה זאת. ומבארת: אמר רב חסדא אמר רבי יודא אמר רב ירמיה אמר רב, רבי מאיר היא, דאמר שביית דין מביאים פר ולא הציבור, והפר שייך לבית דין, והלכך אם מת אחד מן הציבור, חייבין, דהא קאמי – קיים) פוליה בית דין שהם בעלי הקרבן, אך אם מת אחד מביית דין, פטורין, משום דהויא לה – (שהרי היא) חטאת שמת אחד מן השותפין – שמתו מקצת בעליה, ומשום הכי פטורין.

מקשה הגמרא: מתקין לה רב יוסף, ונוקמה – והרי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, דאמר שביית דין עם הציבור מביאים, ולכן אם מת אחד מן הציבור, חייבין בפרי הציבור, משום דאין צבור מתיים – אין דין 'חטאת שמתו בעליה' בציבור, ואם מת אחד מביית דין, פטורין מפר הבית דין, כדאמרינן דחטאת שותפין היא.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוסף, אין להעמיד כרבי שמעון שכן שמעין ליה – (שמענו לו) לרבי שמעון דאמר שחטאת שותפין אינה מתה, ולכן אף שמת אחד מב"ד אפשר להביא את פר ב"ד. דתנא, פר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו, והפריש פר ושעיר אחרים תחתיהם, והוקרבו, ואז נמצאו הראשונים, ימותו כולן – שניהם, שיש דין מיתה בחטאת ציבור, דכרי רבי יהודה. רבי אלעזר ורבי שמעון (אומר) [אומרים], ירעו עד שיפול בהם מום, וימכרו ויקנו בדמיהם עולות נדבה, לפי שאין חטאת ציבור מתה – אין דין מיתה בחטאת ציבור שנתכפרו הציבור באחרת. ופר זה הוא קרבן שותפים, שכן הוא מכפר רק על הכהנים, ומכל מקום לרבי שמעון אין בו דין מיתה. ולכן אף חטאת שותפים שמתו מקצת בעליה, דינה כחטאת ציבור וקריבה, והברייתא שאין חטאת ב"ד קריבה במת אחד מב"ד אינה כדעתו.

דוחה רב יוסף: אמר ליה רב יוסף לאביי, כהנים קא אמרת – האם אתה מוכיח מדין הכהנים, שאני – שונה דין הכהנים, דאיכרו – שכן נקרא קהל, דכתיב בעבודת יום כיפור (ויקרא טו א) 'על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר', שהוקשו כהנים ל'קהל'. ולכן דין הכהנים כציבור ולא כשותפים, וחטאתם אינה מתה, אך אין להוכיח מכאן לדין חטאת שותפים, ואפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון.

אם כן אף חטאת זו לא נאכלת. ממשיכה הברייתא: כיוצא בו – דרשה דומה אמר רבי יוסף, בימי עזרא כתוב (עורא ח לה) 'הקאים מהשבי הגולה, הקריבו (עולות) לאלהי ישראל, פרים שנים עשר וגו' צצירי – (שעירי) חטאת שנים עשר, הכל עולה. וקשה, שהרי 'הכל עולה' סלקא דעתך – עולה על דעתך, וכי אפשר שצפירי חטאת הוקרבו עולה, אלא כוונת הפסוק 'הכל עולה', שדין החטאות כדין עולה, מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת, והסיבה לכך היא כדתינא, רבי יהודה אומר, החטאות הללו על חטא עבדות בוכבים בביאום, ומבארת הגמרא: ואמר רב יהודה אמר שמואל, על עבדות בוכבים ששעשו בימי צדקיהו הביאום שבי הגולה. נמצא שהקריבו י"ב חטאות עבודה זרה.

מקשה הגמרא: בשלמא – הפסוקים מובנים לרבי יהודה, שמשפחת לה – מוצא אתה אופן שיצטרכו להביא להני – (אותן) שנים עשר חטאות, וכן נמי באופן דחטאת שבעה שבטים, שמביאים שבע חטאות, ושאר השבטים גם הם מביאים בגדיה. וכן לרבי שמעון, נמי משפחת לה שנים עשרה חטאות, כגון דחטאת אחד עשר שבטים, דמיתו אחד עשר שעירים לשבטים ואידך – ושעיר סוסף דבית דין. אלא לרבי מאיר, דאמר שביית דין מביאין קרבן אחד ולא הציבור כלל, אם כן שנים עשר קרבנות חייב – היאך משפחת ליה. מתרצת הגמרא: מדובר כגון דחטאת, וחדר – ושוב חטאת, וחדר חטאת, וכך עד דריפרי יומי – י"ב פעמים, ועל כל חטא נתחייבו חטאת אחת ולב"ד.

מקשה הגמרא: היאך הקריבו עבור דורו של צדקיהו, והא מיתו להו תנאו – מתו להם האנשים דחטאת, ואין להקריב חטאת על המתים. ואף אדם שהפריש לחטאת ומת, אינה מוקרבת, שכן הלכה למשה מסיני שחטאת שמתו בעליה דינה למות, וכל שכן כאן שלא הגמירשו החוטאים, ורוצים החיים להפריש עליהם.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כי נמיר – מה שמסורת בדינו שחטאת שמתו בעליה דינה במיתה, הני מילי – זהו רק בחטאת יחיד, אבל לא בחטאת צבור, לפי שאין דין מיתה בציבור – שאף שמתו הציבור שחטאת, אפשר להקריב עליהם.

מבררת הגמרא: מנא ליה – מנין לו לרב פפא הא – דין זה. אילימא מדרבנן (ההלים מה י) 'תחת אבתיך יהיו בניך', שמשמע שהבנים עומדים תחת אבותיהם, ובאילו האבות חיים ואפשר להקריב קרבנם, זה אינו, שכן אי הכי, אזי אפילו בחטאת יחיד נמי נאמר שבני המת יקריבו, אך ההלכה היא שחטאת זו מתה. משיבה הגמרא: אלא דוקא – דיוק דרב פפא מדין שעיר חטאת דראש חדש, דאמר דחטאת מיתו – להביאו, כלומר לקנותו ממעות תרומת הלשכה, והא מיתו להו – והרי מתו להם אנשים מישראל במשך השנה, ויתכן שבתרומות הלשכה יש מעות שתרמו אנשים שכבר מתו, והנה דפיישי – והואנשים שנשארו, חייב מיתו – היאך מביאים חטאת ציבור זו שמתו בעליה. אלא שמע מינה שחטאת שמתו בעליה, בציבור, קריבה.

מקשה הגמרא: מי דמי – האם דומה ששיר זה לחטאות שבי הגולה, הרי בשעיר ראש חדש שחטאת לא מיתו – (מתו) כלל מציבור מוזמן שתרמו ועד שהקריבו, ואין ללמוד מכאן אלא שמספק מותר להקריב, אבל הכא, דורו של צדקיהו ודאי מיתו – (מתו). מתרצת הגמרא: אלא מעמא דרב פפא מהכא, דכתיב לגבי עגלה ערופה, שאומרים הכהנים (ברכים כא ח) 'כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ונדרש הפסוק שראויה כפרה זו ועגלה ערופה שתכפר על יוצאי מצרים, והדרשה היא מדרבנן 'אשר פדית', שכן יוצאי מצרים הם אשר פדה ה', אם כן בקרבן ציבור יש כפרה למתים, שהרי יוצאי מצרים כבר מתו.

מקשה הגמרא: מי דמי, הרי התם בעגלה ערופה פולחן איתנין –

השמוחה - שמע מינה דרובא הוו אותן דבוכין, והוי כחטאת שרוב בעליה קיימין, ומשום
הכי קרבה. והא מוידין הוו - דודו של צדקיה, ובני קטלא ניהו ולא בני קרבן ניהו, והיכי
מתכפרים בהך חטאת? הוראת שעה חיתה - דאף על גב דהוו מוידין הוו מתכפרים. תנו
רבנן מת אחד מן הצבור - כגון שהורו בית דין ועשו צבור על פיהם, ולא הספיקו להביא
עד שמת אחד מן הצבור - חייבין וכו'. מת אחד
מן בית דין - והויא ליה חטאת שמת אחד מן
השותפין, דהויא כחטאת במקצת בעליה לא קרבה.
הא דאיקרי להו שותפין - לא משום דחטאת של
שותפין דעלמא קרבה, דאין שנים מביאין קרבן.
אלא האי דאיקרי להו שותפין משום דלא מצי
קרי להו צבור, דהא לאו צבור ניהו, הלכך קרי
להו שותפין. דאין צבור מתים - דאין דין חיתה
בצבור. דכי נמירי חטאת שמתו בעליה למיתה
אולא - ביחיד ולא בצבור. שמעין ליה לרבי
שמעון דאמר חטאת השותפין אינה מתה, דהניא
פר ושעירי של יום הכפורים שאבדו והפריש
אחרים תחתיהם - ונתכפרו בהן, ואחר כך
נמצאו האבודים - כולן ימותו, דברי רבי יהודה.
רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ידעו. והא הכא
דפר של יום הכפורים, דהיינו פר של אהרן, הוי
חטאת השותפין, דכתיב מתכפרים בו. דאקמר
רבי שמעון: ידעו, דלא הוי כחטאת שכפור
בעליה בעלמא אולא, משום דחטאת
שותפות לאו כחטאת יחיד דמיא אלא כחטאת
צבור דמיא. והוא הדין כי מת אחד מן השותפין,
דלא כחטאת שמתו בעליה דמיא, אלא חטאת
השותפין היא ואינה מתה. והכא הוא דקאמר
ידעו משום דהא כפרו בעליה, אבל דיכא דמת
אחד מן השותפין - אימנא לך דסבירא ליה לרבי
שמעון דקרבה, דחטאת השותפין אינה מתה.
הלכך לא מיתוקמא כרבי שמעון. רבי יהודה
אומר: כולן ימותו - דהכי סבירא ליה דאפילו
חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף כהנים קא
אמרת שאני כהנים דאיקרו קהל דכתיב על
הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר - דאדאקש
לקהל. וכיון דאיקרו קהל - משום הכי קאמר
רבי שמעון דפר חטאת דידהו כחטאת שעיר
דקהל דמי, דאינה מתה, אבל כחטאת השותפין
- לעולם אימנא לך דסבירא ליה לרבי שמעון
דכי מת אחד מן השותפין דלא קרבה. וכי מת
אחד מן בית דין פטור, ואבתי נוקמה כרבי
שמעון.

אלא

אין הכי נמי, דכתיב: "ורבים מהפחיתים והלויים וראשי האבות" וגו'. - ודלמא מועטין הוו ולא רבים הוו! - הקתיב: (ולא הכירו
בקול) "[ואין העם מפירים קול] תרועת השמחה לקול בבי העם [וגו']... ותקול נשמע עד למרחוק". - והא מוידין הוו! - הוראת
שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, "אילים תשעים וששה כבשים ושבעה" כנגד מי? אלא הוראת שעה
היתה, הכא נמי הוראת שעה היתה. תנו רבנן: מת אחד מן הצבור - חייבין, אחד מבית דין - פטורין. מאן תנא? אמר רב חסדא
אמר רבי יורא אמר רב ירמיה אמר רב: רבי מאיר היא, דאמר: בית דין מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור - חייבין,
דהא קאים פוליה בית דין, מת אחד מבית דין - פטורין, דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין, ומשום הכי פטורין. מתקף לה
רב יוסף, ונוקמה פרי שמעון דאמר: בית דין עם הצבור, מת אחד מן הצבור חייבין, דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין,
דבאמרין דחטאת שותפין היא! - אמר ליה אביי, שמעין ליה לרבי שמעון דאמר: חטאת שותפין אינה מתה, דתניא: פר ושעיר
של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם - גמותרו כולן, דברי רבי יהודה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ידעו, לפי שאין
חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים, דאיקרו קהל דכתיב: "על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

אלא

הכל עולה סלקא דעתך - והכתיב "שעירי עזים לחטאת". אף חטאת - דהקריבו לא
נאכלת, לפי שהיו שעירין של צבור הנשרפין, לפי שהכניסו דמן לפני ופלגין. כדכתיב
"וכל חטאת אשר יזבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש", כדתנן (בזבחים מז, א): פרים
הנשרפין ושעירים הנשרפין, דהיינו שעירי עבודה זרה דצבור. דאמר רב יהודה: על
עבודה זרה הביאום. ואידך דבית דין - ואחד
שחבויא בית דין, הרי שנים עשר. בין לרבי
יהודה בין לרבי שמעון בין לרבי מאיר - היכי
קרבי הנהו חטאות? והא מייתי הנהו דחטאו בימי
צדקיה, דהוו חטאת שמתו בעליה. לפי שאין
מיתה בצבור - דאף על גב דמתו צבור, לא
אולא למיתה חטאת דידהו. אילימא מרביתם
תחת אבותיהן היו בנין? - דמשמע דבנים במקום
אבות קיימי וכאבות חיים דמו. והכא איכא בנים
דדורו של צדקיה. אי הכי אפילו ביחיד נמי -
לימא חטאת שמתו בעליה דלא למיתה אולא,
דלחוי הכן במקום אב. משעיר דראש חודש -
דהוי חטאת, דאמר רחמנא דניתו מתרומת
הלשכה. דכל קרבנות צבור מתרומת הלשכה
הם באין. והא דלמא מייתי להו מ ישראל לאחר
שנרומה תרומת הלשכה. והנך - ישראל
דפשישו. היכי מיתו? - שעיר דראש חודש דאתא
מתרומת הלשכה? והא הוי חטאת שמתו בעליה
אלא שמע מינה וכו'. מי דמי שעיר דראש חודש
- דלמא מיתו מ צבור דלמא לא מיתו דספק הוי,
ואחיי קרבה. אלא הכא דודו של צדקיה דאי
מות. ראויא כפרה זו - בעגלה ערופה שותכר
על יוצאי מצרים. וכיון שתכפר על יוצאי
מצרים, ויוצאי מצרים מתים ניהו - אלמא אף
מיתה בצבור. והוא הדין לדורו של צדקיה, דאף
על גב דמתו - מתכפרין בתננהו חטאות. תתם -
גבי עגלה ערופה כוליהו אינתנהו בחיים, דעיקר
כי אתיא עגלה ערופה אתי (דחייב) דאיתנהו
קא אתיא, ומגו דמכפרה אחיים - מכפרה נמי
אמתים, דהיינו יוצאי מצרים. אבל הכא מי הוו
חיים הני דורו של צדקיה? ודלמא מעוטי הוו -
דהאי דכתיב "ורבים מהפחיתים והלויים" דלמא
מעוטי דצבור דבית שני הוו, והוא ליה חטאת
שמתו רוב בעליה ולא קרבה, והכא כתיב
דקרבה. הא לא מצית אמרת דמעוטי הוו - אלא
והאי רבים הוו, דכתיב "ואין העם מכירים קול
תרועת השמחה לקול בבי העם". ואותן דבוכים
מדור של בית הראשון הוו, ומדאין מכירין קול

אין הכי נמי, דכתיב: "ורבים מהפחיתים והלויים וראשי האבות" וגו'. - ודלמא מועטין הוו ולא רבים הוו! - הקתיב: (ולא הכירו
בקול) "[ואין העם מפירים קול] תרועת השמחה לקול בבי העם [וגו']... ותקול נשמע עד למרחוק". - והא מוידין הוו! - הוראת
שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, "אילים תשעים וששה כבשים ושבעה" כנגד מי? אלא הוראת שעה
היתה, הכא נמי הוראת שעה היתה. תנו רבנן: מת אחד מן הצבור - חייבין, אחד מבית דין - פטורין. מאן תנא? אמר רב חסדא
אמר רבי יורא אמר רב ירמיה אמר רב: רבי מאיר היא, דאמר: בית דין מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור - חייבין,
דהא קאים פוליה בית דין, מת אחד מבית דין - פטורין, דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין, ומשום הכי פטורין. מתקף לה
רב יוסף, ונוקמה פרי שמעון דאמר: בית דין עם הצבור, מת אחד מן הצבור חייבין, דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין,
דבאמרין דחטאת שותפין היא! - אמר ליה אביי, שמעין ליה לרבי שמעון דאמר: חטאת שותפין אינה מתה, דתניא: פר ושעיר
של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם - גמותרו כולן, דברי רבי יהודה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ידעו, לפי שאין
חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים, דאיקרו קהל דכתיב: "על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

הכי גרסין בתורת כהנים: וכן היה רבי יהודה אומר על עבודה זרה הביאום - ואתא
לפרושי דרבי רבי יוסי. אילים וכבשים - צריך עיון: מאי טעמא נשרפו שהרי אינן באין
על עבודה זרה. הוראת שעה היתה - הוא הדין דעל כוליהו מצי לתרצי הכי.

במסכת תמורה בפרק "יש בקרבנות יחיד" (טו, ב) אמר רבי שמעון בן לקיש: ארבע
נתנו להם דמיות והחמישית ירעה, ויחד ניתנו שיהיו נהוגות במקום אחד, ומספק
העמידום על חמש שיהיו חמשתן מתות. ואי סלקא דעתך דארבע ניתנו להם בצבור
הנך כולו ארבע מתות מי איתנהו בצבור? הא לא משכחת לה דאפשר בצבור אלא
שנים ותו לא אלא על כרחך ילמוד סתום מן
המפורש, וקא דייקא מהא מתניתא דכי היכי
דאמר רבי שמעון חמש חטאות מתות ביחד
ולא בצבור, דמוהיא דוקא דייק רבי שמעון
דיחיד ולא בשותפין דהיינו בית דין, משום דאי
אתה יכול לומר ולד חטאת בשותפין, שאין
השותפין מביאין נקבה, דפר ושעיר הוא
דמביאין. ואי אתה יכול לומר תמורת חטאת
בשותפות - שאין תמורה בשותפין דעלמא,
וכל שכן בבית דין. דהכי נמי תנן במסכת
תמורה (יג, א) אין השותפין עושין תמורה.
וילמוד סתום מן המפורש, מה מצינו בולד
חטאת ותמורת חטאת ביחד - דברים אמורים
ולא בשותפין, אף חטאת שמתו בעליה ושכפרו
(על) בעליה ושעברה שנתה - ביחיד ולא
בשותפין, דחטאת שמת אחד מן השותפין
קרבה. הלכך, הא דקתני מת אחד מבית דין
פטור - לא מתוקמא אליבא דרבי שמעון.

הדרן עלך חורו בית דין

משנה הורה כהן משיח - הורה שוגג ועשה
מזיד, או שהורה מזיד ועשה שוגג -
פטור מקרבן. שהוראת כהן משיח לעצמו
בהוראת בית דין לצבור, מה הוראת בית דין
לצבור - אין חיובין אלא על העלם דבר עם
שגגת מעשה, אף הוראת כהן משיח לעצמו אינו
חיוב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה,
כדמפרש בגמרא: "לאשמת העם" - דרי משיח
כצבור. וכי הורו בית דין מוידן ועשו קהל
שוגגין - לא הורו הוראה, והיו שגגת מעשה
לחוריה, והיו יחידין, ומייתו כל חד וחד כשבה
או שעירה. אבל כהן משיח כי הורה מויד ועשה
שוגג - לא דיניה ביחיד, ופטור לגמרי. דהכי
אמרין בפרק בתרא (יא, א) "מעם הארץ" -
פרט למשיח, דאינו מביא קרבן בשגגת מעשה.
גמרא שוגג ועשה שוגג מביא פר פשיטא - רבי
הורה בשוגג ועשה שוגג, דהוי שוגג מעליא,
ומביא פר קרבן. מהו דתימא בין דאי מתידע
ליה - מאיזה טעם הורה, שמוא היה חוזר בו
מאותו טעם, וכי שבח ההוא טעמא ואף על פי
כן הוא עושה, ותולה בהוראת ראשונה - אימא
כמויד דמי, ולא מחייב קרבן, קא משמע לך.
(גשיכול) - לגמור מדין קל וחומר שמשח
כצבור, ולא צריך למכבד "לאשמת העם", אף
על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם" הייתי
למד מן הדין.

צבור

אמר: הריני עושה על דעת הוראתו, דמהו דתימא, פיון דאילו מתידע ליה, [שפא] הדר ביה - פמזיד דמי ולא לחייב, קא משמע
לך. "מויד ועשה שוגג" כו'. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "לאשמת העם" - הרי משיח בצבור, שיכול, והלא דין הוא:
צבור

אלא מנחה - דכהנים איקרו קהל, ליינו פר בהוראה. וכי תימא הכי נמי טפי ליה
שבטים - לרבי שמעון הויין שלשה עשר שבטים, ותנן רבי שמעון אומר: שלשה עשר
פרים - פר לכל שבט ושבת ופר לבית דין, דלא הוה אלא שנים עשר שבטים. אלא
אמר רב אחא בר יעקב שבטו של לוי לא איקרי קהל - והוא הדין לכהנים, דלא
איקרו קהל, דכהנים הויין בכלל שבט לוי,
(ואכתיב נוקמה) כרבי שמעון. ונתתיך לקהל
עפים ונתתי את הארץ הוות לזרעך אחריך
אחוזת עולם כל שיש לו אחוזה איקרי קהל
- וכהנים ולוים אין להם אחוזה. כראובן
ושמעון היו לוי - דברתי שבטים חשיב להו,
כראובן ושמעון. והא כתיב על שם אחיהם
יקראו בנחלתם - דלנחלה דוקאש אפריס
ומנשה לשאר שבטים, שיהיו נוטלים בנחלה
כשאר שני שבטים, ולא לדברים אחרים
דוקאש, אבל אין מביאין שני פרים. ואכתיב
חסרי להו משנים עשר שבטים. אלא שמעון
מנשה דלוי איקרי קהל, וכהנים לא איקרי קהל,
ושותפין ניתנו. ולא מתוקמא כרבי שמעון.
דקא הכי משמע "ומולדתך". בנחלתם כך
התיים - שיעקב אבינו חלק להם את הארץ
וציון היאך יתנו לדגיליהם. וכן מצינו במדרש
תנחומא דיעקב אבינו תקן להם דגלים וחלק
להם הארץ. וכן מצינו "איש על דגלו באותות"
- באות אשר צוה להם אביהם, שלאותן
רוחות שנחלקו לשאת מטתו, לאותן רוחות
הנו לדגיליהם. והיינו דאמרין: כנחלתן כך
התייתן. מאי הוי עלה - אי הוה דוקא הא
דאבי דאמר דשמעון ליה לרבי שמעון דאמר
דחטאת השותפין אינה מתה, או לאו דוקא?
תא שמע - דתניא, רבי שמעון אומר וכו'.
שאין צבור מפרשין נקבה - שאין אתה מוצא
קרנן צבור שהיתה באה נקבה. שאין תמורה
בצבור - דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר",
דלשון יחיד הוא, ולא צבור ושותפין. והכי
מפרש בפרק קמא דמסכת תמורה (יג, א).
שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה לא שמענו -
אם מתים בצבור אי לא. וכי דנין אפשר משאי
אפשר - הא ולד חטאת ותמורת חטאת
ושמתו בעליה אי אפשר בצבור, וקא אמר מה
מצינו. תא לא קשיא - דלא הוי דנין אפשר
משאי אפשר, משום דרבי שמעון בחד מקום
גמיר להו. דכי נצטוו ישראל על ארבע חטאות
- בחד מקום גמיר להו הלכה למשה מסיני
שיהיו נהוגות יחד במקום אחד, או ביחיד או
בצבור. וקא דייק רבי שמעון, אי סלקא דעתך
בצבור - הנך כולו לא איתנהו יחד בצבור?
אלא שמע מינה דביחיד אמורה ולא בצבור.
דכי היכי שמתו בעליה ולד חטאת ותמורת
חטאת ליתנהו בצבור - הכי נמי שכיפרו
בעליה ושעברה שנתה ליתנהו בצבור, דעל
כרחין ילמוד סתום מן המפורש. והכי אמרין

הדרן עלך חורו בית דין

הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג - מביא
פר; שוגג ועשה מזיד, מויד ועשה שוגג -
פטור. שהוראת כהן משיח לעצמו בהוראת בית דין
לצבור. גמרא "שוגג ועשה שוגג" - מביא פר".
פשיטא! - אמר אביי: הכא במאי עסקינן - בגון
שהורה ושכח מאיזה טעם הורה, ובשעה שפטיה

מויד ועשה שוגג - תימא היכא הוי שוגג בלא הוראה? אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי הוראה - הא מאמר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו, מה לי בשתיקה מה לי בדיבור?
(איין) (בהוראת) בית דין כו' - מנא עניינים שונה הכא מה שכבר שנה בפרק קמא. אלא משום דאחי לפרושי רישא. אמאי שוה להוראת צבור לענין שוגג ועשה כו', משום
דשוו פר כהן משיח וצבור להודיר. **שוגג** ועשה שוגג פשיטא - לעיל בפרק קמא (ב, ד) דקתני: שוגגין ועשו שוגגין לא פריך נמי פשיטא וצריך לומר: אגב דתנא חכא. דהתם
ליכא לשוני כדחבא, דהכי סלקא דעתך למימר דכולהו סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו?

חמשת האופנים הללו נמצאים בחטאת יחיד, ואי-ואין אתה יכול
לומר אופן של וְלָד חֲטָאת בְּחִטָּאת צִבּוּר, שכן אין צבור מִפְּרִישֵׁין
נִקְבָּה לְקָרְבָן צִבּוּר. ואי אתה יכול לומר תְּמוּרַת חֲטָאת בְּצִבּוּר,
שְׂאֵין תְּמוּרָה בְּצִבּוּר - אין הציבור יכולים להמיר. ואי אתה יכול
לומר חֲטָאת שְׂמִתּוֹ בְּעִלְיָה בְּצִבּוּר, שְׂאֵין צִבּוּר מִתִּים (לעיל ע"א). אך
האופנים שֶׁנִּתְּכַפְּרוּ בְּעִלְיָה וְשֶׁעֲבָרָה שְׁנֵתָה, בציבור, לא שִׁמְעֵנוּ מִה
דינן. ואם כן, יכול שיהיה דינן שימיות, אֲמֵרַת יִלְמֹד כְּתוּם מִן
הַמְּפֹרָשׁ - ילמדו האופנים הסתומים, שדינם אינו מפורש,
מהאופנים המפורשים, כלומר מה מְצִינוּ בְּנִלְד חֲטָאת וְתְּמוּרַת
חֲטָאת וְשְׂמִתּוֹ בְּעִלְיָה, שֶׁבְּחִטָּאת יָחִיד דְּרָרִים אֲמוּרִים וְלֹא בְּצִבּוּר,
אם כן אף שֶׁנִּתְּכַפְּרוּ בְּעִלְיָה וְשֶׁעֲבָרָה שְׁנֵתָה, בְּיָחִיד הַדְּרָרִים אֲמוּרִים
שדינם במיתה ולא בְּצִבּוּר. ואם כן לרבי שמעון אין אף חטאת
ציבור מתה, וזהו משום שלא מצינו בציבור ולד חטאת ותמורת
חטאת וחטאת שמתו בעליה. אך הרי גם בשותפים לא מצינו ולד
חטאת ותמורת חטאת, ולכן יש ללמוד ב'מה מצינו' שאף חטאת
שמתו בעליה ונתכפרו באחרת ושעברה שנתה, בשותפים, אינן
מתות, כדברי אביי.

מקשה הגמרא על הלימוד בברייתא: וְכִי דִּנֵּין אֲפֻשֶׁר מִשְׁאֵר אֲפֻשֶׁר
– הרי ולד חטאת ותמורת חטאת שמתו בעליה, בציבור, הם 'אי
אפשר', שאינם שייכים בציבור, ואם כן היאך אפשר ללמוד מהם
ב'מה מצינו' לנתכפרו בעליה ושעברה שנתה, שהם 'אפשר',
כלומר שייכים בציבור. מתרצת הגמרא: אֲבָן אֵין דִּנִּים 'אפשר'
מ'אי אפשר', והלימוד בברייתא הוא שרבי שִׁמְעֵנוּ בְּחֵד מְקוּם גָּמִיר
– דין חטאות מתות נאמר למשה בסני ב'מקום אחד', כלומר כל
אחד מאופני החטאות המתות נהג רק במקום שכל שאר האופנים
נוהגים, או בחטאת יחיד או בחטאת ציבור. אך לא יתכן שה'מקום'
שנאמר לו הוא חטאת ציבור, שהרי בציבור אין שייכים כל אופני
החטאות המתות. אלא ודאי דין חטאות מתות נאמר בחטאת יחיד,
ואין מקור לדין חטאות מתות בציבור. אך גם בשותפים אין שייכים
כל אופני החטאות המתות, ומוכח שדין חטאות מתות לא נאמר
בשותפים, והברייתא (ע"א) אינה כרבי שמעון, וכדברי אביי.

הדרן עֲלֵךְ הוּרוּ בֵּית דִּין

פרק שני - הורה בהן משיח

פרק זה בתחילתו עוסק באופני חיוב החטאת של כהן גדול המשוח
בשמן המשחה, והוא הנקרא 'כהן משיח'. דינו מפורש בתורה
(ויקרא ד א) 'אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא לֹא־שָׁמַת הָעֵם וְהִקְרִיב עַל
חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר כֶּן כָּקֵר תָּמִים לַה' לְחַטָּאת'. והוקש פרו לפר
העלם דבר של ציבור ודומה לו.

משנה

הוֹרָה בְּהֵן מִשְׁיַח לְעֶצְמוֹ שׁוֹנֵג - כהן גדול המשוח בשמן המשחה
שטעה בשגגה והתיר לעצמו עבירה שיש בה כרת, וְנִשְׁעָה שׁוֹנֵג -
ועבר את העבירה על פי הוראת ההיתר שלו, מְכִיָּא פֶּר לַחֲטָאת.
אבל אם הורה לעצמו היתר בשוֹנֵג, וקודם שעבר העבירה שכח
היתרו וְנִשְׁעָה מוֹיָד, או אם הורה היתר לעצמו במוֹיָד, שהתיר על
פי טעם שידע שאינו נכון ויש לדחותו, ואחר כך שכח שיש לדחות
את הדיתור, וְנִשְׁעָה את העבירה בשוֹנֵג על פי היתרו הראשון, מְפֹרֵד
מקרבן, משום שדין הוראת כהן משיח לְעֶצְמוֹ הרי הוא כְּדִין הוֹרָאת
בֵּית דִּין לְצִבּוּר, וכשם שבית הדין הגדול אינם חייבים אלא
כשהורו היתר לציבור, ועשו הציבור בשגגת דיתר זו, כך גם כהן

מקשה הגמרא על רב יוסף: אֵלֹא מַעֲתָה שְׁכַהֲנִים הֵם 'קהל', נִייתו -
יביאו פֶּר בפני עצמם בְּהוֹרָאתָ, אם הורו ב"ד ועשו רוב קהל וגם
הכהנים. וְכִי תִימָא כְּכִי נִמִּי - שאכן כך, זה אינו, שאם כן מִסִּי לָהּ
– יש יותר שְׁכָמִים, שהרי אמר רבי שמעון במשנה (ה.) שמביאים רק
י"ב פרים לשבטים ופר לב"ד, כשחטאו כל ישראל, ולא י"ג פרים
לשבטים.

אֵלֹא אֲמַר רב אֲחָא בְּרַבִּי יַעֲקֹב, כֵּל שְׁכָמֹו שֶׁל לוי לֹא אִיקְרִי 'קהל',
ואינם מביאים פֶּר שכן חיוב פֶּר הוא רק ב'קהל'. והטעם שלא
נקראו קהל, דְּכַתִּיב שֶׁאֵמַר ה' ליעקב (בראשית מח ד) 'הִנְנִי מִפְּרֹד
וְהַרְבִּיתִּיךָ, וְנִתְּתִיד לְקָהָל עַמִּים וגו', וְנִתְּתִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזֶרְעֶךָ
אֲחֵרִיד אֲחֻזַּת עוֹלָם, שהפסוק מקיש 'קהל' למי שיש לו אחוזה,
ואם כן כֵּל שִׁישׁ לוֹ אֲחֻזָּה בארץ אִיקְרִי 'קהל', וְכֵל שִׁישׁ לוֹ אֲחֻזָּה
לא אִיקְרִי 'קהל', ושבת לוי לא נחל בארץ. נמצא שכהנים
לא נקראו 'קהל', ולכן דינם כשותפים ולא כציבור, ואין הברייתא
כרבי שמעון.

מקשה הגמרא על דבריה: אִם כֵּן שְׁלוי אינו 'קהל', הרי אינו מביא
פר בהוראה, וְהִסְרִי לָהּ שְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁכָמִים. ומתרת: אֲמַר אֲבִי,
נאמר (שם מח ה) 'אֲפִרִים וּמִנְשֵׁה בְּרִאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְיִזְחָר לִי, שנחשבים
כשני שבטים, ולכן הם מביאים שני פרים. דוחה רבא את דברי
אביי: אֲמַר רַבָּא, וְהָא דְּכַתִּיב לגבי שאר בני יוסף (שם מח ו) 'עַל שְׁם
אֲחֵיהֶם לְקָרָאוּ מִנְחָלָתָם', שאינם נחשבים שבטים לעצמם, ולא
נחלו לעצמם, ומשמע שמה שהוקשו אפרים ושמעון ונחשלו לשני
שבטים, רק לְנִחְלָה הוֹקְשֵׁי, ולא לְדָבָר אֲחֵר - לדינים אחרים. ולכן
אינם מביאים שני פרים בהוראה. אלא ודאי לוי נקרא 'קהל'
ומביא פֶּר, ומכל מקום הכהנים אינם 'קהל'.

מקשה אביי על דברי רבא: וְלֹא - האם לא נחשבים אפרים ומנשה
לשני שבטים בדינים אחרים, וְהָא חֲלֻקִין בְּדִנָּיִים - כשחנו ישראל
במדבר לדגליהם, נחשבו לשני שבטים. מתרץ רבא: מִנְחָלָתָן כָּךְ
הֵנִיחֵן - אף לענין החניה במדבר חילקם יעקב לשני שבטים, שכן
יעקב חילק לבניו את הארץ וציוה כיצד יחנו במדבר, ובכל
הדברים שציוה יעקב חילק את אפרים ומנשה לשני שבטים. ואין
ללמוד מכאן לדינים אחרים, שכן מה שחילקם בדגלים היה רק
כְּדִי לְחַלֵּק כְּבוֹד לְדִנָּיִים. מקשה אביי: וְהָא חֲלֻקִים אף בְּנִשְׁאִיִּים -
כשהקריבו הנשיאים את חנוכת המשכן, הקריבו נשיאי אפרים
ומנשה בשני ימים (במדבר יז מ, נד). מתרץ רבא: הדבר ההוא נעשה
לְחַלֹּק כְּבוֹד לְנִשְׁאִיִּים, שהואיל ונחלקו בדגלים, אם רק אחד
מנשיאיהם היה מקריב, היה השני מתבזה. וראה לדבר, דְּתַנָּא,
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָשָׂה שְׁכָעַת יְמֵי חֲנוּכָה בְּחִנוּכַת הַמִּקְדָּשׁ (דה"ב יז ט),
וְאִם כֵּן מָה רַבָּא מַשִּׁיחַ לְעֶשֶׂת שְׁנִים עֶשְׂרִי יְמֵי חֲנוּכָה בְּחִנוּכַת הַמִּשְׁכָּן
(במדבר יז יב-ט), מאחר ודי בשבעה, זהו כְּדִי לְחַלֹּק כְּבוֹד לְנִשְׁאִיִּים,
שכל נשיא יקריב ביום אחד. ולעולם אין אפרים ומנשה נחשבים
לשני שבטים לדינים אחרים.

לעיל (ע"א) סבר רב יוסף שלרבי שמעון חטאת שותפים שמתו
בעליה מתה, ואביי סבר שלרבי שמעון אין מיתה בחטאת שותפים.
הגמרא מבררת כיצד יש להכריע בזה: מִאי הוּי עֲלֵה - כיצד
הוכרע במחלוקת רב יוסף ואביי. מוכיחה הגמרא: תָּא שְׁמַע,
דְּתַנָּא, דְּכִי שִׁמְעֵנוּ אֲמַר, חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת מֵתוֹת - יש חמשה אופנים
שיש דין מיתה בחטאת, והן, וְלָד חֲטָאת - בהמת חטאת שילדה,
שהולד קדוש בקדושת חטאת ודינו למות. וְתְּמוּרַת חֲטָאת - שאמר
הבעלים על בהמת חולין 'בהמה זו תהיה תחת חטאת זו',
שהבהמה מתקדשת (ויקרא כו ב) אך אין להקריבה שכן נעשתה בה
עבירה, שאסור להמיר. וְחֲטָאת שְׂמִתּוֹ בְּעִלְיָה. וְחֲטָאת שְׂאֵבֵדָה
וְנִתְּכַפְּרוּ בְּעִלְיָה כִּבְרַת חֲטָאת אַחֲרָה, ונמצאה הראשונה, שאין
להקריבה שכן כבר נתכפרו בעליה. וְחֲטָאת שְׁעֲבָרָה שְׁנֵתָה, שכן רק
בהמה שעדיין אינה בת שנה ראויה לחטאת. ממשיך רבי שמעון,

הגמרא מבררת מניין שכהן משיח פטור מאשם תלוי: **אמר ר' כהן**
משיח בפר, ואין מביא אשם תלוי. מבררת הגמרא: **מנא ליה דאין**
מביא אשם תלוי - מדיחין למדה הבריתא שאין כהן משיח מביא
 אשם תלוי. משיבה הגמרא: דבתיב בפרשת אשם תלוי 'וכפר עליו
 הבתן על שגגתו אשר שגג' (ויקרא ה יח), ונלמד מכפל הלשון שגגתו
 אשר שגג שדווקא מי שחטאתו ושגגתו שנה - מי שכל חטאו הוא
 שגגת המעשה בלבד בלא שקדמה לה הוראת היתר, הוא מביא
 אשם תלוי, וצא כהן משיח שאין שגגתו וחטאתו שנה, שהרי אינו
 חייב כאשר שגג במעשה בלבד, אלא אם כן קדם לו 'העלם דבר',
 שהתיר לעצמו את העבירה בטעות, דבתיב בפרשת כהן משיח
 'לאשמת העם', הרי הוא כהן משיח בצבור שהורו להם בית דין
 הגדול, שחייבים רק בשקדמה שגגת הוראה לפני שגגת המעשה.
 מקשה הגמרא: כיצד יתכן ללמוד דבר זה שכהן משיח פטור
 מאשם תלוי ממה שהקישא אותו התורה 'לאשמת העם', לציבור,
 שאינו חייב קרבן רק בשקדם לעבירה הוראת היתר, והרי עד כאן
 לא קאמר ליה - עדיין איננו יודעים את הלימוד מ'לאשמת העם',
 שהרי כל קושיית הבריתא היתה שאפשר ללמוד כהן משיח
 ב'בנין אב' מבית דין גם בלי הלימוד מהפסוק 'לאשמת העם',
 וכיצד רוצה הבריתא לומר שדומה משיח לציבור שאינו מביא
 אשם תלוי, על ידי פסוק זה, וכל זה בכדי לומר שפסוק זה מיותר,
 והנה מתברר שלצורך לימוד הבנין אב' מוכרחים אנו לדרוש
 פסוק זה.
 משיבה הגמרא: **אלא** עיקר מה ששויים כהן משיח ובית דין הוא
 בכך שמביאים פר לחטאת, ומה שנקטה הבריתא ששויים אף
 לענין אשם, כפי נקבה - הובא רק בדרך אגב.

משנה

המשנה עוסקת בכהן משיח ובית דין שנתחייבו שניהם באותו זמן
 פר לחטאת, האם נפטר הכהן בקרבן הציבור: הורה כהן משיח
 והתיר בפני עצמו איסור אחד שיש בו כרת, ובית דין התירו
 לציבור איסור אחר שיש בו כרת, ועשה הכהן בפני עצמו את
 האיסור שהתיר לעצמו, והציבור עשו את האיסור שהתירו להם
 בית דין, מתכפר לו - מביא חטאת לכפרתו בפני עצמו, ואינו
 נפטר בקרבן הציבור, כיון שהוראתו ושגגתו אינו על אותו איסור
 כמו שלהם. אבל אם הורה כהן משיח והתיר לעצמו איסור שיש
 בו כרת, כגון אכילת סוג של חלב, עם הצבור, שבאותו זמן התיר
 גם בית דין הגדול איסור זה לציבור, ועשה הכהן המשיח כפי
 שהתיר לעצמו, עם הצבור, שגם הם עשו כפי שהורו להם בית
 דין, מתכפר לו לכהן המשיח עם הצבור בפר העלם דבר של
 ציבור, ואינו חייב להביא פר לחטאת בפני עצמו. ומבארת
 המשנה מה הטעם שמתכפר כהן המשיח עם הציבור, משום
 שבדברים הרבה דומים שניהם באופן חיובם, שאין בית דין שהורו
 היתר לציבור חייבין חטאת, עד שיורו לבטל מקצת מן האיסור
 ולקיים מקצת, שלא הורו לעקור לגמרי את האיסור, וכן כהן
 המשיח אינו חייב חטאת אלא כשמותר לעצמו מקצת מן האיסור
 ואינו עוקרו לגמרי, וכיון ששגגת הוראתם דומה, נכלל כהן
 המשיח עם הציבור בכפרתם. ואף לא פגעות בוכבים אין בית
 דין חייבים קרבן עד שיורו לבטל מקצת מאיסור עבודת כוכבים,
 ולקיים מקצת ממנו.

גמרא

מבררת הגמרא: מנהיג מילי - מדיחין למדנו שכהן משיח ובית דין
 שהורו בדבר אחד מתכפר הכהן המשיח יחד עם הציבור בקרבנם.
 מבארת הגמרא: דתנו דרבן בברייתא, הורה כהן משיח עם הצבור,

הברייתא מבארת כיצד ניתן ללמוד כהן משיח מבית דין שהורו
 לציבור: צבור שעשה על פי הוראת בית דין, מוצא - הוציאה
 אותם התורה מכלל יחיד, שיחיד החוטא מביא כשבה או שעירה,
 ואילו בית דין מביאים דווקא פר, ובהן משיח, אף הוא מוצא מכלל
 יחיד, שמביא פר כמו בית דין ולא כיחיד. ומכיון שמצינו שציבור
 ומשיח שויים, יש ללמוד זה מזה, מה צבור שעשו על פי הוראת
 בית דין, אין חייבין חטאת אלא רק על העלם דבר - אם נעלמה
 מהם ההלכה, והתירו דבר שיש בו כרת, עם שגגת מעשה - וגם
 עשו העם את העבירה בשוגג על פיהם. אף כהן משיח לא יהא חייב
 חטאת אלא רק על העלם דבר, שהתיר לעצמו בטעות, עם שגגת
 מעשה - וגם עשה את העבירה בשוגג על פי היתרו.
 דוחה הבריתא: או בלף לדרף זו - יכול אתה לילך בדרך אחרת,
 ויהא הדין להיפך, בכך שנלמד כהן משיח מנשיא, שכן נשיא מוצא
 מכלל יחיד, שאינו כיחיד המביא כשבה או שעירה, אלא מביא
 שעיר זכר, ובהן משיח אף הוא מוצא מכלל יחיד, שמביא פר
 לחטאת, ונמצאו דומים כהן משיח ונשיא בענין זה ששניהם
 יחידים ואינם מביאים כשבה או שעירה לחטאת כיחידים, ואם כן
 יש לנו ללמוד כהן משיח מנשיא, מה נשיא מביא חטאת בשגגת
 מעשה בלבד בלא העלם דבר - בלא שיויה לעצמו מקודם להתיר
 העבירה, אף כהן משיח מביא חטאת בשגגת מעשה בלבד בלא
 העלם דבר.
 עתה מבררת הבריתא למי דומה יותר כהן משיח: נראה למי דומה
 כהן משיח יותר, לבית דין או לנשיא. ונראה שדומה לבית דין,
 שהרי צבור מתכפרים על ידי בית דין בפר לחטאת, ואין הם מביאין
 אשם תלוי - כשיש ספק לבית דין אם התירו לציבור בשוגג עבירה
 שחייבים עליה חטאת הם פטורים מאשם תלוי, וגם כהן משיח
 מתכפר בפר, ואין מביא אשם תלוי, ואם כן מאחר ודומים הם,
 נלמד כהן משיח מציבור, מה צבור שעשה על פי בית דין אינו חייב
 הבית דין חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כהן משיח
 לא יהא חייב חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
 דוחה הבריתא: או בלף לדרף זו - יכול אתה לילך לדון בדרך
 אחרת ולומר שיותר דומה כהן משיח לנשיא, שכן נשיא מביא
 שעירה - עז נקבה לחטאת פגעות בוכבים - אם עבד עבודה זרה
 בשוגג, ומביא אשם ודא' אם עבר עבירה שחייבים עליה אשם,
 וכמו כן כהן משיח מביא שעירה לחטאת פגעות בוכבים, ומביא
 אשם ודא'. ומאחר ודומים כהן משיח ונשיא בשני דברים אלו,
 נלמד כהן משיח מנשיא ונדון כך, מה נשיא מביא חטאת בשגגת
 מעשה בלבד בלא שקדם והתיר לעצמו את העבירה שעבר, אף
 כהן משיח מביא חטאת בשגגת מעשה בלבד.
 עתה מתיישבת הבריתא, שמאחר וניתן לדמות כהן משיח לנשיא
 ולחייבו בשגגת מעשה בלא שגגת הוראה, לכך צריכים אנו
 ללימוד מיוחד, וכך למדים, תלמוד לומר, 'אם הכהן המשיח יחטא
 לאשמת העם' (ויקרא א ג), הרי הוא כהן משיח בצבור, שבפסוק זה
 הוקש כהן משיח לציבור שעשו על פי הוראת בית הדין, מה צבור
 אינו מביא חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כהן
 משיח אינו מביא חטאת אלא דווקא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
 שואלת הגמרא: מאחר והוקש כהן משיח להוראת בית דין
 לציבור, אימא - אמור להשוותו עוד לציבור, מה צבור על ידי
 שהורה בית דין הוראת היתר ועשו הציבור את העבירה אחריו
 בהוראתו של הבית דין, חייבין בית הדין להביא פר לחטאת, אף
 כהן משיח, כשהורה להתיר עבירה לאחרים ועשו אחריו את
 העבירה בהוראתו, יהא חייב חטאת כמו בית דין.
 מיישבת הגמרא: תלמוד לומר 'אם הכהן המשיח וגו' והקריב על
 חטאתו אשר חטא' (שם), ולמדים מכך שרק על מה שחטא הוא,
 מביא קרבן, ואינו מביא קרבן על מה שחטאו אחרים על פי מה
 שהורה להם.

צבור מוצא מכלל יחיד - דייחיד מביא כשבה או שעירה, וצבור מביא פר. נשיא מוצא מכלל יחיד - דרבכלל "אם נפש אחת" הוא, ומוצא מכלל. דייחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר. מה נשיא - בשגגת מעשה בלא העלם דבר וכו', צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי - כלל. כדאמר לקמן, דכתיב ביה באשם תלוי "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם" וכתיב "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע". מי שחטאתו ושגגתו שוה - חייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר, יצא כהן משיח שחטא בהעלם דבר. וכל שכן צבור דיצא מאשם תלוי, משום דהעלם דבר בהדיא כתיב בהו, ואין חטאתו ושגגתו שוה, דבעינן העלם דבר עם שגגת מעשה. ועוד דצבור אינו בכלל "נפש". נשיא - משיח מביאין שעירה בעבודה זרה, דכתיב בפרשת "שלח לך אנשים" בעבודה זרה: "ואם נפש", דאחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע. ומביא אשם ודאי - בין נשיא ובין משיח, דכתיב באשם גזילות ובאשם חטאות "נפש", ומשיח ונשיא בכלל "נפש אחת". הן. וצבור אין מביאין אשם ודאי, דאין בכלל "נפש אחת". והא דתנן: אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח - הכי משמע: דבית דין הוא דאין חייבין כלל עד שיהיו דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת, שאם הורו בשחייבין על זדונו כרת ושגגתו אשם - פטורין לגמרי. ועוד, דבאשמות אין בהם דין שוגג, דעל זדון הוא מביא אשם. וכן המשיח אין מביא פר אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל במקום אשם ודאי - חייב אשם, לפי שהוא בכלל "נפש אחת". דלהכי הורשה לצבור, דאין מביאין פר במקום אשם. ומנא ליה - דאין משיח מביא אשם תלוי. דכתיב - באשם תלוי "וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג מחטאתו", מי שחטאתו ושגגתו שוה, דאינו חייב עד דהוי הכל בשגגת מעשה דהיינו יחיד. יצא משיח שחטאתו ושגגתו אין שוה, דאינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. לאשמת העם על כרחי לא קאמר ליה - כלומר, "מלאשמת העם" קאמר דנפקא ליה דאין חטאתו ושגגתו שוה, דמשיח צבור. והא אכתי לא קמה ליה דישק ד"לאשמת העם", דעדיין לא הועמד "לאשמת העם" במקומו. דהא קאמר: אף על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם" יכולני ללמוד מן הדין דמשיח צריך העלם דבר עם שגגת מעשה צבור. וקאמר: נראה למי דומה, צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי, ומשיח כפר ואין מביא אשם תלוי, בענין זה הוא דומה משיח לצבור. אף על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם", והכא קאמר דמ"לאשמת העם" נפקא ליה דמשיח אין חטאתו ושגגתו שוה, דאין מביאין אשם תלוי - והלא כלא "אשמת העם" הוא דן ולמדו! אלא שגגת נפשו - אלא עיקר הדין שהוא דן כך הוא: צבור כפר ומשיח כפר, מה צבור אינו

צבור מוצא מכלל יחיד - דייחיד מביא כשבה או שעירה, וצבור מביא פר. נשיא מוצא מכלל יחיד - דרבכלל "אם נפש אחת" הוא, ומוצא מכלל. דייחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר. מה נשיא - בשגגת מעשה בלא העלם דבר וכו', צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי - כלל. כדאמר לקמן, דכתיב ביה באשם תלוי "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם" וכתיב "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע". מי שחטאתו ושגגתו שוה - חייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר, יצא כהן משיח שחטא בהעלם דבר. וכל שכן צבור דיצא מאשם תלוי, משום דהעלם דבר בהדיא כתיב בהו, ואין חטאתו ושגגתו שוה, דבעינן העלם דבר עם שגגת מעשה. ועוד דצבור אינו בכלל "נפש". נשיא - משיח מביאין שעירה בעבודה זרה, דכתיב בפרשת "שלח לך אנשים" בעבודה זרה: "ואם נפש", דאחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע. ומביא אשם ודאי - בין נשיא ובין משיח, דכתיב באשם גזילות ובאשם חטאות "נפש", ומשיח ונשיא בכלל "נפש אחת". הן. וצבור אין מביאין אשם ודאי, דאין בכלל "נפש אחת". והא דתנן: אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח - הכי משמע: דבית דין הוא דאין חייבין כלל עד שיהיו דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת, שאם הורו בשחייבין על זדונו כרת ושגגתו אשם - פטורין לגמרי. ועוד, דבאשמות אין בהם דין שוגג, דעל זדון הוא מביא אשם. וכן המשיח אין מביא פר אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל במקום אשם ודאי - חייב אשם, לפי שהוא בכלל "נפש אחת". דלהכי הורשה לצבור, דאין מביאין פר במקום אשם. ומנא ליה - דאין משיח מביא אשם תלוי. דכתיב - באשם תלוי "וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג מחטאתו", מי שחטאתו ושגגתו שוה, דאינו חייב עד דהוי הכל בשגגת מעשה דהיינו יחיד. יצא משיח שחטאתו ושגגתו אין שוה, דאינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. לאשמת העם על כרחי לא קאמר ליה - כלומר, "מלאשמת העם" קאמר דנפקא ליה דאין חטאתו ושגגתו שוה, דמשיח צבור. והא אכתי לא קמה ליה דישק ד"לאשמת העם", דעדיין לא הועמד "לאשמת העם" במקומו. דהא קאמר: אף על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם" יכולני ללמוד מן הדין דמשיח צריך העלם דבר עם שגגת מעשה צבור. וקאמר: נראה למי דומה, צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי, ומשיח כפר ואין מביא אשם תלוי, בענין זה הוא דומה משיח לצבור. אף על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם", והכא קאמר דמ"לאשמת העם" נפקא ליה דמשיח אין חטאתו ושגגתו שוה, דאין מביאין אשם תלוי - והלא כלא "אשמת העם" הוא דן ולמדו! אלא שגגת נפשו - אלא עיקר הדין שהוא דן כך הוא: צבור כפר ומשיח כפר, מה צבור אינו

מתכפר לו עם הצבור! לא, אם אמרת בנשיא - שכן מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים, תאמר בנשיא - שאין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים. הואיל ואין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים, יכול יביא פר לעצמו? תלמוד לומר: "על חטאתו אשר חטא", הא כיצד? חטא בפני עצמו - מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור - מתכפר לו עם הצבור. היכי דמי? אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלאין, פשיטא דמתכפר לו בפני עצמו, הוראה דלהוין ולא כלום, ובעי אתווי בשבה או שעירה כל דהו! ואי דאינון מופלאין והוא לאו מופלא, אמאי מתכפר לו בפני עצמו? הא הוראה דידיה ולא כלום היא! אמר

פירוש התוספות לעמוד זה נדפס בעמוד 222

אמר רב פפא - בשוק, דהוא מופלא והן מופלאים. הלכך איצטרך למיני דכי חטא בפני עצמו, אף על גב דהוראה דידהו הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר בפני עצמו, משום דקא מורו בשני איסורי. חטא עם הצבור אף על גב דהוא מופלא, דהוראה דידהו הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר עם הצבור, משום דקא מורו בחדא איסורא. בשני

מקומות - משיח במקום אחד ובית דין במקום אחר. במעמייתו - בפסוקים, דחלב בעבודה זרה מתיר קראי נפקי. וחלוקין בקרבנות - דבית דין מייתי שיער אעבודה זרה, והוא לא מייתי שיער. והוא שיערה - לחודיה. דכתיב בעבודה זרה בפרשת "שלח לך אנשים": "ואם נפש", דאחד יחיד ואחר נשים במשמע. הוא כחלב המכסה את הקרבן - דהוי דבר שאין הצדוקים מודיק, דהא לא מפרש קרא מאי ניהו. דאפילו אמוראי פליגי בשחיטת חולין ב"אלו טריפות" (ג, ב) מאי ניהו כרס הפנימי. וכל שכן חלב שעל גבי הדקים שאין הצדוקים מודיק. דהא לא כתיב בהדיא. אי נמי דהורו בחלב שעל הקרב בין כבית לפחות מכוין - דכתיב לא כתיב בהדיא. והוי דבר שאין הצדוקין מודיק. אף על גב דקרבנן שוה - דהן בפר והוא בפר. כיון דמתיר קראי קא אתו - כדאמרין לעיל בפרק קמא (ג, א) "זאת החלב" ר"י יתירא - להביא חלב שעל גבי הדקין. הא פליגי במעמייתו - הא חלוקים בפסוקים, ומתכפר בפני עצמו. או דלמא שם חלב אחד הוא - והורה עם הצבור הוא. ומתכפר עם הצבור. והן ברם - כגון ברם המובלע באיברים, או בין כות לפחות מכוין, והוי דבר שאין הצדוקין מודיק. כתר קרבן אוליגין - דכיון דשוין בקרבן - הורה עם הצבור הוא, ומתכפר עם הצבור? תיקו. לפי שיצאה עבודה זרה - מכלל פר העלם דבר של צבור לידון בעצמו, בדבאט פר ושעיר. נאמר כאן - בעבודה זרה "מעני": "והיה אם מעני העדה. ונאמר לחלן מעני" - ונעלם דבר מעני הקהל. מה להלן בית דין - דכתיב "ונעלם דבר מעני הקהל ועשר, ואמרין לעיל בפרק קמא (ה, א) הוראה תלויה בבית דין, דכתיב "ונעלם דבר מעני הקהל" דהיינו בית דין, ומעשה תלוי בקהל דכתיב "הקהל ועשר". ובעבודה זרה לא כתיב בית דין, דכתיב "והיה אם מעני העדה נעשתה לשגגה", ואי סלקא דעתך בית דין - והא אין מעשה תלוי בבית דין אלא בקהל, דהכא כתיב "מעני העדה נעשתה" דהיינו מעשה, אלא מה להלן בית דין דכתיב

יכול יהו חייבין על שגגת מעשה? תלמוד לומר: "ישגו ונעלם דבר", אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. "וכן המשיח". מנלן? דכתיב: "לאשמת העם", הרי משיח צבבור. "ולא בעבודה זרה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה". מנלן? דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודה זרה לדון בעצמה, יכול יהו חייבין על שגגת המעשה? נאמר כאן "מעני" ונאמר לחלן "מעני", מה להלן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, ואילו משיח בעבודה זרה לא קתני, מתניתין מני? רבי היא; דתניא: משיח בעבודה זרה - רבי אמר: בשגגת מעשה, וחכמים אומרים: בהעלם דבר, ושון שבשעירה, ושון שאין מביא אשם תלוי. - ותסברא? בודונו ברת ובשגגתו חטאת מי קתני? אלא תני הא הוא הדין להא, הכא נמי תנא הא והוא הדין להא. מאי מעמא דרבי? אמר קרא: "וכפר הכהן על הנפש השגגת בחטאתו בשגגה", "הנפש" - זה המשיח, "השגגת" - זה נשיא, "בחטאתו בשגגה" - רבי סבר: חטא זה בשגגה יהא, ורבנן סברי: מי שחטאתו בשגגה, יצא משיח שאין חטאתו בשגגה אלא בהעלם דבר. ושון שבשעירה כחידו. מנלן? דאמר קרא: "ואם נפש אחת", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - פולס בכלל "נפש אחת" הן. ושון

בפרשת ויקרא - אף כאן בית דין. משנהאין חייבין בקרבן וכו' - אין בית דין חייבין קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וכן משיח, וצבור הוא דכי עבדי בשגגת מעשה לחודיה מייתו כל חד וחד כשבה או שעירה, דרנינים כחידים. דכיון דלא עשו על פי בית דין - מחלקי כולוה מהדרי והוי יחידים, ויחידים חייבין בשגגת מעשה. אבל משיח בשגגת מעשה לחודיה - פטור מכולם, כדאמר לקמן בפרק בתרא (יא, א) "מעם הארץ" - פרט למשיח, דאינו מביא בשגגת מעשה כלל. והיינו דקאמר: יצא משיח שאין חטאתו בשגגה, דהיינו בשגגת מעשה וכו'. נמרא ואילו משיח בעבודה זרה לא קתני - דקתני ולא בעבודה זרה אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, ולא קתני "וכן המשיח". ומדלא קתני "וכן המשיח" - מכלל דמשיח בעבודה זרה חייב בשגגת מעשה לחודיה. מתניתין מני רבי היא - דתניא: משיח בעבודה זרה, רבי אמר: בשגגת מעשה - לחודיה. וחכמים אומרים: בהעלם דבר - כלומר, עם שגגת מעשה כשאר מצות. ושון שאין מביא שום אשם תלוי. ותסברא דהוי ברת ושגגתו חטאת - דעבודה זרה, דקתני ולא בעבודה זרה אלא על דבר שחייבין על דודנו ברת ועל שגגתו חטאת, מי קתני "וכן המשיח"? והא קיימא לן דמשיח נמי בעבודה זרה אינו חייב אלא על דבר שודונו ברת ועל שגגתו חטאת, כדאמרין לקמן: נאמר כאן "עליה" כו' "לאשמת העם" - הרי משיח כצבור, ואפילו הכי לא קתני במתניתין "וכן המשיח". אלא תנא בהא - דבבר שחייבין על דודנו ברת ושגגתו חטאת כשאר מצות "וכן המשיח", והוא הדין בעבודה זרה, דמשיח כצבור דאינו חייב בעבודה זרה אלא דבר שודונו ברת ושגגתו חטאת. הכא נמי תנא בהא - דאין חייבין בשאר מצות אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה "וכן המשיח", והוא הדין לעבודה זרה דמשיח כצבור. כי הכי דאין בית דין חייבין על עבודה זרה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, ודלא כרבי. מאי מעמא דרבי אמר קרא - בפרשת "שלח לך": "וכפר הכהן על הנפש השוגגת וגו', סבר רבי: חטאת בשגגה הכי משמע: חטא זה בשגגה יהא, כלומר בשגגת מעשה לחודיה, ואפילו משיח, ורבנן סברי: מי שחטאתו בשגגה - דהכי משמע: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת", דכתיב שיערה בשגגת מעשה מי שחטאתו בשגגה כשאר מצות. יצא משיח שאין חטאתו בשגגה - כשאר מצות. כלומר, בשגגת מעשה אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה. דעל שגגת מעשה לחודיה פטור לגמרי. ושון

שנינו במשנה: וְכֵן הַמְּשִׁיחַ. מבררת הגמרא: מְנַלְן - מהיכן למדנו
שגם המשיח חייב רק אם לא עקר את כל האיסור. מבארת
הגמרא: דְּכִתְּבִי בַתּוּרָה (ויקרא ד א) 'אם הכהן המשיח יִחָטָא לְאַשְׁמַת
הָעֵם, הַקּוֹשֵׁ בֹזֵה כֹהֵן מְשִׁיחַ לַעֲמֹ, חָרִי לָנוּ מִכָּאן שֶׁכֹּהֵן מְשִׁיחַ
בְּצִבּוֹר, וְכֵשֶׁם שְׁבִית דִּין אֵינֶם חַיִּיבִים כְּשֶׁהוּרָו לַעֲקוֹר לַגִּמְרִי אֵת
הַאיִסוּר כִּךְ כֹּהֵן מְשִׁיחַ אֵינוֹ חַיִּיב אֲלָא בַּהֲתִיר מִקְצַת מִן הַאיִסוּר
וְלֹא אֵת כּוֹלּוֹ.
שנינו במשנה: וְלֹא בְּעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים אֵין בֵּית דִּין חַיִּיבִים עַד שִׁיּוּר
לְבַטֵּל מִקְצַת וּלְקַיֵּם מִקְצַת. מבררת הגמרא: מְנַלְן - מהיכן למדנו
דִּין זֶה. מבארת הגמרא: דְּתֵנוּ רַבָּנֵינוּ בְּבִרְיֵיתָא, לְפִי שְׁנִינְתָּא עֲבֻדָּת
בּוֹכְבִּים מְכַלֵּל פֶּרֶשֶׁת פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר הַבָּא עַל כָּל הַמַּעֲשׂוֹת, לִידוֹן
בְּעִצְמָהּ - שִׁיחֲדָה לָהּ הַתּוּרָה פֶּרֶשָׁה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה (במדבר טו כד),
וְחִיבָהּ אֵת הַצִּיּוּר לְהַבִּיא פֶּר לַעֲלוֹהָ וְשַׁעִיר לַחֲטָאת וְלֹא פֶּר
בְּשֹׂאֵר עֲבִירוֹת, וְכֹל אֵינוֹ לּוֹמֵר שִׁיּוּר בֵּית דִּין חָיִיבִים פֶּר וְשַׁעִיר
גַּם עַל עֲקִירַת הַמִּצְוָה בּוֹלָהּ, וְלֹא רַק עַל בִּטּוֹל מִקְצַתָּה בְּשֹׂאֵר
עֲבִירוֹת. לְכַךְ דּוֹרֶשֶׁת הַבִּרְיֵיתָא, וְאַמֵּר רַבָּנֵינוּ בְּעִבּוּדָת כּוֹכְבִּים (במדבר
טו כד), 'וְהָיָה אִם מַעֲשֵׂי הָעֶדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְוָהּ, וְנִאֲמַר לְחֵלֶן בְּפֶר
הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיּוּר (ויקרא ד א) 'וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲשֵׂי הָקֹהֶל, מֶה
לְחֵלֶן בְּפֶר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיּוּר מְדוּבָר בְּבֵית דִּין, שֶׁלֹּאֲחֹר
שֶׁנִּעְלַם מֵהֶם הַחֲלֻכָה הוּרָו וְעִשּׂוֹ הַצִּיּוּר עַל פִּיֵּיהֶם בִּשְׁגָגָת מַעֲשֵׂה,
אִף כֵּן בְּפֶר וְשַׁעִיר שֶׁל עֲבֻדָת כּוֹכְבִּים, נִמִּי בְּבֵית דִּין, שְׁחִיבֹם
תְּלוּי בִּשְׁגָגָת הוּרָאָה שֶׁל בֵּית דִּין וְלֹאֲחֵרֵי שִׁגְגָת מַעֲשֵׂה שֶׁל
הַצִּיּוּר. וְיֵמָּה לְחֵלֶן בְּפֶר הָעֵלֶם דְּבַר לְמַדּוּ שְׁחִיבִים רַק עַל הָעֵלֶם
דְּבַר, כְּלוֹמַר כְּשֶׁהֲתִירוּ רַק מִקְצַת מִן הַאיִסוּר, וְלֹא כְּשֶׁעָקְרוּ לַגִּמְרִי
כָּל הַגּוֹף שֶׁל הַאיִסוּר, אִף כֵּן בְּעִבּוּדָת כּוֹכְבִּים נִמִּי - גַּם חַיִּיבִים
רַק כֹּאשֶׁר הוּרָו לְבַטֵּל דְּבַר, מִקְצַת מִן הַאיִסוּר, וְלֹא אֵת כָּל הַגּוֹף
שֶׁל הַאיִסוּר.

משנה

משנה זו מבארת באיזה אופן חייבים בית דין והכהן המשיח פֶּר
לַחֲטָאת.
אֵין בֵּית דִּין חָיִיבִין קֶרְבֵּן, אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא מַעֲשֵׂה,
כְּלוֹמַר, בְּאֹפֶן שֶׁשִּׁגְּגוּ וְהוּרָו לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא כְּהִלְכָה, וְעִשּׂוֹ הַצִּיּוּר
בְּשׁוּגָה עַל פִּי הוּרָאתָם זֶה. וְכֵן הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ אֵינוֹ חַיִּיב קֶרְבֵּן אֲלָא
אִם כֵּן הוּרָה טַעוֹת לַעֲצֻמּוֹ, וְשִׁגְּגוּ וְעִשְׂתָּה עַל פִּי הוּרָאתוֹ. וְלֹא
בְּעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים אֵין חָיִיבִין קֶרְבֵּן, אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא
מַעֲשֵׂה. דְּהֵינָנוּ, אִף בְּאִסוּרֵי עֲבֻדָה זֹרָה אֵין בֵּית דִּין חַיִּיבִים קֶרְבֵּן
אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא מַעֲשֵׂה.

גמרא

מבררת הגמרא: מְנַלְן - מִנֵּן לּוֹמְדִים שֶׁאֵין בֵּית דִּין חַיִּיבִים קֶרְבֵּן
אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא מַעֲשֵׂה. מבארת הגמרא: שְׁלוּמִידִים
זֹאת מִמָּה דְּתֵנוּ רַבָּנֵינוּ בְּבִרְיֵיתָא, נִאֲמַר בְּכָתוּב לִגְבִּי פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר
שֶׁל צִיּוּר (ויקרא ד א) 'וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ, דְּהֵינָנוּ, שִׁיעֲבֵרוּ
עֲבִירָה בְּשׁוּגָה. וְכֹל - שְׁמָא תֹאמַר, שִׁיּוּר הַצִּיּוּר חָיִיבִין קֶרְבֵּן עַל
שְׁנִינְתָּא מַעֲשֵׂה בְּלִבּוֹ, שֶׁאִם רוּב יִשְׂרָאֵל יַעֲבִירוּ עֲבִירָה בְּשׁוּגָה יִבְיִאוּ
פֶּר לְקֶרְבָּנָם. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר 'יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר, לְלַמַּד שֶׁאֵין הַצִּיּוּר
חָיִיבִין אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא מַעֲשֵׂה - בְּאֹפֶן שֶׁנִּעְלַם הַדִּין
מִמֵּנִי דְּהֵינָנוּ וְהוּרָו לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא כְּהִלְכָה, וְשִׁגְּגוּ הַצִּיּוּר וְעִשּׂוֹ
עַל פִּי הוּרָאתָם.
שנינו במשנה: וְכֵן הַמְּשִׁיחַ. מבררת הגמרא: מְנַלְן שֶׁאִף הַכֹּהֵן
הַמְּשִׁיחַ אֵינוֹ מְבִיא קֶרְבֵּן חֲטָאת אֲלָא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנִינְתָּא
מַעֲשֵׂה. מבארת הגמרא: שְׁלוּמִידִים דִּין זֶה מִדְּכִתְּבִי (ויקרא ד א) 'אם

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פֶּסָא, כְּגוֹן שִׁיּוּר מוֹפְלִין שְׁנִינְתָּא, שְׁהִיו בֵּית
דִּין וְכֹהֵן הַמְּשִׁיחַ שׁוֹיִם בַּחֲכֻמָּה, בְּשׁוֹת, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם כְּפֹהֶן
לְחַבִּירוֹ וְהוּרָאת שְׁנֵיהֶם הוּרָאָה.
הַגִּמְרָא מְבֹאֶרֶת מִתִּי כֹהֵן מְשִׁיחַ אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר עִם הַצִּיּוּר: כִּכֵּר
אֲבִי לְמִימֵר, שֶׁהָדִין הַמְּבֹאֵר בְּמִשְׁנֵינוּ שְׁכֹאשֶׁר הָטָא כֹהֵן מְשִׁיחַ
בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ וְנִעְשָׂה בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ מִתְּכַפֵּר בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, חָיִיב דְּמִי - אֵיךְ
מְדוּבָר, דִּיחְבִּי - שִׁיּוּשְׁבִים כֹהֵן מְשִׁיחַ וּבֵית הָדִין בְּפָנֵי מִקְּמוֹת
שׁוֹנִים, וְקָא מוֹרֵי - וְמוֹרִים הֵם בְּתִירֵי אִיפּוּרֵי - בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרִים
שׁוֹנִים. אֲמַר לִיה רַבָּא, אֲמַר - הָאֵם שְׁנֵי מִקְּמוֹת גּוֹרְמִין שֶׁתַּחֲשַׁב
הוּרָאתוֹ הוּרָאָה בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ. אֲלָא וְדֹא, שְׁאִפְּלִי חֲבִיבִי בְּחֶד מְקוֹם
- כִּישׁוּשְׁבִים בְּמִקְּוֹם אֶחָד, וְכִיּוֹן דְּקָא מוֹרֵי בְּתִירֵי אִיפּוּרֵי - שְׁהוּרָו
בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרִים שׁוֹנִים, הָטָא בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ הוּא - נִחְשַׁבֶּת הוּרָאתוֹ
הוּרָאָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וּמְבִיא קֶרְבֵּן בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ.
הַגִּמְרָא מְבֹאֶרֶת מַה נִּחְשַׁב כְּהוּרָאָה בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרִים שׁוֹנִים: פֶּסָא
- דְּבַר זֶה פְּשׁוּט הוּא, הֵיא - כֹהֵן מְשִׁיחַ, שְׁהוּרָה הֵיתֵר לַעֲצֻמּוֹ
בְּאִיפּוּר חֲלָב, וְהֵן - בֵּית הָדִין, הוּרָו לְהִיתֵר בְּעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים,
שְׁבֹאֲפֹן זֶה נִחְשַׁב כֹהֵן הַמְּשִׁיחַ 'הָטָא בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ הוּא, דְּהָא חֲלוּקִין
אִיפּוּרִים אֲלוֹ בְּמַעֲמִינָהּ - בְּטַעֲמָם, שְׁכֹל אֶחָד נִלְמַד מִפְּסוּק אַחֵר
בַּתּוּרָה, וְחֲלוּקִין בְּקֶרְבָּנֹת שְׁמִבִּיאִים עַל אִיפּוּרִים הִלְלוּ, דְּהוּא -
כֹהֵן מְשִׁיחַ עַל שְׁגָגַת הוּרָאתוֹ בַּחֲלָב, מִתְּכַפֵּר בְּפֶר, וְהֵן - הַצִּיּוּר,
עַל שְׁחָטָאוּ בְּעִבּוּדָת כּוֹכְבִּים מִתְּכַפֵּרִים בְּפֶר לַעֲלוֹהָ וְשַׁעִיר
לַחֲטָאת, דְּהָא קָא מִיִּיתֵי הֵנִי - שְׁהָרִי הַצִּיּוּר מְבִיאִים מִלְּבַד הֶפֶר
אִף שַׁעִיר לַחֲטָאת, וְהוּא לֹא מִיִּיתֵי - אֵינוֹ מְבִיא שַׁעִיר אֲלָא פֶּר
לַחֲטָאת.
וְכָל שְׁכֵן שֶׁנִּחְשַׁב כְּהוּרָו בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרִים שׁוֹנִים, בְּאֹפֶן שְׁהוּא - כֹהֵן
מְשִׁיחַ הוּרָה לְהִיתֵר בְּעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים, וְהֵן - בֵּית דִּין הוּרָו בְּחֲלָב,
דְּחֲלוּקִין בְּקֶרְבָּנֵיהֶן (לְגִמְרִי), דְּהוּא - כֹהֵן מְשִׁיחַ מְבִיא שַׁעִירָה
לַחֲטָאת, וְאֵינָהּ - וְהֵם, בֵּית דִּין, מְבִיאִים פֶּר לַחֲטָאת.
אֲלָא בְּדִבְרֵי זֶה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, הוּרָה הוּא - כֹהֵן מְשִׁיחַ, בְּחֲלָב הַמִּכְסֶּפֶה
אֵת הַקֶּרֶב, וְהֵן - בֵּית דִּין, בְּחֲלָב שֶׁעַל הַדִּין - הַמַּעֲשֵׂי הֵדֵק הַסְמוּךְ
לְקִיבּוֹ, מֶהוּ הָדִין, מִי אֲמַרְנָה, אִף עַל גֵּב דְּרַבָּנֵינוּ שְׁנֵיהֶם,
מְבִיאִים פֶּר לַחֲטָאת, כִּיּוֹן דְּמִיתֵי קֶרֶב אֲמַרְנָה - שְׁנִלְמִידִים הֵם מִשְׁנֵי
פְּסוּקִים שׁוֹנִים, הָא פְּלִיגִין בְּמַעֲמִינָהּ - לְכֹן נִחְשַׁבִּים הֵם כְּשֵׁנִי
אִיפּוּרִים שׁוֹנִים, אוֹ דְּלָמָּא - אוֹלִי נִאֲמַר, שְׁנֵי אִיפּוּרִים הִלְלוּ,
שֶׁם חֲלָב אֶחָד הוּא - שְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אִיפּוּר אֶחָד שְׁמֹו
אִיפּוּר 'חֲלָב', וְלִכֵּן נִחְשַׁב כְּהוּרָו בְּאוֹתוֹ אִיפּוּר וּמִתְּכַפֵּר כֹהֵן מְשִׁיחַ
עִם הַצִּיּוּר.
מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא לְהַסְתַּפֵּק עוֹד: אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר, שְׁכֹאשֶׁר הוּרָו
בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרֵי חֲלָב אֵינוֹ נִחְשַׁב הוּרָאָה בְּשֵׁנֵי אִיפּוּרִים, שְׁכֵן שֶׁם חֲלָב
אֶחָד הוּא, וּמִתְּכַפֵּר הוּא עִמָּהֶם, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּאֹפֶן אַחֵר, הוּרָה
הוּא - כֹהֵן מְשִׁיחַ בְּחֲלָב, וְהֵן - בֵּית דִּין בְּדָם, מֶהוּ, מִי אֲמַרְנָה
בְּמַעֲמִינָהּ הָא פְּלִיגִין - הִרִי חֲלוּקִים וְשׁוֹנִים אִיפּוּר חֲלָב וְאִיפּוּר דָּם
זֶה מוֹזֵה בְּמִקּוּר הַאיִסוּר, אוֹ דְּלָמָּא - אוֹ אוֹלִי כִּיּוֹן דְּשִׁיּוֹן בְּקֶרְבָּנָהּ,
שְׁשִׁנֵּיהֶם מְבִיאִים פֶּר לַחֲטָאת, בְּתִירֵי קֶרְבֵּן אֲוִלִּין - הוֹלִכִים אַחֵר
הַקֶּרֶב וְהוּא הַקּוֹבֵעַ, וְלִכֵּן אִף עַל פִּי שְׁהוּרָו כֹהֵן מְשִׁיחַ וּבֵית דִּין
בְּאִיפּוּרִים שׁוֹנִים מִתְּכַפֵּר הוּא בְּקֶרְבָּנָם. תִּיקוּ - תַּעֲמֹד שְׁאֵלָה זֹו
שֶׁלֹּא נִפְשַׁט הַסְּפֵק.
שנינו במשנה: שְׁאֵין בֵּית דִּין חָיִיבִין עַד שִׁיּוּר לְבַטֵּל מִקְצַת מִן
הַאיִסוּר, וְלְקַיֵּם מִקְצַת וְכו'. מבררת הגמרא: מְנַלְן - מִזִּיכֵּן לְמַדּוּ
דְּאֵינֶם חַיִּיבִים פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר עַד שִׁיּוּרֵי בֵּית דִּין לְבַטֵּל מִקְצַת וּלְקַיֵּם
מִקְצַת. מבארת הגמרא: בְּדִאֲמַרְנָה - כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּאִידֵךְ פְּתִיחָא -
בְּפֶרֶק הַקּוּדֶם (ד), כְּתוּב בַּתּוּרָה (ויקרא ד א) 'וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל
יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲשֵׂי הָקֹהֶל וְגו', דּוֹרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, דּוּקָא שֶׁנִּעְלַם
דְּבַר, כְּלוֹמַר חֲלֵק מִן הַאיִסוּר, וְלֹא כָּל הַגּוֹף שֶׁל הַאיִסוּר, הֵינָנוּ
הַאיִסוּר כּוֹלּוֹ.

52 וְנִאֲמַר לְחֶלֶן - לגבי דין איסור אחרות אשה (שם יח יח), וְאִשָּׁה אֶל
 53 אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצֹרֶר לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ עֲלֶיהָ בְּחִידָה, ומאחר שנקט
 54 הכתוב בשניהם תיבת 'עליה' אנו לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה
 55 לְחֶלֶן - כשם שאיסור אחרות אשה הוא דָּבָר שְׂדוּנו - שהעובר עליו
 56 במיד חייב כְּרֵת, וְשִׁנְתָּהּ - והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, אִם
 57 כָּאֵן - לענין פר העלם דבר של ציבור, אין בית דין חייבים קרבן
 58 אלא אם הורו היתר בְּדָבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת.
 59 שבה הגמרא ומבררת: אֲשַׁכְּחֵן - מצינו ראייה לענין צָבוּר, דהיינו,
 60 שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על הוראה
 61 בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל כהן מְשִׁיחַ מְנִלְן - מנין שאף
 62 הוא אינו חייב קרבן אלא אם כן הורה לעצמו בדבר שזדונו כרת
 63 ושגגתו חטאת. מבאר הגמרא: שלומדים זאת מדברי הכתוב (שם
 64 א ד) 'אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטֵא לְאַשְׁמַת הָעֵם, הָרִי מְשִׁיחַ בְּצִבּוֹר -
 65 במקרא זה הוקש דינו של הכהן המשיח לדין הציבור, כשם
 66 שהציבור אינם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו
 67 חטאת, אף המשיח כן.
 68 מוסיפה הגמרא לברר: ומנין שאף הַנְּשִׂיא - המלך, אינו מביא את
 69 קרבנו המיוחד לו, דהיינו שעיר לחטאת, אלא על דבר שזדונו כרת
 70 ושגגתו חטאת. מבאר הגמרא: יִלִּיף - לומדים זאת בגזירה שוה
 71 של התיבות מְצוֹת מְצוֹת, בְּתִיב גְבִי קֶרֶבן נְשִׂיא (שם ד כב) וְנִשְׁחָה
 72 אַחֲת מְכָל מְצוֹת ח', וּבְתִיב קֶרֶבן הַצָּבוּר (שם ד יא) וְנִשְׁחָה אַחֲת מְכָל
 73 מְצוֹת ח' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאֲשַׁמּוּ, מִה צָבוּר אינם חייבים קרבן
 74 אלא על דָּבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת, אִם הַנְּשִׂיא אינו חייב קרבן
 75 אלא על דָּבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת.
 76 מוסיפה הגמרא ומבררת: מנין שאף הַיְּחִיד דינו כן, שאינו מביא
 77 כשבה או שעירה לחטאת אלא על דבר שזדונו כרת. מבאר
 78 הגמרא: אִמֵּר קָרָא - לומדים זאת מדברי הכתוב לגבי קרבן יחיד
 79 (שם ד כז) 'וְאִם נִפְשָׁה אַחֲת תִּחָטֵּא בְּשִׁגְגָה, וּלְפִי שִׁנְכַתְבָּהּ הָאוֹת וְיִי'ר
 80 בְּתִיב 'וְאִם' לומדים מכך שכוונת המקרא לחבר העניינים זה לזה,
 81 וְיִלְמִיד תַּחֲתוֹן מְעֻלּוֹן - ועל ידי כך נלמד דין קרבן היחיד שנאמר
 82 בפרשה התחתונה, מדין קרבן הנשיא שנאמר בפרשה העליונה,
 83 שכשם שהנשיא אינו מביא קרבנו אלא על דבר שזדונו כרת
 84 ושגגתו חטאת, אף היחיד כן.
 85 שנינו במשנה: וְלֹא בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים עַד שְׂדוּנו על דבר שזדונו כרת
 86 ושגגתו חטאת.
 87 מבררת הגמרא: בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים מְנִלְן שאין בית דין חייבים קרבן,
 88 אלא אם כן הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. מבאר
 89 הגמרא: דִּתְנוּ רַבָּנִי, לְפִי שִׁנְיָא עֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים לִידוֹן בְּעֻבְדָּתָהּ,
 90 כלומר, מאחר ונשתנה דינה של עבדות כוכבים משאר איסורים
 91 שבתורה, שעל כל איסורי התורה ששגגו בית דין בהוראתם הם
 92 מביאים פר לחטאת, ואילו על שגגת הוראה באיסור עבודה זרה
 93 הם מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, יָכוֹל - שמא נאמר,
 94 שנשתנה דינה אף לענין כך שיהיו בית דין חייבים קרבן אִפְּלוּ אם
 95 הורו בשגגה על דָּבָר שְׂאֵין וְדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת, אין לומר כן,
 96 שהרי נִאֲמַר כָּאֵן - בקרבן ציבור בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'וְהִזִּיהָ
 97 אִם מְעִינִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנִאֲמַר לְחֶלֶן - בקרבן ציבור
 98 בשאר עבירות (ויקרא ד יא) 'וְנִעְלַם דָּבָר מְעִינִי הָקְהָל, וּמִכִּיּוֹן
 99 שנאמרה בשניהם תיבת 'מעיני' לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה
 100 לְחֶלֶן - כשם שבשאר עבירות אין בית דין חייבים קרבן אלא אם
 101 שגגו בהוראת דָּבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת, אִם כָּאֵן - בעבודה
 102 זרה, אין בית דין חייבים קרבן אלא בְּדָבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ
 103 חֲטָאת.
 104 שבה הגמרא ומבררת: אֲשַׁכְּחֵן - מצינו ראייה לגבי צָבוּר, שאף
 105 בעבודה זרה אין הם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת
 106 ושגגתו חטאת, אבל יְחִיד, נְשִׂיא, מְשִׁיחַ, מְנִלְן - מנין שאף הם אינם

1 שנינו בברייתא: וְשִׁוּן רַבִּי וְחֻכְמִים שְׂאֵין הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ מִבֵּיא אֲשֶׁם
 2 תְּלוּי על ספק חטא. מבררת הגמרא: מְנִלְן. מבאר הגמרא: בְּתִיב
 3 לְגַבִּי אֲשֶׁם תְּלוּי (ויקרא ה יח) 'וְכֹפֵר [עֲלִיּוֹן] הִכְהֵן עַל שִׁנְתָּהּ אֲשֶׁר שְׂנִיג'.
 4 ונחלקו רבי וחכמים בדרשת הכתוב. רַבִּי כָּבֵר, שלומדים ממקרא
 5 זה שאין חייב באשם תלוי אלא מִי שְׂכָל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה - שכל חיובי
 6 קרבנות חטאתו הם בשגגת מעשה לבד, יָצָא הוּא - הכהן המשיח,
 7 שְׂאֵין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁנְתָּהּ - שאין כל חיובי קרבנות חטאתו בשגגת
 8 מעשה לבדה, אֲלֵא רַק בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֶׂה. שאף על פי
 9 שלגבי עבודה זרה סובר רבי שהכהן המשיח חייב בשגגת מעשה
 10 לבדה, מכל מקום בשאר עבירות אינו חייב אלא בהעלם דבר עם
 11 שגגת המעשה, ונמצא שאין 'כל' חטאו בשגגת מעשה לבדה,
 12 אלא רק מקצתו.
 13 מקשה הגמרא: מִיָּדִי כָּל בְּתִיב - וכי נאמר במקרא שחיוב אשם
 14 תלוי הוא רק באדם ש'כל' חטאו בשגגת מעשה, הרי לא נאמר
 15 אלא 'על שגגתו אשר שגג', ומשמע מכך שמי שמצינו בו חיוב
 16 קרבן על שגגת מעשה לבדה מביא אשם תלוי, ואם כן יש לחייב
 17 אף את הכהן המשיח באשם תלוי, שהרי הוא מתחייב קרבן
 18 בעבודה זרה על שגגת מעשה לבדה, לדברי רבי.
 19 מתרצת הגמרא: אֵין - אכן יש ללמוד מדברי הכתוב שאינו עוסק
 20 אלא במי שכל חטאו הוא בשגגת מעשה לבדה. דָּאֵם כֵּן - שאם
 21 כדבריו שיש חיוב אשם תלוי אף למי שמצינו בו רק חטא אחד
 22 בשגגת מעשה לבדה, נִכְתִּיב - היה צריך לכתוב 'וכפר עליו הכהן
 23 עַל שִׁנְתָּהּ, לְמַה לִּי - מרדעו והוצרך הכתוב להוסיף את התיבות
 24 'אֲשֶׁר שְׂנִיג'. אלא בהכרח צריך לומר דָּהָא קָא מְשַׁמֵּעַ לוֹ, דַּעַד דְּאִיכָא
 25 כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁנְתָּהּ - שאין חיוב אשם תלוי אלא במי שכל קרבנות
 26 חטאתיו הם בשגגת מעשה לבדה (יָצָא הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ שְׂאֵין כָּל
 27 חֲטָאוֹ בְּשִׁנְתָּהּ - שאין חיוב קרבנות חטאתיו על שגגת מעשה
 28 לבדה, אֲלֵא רַק בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים, וְלֹא חִיב קֶרֶבן בְּשָׂאֵר מְצוֹת אֲלֵא
 29 בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם שִׁנְתָּהּ מְעֻשָּׁה).
 30 וְרַבָּנִי הוֹרָלִיקִים על דברי רבי וסוברים שגם בעבודה זרה אין הכהן
 31 המשיח חייב בקרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה,
 32 דורשים את המקרא כך: מִי שִׁמְצִינוּ בו אִיזָה אופן שְׂחֲטָאוֹ בְּשִׁנְתָּהּ -
 33 בשגגת מעשה לבדה, הוא המתחייב באשם תלוי, יָצָא הִכְהֵן
 34 הַמְּשִׁיחַ שְׂלַעוֹלִם אֵין חֲטָאוֹ בְּשִׁנְתָּהּ - אינו מתחייב על שגגת מעשה
 35 לבדה, לֹא בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים וְלֹא בְּשָׂאֵר מְצוֹת, אֲלֵא רַק בְּהֶעֱלֵם דָּבָר
 36 עִם שִׁנְתָּהּ מְעֻשָּׁה.

משנה

37 משנה זו ממשיכה לפרש באיזה אופן חייבים בית דין והכהן
 38 המשיח בקרבן חטאת, בכל מצוות שבתורה ובעבודת כוכבים.
 39 אֵין בֵּית דִּין תִּיבִין קֶרֶבן, עַד שְׂדוּנו בְּדָבָר שְׂדוּנו - שהעובר עליו
 40 בודון חייב כְּרֵת, וְשִׁנְתָּהּ - והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, ויעשו
 41 הציבור בשגגה על פיהם, וְכֵן הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ אינו מביא פר לחטאת,
 42 אלא באופן ששגג היתר והורה היתר לעצמו בדבר שזדונו כרת ושגגתו
 43 חטאת, ועשה על פי הוראתו.
 44 וְלֹא בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים - ואף בעבודה זרה אין בית דין והכהן המשיח
 45 חייבים קרבן, עַד שְׂדוּנו עַל דָּבָר שְׂדוּנו כְּרֵת וְשִׁנְתָּהּ חֲטָאת.
 46

גמרא

47 הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה: מְנִלְן שאין בית
 48 דין חייבים קרבן, אלא אם הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.
 49 מבאר הגמרא: דִּתְנִינָא, רַבִּי אוֹמַר, נִאֲמַר כָּאֵן - לענין פר העלם
 50 דבר של ציבור (ויקרא ד יד), 'וְנוֹדַעַה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ',
 51

ושוין שאין - משיח מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי: "וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע" - מי שחטאו בשגגה, יצא משיח. ולרבי יחייב מצי אמר "יצא משיח?" והא לרבי חטאו בעבודה זרה בשגגה הוא? והא תניא לעיל משיח בעבודה זרה, רבי אומר: בשגגת מעשהו אלא רבי סבר דרבי מרזחין קרא לטעמיה: מי שכל חטאו בשגגה,

יצא משיח שאין כל חטאו בשגגה, דבעבודה זרה

בלבד הוא חטאו בשגגה. אבל בשאר מצות -

אין חטאו בשגגה בלבד, אלא בהעלם דבר עם

שגגת מעשה. ורובן - סברי: יצא משיח שאין

חטאו בשגגה לא בעבודה זרה ולא בשאר מצות,

אלא העלם דבר עם שגגת מעשה. ולדברי הכל

משיח אין מביא אשם תלוי, וכל שכן עבור דאין

חייבין אשם תלוי, דהעלם דבר כתיב בדו

בהדיא. **משנבא** אין בית דין חייבין - קרבן אלא

על דבר שדונו כרת ושגגתו חטאת. ואם הורו

בדבר שחייבין אשם ודאי - פטורין. דכתיב:

באשם ודאי "ואם נפש אחת" - ובית דין אין הם

בכלל "נפש אחת". ועוד, בדאשמות אין בהן דין

העלם דבר, דחייבין אשם ודאי על המודי כשוגג.

וכן המשיח - אין מביא פר אלא על העלם דבר

שדונו כרת ושגגתו חטאת. אבל במקום אשם

ודאי - חייב להביא אשם ודאי, לפי שהוא בכלל

"נפש אחת", ולחייב השוה לצבור דאין מביא פר

במקום אשם. אבל אשם יביא, כדנחן לקמן (ט).

א: אשם ודאי - הנשיא המשיח והיחיד חייבין,

ובית דין פטורין. **גמרא** נאמר כאן עליה -

"ונודעה חטאתא אשר חטאו עליה" (ויקרא ד).

ונאמר להלן: "לגלות ערותה עליה" (שם יח).

נשיא - נמי לא יביא שעיר אלא על דבר שדונו

כרת ושגגתו חטאת, כדנחן (שם): כל מצות

שבתורה שחייבין על דונון כרת ועל שגגתן

חטאת - יחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא

מביא שעיר, דלויף "מצות" "מצינו" יחיד - נמי

אינו מביא חטאת אלא על דבר שדונו כרת,

דנחן: כל מצות שבתורה וכו'. **אמר** קרא -

בפרשת ויקרא: "אם נפש". וילמוד תחתון מעליון

- יחיד מנשיא. **לפי** שיצאה עבודה זרה - דהכא

כתיב "וכי תשגו ולא תעשו" ולא כתיב הכא

כרת. יכול יהו חייבין על דבר שאין ודונו כרת -

כגון גנפך ומנשק ומרזח, כדאמרין במסכת

סנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (ס. ב): בלא

תעשה, ואינו בכרת. וילמוד תחתון מעליון -

יחיד נשיא ומשיח מצבור. **אלא** לרבנן - דמפקי

להאי "עליה" לדרשא אחרינא, כדאמרין בפרק

קמא דיבמות (ג. ב): "ואשה אל אחותה וגו',

"עליה" מה תלמוד לומר - לפי שנאמר "בגמה

יבא עליה" וגו'. תורה אחת יהיה לכם לעושה

וְשׁוּן שְׁאִין מְבִיא אֲשָׁם תְּלוּי. מִנְלָן? דְּכִתְּבִי: "וְכִפֹּר

[עֲלִיוֹן] הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגְתּוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג, רַבִּי סָבֵר: מִי שֶׁכָּל

הַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא זֶה שְׁאִין [כָּל] הַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה אֵלָּא

בְּהֶעֱלֵם דָּבָר. - מִיִּדֵּי "כָּל" כְּתִיב? - אֵין, דְּאֵם בֵּין נִכְתוּב

"עַל שְׁגִגְתּוֹ", לְמֹה לִי "אֲשֶׁר שָׁגָג"? הָא קָא מְשַׁמְעֵ

לָן, דְּעַד דְּאִיכָּא כָּל הַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא מִשִּׁיחַ שְׁאִין

כָּל הַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה אֵלָּא בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת

אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם שְׁגִגַּת מַעֲשֵׂה. - וְרַבְּנָן? - מִי

שֶׁהַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא מִשִּׁיחַ שְׁאִין הַטָּהוֹר בְּשִׁגְגָה לֹא

בְּעִבּוּדָה זָרָה וְלֹא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם

שְׁגִגַּת מַעֲשֵׂה. מִשְׁנָה אֵין בֵּית דִּין חִיבִין עַד שְׁיִזְרוּ

בְּדָבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ הַטָּהוֹר, וְכֵן הַפְּשִׁיחַ, וְלֹא

בְּעִבּוּדָה זָרָה - עַד שְׁיִזְרוּ עַל דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ

הַטָּהוֹר. גְּמָרָא מִנְלָן? דְּתִנְיָא, רַבִּי אֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאֵן

"עֲלִיָּה" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "עֲלִיָּה", מִה לְהֵלֵךְ דָּבָר שְׁדוּנוֹ

כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ הַטָּהוֹר, אָף כָּאֵן דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ

הַטָּהוֹר. אֲשַׁכְּחֵן צָבִיר, מִשִּׁיחַ מִנְלָן? "לְאִשְׁמַת הָעָם"

- הֲרִי מִשִּׁיחַ כְּצָבִיר. נִשְׂיָא? יִלּוּף מִצְוֹת מִצְוֹת, כְּתִיב

גַּבִּי נִשְׂיָא: "וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה'", וְכִתְּבִי כְּצָבִיר:

"וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת", מִה צָבִיר - דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת

וְשְׁגִגְתּוֹ הַטָּהוֹר, אָף נִשְׂיָא - דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ

הַטָּהוֹר. יְחִיד? אָמַר קָרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ", וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן

מִעֲלִיוֹן. וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה עַד שְׁיִזְרוּ. בְּעִבּוּדָה זָרָה

מִנְלָן? דְּתִנּוּ רַבְּנָן: לְפִי שִׁינְיָא עִבּוּדָה זָרָה לְדוֹן בְּעִצְמָה,

יְכֹל יְהוּ חִיבִין אֲפִילוּ עַל דָּבָר שְׁאִין וְדוּנו כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ

הַטָּהוֹר? נֶאֱמַר כָּאֵן "מַעֲשִׂי" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ "מַעֲשִׂי", מִה

לְהֵלֵךְ דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ הַטָּהוֹר, אָף כָּאֵן דָּבָר

שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ הַטָּהוֹר. אֲשַׁכְּחֵן צָבִיר, יְחִיד, נִשְׂיָא,

מִשִּׁיחַ מִנְלָן? אָמַר קָרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ אֶחָת", אֶחָד יְחִיד

וְאֶחָד נִשְׂיָא וְאֶחָד מִשִּׁיחַ - כּוּלָּן בְּכָלל "נֶפֶשׁ אֶחָת"

הֵן, וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מִן הָעֲלִיוֹן. הִנֵּיחָא לְמָאן דְּמַפְּקִי לָה

"לְעֲלִיָּה" לְגוּרָה שׁוּה - בְּרִאמְרוֹן, אֵלָּא לְרַבְּנָן דְּמַפְּקִי

לָה "לְעֲלִיָּה" לְעֲרִיּוֹת וְצֻרוֹת, דָּבָר שְׁדוּנוֹ כָּרֵת וְשְׁגִגְתּוֹ

בשגגת והנפש אשר תעשה ביד רפה - בעבודה זרה משתעי קרא, דתניא בספירי, רבי

שמעון אומר: בעבודה זרה הכתוב מדבר, שנאמר "כי דבר ה' בזה" - שבוה על דיבור

ראשון שנאמר בו "אנכי ה' אלהיך" ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני", מה עבודה זרה

שחייבין על דונו כרת - דהכא כתיב: "הכרת הכרת", אף כו, אשכחן יחיד ונשיא ומשיח

בין בעבודה זרה ובין בשאר מצות - דכתיב:

"ואם נפש", ובכתיב: "תורה אחת יהיה לכם והנפש

אשר תעשה ביד רמה", ויחיד ונשיא ומשיח

בכלל "ואם נפש אחת". צבור מנלן וילמוד עליון

מן התחתון - דכתיב בפרשה למעלה: "וכי

תשגו" דהיינו צבור, וילמוד מתחתון מ"ואם נפש",

מה להלן דבר שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו

חטאת. בין בעבודה זרה בין בשאר מצות. דגבי

יחיד הוקשה כל התורה כולה לעבודה זרה - אף

צבור אין חייבין אלא בדבר שחייבין על דונו

כרת ועל שגגתו חטאת, בין בעבודה זרה בין

בשאר מצות. רבים כבי"ף - במזיד, אנשי עיר

הגדחת, יכול נחלוק בשוגג בקרבנותיהם - דכי

יחייב לחלוק צבור מיחידים, דקרבן צבור בעבודה

זרה לא דמי לשום קרבן יחיד, הכי נמי נחלוק

בקרבנותיהם, דלחוי חלוק דמרוכז שעשו שוגגין

דעיר תדחת, דלא לחוי דמי לעולם לשום קרבן,

לא לצבור ולא ליחיד. תלמוד לומר תורה אחת

- דעיר הגדחת דשוגג כיחידים דמו, ומייתי כל

חד וחד שעירה כיחיד. מאי ניייתי - אנשי עיר

הגדחת רבים, דבספיק, ניייתי פר צבור בשאר

מצות אחת דמייתי - ולא חוי חלוק, וכל שכן

דבעינן חלוק בין אנשי עיר הגדחת לצבור, דכא

אין צבור נעשין עיר הגדחת כלל. יחיד נמי היינו

קרבנו - ולא חוי חלוק. א"צאריך - "תורה אחת",

דסלקא דעתך וכו'. אי נמי צריך - לחלוק בקרבן.

ואין לו תקנה - לעיר הגדחת בשוגג, דאי אפשר

לחלוק. קא משמע לן - "תורה אחת" ומייתי

חד שעירה כיחיד. ולא תעשו את כל המצות איוז

היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות חיי אומר

זו עבודה זרה - שכל המורה בה ככופר בכל

התורה כולה. כתיב [את] כל אשר צוה ה'

אליכם ביד משה - דמשמע שצוה על ידי משה,

ובכתיב: "אשר דבר ה'" - דמשמע שהיא בדיבורו

של הקדוש ברוך הוא, כלומר שמענו ישראל

מפי שדבור עם משה. איוז היא מצוה שהיא

בדבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה

היה אומר זו עבודה זרה - ד"אכתיב וכל היה

לך" מפי הגבורה שמענו. דהיינו ששמענו

בדבורו של הקדוש ברוך הוא, וצוה על ידי משה

בכמה פרשיות שבתורה, כגון "אל תשתחוו

לאל אחר", דלא שמענו אלא מפי משה.

למן

הטאת מנא לחזי? נפקא לחזי מדמתני ליה רבי יהושע בן לוי לבריה: "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה"

וגו', הוקשה כל התורה כולה לעבודה זרה, מה עבודה זרה שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן שחייבין על דונו כרת ועל

שגגתו חטאת. אשכחן יחיד נשיא ומשיח בין בעבודה זרה בין בשאר מצות, צבור מנלן? ילויף עליון מתחתון. ורבי הא דרבי יהושע בן

לוי מאי עביר ליה? מפיק ליה לכדתניא: לפי שמצינו שחלק הכתוב בין רבים ליחידים, רבים בספיר ומכונן אבר, ויחידים בכסילה ומכונן

פלג, יכול נחלוק בקרבנותיהם? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה" וגו'. מתקוף לה רב חלקיה מהירוניא: מעמא דלא חלק הכתוב, הא

חלק הוה אמנא נחלוק, מאי ניייתי? ניייתי פר, צבור בשאר מצות הוא דמייתי! ניייתי פר לעולה ושעיר לחטאת, צבור בעבודה זרה הוא

דמייתי! ניייתי שעיר, נשיא בשאר מצות הוא דמייתי! ניייתי שעירה, יחיד נמי היינו קרבנו! אלקמה לא איצטריך? סלקא דעתך אמנא:

צבור מייתי פר לעולה ושעיר לחטאת, הני ניייתי איפקא, פר לחטאת ושעיר לעולה, אי נמי צריך ואין לו תקנה, קא משמע לן. דכילי

עלקא מיהת: כי כתיב הני קראי - בעבודה זרה הוא דכתיב, מאי משמע? אמר רבא, ואי תימא רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה דרי, אמר

קרא: "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה", איוז היא מצוה שהיא שקולה ככל המצות? הוי אומר: זו עבודה זרה. דבי רבי תנא,

אמר קרא: "אשר דבר ה' אל משה", ובכתיב: "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", איוז היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא

וצוה על ידי משה? הוי אומר: זו עבודה זרה, דתנא רבי ישמעאל: "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו. דבי רבי ישמעאל תנא:

למן

רש"י

רש"י

למן היום וגו' - הכי משמע: את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, דרו עבודה זרה. ומנן שזו
עבודה זרה - מדכתיב בהריא "למן היום אשר צוה ה' והלאה" שאר מצות והלאה. כלומר,
מכאן ואילך "לדורותיכם", איזו היא מצוה שנאמרה בתחילה - היו אמרו זו עבודה זרה,
דכתיב בתחילת קורות הדברות "אנכי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ" דהיינו עבודה זרה. עשר מצות נצטוו
בפרה' - דהיינו עשר מן תורה. אלאמא בעבודה
זרה לא נאמרה תחלה. מהוורא כרשנין
מקרא - כדברי רבי יהושע בן לוי או כדברי רבי.
משנה אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא
תעשה שבמקדש - דהיינו טומאת מקדש וקדושו,
עשה שבמקדש - וישראל מן המהנה כל צדוה'.
לא תעשה - וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם, שאף על
פי שהיו דבר שזונו כרת ושגגתו חטאת, הואיל
ואין שגגתו חטאת קבועה אלא קרבן חטאת
עולה וזרע - והלכך פטור לגמרי, בדמפרש
בגמרא. והאי דקתני "אין חייבין על עשה ועל לא
תעשה שבמקדש" - לא קא מיירי בכחן משיח
כלל, משום דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבי
עקיבא, רבי עקיבא לא פטר ליה מפר על טומאת
מקדש וקדושו, ורבי שמעון פטר ליה לגמרי,
כדמפרש בגמרא בסוף פירקין. ואין מביאין -
ידיהן, אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה
שבמקדש - דאין אשם תלוי בא אלא על ספק
חטאת קבועה, דכתיב באשם בגמרא. אבל בבית דין
לא איצטריך למיתנא "אין מביאין אשם תלוי על
עשה ועל לא תעשה שבמקדש", שהרי אין בית
דין מביאין אשם תלוי אפילו במקום ספק חטאת
קבועה. כדאמרין בריש פירקין: משוח בפר ואין
מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי "וכפר עליו"
הכחן על שגגתו אשר שגג - מי שחטאתו
ושגגתו שרה, יצא משיח ומנלן דאין חטאתו
ושגגתו שרה - דכתיב "לאשמת העם", הרי משיח
כצבור - דצבור צריכין חעלם דבר עם שגגת
מעשה. לפיכך אינו באשם תלוי. הלכך כי
איצטריך אין מביא אשם תלוי על עשה ועל לא
תעשה שבמקדש, כגון ביחוד דעלמא. אבל
חייבין - בית דין על עשה ועל לא תעשה שבגדה,
דהוי דדנו כרת ושגגתו חטאת קבועה, ומביאין
יחדים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה
שבגדה, משום דהוי ספק חטאת קבועה. אל תבא
על תורה - דכתיב (ויקרא יח): וְלֹא אִשָּׁה בְּנִתָּהּ
טומאתה לא יקריב. פירוש מן הגדה - כלומר
בסנון לוסתה, רבי שלא תואר וראה בשעת
תשמיש. דכתיב "והורתם את בני ישראל",
כדמפרש בגמרא במסכת שביעית בפרק "ידועת
הטומאה" (יה. א). **גמרא** מנא הני מילי -
דצבור לא מחייבי שום קרבן בעולם אלא במקום
חטאת קבועה. ויחיד אשם תלוי נמי - אין חייבין
אלא על ספק חטאת קבועה. אמר רב יצחק בר
אבדימי נאמר כאן ואשם - בחטאת קבועה
ידידי, דכתיב בפרשת ויקרא "ואם נפש אחת
תחטא בשגגה מעט הארץ בעשונות אחת ממצות
ה' אשר לא תעשינה ואשם". וכתיב "והביא את
קרבנו דמביא כעבה או שעירה. דאני בעולה
ויורד. ונאמר ואשמו כצבור מה ואשם - האמור
בפרשת ויקרא בחטאת יחיד - דהוי חטאת קבועה,
אף "ואשמו" האמור כצבור - אין מביאין שום
קרבן אלא במקום חטאת קבועה. דאילו עשאו
יחיד ולא הוי בעולה ויורד. ונאמר "ואשם" (בא)

באשם תלוי, דכתיב באשם תלוי "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא
תעשינה ולא ידע ואשם". מה צבור חטאת קבועה, כלומר מה "ואשמו" האמור כצבור -
חטאתו קבועה, דגמרי מ'ואשם' דחטאת יחיד. אף - "ואשם" האמור באשם תלוי אינו בא
אלא על ספק חטאת קבועה. לאפוקי עשה ולא תעשה שבמקדש דאין אשם תלוי בא עליו.
משום דהוי חטאת עולה ויורד לא הוי חטאת קבועה (ועוד דאין אשם תלוי בא עליו).
ותרתי מפקנן מדרבי יצחק בר אבדימי, והא דצבור בחטאת קבועה, דאין בית דין חייבין על

מבארת הגמרא: אִמֶּר רַב יִצְחָק בֶּר אַבְדִּימִי, נֶאֱמַר בְּתוֹרָה וְאִשִּׁשׁ' 53
בְּקֶרֶב הַמָּטָה שֶׁל יְחִיד, וְכֵן נֶאֱמַר וְאִשִּׁשׁ' בְּאִשִּׁשׁ תְּלֹוּ, וְכֵן נֶאֱמַר 54
'וְאִשִּׁשׁוֹ' בְּקֶרֶב הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוֹר, וְיֵשׁ לְלִמּוּד עֲנִינִים אֱלוֹ זֶה 55
מִזֶּה בְּגִזְרָה שׁוּה, כֹּה – כִּשֶׁם שֶׁתִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' שְׁנֵאמְרָה בְּקֶרֶב יְחִיד 56
מְדוּבָר בְּקֶרֶב הַמָּטָה בְּקוּבָה וְלֹא בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד, אִף תִּיבַת 57
'וְאִשִּׁשׁוֹ' שְׁנֵאמְרָה בְּקֶרֶב הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוֹר עוֹסֶקֶת בְּהַמָּטָה 58
בְּקוּבָה, דִּהְיִינוּ, שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְבִיאִים פֶּר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוֹר 59
אֱלָא בְּדָבָר שֶׁחַיִּיב עֲלָיו הַיְחִיד חֲטָאת קְבוּעָה, וְלֹא בְּדָבָר שֶׁחַיִּיב 60
עַל שִׁגְגָתוֹ קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד. וְמַעֲתָה יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְלִמּוּד אֵת דִּין 61
הַיְחִיד לִגְבִּי אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ מִדִּין הַצִּיבוֹר, כֹּה צָבוֹר אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶב 62
אֱלָא בְּדָבָר שֶׁחַיִּיבִים עַל שִׁגְגָתוֹ הַמָּטָה בְּקוּבָה, אִף אִשִּׁשׁ' תְּלֹוּ שֶׁל 63
יְחִיד נִפְי אֵין בָּא אֱלָא עַל סֶפֶק חֲטָא, שֶׁאֵם עֲשָׂאוּ בּוֹדָאִי חַיִּיב עֲלָיו 64
הַמָּטָה בְּקוּבָה, וְלֹא עַל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ שֶׁאֵין בָּהֶם 65
חֲטָאת קְבוּעָה אֱלָא קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד. 66
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב יִצְחָק בֶּר אַבְדִּימִי: אִמֶּר – הַקְשׁוּ בְּנֵי 67
הַיִּשְׁבִּיהָ, אִי הָכִי קֶרְבֵּן עוֹלָה יוֹרֵד נִפְי. כְּלוּמָר, מְדוּעַ סוֹבֵר אַתָּה 68
שֵׁשׁ לְלִמּוּד אֵת דִּין אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ שְׁנֵאמְרָה בּוֹ וְאִשִּׁשׁ' מִדִּין קֶרֶב 69
הַצִּיבוֹר שְׁנֵאמְרָה בּוֹ וְאִשִּׁשׁוֹ, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לומר שֶׁאֵין אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ כֹא 70
אֱלָא עַל סֶפֶק אִיסוּר שֵׁשׁ בּוֹ חַיִּיב חֲטָאת קְבוּעָה, הִרִי נִתֵּן לְלִמּוּד 71
אֵת דִּין אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ מִדִּין קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד, דִּהָא בְּתִיב – שִׁהִיר 72
נֶאֱמַר לִגְבִּי קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד (וְיִקְרָא ה' ה) וְהִנֵּה כִי וְאִשִּׁשׁ' לֵאמֹת 73
מֵאֱלֹהִי, וְיֵשׁ לְלִמּוּד אֵת תִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' שְׁנֵאמְרָה בְּאִשִּׁשׁ תְּלֹוּ 74
מִתִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' שְׁנֵאמְרָה בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְלומר שֵׁשׁ חַיִּיב 75
אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ אִף עַל סֶפֶק עֲבִירָה שֶׁהַעוֹבֵר עֲלֶיהָ בּוֹדָאִי מְבִיא קֶרֶב 76
עוֹלָה וְיוֹרֵד. 77
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: דִּנֵּין (אִשִּׁשׁ מִן אִשִּׁשׁוֹ) – יֵשׁ לְלִמּוּד בְּגִזְרָה שׁוּה אֵת 78
דִּינוֹ שֶׁל אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ שְׁנֵאמְרָה בּוֹ וְאִשִּׁשׁ' מִדִּין קֶרֶב הַצִּיבוֹר שְׁנֵאמְרָה 79
בּוֹ וְאִשִּׁשׁוֹ, שֶׁכֵּן תִּיבּוֹת דּוּמּוֹת הֵן, וְאֵין דִּנֵּין – אִךְ אֵין לּוֹמְדִים אִשִּׁשׁ 80
תְּלֹוּ שְׁנֵאמְרָה בּוֹ וְאִשִּׁשׁ' מִן קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד שְׁנֵאמְרָה בּוֹ וְאִשִּׁשׁ', שֶׁכֵּן 81
תִּיבּוֹת אֱלוֹ אֵינֶן דּוּמּוֹת זֶה לָזֶה. 82
שֶׁבֶה הַגְמָרָא וּמְקַשָּׁה: וְיִמָּא נִפְקָא מִיָּנָה – מִה בִּכְךָ שֶׁאֵין תִּיבּוֹת 83
דּוּמּוֹת זֶה לָזֶה, וְהִירִי הִנֵּי רַבִּי – וְהִירִי שֶׁנּוּ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי 84
יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרִייתָא זֶה, נֶאֱמַר לִגְבִּי מְצוּרַע (וְיִקְרָא יֵד לט) וְיִשְׁבֵּה הִבְחֵן, וְכֵן 85
נֶאֱמַר שֶׁם עוֹד (שֶׁם יֵד מִד) וְיִקְרָא הִבְחֵן, וְלּוֹמְדִים תִּיבּוֹת אֱלוֹ זֶה מִזֶּה 86
בְּגִזְרָה שׁוּה, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁזֶּה הִיא שִׁיבָה זֶה הִיא בִּיבָה – שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁיּוֹבֵא 87
הַכֹּהֵן הֵינּוּ שֶׁבֵּא לְבֵית הַמִּנְגּוּעַ, אִף וְיִשֵּׁב הַכֹּהֵן הַכּוּוֹנֵה הִיא שֶׁבֵּא 88
מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַמִּנְגּוּעַ, וְלֹא שֶׁבֵּא מִבֵּית הַמִּנְגּוּעַ לְבֵיתוֹ. וְנִמְצָא, 89
שֶׁנִּתֵּן לְלִמּוּד גִּזְרָה שׁוּה אִף בְּתִיבּוֹת שֶׁאֵינֶן דּוּמּוֹת זֶה לָזֶה, כֹּל 90
שֶׁעֲנִינֵין אֶחָד הוּא, וּמְדוּעַ אֵי אִפְשָׁר לְלַמֶּד 'אִשִּׁשׁ' מִן 'אִשִּׁשׁ'. 91
וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִף אֵם אֵי אִפְשָׁר לְלַמֶּד אֵת תִּיבַת 'אִשִּׁשׁ' 92
שְׁנֵאמְרָה בְּאִשִּׁשׁ תְּלֹוּ מִתִּיבַת 'אִשִּׁשׁ' שְׁנֵאמְרָה בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד, 93
מִכֹּל מְקוֹם נִלְפֶּה – יֵשׁ לְלַמֶּד אֵת דִּין אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ מִן תִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' 94
מִטּוֹמָמַת מְקַדָּשׁ וְקֶדְשִׁי, דְּכִתְּבִים בָּהּ (שֶׁם ה) וְהוּא מִטָּמֵא וְאִשִּׁשׁ', 95
וּטּוֹמָמַת מְקַדָּשׁ וְקֶדְשִׁי חַיִּיבִים עֲלֶיהָ קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְאֵם כֵּן גַּם 96
לִגְבִּי אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ יֵשׁ לְלַמֶּד שֶׁמְבִיאִים אוֹתוֹ אִף עַל סֶפֶק עֲבִירָה 97
שֶׁאֵין בָּהּ חַיִּיב חֲטָאת קְבוּעָה אֱלָא קֶרֶב עוֹלָה וְיוֹרֵד. 98
וּמַחֲמַת קוּשִׁיא זֶה מִתְרַצָּת הַגְמָרָא בְּאוֹפֵן אַחֵר: אִמֶּר רַב פִּיפֵּא, דִּנֵּין 99
– לּוֹמְדִים אֲנִי גִזְרָה שׁוּה לִגְבִּי אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ שְׁנֵאמְרָה בּוֹ תִּיבַת 100
'וְאִשִּׁשׁ', וְכֵן נֶאֱמַר בּוֹ תִּיבּוֹת 'מִצִּוֹת ה'', מִן קֶרֶב הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל 101
צִיבוֹר שֶׁאֵין בּוֹ נֶאֱמַר הַתִּיבּוֹת 'וְאִשִּׁשׁ' וְאֵין אֲנִי לּוֹמְדִים 102
דִּין אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ מִטּוֹמָמַת מְקַדָּשׁ וְקֶדְשִׁי, שֶׁאֵין עַל פִּי שְׁנֵאמְרָה בּוֹ 103
תִּיבַת וְאִשִּׁשׁ', לֹא נֶאֱמַר בּוֹ הַתִּיבּוֹת 'מִצִּוֹת ה''. 104
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב פִּיפֵּא: אִמֶּר לִיה רַב יִשְׁמִי בֶר אִשִּׁי 105
לִרַב פִּיפֵּא, וְנִלְפֶּה – נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּה אֵת דִּינוֹ שֶׁל אִשִּׁשׁ תְּלֹוּ 106
שְׁנֵאמְרָה בּוֹ תִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' וְכֵן נֶאֱמַר בּוֹ עֲנִין וְנִשְׂאִית עוֹז, מִן קֶרֶב 107
עוֹלָה וְיוֹרֵד, שֶׁאֵין בּוֹ נֶאֱמַר תִּיבַת וְאִשִּׁשׁ' וְעֲנִין וְנִשְׂאִית עוֹז, וְאֵם 108

נֶאֱמַר בְּמִקְרָא שֶׁם בְּתַחֲלִיל הָעֲנִין (בְּמִדְרָס טו כג) 'אֵת כָּל אֲשֶׁר צָוָה 1
ה' אֶלְיָכֶם בְּיַד מֹשֶׁה, לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהָלַחַה לְדִרְתִּיכֶם, 2
כְּלוּמָר, שִׁצִּיּוֹי זֶה נֶאֱמַר בְּתַחֲלִילָה, וּמִכָּאֵן וְאִילָךְ נֶאֱמַר שֶׁאֵין 3
הַמִּצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְמַעֲתָה יֵשׁ לְלִמּוּד שִׁצִּיּוֹי זֶה בְּעֲנִין עֲבוֹדַת 4
כּוֹכָבִים נֶאֱמַר, שִׁהִיר אִיּוֹ הִיא מִצְוָה שֶׁהִיא נֶאֱמָרָה בְּתַחֲלִילָה – 5
בְּתַחֲלִיל עֲשֵׂרַת הַדִּיבְרוֹת, הִנֵּי אִמֶּר זֶה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שִׁשְׁתִּי 6
הַדִּיבְרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ וְלֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים 7
אַחֵרִים, בְּעֲנִין אִיסוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הֵן עוֹסֶקֶת. 8
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְהִיא אִמֶּר מֶר – וְהִירִי נִתְבָּאֵר בְּבִרְיָתָא (סְנַהֲדָרִין נג) 9
שֶׁעֲשֵׂר מִצְוֹת נִצְטוּ וְיִשְׂרָאֵל מְמָקוֹם שֶׁשִּׁמּוּ מֶרָה קוֹדֵם שֶׁקִּיבְלוּ אֵת 10
הַתּוֹרָה (דְּכִתְּבִים) (שְׁמוֹת טו כ) וְהִנֵּה אֵם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, 11
וְנִמְצָא, שֶׁאִיסוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא נֶאֱמַר תַּחֲלִילָה לְשֶׁאֵין מִצְוֹת. 12
וּמַחֲמַת קוּשִׁיא זֶה דּוּחָה הַגְמָרָא אֵת דְּבָרֵי תַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, 13
וְאוֹמְרָת: אֱלָא מִתְּוִירָתָא – בְּרוּר הַדְּבָר, שֵׁשׁ לְבָאֵר בְּרִשְׁנֵין 14
מִעִיקָרָא – כִּפִּי הַתִּירוּצִים הָאֲחֵרִים שֶׁהוֹבֵאוּ מִתַּחֲלִילָה. 15

משנה

משנה זו מפרשת האם בית דין מביאים קרבן אם הורו היתר בדבר 17
שהיחיד מביא על שגגתו קרבן עולה ויורד, וכן אם היחיד מביא 18
אשם תלוי על ספק עבירה כזו. 19
אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה, כלומר, 20
אם הורו טעות בענייני טומאת מקדש ועשו הציבור בשגגה על 21
פיהם, ומחמת כן ביטלו מצות עשה או עברו על לא תעשה, אין 22
בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור, לפי שלא נאמר קרבן 23
זה אלא בדבר שמביא היחיד על שגגתו חטאת קבועה, ואילו על 24
טומאת מקדש מביא היחיד קרבן חטאת עולה ויורד. 25
וכן אין היחידים מביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה 26
שפסקה, כלומר, אדם שיש ספק בידו אם עבר על עשה או לא 27
תעשה בענייני טומאת מקדש אינו מביא על כך אשם תלוי, לפי 28
שלא נאמר קרבן זה אלא בדבר שהחוטא בו בוודאות מביא על 29
שגגתו חטאת קבועה, ולא קרבן עולה ויורד. 30
אבל חייבין בית דין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה. דהיינו, 31
אם הורו טעות בענייני נדה ועשו הציבור בשגגה על פיהם, 32
ומחמת כן עברו על עשה או על לא תעשה שבדיני נדה, חייבים 33
בית דין להביא פר העלם דבר של ציבור, לפי שאיסורי נדה יש 34
בהם חיוב חטאת קבועה. וכן מביאים היחידים אשם תלוי על עשה 35
ועל לא תעשה שפסקה, כלומר, כשיש ספק פיהם אדם אם עבר על 36
עשה או לא תעשה שבאיסורי נדה, עליו להביא אשם תלוי. 37
עתה מפרשת המשנה מה הן מצוות עשה ולא תעשה שבנדה: 38
איזו היא מצות עשה שפסקה, פירוש מן הנדה. דהיינו, נצטוו ישראל 39
לפרוש מן האשה סמוך לשעת וסתה, כדי שלא תהא רואה 40
בשעת תשמיש, כמו שנאמר (ויקרא טו לא) וְהִתְרַמֶּה אִי-וְהִפְרַשְׁתֶּם 41
אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמָאָתָם. ואיזו היא מצות לא תעשה שבנדה, אל 42
תבא על הנדה. דהיינו, לאחר שכבר פרסה האשה נדה נצטוו 43
ישראל שלא לקרב אליה, כמו שנאמר (ויקרא יח יט) וְאֵל אִשָּׁה 44
בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב. 45

גמרא

הגמרא מבארת מניין לומדים את הדין שנתבאר במשנה. מבררת 47
הגמרא: מָנָא הִנֵּי מִילִי – מניין לומדים דין זה. דצבור לא מתייב קרבן 48
בצלקא – שהציבור אינם חייבים שום קרבן בעולם בדבר שאין 49
מביאים על שגגתו חטאת קבועה, וכן יחיד אשם תלוי נמי לא – ואף 50
היחיד אינו חייב אשם תלוי רק בדבר שמביאים על שגגתו חטאת 51
קבועה. 52

1 וְאֵם לֹא תִגַּע בְּיָדוֹ, וְנִאֲמַר עוֹד (שם ה' יא) וְאֵם לֹא תִשָּׂא יָדוֹ, וְיֵשׁ
2 לַלְמוּד מִמִּקְרָאוֹת אֵלּוּ שֶׁרַק מִי שֶׁבָּא לְיָד עֲשִׂיּוֹת וְעֲשִׂיּוֹת, כְּלוּמֹר,
3 רַק אִדּוֹם שֶׁלִּפְעָמִים עָשׂוּי לְהִיּוֹת עֲשִׂיר וּלְפַעְמִים עֵלּוּל לְהִיּוֹת עֲנִי
4 חַיִּיב בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, וְאֵם מִכָּל זֶה הִנָּשֵׂא וְהַכֵּחַ הַקָּשִׁיחַ שֶׁאֵין
5 הֵם בָּאֵין לְעוֹלָם לְיָד עֲשִׂיּוֹת, וְעַל כֵּן אֵינָם מְבִיאִים קֶרֶב עוֹלָה
6 וְיֹוֹרֵד.

7 וְעַתָּה מִבְּאֵרֵת הַבְּרִייתָא מֵעֵין יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁאֵין הֵם בָּאִים לְעוֹלָם
8 לְיָד עֲשִׂיּוֹת: לִגְבִי נִשְׂאִי לִזְמִידִים זֹאת מִדְּבָרִים (וּקְרָא ד' ב'ב') 'אֲשֶׁר
9 נִשְׂאִי יִחָטֵא וְעִשָּׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהָיו', וּמִשְׁמַע מִדְּבָרִי
10 הַכְּתוּב שֶׁנִּשְׂאִי שֶׁמְדוּבָר כֵּאֵן הוּא מִי שֶׁאֵין עוֹד מְמוֹנָה עַל נְפִי
11 אֱלֹהֵי ה' אֱלֹהָיו, וְהֵינּוּ, שֶׁהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. וּמֵאַחַר וְהַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם
12 אֵינוֹ בֹא לְיָד עֲשִׂיּוֹת, לְפִיכָךְ אֵין הוּא מְבִיא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד.

13 וְכֵן הַכֵּחַ הַקָּשִׁיחַ יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁאֵינוֹ בֹא לְיָד עֲשִׂיּוֹת, דְּבָרִים (שם ב'א) 'וְהַכֵּחַ הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו', וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים מִמִּקְרָא זֶה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהוּא –
14 הַכֵּחַ הַגָּדוֹל, וְהִידָה גָּדוֹל מֵאֲחֵיו הַכְּהֻנִּים, נְכוּן – יוֹפִי, כֶּכֶת – גְּבוּרָה,
15 כְּהֻמָּה וּבְעוֹשֶׁר. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, מִזֵּן שֶׁאֵם אֵין לוֹ לַכֵּחַ הַגָּדוֹל
16 רְכוּשׁ מִשְׁלוֹ שֶׁאֵתָּה מִצְוָה לְגַדְּלָהּ מִשְׁלֵי אֲחֵיו, כְּלוּמֹר, שֶׁכָּל אֶחָד
17 מִן אֲחָיו הַכְּהֻנִּים יֵתֵן לוֹ מִמּוֹן עַד שִׁידֵּיהָ גָּדוֹל מִכּוֹלָם בְּעוֹשֶׁר,
18 תִּלְמוּד לִמֹּר 'וְהַכֵּחַ הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יוּצֵק עַל רִאשׁוֹ', וְדוֹרְשִׁים
19 חֲכָמִים מִן הַתִּיבּוֹת 'הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו' שֶׁאֵתָּה מִצְוָה לְגַדְּלָהּ מִשְׁלֵי
20 אֲחֵיו – מִמּוֹן שֶׁל אֲחָיו הַכְּהֻנִּים. וּמֵאַחַר וְנִתְבָּרַר שֶׁצָּרִיךְ שִׁידָה
21 הַכֵּחַ הַגָּדוֹל עֲשִׂיר מִכָּל אֲחָיו, נִמְצָא שֶׁאֵין הוּא בֹא לְעוֹלָם לְיָד
22 עֲשִׂיּוֹת, וְלְפִיכָךְ אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד.

23 הַגִּמְרָא מְבִיאָה סֶפֶק לִגְבִי חַיִּיב נִשְׂאִי בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד: בְּעֵשֶׂה
24 מִיָּדָה – שֶׁאֵל רַבִּינָא מִרְבֵּי נֶחֱמִי בִּרְיָא, פֶּר יִצְחָק, נִשְׂאִי שֶׁנִּצְטָרַע – נַעֲשֶׂה
25 מִצְוָרָה, וּמִשּׁוּם כִּךְ עֵבֶר מִמְלֻכּוֹתוֹ, שֶׁאֵין הַמִּצְוָרָה רָאוּי לְהִיּוֹת
26 מֶלֶךְ, מֵהוּ – הָאֵם הוּא חַיִּיב בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, כְּדִין הַדִּיּוּט, אוֹ
27 שֶׁאֵינוֹ מְבִיא קֶרֶב זֶה, כְּדִין מֶלֶךְ.

28 וּמִבְּאֵר רַבִּינָא אֵת צִדְדֵי הַסֶּפֶק: מִיָּדָה דְּחִי אוֹ מִפְּטוֹר פְּטוֹר. כְּלוּמֹר,
29 הָאֵם הַנִּשְׂאִיתָא דּוּחָה אֵת חַיִּיב קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, וְהוּאֵל וְנִדְחָה
30 בְּשַׁעַת נִשְׂאִיתָא יִדְחָה גַם לֵאחֲרֵי שֶׁנִּצְטָרַע, אוֹ שֶׁמָּא הַנִּשְׂאִיתָא
31 פּוֹטְרָתָהּ מִקֶּרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, וּפְטוֹר זֶה אֵינוֹ אֵלָּא בּוֹמֵן שֶׁהוּא נִשְׂאִי,
32 אֶךְ לֵאחֲרֵי שֶׁנִּצְטָרַע וְעֵבֶר מִנִּשְׂאִיתָא חַיִּיב.

33 אֲמַר לִי רַב נַחֲמִי בִּרְיָא, יִצְחָק לְרַבִּינָא, מֵאִידָה מִמּוֹן חֶפֶץ אֵתָּה לְחַיִּיב
34 לְהַבִּיא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, הָאֵם מִיָּדָה – מִמּוֹן שֶׁלֹּא, אוֹ דִּנְיָא – אוֹ
35 מִן הָאוֹצְרוֹת שֶׁלֹּא, הִרִי פֶשֶׁט הַדְּבַר שֶׁיִּתְחַיֵּיב לְהַבִּיא מִן הַמּוֹנִין
36 שֶׁלֹּא, וּמֵאַחַר וְאוֹצְרוֹתָיו קִיּוּמִים וְעוֹמְדִים אֵף לֵאחֲרֵי שֶׁנִּצְטָרַע אֵי
37 אֲפֻשֶׁר לְחַיִּיב בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, שֶׁהִרִי אֵין הוּא בֹא לְיָד עֲשִׂיּוֹת.
38 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבִאֵרָה אֵת שִׁטְתּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא לְעֵנִין
39 קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד בִּכְהֵן מִשִּׁיחַ: תִּנְיָא בְּבִרְייתָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִי,
40 כְּהֵן מִשִּׁיחַ פְּטוֹר מִכּוֹלֵן – מִכָּל שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים שֶׁמִּתְחַיֵּיבִים
41 עֲלֵיהֶם קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, שְׁבוּעַת הַעֲדוּת, שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְטוֹמְאָת
42 מִקְדֵּשׁ, שֶׁאֵם עֵבֶר עַל אַחַת מֵהֵן אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד.

43 מִבְּרִית הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבָּנָא, מֵאִי טַעְמָא – מַה הוּא טַעְמוֹ דְּרַבִּי
44 עֲקִיבָא בּוֹזֵה, וְהוּא מְבִאֵר, אֲמַר קָרָא – הוּא לֹמֵד זֹאת מִדְּבָרִי הַכְּתוּב
45 הַעוֹסֵק בְּמִנְחַת חִבְתִּין שֶׁמְבִיא הַכֵּחַ הַגָּדוֹל עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה בְּכָל
46 יוֹם (וּקְרָא ו' יג') 'וְהָ קֶרֶב אֲחֵרִין וְנִיבִית 'זֶה' לִמְעַט הִיא בָּאָה,
47 לַלְמוּד שֶׁרַק מִנְחָה זוֹ בָּאָה חוּבָה לוֹ – מְבִיאָה הַכֵּחַ הַגָּדוֹל לְשֵׁם
48 חוּבָה, וְאֵין מִנְחָה אֲחֵרָה בָּאָה חוּבָה לוֹ – וְאֵין הוּא מִתְחַיֵּיב בְּמִנְחָה
49 שֶׁל עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה אַחֲרָה. וְנִמְצָא, שֶׁנִּתְמַעַט הַכֵּחַ הַגָּדוֹל מִהִבָּא
50 עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה לְקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד שֶׁ עֲנִי מְרֹוד, וְלְפִיכָךְ יֵשׁ
51 לְמַעֲט לְגַמְרֵי מִקֶּרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, אֵף מִתּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁל קֶרֶב
52 עֲנִי רִגִּיל, וְאֵף מִכְשָׁבָה אוֹ שֶׁעִירָה שֶׁל קֶרֶב עֲשִׂיר.

53 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְאֵימָא – שֶׁמָּא יֵשׁ לֹמֵר, דְּבִי מִטְעָא לִיָּה רַבִּינָא
54 מְדַלֵּי דְלוּת – שֶׁלֹּא מִיַּעֲטוֹ הַכְּתוּב אֵלָּא מִהִבָּא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד
55 שֶׁל עֲנִי מְרֹוד, וְאֵימָא יָהוּ – וְמָה הוּא קֶרֶב זֶה, עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה סוֹלֵת

57 לְמִנְחָה, שֶׁהִרִי מִיַּעֲטוֹ 'זֶה קֶרֶב אַחֵר' לִגְבִי עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה
58 נִאֲמַר, אֲבָל מִהִבָּא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד שֶׁל עֲשִׂיּוֹת, דְּהֵינּוּ תּוֹרִים אוֹ
59 בְּנֵי יוֹנָה, וְכֵן מִהִבָּא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד שֶׁל עֲשִׂיּוֹת, דְּהֵינּוּ כְּשָׁבָה
60 אוֹ שְׁעִירָה, לֹא מִטְעָא רַבִּינָא – לֹא מִיַּעֲטוֹ הַכְּתוּב, וְאֵם כֵּן, מִנֵּן
61 לֹמֵד רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁכֵּחַ מִשִּׁיחַ אֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד
62 כָּלֵל.
63 מִשְׁבִּיבָה הַגִּמְרָא: לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ – לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לֹמֵר כֵּן,
64 דְּבָרִים – שֶׁהִרִי נִאֲמַר בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד לִגְבִי עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה (שם)
65 ה' יג') 'וְכִפֹּר עָלָיו כְּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאֲחַת מֵאֲלֹהֵי', דְּהֵינּוּ,
66 שִׁיכָר עֲלֵיו הַכֵּחַ בְּאֲחַת מִשְׁלוֹשֶׁת הַכְּפּוֹרוֹת שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּעֵנִין זֶה,
67 צֵאן, תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה וּמִנְחָה, וְיֵשׁ לְדִיּוּק מִדְּבָרִי הַכְּתוּב שֶׁאִדּוֹם
68 הַמִּתְכַּפֵּר כָּבֵל אַחַת מִכְּפּוֹרוֹת אֵלּוּ, כְּלוּמֹר, שֶׁרִשְׁאִי הוּא לְהַבִּיא כָּל
69 אַחַת מֵהֵן, לְפִי מִידַת יִכּוּלָתוֹ, הִרִי הוּא מִתְכַּפֵּר בְּכּוֹלֵן, וְאֵילוֹ אִדּוֹם
70 שֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵהֵן, שׁוּב אֵין הוּא מִתְכַּפֵּר בְּכּוֹלֵן, וּמֵאַחַר
71 וּמִצִּינוֹ לִגְבִי כְּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּתְמַעַט מִהִבָּא עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה, מַעֲתָה
72 אֵין הוּא מְבִיא קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד כָּלֵל, אֵף לֹא תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה אוֹ
73 כְּשָׁבָה וְשְׁעִירָה.

74 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֲלֵא מַעֲתָה לְפִי דְּבָרִיךְ שִׁישׁ לַלְמוּד מִן הַתִּיבּוֹת
75 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' שֶׁרַק הַמִּתְכַּפֵּר בְּכָל אַחַת מִתְכַּפֵּר בְּכּוֹלֵן, אֵם כֵּן,
76 כִּיצַד תִּפְרֹשׁ אֵת הַמִּקְרָא דְּבָרִים – שֶׁנִּאֲמַר לִגְבִי שְׁלוֹשֶׁת הָאוֹפְנִים
77 שֶׁמִּתְחַיֵּיב עֲלֵיהֶם אִדּוֹם בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, שְׁבוּעַת עֲדוּת, טוֹמְאָת
78 מִקְדֵּשׁ שְׁבוּעַת בִּטּוּי (שם ה' ד') 'וְהִידָה כִּי יִאֲשֶׁם לְאַחַת מֵאֲלֹהֵי, הָכִי
79 נָמִי – הָאֵם גַּם כֵּאֵן יִפְטוֹר רַבִּי עֲקִיבָא כֵּן דְּכָל אִדּוֹם הַמִּתְחַיֵּיב בְּכָל
80 אַחַת מֵאוֹפְנִים אֵלּוּ מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, וְאֵילוֹ זֶה שֶׁאֵין מִתְחַיֵּיב בְּאַחַת
81 מֵהֵן אֵין מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, אֵם כֵּן, אֲלֵמָה תֵּנֵן – מִדּוּעַ שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁתַּנִּי
82 (לְעַל ד') רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִי נִשְׂאִי חַיִּיב בְּקֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד עַל שְׁבוּעַת
83 בִּטּוּי וְטוֹמְאָת מִקְדֵּשׁ, חוּץ מִשְׁמִיעַת קוֹל – חוּץ מִשְׁבוּעַת הַעֲדוּת
84 שֶׁאֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בָּהּ מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מַעֲיֵד לְאַחֲרִים. הִרִי מֵאַחַר וְאֵינוֹ
85 מְבִיא קֶרֶב עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת יֵשׁ לְמַעֲטוֹ לְגַמְרֵי מִקֶּרֶב עוֹלָה
86 וְיֹוֹרֵד אֵף עַל שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְטוֹמְאָת מִקְדֵּשׁ.

87 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲבִי וְרַבָּנָא דְּאִמְרֵי תַרְוִיחָה – אִמְרוּ שְׁנֵיהֶם יֵישׁוּב
88 עַל קוּשִׁיא זֶה, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא דִּרְשָׁת הַתִּיבּוֹת 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' מִשְׁמַע
89 לִיָּה, אֲבָל דִּרְשָׁת הַתִּיבּוֹת 'לְאַחַת מֵאֲלֹהֵי' לֹא מִשְׁמַע לִיָּה, כְּלוּמֹר,
90 רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר שִׁישׁ לְדִרְשׁוֹ אֵת הַתִּיבּוֹת 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' שֶׁנִּאֲמָרוּ
91 לִגְבִי שְׁלוֹשֶׁת סוּגֵי קֶרְבָּנוֹת עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, שֶׁרַק הַמִּתְחַיֵּיב בְּכָל אַחַת
92 מֵהֵן מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, אֲבָל הוּא סוֹבֵר שֶׁאֵין לְדִרְשׁוֹ אֵת הַתִּיבּוֹת
93 'לְאַחַת מֵאֲלֹהֵי' שֶׁנִּאֲמָרוּ לִגְבִי סוּג הַעֲבִירָה שֶׁמִּתְחַיֵּיב עֲלֵיהָ קֶרֶב
94 עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, וְלְפִיכָךְ אֵף שֶׁנִּתְמַעַט הַנִּשְׂאִי מִהִבָּא קֶרֶב עוֹלָה
95 וְיֹוֹרֵד עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת, לֹא נִתְמַעַט מִהִבָּא קֶרֶב זֶה עַל שְׁבוּעַת
96 בִּטּוּי וְטוֹמְאָת מִקְדֵּשׁ וּקְדִישׁוֹ.

97 וּמִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: וְאֵימָא שֶׁנָּא מֵאַחַת דְּמִשְׁמַע לִיָּה – מִדּוּעַ נִשְׁתַּנְתָּה
98 דִּרְשָׁת 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שִׁישׁ לְדוֹרְשָׁה, וְאֵילוֹ אֵת
99 הַתִּיבּוֹת 'לְאַחַת מֵאֲלֹהֵי' אֵינוֹ דּוֹרֵשׁ, מִשּׁוּם דְּבָרִים רַבִּינָא לְבִסּוּף
100 – מֵאַחַר שֶׁכְּתִבָּה הַתּוֹרָה אֵת הַתִּיבּוֹת 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' בְּסוּף דִּינֵי
101 קֶרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, נָפִי – אֲצַל הַבֵּאת מִנְחָה שֶׁל עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה,
102 וּבְהִכְרַח הַכּוֹנֵה בּוֹזֵה לְמִקְרָא – לֹמֵר, דְּכָל דְּמִתְחַיֵּיב – שֶׁכָּל
103 הַמִּתְחַיֵּיב בְּעֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, דְּאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ – שֶׁאֵם
104 תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לֹמֵר, שִׁיכּוֹל אִדּוֹם לְהִיּוֹת מִתְחַיֵּיב בְּאַחַת מֵהֵן אֵף
105 עַל פִּי שֶׁאֵין הוּא מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, אֵם כֵּן, עֲבָתִיב לְהָא – הִידָה צָרִיךְ
106 לְכְּתוּב אֵת הַתִּיבּוֹת 'מֵאַחַת מֵאֲלֹהֵי' דְּלוּת – לִגְבִי קֶרֶב עֲנִי הַמְּבִיא
107 תּוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, אֵי נָמִי – אוֹ שֶׁהִידָה צָרִיךְ לְכּוֹתֵבם בְּעֲשִׂיּוֹת –
108 לִגְבִי קֶרֶב עֲשִׂיר הַמְּבִיא כְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, וּמֵאַחַר שֶׁנִּכְתְּבוּ לְבִסּוּף
109 אֲצַל עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה יֵשׁ לַלְמוּד מִכָּן שְׁכוּנוֹת הַתּוֹרָה לְמַעַט שְׁמִי
110 שֶׁאֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בְּעֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה אֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בְּכּוֹלֵן, וּמֵאַחַר
111 וְהַכֵּחַ הַמִּשִּׁיחַ נִתְמַעַט מִהִבָּא עֲשִׂיּוֹת הַאִיפָה, מִמִּילָא פְטוֹר הוּא
112 מִקֶּרֶב עוֹלָה וְיֹוֹרֵד לְגַמְרֵי.

הוריות. פרק שני - הורה כהן משיח - דף ט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ)

דעזי

לא תגיעו לידו לא תשגו ידו – דמשמע: מי שבא ליד עניות ועשירות, דפמעם עני ופעמים עשיר, הוא דיננו בקרבן עולה ויורד. יצא משיח ונשיא לדעולם עשירים הם. נשיא – שאין על גבינו שום אדון אלא ה', דלהינו מלך, ומלך לעולם עשיר הוא. ובהו גדול בעיני שיהא גדול מאדו בעושר. דלהיו לעולם עשיר. נשיא שנבחר – לרבי ירמיה ולרבי יוסי

6 כִּשְׁהוּא מְדֻבֵּר. כְּדֹמְיָהּ לִקְמֵן כִּפְרָן שֵׁנִי 1
 7 אֶ: "וַיִּנְגַּע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ וְיָדֵי הַמְּדַבֵּר עִיד מוֹתוֹ 2
 8 וַיִּשֶׁב בְּבֵית הַחֹפְשִׁית" - דְּמַשְׁמַע שֶׁנַּעֲשֶׂה חֹפֶשׂ 3
 9 מִמְּלֻכּוֹת. מָהוּ - מִי אֲמָרְתִּין פְּטוּר מִקְרָב עוֹלָה 4
 10 וַיּוֹרֵד כִּשְׁהוּא אֶתְּוֹ, וַעֲבָשִׁי כִּשְׁנַצֵּר עֲדֵבֶר 5
 11 נְשִׂאוֹת - לְחִיבֵי, אֵל דְּלָמָּא מָאִי דְּהוּא 6
 12 כִּשְׁהוּא נְשִׂאֵי. כְּלוּמַר הוּאֵל מְדַבֵּר וַיּוֹרֵד 7
 13 כִּשְׁנַצֵּר. לִישָׁנָא אֲחֵרָא: מִנְדָּח לִהְיוֹת לְהֵאֵי 8
 14 נְשִׂאוֹת מִקְרָב עוֹלָה וַיּוֹרֵד לְגוֹמֵר, דְּהוּאֵל 9
 15 נִפְתָּח מִנְדָּח אֲפִילוּ כִּשְׁנַצֵּר. אֵל דְּלָמָּא מִיפְטֹר 10
 16 נְשִׂאוֹת מִקְרָב עוֹלָה וַיּוֹרֵד, וּבִזְמַן לִיכָא 11
 17 - נְשִׂאוֹת - לְחִיבֵי, דְּהֵינִי כִּשְׁנַצֵּר. אֲבָר לִיה - 12
 18 מִמָּאִי קִבְעִית לְחִיבֵיהּ לֵאחֹרֵי כִּשְׁנַצֵּר, 13
 19 מִמָּמָן שֶׁלֹּא אֵל מִמָּמָן דְּגֻזָּא דִּידֵיהּ: הוּא אֲמַר 14
 20 מִמָּאֵי דִידֵיהּ הוּא דְּבַעֵי לֵאחֹרֵי, וְכִיֵּן דְּמִנָּא 15
 21 דִּיקָרָה קִבְעֵי אֲחֹרֵי - אֲמַטוּ דְּלִבֵּי פְטוּר לְגוֹמֵר 16
 22 מִקְרָב עוֹלָה וַיּוֹרֵד. דְּהָכִי קִאֲמֵר בִּרְבִּי יִרְמְיָה וְרַבִּי 17
 23 יוֹסִי: מָה נְשִׂאֵי מְדֻבֵּשׁ שָׂאֵל בֶּאֱרִי לִידֵי עִירוֹת. 18
 24 הָאֵי נְשִׂאֵי שְׁנַצֵּר נְמִי אֵינוֹ בֵּא לִידֵי עִירוֹת 19
 25 דְּגֻזָּא דִּיקָרָא קֵאֵר, הֲלֵכָן פְּטוּר לְגוֹמֵר. 20
 26 - מִקְרָב עוֹלָה אֲמַר מִשִּׁיחַ פְּטוּר מְכֻלָּם - 21
 27 תְּנִיבָהּ עוֹלָה וַיּוֹרֵד. דְּכֵתִיב: "זֶה קָרְבַּן אֲחֹרֶן וּבְנֵי 22
 28 בְּיָם הַנֶּחֱשָׁם אֲחֹרֵי שְׂמִיחַת הָאִיפָה", דְּהֵינִי 23
 29 חֲבִיתִי כֹהֵן מְשִׁיחַ דְּחִתְבִּיתָן בָּאֵל לִי חוֹבָה, וְאֵין 24
 30 אֲחֹרֵת בָּאֵל לִי. דְּעִשְׂרִית הָאִיפָה עוֹלָה וַיּוֹרֵד לֵא 25
 31 בָּאֵל לִי חוֹבָה. לְהֵכָן פְּטוּר מְכֻלָּם מְעַלְהָ וַיּוֹרֵד. 26
 32 אֲמָרְתִּין לְקִרְבָּן דְּמִפּוֹר לֵא פִטְר רַבִּי עֲקִיבָא, 27
 33 וְאִמָּאִי תוֹרֵשׁ דְּטַעֲמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא מְשֻׁם 28
 34 דְּמַעֲלָה וַיּוֹרֵד הוּא דְּאֲמַעֲטִי, דְּכֵתִיב: "זֶה קָרְבַּן 29
 35 אֲחֹרֶן", אֲבָל מִפּוֹר לֵא אֲמַעֲטִי. אִמָּא כִּי מְעַשִּׂה 30
 36 אֲחֹרֶן, לִכְהֵן מְשִׁיחַ, מְדֻלֵּת - דְּהֵינִי 31
 37 מְשִׁיחִית הָאִיפָה. דְּכֵתִיב "זֶה קָרְבַּן אֲחֹרֶן" - 32
 38 דְּאֵין אֲחֹרֵת עִשְׂרִית הָאִיפָה בָּאֵל לִי חוֹבָה, 33
 39 מְדֻלֵּת לֵא מְעַשִּׂה - דְּעַל מְשִׁיחֵי קוֹל וּבִשְׁטִי 34
 40 שְׁפֹתֵי וְטוֹמָאֵת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי לְחִיבֵי כִּשְׁבָּא 35
 41 שְׂעִידָה, אֵל תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה. לֵא סִלְקָא דְּעֵתָךְ 36
 42 דְּכֵתִיב - "בְּנֵי עִשְׂרִית הָאִיפָה" וְכֹפֶר עֲלֵיו הַכֹּהֵן 37
 43 מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה: דְּמַשְׁמַע: כֹּל הַמֹּחֲבֵר בְּאֲחַת" - 38
 44 כְּלוּמַר מִלְּתָא דְּתַתָּא וְתַתָּא, אֲפִילוּ כִּשְׁעִירֵית הָאִיפָה 39
 45 - מִתְּחַבֵּר בְּכוּלָּהּ, דִּישֵׁן בְּעִשְׂרִית וּבְדֻלּוֹת וּבְדֻלָּה 40
 46 דְּלוֹת. וְשִׁאֵין מִתְּחַבֵּר בְּאֲחַת מִזֵּן - כְּגוֹן מְשִׁיחַ, 41
 47 דְּרִידָא אֵין מִתְּחַבֵּר בְּעִשְׂרִית הָאִיפָה, דְּכֵתִיב "זֶה 42
 48 קָרְבַּן. אֵין מִתְּחַבֵּר בְּכוּלָּם - דְּאֲמַעֲטֵע נְמִי דֵאֵינוֹ 43
 49 כִּקְרָב עוֹלָה וַיּוֹרֵד כֻּלָּל. אֵל מְעַתָּה אֵלֵּי דְּכֵתִיב 44
 50 לֵאחֹת שִׁאֵלָה הֵיאֵךְ וְאֵין דְּלֵא מְדֻבֵּשִׁי בְּאֲחַת - 45
 51 כְּלוּמַר, כֻּלָּל אֲחַת וְאֲחַת מִחִיבֵי בְּכוּלָּהּ, וְשִׁאֵין 46
 52 מִתְּחִיבֵי בְּאֲחַת, כְּגוֹן נְשִׂאֵי - שִׁאֵין מִתְּחִיבֵי 47
 53 שְׂמִיעַת חֻקָּל אֵינוֹ חִיבֵי בְּכוּלָּהּ, כְּדֹמְיָהּ רַבִּי יוֹסִי 48
 54 הַגִּילְיָה, וְהוּא "חוּץ מְשִׁמֵּית הַקּוֹל" תְּנִי, דְּקֵתִי 49
 55 רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר: דְּנִשְׁמִיחַ חֵיבֵי חֵיבֵי בְּכוּלָּהּ חוּץ 50

קשיין

דשעיר דנשיא ופר כהן משיח במקום חטאת קבועה דייחיד קיימי, אי אמרת אכולו
קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, אף על גב דלית בהו כרת בבקבועה. **ינתי נמי**
משיח מביא פר בשמינית קול ובטוי **שפתים** - כי דיניה, אף על גב דלית בהו כרת
בבקבועה. **אלא לאו** - מדלא קתני הכי, שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו קאמר רבי
אליעזר דנשיא מביא שעירה הואיל ונאמר בו
כרת בבקבועה, והאי דלא קתני: קתני ומשיח מביא
פר בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו
כרת בבקבועה - משום דמשיח פטור לגמרי
בטומאת מקדש וקדשיו, דסבר לה כרבי שמעון
דפסור. **אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב**
פפא נכמאי דלמט רבי אליעזר אכולו קאי -
דנשיא מביא שעיר אפילו שלא במקום כרת.
והאי דלא קתני נמי: משיח מביא פר בטומאת
מקדש וקדשיו ובשמינית קול ובטוי שפתים,
משום דבמשיח סבר לה כרבי עקיבא, דאמר.
משיח פטור מכולן משמינת קול ובטוי שפתים.
ולעולם אכולו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא
שעיר. **אמר ליה רבי עקיבא מי פסר** - נמי
למשיח מפרי? (דלמא) כי קאמר רבי עקיבא
משיח פטור מכולן - מטומאת מקדש וקדשיו
ושמינת קול ובטוי שפתים, כגון להביא קרבן
ועלה ויורד, אבל להביא פר - מחיב, וכיון
דמחיב בפר - אם כן ינתי נמי רבי אליעזר
משיח מביא פר בשמינית קול ובטוי שפתים.
אלא מדלא קתני הכי - שמע מינה דאטומאת
מקדש וקדשיו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא
שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בבקבועה. ודאי
דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש
וקדשיו - משום דסבר לה כרבי שמעון דאמר
דאין כהן משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו.
ותו לא מירי - ותו ליכא למימני ולא מירי.
אמר רבי יוחנן - אף על גב דקאמר רבי אליעזר
הואיל ונאמר בו כרת בבקבועה, דנשיא מביא
שעיר בבחטאת קבועה - מודה רבי אליעזר
לענין אשם תלוי דלא דיניה בבחטאת קבועה.
דכי היכי דאמר לעיל: אין יחיד מביא אשם תלוי
אלא על ספק קבועה, הכי נמי אין מביא אשם
תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, שאף על
פי שנאמר בו כרת בבקבועה, הואיל ואינה ממש
חטאת קבועה אין מביא אשם תלוי. **תני תנא**
קמיה דרב ששת אשם תלוי נא על ספק טומאת
מקדש וקדשיו - הואיל ונאמר בו כרת
בבקבועה. **אמר ליה דאמר לך מבי רבי אליעזר**
היא דאמר - נשיא מביא שעיר הואיל ונאמר בו
כרת בבקבועה, וקאמר דהוא הדין לענין אשם
תלוי. ופי מצינו **אמרת הכי** - והא אמר רבי
יוחנן: מודה רבי אליעזר שאין מביא אשם תלוי.
קשיא - דמתניתין דירך לא מיתוקמא דלא
כחי.

הדרן עלך הורה כהן משיח

גמרא השתא יש לומר - עבר ממשיחותו
ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר
כך עבר ממשיחותו מביעה: נשיא איצטריבא
ליה, סלקא דעתך הואיל ועבר מנשיאותו
ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך
עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט, קא משמע לן, לישנא אחרינא: צריכא למימר
דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, הא כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו
דמביא פר, כל שכן חטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר? הא לא קשיא, משום
דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואחר כך חטא כי הדיוט מייית, סלקא דעתך אמיתא
כי חטא ואחר כך עבר ינתי נמי כי הדיוט, הלכך תנא גבי נשיא שחטא ואחר כך
עבר דמייית כי נשיא. ואיידי דתנא גבי נשיא: חטא ואחר כך עבר - תנא נמי גבי
משיח

קשיין אהרדי - דקתני "אלא שאין משיח וחייב" אטומאת מקדש וקדשיו, הא בשמינת
קול ובטוי שפתים - חייב. **ברלי דלות** - משיח פטור מכולו, כדכתיב "זה קרבן אחרך"
- דאין אחרת באה לו חובה. והאי דקאמר דמשיח חייב בשמינת קול ובטוי שפתים -
כגון בדלות, בתורין ובגיו יונה, שעדיין לא בא לדלי דלות. **רבי שמעון סבר לה כרבי**
עקיבא בחזא - דפטור ליה למשיח מדלי דלות
מיה קרבן אחרין ובגדי. **ופליג עליה בחזא** -
בדלות. דאילו רבי עקיבא פטר ליה נמי בדלות,
דקאמר: שאין מתכפר בעשיית האיפה אין
מתכפר בכולן, ולרבי שמעון ברלי דלות הוא
דאין מתכפר, הן בדלות ועשירות מתכפר. **מאי**
נמקא דרבי שמעון - דאמר: ולא משיח אינו
חייב בטומאת מקדש וקדשיו. **דכתיב** - בטומאת
מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש הזאת מתוך
הקהל". **פי שקרבנו שוח לקהל** - דמתכפר בשל
קהל הוא דחייב בטומאת מקדש וקדשיו. **יצא** -
משיח שאין קרבנו שוח. **דאין** מתכפר בשל קהל
בכפרת יום הכיפורים, דהוא מתכפר בפר ודם
בשעיר. **אם כן נשיא נמי אין קרבנו שוח לקהל**
- דהוא מביא שעיר ודם מתכפרין בפר בשאר
ימות השנה, ואמאי קתני המשיח לחודיה פטור
בטומאת מקדש וקדשיו, ולא נשיא ויחיד?
ומשני: הא לא מילתא היא משום דהא שוח
לקהל בכפרת יום הכיפורים. **אי הכי** כהנים נמי
הא לא שוח לקהל בכפרת יום הכיפורים -
דמתכפרין בפרו של אדרן, ולפטרו בטומאת
מקדש וקדשיו. **הא לא קשיא** משום דכהנים שוח
לקהל בשאר ימי השנה כולה - דמתכפרים עם
הצבור בפר הבא על כל המצות, הלכך חייבין
בטומאת מקדש וקדשיו. **כהן משיח נמי הא שוח**
לקהל בשאר מצות - דכל השנה כולה, דכי
הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור, וליחייב
הכ"י - "מתוך הקהל" - מי שחטאו שוח ליחידים
דמחייבי בשגגת מעשה כחידים, דייחידים
שחטאו בשגגת מעשה מייית כל חד. ונאמר
ייחידים - קהל, דכי חטאו קהל בשגגת מעשה
לחודיה בלא העלם דבר - מייית כל חד קרבן.
דאיתן השוח ליחידים דברב זה - הוא דמחייבי
בטומאת מקדש וקדשיו. **יצא** משיח שאין חטאו
שוח ליחיד, דכי חטא בשגגת מעשה בלא
העלם דבר - פטור לגמרי, כדאמרין לקמן
בפרק בתרא (יא, א.) "מעם הארץ" - פרט
למשיח, דאין מביא בשגגת מעשה. והיינו
דאמרין לעיל (ו, ב.) **יצא** משיח שאין חטאו
בשגגה. וכיון דאין חטאו שוח ליחיד, לפיכך
פטור בטומאת מקדש וקדשיו. **אמר רבי יוחנן**
לא אמר רבי אליעזר - דנשיא מביא שעיר
בדיעה במקום עולה ויורד. **אלא בטומאת**
מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת בבקבועה
- כלומר בבחטאת קבועה. דקסבר רבי אליעזר:
דכי היכי דבמקום שחייבים על זדונו כרת ועל
נשיאת חטאת, דהיינו במקום חטאת קבועה
גמתי משיח שעיר - הכי נמי דיכא דחייב על על
זדונו כרת ועל שגגתו עולה ויורד - מביא
שעיר, הואיל ודמי לחטאת קבועה לענין כרת.
אבל בשמינת קול ובטוי שפתים דאין חייבין על
זדונו כרת, ולא ימי לחטאת קבועה לא בודין
ולא בשוגג - מודה רבי אליעזר דנשיא אין מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט.

הדרן עלך הורה כהן משיח

בהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, וכן
נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו - בהן
משיח מביא פר, והנשיא מביא שעיר. משיח שעבר
ממשיחותו, ואחר כך חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו
ואחר כך חטא - בהן **משיח מביא פר, והנשיא**
כהדיוט. גמרא השתא יש לומר: עבר ממשיחותו
ואחר

עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט, קא משמע לן, לישנא אחרינא: צריכא למימר
דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר, הא כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו
דמביא פר, כל שכן חטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר? הא לא קשיא, משום
דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואחר כך חטא כי הדיוט מייית, סלקא דעתך אמיתא
כי חטא ואחר כך עבר ינתי נמי כי הדיוט, הלכך תנא גבי נשיא שחטא ואחר כך
עבר דמייית כי נשיא. ואיידי דתנא גבי נשיא: חטא ואחר כך עבר - תנא נמי גבי
משיח

מתרצת הגמרא: אכן אין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
הכיפורים, אבל פהנים שוו לקהל בשאר מצות דשנה פולה - שוים
הם להם בכפרת פר הבא על כל המצוות במשך השנה, שאם
חטאו כל ישראל על פי הוראת בית דין מביאים פר לחטאת, ואף
הכהנים מתכפרים עמהם בקרבן זה, ועל כן יש לחייבם אף על
טומאת מקדש.
שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, כהן משית נמי הא שנה בשאר
מצות דשנה - אף הכהן הגדול שזה לקהל בשאר מצוות השנה,
שאם שגג בהוראה עם בית הדין, הוא מתכפר עם הציבור בפר
העלם דבר, ואם כן מדוע הוא פטור על טומאת מקדש.
ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא, ומפרשת באופן אחר: אלא
אמר רבא, אימא הכי - אמור כך, אין מתחייב על טומאת מקדש
וקדשיו אלא מי שחטאתו שנה ליחידים - שהוא חייב קרבן על
שגגת מעשה לבדה כיחידים, ונמי ניהו - ומי הם היחידים, קהל.
כלומר, אם חטאו הקהל בשגגת מעשה לבדה, שלא עשו כן פי
הוראת בית דין, הדין הוא שכל אחד מהם מביא קרבן חטאת
לעצמו, כדין יחיד שחטא, ואין הם מביאים קרבן ציבור. ומי ששוגג
ליחידים בדבר זה, כגון נשיא המתחייב על שגגת מעשה לבדה,
חייב על טומאת מקדש וקדשיו, יצא הכהן המשיח שאינו דומה
ליחידים בענין זה, לפי שאין הוא חייב קרבן על שגגת מעשה
לבדה, אלא אם כן הורה גם הלכה בטעות, ושגג ועשה על פי
הוראה זו, ועל כן סובר רבי שמעון שיש לפטורו על טומאת מקדש
וקדשיו.
שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר וכו'.
הגמרא מפרשת את דברי רבי אליעזר: אמר רבי יוחנן, לא אמר
רבי אליעזר שהנשיא מביא שעיר על איסור שהיחיד מביא עליו
קרבן עולה ויורד, אלא רק בפסוקא מקדש וקדשיו, הואיל ונאמר
עונש כרת בו בקחטאת קבועה. כלומר, נתבאר לעיל (ע"א) במשנה,
שאם חטא הנשיא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת הרי הוא
מביא שעיר. ומוסיף על כך רבי אליעזר, שאפילו אם חטא הנשיא
בדבר שזדונו כרת ואין שגגתו חטאת, כגון בטומאת מקדש
וקדשיו, שזדונו כרת ושגגתו קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא
מביא שעיר, מאחר ועל כל פנים דומה הוא לחטאת קבועה במה
שחייבים על זדונו כרת, אבל אם שגג הנשיא בשבועת ביטוי שאין
זדונו כרת ואין שגגתו חטאת אלא קרבן עולה ויורד, בזה מודה
אף רבי אליעזר שאין הנשיא מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד.
הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: אמר רב פפא, הכי נמי
מסתברא - אכן כך מסתבר בדברי רבי יוחנן, שמודה רבי אליעזר
בדבר שאין זדונו כרת שהנשיא מביא קרבן עולה ויורד ולא
שעיר. דאי סלקא דעתך - שאם יעלה על דעתך שרבי אליעזר על
פולחון קאמר - על כל האופנים של קרבן עולה ויורד הוא אמר
שהנשיא מביא שעיר, יש לתמוה על כך, מכדי - הרי שעיר של
קרבן נשיא ופר של קרבן כהן משית, שניהם במקום קרבן יחיד
לחטאת קא - הם עומדים, כלומר, במקום שהיחיד מביא קרבן
חטאת, הכהן המשיח מביא פר והנשיא מביא שעיר, ואם כן, נתיי
נמי - היה לרבי אליעזר לשנות במשנתו שהכהן המשית מביא
פר בשמיטת קול וכפוי שפתיים, כשם שהוא סובר שהנשיא מביא
שעיר באלו, ומדוע לא הזכיר בדבריו את דין הכהן המשיח. אלא
בהכרח צריך לומר, מולא קתני - מאחר שאין הוא שונה כן לגבי
הכהן המשית, ששם מונה אפוקא מקדש וקדשיו קא - יש ללמוד
מכך שאין רבי אליעזר עוסק אלא בטומאת מקדש וקדשיו
שחייבים על זדונו כרת, ורק בזה הנשיא מביא שעיר, אבל בשאר
דברים הוא מודה שהנשיא והכהן המשיח מביאים כשבה או
שעיר כהדיט. וטעם הדבר שלא שנה רבי אליעזר במשנתו
שהכהן המשיח מביא פר על טומאת מקדש וקדשיו, משום שהוא

קשיין אהדי - יש להקשות ששני חלקי הבריייתא סותרים זה לזה.
מתרצת הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לא קשיא - אין
להקשות סתירה בין שני חלקי הבריייתא, לפי שכל חלק עוסק
בענין אחר. קאן - החלק הראשון עוסק בדרלות - בקרבן של עני
רגיל, דהיינו תורים ובני יונה, ועל כך נאמר בבריייתא שאין הכהן
המשיח פטור אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אך על שבועת
העדות ושבועת ביטוי חייב להביא תורים ובני יונה, אם עני הוא.
קאן - החלק השני של הבריייתא עוסק בדרלי דלות - בקרבן של עני
מרוד, דהיינו עשירית האיפה סולת למנחה, ועל כך נאמר
בבריייתא שדינו של הכהן המשיח בבית דין, שהוא פטור לגמרי
מהבאת סולת למנחה, אם עני מרוד הוא, אף בשבועת העדות
ושבועת ביטוי.
ועתה מבארת הגמרא מדוע פטור רבי שמעון את הכהן הגדול
מקרבן של דלי דלות בכל ענין, ואינו פטורו מקרבן של דלות אלא
בטומאת מקדש וקדשיו: ורבי שמעון קבר לה ברי עקיבא פתרא
ופליג עליה פתרא - רבי שמעון סובר כרבי עקיבא בענין אחד,
וחולק עליו בענין אחד. קבר לה - הוא סובר ברי עקיבא בדרלי
דלות דפטור - שיש לפטור את הכהן הגדול מהבאת קרבן של דלי
דלות בכל ענין, לפי שנאמר במנחת חבייתן (ספרא 1 ב) 'זה קרבן
אחר', ויש ללמוד מכך שאין הוא מביא מנחה אחרת לחובתו,
ופליג עליה בדרלות - אך הוא חולק על רבי עקיבא לגבי תורים ובני
יונה של קרבן עני, מאחר שהוא אינו סובר את דרשת רבי עקיבא
'המתכפר באחת מתכפר בכולן ושאין מתכפר באחת אין מתכפר
בכולן', אלא הוא סובר שאף שנתמעט הכהן הגדול מהבאת
עשירית האיפה של קרבן עני מרוד לא נתמעט מתורים ובני יונה
של עני רגיל, וכן מכשבה או שעירה של עשיר, ולפיכך אין הוא
פטור בהם אלא בטומאת מקדש וקדשיו, ולא בשבועת ביטוי
ושבועת העדות.
שנינו במשנה: אלא שאין בהן דול חייב בו' על טומאת מקדש
וקדשיו דברי רבי שמעון.
הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון: אמר חזקיה, מאי פקא
- מה הוא טעמו דרבי שמעון הפוטר את הכהן המשיח מהבאת
קרבן על טומאת מקדש וקדשיו. ומבאר שהטעם הוא משום
דכתיב לגבי טומאת מקדש (במדבר יט ב) 'ונבחרתה הנפש ההיא מתוך
הקהל, ויש לדייק ממקרא זה שרק מי שנגזר שנה לקרבן הקהל,
כלומר, מי שמתכפר בקרבן אחד עם כל הקהל, הוא המתחייב על
טומאת מקדש, יצא זה - הכהן הגדול, שאין קרבנו שנה לקהל -
שאין הוא מתכפר עם הקהל בקרבן אחד, שהרי ביום הכיפורים
מתכפרים כל העם בשעיר, ואילו הכהן הגדול מתכפר בפר,
ולפיכך אין הוא מתחייב על טומאת מקדש.
מקשה הגמרא: אם כן הדבר, שאין חייב על טומאת מקדש אלא
מי שקרבנו שנה לקהל, נשיא נמי - אף הנשיא אין קרבנו שנה
לקהל, שהרי ציבור שחטא בשאר ימות השנה על פי הוראת בית
דין מביאים פר לחטאת, ואילו הנשיא שחטא בפני עצמו מביא
שעיר. ומאחר ואין קרבנו שנה לקהל צריך היה לפטורו על טומאת
מקדש, ומדוע פטר רבי שמעון רק את הכהן המשיח ולא את
הנשיא.
מתרצת הגמרא: אכן אין הנשיא שנה לקהל בכפרת כל ימי השנה,
אבל שנה הוא להם בכפרת ימים הפשוים, שהרי מתכפר הוא יחד
עם כל ישראל בשעיר הקהל, ועל כן יש לחייבו על טומאת מקדש.
שבה הגמרא ומקשה: אם כן, פהנים נמי לא שוו לקהל - אף
הכהנים אינם מתכפרים בקרבן הקהל בכפרת ימים הפשוים, לפי
שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, בעוד שכל ישראל
מתכפרים בשעיר, ומאחר ואין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
הכיפורים יש לפטורם על טומאת מקדש וקדשיו.

אם נודע להם על חטאם עד שלא נתמנו - לפני שהתמנו לחפקיד, 55
 חֲכִימִים הם להביא קרבן הדיוט, ואם נודע להם על חטאם רק 56
 משנתמנו לתפקיד, פְּטוּרִים הם לגמרי מהבאת קרבן, מאחר שסובר 57
 רבי שמעון שאין הולכים אחר שעת החטא לבדה, אלא באופן שיש 58
 עמה ידיעה, דהיינו, שנודע לחוטא על חטאו. ונמצא, שאם חטאו 59
 כשהיו הדיוטות ולא נודע להם על כך עד שנתמנו, אינם יכולים 60
 להביא קרבן הדיוט, כיון שלא נודע להם הדבר כשהיו הדיוטות, 61
 אך גם אינם יכולים להביא את הקרבנות המיוחדים להם, לפי 62
 שחטאו בשעה שהיו הדיוטות. 63
 המשנה מבארת מי הוא הנשיא הנזכר במקרא: אִיְהוָה נָשִׂיא 64
 הנזכר בכתוב שמביא שעיר עיזים על חטאתו, זֶה הַמֶּלֶךְ, ויש 65
 ללמוד זאת מדברי הכתוב, שְׁמֹאֲרָא (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא 66
 וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהָיו, וּמִן הַתִּיבוֹת ה' אֱלֹהֵיו' יש 67
 ללמוד, שמקרא זה עוסק באדם שְׁמֹאֲרָא אחר ממונה על נְפִי אֱלֹהֵי 68
 ה' אֱלֹהֵיו, והיינו מלך. 69

גמרא

הגמרא מבררת מניין לומדים את הדין שהתבאר ברישא של 70
 המשנה: מִנָּא הֵנִי מִלֵּי שאם חטאו הכהן המשיח והנשיא קודם 71
 שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבנם עד שנתמנו, מביאים כשבה 72
 או שעירה כהדיוט. דָּתֵנו רַבֵּנָא בברייתא, נאמר ככתוב (ויקרא ד 1) 73
 'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, (לְאִשְׁמַת) ויש ללמוד שדין הכהן 74
 המשיח מביא פר אלא על חטאים ששגג בהם כשהוא כהן גדול, 75
 פָּרָט לְעִבְרִית קוֹדְמוֹת, שחטא בהן קודם שנתמנה, שאינו מביא 76
 עליהם פר, אלא כשבה או שעירה כהדיוט. 77
 מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב ללמדנו זאת, (שְׁכִיבֹל) וְהֵלֵא 78
 דִּין הוּא - הלא ניתן ללמוד דין זה בקל וחומר, וְמָה נָשִׂיא ו-מֶלֶךְ 79
 שְׁמֵכֵי אֵת קִרְבָּנוּ הַמִּיּוּחָד לוֹ אִפִּילוֹ אִם חָטָא רַק בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה - 80
 ששגג בעשיית עבירה שיש בזונה כרת, אף אם לא שגג בהוראת 81
 הדין, ואף על פי כן אין הוא מביא קרבן נשיא על השגגות הקודמות 82
 שחטא בהן קודם שנתמנה, אלא מביא עליהן קרבן הדיוט, כהן 83
 מִשִּׁיחַ שְׁמֵי אֵת הַקִּרְבָּן הַמִּיּוּחָד לוֹ עַל שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה בלבד, 84
 אֱלֹהֵי רַק עַל הַעֲלָם דָּבָר - שנעלמה ממנו הלכה, יחד עם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה, 85
 אִינוּ דִּין - האם אין הדין נותן שלא יביא קרבן כהן גדול על השגגות 86
 הקודמות שחטא בהן קודם שנתמנה, ומדוע הוצרך הכתוב 87
 להשמיענו זאת. 88
 מתרצת הברייתא: לֹא - אי אפשר ללמוד דין זה לגבי כהן משיח 89
 בקל וחומר מנשיא, לפי שיש פירכא על קל וחומר זה. אִם אֲמַרְתָּ 90
 בְּנָשִׂיא שֵׁינֵנו מְבִיא קִרְבָּן נָשִׂיא עַל שִׁגְגַת הַקּוֹדְמוֹת, הֵינֵנו מִשּׁוֹם 91
 שְׁכֵן אֵין מְבִיא אֶת הַטָּמְאוֹת הַמִּיּוּחָד לוֹ עַל חֲטָאִים שִׁחֲטָא מִשְׁעָבֵר 92
 - לאחר שעבר מנשיאותו, תֹּאמַר כְּכֹהֵן מִשִּׁיחַ שְׁמֵכֵי אֵת הַטָּמְאוֹת 93
 המיוחדת לו אף על חטאים שחטא מִשְׁעָבֵר מכהונתו, והואיל והוא 94
 מְבִיא אֶת הַטָּמְאוֹת אִף מִשְׁעָבֵר מכהונתו, הִיא אִפְשָׁר לומר שְׁבִיֵּי אֵת 95
 חֲטָאוֹת אִף עַל הַשִּׁגְגָּה הַקּוֹדְמוֹת, שחטא בהן קודם שנתמנה לכהן 96
 גדול. תִּלְמוּד לזִמְרָא 'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, ללמוד, שרק אם חָטָא 97
 בְּשִׁחֲוָה כְּכֹהֵן מִשִּׁיחַ או מְבִיא הוּא אֵת קִרְבָּנוּ הַמִּיּוּחָד לוֹ, אֲבָל אִם 98
 חָטָא קוֹדֵם שִׁנְתַּמְנָה, בְּשִׁחֲוָה עֲדִין הָרִיז, וְלֹא הִסְפִּיק לְהִבִּיא קִרְבָּן 99
 עד שנתמנה לכהן גדול, אִינוּ מְבִיא פֶּר שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל, אֲלֹא כִשְׁבָה 100
 או שעירה כהדיוט. 101
 הגמרא מביאה ברייתא כעין זו אף לגבי נשיא: וְהֵנִיא נְפִי נְבִי 102
 נָשִׂיא בִּי הֵא זִינֵי - שנינו ברייתא נוספת כעין זו לגבי נשיא. 103
 נאמר בכתוב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא, ויש ללמוד שרק אם 104
 חטא בעודו נשיא מביא את קרבנו המיוחד לו, פָּרָט לְשִׁגְגַת 105
 קוֹדְמוֹת, שאם חטא קודם שנתמנה לנשיא ולא הספיק להביא 106
 קרבן עד שנתמנה, אינו מביא קרבן נשיא אלא קרבן הדיוט. 107
 108

ואחר כך חָטָא מכל מקום הוא מביא פר לחטאת כדין קרבנו של 1
 כהן גדול, אם כן, באופן שהוא חָטָא כשהיה עדיין כהן גדול, ואחר 2
 כך עָבַר מִמִּשְׁחָתוֹ, צָרִיכָא לְמִיָּר - האם צריך לומר שמביא פר, 3
 הרי פשוט הדבר, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. 4
 מתרצת הגמרא: מִשּׁוֹם דְּקִתְּנִי בְּסִיפָא לְנָפִי נָשִׂיא, דְּכִי - שאם 5
 עָבַר תַּחֲלִיל מִנְשִׁיאוֹתוֹ, ואחר כך חָטָא בְּהִדְיוֹט מִיָּתִי - מביא 6
 כשבה או שעירה כהדיוט, לפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו 7
 שאם חטא הנשיא ואחר כך עבר מנשיאותו הרי הוא מביא קרבן 8
 נשיא, ומאחר שנשנה דין 'חטא ואחר כך עבר' לגבי נשיא, אֲהֵכִי 9
 תֵּנִי נְפִי מִשִּׁיחַ - לפיכך שנתה המשנה אף לגבי כהן משיח, שאם 10
 [חָטָא וְאַחֲרָיָהּ עָבַר] מְבִיא פֶּר. 11
 הגמרא מבררת מניין לומדים שכהן גדול שעבר מכהונתו ואחר 12
 כך חטא מביא פר: מִנָּא הֵנִי מִלֵּי - מניין לומדים שכהן גדול 13
 שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר לשגגתו ככהן גדול, 14
 ולא כשבה או שעירה כהדיוט. דָּתֵנו רַבֵּנָא בברייתא, נאמר (ויקרא 15
 ד 1) 'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל הַטָּמְאוֹת 16
 אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֵּן בֶּקֶר תָּמִיד לַה' לְחִטָּאתוֹ, וּמִקְרָא זֶה מִלְּמֹד 17
 שְׁמֵכֵי אֵת הַטָּמְאוֹת אִפִּילוֹ אִם חָטָא מִשְׁעָבֵר - לאחר שעבר 18
 מכהונתו, וטעם הדבר שהוצרכה הברייתא ללמוד דין זה מדברי 19
 הכתוב, שְׁכִיבֹל וְהֵלֵא דִּין הוּא - לפי שיכולים היינו לומר שאין 20
 הדין כן מקל וחומר, וְמָה נָשִׂיא ו-מֶלֶךְ שְׁמֵכֵי אֵת חֲטָאוֹת 21
 המיוחד לנשיא אפילו אם חטא בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה בלבד, כלומר, אף 22
 אם לא טעה בהוראה אלא רק שגג בפועל בעשיית עבירה שיש 23
 בזונה כרת, אף על פי כן אין הוא מביא את הַטָּמְאוֹת מִשְׁעָבֵר - 24
 אם חטא לאחר שעבר מנשיאותו אינו מביא שעיר עיזים המיוחד 25
 לנשיא, אלא כשבה או שעירה ככל אדם, כהן מִשִּׁיחַ שְׁמֵי אֵין מְבִיא 26
 את הקרבן המיוחד לו אם חטא בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה בלבד, אֱלֹהֵי רַק 27
 עַל הַעֲלָם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה - אם נעלמה ממנו הלכה והורה 28
 לעצמו טעות ועשה בשוגג על פי הוראתו, [לֹא] כֵּל שְׁכֵן שֵׁינֵנו 29
 מביא פר המיוחד לכהן גדול אם חטא לאחר שעבר מכהונתו. 30
 תִּלְמוּד לזִמְרָא - לפיכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהִקְרִיב עַל הַטָּמְאוֹת', 31
 מִלְּמֹד שְׁמֵכֵי אֵת הַכְּהֵן הַמִּשִּׁיחַ פֶּר עַל הַטָּמְאוֹת אִפִּילוֹ אִם חָטָא 32
 מִשְׁעָבֵר - לאחר שעבר ממשיחותו. 33
 ממישיבה הברייתא ומבררת: לאחר שהתברר מדברי הכתוב 34
 שכהן משיח מביא את הקרבן המיוחד לו אפילו אם חטא לאחר 35
 שעבר ממשיחותו, אם כן, וְנִיֵּיתִי נְפִי נָשִׂיא - נאמר שאף הנשיא 36
 מביא את הקרבן המיוחד לו, אפילו אם חטא לאחר שעבר 37
 מנשיאותו, שהרי יש ללמוד דין זה מִקְל וְחֹמֶר מכהן משיח, וְמָה 38
 כהן מִשִּׁיחַ שְׁמֵי אֵין מְבִיא פֶּר אִם חָטָא בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה בלבד, אלא 39
 רק על שגגת הוראה עם שגגת מעשה, ואף על פי כן הוא מביא 40
 את הַטָּמְאוֹת המיוחדת לו אפילו אם חטא מִשְׁעָבֵר מכהונתו, נָשִׂיא 41
 שְׁמֵכֵי אֵת הַטָּמְאוֹת המיוחדת לו אפילו אם חטא בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה 42
 בלבד, אִינוּ דִּין - האם אין הדין נותן שְׁמֵכֵי אֵת הַטָּמְאוֹת אף אם 43
 חטא מִשְׁעָבֵר מנשיאותו. תִּלְמוּד לזִמְרָא (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא 44
 יִחְטָא, ויש ללמוד שאם חטא בְּשִׁחֲוָה נָשִׂיא, אֵין - אכן מביא 45
 שעיר עיזים המיוחד לחטאתו, אבל אם חטא לאחר שעבר 46
 מנשיאותו בְּשִׁחֲוָה הָרִיז, לֹא - אינו מביא אלא קרבן הדיוט. 47

משנה

משנה זו עוסקת בכהן משיח ונשיא שחטאו קודם שהתמנו 48
 לתפקידם. כהן גדול ומלך שחָטָאוּ בשגגה עד שלא נתמנו - לפני 49
 שהתמנו לכהונה או למלוכה, ואחר כך נתמנו קודם שהביאו את 50
 חטאתם, הָרִי אֱלֹהֵי בְּהִדְיוֹת וּמְבִיאִים כִּשְׁבָה או שעירה לחטאתם, 51
 לפי שיש לילך בזה אחר שעת החטא, ובאותה שעה הדיוטות היו, 52
 ולא אחר שעת הבאת הקרבן. אלו דברי חכמים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, 53
 54

דכתיב 'כי יזיה זב מבשר'. דובין שהיו לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור, אלא אם כן ראו זיהת אחר הדבור. **תאמר בנגעי אדם שפוטמאין באונם** - כגון על ידי נפילה והבאה וכו' או על ידי שד. והוא הדין לנגעי בתים דמטמאין באונם. **רמא אמר** - לא קשיא, הא דקאמר רבי שמעון: פרט לנגעי אונסין - כגון נגעי רוחות דעל ידי נפיתת שד, ולא על ידי אדם. וכי קתני: **תאמר בנגעים שפוטמאין באונם** - כגון על ידי הבאה וכו'. **רב פפא אמר** - כי אמר רבי שמעון: פרט לנגעי אונס - על ידי כשפים. דלא מטמא. וכי קתני: **תאמר בנגעים דמטמאין באונם** - כגון שלא על ידי כשפים. וישב בבית החפשי, דנעשה חפשי מן המלכות - כהדיוט דמי, ואינו מביא שיעור. ודלא כרבי יוסי דאמר לעיל בפרק "הורה כהן משיח" (ט, א): מי שבא לידי עניות, והוא נצטרע לא בא לידי עניות, דגזא דידיה מיהא איניה. ככלל דעד השתא **עבר הוה** - דשררות עבודת הוה לו, לפי שמוטל עליו עול רבים. וסולחא - סולת. ולהכי נקט כהדי פיתא סולת קמחא, לפי שהפת מתעשש ואינו מתקיים בסולת. ומתקן את הכספים - שכן דרך של פסנים לשלח הפרשין לים: רב החובל נותן עניו (בבבא, ודבוכב מתולד לדרום, ורואהו בבוכב אחד העומד לימנו או לשמאלו. וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר - יודע שנחפזה הספינה, ומיישרה לדרך. וכוכב שעולה אות לשבעים שנה, פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום. וכוכב החובל נותן עניו בו בצפון, והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו אחר, סבור שנחפזה הספינה ומיישרה אחר הכוכב. והוא סבור ליישרה, ומחפזה לדרך אחר, וכן הוא מתעה את הספינים. **אמר לו כל כך** - חכמה יש בידך ואתה יורד לספינה לסחורה (על) ובשביל מוונותיך כלומר, ואתה צריך לירד לספינה לצורך מוונות נתן - רבן גמליאל דעתו עליהם להושיבם בראש, כדי שיהיו מתפרנסים (מאותה) שררה שיתן להם. כמיימין אותם ששררה אני נותן לכם - שלא באדם בשליחת ראשון, שהיינם ברוחים מן הגדולה.

משיח חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מביא פר. ומה שכתוב בספרי: תני גבי משיח עבר ואחר כך חטא, לאו מתרצתא היא. ולשון ראשון עיקר דקאמר: השתא יש לומר כו'. **מנא הני מילי** - דמשיח שעבר ואחר כך חטא דמביא פר. **משנה** חטאו עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו חרי אלו כהדיוטות - דרבנן בתר חטא אולי. רבי שמעון אומר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין - דרבי שמעון חטאה וידיעה בעי. והוא הדין דפליג רבי שמעון ברישא, דקתני: נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו מביא שיעור. דרבי שמעון קאמר נמי דאם נודע לו משעבר דאין מביא שיעור, דחטאה וידיעה בעי כשהוא נשיא. **גמרא** אמר הכהן המשיח יחטא - חטא במשיחותו הוא דמביא פר. **פרט לקדומות** - לשחטא ואחר כך נתמנה, דהרי הוא כהדיוט, ואין מביא פר. ומה נשיא ששכח בשגגת מעשה אין מביא על הקדומות - כדאמר לקמן: "אשר נשיא יחטא" - כשחטא ודרי הוא נשיא. ולא כשחטא ודרי הוא הדיוט. שאין מביא חטאתו משעבר - כדתני: וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא - והנשיא כהדיוט. יכול גזירה - דגזירת מלאך היא שנשיא יחטא, מדלא כתיב "ואם נשיא יחטא", תלמוד לומר **אם הכהן המשיח יחטא** - מה "יחטא" האמור להלן לכשיחטא, דהא כתיב "אם", אף "חטא" האמור כאן גבי נשיא - לכשיחטא. גזירה מהיכא תיתי - כלומר, היכי מצית למימר "יכול גזירה", דהיכא אשכחן גזירה בהאי גזנא. אין - דדאמי אשכחן כהאי גזנא. דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם כשורה היא להם - שהכתוב מבשר שעתיד להיות, אף על פי שדבר רע הוא. הכא נמי אימא גזירה. הלכך כתיב "אם הכהן המשיח יחטא" לכשיחטא, והכי נמי "אשר נשיא יחטא" - לכשיחטא. רבי שמעון אומר - ונתתי נגע צרעת - שיהא בא מאליו. **פרט לנגעי אונסין** - שאם באו נגעים על ידי נפיתת שד, דלא מיטמו. אדם כי יזיה בעור כשור מדבור ואילך - דנגעים בין באדם ובין בבתיים פטר בקול לפני הדבור. דאותן נגעים שארשו לפני הדבור - אין מטמאין לאחר הדבור. מה זב מדבור ואילך -

הואיל ומביא חטאתו משעבר יביא על הקדומות? **תלמוד לומר: "המשיח יחטא"**, חטא כשהוא משיח - מביא, כשהוא הדיוט - אינו מביא. ונתני נמי גבי נשיא כהאי גזנא: **"אשר נשיא יחטא"** - פרט לקדומות, שיכול ויחלא דין הוא: ומה משיח שמביא חטאתו משעבר - אינו מביא על הקדומות, נשיא שאין מביא חטאתו משעבר - אינו דין שלא יביא על הקדומות? מה למשיח - שכן אין מביא בשגגת מעשה, תאמר בנשיא - שמביא בשגגת מעשה? הואיל ומביא בשגגת מעשה יביא על הקדומות? **תלמוד לומר: "אשר נשיא יחטא"**, שחטא ודרי הוא נשיא, ולא שחטא ועודו הדיוט. תנו רבנן: **"אשר נשיא יחטא"**, יכול גזירה? **תלמוד לומר: "אם הכהן המשיח יחטא"**, מה להלן לכשיחטא, אף כאן לכשיחטא. אמר רבי: יכול גזירה. גזירה, מהיכא תיתי? אמרי: אין, אשכחן, דכתיב: **"ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם"**, בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר: פרט לנגעי אונסין? לאו אמר רבי יהודה בשורה, הכא נמי אימא גזירה היא! הלכך כתיב: **"אם"**. ולרבי שמעון, נגעי אונסין מי לא מטמו? והא תניא: **"אדם כי יזיה"** - מן הדבור ואילך, והלא דין הוא: טמא כזב וטמא בנגעים, מה זב מן הדבור ואילך, אף בנגעים מן הדבור ואילך? לא, אם אמרת כזב - שכן אין מטמא באונם, תאמר בנגעים - שפוטמאין באונם, **תלמוד לומר: "אדם כי יזיה"** - מן הדבור ואילך? רבא אמר: פרט לנגעי רוחות. רב פפא אמר: פרט לנגעי כשפים. תנו רבנן: **"אשר נשיא יחטא"** - פרט לחולת. משום דהוה ליה חולה אידחי ליה מנשיאותיה? אמר רב אבדימי בר חמא: פרט לנשיא שנגזר, שגזר: **"וינגע ה' את המלך ויהי מצער עד יום מותו וישב בבית החפשי ויחם בן המלך על הבית"**. מדיקאמר **"בבית החפשי"**, מכלל דעד השתא עבר הוה. כי הא דרבן גמליאל ורבי יהושע הוה אזלי בספינתא, כהדי דרבן גמליאל הוה פיתא, כהדי רבי יהושע הוה פיתא וסולחא, שלם פיתיה דרבן גמליאל סמך אסולתיה דרבי יהושע. אמר ליה: מי הוה ידעת דהוה לן עובבא כולי האי דאיתיה סולחא? אמר ליה: כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את (הספינות) [הספינים], ואמרת: **שפא יעלה ויתעה** [אותנו]. אמר ליה: כל כך בידך ואתה עולה בספינה? אמר ליה: עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשת, רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא, שיועדו לשער כמה טפות יש בינם, ואין להם פת לאכול ולא בנג ללבוש! נתן דעתו להושיבם בראש. פשעלה, שלח להם ולא באו, חזר ושלח ובאו. אמר להם: כמדומין אתם ששורה אני נותן לכם?

עבדות אני נותן לכם - שהשררות עבדות הוא לו לאדם לפי שמוטל עליו עול רבים.
אשר - כמו אשרי. צריך אתה לומר מהו הדיוט - בתמיה. כלומר, אם המלך שאין לבו כפוף, מרגיש ומביא קרבן על שגגתו - כל שכן שהדיוטות מרגישין, שלכם כפופים. מהו על דיונו - בתמיה. כלומר, אם על שגגתו מרגיש - כל שכן שמרגיש על דיונו, וחזרו בתשובה. שאני הכה דשני קרא בדבוריה.
דבאידך כתיב "אם על עדר ישראל ישגו", אם הכהן המשיח, "אם נפש", והכא כתיב "אשר נשיא יחטא" - והאי אשרי משמע, אשרים לצדיקים - כלומר: אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הכה בעולם הזה. כלומר, שמגיע אליהם צרות לצדיקים בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעולם הכה. אי - כמו ווי. דהכא לא כתיב "אשר", דמשמע איז להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הכה. דרעה היא לרשעים, כדכתיב "ומשלם לשונאיו אל פניו וגו' (דברים ז). צדיקים אי אכלי תרי עלמי מי פני להו - מי שנאי הוא להם. וכלומר כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות, שיש להם טובה בעולם הזה ובעולם הבא? אלא אמר רבא אשרים לצדיקים שמגיע להם - טובות כמעשה הרשעים שבעולם הזה שיש להם טובה, כדכתיב "ומשלם לשונאיו דרך מניע לצדיקים בעולם הזה, אשרים שיש להם טובה בעולם הזה ולעולם הבא. ואוי להם לרשעים שמגיע להם - צרות כמעשה הצדיקים שבעולם הזה. ודמשמע, שבאים עליהם צרות כמו שבאים על הצדיקים בעולם הזה, דהקדוש ברוך הוא עושה כדי לגבות וחסום מהצדיקים בעולם הזה כדי שיהא להם שכר טוב בעולם הבא. דכך מצינו צרות לרשעים בעולם הזה, וא לא להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. אוקימתון סככתא פלן - כלומר,

עבדות אני נותן לכם, שנאמר: "וידברו אליי לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה". תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא" - אמר רבי יוחנן בן זכאי: אשרי הדור שהנשיא שלו מכיב קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו מכיב קרבן, צריך אתה לומר מהו הדיוט! ואם על שגגתו מכיב קרבן, צריך אתה לומר מהו דיונו! מתקיף לה רבא בריה דרבא: אלא מעתה, דכתיב: "ואת אשר חטא מן הקהל ישלם", ובידכעם בן נבט דכתיב ביה: "אשר חטא ואשר החטא", הכי נמי דאשרי הדור הוא! - שאני הכה, דשני קרא בדבוריה. דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב: "יש הכל אשר נעשה על הארץ וגו'?" אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה. אמר רבא: אטו צדיקי אי אכלי תרי עולמי מי פני להו? אלא אמר רבא: אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא, אמר להו: אוקימתון מוסכתא פלן ומסכתא פלן? אמרו ליה: אין. איעתיריתו פורתא? אמרו ליה: אין. דובנן קמינא דארעא. קרי עלייהו: אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "פי ישירים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יפשלו בהם"? משל לשני בני אדם ששאלו פסחיהם, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה. זה ששאלו לשום מצוה - "צדיקים ילכו בהם", זה ששאלו לשום אכילה גסה - "ופושעים יפשלו בהם". אמר ליה ריש לקיש: רשע קרית ליה? נהי דלא עבד מצוה מן המובחרת, פסח מי לא קאכיל? אלא משל לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית, אחד נודמנה לו אשתו ואחד נודמנה לו אחותו, זה ששאלו דרכיהם לו אשתו - "צדיקים ילכו בהם", זה ששאלו דרכיהם לו אחותו - "ופושעים יפשלו בהם". מי דמי? אגן קאמרין דרא דרך, והכא שני דרכים! אלא משל ללוט ושתיו בנותיו, הן שנתפגונו לשם מצוה - "צדיקים ילכו בהם", הוא שנתפגונו לשם עבירה - "ופושעים יפשלו בהם". ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכיון! - אמר רבי יוחנן: פל תפסוק הנה לשם עבירה נאמר: "וישא לוט" - "ותשא אשת אדניו את עיניה", "את עיניו" - "ויאמר שמעון וגו'"] אותה קח לי פי היא ישרה בעיני; "וירא" - "וירא אתה שכם בן חמור"; "את כל כפר הירדן" - "פי בעד אשה וזנה עד כפר לחם"; "פי כלה משקה" - "אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמירי ופשתי שמני ושקני". והא מינס אניס! - תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני: למה נקוד על וי? "ש' בקומה" של בכירה? לומר לה, שששכבה לא ידע אבל בקומה ידע. ומאי הנה ליה למעבד? מאי דתנה הנה? - נקא מינה - דלפניא אחרניא לא איבעי ליה למישתי. דרש רבה, מאי דכתיב: "אח נפשע מקרית עז ומדינים ככרית ארמון"? "אח נפשע מקרית עז" - זה לוט שפירש מאברהם, "ומדינים ככרית ארמון" - שהפיל מדינים בין ישראל לעמון, שנאמר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'", דרש רבא ואיתמא רבי יצחק, מאי דכתיב: "לתארה יבקש נפדר (ובכל) [בכל] תהיזה ותתלע"? "לתארה יבקש נפדר" - זה לוט שנפדר מאברהם, "(ובכל) [בכל] תהיזה ותתלע" - שנתגלה קולו בבית כנסית ובבתי מדרשות, דתנן: עמוני ומואבי אסורין איפור עולם. ואמר עולא: תמר נתת וזמירי זינה, תמר נתת - וצא ממנה מלכים וגבאים, זמירי זינה - נפלו ממה רבבות מישראל. אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה, שנאמר: "תברך מנשים יעל אשת חבר הקניז מנשים פאהל תברך", מאן נינהו "נשים פאהל"? שרה, רבקה, רחל ולאה. איני? והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה - אימא: במנוה שלא לשמה. אמר רבי יוחנן: שבע פעולות בעל אותו רשע באותה שעה, שנאמר: "בין רגליה ברע נפל שכם" וגו'. והא קא מיתנהינא מעבירה! אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אפילו מוכתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים. אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה; ששכר ארבעים ושנים קרנות שהקריב בלך הרשע, וזה וצתה ממנו רות, דאמר רבי יוסי ברי רבי חנינא: רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מינין שאין תקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שבר שיחה נאה? מהכא, דאילו בכירה דקרייה מואב, אמר ליה רחמנא למשה: "אל תצר את מואב ואל תתגר בהם מלחמה", מלחמה הוא

יש לכם מסכתא סדורה בפכים, מסכתא פלוגי ופלוגי? איעתיריתו פורתא - כלומר, יש לכם עושר, ואין לכם לטרוח אחר מנותות, יש לכם פנאי לעסוק תידי בתורה? אפרו לו אין דובנן - לכל חד חד מינן קטינא דארעא, ומתוונת מניה ברוחא. קרי עלייהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה - דאכלי צדיקים תרי עלמי, לשם אכילה נסח - שלם לשום מצוה, אלא נתחבין לאוכלו לשם קטח סעודה. מי דמי? אגן קאמרין חד דרך - דזה ילך בה וזה יכשל בה. והכא שני דרכים - דלוח נודמנה לו אשתו ולוח נודמנה לו אחותו. נפשע - נמדר שמרד בו, שפירש ממנו. מקרית עז - עז כמו עז, אברהם כדכתיב "אל צור חוצבתם" (ישעיהו נא). שהפיל מדינים - בינו ובין בני ישראל, כבירחים שנועלים, שהוציננו אינם יכולין ליכנס לפנים, וכך אין עמוני ומואבי יכולין להתערב בישראל, דכתיב "לא יבא עמוני ומואבי". לתארה - של עבירה יבקש נפדר. זה לוט - דכתיב ביה "ויפרדו איש מעל אחיו". ותלע - כמו "לפני התגלע" (משל יז). לשון גליה. תמר ונתה - ונתחבנה לשום מצוה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, כדכתיב "כי ראתה כי גדל שלח". זמירי זינה - ונתחבן לשם עבירה. מדיקאמר גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה - כמלל ממצוה שלא לשמה גריעתא הוא? והא אמר רב יהודה וכו'. אלא אימא גדולה עבירה לשמה - כלומר לשום מצוה. כמצוה שלא לשמה. בין רגליה ברע נפל שכם - בין רגליה ברע נפל באשר ברע נפל שכם. דרש רבי שבעה, נתחבנה לשם מצוה - כדי להתיש כחו, ותהא יכולה להורגו. ארבעים ושנים קרבנות - שלש פעמים שבעה מנחות, פר ואיל מנחות. יצאה ממנו רות - שירא ממנה דוד שריוה להקדוש ברוך הוא בשירות ובתשבות (מרכות ז, ב) בבא ברתא יד, ב). דקרייה מואב - משמע: מאבי, בן

לְרַשְׁעִים שְׁמִינֵי אֱלֹהִים כְּמַעֲשֵׂה הַצִּדִּיקִים שֶׁל עוֹלָם הָיָה בְּעוֹלָם הַהוּא, 55
כלומר, אוי לרשעים המתייסרים בעולם הזה כפי דרך הצדיקים 56
בזה העולם, לפי שעל ידי כן אין להם טובה לא בעולם הזה ולא 57
בעולם הבא. 58
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב פפא ורב הונא בריה דרב 59
יהושע אתו לקמיה דרבא - באו לפני רבא. אמר להו רבא, 60
אוקימתון מסכתא פלו ומסכתא פלו - האם סדורה בפיכם מסכת 61
פלונית ומסכת פלונית. אמרו הוה פלו ליה אין - כן, אכן סדורות בידינו 62
מסכתות אלו. שב רבא ושאלם, איעתיתו פורתא - האם 63
התעשרתם במקצת, שאין אתם צריכים לטרוח אחר מזונותיכם, 64
יש לכם פנאי לעסוק בתורה. אמרו ליה אין - כן, אכן התעשרנו 65
במקצת, דוננן קמינא דארעא - כל אחד מאתנו קנה לעצמו חלקה 66
קטנה של קרקע, וניזונים אנו ממנה בריווח. קרי עליוהו - קרא 67
עליהם רבא את המימרא הזו, ואשריהם לצדיקים שמינעו אליהם 68
כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים שֶׁבְּעוֹלָם הַהוּא בְּעוֹלָם הַהוּא - אשרי הצדיקים 69
הנוחלים עולם הזה, כדרך הרשעים שיש להם רוב טובה בזה 70
העולם, לפי שעל ידי כן נוחלים הצדיקים נחלת שני עולמות. 71
הגמרא מביאה מימרא של רבי יוחנן המלמד שמעשי האדם 72
תלויים בכוונתו: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 73
(הושע יד ט) 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יבשלו בם', 74
וכי כיצד יתכן שיבשלו הפושעים בדרכי ה' הישרים. אלא משל 75
למה הדבר דומה, לשני בני אדם שצלו את קרבנות פסחיהם 76
ואכלום, אחד מהם אכלו לשום מצוה של אכילת קרבן פסח, ואחד 77
מהם אכלו לשום אכילה נפשה - אכלו להנאתו בקינוח סעודה ולא 78
לשם מצוה, נמצא, ששניהם בדרך אחת הלכו, שעשו את אותו 79
המעשה, אך זה שאכלו לשום מצוה נתקיים בו תחילת המקרא 80
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שאכלו לשום אכילה נפשה נתקיים בו 81
המשך המקרא 'ופושעים יבשלו בם'. 82
ריש לקיש מקשה על דברי רבי יוחנן: אמר ליה ריש לקיש לרבי 83
יוחנן, אותו אדם שאכל את הפסח לשם אכילה גסה וישע קריה 84
ליה - 'רשע' אתה קורא לו, מדוע, נהי - לו יהי כדברך ולא עניד 85
מצוה מן המובחר, שהרי לא כיון לשם אכילת מצוה, אבל פסח מי 86
לא קאכיל - האם הוא לא אכל קרבן פסח, ואם כן מדוע אתה 87
מכנהו בשם 'רשע'. 88
אמאי יש לפרש את דברי הכתוב 'צדיקים ילכו בם' וגו', באופן אחר: 89
משל לשני בני אדם, זה - אחד מהם היו אשתו ואחותו עמו בבית 90
ובא על אחת מהן, וזה - ואף השני היו אשתו ואחותו עמו בבית 91
ובא על אחת מהן, ואחד מהם נזדמנה לו אשתו, והיתה זו ביאת 92
היתר, ואילו אחד מהם נזדמנה לו אחותו ונכשל בביאת איסור. 93
נמצא שיש לקרוא עליהם מקרא זה, שהרי שניהם עשו מעשה 94
אחד, זה שזדמנה לו אשתו יש לקרוא עליו את תחילת המקרא 95
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שזדמנה לו אחותו יש לקרוא עליו את 96
המשך המקרא 'ופושעים יבשלו בם'. 97
הגמרא מקשה אף על ביאור זה: מי דמי - כיצד ניתן לדמות מקרה 98
זה לדברי הפסוק, הרי אנו קאמרין דתא דרף - אנו אומרים בביאור 99
דברי המקרא שיש אופן ששנים הולכים בדרך אחת, אחד הולך 100
ואחד נכשל, ואילו תא - כאן מדובר בשני דרכים שונות, שהרי 101
לאחד נודמנה לו אשתו ולאחד אחותו. 102
ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את המקרא באופן אחר: אמאי 103
משל לזו וזאת בנוהי שהיו עמו במערה, והשקוהו יין כדי שיבאור 104
עליהן, כמפורש בתורה (בראשית ט). נמצא שהיה כאן מעשה אחד, 105
אך הוא תלוי בכוונתו של כל אחד מן העושים. הן - בנוהי ש 106
לוט, שנותכונות במעשה זה לשם מצוה שיקימו ממנו זרע, לפי 107
שבררו שהעולם כולו נחרב ואין מי שיקימו אלא הן, יש לקרוא 108

אלא עבדות אני נותן לכם, שהשררה עבדות היא לאדם, לפי 1
שמוטל על הרבים על צוארו. ויש ללמוד כן מן הדברים שדיברו 2
הזקנים אל רחבעם בן שלמה כשהתמנה למלך תחת אביו, שנאמר 3
(מלכים א' יב ז) 'וידברו אליו לאמר, אם היום תתנה עבד לעם הוה', 4
ומכאן יש ללמוד, שהמתמנה על הציבור נעשה עבד להם. 5
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את לשון הכתוב 'אשר נשיא 6
יחטא: תנו רבנן, נאמר במקרא העוסק בנשיא החוטא ומביא 7
קרבו (ויקרא ד כב) 'אשר נשיא יחטא, ויש לברר מה הוא לשון 8
'אשר'. אמר רבן יוחנן בן זכאי, יש לדרוש את תיבת 'אשר' מלשון 9
'אשרי', וכך היא כוונת הכתוב, אשרי הדור שהנשיא שלו נכנע 10
ומביא קרבן על שגגתו, שהרי אם הנשיא שלו - של אותו הדור 11
מביא קרבן על שגגתו, האם צריך אתה לומר מהו הדיוט, כלומר, 12
אין צריך לומר שאף ההדיוטות שרגילים להיות להם נכנע בודאי 13
שמרגישים כן. ואם נשיא זה אפילו על שגגתו ליבו נכנע ומביא 14
קרבן, האם צריך אתה לומר מהו דיוט, כלומר, ודאי שמרגיש כן 15
על דיוטותיו, ושב בתשובה. 16
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: מתקף לה - הקשה על כך 17
רבא בריה דרבא האם ניתן לומר שבכל מקום שנאמר 'אשרי' יש 18
לדרוש מלשון 'אשרי', אמאי מעתה כיצד נפרש את דברי המקרא 19
לגבי מעילה, דכתיב (שם ה טו) 'ואת אשר חטא מן הקנש ישלם, וכן 20
כיצד נפרש את המקרא שנכתב בירכבם בן נבט, דכתיב ביה (מלכים 21
א' יד טו) 'אשר חטא ואשר חטא את ישראל, הכי נמי דאשרי הדור 22
הוא - האם גם כאן ניתן לפרש את כוונת הכתוב לענין 'אשרי 23
הדור'. 24
מתרצת הגמרא: שאני תא דשני קרא בדבוריה - שונה הדבר כאן 25
משום ששינה הכתוב בלשונו. כלומר, בשאר מקומות אין לדרוש 26
'אשרי' מלשון 'אשרי', אך כאן שנקט הכתוב לגבי שאר חייבי קרבן 27
בלשון 'אם', ורק לגבי נשיא שינה בלשונו לכתוב 'אשרי' יש 28
לדרוש את שינוי הלשון לענין 'אשרי הדור'. 29
הגמרא מביאה מקום נוסף שבו דורשים 'אשרי' מלשון 'אשרי': 30
דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב (קהל ח יד) 'יש הכל אשר 31
נעשה על הארץ וגו', אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כְּמַעֲשֵׂה 32
הַרְשָׁעִים ויש רשעים שמינעו אליהם כְּמַעֲשֵׂה הַצִּדִּיקִים'. ביאור 33
הפסוק כך הוא. נקט הכתוב לגבי צדיקים תיבת 'אשרי', והוא 34
מלשון 'אשרי', ללמוד, שאשריהם לצדיקים שמינעו אליהם כְּמַעֲשֵׂה 35
הַרְשָׁעִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַהוּא, כלומר, אשרי הצדיקים 36
הסובלים יסורים בעולם הזה, כדרך שעתידים הרשעים לסבול 37
בעולם הבא, לפי שעל ידי כן מתכפרים עונותיהם של הצדיקים 38
בעולם הזה, ומקבלים את שכרם לעולם הבא. ולגבי רשעים נקט 39
הכתוב בלשון 'ויש' שהוא מלשון 'וי', לומר לך, שאוי להם 40
לְרַשְׁעִים, שמינעו אליהם כְּמַעֲשֵׂה הַצִּדִּיקִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא - 41
המקבלים טובות בעולם הזה כדרך שעתידים הצדיקים לקבל 42
לעולם הבא, בְּעוֹלָם הַהוּא, לפי שעל ידי כן אוכלים הרשעים את 43
כל פירות מעשיהם הטובים בעולם הזה, ונאבדים מן העולם הבא. 44
רבא מקשה על דברי רב נחמן: אמר רבא, אמאי צדיקי אי אכלי תרי 45
עלמי מי פני להו - וכי אם יאכלו הצדיקים שני עולמות שנאנו 46
הדבר עליהם. כלומר, האם רע הדבר לצדיקים שיהנו מנחלת שני 47
עולמות, ויקבלו רוב טובה גם בעולם הזה וגם לעולם הבא, ומדוע 48
אשרי הצדיקים המתייסרים בעולם הזה. 49
ומחמת קושיא זו מפרש רבא את המקרא באופן אחר: אמאי 50
רבא, כך יש לפרש את דברי הכתוב, אשריהם לצדיקים שמינעו 51
אליהם כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים שֶׁל עוֹלָם הַהוּא בְּעוֹלָם הַהוּא, כלומר, אשרי 52
הצדיקים המקבלים רוב טובה בעולם הזה, כדרך שיש לרשעים 53
בעולם הזה, לפי שעל ידי כן הם נוחלים שני עולמות, אוי להם 54

57 שבה הגמרא ומקשה: הניחא - מובן הדבר לשיטת רבי שמעון,
58 דאילו ביה דרעה - הסובר שיש לילך אחר הזמן שבו נודע לאדם
59 על חטאו. ולשיטתו, אכן הוצרך הכתוב ללמדנו שאם חטא אדם
60 כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא, ולאחר מכן נודע לו על חטאו, אינו
61 מביא קרבן הדיוט. אלא לרבנן דאילו ביה דרעה מאי איכא למימר
62 - אך לשיטת חכמים הסוברים שיש לילך אחר הזמן שבו נעשה
63 החטא, ואם חטא אדם כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא ואחר כך
64 נודע לו על חטאו מביא כשבה או שעירה כהדיוט, איך נבאר את
65 דברי הברייתא, הרי לא מובן מאיזה דין מיעטה התורה את
66 הנשיא.
67 ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי הברייתא באופן אחר:
68 אלא אמר רב זבדי משמיה דרבא, הך אבא עסקינו, כגון שאכל
69 אדם שיעור חצי בינה חלב כשהוא הדיוט, ולאחר מכן נתמנה
70 לנשיא, ואכל חצי כזית נוסף מן החלב, בתוך כדי אכילת פרס של
71 חצי הכזית הראשון, ובכך השלימו לשיעור כזית שלם, ואחר כך
72 נודע לו על חטאו. ובאופן כזה סלקא דעתך אמינא - היה עולה
73 בדעתך לומר, נצטרף - שיצטרף חצי הכזית השני לחצי הראשון
74 להשלימו לשיעור כזית שלם של איסור, וייתי - ויביא הנשיא
75 כשבה או שעירה כהדיוט, קא משמע לן שאין הנשיא מביא כשבה
76 או שעירה לחטאתו.
77 הגמרא מביאה ספק לגבי צירוף שני חצאי זיתים: קא מיניה -
78 שאל רבא מרב נחמן, נשיאות מהו שתפסיק - האם נשיאות
79 מפסיקה בין אכילת שני חצאי זיתים. מבררת הגמרא: הכי דמי -
80 באיזה אופן מדובר. מבאר הגמרא: כגון שאכל אדם חצי בינה
81 חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה להיות נשיא, ומיד לאחר מכן עבר
82 מנשיאותו, והשלימו לשיעור כזית שלם, שאכל חצי כזית נוסף מן
83 החלב, בתוך כדי אכילת פרס של חצי הכזית הראשון. באופן כזה
84 יש להסתפק האם מצטרף חצי הכזית השני לחצי הראשון ומביא
85 קרבן הדיוט, או שמאחר והיה נשיא בין האכילה הראשונה לשניה
86 אינם מצטרפים.
87 ומבאר הגמרא את צדדי הספק: הך - באופן שבו עוסקת
88 הברייתא שהובאה לעיל, שאכל חצי כזית כשהוא הדיוט וחצי
89 כשהוא נשיא, הוא דלא מצטרף - אז אין מצטרף חצי אחד לחצי
90 השני, משום דאכליה פלגא - שאכל את חצי הראשון כשהוא
91 הדיוט, ופלגא - ואת חצי השני אכל כשהוא נשיא, אבל הך -
92 כאן בספק זה, דאידו ואידו כשהוא הדיוט אכליה - שגם את החצי
93 הראשון וגם את החצי השני אכל כשהוא הדיוט, כזה יש לומר
94 דמצטרף - שמצטרף חצי אחד לחצי השני ויביא עליהם קרבן
95 הדיוט, או דלמא לא נשא - או שמא אין לחלק כזה, אלא אף כאן
96 לא יועיל צירוף בין שני החצאים, מאחר שבין שניהם נתמנה
97 לנשיא, והנשיאות מפסיקה בין אכילת החצי הראשון לאכילת
98 החצי השני. מאי - מה יהא הדין בספק זה.
99 הגמרא מנסה לפשוט הספק: תפשוט ליה מהא דאמר - מן הדין
100 שאמר עולא אמר רבי יוחנן, שאם אכל אדם כזית חלב ונודע לו על
101 שגגתו, והפריש בהמה עבור קרבן חטאת, וקודם שהקריב את
102 קרבנו הפריש דתו, ולאחר מכן קורבן פו מהמרה זו ושב להיות יחודי
103 כשר, הדין הוא שאינו רשאי להביא עתה את הבהמה שהפריש
104 מתחילה לחטאתו, דהואיל ונדחה דתו - שמאחר וכבר נדחתה
105 הבהמה מהקרבן בשעה שהמיר את דתו, שהרי קרבנו של מומר
106 פסול הוא, דחוייה היא לעולם, ואי אפשר לשוב ולהקריבה.
107 ומעתה יש לפשוט מכאן את הספק שהובא לעיל האם נשיאות
108 מפסקת לגבי צירוף שני חצאי זיתים. שהרי כשם שהמרת הדת
109 דוחה את הקרבן, לפי שקרבן המומר פסול הוא, כך מינויו לנשיא
110 דוחה את קרבנו, כיון שנשיא אינו מביא קרבן הדיוט, ולפיכך אין
111 לצרף את חצי הכזית שאכל אחר שעבר מנשיאותו לחצי שאכל
112 קודם שנתמנה לנשיא.

1 הוא דלא - שמלחמה לא יעשו בני ישראל עם מואב, קא צעורי
2 צעריהו - אך לצער אותם רשאים הם, ואילו הבת הצעירה דקרייה
3 - שקראה לבנה הנולד מאביה פן עמי בלשון נקדה, שלא רצתה
4 גלות שנתעברה מאביה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה
5 כשהזכירו על בני ישראל שלא ילחמו בבני עמון (שם ב יט), אל
6 הצרם ואל תתגרם, ומאחר שלא נקט הכתוב ואל תתגרם בהם
7 מלחמה, יש לדייק שנצטוו שלא להתגרות בהם כלל, ואפילו
8 צעורי לא - ואף לא לצערם.
9 הגמרא מביאה מיתרא נוספת העוסקת בבנות לוט: אמר רבי חייא
10 בר אבין אמר רבי יוחנן בן קרח, לעולם יקדים אדם לעשות דבר
11 מצוה, שפשיכר ליה אחת שקדמה הבכירה לצעירה במעשה זה,
12 שבינונו בו לדבר מצוה, ונתת הבכירה וקדמה לצעירה ארבע
13 דורות בישראל (למלכות). שהרי מן הבכירה יצאה רות המואביה,
14 ובנה של רות נקרא בשם עובד, והוא היה אביו של ישי אבי דוד,
15 ואילו מן הצעירה יצאה ענמה העמונית, שנישאה למלך שלמה
16 (בנו של דוד) וילדה לו את רחבעם, ונמצא שקדם עובד לרחבעם
17 בארבעה דורות.
18 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין קרבנם של הכהן המשיח
19 והנשיא: תנו רבנן, נאמר בקרבן חטאת של יחיד (ויקרא ד כו-כח) וקא
20 נפש אחת תהא בשגגה מעם הארץ וגו', והביא קרבנו שיעיר
21 עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא. ויש לדייק מן התיבות
22 'מעם הארץ' שרק חלק מן העם מביא קרבן זה ולא כולם, פריש
23 לכהן משיח, שאינו מביא לחטאתו שיעיר עזים או כשבה
24 כהדיוט. וכמו כן יש לדייק מן התיבות 'מעם הארץ', פריש לנשיא,
25 שאף הוא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיוט.
26 מקשה הברייתא: מדוע צריך למעט את הכהן המשיח והנשיא
27 מקרבן הדיוט, והלא כבר יצאו מכלל ההדיוטות, שהוציא הכתוב
28 את הכהן המשיח מכלל ההדיוטות לידון בפר - שמביא פר על
29 חטאתו, וכן הוציא הכתוב את הנשיא מכלל ההדיוטות לידון
30 בשעיר - שמביא שעיר עזים על חטאתו, ומדוע יש צורך במיעוט
31 נוסף.
32 מתרצת הברייתא: שיהיה - אם לא הוסיף הכתוב למעט יכול הייתי
33 לומר, שכהן משיח על העולם דבר עם שגגת מעשה מביא פרי,
34 כלומר, אם נעלם הדין מעיני הכהן והורה שגגה לעצמו, והלך
35 ועשה על פי הוראתו, אז דינו להביא פר על חטאתו, אבל על שגגת
36 מעשה לחייה - אם רק שגג בעשיית החטא, בלא שהורה טעות
37 לעצמו, שבאופן זה אין הוא מביא פר לחטאו, הייתי אומר שהוא
38 מביא כשבה ושעירה כהדיוט, תלמוד לומר 'מעם הארץ', פריש לכהן
39 משיח, שאם חטא בשגגת מעשה בלבד אינו מביא כשבה או
40 שעירה. וכמו כן צריך לכתוב 'מעם הארץ' פריש לנשיא שאינו מביא
41 קרבן הדיוט.
42 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: תינה משיח - אכן נוחים
43 ומבוארים דברי הברייתא שהוצרך הכתוב למעט את הכהן
44 המשיח, כדי ללמד שאינו מביא כשבה או שעירה על שגגת
45 מעשה לבדה, אלא נשיא, ששגגת מעשה הוא דמייתי - הרי דינו של
46 הנשיא להביא שעיר עזים אף על שגגת מעשה לבדה, ואם כן
47 מדוע הוצרך הכתוב לשוב ולמעט שאינו מביא כשבה או שעירה
48 כהדיוט.
49 מתרצת הגמרא: אמר רב זבדי משמיה דרבא, הך אבא
50 עסקינו - באיזה אופן עוסקת הברייתא, כגון שאכל אדם בינה
51 חלב כשהוא הדיוט, ולאחר מכן נתמנה להיות נשיא, ואחר כך נודע
52 לו על חטאו ששגג בו קודם שנתמנה. סלקא דעתך אמינא - היה
53 עולה בדעתך לומר, ייתי - שיביא הנשיא כשבה או שעירה
54 כהדיוט, שהרי חטא זה שגג בו כשהיה הדיוט, קא משמע לן -
55 לפיכך משמיענו הכתוב שאין הדין כן, אלא נתמעט הנשיא שאינו
56 מביא כשבה או שעירה.

רש"י
 1 בן עמי - בלשון נקייה הוא, דלא רצתה להודיע דמביאה נתיבערה. אפר אל תצורם ואל
 2 תתגר בהם - ומולדא כתיבא בהו' "מלחמה" - שמע מינה דאפילו צערא לא ליעבר להם. ולא
 3 עוד אפילו בכידה דקרייתיה אב הכתוב פירסמה, דכתיב (בראשית יט) "ותשכב את אביה",
 4 ובצעריה כתיב "ותשכב עמו", וקדמתה ארבע דורות - בישראל: עובר יש דוד שלמה, ואילו
 5 צעריה בכידה דהוה בישראל עד רחבעם בן שלמה,
 6 ודהוה ליה מנעמה העמונית. תנו רבנן ואם נפש
 7 אחת תהא בשגגה מעם הארץ - ולא כל עם
 8 הארץ, פרט למשיח. דמשמע דלא יביא כשבה או
 9 צעריה בכידה, למה כי מעם הארץ - למעוטי הגוי?
 10 והלא כבר יצא משיח מכלל יחיד לידון בפר,
 11 ונשיא יצא מכלל יחיד לידון בשעיר. שיכול -
 12 כלומר, אילו לא באמר "מעם הארץ" הייתי אומר?
 13 משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה - יביא פר,
 14 ועל שגגת מעשה להודיה - יביא כשבה או
 15 שעירה כהדיוט. תלמוד לומר מעם הארץ פרט
 16 למשיח - דאינו מביא בשגגתו ללמודה כלל.
 17 והיינו דקאמרן בפרק דלעיל (ו, ב): יצא משיח
 18 שאין חטאו בשגגה, דהיינו בשגגת מעשה. אלא
 19 נשיא דהא בשגגת מעשה הוא מייח - ומאי קא
 20 ממעט דקאמר "מעם הארץ" פרט לנשיא? סלקא
 21 דעתך אמינא - דהואיל חטאו כשהוא הדיוט -
 22 נייח כשבה או שעירה כהדיוט. קא משמע לן -
 23 "מעם הארץ" פרט לנשיא. דאינו מביא כשבה או
 24 שעירה. אלא לרבנן דאולי בתר תפאה - ומייח
 25 ודאי כשבה או שעירה, כדתנן. חטאו עד שלא
 26 נתמנו ואחר כך נתמנו - דהיינו אלו כהדיוטות. מאי
 27 איכא למימר - דממאי קא ממעט לנשיא דקתני?
 28 פרט לנשיא? סלקא דעתך אמינא נצטרף - חצי
 29 זית בתרא לחצי זית קמא, וליתיה כשבה או
 30 שעירה. קא משמע לן - "מעם הארץ" פרט
 31 לנשיא, דכחאי גונא לא מייח כשבה או שעירה,
 32 ובהאי גונא נמי לא מייח שיער דהא לא
 33 מצטרפי כלל. והוא דהין דרמי למימר: סלקא
 34 דעתך אמינא נצטרף ונתיח שיער, אלא משום
 35 דקרא חצי מיתעני בכשבה או שעירה. כגון
 36 שאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנו ועבר
 37 - מנשיאותו והשלימו. אבל ספק חלב כשהוא
 38 הדיוט - דקא סבור דשומן הוא. ונתמנה ונודע לו
 39 על ספק - שנודע לו לאחר שתמנה ספק חלב
 40 אבל. מהו - נמי מייח אשם תלוי או לא?
 41 מדיאשנתו לזרי - דקאמר רבי שמעון דקדם
 42 לכן היו שוגגים, שלא ידעו אם אכלו כלל,
 43 ובהדיא ליכא אשם תלוי, אם נודע להם
 44 משנתמנו פטורים, לפי שנשתנה גופם ודרשתא
 45 נתמנו. ומדיאשנתו לקרבן ודאי אישתנו גמי
 46 לקרבן ספק פטור, ואין מביאין אשם תלוי. או
 47 דלמא כי אישתני לזרי - היינו טעמא דרבי
 48 דאשתני קרבן ידידה, אכל הכא דלא אשתני קרבן ידידה - אימא לייחתי אשם תלוי? תיקו. תנו רבנן: מעם הארץ - פרט למשומר; רבי
 49 והשתא כי נתמנה משיח - מביא פר, ונשיא מביא שיער. אבל הכא - כי נודע לו על ספק,
 50 נודע לו משנתמנה דספק חלב אבל. דלא אישתני קרבן ידידה - דעל ספק חטאת קרוב, בין
 51 כשהוא הדיוט ובין כשהוא נשיא מביא אשם תלוי - מודה רבי שמעון דמייח אשם תלוי.
 52 תיקו. מעם הארץ - מביא קרבן, ולא כל בע
 53 הארץ. פרט למשומר - שאין מקבלין מידו. אלא
 54 הכא מביא נבילה לתאבון - דכי אין לו בשר
 55 דהיתרא אוכל חלב ונבלה, ונתחלף לו לזו חלב
 56 בשומן ואכל, דסבור דשומן הוא, קא מיפליג -
 57 ולכשנודע לו דחלב הוא ורצה להקריב קרבן,
 58 תנא קמא סבר: כיון דלתאבון אכיל במזיד -
 59 משומד הוא. ואין מקבלין מידו. ורבי שמעון בר
 60 יוסי סבר: כיון דבמזיד, אי משכח היתרא לא אכיל
 61 איסורא - שב מדיעתו קרינא ביה ולא משומד
 62 הוא, ומקבלין מידו. קתני - אבל חלב שחוטא זה
 63 משומד, והדר תני איזוהי משומד, מאי קאמר.
 64 לחכמים - דאית ליה היתרא ואכיל איסורא. חרי
 65 זה מין - ודחיטתו לעבודת זרה. אוכל נבילה
 66 וטריפה שקצים ורמשים ושתה יין נכף - דהואיל
 67 והני אוכלין הוו דברים שתנשנש קצת בהם, ודאי
 68 לחכמים הוו עושה, וסומנו עד הוא. רבי יוסי בר
 69 רבי יהודה אומר אף הלובש כלאים - חרי זה
 70 משומד. מאי אכיל - בין תנא קמא לרבי יוסי?
 71 רבי יהודה? כיון דאמר תנא קמא: אבל חלב חרי
 72 זה משומד, מה לי אוכל חלב מה לי לובש
 73 כלאים? אידי ואידי דאורייתא. ואסור. תנא קמא
 74 - סבר כלאים דאורייתא דומיא דחלב חרי
 75 משומד, דהיינו ארוג ביה חוט של צמר וחוט של
 76 פשתים יחד על פני כולו. ורבי יוסי - סבר אף
 77 הלובש נמי כלאים דרבנן הוי משומד, דהיינו או
 78 שוע או טווי או נוה, דהכי מפרשי רבנן "שעטנא" -
 79 שוע טווי ונוה, כדאמרין במסכת נדה (סא, ב),
 80 ורבנן גזור בחד מנייהו. שוע - שמנצץ כאחת
 81 ועשה מהם לבד, טווי - שנטוה כאחת ותקפו בו
 82 שתי כתיפות. נו - שארגו אפילו חוט אחד של
 83 צמר בבגד פשתן, או חוט אחד של פשתן בבגד
 84 צמר, וכלולה אסור מדרבנן. חד אמר - דהאכיל
 85 חלב ונבילה לתאבון חרי זה משומד. לחכמים -
 86 דאית ליה היתרא, ואפילו הכי אכיל איסורא מין
 87 הוא. אבל פירוש או יתוש חרי זה משומד -
 88 דהבא דהוא דלחכמים קא עביד, ולא מביא דבר
 89 מיכל הוא. וקתני חרי זה משומד, ואינו מין.
 90 וקשיא למאן דאמר לחכמים מין הוא. לעולם
 91 אימא לך - לחכמים צדוקי הוא. והבא היינו
 92 טעמא דהוי משומד ולא חרי צדוקי - משום
 93 דקאמר בענין טעמא דאיסורא. שתאב
 94 לטעום דבר אסור, ולא לחכמים קא עביד.
 מה

49 דאשתני קרבן ידידה, אכל הכא דלא אשתני קרבן ידידה - אימא לייחתי אשם תלוי? תיקו. תנו רבנן: מעם הארץ - פרט למשומר; רבי
 50 שמעון בר יוסי אומר משום רבי שמעון: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" - השב בדיעתו מביא קרבן על שגגתו, לא שב בדיעתו
 51 אינו מביא קרבן על שגגתו. מאי בינייהו? אמר רבי חמנא: משומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איכא בינייהו, מר סבר: פיון
 52 דמומר לאכול חלב - לדם נמי משומר הוה, ומר סבר: לדם מיהא שב בדיעתו הוא. והא רבא אמר: דכילי עלמא - משומר לאכול
 53 חלב לא הוה משומר לדם? אלא, הכא באוכל נבילה לתאבון ונתחלף לו בשומן ואכלו קמפליג, מר סבר: פיון דלתאבון אכיל במזיד
 54 משומר הוא, ומר סבר: פיון דאילו אשכח דהיתרא לא אכל דאיסורא לאו משומר הוא. תנו רבנן: אבל חלב זהו משומר, ואיתיה משומר?
 55 אכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, ושתה יין נכסד; רבי יהודה אומר: אף הלובש כלאים. אמר מר: אכל חלב זהו משומר, ואיתיה
 56 משומר? אוכל נבילות כו'. מאי קאמר? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר: אכל חלב לתאבון - חרי זה משומר, לחכמים
 57 - חרי זה מין, ואיתיה משומר דבסתמו מין? הוי אומר: אוכל נבילה וטריפה, שקצים ורמשים, ושתה יין נכסד. רבי יוסי ברבי יהודה
 58 אומר: אף הלובש כלאים. מאי בינייהו? איכא בינייהו פלאים דרבנן, מר סבר: מדיאורייתא הוי משומר, דרבנן לא הוי משומר; ומר
 59 סבר: פלאים פיון דמפרסם אסוריה, אפילו דרבנן הוי משומר. פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר: לתאבון - משומר, להכעיס - מין;
 60 וחד אמר: להכעיס נמי משומר, אלא איתיה מין? כל העובר עבודה זרה. מיתבי: אכל פירעוש אחד או יתוש אחד - חרי זה משומר;
 61 והא הכא דלחכמים הוא, וקא קרי ליה משומר! התם, דאמר: אטעום טעם דאיסורא. "ואיתיה נשיא? זה מלך" כו'. תנו רבנן: "נשיא"
 62 - יבול נשיא שבת פנחשון בן עננך? תלמוד לומר: "מכל מצות ה' אלהיו", ויהלך הוא אומר: "למען ולמד ליראה את ה' אלהיו",
 מה

רש"י

רש"י

העקרים אינו מספיק - לפי שהשמן לא היה אלא שנים עשר לוגין כדמפרש לקמן, והעקרים היו מרובים, ואפילו בסיכה היה נבלע בעקרים, כל שכן בשליקה. אלא שורה את העקרים כמים - ברישא שהיו מתמלאים מן המים, ושבו לא ידו בולעים מן השמן כל כך, ומצפין עליהן שמן - לאחר שהוציאים מן המים, כדי שיקלוט השמן מריח הבשמים.

וקפחו - ומוציא השמן לאלתר. וקפחו - כמו "קפחתי את הרועה" (יזמא פג, ב). טעון משיחה - ואי לא משוח בשמן - לא היו כהן גדול, מפני מחלוקתו - דהייכא דאיכא מחלוקת בעי משיחה. מפלכתי הוא ובניו בקרב ישראל - משמע: ירושה היא להם כאדם שמוריש ירושה לבניו. ולא כל דבעי מלכא מורית לבניה מלכותא - אפילו בלא משיחה. ירושה היא - בזמן ששלום בישראל. משום דמלך ראשון הוא - ממשפחתו, דאינו מלך בן מלך. זה - דמלכות בית דוד טעון משיחה. ואין אחר - שאינו ממלכי בית דוד טעון משיחה. משום מחלוקתו של יורם נמעול בשמן המשיחה - דאמרין לעיל דמלכי ישראל אין מושחין ממנו? באפרסמא דביא - דלא היו משמן המשיחה. ומאי כבוד - דקרי ליה "הכבוד יוחנן". כבוד למלכות - שמלך ראשון. יורם מפלא מקום אבותיו הוא - וכי מלך אבתי הוא צדיק ממלא מקום אבותיו הוא, ואחר כך החמיץ. משולם במעשי - צדיק גמור הוא, בעל מעשים טובים. אמר לו - נבוכד נצר: יה יצדיק עליך את הדין אם תמורד בי. ומי

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו - דבמלך קא משתעי קרא. דכתיב "שום תשים עליך מלך" (דברים יז). כגון אני מהו בשעיר - כלומר, נשיאות דידך מי הוי נשיאות מעליא - דאילו הינא בזמן שבית המקדש קיים מייחנא שעיר או לא? אמר ליה הרי צרתך בבבל - ראש גולה שבבבל דהוי על בך, ואנן בעינן שאין על גביו אלא ה' אלהיו. התם שבט

- דהיינו מקל, כמו "כי תבנו בשבט לא ימות" (משלי ב). והבא מחוקק - חכם. משנחא איהו הוא חמינו - שמביא פר בהוראה - זה המשח בשמן המשיחה. ולא מרובה בגדים - שבבית שני, שלא היה להם שמן המשיחה. אין בין כהן משה בשמן המשיחה למרובה בגדים אלא פר הכא על כל המצות - שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר לא משלו ולא משל צבור, אבל מביא כשבה או שעירה ודחיה. ואין בין כהן המשמש - והיינו ראשון שחור לעבודתו, ולאחר שחור הוי פר של יום הכפורים שלו, ועשירית האופה שלו. וזה וזה - בין כהן המשמש, דהיינו ראשון שחור לעבודתו ובין כהן שעבר, דהיינו שני שמינו תחתיו ולאחר (שנעבר) (ושחור) הראשון מעבירין השני. שום בעבודת היום - דמקרי קרבנות היום כיום הכפורים איהו שירצה. גמרא שכן המשיחה נעשה משה - דכתיב "שמן משחת קדש יהיה זה לך" (שמות ל). בו שולקין את העקרים - אותם שרשיש של בשמים האמורים בפרשה. דכתיב "אתה קח לך בשמים ראש מר דרור" וגו'. והלא לטוב בו את

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו, אף נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו. בעא מיניה רבי מרבי חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: הרי צרתך בבבל. איתביה: מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו מביאים לעצמם ואלו מביאים לעצמם? אמר ליה: התם לא פיפי אהרדי, הכא און פיפינן להו לדידהו. רב ספרא מתני הכי, בעא מיניה רבי מרבי חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: התם "שכבט", הכא "מחוקק", ותנא: "לא יסור שכבט מיהודה" - זה ראש גולה שבבבל, שרודה את ישראל במלך, "ומחוקק מבין רגליו" - אלו בני בניו של הלל, שמלמדים תורה לישראל ברבים. משנחא ואיהו המשיח? המשיח בשמן המשיחה, לא המרובה בגדים. אין בין כהן המשיח בשמן המשיחה למרובה בגדים - אלא פר הכא על כל המצות. ואין בין כהן משמש לכהן שעבר - אלא פר יום הכפורים ועשירית האופה; זה וזה שנים בעבודת יום הכפורים, ומצויים על

התבולה, ואסורים על האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, ולא פורעים ולא פורמים, ומחזירין הרוצח. גמרא תנו רבנן: שמן המשיחה נעשה משה בחדר, היו שולקים בו את העיקרים, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: והלא לסוד את העקרים אינו סופק! אלא שורין את העקרים במים, ומצפין עליו שמן וקולט את הריח וקפחו. אמר לו רבי יהודה: וכי גם אחד נעשה בשמן המשיחה? והלא תחלתו שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו אחריו ובניו כל שבעת ימי המלוואים, וכולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם". תנא אידך: "ויקח משה את שמן המשיחה וימשח [את] המשכן [ואת] כל אשר בו" - רבי יהודה אומר: שמן המשיחה נעשה משה בחדר, כמה נפסם נעשו בו מתחלה ועד סוף, תחלתו לא היה אלא שנים עשר לוגין, ראה כמה יורה בולעת וכמה עקרים בולעים וכמה האור שורה, ובו נמשח משכן וכליו ואחריו ובניו כל שבעת ימי המלוואים, ובו נמשחו בהנים גדולים ומלכים, ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, ואין מושחים מלך בן מלך; ואם תאמר: מפני מה משחו את שלמה? מפני מחלוקתו של אדוניו, ואת יואש - מפני עתירה, ואת יהואחז - מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי שנים; ואותו שמן קיים לעתיד לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם", "זה" - בגימטריא שנים עשר לוגין הוא. אמר מר: ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה. מנלן? דכתיב: "והכהן המשיח תחתיו מבניו", נקרא קרא "והכהן מתחתיו מבניו", מאי "המשיח"? קא משמע לן, דמבניו דכהן גדול אי הוי משיח - הוי כהן גדול, ואי לא - לא הוי כהן גדול. אמר מר: ואין מושחין מלך בן מלך. מנלן? אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "למען יאריך ימים על ממלכתו" וגו', ירושה היא לכהן. ומנלן דכי איכא מחלוקת בעי משיחה, ולא כל דבעי מלכא מורית מלכותא לבניה? אמר רב פפא, אמר קרא: "הוא ובניו בקרב ישראל", בזמן ששלום בישראל קרינא ביה "הוא ובניו", ואפילו בלא משיחה. תנא: אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם. ויתפוק ליה משום דראשון הוא! חסורי מחסרא והכי קתני: מלכי בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין. מנלן? אמר רבא, אמר קרא: "קום מושחיו כי זה" וגו', זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה. אמר מר: אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם. - ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן? דאמר רב פפא: באפרסמא דביא, הכי נמי באפרסמא דביא. ואת יהואחז מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי שנים. - ומי קשיש מיניה? וכתביב: "ובני יאשיהו הכבוד יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום", ואמר רב יוחנן: הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז! - לעולם יהויקים קשיש, ומאי "כבוד"? כבוד למלכות. - ומי מלכי זוטרי מקמי קשישי? והא פתיב: "ואת הממלכה נתן ליהורם" כי הוא הכבוד! - יהורם ממלא מקום אבותיו הוה, יהויקים לאו ממלא מקום אבותיו הוה. אמר מר: הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז. - והא חד חד קא חשיב, דכתיב: "השלישי... הרביעי"! - מאי שלישי? שלישי לבנים, ומאי "רביעי"? רביעי למלכות, דמעיקרא מלך יהואחז ולבסוף יהויקים ולבסוף צדקיהו. תנו רבנן: הוא שלום הוא צדקיהו, ולמה נקרא שמו שלום? שהיה משולם במעשיו. איכא דאמרי: שלום - ששלמה מלכות בית דוד בימיו, ומה שמו? מתניה שמו, שנאמר: "וימלך מלך בכל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו", אמר ליה: יה יצדיק עליך את הדין אם תמורד בי, (שנאמר: "ויבאחו בבבל"), וכתביב: "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים".

ומי

בפועל לכהן ששימש ועבר: ואין הדין חלוק בין כהן גדול המשמש
 עתה בכהונה גדולה, לבין כהן גדול שעבר מכהונתו, אלא לענין
 הקרבת פסח של כהן גדול הקרב ביום הכפורים לכפר עליו ועל
 ביתו, שאותו מקריב רק הכהן הגדול המשמש עתה, וכן לענין
 הבאת מנחת חבתין של כהן גדול העשויה מעשרית הארץ, סולת,
 שאף מנחה זו אין מביאה אלא הכהן הגדול המשמש, ולא זה
 שעבר מתפקידו.
 אמנם לענין שאר דיני כהונה גדולה שזה דינו של הכהן שעבר
 לדינו של הכהן המשמש, ולפיכך זה וזה שווים בעשיית עבודת יום
 הכפורים, שכל אחד מהם רשאי להקריב את קרבנות יום
 הכפורים, ושניהם מצויים על נשיאת הכתובים, ואסורים על
 האלמנה, ואינם מטמאים בקיוביהם, אף לא לשבעת הקרובים
 שבהן הדין רשאי להיטמא להם, ולא פורעים - לא מגדלים את
 שערות ראשיהם פרע, ולא פורעים - לא קורעים את בגדיהם,
 ומחזירין במיתתם את הירצח בשגגה מעיר מקלטו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענייני שמן המשחה: תנו רבנן,
 שמן המשחה ששעשה משה רבינו במדבר, היו שולקים בו את
 העיקרים דברי יחודה. כלומר, נתבאר בכתובים (שמות ל כב-כה)
 שלצורך עשיית שמן המשחה נצטוו משה ליטול כמה מיני
 שורשים של עצי בטמים, ולערב אותם עם שמן יטול במדת הדין,
 אמנם לא נתבאר במקרא כיצד יש לערב את הבשמים עם השמן.
 וסובר רבי יהודה שהיו שולקים - מבשלים את העיקרים - שורשי
 הבשמים עם השמן, ולאחר מכן הפרידו את השמן מן העיקרים,
 ונעשה לשמן המשחה. רבי יוסי אומר, וכי כיצד ניתן לעשות כן,
 והלא לנסוך את העיקרים אינו סופק - הרי אין די במדת השמן אפילו
 כדי לסוך בו את שורשי הבשמים, מאחר שהשמן מועט והבשמים
 מרובים, וקל וחומר שאי אפשר לבשל בו את הבשמים, לפי שאם
 היו עושים כן היה השמן נבלע כולו בתוכם, ולא היה נותר מאומה
 לשמן המשחה. אלא כך היו עושים, היו שורין את העיקרים
 - שורשי הבשמים בפמים, כדי שיספגו לתוכם מן המים, ועל ידי כן
 לא יבלעו לאחר מכן מן השמן כל כך, ולאחר שהוציאו אותם מן
 המים היה משה מציע עליו - שופך על העיקרים את השמן, והיה
 השמן קולף את הריח מן הבשמים, וקפח - ומיד לאחר מכן היה
 מקנה ומוציא את השמן מן הבשמים, ונעשה לשמן המשחה.
 ומפרשת הברייתא מה השיב רבי יהודה לרבי יוסי על טענתו שלא
 היה די שמן כדי לשלוק בו העיקרים. אומר לו רבי יהודה לרבי יוסי,
 מדוע תמה אתה כיצד הספיק השמן לכל העיקרים, וכי גם אחר
 נעשה בשמן המשחה, והלא נסים רבים נעשו בו, שמתחלתו לא היה
 אלא בשיעור שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח המשכן וכל פליו,
 וכן נמשחו ממנו אהרן ובניו במשך כל שבעת ימי המלוכה, ולאחר
 כל זאת עדיין השמן פולט קיים לעתיד לבוא, שנאמר (שמות ל לא)
 "שמן משחת קדש יהיה זה לי לזרתיכם", זה בגימטריא שנים עשר,
 דהיינו שכל שנים עשר הלוג של שמן המשחה עומדים לדורות
 עולם, ומאחר ונעשו בו נסים רבים כל כך אין לתמוה כיצד היה בו
 כדי לשלוק את כל שורשי הבשמים שנתפרשו במקרא.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בענייני ודיני שמן
 המשחה: תניא אבהו - שנינו בברייתא אחרת, נאמר בכתוב (ויקרא
 ח) "ויקח משה את שמן המשחה וימשח את [את] המשכן [ואת] כל אשר
 בו", רבי יהודה אומר, שמן המשחה שעשה משה במדבר הוא וראש
 כמה נסים נעשו בו מתחלתו ועד סוף, שהרי מתחלתו לא היה אלא
 בשיעור שנים עשר לוגין, ראה כמה יורה פולעת - כמה שמן נבלע
 בדפנות הקדירה בזמן הבישול, וכמה עקרים בולעים - וכמה שמן
 נבלע בשורשי הבשמים, וכמה האור שורף - וכמה שמן נשרף על

מה לחלן - כשם שלחלן עוסק הכתוב במלך שאין אחר ממונה על
 נביו אלא ה' אלהיו, אף נשיא האמור כאן במקרא היינו מי שאין
 ממונה על נביו אלא ה' אלהיו. הגמרא מביאה ספק בדין הנשיא:
 בעא מיניה - שאל רבי מרבי חייא, כגון אני שנשיא ארץ ישראל
 אני, מהו בעיניך - מה דיני לגבי הבאת שעיר. כלומר, אילו הייתי
 בזמן שבית המקדש קיים, האם היה דיני כדן נשיא המפורש
 בתורה שמביא שעיר לחטאת, או שלא היה דיני אלא כהדיוט
 המביא כשבה או שעירה.
 אמר ליה - רבי חייא לרבי, הרי צריך בבל, כלומר, ראש הגולה
 שבבל הוא ממונה מעליך, ולכן אין דיך כנשיא. שאין אדם מביא
 קרבן נשיא אלא אם כן אין מעליו אלא את ה' אלהיו.
 איתביה - הקשה רבי לרבי חייא. שנינו בברייתא, שמלכי ישראל
 ומלכי בית דוד אלו מביאים לעצמם ואלו מביאים לעצמם. דהיינו,
 בזמן שיש מלך אחד על ישראל ומלך אחר על בית דוד, דין כל
 אחד מהם כדן נשיא ומביאים שעיר לחטאת. ואם כן אף בזה
 יש לומר שכאשר יש נשיא בארץ ישראל וראש גולה בבבל
 שניהם מביאים שעיר לחטאתם.
 אמר ליה רבי חייא לרבי, אין העניינים דומים זה לזה, משום דהתם
 לא כיפי אהרד - שם במלכי ישראל ובית דוד אין הם כפופים זה
 לזה, ועל כן כל אחד מהם נידון כנשיא המביא שעיר לחטאתו,
 הלא אנן כיפינן להו לדידהו - כאן אנו כפופים לראש הגולה
 שבבבל, ונמצא שאין מתקיים בן הדין "שאיך על גבי אלא ה'
 אלהיו, ולפיכך אין להביא שעיר, אלא ראש הגולה שבבבל
 הוא הנשיא המביא שעיר לחטאתו.
 רב ספרא מתייב - רב ספרא היה שונה מעשה זה באופן כזה.
 בעא מיניה רבי מרבי חייא, כגון אני מהו בהבאת שעיר לחטאתי,
 אילו הייתי בזמן שבית המקדש קיים. אמר ליה רבי חייא, התם שכתב
 הלא מחוקק, כלומר, שם בבבל יש לראש הגולה שררה מרובה,
 ורשאי הוא להכות במקל את אלו שאינם שומעים לו, ועל כן הוא
 מביא שעיר לחטאתו כדן מלך, אך כאן בארץ ישראל אין לנשיא
 אלא שררה מועטת, ואינו אלא חכם המלמד תורה לישראל, ועל
 כן הוא מביא קרבן הדיוט. ותניא בברייתא, נאמר בכתוב (בראשית
 מט ט) "לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו", ויש לדרוש את
 המקרא כך, "לא יסור שבט מיהודה" זה ראש הגולה שבבבל, שיהיה
 את ישראל כמלך, ומחוקק מבין רגליו אלו הנשיאים שבארץ
 ישראל מבין בניו של הלל הזקן, שמלמדים תורה לישראל ברבים.

משנה

משנה זו מבארת איזה כהן גדול מביא פר לחטאתו, וכן מפרשת
 את חילוקי הדינים שיש בין כמה כהנים גדולים.
 ואינוהו הכהן המשיח הנאמר בתורה שמביא פר לחטאתו כששגג
 בהוראתו וחטא על פיה, זה הוא הכהן הגדול המשיח בשמן
 המשחה, דהיינו, מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית ראשון עד זמנו
 של המלך יאשיהו, שהיו נמשחים בתחילת כהונתם בשמן
 המשחה, ולא הכהן הגדול המרובה בכגדים, דהיינו הכהנים
 הגדולים שעמדו לישראל לאחר שגנו יאשיהו את שמן המשחה,
 שהיו מתחנכים לעבודתם בריבוי של שמונה בגדים בלבד.
 המשנה מפרשת מה הם חילוקי הדינים שיש בין כהן גדול שנמשח
 בשמן המשחה למרובה בגדים: אין הדין חלוק בין כהן גדול המשיח
 בשמן המשחה לכהן גדול המרובה בכגדים, אלא לענין פר הבא על
 כל הפצות, דהיינו הפר שמביא הכהן הגדול על חטאתו. שהכהן
 המשוח בשמן המשחה מביא פר על שגגתו, ואילו הכהן המרובה
 בבגדים מביא כשבה או שעירה כהדיוט, וכפי שנתבאר לעיל
 במשנה שאין דין זה של פר נוהג אלא בכהן משוח בלבד.
 עתה מפרשת המשנה את החילוקים שיש בין כהן גדול המשמש

הגמרא מקשה על דברי הברייתא שהובאה לעיל: נתבאר לעיל
בברייתא שיהאחזו נמשח בשמן המשחה מפני מחלוקתו של אחיו
יהויקים. מקשה הגמרא: ופי' הו' שמן המשחה - האם שמן
המשחה היה קיים בזמן שבו נמשח יהואחז, והתניא בברייתא,
שמשנגנו הארון נגנו גם שמן המשחה, וצנצנת המן, ומקלו של אהרן
יחד עם שקדית ופרחית, וכן נגנו עם הארון הארזי ששלחו
הפלישתים דורון לאלהי ישראל, בשעה שהשיבו את הארון שנטלו
במלחמה, שנאמר (שמואל א' ו' ח) וְאֵת כָּלִי הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְּם לָנוּ
אֲשֶׁר תִּשְׁמְנוּ בָאָרֶץ מִצֵּדוֹ, וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלַךְ. ופי' נגנו לארון,
יאשהו מלך יהודה נגנו, שראת שכתוב בתורה (דברים כח לו) וְהָלַךְ ה'
אֶתְךָ וְאֵת מִלְּךָ וְגו' אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֵל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ אֶתְּךָ
וְאֶבְרִיתֶךָ, דהיינו, שעתידיים בני ישראל לצאת לגלות, ולפיכך צוה
ונגנום, כדי שלא יגלה הארון עמהם. שנאמר (דברי הימים ב' לה א)
וַיֹּאמֶר לְלִוִּים הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹשִׁים לָהּ, תָּנוּ אֵת אֲרוֹן
הַבְּרִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשְׁחָ
בְּכִתְּהָ, עֲתָה עֲבִדוּ אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. כלומר, שצוה
ללויים לנגנו את הארון בעומק האדמה, במקום שהכין המלך
שלמה לצורך כך. ואמר רבי אלעזר איתאי שם שם - יש ללמוד
בגזירה שוה שאף צנצנת המן נגנוה כשנגנו הארון, שהרי לגבי
הארון נאמר (שמות כח כב) וְנִזְנַעְתִּי לָךְ שֵׁם, וכמו כן נאמר בו (שם
כט ג) וְנִזְנַעְתִּי שְׁמִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, ואף לגבי צנצנת המן כתוב
'שמה': שנאמר (שם טו א) וְתָן שְׁמִי מֵלֵא עֲמֻרָא מִן. איתאי משמרת
משמרת - יש ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנוה כך
מקלו של אהרן נגנו, שהרי במן נאמר (שם) לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם,
ואף במקלו של אהרן כתוב 'משמרת', שנאמר (במדבר יז כה) הַשֵּׁב
אֶת מִשְׁחָ אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת. איתאי דורות דורות - יש
ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנוה כך שמן המשחה
נגנו, שהרי במן נאמר (שמות טו א) לְדֹרֹתֵיכֶם, וכן בשמן המשחה
כתוב 'לדורותיכם', שנאמר (שם ל א) שֵׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
לְדֹרֹתֵיכֶם. מבואר מדברי הברייתא שכשם שצנצנת המן נגנו על ידי
יאשהו, ואם כן קשה כיצד יתכן הדבר שנמשח בו יהואחז בנו של
מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, לא נמשח יהואחז בשמן המשחה
ממש, אלא באפרסקא דביא - שמן אפרסקון טהור (נקי).
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את סדר משיחת המלכים
והכהנים: תנו רבנן בברייתא, ביצד היו מושחין את המלכים בשמן
המשחה, כמין נזר - כמו כתר, דהיינו, בעיגול סביב הראש. ואת
הכהנים היו מושחים כמין 'ב', מברכת הגמרא: מאי - מה היה
כוונת הברייתא שהיו מושחים כמין 'ב', אמר רב מנשיא בר גדיא,
כמין קף יוני - כמו צורת האות כ"ף יוונית, שהיא כעין האות ח"ת
שלנו, שהיה המושח מתחיל את משיחת הכהן בין עיניו, ומושר
אצבעו על ראשו עד שמגיע לעורפו.
הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות אם יש להקדים משיחה או
יציקה: נאמר בכתוב (ויקרא ח י) וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ, דהיינו, שהיו יצקים משמן המשחה על
ראשו של אהרן, ואף היו מושחים מהשמן על ראשו באצבע כמין
כ"ף יוונית. ומצינו סתירה בין הברייתות בענין איזה מעשה יש
להקדים, משיחה או יציקה. תני חדא - שנינו בברייתא אחת,
שבתחלה היו מושחין (ויצקים) שמן על ראשו של הכהן הגדול, ואחר
כך היו נוהגין לו' שמן בין ריפי עיניו ומושחים כמין כ"ף יוונית. ותניא
אחריתי - ושנינו בברייתא אחרת, שבתחלה היו נוהגין לו' לכהן
הגדול שמן בין ריפי עיניו ומושחים כמין כ"ף יוונית, ואחר כך היו
מבארת הגמרא: תנאי היא - יש בענין זה מחלוקת תנאים. איכא
דאמרי - יש הסוברים משיחה עדיפא - שמשחת השמן עדיפה
מייציקתה, ולפיכך יש להקדימה. ואיכא דאמרי - ויש הסוברים

יציקה עדיפא - שהיציקה עדיפה מן המשיחה, ולפיכך יש
להקדימה.
מבררת הגמרא: מאי טעמא דמאן דאמר יציקה עדיפא - מהו טעמו
של הסובר שיציקה עדיפה ממשחה. מבארת הגמרא: דכתיב (שם)
וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ, ומשמע
מדברי הכתוב שהיציקה קדמה למשיחה, ואם כן היא עדיפה
ממשחה.
ממשיכה הגמרא ומבררת: ומאן דאמר משיחה עדיפא מאי טעמא
- וזה שסובר שמשחה עדיפה על יציקה מה טעמו. מבארת
הגמרא: קסבר - סברתו היא שיש להעדיף את המשיחה, משום
שמן אהרן מוצא אצל כלי שרת שהיו במשכן, שלא יצקו עליהם את
השמן, אלא משחו אותם בו, ומכאן יש ללמוד שהמשחה עדיפה
מן היציקה.
מקשה הגמרא: והכתיב 'וַיִּצַק' וכפוף 'וַיִּמָּשַׁח' - הרי נאמר בכתוב
תחילה 'ויצק' ורק לאחר מכן 'וימשה', וכיצד ניתן לפרש
שהמשיחה קדמה ליציקה. מתרצת הגמרא: הכי קאמר - כך היא
כוונת הכתוב, מאי טעם ויצק מושח דווקא - מדוע יצקו משמן
המשחה על ראש הכהן הגדול, לפי שכבר נמשח בו מקודם לכן.
דהיינו שהמשיחה קדמה ליציקה.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במשיחתו של אהרן הכהן בשמן
המשחה: תנו רבנן בברייתא, נאמר במקרא (תהלים קלב ב - א) בְּשֵׁמֶן
הַטָּבוֹ [וגו'] עַל הָרֹאשׁ יָד עַל הָזֶקֶן וְכֵן אַהֲרֹן וְגו', שירד על פי
מדותיו. בטל חרמון שירד על חררי ציון וְגו', ומקרא זה לענין שמן
המשחה הוא נדרש, שכן שני טפי מנוליות היו תלויות לאהרן
בזקנו, כלומר, שתי טיפות משמן המשחה שנמשח בו אהרן היו
תלויות ועומדות בקצה זקנו בדרך נס. אמר רב פפא, תנא
בברייתא, כשהוא מספר - כשהיה אהרן מדבר עם אחרים, היו
שתי טיפות אלו עולות ויושבות לו' בעיניו קנו - בשורשי שערות
הזקן, כדי שלא יפלו בנענוע הפה. ועל דבר זה - על משיחתו של
אהרן, היה משה רבינו דואג, אמר, שפא חס ושלום מעלתי בשמן
המשחה, שנגעתי בו בשעה שהלבשתי לאהרן את בגדי הכהונה.
יצתה בת קול ואמרה, בשמן הטוב וגו' על הראש ירד על הזקן וכן
אהרן שירד על פי מדותיו. כמל חרמון, הקיש הכתוב את השמן
היורד על זקן אהרן לטל היורד על הר החרמון, מה - כשם שהטל
היורד על הר החרמון אין בו מעילה, אף שמן המשחה שבזקן אהרן
אין בו מעילה. ועדיין היה אהרן עצמו דואג, אמר שפא משה לא
מעל בשמן המשחה, אצל אני מעלתי, במה שפל עלי מן השמן
במקום שאינו ראוי למשיחה. יצתה בת קול ואמרה לו את המקרא
(שם קלב א) הִנֵּה מִה טוֹב וְמִה נָעִים שָׂכַת אֲחִים גַּם יְחִיד, ובמקרא זה
הוקשו האחים זה לזה, מה משה לא מעל בשמן המשחה, אף אתה
לא מעלתי בו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת במשיחת מלכים: תנו רבנן
בברייתא, אין מושחים את המלכים אלא על יד המעין, כדי שיהא
בוה סימן טוב שתמשך מלכותם כמעין מים הנמשך. ויש ללמוד
ענין זה ממה שאמר דוד לעבדו למשוח את שלמה בנו על יד מעין
הגיחון, שנאמר (מלכים א' א א) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֵת
עֲבָדֵיכֶם [וגו'] וְהִרְפַּכְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפֶּרְדָּה אֲשֶׁר לִי
וְהוֹדַרְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחֹן.
הגמרא מביאה כמה עניינים שיכול אדם לבדוק בהם את מזלו אם
טוב הוא: אמר רבי אמי, האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתיה אי לא
- אדם החפץ לידע האם תעלה שנתו או לא, כלומר, האם יחיה
עד סוף השנה, ינתל שרעא - ידלך נר, בעשרה יומי - בעשרה
הימני דבין ראש השנה ליום הכפורים, וידליקנו בביתא דלא נשיב
ויקא - בבית שאין נושבת בו הרוח, אי משיך נהוריה - אם ידלך
הנר עד תום השמן שבו, ידע דמסיק שתיה - ידע אותו אדם
שתעלה לו שנתו. ומאן דבעי למיעבד בעסקא - ואדם החפץ

1 אלמא בעי משיחה על המעין. נתייל - ידליק. אי מושך נחוריה - שדולק כל זמן שהשמן
2 בתוכו. לירבי תרגולא - על שם הווא עסקא. שמינ ושפיר - שמשמנת ומשבתח. בריא
3 דחביא - בית חשוך. ולא מילתא היא - דזימנא דאף על גב דלית ליה בבואה דבבואה הדר
4 אתי. ואפילו הכי לא ליעבר הכי, דלמלא לא חזי בבואה דבבואה חלשה דעתיה, ומתרע
5 מזליה, ולא הדר אתי ומשום דמיתרע מזליה.
6 דאי לא הוה עבדי הכי לא הוה מיתרע מזליה.
7 והדר אתי. הלכך לא ליעבד. קרא ורובאי ברי
8 וסילקא ותמרי - דהני גדלי לעגל טפי משאר
9 ירקות. קרא = דלעת רובאי = תלתן. גרסו
10 מתניא - מעיקרא, כי הזכי דתחזי מרגלא
11 מילתא בפומיכו ותחזון ידעין למשאל ליה.
12 מפשכ שמעתא - דלא ליפסוק מפומיכו. כמען
13 זה שמושך וחולך. דמתא מחסיא - הוה תלמיד
14 חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם.
15 אבל בפומבדיתא לא הוה תרבות מעליא כל כך.
16 וקאמר ליה: מוטב לו לדור באשפה בליתא
17 מחסיא מלדור באפסא בפומבדיתא. גילימא
18 רביא - מוטב לאכול דג טען מוטרד. כדאמרין
19 בפרק קמא דמועד קטן (יא, ב). כוורא סמוך
20 למיסודיה מעלי. מכותא דרבי ביפי - אפילו
21 מכותח שהוה משובח וחזק, שמשבר את האבן
22 כשפוכים דימנו - אף על פי כן לא תאכל
23 דהימנו. כדאמרין בפרק "ערכוב פסחים" "ואלו
24 עוברין (פסחים מב, א): אלו שלשה דברים נאמרו
25 בכותח, מטמטם את הלב וכו', כיפי = סלעים,
26 כדמרגמינן "סלע" כיפא. אית דמפרשי: מוטב
27 תאכל גילגל סריא שאין דמיהם יקרים, מכותח
28 שאוכלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי
29 כיפי, כלומר במגדלים וחומות גדולות, לפי
30 שדמיהם יקרים. אם הכתן המשיח יכול מלך -
31 יביא פר שהיה משוח, תלמוד לומר "בכהן".
32 המיומן שבששוחים - דהיינו כהן גדול. מריבה
33 בגדים - מנין, תלמוד לומר "והביא הכהן
34 המשיח".

אימא

1 ופי הוה שמן המשהח - בימי יהואחז דקתני: יהואחז נמשח מפני יהויקים. והתניא משנגנו
2 הארון וכו' - מדכתיב "תשימו בארגו מצד", דארגו בצד ארון קאי. אלמא בהדי ארון נגנו.
3 ומדקאמר יאשיהו: "תנו את ארון ה' בבית וגו" משמע שצוה לנגנו. אין לכם משא בבית
4 - ואמרין במסכת שקלים: אמר להם, אם גולה עמכם - שוב אינכם מחזירין אותו
5 בכתפכם, צוה לנגנו. אתיא שם שם - דכתיב
6 בארון "ונערתו לך שם ודברתי אתך מעל
7 הכפרת" וגו' וכתוב "ונערתו שמה לבני
8 ישראל", וכתוב בצנצנת המן "ותן שמה מלא
9 העומר מן", מה ארון נגנו - אף צנצנת המן נגנו.
10 אתיא דורות דורות - דכתיב בצנצנת המן "והנח
11 אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם" וכתוב בשמן
12 המשהח "שמן משחת קדש יהיה זה לי
13 לדורותיכם" מה צנצנת המן נגנו - אף שמן
14 המשהח נגנו. משמרת משמרת - דכתיב בצנצנת
15 המן דהוי נגנו "למשמרת לדורותיכם" וכתוב
16 במקלו של אהרן "למשמרת לאות לבני מרים" וגו',
17 מה צנצנת המן נגנו - אף מקלו של אהרן נגנו.
18 אמר רב פפא באפסכא דריא - משוח את
19 יהואחז. כמין נור - דהדר ליה הורדי
20 באפסכיה ככלילא (כזה). כמין כה יוני -
21 שמתחיל למשח באפסכו בין רסי עיניו, ומשך
22 אצבעו על הראש והולך עד שגמיע לעורף כהך
23 יוני כזה. נותנין לו שמן בין רסי עיניו - ושם
24 מושחים לכהן כמין כה יוני, כדפרישנא. מאן
25 דאמר יציקה עדיפא דכתיב יצוק משמן המשהח
26 - והדר "וימשה". עבן אתח מוצא אצל כלי שרת
27 - דהוה משיחה ולא יציקה. מה טעם יצוק משום
28 דיוספה - כבר, כשהוה מספר - כשהיה מדבר
29 עם אחרים. עולות וישובות - בעקרי זקנו, כדי
30 שלא יפלו. שפא חס וחלילה מעלתי בשמן
31 המשהח - שנגעתי בו כשהולכשתי. ואני מעלתי
32 - שחט נפל עלי מן השמן במקום שאין ראי
33 למשיחה ומעלתי. והורדתם אותו אל גיחון -
34 אתה מוצא אצל כלי שרת. והכתיב "ויצק" ובפוף "וימשה"! הכי קאמר: מאי טעם "ויצק"?
35 מושח "וימשה". תנו רבנן: "בשמן הטוב וגו'" ירד על הגוף וכן אהרן וגו' - כמין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בוקנו. אמר
36 רב פפא, תנא: כשהוה מספר, עולות וישובות לו בעיקר זקנו, ועל דבר זה היה משה דואג, אמר: שפא חס ושלום מעלתי בשמן
37 המשהח? יצתה בת קול ואמרה: "בשמן הטוב וגו' כמין חרמון", מה טל חרמון אין בו מעילה, אף שמן המשהח שנקון אהרן אין
38 בו מעילה. ועדיין הוה אהרן דואג, אמר: שפא משה לא מעל, אבל אני מעלתי? יצתה בת קול ואמרה לו: "הנה מה טוב ומה
39 נעים שבת אחים גם יחד", מה משה לא מעל, אף אתה לא מעלת. תנו רבנן: אין מושחים את המלכים אלא על המעין, כדי
40 שתמשך מלכותם, שנאמר: "ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם וגו'" והורדתם אותו אל גיחון. אמר רבי אמי: האי
41 מאן דבעי לידע אי מסיק שתייה אי לא, נתייל שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביא דלא נשיב וקא, אי משיך
42 נחוריה גידע דמפיק שתייה. ומאן דבעי למיעבד בעסקא, ובעי למידע אי לא מצלח אי לא מצלח, לירבי תרגולא, אי שמינ ושפיר -
43 מצלח. האי מאן דבעי למפיק [לאורחא]. ובעי למידע אי חור ואתי לביא אי לא, יקום בביתא דחברא, אי חזי בבואה דבבואה
44 לידע דהדר ואתי לביא. ולא מלתא היא, דלמא חלשא דעתיה ומיתרע מזליה. אמר אביי, השתא דאמרת: סימנא מילתא היא,
45 [לעולם] יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורובאי פרחי וסילקא ותמרי. אמר להו רב משרשיא לבריה: כי בעיתו מיעל ומיגמרי
46 קמי רבייכו, גרסו מתניא ועלו לקמי רבייכו, וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה, דכתיב: "והיו עיניך ראות את מוריד", וכי גרסיתו -
47 גרסו על נהרא דמאי, כדי היכי דמשכן מיא משכן שמעתיכיו. ותיבו אקילקלי דמתא מחסיא ולא תיבו אפדינ דפומבדיתא. טב
48 גלגלנא סריא [דמתא מחסיא למיכל] מפותחא דרבי ביפי. "קמה קרני באלהי" - קמה קרני ולא קמה פכי, דוד ושלמה שנגמשחו
49 בקרן - נמשכה מלכותו, שאול ויהוא שנגמשחו בקף - לא נמשכה מלכותו. "המושח בשמן המשהח" וכו'. תנו רבנן: משיח - יכול
50 מלך? תלמוד לומר: כהן, אי כהן, יכול מרובה בגדים? תלמוד לומר: "משיח", אי משיח, יכול מושח מלך? תלמוד לומר:
51 "הכהן המשיח", שאינו משיח על גביו. - מאי משמע? דאמר רבא: "הנהר" - המיומנת שפיר, הכא גמי "המשיח" - המיומן
52 שבמושחים. אמר מר: משיח - יכול מלך. - מלך פר הוא דמייתי? שעיר הוא דמייתי! - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: על שגת
53 מעשה יביא שעיר, על העלם דבר יביא פר, קא משמע לן. "אין בין מושח בשמן המשהח" כו'. מתניתין דלא קריב מאיר, דאי
54 רבי מאיר, הא תנא: מרובה בגדים מביא פר הכא על כל המצות, דברי רבי מאיר, ולא הווי לו חקמים. מאי טעמא דרבי מאיר?
55 דתנא: "משיח" - אין לי אלא מושח בשמן המשהח, מרובה בגדים מניין? תלמוד לומר: "הכהן המשיח". במאי אוקימתי? ברבנן,

אימא

אימא סיפא אין בין כהן המשמש לכהן שעבר - דהיינו שני. אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה - דמשל ראשון כן הוא. אין לכל שאר דבריהם זה וזה שוין, דשני נמי כל מצות כהונה גדולה עליו. אמתא לרבי מאיר דתניא וכו' - "עבר" דברייתא לא דמי ל"שעבר" דמתניתין. ובי הוא נזכיר לא אליבא דתנאי - בחדא סבר לה כרבי מאיר

וסתמה כרבי מאיר, וברישא סבר לה כרבנן וסתמה כרבנן. רבי שמעון סבר לה כרבי מאיר בחדא - דכחן שעבר, דשני כל מצות כהונה עליו חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה. ופליג עליה בחדא - דאילו רבי מאיר סבר מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות, דהיינו פר העלם דבר של צבור. ואילו רבי שמעון סבר דאמיא מביא פר הבא על כל המצות. כדתנן: אין בין משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. ונזכיר חלק בראש - אף על פי שאינו מקריב ומשמש בשמנה כלים - והדחיות בארבעה. ויכול נהנין במשיח שעבר - דהיינו שני. חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה - דאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה. מאן שמעת ליה דאמר פטור על מומתא מקדש וקדשו - רבי שמעון. תלמוד לומר כי נזר שפן משחת (קדש) אלהיו עליו ולא על משיח חבירו - למעוטי משוח מלחמה דאין מקריב אונן. אבל כהן גדול מקריב אונן, בין מרובה בגדים ובין ראשון שחור לעבודה. ואפילו שני, מפני שחן בכלל כהונה וגדולה. לאפוקי משוח מלחמה דלאו בכלל כהונה גדולה הוא. ואחרי שחלקו הכתוב למשוח מלחמה שאינו מקריב אונן כהן גדול, יכול לא יתא מצווה על הבתולה? אלא שעבר מחמת קרי - דהוי כהן גדול מעלא

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר - אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה, אמתא לרבי מאיר; דתניא: איצטע בו פסול בכהן גדול, ועבר ונינו כהן אחר תחתיו - הראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצות כהונה עליו, דכרי רבי מאיר; [רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט]. אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן אילים מצופרי שאצטע בו פסול בכהן גדול, ועבר ונינו אחר תחתיו, ולא הניחוהו אהיו הכהנים להיות לא כהן גדול ולא כהן הדיוט: כהן גדול - משום איבה, כהן הדיוט - משום מעלן בקדש ואין מורדין; רישא רבנן וסיפא רבי מאיר? אמר רב חסדא: אין, רישא רבנן וסיפא רבי מאיר. רב יוסף אמר: רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי. רבא אמר: רבי שמעון היא, וסבר לה כרבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא; דתניא: דברים שפין כהן גדול לכהן הדיוט אלו הם: פר הבא על כל המצות, ופר יום הכפורים, ועשירית האיפה, ולא פורע ולא פורם, אבל הוא פורם מלמטה ויהיה מלמטה, ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומהויר את הרוצה, ומקריב אונן ואינו אוכל [ואינו חולק]. מקריב חלק בראש

ונזכיר חלק בראש, ומשמש בשמנה כלים, וכל עבודת יום הכפורים אינה פשרה אלא בו, ופטור על מומתא מקדש וקדשו, וכולן נהנין במרובה בגדים חוץ מפר המביא על כל המצות, וכולן נהנין במשיח שעבר חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה, וכולן אין נהנין במשוח מלחמה חוץ ממחמשה דברים האמורים בפרשה: לא פורע ולא פורם, ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומהויר את הרוצה, דכרי רבי יהודה; וחקמים אומרים: אינו מחויר. והאי ממואי דרבי שמעון היא? אמר רב פפא, מאן שמעת ליה דאמר: פטור על מומתא מקדש וקדשו? רבי שמעון. "חזין ממחמשה דברים האמורים בפרשה". מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והכהן הגדול מאחיו" - זה כהן גדול, "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה" - זה משוח מלחמה, "ומלא את ידו ללבוש את הכהנים" - זה מרובה בגדים, על כולן הוא אומר: "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם ועל כל נפשת מות לא יבא", יכול יהו פולן מקריבין אוננים? תלמוד לומר: "כי נזר שפן משחת אלהיו עליו", עליו - ולא על חבירו; ואחר שחלקו הכתוב, יכול לא יהא מצווה על הבתולה? תלמוד לומר: "והוא". בתנאי: "והוא אשה בבתולה יקח" - אחר שחלק הכתוב ריבה, דכרי רבי ישמעאל; רבי עקיבא אומר: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, מחמת מומין מניין? תלמוד לומר: "והוא". בעא מיניה רבא מרב נחמן: משיח שנצטרע מהו באלמנה? מידתא דחי או מיפטר פטור? לא הוה בידיה. וימנין הוי ותיב רב פפא וקמבעיא ליה, אמר ליה הניא בריה דרב נחמן לרב פפא, תניא: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, עבר מחמת מומין מניין? תלמוד לומר: "והוא". קם, נשקיה ברישיה ותיב ליה בריה. משנה כהן גדול פורם מלמטה, ויהיה מלמטה, כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל, ויהיה מלמטה, ולא אוכל. גמרא אמר [רב]: "למטה" - למטה ממש, "למעלה" - למעלה ממש; ושמאל אמר: "למטה" - למטה מקמי שפה, "למעלה" - למעלה מקמי שפה, וזה וזה בצואר. מתיבי: על כל הפותים פולן - רצה מבדיל קמי שפה שלו, רצה אינו מבדיל קמי שפה שלו, על אביו ועל אמו - מבדיל; פין דבעלמא הוי קרע, קרי פאן "בגדיו לא יפרם"! שמואל כרבי יהודה סבירא ליה, דאמר: כל קרע שאינו מבדיל שפה שלו - אינו אלא קרע של תפלות. וכו' אית ליה לרבי יהודה קריעה בכהן גדול? והא תנאי: אילו נאמר "ראש לא יפרע ובגד לא יפרם", הייתי אומר: בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר, תלמוד לומר: "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" - שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר, דכרי רבי יהודה; רבי ישמעאל אומר: אינו פורם בדרד שפני אדם פורמין, אלא הוא מלמטה ויהיה מלמטה! - שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא עליה בחדא. משנה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו. פר המשיח ופר העדה עומדים - פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו. גמרא מנא הני מילי? אמר אביי, דאמר קרא: "מלכד עולת הבקר אשר לעולת התמיד", (למה לי) מביי פתיב "עולת הבקר", "עולת התמיד" למה לי? הכי קאמר רחמנא: כל תדירה קדמה. וכל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו. מנלן? דתנא דבי רבי ישמעאל: "קדשתו" - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולכרד ראשון, וליחול מנה יפה ראשון.

שהי חוזר לעבודתו הוא. עבר מחמת מומין - דאני חוזר לעבודתו מפני המום, מנין שמצווה על הבתולה? תלמוד לומר "והוא". משיח שנצטרע - כלומר, כהן גדול שנצטרע, מהו באלמנה? מי אסרין - כהונה גדולה מודא דחי להאי מאלמנה, או דלמא כהונה גדולה מיפטר פטר ליה להאי מאלמנה, וכו' נצטרע, דליכא כהונה גדולה לא פטר, ומותר באלמנה. עבר מחמת מומין מנין תלמוד לומר "והוא" - דאפילו עבר ראשון מחמת מומין אסור באלמנה, וכו' נצטרע אין כל מום גדול מזה, ושמעין מינה דאפילו הכי אסור באלמנה. למטה למטה ממש - דהיינו בשפת חלוק. למעלה למעלה ממש - בצואר בשפה במפתח חלוק. למטה מקמי שפה - שקרעין למטה משפה לפי, שהוא למטה מבית הצואר. למעלה מקמי שפה - שקרעין בית הצואר ממש. כיון דבעלמא הוי קרע - דאם רצה אינו מבדיל, אלא קרעין למטה משפה, ויצא ידי קריעה. אם כן כהן גדול היכי מצי קרע למטה מקמי שפה? קרי כאן "בגדיו לא יפרם". אינו אלא קרע של תפלות - דבעלמא לא יצא ידי קריעה, הלכך מותר בכהן גדול. בראש ובגד של סוטה - דכתיב "ופרע את ראש האשה" (במדבר ה), ותנן במסכת סוטה (ו, א): הכהן אחוז בבגדיה, אם נקרעו - נקרעו, ואם נפרמו - נפרמו. שמואל סבר לה בחדא כרבי יהודה - דכל שאינו מבדיל מקמי שפה הוי קרע של תפלות, ופליג עליה בחדא - דאילו רבי יהודה סבר דכחן גדול אינו בפריעה ופרימה כל עיקר, ושמואל סבר דפורם מלמטה, למטה מקמי שפה. למה לי לשכתב אשר לעולת התמיד - אלא לכל תדירה בכל מקום היא קדמה. דזה בנה אב: דבכל מקום תדיר קודם, דמשמע "אשר לעולת התמיד" שזוהיה כבר. לפתוח ראשון - לקרות בתורה. ולכרד ראשון, ובמוך. פרישת

אשה בתולה ולא בעולה. ואסור הוא באלמנה. וכן הוא מחזיר
במיתתו את הרוצח מעיר מקלטו. ומקריב אונן - רשאי הוא
להקריב קרבנות בעודו אונן. ואינו אוכל - אינו רשאי לאכול
מבשר הקרבנות בעודו אונן. [ואינו חולק] - כשהוא אונן אינו נוטל
חלק בקרבן, אפילו על מנת לאוכלו לאחר שתעבור אנינותו. וכן
מקריב הכהן הגדול חלק בראש, דהיינו, אימתי שיחפוץ הוא רשאי
להקריב ראשון כל קרבן שירצה. וכן הוא נוטל חלק בראש - רשאי
הוא ליטול ראשון כל חלק שירצה מבשר הקרבן, אף אם כהן אחר
הקריבו. ומשמש בשמונה בליום - עובד עבודה בשמונה בגדים, ולא
בארבעה כהדיוט. וכל עובדת יום הכפורים אינה כשרה אלא בו -
בכהן הגדול. ופסוק הוא על מומצאת מקדש וקדשו, כלומר, אם
נכנס למקדש בשגגה כשהוא טמא, או אכל בשר קודש בשגגה
כשהוא טמא, פטור מקרבן, ואינו ככל אדם שחייב להביא על כך
קרבן עולה ויורד.
וכולו - כל דינים אלו נוהגין אף במרובה בגדים - כהן גדול שלא
נמשח בשמן המשחה, אלא נתחנך לכהונה על ידי לבישת שמונה
בגדים, חוץ מפר המביא על כל המצות - פר שמביא הכהן הגדול
על שגגותיו במקום כשבה או שעירה בהדיוט, שאינו נוהג אלא
בכהן משוח ולא במרובה בגדים.
וכולו - כל דינים אלו נוהגין אף בכהן משח שעבר מכהונתו לאחר
שימש במקום הכהן הגדול, חוץ מהבאת פר של יום הכפורים,
ועשיית האפה שבכל יום, שאינם באים אלא משל הכהן המשמש
עתה בכהונה גדולה, ולא משל הכהן שעבר מכהונתו.
וכולו אין נוהגין בכהן שהוא משוח מלחמה - כהן שנמשח לצורך
המלחמה, ותפקידו לדבר אל העם בשעת יציאתם למלחמה, חוץ
מחמשה דברים האמורים בתורה בפירוש של כהן גדול (ויקרא כא
ד-ה). ואלו הם, לא פורע - אינו מגדל שערות ראשו פרע. ולא פורס
- אינו קורע בגדיו. ואין הוא מטמא לקרובים, אף לא לשבעת
הקרובים שהותר לכהן הדיוט להיטמא להם. ומוזהר על נשיאת
הבתולה - שמצווה לישא אשה בתולה ולא בעולה. ואסור
באלמנה. ומוסיפה הברייתא, שמלבד חמשה דברים אלו שמנה
התנא שדינו בהם ככהן גדול, נחלקו תנאים האם דינו ככהן גדול
בענין נוסף. ומחזיר במיתתו את הרוצח מעיר מקלט, ככהן גדול,
דברי רבי יהודה. ותקמים אומרים, אינו מחזיר, אלא הרי הוא
כהדיוט לענין זה.
מבואר מדברי הברייתא, שכהן המרובה בגדים אינו מביא פר
הבא על כל המצוות, כשיטת חכמים, ואילו כהן שעבר דינו ככהן
גדול לכל דבר חוץ מלענין פר יום הכפורים ופשיטת האפה,
כשיטת רבי מאיר, והרי זה ממש כפי הדינים המפורשים
במשנתנו.
מבררת הגמרא: והאי - ברייתא זו, מביא - מנין יש לומר דרבי
שמעון היא. אמר רב פפא, מאן שמעת ליה דאמר - מי הוא התנא
ששמענו אותו סובר שכהן גדול פטור על מומצאת מקדש וקדשו,
רבי שמעון, כמבואר בדברי המשנה לעיל (ט). ואם כן מוכח
שברייתא זו דברי רבי שמעון היא, והוא זה שסובר בענין כהן
המרובה בגדים כשיטת חכמים, ובענין כהן שעבר כשיטת רבי
מאיר.
שנינו בברייתא שכהן משוח מלחמה אין נוהגים בו דיני כהן גדול
חוץ מחמשה דברים האמורים בפירוש של כהן גדול.
מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מנין שחמשת הדברים האמורים
בפרשה נוהגים אף במשוח מלחמה. מבארת הגמרא: שיש ללמוד
זאת ממה דתני רבנן בברייתא, על דברי הכתוב (ויקרא כא ט)
הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבוש את הבגדים, ומבארת הברייתא: והבן הגדול מאחיו זה
כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה זה כהן משוח מלחמה, ומלא את ידו ללבוש את הבגדים

אימא סיפא - אמור את הסיפא של המשנה, אין הדין חלוק בין כהן
גדול המשמש עתה בכהונה גדולה לבין כהן גדול שעבר מכהונתו,
אלא לענין פר יום הכפורים ועשיית האפה, שהם באים על ידי
הכהן המשמש ולא על ידי הכהן שעבר, אבל לגבי שאר דיני
כהונה גדולה שוים הם זה לזה, שאף הכהן שעבר נוהגים בו כל
דיני הכהונה הגדולה, ודין זה אמתן לרבי מאיר - הוא שיטת רבי
מאיר. ועתה מביאה הגמרא ברייתא שבה מבארת שיטת רבי
מאיר. דתנינן בברייתא, אירע בו פסול בכהן גדול שעבר מכהונתו,
ומינו כהן אחר תחתיו, ולאחר מכן עבר פסולו של הראשון, הדין
הוא שהראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצות כהונה עליו, דהיינו,
שאף בו נוהגים כל דיני כהן גדול, אלו דברי רבי מאיר. [רבי יוסי
אמר, הראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לשמש בכהן
גדול, ולא לשמש בכהן הדיוט]. אמר רבי יוסי, מעשה היה באדם
ששמו יוסף בן אילם מן העיר צפורה, שאירע בו פסול בכהן הגדול
(ועבר ומינו אחר תחתיו ולא הניחוהו אחיו הכהנים להיות לא כהן
גדול ולא כהן הדיוט) [ומינוהו ליוסף בן אילם תחתיו, ולאחר מכן
נתקן הכהן הגדול, ובא מעשה זה לפני חכמים לשואלם מה דינם
של אלו. ואמרו חכמים שהכהן הראשון חוזר לעבודתו, ואילו הכהן
השני אינו ראוי לא לשמש בכהן גדול ולא לשמש בכהן הדיוט],
כהן גדול אין הוא ראוי להיות משום חשש אפה - שנאה מן הכהן
הגדול הראשון, ואילו כהן הדיוט אין הוא ראוי להיות משום
שכלל הוא בדינו 'פעליו פקדו ואין מורידיו', ומאחר והשני שימש
בכהן גדול אי אפשר להורידו ממעלתו לשמש בכהן הדיוט.
מתבאר מדברי הברייתא, שהדין המבואר בסיפא של משנתנו
ש'אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשיית
האפה, דהיינו, שאף השני משמש בכהונה גדולה, הוא שיטת רבי
מאיר הסובר שהשני כל מצוות כהונה גדולה עליו. ואם כן מקשה
הגמרא, כיצד יתכן שהרישא של המשנה שמרובה בגדים אינו
מביא פר הבא על כל המצוות היא שיטת רבנן, ולא שיטת רבי
מאיר, ואילו הסיפא היא שיטת רבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, אין, בהכרח צריך לומר שהרישא
של המשנה היא דברי רבנן, ואילו הסיפא היא דברי רבי מאיר.
תירוצו נוסף מתרצת הגמרא: רב יוסף אמר, משנתנו שיטת רבי
היא, שסירר את המשניות, ונסיב לה אליפא דתנאי - וכתבה כדעת
שני תנאים. כלומר, ברישא של המשנה סבר רבי כשיטת חכמים
שהמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולפיכך סתם
כן במשנה, ואילו בספר סבר כרבי מאיר שכהן שעבר כל מצוות
כהונה גדולה עליו, ועל כן סתם כשיטתו במשנה.
עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, משנתנו שיטת רבי שמעון היא,
וקבר לה רבי מאיר בחדא ופליגי עליה בחדא - רבי שמעון סובר
כרבי מאיר בענין אחד, לגבי דיני של כהן שעבר, ונחלק עליו
בענין אחד, לגבי דיני של כהן מרובה בגדים.
ועתה מביאה הגמרא ברייתא העוסקת בדיני כהן גדול, שממנה יש
ללמוד ששיטתו של רבי שמעון היא כדינים המפורשים במשנתנו:
דתנינן בברייתא, דברים - חילוקי דינים שיש בין כהן גדול לבין
כהן אלו הם, כלומר, אלו הם הדינים הנוהגים בכהן גדול בלבד
ולא בכהן הדיוט. כהן גדול מביא פר הבא על כל המצות, דהיינו
שאם שגג בעבירה שיש עמה כרת אינו מביא כשבה או שעירה
כהדיוט אלא פר. וכן מביא פר ביום הכפורים לכפר עליו ועל ביתו.
וכן מביא בכל יום מנחה העשויה מעשיית האפה סולת. ולא פורע
ולא פורס - אסור לו לגדל שער פרע או לקרוע בגדיו, אבל הוא
פורס מלמטה והקדיוט מלמעלה, כלומר, אף שנאסרה עליו קריעת
בגדיו אין הוא אסור בכך לגמרי, אלא הוא קורע את בגדיו
מלמטה, בעוד שההדיוט קורע בגדיו מלמעלה. ואין הכהן הגדול
מטמא לקרובים, אף לא לשבעת הקרובים שהותר לכהן הדיוט
להיטמא להם. וכן הוא מוזהר על הבתולה - הוא מצווה לישא

מביאים קרבן על שגת עבודה זרה אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

מבאר הגמרא: **אמר קרא** לגבי קרבן עבודה זרה (במדבר טו כז) **ואם נפש אחת תחטא בשגגה, שהרי אחר ו-בין יחיד ואחר ו-בין נשים ואחר משיח, בולן בכלל נפש אחת** הן, ונמצא שמקרא זה עוסק אף בהם. ומעתה נלמד דין קרבנם מדין קרבן הציבור, שמאחר ונכתבה האות **וי"ר** בתיבת **ואם** לומדים מכך שכוונת הכתוב לחבר המקראות זה לזה, וילמד המקרא התחתון העוסק בדין היחיד והנשיא והמשיח, מן המקרא העליון העוסק בדין הציבור, כשם שהציבור אינם מביאים קרבן בעבודה זרה אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף היחיד והנשיא והמשיח דינם כן.

הגמרא מקשה על כל הדרשות שנתבארו עד עתה: **הניחא** – דרשות אלו שנתבארו עד עתה מבוארות יפה **למאן דמפיק** (ומוציא) לה **לעליה** לגזירה שוה **בדאמרי** – לדעת הסובר שלומדים בגזירה שוה את תיבת **עליה** שנאמרה לגבי חטאת הציבור, מתיבת **עליה** שנאמרה לגבי איסור אחות אשה, וכפי שנתבאר. **אלא לרבנן** במסכת יבמות (א) **דמפיק לה לעליה לעצירות וצרות** – הדרושים את תיבת **עליה** שנאמרה לגבי אחות אשה לגזירה שוה אחרת, ללמוד הימנה שאסור לאדם לייבם אשה שהיא אסורה לו באיסור ערוה, וכן אסור לייבם את צרותיה, ואם כן, דין זה שאין בית דין חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ונשגגתו חטאת **מאן ליה** – מנין הם יודעים זאת.

מתרצת הגמרא: **נפקא ליה** – הם לומדים דין זה, **דמיתני ליה** – ממה ששנה רבי **יהושע בן לוי לרביה** – לבנו. נאמר (במדבר טו כט–ל) **ותורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' את ה' הוא מגדף ובקרתה הפשש ההוא מקרב עמה, במקרא זה הוקשה כל התורה כולה, לענין קרבנות, לעבודת כוכבים, שכן 'תורה אחת' היינו כל התורה, ואילו 'הנפש אשר תעשה ביד רמה' היינו עובד עבודת כוכבים, ומעתה יש ללמוד דינם של אלו מאלו, מה – כשם שמצינו לגבי עבודת כוכבים שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו חטאת, שהרי נאמר בזה (שם טו א) 'הקרת תפלת הנפש ההוא עונה בה, אף כאן – בכל התורה, אין מביאים קרבן אלא בדבר שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו חטאת.**

מבררת הגמרא: **אשכחן** – מצינו ללמוד מדרשה זו לגבי יחיד נשיא וכן משיח, שהרי נאמר באותה פרשה (שם טו כז) **ואם נפש אחת תחטא בשגגה, ויחיד נשיא ומשיח כולם בכלל 'נפש אחת' הן, וכמו כן יודעים אנו דין זה בין בעבודת כוכבים ובין בשאר מצות, שכן הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים. אבל צבור מנלן – מזדונו לומדים שאף הציבור אינם חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. מבאר הגמרא: ליה עליון מתחתון – לומדים את הפרשה העליונה העוסקת בקרבן ציבור של עבודת כוכבים, מן הפרשה התחתונה העוסקת בקרבן יחיד של עבודת כוכבים, כשם שהיחיד אינו חייב קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, בין בעבודת כוכבים ובין בשאר מצוות, אף הציבור דינם כן.**

הגמרא שבה לברר את שיטת רבי הלומד גזירה שוה **עליה עליה** מאותה אשה לענין שאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. מבררת הגמרא: **ורבי, הא** – דרשה זו **דרבי יהושע בן לוי**, המקיש את כל התורה לעבודת כוכבים, **מאי עביד ליה** – מה יעשה עמה, הרי אין הוא לומד משם לענין דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

מבאר הגמרא: **מפיק ליה** – מוציא הוא דרשה זו **לברתניא** – למה ששינוי בברייתא. **לפי ששמינו שחלק הכתוב בין רבים העובדים עבודה זרה במזיד, והיינו אנשי עיר הנדחת, ליחידים העובדים עבודה זרה במזיד, שהרבים מיתתם על ידי בית דין כפייה, וקמזין אבד** – ושורפים את כל ממונם, ואילו יחידים מיתתם על ידי בית

דין כפייה, וקמזין פלג – אינו אובר יחד עמם. **יכול נחלוק בקרבנותיהם** – שמא נאמר שיש לחלק אף בקרבנם של אנשי עיר אחת העובדים עבודה זרה בשוגג, שלא יהא דומה לשום קרבן בעולם, לא לקרבנם של יחידים ולא לקרבנם של ציבור. תלמוד לומר – לכך הוצרך הכתוב לומר **ותורה אחת יהיה וגו' לכם לעשה בשגגה**, ובמקרא זה הוקשו מרובים העובדים עבודה זרה בשוגג ליחידים, כשם שהיחידים מביאים שיערת עזים לקרבנם, אף המרובים דינם כן.

הגמרא מקשה על ברייתא זו: **מתקוף לה ו-הקשהו רב חלקיה מחרוניא**. מבואר מדברי הברייתא, **דמקמא** – שטעם הדבר שאין אנו מחלקים בין קרבנם של יחידים העובדים עבודה זרה בשוגג למרובים, משום **דלא חלק בזה הכתוב**, אלא הקישם זה לזה במקרא **ותורה אחת יהיה לכם, הא חלק** – אבל אם לא היה הכתוב מקישם זה לזה, הוה **אמינא** – הייתי אומר שנהלוק בקרבנותיהם, וביאור המרובים קרבן חדש, שלא מצינו כמותו בשאר קרבנות. ויש להקשות על כך, **מאי נייתי** – איזה קרבן יביאו שלא מצינו כמותו במקום אחר, **נייתי פר** – אם נאמר שיביאו פר, כבר מצינו קרבן כזה, שהרי **צבור בשאר מצות הוא דמייתי** – אם עברו הציבור על איסור עברו הציבור על אחת מן המצוות שבתורה על פי הוראת בית דין, הם מביאים פר לחטאת, ונמצא, שאין קרבנם של המרובים העובדים עבודה זרה חלוק מהם. ואם נאמר **דנייתי** – שיביאו פר לעולה ושעיר להטאת, גם קרבן כזה כבר מצינו במקום אחר, שהרי **צבור בעבודת כוכבים הוא דמייתי** – אם עברו הציבור על איסור עבודה זרה על פי הוראת בית דין, הם מביאים קרבנות אלו. ואם נאמר **דנייתי** – שיביאו המרובים העובדים עבודה זרה בשוגג שעיר עזים לקרבנם, הרי נשיא **בשאר מצות הוא דמייתי** – המלך מביא קרבן זה על שגגתו. ואלא נאמר **דנייתי** – שיביאו שעיר, יחיד נמי היינו קרבנו – זה הוא קרבן חטאת של יחיד.

מתרצת הגמרא: **(אלמא לא) איצטרך** – הוצרך הכתוב להשמיענו שאין קרבן המרובים חלוק מקרבנות אחרים, משום **דמקמא דעתך אמינא** – סבורים היינו לומר, שצבור העובדים עבודה זרה בשוגג מיייתי – מביאים פר לעולה ושעיר להטאת, הני – אלו הרבים העובדים עבודה זרה נייתי **איפקא** – יביאו להיפר, פר להטאת ושעיר לעולה, ונמצא שחלוק קרבנם משאר קרבנות שבתורה. אי נמי – באופן נוסף היה מקום לומר, שאכן צריך היה שיביאו המרובים קרבן החלוק מקרבנות אחרים, ואין לו תפקד – אך מכיון שאין קרבן כזה לא תהיה להם תקנה בקרבן. קא משמע לן – על כן הוצרך הכתוב להקיש מרובים ליחידים, להשמיענו שאין קרבנם שונה זה מזה.

הגמרא מבררת מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בעובדי עבודה זרה: מבואר מדברי הברייתא, **דכולי עלמא מיהת** – שעל כל פנים לדעת הכל כי כתיב **הני קראי** – כשנכתבו מקראות אלו (במדבר טו כב–ל), **בעבודת כוכבים הוא דכתיבי** – לגבי איסור עבודת כוכבים הם נכתבו. מבררת הגמרא: **מאי משמע** – כיצד משמע שהמקראות עוסקים באיסור עבודת כוכבים. מבאר הגמרא: **אמר רבא, ואי תימא** – ויש אומרים שאמר זאת רבי **יהושע בן לוי, ואמר לה קרי** – ויש אומרים ששמועה זו נאמרה בלא שם החכם שאמרה, **אמר קרא** (במדבר טו כב) **לכי תשנו ולא תעשו את כל המצות האלה, איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, הוי אומר זו עבודת כוכבים, שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה.**

דבי רבי תנא – בישיבתו של רבי ביארו באופן אחר מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בעבודה זרה. והוא משום שמצינו לכאורה סתירה בין הפסוקים. בפסוק אחד **אמר קרא** (שם) **אשר דבר ה' אל משה, ומשמע מכך ששמעו ישראל מפי ה' כשידיבר אל**

נגע קודם מתן תורה, אין אותו הנגע מטמא לאחר מתן תורה. ומקשה הברייתא: מדוע הוצרך המקרא להשמיענו זאת לגבי נגעים, וְהָלֵא דִּין הוּא – והרי ניתן ללמוד זאת מטומאת זב, שהרי טָמֵא הַכְּתוּב בְּזָב וְטָמֵא הַכְּתוּב בְּנִגְעִים, מָה טוּמאת זָב אינה מטמאה אלא מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף – מוּמָן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּא, שאם התחילה זיבתו קודם מתן תורה אינו נטמא מחמתה לאחר מתן תורה, לפי שנאמר לגבי זב 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ' (ויקרא טו ב), ומאחר שנקט הכתוב 'יהיה' בלשון עתיד יש ללמוד שרק זיבה שהתחילה לאחר מתן תורה מטמאת, אִם נִגְעִים יֵשׁ לוֹמַר כֵּן, שאינם מטמאים אלא אם כן התחילו מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף – לאחר מתן תורה, ומדוע נכתבה תיבת 'יהיה' אף לגבי נגעים. מתרצת הברייתא: לֹא – אי אפשר ללמוד דין טומאת נגעים מדין טומאת זיבה, לפי שיש פיראק מלן תורה זה, אִם אֲמַרְתָּ בְּזָב שֶׁאִינוּ מְטַמְּא אלא מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף, היינו מכיין שָׁבֵן אִין מְטַמְּא בְּאֹנֶס, שאם ראה זיבה מחמת אונס אינו נטמא, ולפיכך יש לומר שאינו מטמא אלא מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף, תֹּאמַר בְּנִגְעִים שֶׁמְטַמְּאִין בְּאֹנֶס, שאם באו נגעים על האדם מחמת איוזה אונס הרי זה טמא, ולפיכך היה אפשר לומר שיטמאו לאחר הדיבור גם נגעים שהתחילו קודם הדיבור. תִּלְמִיד לֹמַר 'אֲדָם כִּי יִהְיֶה' בלשון עתיד, ללמוד שאין מטמאים אלא נגעים שהתחילו מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף – לאחר מתן תורה, אך נגעים שהתחילו קודם מתן תורה אינם מטמאים לאחר מכן.

מבואר מדברי הברייתא, שנגעים הבאים באונס הרי הם מטמאים, ושלא כשיטת רבי שמעון הסובר שנגעי אונסים אינם מטמאים. משיבה הגמרא: רָבָא אָמַר, פֶּרֶט לְנִגְעֵי רוּחוֹת. כלומר, אין לחקשות סתירה בין דברי רבי שמעון לדברי הברייתא, לפי שהברייתא עוסקת בנגעי אונסים הבאים על ידי נפילה או מכה או כויה וכיוצא בזה, ובאלו אף רבי שמעון מודה שיש בהם טומאה, ולא אמר רבי שמעון 'פרט לנגעי אונסים' אלא בנגעים הבאים על ידי שדים ורוחות, שנגעים אלו אינם מטמאים, אבל בשאר אונסים הבאים בידי אדם, אף הוא מודה שטמאים. רָב פָּפָא אָמַר, פֶּרֶט לְנִגְעֵי כְּשָׁפִים – בנגעים הבאים על ידי כשפים סובר רבי שמעון שאינם מטמאים, אך בשאר נגעים אף הוא סובר כדברי הברייתא שיש בהם טומאה.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין נשיא שנצטרע: תָּנוּ רַבֵּן בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בְּכֹתוּב (ויקרא ד כב) 'אִשָּׁר נָשִׂיא יִחְטָא', שאם המלך חוטא בשגגה עליו להביא שעיר עיזים לקרבנו, ויש ללמוד מדברי המקרא שרק בהיותו בנשיאותו מביא הוא קרבן זה, פֶּרֶט חֻלָּה – שאם נחלה המלך הרי זה נדחה ממלכותו ואינו מביא לחטאתו אלא כשבה או שעירה כהדיוט.

שואלת הגמרא: מִשּׁוּם הִתְּחַל לִיה חֻלָּה אִידְחִי לִיה מְנִשְׂאוֹתֶיהָ – וכי משום שנעשה המלך חולה נדחה ממלכותו, הרי ודאי אין הדבר כן, ואם כן מדוע אינו מביא שעיר עיזים לחטאתו.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲבִדִּימִי בִּר הָמָא, כוונת הברייתא היא פֶּרֶט לְנִשְׂאֵי שְׂנֵצֶרֶע, שהוא נדחה ממלכותו, ושוב אינו מביא קרבן נשיא אלא קרבן הדיוט. ויש ללמוד שהוא כהדיוט מעוריה (ועיזהו) המלך שנעשה מצורע לאחר שביקש להקטיר על מזבח הקטורת, שְׂנֵצֶרֶע (מלכים ב' טו ה) 'וַיִּנְגַּע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ, וַיְהִי מִצֹּרֶעַ עַד יוֹם מוֹתוֹ, וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחֲפְשִׁית, וַיִּוָּתֶם בֵּן הַמֶּלֶךְ עַל הַבֵּית'. כלומר, משעה שנצטרע נעשה חפשי מענייני המלכות, וייתכן בנו היה ממונה במקומו לשפוט את העם. ויש ללמוד מכאן, שמלך שנצטרע נדחה ממלכותו, וממילא הוא מביא קרבן הדיוט.

הגמרא מדייקת את דברי הכתוב 'וישב בבית החפשי' מִדִּבְרֵי אָמַר בְּכֹתוּב שֶׁלֹא אַחֲרָי שֶׁנִּצְטָרַע יֵשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַחֲפְשִׁית, כלומר שנעשה חפשי מענייני המלכות, מִכָּלָל – משמע מזה דַּעַר הַשְׂתָּא

מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו זאת, (שְׂכִיל) וְהָלֵא דִּין הוּא – והרי יכולים היינו ללמוד דין זה בקל וחומר, ומה כהן מִשִּׁיחַ שֶׁמִּבִּיא את הַטָּמֵא הַמִּיּוּחָד לֹא אִם חָטָא מִשְׁעָבֶר – לאחר שעבר מכהוונתו, מכל מקום אִינוּ מִבִּיא את חטאתו המיוחדת לו על השגגות הקדמות לבדו, נָשִׂא שְׂאִין מִבִּיא את הַטָּמֵא עַל הַעֲבִירֹת שֶׁחָטָא מִשְׁעָבֶר מְנִשְׂאוֹת, אִינוּ דִּין – האם אין הדין נותן שֶׁלֹא יָבִיא את חטאתו עַל הַשִּׁגְגוֹת הַקְּדוּמוֹת שֶׁחָטָא בְּהֵן קודם שנתמנה.

מתרצת הברייתא: שאי אפשר ללמוד זאת בקל וחומר לפי שיש לו פיראק. מָה לְכֹהֵן מִשִּׁיחַ שָׁבֵן אִין מִבִּיא את קרבנו אם חטא בְּשִׁנְתַּת מַעֲשֵׂה בִלְבָד, אלא אם כן היתה עמה שגגת הוראה, תֹּאמַר בְּנִשְׂאֵי שֶׁמִּבִּיא את חטאתו אף אם חטא רק בְּשִׁנְתַּת מַעֲשֵׂה, והואיל והוא מביא קרבן נשיא בְּשִׁנְתַּת מַעֲשֵׂה בִלְבָד, היה אפשר לומר שֶׁמִּבִּיא את חטאתו המיוחדת לו אף על השגגות הקדמות שחטא בְּהֵן קודם שנתמנה, תִּלְמִיד לֹמַר – לִכֵּן הוּצָרָה הַכְּתוּב לֹמַר 'אִשָּׁר נָשִׂיא יִחְטָא', ללמוד, שאינו מביא את קרבנו המיוחד לו אלא כְּשֶׁחָטָא וְהָרִי הוּא נָשִׂא, לאחר שנתמנה, וְלֹא כְּשֶׁחָטָא וְעוֹדְהוּ הָרִיט קודם שנתמנה.

הגמרא מביאה ברייתא לגבי חטאו של נשיא: תָּנוּ רַבֵּן בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בְּכֹתוּב (ויקרא ד כב) 'אִשָּׁר נָשִׂיא יִחְטָא', ויש לברר את כוונת המקרא: מדוע נקט בלשון ודאי 'אשר נשיא יחטא', שמשמע מכך שעתידי הנשיא לחטוא, ולא נקט בלשון ספק 'אם נשיא יחטא', יָכֹול נִוְרָה – שמא הכוונה בזה היא שיש גזירה מלפני המקום שעתידי הנשיא לחטוא. תִּלְמִיד לֹמַר – לִכֵּן הוּצָרָה הַכְּתוּב לֹמַר לשון ספק לגבי כהן גדול 'אם הָכֹהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא' (שם ד א), ומעתה יש ללמוד, מָה תיבת 'חטא' האמורה לְהֵלֵן – לגבי כהן גדול, הכוונה בזה היא לְבִשְׁיָחָטָא – אם יחטא, שהרי נקט בו הכתוב לשון 'אם', אִם תִּיבֵת 'יחטא' האמורה פָּאן – לגבי נשיא, הכוונה בזה היא לְבִשְׁיָחָטָא – אם יחטא, ואין כאן גזירה משמים שעתידי הוא לחטוא.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אָמַר מֶר, יָכֹול נִוְרָה היא מלפני המקום שהנשיא יחטא. מקשה הגמרא: נִוְרָה מִהֵיכָא תִּיבִי – מדיחן תבוא, כלומר, היכן מצינו גזירה כעין זו על דבר רע, ומאחר ולא מצינו גזירה כזו, מדוע צריך ללמוד מכהן משיח שאין זה אלא ספק. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב, אִמְרוּ בְּנֵי הִישִׁיבֵה, אִין אֲשִׁרְבֵּן – אכן מצינו גזירה על דבר רע, דְּכֵתִיב לְגַבִּי נִגְעֵי בְּתִים (ויקרא יד לד) 'וַנִּתְּנִי נֶגַע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֵיכֶם, וּשְׁנִינוּ עַל כֵּךְ בְּבֵרִיתָא, שֶׁשְׂוֹרָה הָיָא שֶׁמִּבְשָׂר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם – לבני ישראל, שְׁעִתִּידִים נִגְעִים לְהִיּוֹת פָּאִים עֲלֵיהֶם. אלו דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, כוונת דברי הכתוב 'ונתתי נגע צרעת' היא פֶּרֶט לְנִגְעֵי אֹנֶסִין – למעט נגעים הבאים באונס שאינם מטמאים.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש ללמוד מדברי הברייתא שמצינו גזירה על דבר רע: לֹא – האם לא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁשְׂוֹרָה רֵעָה היא להם שעתידיים נגעים להיות באים עליהם, הָכָא נִמִּי אִימָא – אף כאן היה אפשר לומר שְׂוֹרָה רֵעָה הָיָא מלפני המקום שעתידי הנשיא לחטוא, הִלָּכָה בְּתִיב אִם – לפיכך נקט הכתוב לשון 'אם' לגבי כהן משיח, כדי ללמד אף על הנשיא שאין כאן גזירה שיחטא אלא ספק.

הגמרא דנה בדברי רבי שמעון הסובר שנגעים הבאים באונס אינם מטמאים. שואלת הגמרא: וְלִדְבְּרֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן, נִגְעֵי אֹנֶסִין מִי לֹא מְטַמְּא – האם נגעים הבאים באונס אינם מטמאים, וְהָא תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בְּכֹתוּב לְגַבִּי נִגְעֵי אָדָם 'אֲדָם כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶת' (ויקרא יג ב), ויש לדייק מדברי הכתוב שנקט בלשון עתיד 'אֲדָם כִּי יִהְיֶה', שאין הנגעים מטמאים אלא מִן הַדִּבּוּר וְאֵילָף – מוּמָן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּא, דדיינו, שאם אירע לאדם

עליהם את תחילת המקרא צדיקים ילכו בה, ואילו הוא – לוט, שנתפזר במעשה זה לשם עבירה, יש לקרוא עליו את המשך הכתוב ופושעים יכשלו בהם.

מקשה הגמרא: ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכון – שמה אף לוט נתכון לשם מצוה ומנין לנו שלעבירה נתכון.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, כל תפסוק הנה לשם עבירה נאמר, כלומר, מצינו מקרא העוסק בלוט אשר כולו מרמז שלוט היה מכון לדבר עבירה של ערוה. שנאמר לגבי לוט בעת שרצה להפרד מאברהם וחיפשו לו מקום לשבת בו וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כל ה משקה (בראשית יג ט). ויש לדרוש מקרא זה לענין דבר ערוה, לפי שמצינו את התיבות שבמקרא זה נזכרות במקראות אחרים לענין ערוה. את הלשון וישא לוט מצינו לגבי אשת פוטיפר, שנאמר בה (שם לו ט) וישא אשת ארניו את עיניה, וכוונתה היתה לחטוא עם יוסף בדבר ערוה. את הלשון את עיניו מצינו לגבי שמשון, שחפץ היה לישא אשה מבנות פלשתים, שנאמר (שופטים יד א) ויאמר שמשון וגו' אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, את הלשון וירא שנאמר לגבי לוט, מצינו אצל שכם בן חמור שנטל את דינה בעל כרחו, שנאמר (בראשית לד א) וירא אותה שכם בן חמור. את הלשון את כל כפר הירדן מצינו לגבי אשה זונה, שנאמר (משלי כו ב) כי כער אשה זונה עד כפר להם. ואת הלשון כי כל ה משקה שנאמר בלוט, מצינו לענין דבר ערוה, שנאמר (דברים כ ב) כי ונתה אמן הבישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני להם וימימי צמרי ופשתי שמיני ושמני.

ומאחר ומצינו שכל המקרא העוסק בלוט מרמז על דבר ערוה, בהכרח צריך לומר שכך היתה כוונתו במעשה זה שבא על בנותיו, ולפיכך יש לקרוא עליו את המקרא ופושעים יכשלו בהם.

מקשה הגמרא: והא מיניס אנסי – והרי אנוס היה במעשה זה, שהשקוהו בנותיו יין עד שנשתכר ולא ידע מה הוא עושה, כמאמר הכתוב (בראשית יט לו) ולא ידע בשכבה ובקומה, ומדוע מכנים אותו פושע?

מתרצת הגמרא: תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני, למה נקוד – מדוע יש נקודה על האות וי' שבתבת ובקומה, של כבירה – שנאמר לגבי הבת הגדולה, לומר לה, ששכבה עמו אכן לא ידע לוט ממעשיו. שהרי שיכור היה, אבל כקומה ידע והרגיש במעשה שהיה, ועל כן לא היה אנוס בדבר זה.

שבה הגמרא ומקשה: ומאי הוה ליה למעבר – וכי מה יכול היה לעשות כדי למנוע את שכירתה עמו, ומדוע נקרא פושע, הרי ידע על כך רק בשעת קימתה ואז מאי דהנה הוה – מה שהיה, היה.

מתרצת הגמרא: אכן על מעשה הבת הבכירה אנוס היה, אבל נפקא מינה דלפניא אחרניא לא איבעי ליה למישתי – היה לו ללמוד מכך שבערב אחר לא ישתה יין, כדי שלא ישתכר ויכשל שוב במעשה כזה, ומאחר שלא נזהר בכך ונכשל בזה בלילה שלאחר מכן עם הבת הצעירה, יש לקרוא עליו את המקרא ופושעים יכשלו בהם.

הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דרש רבה, מאי דכתיב (משלי יח ט) אח נפשע מקרית עז ומדינים כבדיה ארמוז, וביאר, אח נפשע מקרית עז זה לוט שפירש מאברהם, שכן עז זה אברהם, ולוט נקרא אח לאברהם, ונפשע הוא מלשון מרד, ולוט מרד באברהם כשפירש ממנו. וביאור המשך הכתוב ומדינים כבדיה ארמוז, היינו שעל ידי מעשיו גרם לוט שהתחיל מדינים ומריבות בין ישראל לעמון ומואב, שאין עמון ומואב יכולים להכנס לתוך עם ישראל, כפי שהבאנו מונעים מן האנשים להכנס לתוך הארמון, שנאמר (דברים כג ד) לא יבא עמוני

ומואבי בקהל ה'.

הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דרש רבה, ואיתימא – ויש אומרים שדרשה זו דרש רבי יצחק, מאי דכתיב (משלי יח א) לתאנה יבקש נפרד (ו) בכל תושיה ותגלע, וביאר, לתאנה יבקש נפרד זה לוט שנתפזר מאברהם, ובקש תאוה של עבירה, (ו) בכל תושיה ותגלע, תושיה היינו התורה, ויתגלע הוא לשון גילוי, דהיינו, שנתגלה קלון בתורה, ומאחר ונקט הכתוב ובכל תושיה, יש ללמוד שהכוונה בזה שנתגלה קלון – בושתו על ידי שתי תורות, על ידי התורה שבכתב הנקראת בכתבי נביאים, שנאמר בה (דברים כג ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', ועל ידי התורה שבעל פה הנלמדת בכתבי מדרשות, דתנן – ששנינו בה (יבמות עה) עמוני ומואבי אסורין לבוא בקהל ישראל, ואיסורם הוא אפיור עולם שאין לו היתר.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין שנתבאר לעיל שמעשי האדם תלויים בכוונתו: ואמר ר' עקיבא, תמך כלתו של יהודה ונתה עם יהודה, וזוהי בן סלוא ונתה עם כוזבי בת צור המדינית. תמך ונתה ונתכוונה לשם מצוה, ולפיכך יצאו ממצה מלכים ונביאים, ואילו יומרי ונתה ונתכוון לשם עבירה, ולפיכך נפלו בעוונם כמה רבבות נפשות מישראל במגפה.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין אדם העובר עבירה אך מכון לשם מצוה: אמר רב נתן בר יצחק, גדולה היא עבירה הנעשית לשמה – לשם מצוה, יותר ממצוה הנעשית שלא לשמה – שלא לכוונת המצוה. ומנין יש ללמוד זאת, מיעל אשת חבר הקנין, שנבעלה לסיסרא לשם מצוה, כדי להתיש את כוחו שתוכל להורגו, ומצינו שהכתוב משבחה על כך, שנאמר (שופטים ה כד) ותברך מנשים יעל אשת חבר הקנין, מנשים באהל תברך, מאן נינהי – מי הן אלו מנשים באהל, הן שרה רבקה רחל ו Leah, שבכולן נזכר לשון אהל, ומבואר אם כן שהכתוב משבח את יעל שעשתה עבירה במה שנבעלה לרשע אך כוונתה היתה לשם מצוה, יותר משרה רבקה רחל ו Leah, שעשו מצוה במה שנבעלו לבעליהן אך כוונתן היתה אף להנאת עצמן.

מאחר ונקט רב נחמן בר יצחק שגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, משמע שעשיית מצוה שלא לשמה גרועה היא. ועל כן מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא הדבר, והאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו אם עוסק בהן שלא לשמה, לפי שמתוך שעוסק בהן מתחילתן שלא לשמה בא לעסוק בהן אף לשמה, ונמצא שהעסק בתורה ובמצוות שלא לשמה מעלה יש בו, ומדוע העובר עבירה לשמה גדול מן העושה מצוה שלא לשמה.

ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ממה שאמרה שעבירה שלא לשמה גדולה יותר ממצוה לשמה, ואומרת אימא – אלא אמור באופן אחר, גדולה עשיית עבירה לשמה, לשם מצוה, כעשיית מצוה שלא לשמה של המצוה.

הגמרא ממשיכה לעסוק במעשה של יעל וסיסרא: אמר רבי יוחנן, שבע בעילות בעל אותו וישע – (סיסרא) את יעל באותה שעה, ויש ללמוד זאת ממה שנאמר (שופטים ה כז) בין רגליה כרע נפל שכם וגו' בין רגליה כרע נפל, באשר כרע שם נפל שודר. ומאחר ונזכרו במקרא זה התיבות כרע, נפל, שכם, שבע פעמים, יש ללמוד שבעל שבע בעילות.

מקשה הגמרא: מדוע הכתוב משבח כל כך את יעל על שעשתה עבירה לשם שמים, והא קא מיתגהניא מעבירה – הרי היא נהנתה מבעילותיו של אותו רשע.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אפילו מותבתם של רשעים דעה היא אצל צדיקים, כלומר, אפילו כשהרשע

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה הוא ההבדל בין דרשתו של תנא
קמא הממעט את קרבן המומר מן המקרא 'מעם הארץ', לבין
דרשתו של רבי שמעון הממעט מושם שאינו 'שב בידיעתו'.
מבארת הגמרא: אמר רב חמנא, אדם שהוא מומר מומר לאכול חלב,
אך אינו מומר לאכול דם, ומביא הוא עתה קרבן על אכילת הדם
בשוגג, ואיך בינייהו – באופן כזה יש חילוק בין תנא קמא לרבי
שמעון. מר (תנא קמא) סבר, בין דמוקר הוא לאכול חלב, לדם נמי
מוקר הוי – אף לגבי דם יש לדנו כמומר, ולפיכך אין מקבלים
הימנו קרבן על אכילת דם בשוגג. ומר (רבי שמעון) סבר, לדם
מיהא – כלפי איסור דם מכל מקום שב בידיעתו הוא, שהרי אילו
יודע היה שדם לפניו לא היה אוכלו, ולפיכך ניתן לקבל הימנו
קרבן על שגגתו.
מקשה הגמרא: והא רבא אמר, דבולע קלא – שהכל מודים שאדם
שהוא מומר לאכול חלב לא הוי מומר לענין אכילת דם, ואם כן אף
לשיטת תנא קמא רשאי מומר זה להביא קרבן על אכילת דם.
ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את החילוק בין שיטת תנא קמא
לשיטת רבי שמעון באופן אחר: אלא תנא – הבריתא כאן עוסקת
באדם האוכל חלב ונבלה לתאבון, דהיינו, כשאשר אין בשר היתר
לפניו הוא אוכל חלב ונבלה, ונתחלה לו חלב בשמן ואכלו,
כלומר, אירע מקרה שנתחלה לו שומן של היתר בחלב ואכלו,
ועתה הוא חפץ להביא קרבן על שגגתו, באופן כזה קמיפלגי –
נחלקו תנא קמא ורבי שמעון. מר (תנא קמא) סבר, בין דלתאבון
אכיל במוזר – מאחר שאדם זה אוכל חלב במזיד כאשר תאב הוא
לאכול ואין לפניו בשר היתר, נמצא שמוקר הוא לאכילת חלב,
ולפיכך אין מקבלים הימנו קרבן על אכילתו אף באופן ששג וסבר
שאוכל שומן. ומר (רבי שמעון) סבר, בין דאילו אשכח דהיתר לא
אכל דאסורא – מאחר ואדם זה אם מוצא הוא בשר היתר אינו
אוכל איסור, לאו מומר הוא – אינו בכלל מומר לאכילת חלב,
אלא 'שב מידיעתו' הוא, ולפיכך יש לקבל הימנו קרבן על שגגתו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדין מומר: תנו רבנן
ברבייתא, אדם שאכל חלב של בהמה שחטה במזיד, זהו מומר.
ואיזהו מומר – מי הוא מומר, אדם שאכל נבילות וטריפות שקצים
ורמשים, ושתה יין נסך – שנתנסך לפני עבודה זרה. רבי יהודה אומר
אף הלובש בלאים מומר הוא.
עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: אמר מר, אכל חלב במזיד
זהו מומר, ואיזהו מומר אוכל נבילות כו'. שואלת הגמרא: מאי
קאמר – מה היא כוונת דברי הברייתא.
משיבה הגמרא: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר,
אדם שאכל חלב לתאבון, דהיינו, שאינו אוכל חלב אלא באופן
שאין לפניו בשר של היתר, הרי זה מומר. אבל אדם שאכל חלב
להכעיס, דהיינו, שאף בשעה שיש לפניו בשר היתר הוא אוכל את
האיסור, הרי זה צדוקי – מין, ואם שחט בהמה שחיטתו אסורה,
לפי שיש לתלות שחטתה לשם עבודה זרה. ועל כך מוסיפה
הברייתא ואומרת, ואיזהו מומר דבשתמו צדוקי – איזה מומר יש לו
דין של צדוקי, אף כשאין ידוע אם הוא מומר לתאבון או להכעיס,
הוי אומר שזה האוכל נבילה וטריפה שקצים ורמשים, שכל אלו
דברים מאוסים הם שהגפס אינה סובלת אותם. ובודאי יש לומר
שאינו אוכלם לתאבון אלא להכעיס ולכן דינו כצדוקי. וכן הוא
הדין כמומר ששתה יין נסך – שנתנסך לפני עבודה זרה, שאף הוא
דינו כצדוקי. רבי יוחנן ברי רבי יהודה אומר, אף הלובש בלאים הרי זה
מומר.

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה היא הסברא שנחלקו בה תנא
קמא ורבי יוסי בריבי יהודה לגבי הלובש בלאים אם מומר הוא או
לא. הרי מאחר ותנא קמא סובר שהאוכל חלב מומר הוא מפני
שעבר על איסור תורה, אם כן מטעם זה יש לומר שאף הלובש

דוחה הגמרא: הכי השקא – וכי כך נראה בעיניך עתה שיש לדמות
העניינים זה לזה, והרי חלוקים הם, דמוקר לאו בר איתוי קרבן הוא
– שהמומר אינו בכלל הבאת קרבן, ועל כן נדחה קרבנו לגמרי,
אבל תני – הנשיא, בר איתוי קרבן הוא – בכלל הבאת קרבן הדיוט
הוא, שהרי אם אכל זית שלם קודם שנתמנה מביא קרבן הדיוט
אפילו לאחר שנתמנה, ולפיכך יתכן שיש לצרף את חצי הזית
שאכל לאחר שעבר מנשיאותו עם חצי הזית שאכל קודם
שנתמנה.

הגמרא מביאה ספק נוסף בענייני קרבנות הנשיא: בעא מיניה –
שאל רבי יודא מרב ששה, אדם שאכל ספק חלב בששהו הדיוט,
לפי שסבור היה ששומן הוא אוכל, ונתמנה להיות נשיא, ולאחר
מכן נודע לו על ספקו – שאכל ספק חלב, מהו, האם עליו להביא
עתה אשם תלוי, על ספק חטא זה שעשה בעודו הדיוט. אליבא
דרבנן דאילי בתי חמא – לשיטת חכמים הסוברים שיש לילך אחר
הזמן שבו נעשה החטא, לא תבעי לך – אין לך מה להסתפק, שודאי
הדבר פיייתי – שביא הנשיא אשם תלוי על ספיקו, שהרי הם
סוברים שאם חטא הנשיא בעודו הדיוט ונתמנה קודם שנודע לו
על חטאו מביא קרבן הדיוט. אלא כי תבעי לך אליבא דרבי שמעון
– אלא יש לך להסתפק בזה לשיטת רבי שמעון, הסובר שאם חטא
הנשיא בעודו הדיוט ולא נודע לו עד שנתמנה אינו מביא קרבן
הדיוט, מאחר והוא סובר שיש לילך אף אחר הזמן שבו נודע לו
על חטאו. ומעתה יש להסתפק באופן זה שנודע לו לאחר שנתמנה
על ספק חטא שעשה בעודו הדיוט, האם מביא אשם תלוי או לא.
ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מדיאשתני לודאי אשתני לספק –
מכיון שלדעת רבי שמעון נשתנה קרבנו של הנשיא לענין חטא
ודאי, שהרי אם חטא בעודו הדיוט ונודע לו על כך לאחר שנתמנה
נשיא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיוט, לפיכך יש לומר
שנשתנה קרבנו אף לענין ספק חטא, ואינו מביא אשם תלוי על
מעשיו קודם שנתמנה. או דלמא – או שמא אין לומר כן, אלא כי
אשתני לודאי דאשתני קרבן דידה – מה שנשתנה דינו של הנשיא
ונפטר מקרבן הדיוט, זה רק לענין קרבן על חטא ודאי, שהרי
בחטא ודאי נשתנה קרבנו של הנשיא המביא שעיר מקרבנו של
הדיוט המביא כשבה או שעירה, ועל כן אינו מביא קרבן הדיוט
אם נודע לו על חטאו לאחר שנתמנה, אכל תנא – אבל כאן לענין
ספק חטא, ולא אשתני קרבן דידה – שבאופן זה לא נשתנה קרבן
נשיא מקרבנו של הדיוט, שאף הנשיא מביא איל לאשם תלוי על
ספק חטא כהדיוט, אימא ליתיה אשם תלוי – בזה יש לומר שמביא
אשם תלוי כשנודע לו לאחר שנתמנה על ספק חטא שעבר קודם
שנתמנה. מסיימת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפסטה.

הגמרא מביאה ברייתא הממעט מומר מהבאת קרבן על חטאיו:
תנו רבנן, נאמר (ויקרא ד כו) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ', ויש לדייק מן התיבות 'מעם הארץ' שרק חלק מן העם
רשאי להביא קרבן על חטא ולא כולם, פקדו למומר שאין מקבלים
קרבן מידו. אלו דברי תנא קמא. רבי שמעון בר יוחנן אומר מושם
ו-משמך של רבי שמעון, יש ללמוד דין זה שמומר פסול להביא
קרבן מן המקרא (שם ד כב) 'אשר נשיא יחטא ועשה אחת מקל מצות
ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם', ונאמר בפסוק שלאחריו
'או הודע אלו חטאות אשר חטא בה והביא את קרבנו וגו'.'
וממקראות אלו יש ללמוד, שרק השב השב בידיעתו מביא קרבן על
שגגתו, דהיינו, אדם שחטא בשגגה בדבר שאילו היה יודע שהוא
אסור לא היה עושהו מביא קרבן חטאת, אבל אם לא שב בידיעתו,
אלא היה עושה חטא זה אף אם היה יודע שהוא אסור, אינו מביא
קרבן על שגגתו. וממילא נתמעט המומר מהבאת קרבן, שהרי אף
אילו יודע היה שדבר זה אסור לא היה נמנע מלעשותו.

ידי אש הבישול, ואף על פי כן נשארה מדת השמן מרובה, שהרי
בז' נמשח המִשְׁכָּן וְכִלָּיו, ובו נמשחו אֲהָרֹן וְבָנָיו במשך כָּל שְׁעָתָה יָמִי
הַמְּלוּאִים, וְכִי נִמְשְׁחוּ בָהֶנּוּ גְדֻלִּים וּמְלָכִים שעמדו לישראל
במשך הדורות.

ועתה מפרש רבי יהודה כמה דינים במשיחת כהנים גדולים
ומלכים: וְאֶפִּילוּ בָהֶן גְּדוֹל שְׁהוּא בֶּן שֵׁל בָּהֶן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה, מְכַל מְקוֹם מְעוֹן אֵף הוּא מְשִׁיחָה לְצוּרָךְ חִינוּכוֹ לְשִׁמֵשׁ
בְּבִהוּנָה גְדוּלָה. וּבְמִלְכָּךְ אֵין הָדִין כֵּן, שְׁאִין מְשִׁיחִים מְלָךְ שְׁהוּא בֶּן
שֵׁל מְלָךְ, אֵלֹא רַק מֶלֶךְ רֹאשׁוֹן. וְאִם הָאֹמֶר, מִפְּנֵי כֹה מְשִׁיחָה אֶת
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שְׁהִיָּה בְּנוֹ שֵׁל דוד המלך. תשובתך היא, מִפְּנֵי
מְחֻלְקָתוֹ שֶׁל אֲדוֹנִיָּה – מאחר שאדוניה בן חגית ערער על מלכות
שלמה, לפיכך צריך היה למושחו בשמן המשחה. וכן מטעם זה
משחו אֶת הַמֶּלֶךְ יוֹאָשׁ, אֵף שְׁהִיָּה בְּנוֹ שֵׁל הַמֶּלֶךְ אַחֲזִיָּה, מִפְּנֵי
עֲתֻלְיָה אִם אֲבִיו שֶׁעֲרַעְרָה עַל מַלְכוּתוֹ. וְכֵן מֵטַעַם זֶה מִשְׁחוּ אֶת
הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָחָז, אֵף שְׁהִיָּה בְּנוֹ שֵׁל הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ, מִפְּנֵי עֲרַעְרוֹ שֵׁל
אֲחִיו יְהוֹיָקִים, שְׁהִיָּה גְּדוֹל מִפְּנֵי בִשְׁתֵּי שָׁנִים.

עתה מסיים רבי יהודה את תיאור הנסים שנעשו בשמן המשחה:
וְאֹתוֹ שָׁמֶן קָיָם כּוֹלֹ לְעֵתִיד לְכוֹא, שְׁנֶאֱמַר (שמות ל לא) 'שָׁמֶן מְשִׁחָה
קִשְׁיָה יִהְיֶה זֶה לִי לְדוֹרוֹתֵיכֶם', וְהוּא בְּגִימְטְרִיא שָׁנִים עֶשְׂרִי לִוְנֵין הוּא,
כְּלוּמָּה, שְׁכֵל שָׁנִים עֶשְׂרִי הִלּוּג שְׁהוּ מִתְחִילָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
קיימים לדורות עולם.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אָמֶר מֶר, וְאֶפִּילוּ בָהֶן גְּדוֹל שְׁהוּא בֶּן
שֵׁל בָּהֶן גְּדוֹל מְעוֹן מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מִנְּלָךְ –
מֵהֵיכֵן לְמַדְנוּ דִּין זֶה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: דְּתַנִּיב לִגְבִי מִנְּחַת חֲבִיתִין
שֵׁל כֹּהֵן גְּדוֹל (ויקרא טו ו) 'הִבְהֵן הַמְּשִׁיחִת תִּתְּחִי מִבְּנֵי, וּלְכֹאֲרָה יֵשׁ
לְמַדְנוּ, יִנְיָא קָרָא – הִיָּה הַכְּתוּב צָרִיךְ לִוְמֶר 'הִבְהֵן מִתְּחִיתוֹ
מִבְּנֵי, מֵאִי 'הַמְּשִׁיחִת' – מִדְּעָה הוּצָרָךְ לְהוֹסִיף תִּיבָה זֶה, קָא מְשַׁמַּע לָן
– אֵלֹא מִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב דְּמִבְּנֵי דְּבָהֶן גְּדוֹל – שְׁאֵף כֹּהֵן גְּדוֹל שְׁהוּא
בְּנוֹ שֵׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, אִי הוּא מְשִׁיחִת – אִם נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הוּא בָּהֶן
גְּדוֹל, וְאִי לֹא נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, לֹא הוּא בָּהֶן גְּדוֹל.

הגמרא מוסיפה לדון בדברי הברייתא: אָמֶר מֶר, וְאִין מְשִׁיחִין בְּשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה מְלָךְ שְׁהוּא בֶּן שֵׁל מְלָךְ. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מִנְּלָךְ – מֵהֵיכֵן
לְמַדְנוּ דִּין זֶה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמֶר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב, דְּתַנִּיב לִגְבִי
מֶלֶךְ (דברים יז) 'לִמְעַן יֵאָרֶךְ יָמִים עַל מְלִכְתּוֹ וְגו' הוּא וְבָנָיו בְּקִרְבִּי
יִשְׁרָאֵל, וְיֵשׁ לְמַדְנוּ מִדְּבַרֵּי הַמֶּקְרָא שֶׁמַּלְכוּת יִרְוֶשָׁה הִיא לְכָם
כְּאִדָם שְׁמוּרִיש יְרוּשָׁה לְבָנָיו, וּלְפִיכָךְ מֶלֶךְ שְׁהוּא בְּנוֹ שֵׁל מֶלֶךְ אִינוּ
צָרִיךְ מִשְׁחָה.

שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמִבְּרֵית: וּמִנְּלָךְ דְּכִי אִיבָא מְחֻלְקָת דְּעֵי מְשִׁיחָה – מִנֵּין
לְזִמְדִים שְׁכֹאשֶׁר יֵשׁ מְחֻלְקָת עַל הַמְּלוּכָה אִזִּי צָרִיךְ לְמִשְׁחוֹ אֶפִּילוּ
בֶּן שֵׁל מֶלֶךְ, וְלֹא כָּל דְּעֵי מְלָכָא מִזְרִית מְלָכוּתָא לְבָנֵיהּ – וְאִין
אֹמְרִים שְׁכֵל מִי מִן הַבָּנִים שִׁירְצָה הַמֶּלֶךְ לְהוֹרִישׁ לוֹ אֶת הַמְּלוּכָה
יִמְלֹךְ בְּלֹא מִשְׁחָה.

מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמֶר רַב שְׁפָא, אָמֶר קָרָא 'הוּא וְבָנָיו בְּקִרְבִּי יִשְׁרָאֵל',
וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִדְּבַרֵּי הַכְּתוּב שֶׁרַק בְּזִמָּן שְׁשָׁלוֹם שׁוֹרֵר בְּקִרְבִּי יִשְׁרָאֵל
אִזִּי קָרִינָא בִּיהּ – קוֹרְאִים בּוֹ אֶת הַפְּסוּק 'לִמְעַן יֵאָרֶךְ יָמִים עַל
מְלִכְתּוֹ הוּא וְבָנָיו' וְאֶפִּילוּ בְּלֹא מְשִׁיחָה, וְאִזִּי עוֹבֵרֶת הַמְּלָכוּת
בִּירוּשָׁה, אֲבָל בּוֹמֵן שִׁישׁ מְחֻלְקָת עַל הַמְּלוּכָה אִין הִיא עוֹבֵרֶת
בִּירוּשָׁה, וְעַל כֵּן זָקוּק הַמֶּלֶךְ לְמִשְׁחָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַעוֹסֶקֶת בְּמֶלֶךְ נוֹסֵף שֶׁנִּמְשַׁח מִפְּנֵי
הַמְּחֻלְקָת: תָּנָא בְּרִיתָא, אָף יְהוּא בֶּן נִמְשָׁח לֹא נִמְשַׁח לְמֶלֶךְ אֱלֹא
מִפְּנֵי מְחֻלְקָתוֹ שֶׁל יוֹרָם בֶּן אַחָא.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִדְּעָה יֵשׁ לִוְמֶר שֶׁנִּמְשַׁח מִפְּנֵי מְחֻלְקָתוֹ שֵׁל יוֹרָם בֶּן
אַחָא, וְתִיפּוֹק לִיהּ – הֵלֵא גַם בְּלֹא זֶה אֲפֻשֶׁר לְלַמּוֹד שֶׁצָּרִיךְ
לְמוֹשְׁחוֹ מִשְׁוֹם מְלָךְ רֹאשׁוֹן הוּא, שְׁהִיָּה אֲבִיו לֹא הִיָּה מֶלֶךְ, וּלְפִיכָךְ
צָרִיךְ לְמוֹשְׁחוֹ.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: חֲסוּרֵי מְחֻלְקָא וְהָכִי קָתְנִי – יֵשׁ לְלַמּוֹד אֶת
הַבְּרִיתָא כֵּאִילוּ הִיא חֲסִירָה, וְכֵן יֵשׁ לְשִׁנוֹת בָּהּ, מְלָכֵי בֵּית דָּוִד
מְשִׁיחִין – מוֹשְׁחִים אוֹתָם בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, אֲבָל מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל אִין
מְשִׁיחִין – אִין מוֹשְׁחִים אוֹתָם. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מִנְּלָךְ – מֵהֵיכֵן לְמַדְנוּ
דִּין זֶה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אָמֶר רַבָּא, אָמֶר קָרָא – נִאֲמַר בְּכְתוּב
הַעוֹסֵק בְּצִוּוֵי שְׁאֲמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמּוּאֵל בַּעַת מִשְׁחָתוֹ
שֵׁל דָּוִד לְמֶלֶךְ (שְׁמוּאֵל א' טז יב) 'קוֹם מְשִׁיחֵהוּ בִּי הוּא' וְיֵשׁ לְדִיִּק
מִדְּבַרֵּי הַכְּתוּב, זֶה – מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד מְעוֹן מְשִׁיחָה, וְאִין מֶלֶךְ אַחֵר
שְׁאִינוּ מִמְּלָכֵי בֵּית דָּוִד מְעוֹן מְשִׁיחָה. וְנִמְצָא, שִׁיְהוּא בֶּן נִמְשִׁי שְׁהִיָּה
מִמְּלָכֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּה לוֹ לְהִימִשָּׁח, אֵף שְׁהוּא מֶלֶךְ רֹאשׁוֹן וְאִינוּ
בְּנוֹ שֵׁל מֶלֶךְ, אֵלֹא שְׁמַפְנֵי מְחֻלְקָתוֹ שֵׁל יוֹרָם בֶּן אַחָא הוּצָרָה
לְמוֹשְׁחוֹ.

הַגְּמָרָא מְבִרֵּרֶת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא: אָמֶר מֶר, אָף יְהוּא בֶּן נִמְשִׁי
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֱלֹא מִפְּנֵי מְחֻלְקָתוֹ שֶׁל יוֹרָם
בְּנוֹ שֵׁל אַחָא.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וּמִשְׁוֹם מְחֻלְקָתוֹ שֶׁל יוֹרָם בֶּן אַחָא נִמְעוֹל בְּשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה. כְּלוּמָּר, מֵאַחַר וְנִתְבָּאֵר שֶׁמְלָכֵי יִשְׂרָאֵל אִינוּ נִמְשָׁחִים,
נִמְצָא שֶׁהַמּוֹשְׁחִים מוֹעֵל בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שְׁהוּא שֵׁל הַקְּדוֹשׁ, וְכִיִּצֵּד
יִתְכֵּן הַדְּבַר שֶׁמּוֹשֵׁם מְחֻלְקָתוֹ שֵׁל יוֹרָם בֶּן אַחָא הוֹתֵר לְמַעוֹל
בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: יֵשׁ לְבֹאֵר בּוֹה בְּדָאָמֶר – כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַב שְׁפָא
בְּמִקּוֹם אַחֵר, שֶׁלֹא מִשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֵלֹא בְּאַפְרִסְמָא דְּכִיָּא –
בְּשֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן טְהוֹר וְנִקִּי, הָכָא נִמִּי – אֵף כֵּאֵן יֵשׁ לְפִרֵשׁ כֵּן, שֶׁלֹא
נִמְשַׁח יְהוּא בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֵלֹא בְּאַפְרִסְמָא דְּכִיָּא.

עוֹד שְׁנִינוּ לְעֵיל בְּבְרִיתָא: וְאֶת יְהוֹאָחָז בְּנוֹ שֵׁל יֹאשִׁיָּהוּ מִשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּנוֹ שֵׁל מֶלֶךְ, מִפְּנֵי מְחֻלְקָתוֹ שֵׁל אֲחִיו
יְהוֹיָקִים שְׁהִיָּה גְּדוֹל מִפְּנֵי שְׁנֵי שָׁנִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי קָשִׁישׁ
מִיָּנִיָּה – הָאִם יְהוֹיָקִים הִיָּה גְּדוֹל יוֹתֵר מִיְהוֹאָחָז, וְהָכְתִּיב (דברי הימים
א' ג טו) 'וְכִי יֹאשִׁיָּהוּ הַכְּבֹד יוֹחֵן, הַשְּׁנִי יְהוֹיָקִים, הַשְּׁלִישִׁי צְדָקְיָהוּ,
הַרְבִּיעִי שְׁלוֹם, וְאַחֵר עַל מִקְרָא זֶה רַבִּי יוֹחֵן, הוּא שְׁלוֹם הוּא צְדָקְיָהוּ
– שְׁלוֹם הַנּוֹכַח בְּמִקְרָא כֵּן רְבִיעִי לִיֹאשִׁיָּהוּ הוּא צְדָקְיָהוּ הַנּוֹכַח
שְׁלִישִׁי, הוּא יוֹחֵן הוּא יְהוֹאָחָז – וְיוֹחֵן הַנּוֹכַח בְּמִקְרָא כְּבֹד הַכְּבֹד
שֵׁל יֹאשִׁיָּהוּ, הוּא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָחָז הַנּוֹכַח בְּמִקְרָאֹת אַחֲרִים. וְנִמְצָא,
שִׁיְהוֹאָחָז הִיָּה הֵבֶן הַכְּבֹד וְהִיָּה אִם כֵּן גְּדוֹל מִיְהוֹיָקִים הֵבֶן הַשְּׁנִי,
וְכִיִּצֵּד יִתְכֵּן לִוְמֶר שְׁהִיָּה יְהוֹיָקִים גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בִשְׁתֵּי שָׁנִים.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם – אֲכִן יְהוֹיָקִים הִיָּה קָשִׁישׁ מֵאֲחִיו יְהוֹאָחָז,
וְכֵאֵן – וְאִם כֵּן מָה הִיא כּוֹנֵת הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ שִׁיְהוֹאָחָז (יוחנן) הוּא
הַכְּבֹד, הַכּוֹנֵה בּוֹה שְׁהִיָּה כְּבֹד לְמַלְכוּת, דְּהִיָּינוּ, שְׁמֶלֶךְ בְּרֹאשׁוֹנָה
לְאַחֵר מוֹתוֹ שֵׁל אֲבִיו יֹאשִׁיָּהוּ, קוֹדֵם שְׁמֶלֶךְ יְהוֹיָקִים.

שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: וְכִי מְלָכֵי זְמַנֵּי מִקְשִׁישׁ – וְכִי דִרְכָם הִיָּה
לְהַמְלִיךְ אֶת הֵבֶן הַצֵּעִיר לְפָנֵי הֵבֶן הַגְּדוֹל, וְהָא בְּתִיב (דברי הימים ב'
כא ג) 'וְאֶת הַמְּלָכָה נָתַן לְיְהוֹרָם כִּי הוּא הַכְּבֹד', דְּהִיָּינוּ שְׁנֵת
יְהוֹשֻׁפָט אֶת הַמְּמַלְכָה לְבָנוֹ יְהוֹרָם מִפְּנֵי שְׁהוּא הִיָּה גְּדוֹל הָאֲחִים,
וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאֵן שְׁהוּ מִמְּנִים אֶת הֵבֶן הַגְּדוֹל לְמֶלֶךְ.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: יְהוֹרָם בְּנוֹ שֵׁל יְהוֹשֻׁפָט מְמַלָּא מְקוֹם אֲבִיתוֹ הוּא,
כְּלוּמָּר, צָדִיק הִיָּה כְּאֲבִיתוֹ וְרָאוּ לְמַלֵּא אֶת מְקוֹמָם בְּמַלְכוּת, אֲבָל
יְהוֹיָקִים בְּנוֹ שֵׁל יֹאשִׁיָּהוּ לֹא מְמַלָּא מְקוֹם אֲבִיתוֹ הוּא – לֹא הִיָּה
צָדִיק כְּאֲבִיתוֹ, וְעַל כֵּן לֹא נִתְמַנָּה בְּרֹאשׁוֹנָה לְמֶלֶךְ, אֵף שְׁהִיָּה כְּבֹד
הָאֲחִים.

הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדְבָרֵי רַבִּי יוֹחֵן שֶׁהוּבֹא לְעֵיל: אָמֶר מֶר, הוּא שְׁלוֹם
הוּא צְדָקְיָהוּ, הוּא יוֹחֵן הוּא יְהוֹאָחָז. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא חֵד חֵד קָא
חֲשִׁיב – וְהִיָּה הַמֶּקְרָא מוֹנֵה כֹל אַחַד מֵהֶם כְּאִדָם בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, דְּתַנִּיב
'הַשְּׁלִישִׁי צְדָקְיָהוּ הַרְבִּיעִי שְׁלוֹם', וְכִיִּצֵּד יִתְכֵּן לִוְמֶר שֶׁשְׁלוֹם הוּא
צְדָקְיָהוּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲכִן הַמֶּקְרָא עוֹסֵק בְּאִדָם אַחַד הַמֶּקְרָא
בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת, וְכֵאֵן – מָה הִיא כּוֹנֵת הַכְּתוּב 'שְׁלִישִׁי', שְׁהִיָּה שְׁלִישִׁי

52 שהרי אף הוא נמשח בשמן המשחה, תלמוד לומר – לכך הוצרך
 53 הכתוב לומר את תיבת 'בְּהֵן', ללמדך שהמקרא עוסק בכהן ולא
 54 במלך. א' – ואילו נאמרה בתורה רק תיבת 'בְּהֵן', יכול הייתי לומר
 55 שכוונת הכתוב לכהן גדול המְרֻבֵּה בְּגָדִים, תלמוד לומר – לכך
 56 הוצרך הכתוב לומר 'מְשִׁיחַ', ללמדך, שאין הכוונה אלא לכהן
 57 הנמשח בשמן המשחה. א' – ואילו היה נאמר רק 'מְשִׁיחַ' בלא ה"א,
 58 יכול הייתי לומר שכוונת הכתוב לכהן מְשֻׁחַ מְלָחָה, תלמוד לומר
 59 – לכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהִבְהֵן מְשִׁיחַ', ללמדך שמדובר בכהן
 60 משוח שְׂאֵינוּ מְשִׁיחַ עַל גְּבִיזוֹ – שאין כהן אחר משוח הממונה מעליו,
 61 והיינו הכהן הגדול, אבל הכהן משוח מלחמה יש מעל גביו את
 62 הכהן הגדול.
 63 מבררת הגמרא: מַאי מְשַׁמֵּעַ – כיצד ניתן ללמוד מהמקרא 'הכהן
 64 המשיח' שהכוונה היא לכהן גדול שאין כהן משוח אחר הממונה
 65 מעליו. מבארת הגמרא, בְּרֵאשִׁי רָבָא – כפי שביאר רבא במסכת
 66 חולין (א), שיש ללמוד שלא אסרה תורה לאכול אלא את גיד
 67 הנשה הנמצא בירך הימנית של הבהמה, משום שנאמר (בראשית לב
 68 א) 'וְהִנֵּה הַמְּיוֹנָנֶת שְׂבָרָה' – הירך החשובה שהיא הימנית,
 69 הָאָה נָמִי – אף כאן יש לומר כן, שמאחר ונאמר 'הַמְּשִׁיחַ' הכוונה
 70 היא לכהן הַמְּיוֹנָן – החשוב שֶׁבְּכֹהֲנֵי הַמְּשִׁיחִים, שהוא הכהן
 71 הגדול.
 72 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אָמַר מֶר – הובא לעיל
 73 בברייתא, 'מְשִׁיחַ' יכול מְלָךְ, דהיינו, שסברה הברייתא שכוונת
 74 התורה היא שמלך שחטא מביא פר לחטאתו. מקשה הגמרא:
 75 כיצד יתכן לומר כן, וכי מְלָךְ פֶּה הוּא דְּמִיתִי – האם המלך שחוטא
 76 בשגגה מביא פר לחטאתו, והרי שְׁעִיר הַזָּאִי דְּמִיתִי – שעיר הוא
 77 מביא, כפי שמפורש במקרא (ויקרא ד כג), וכיצד יתכן לומר שמביא
 78 פר.
 79 מתרצת הגמרא: אֵיזְנִיךָ – הוצרך הכתוב להשמיענו שאין
 80 הכוונה למלך אלא לכהן, משום דְּלִקְרָא דְּעֵתָא אֲמִינָא – שהיה
 81 עולה בדעתך לומר שמקרא זה עוסק במלך, וכך הוא דינו, שעל
 82 שְׁנֵת מַעֲשֵׂה בלבד שאין עמה שגגת הוראה יָבִיא המלך שְׁעִיר
 83 לחטאתו, ואילו על הַעֲלֵם דָּבָר עַם שגגת מעשה, דהיינו, שהורה
 84 לעצמו הלכה מוטעית ועשה על פי הוראתו, יָבִיא פֶּה לחטאתו, קָא
 85 מְשַׁמֵּעַ לָן – משמיענו הכתוב שאין הדבר כן, אלא מלך אינו מביא
 86 פר, ודין פר לא נאמר אלא בכהן גדול.
 87 שנינו במשנה: אִין בִּין כהן הַמְּשֻׁחַ בְּשֵׁן הַמְּשָׁחָה כו' למרובה
 88 בגדים אלא פר הבא על כל המצוות.
 89 הגמרא מבארת כפי איזו שיטה סוברת המשנה: מְתַנִּיתִין –
 90 משנתינו הסוברת שהמרובה בגדים אינו מביא פר לחטאתו, היא
 91 דְּלֵא כְּשִׁית רַבִּי מֵאִיר, דְּאִי וְשֵׁא (שאם) רַבִּי מֵאִיר, הָא תִּנְיָא בְּרִייתָא,
 92 כהן מְרֻבֵּה בְּגָדִים מְבִיא פֶּה הָא עַל כָּל הַמִּצְוֹת דְּבִי רַבִּי מֵאִיר,
 93 וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֲכָמִים.
 94 מבארת הגמרא: מַאי מְשַׁמֵּעַ וְ– מהו טעמו דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתִנְיָא
 95 בְּרִייתָא, 'מְשִׁיחַ' אִין לִי – אין אני יודע אֲלֵא שְׂכֵחַ הַמְּשֻׁחַ בְּשֵׁן
 96 הַמְּשָׁחָה מביא פר לחטאתו, כהן הַמְּרֻבֵּה בְּגָדִים מְנִין, תלמוד לומר
 97 – לכך הוצרך הכתוב לומר 'הִבְהֵן מְשִׁיחַ', ומתיבת 'הכהן' ש
 98 לרבות אף כהן שאינו נמשח בשמן המשחה.
 99 מקשה הגמרא: בְּמֵאִי אֲוִקְיָמְתִּיהּ – כפי איזו שיטה העמדת את
 100 דברי המשנה, בְּרַבְּנָן – כשיטת חכמים הסוברים שכהן המרובה
 101 בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולא כשיטת רבי
 102 מאיר.

1 לעשות איזה עסק, וְכַעַי לְמִידַע אִי מְצִלָּה אִי לֹא מְצִלָּה – ורוצה
 2 לידע אם יצליח העסק או לא, לְרַבִּי תְּרַנְגוּלָא – יגדל תרנגול על
 3 שם אותו העסק, אִי שְׁמִין וְשִׁפְר מְצִלָּה – אם התרנגול שמיין
 4 וישיב ידע אותו אדם שהעסק יצליח בידו. הָאִי מֵאִן דְּכַעַי לְמִיפִּק
 5 [לְאֻדְרָהָ] – אדם החפץ לצאת לדרך, וְכַעַי לְמִידַע אִי חֹזֵר וְאִתִּי
 6 לְבִיתָא אִי לֹא – ורוצה לידע האם יחזור ויבוא לביתו או לא, נִיקוּם
 7 בְּבִיתָא דְּחֶבְרָא – יעמוד בבית חשור, אִי חֹזֵר בְּכּוּנָה דְּכּוּנָה – אם
 8 הוא רואה צל לצילו, לִידַע דְּהֵרֵר וְאִתִּי לְבִיתָא – ידע שעתידי הוא
 9 לחזור ולבוא לביתו. ואומרת על כך הגמרא: וְלֹא מְלָתָא הִיא – אין
 10 זה סימן מובהק, אלא יתכן שאף אף אינו רואה צל לצילו מכל
 11 מקום עתיד הוא לחזור לביתו, ולפיכך אין לעשות סימן זה, דְּלִקְרָא
 12 חֲלָשָׁא דְּעֵתִיָּה וְיִמְיָרָע מְלָתָא – שמא לא יראה צל לצילו ותחלש
 13 דעתו, שיחשש לכך שאין הוא עתיד לחזור לביתו, ועל ידי
 14 חלישות דעתו יורע מזלו ולא יזכה לשוב לביתו.
 15 הגמרא מביאה ענין נוסף של עשיית דבר לסמן טוב: אָמַר אַבְי,
 16 הַשְׂתָּא דְּאִמְרַת סִימָנָא מִילָתָא הִיא – עתה לאחר שאמרת שהסימן
 17 הוא דבר שיש בו ממש, [לְעוֹלָם] הָא רְגִיל אָדָם לְמִיתִי בְּרִישׁ שְׁתָּא
 18 – לראות בתחילת השנה, את מיני הירקות הללו, קָרָא וְ– דלעת
 19 וְרוֹבִיָא וְ– תלתן, בְּרִיתִי וְסִילְקָא וְתִמְרִי וְ– תמרים, לפי שכל אלו
 20 דרכם לגדול במהירות יותר משאר ירקות, ולפיכך יש בראייתם
 21 בתחילת השנה סימן טוב לכל השנה.
 22 הגמרא מביאה כמה הוראות שהורה רב מרשיא לבניו: אָמַר לְהוּ
 23 רַב מְרִשְׁיָא לְבִרְהּ – לבניו, כִּי בְּעִיתוּ מִיָּעַל וּמִיָּגְרִי קְמִי רַבִּינֵינוּ –
 24 כאשר חפצים אתם להכנס וללמוד גמרא לפני רבכם, בְּרַסוּ
 25 מְתַנְיָא וְעַל לְקַמִּי רַבִּינֵינוּ – שנונו מתחילה היטב את המשניות ורק
 26 לאחר מכן תכנסו לפני רבכם. וְכִי תִבְרִיתוּ קְמִיתִי חֹזֵר לְפִימִיתָא –
 27 וכאשר יושבים אתם לפניו התבוננו בפיו, דְּכָתִיב – לְקִיָּם אֵת
 28 מאמר הכתוב (ישעיה ל ב) 'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֵת מוֹדֵיךָ' וְכִי בְּרִסְתוּ
 29 בְּרַסוּ עַל נְהָרָא דְּמֵאִי – וכאשר משננים אתם את לימודכם, שנונו על
 30 יד נהר מים, כִּי שִׁיחִיה בּוּזָה מִשּׁוּם עֲשִׂיתִי סִימָן טוֹב, דְּכִי הִיכִי
 31 דְּמִשְׁכָּן מֵאִי מְשַׁכָּן שְׁמַעְתִּיתִיכוּ – שכשם שמי הנזהר נמשכים ואינם
 32 פוסקים כך לא יפסקו תלמודכם מפיהם. וְתִיבּוּ אֲנִילְקָלִי דְּמִתָּא
 33 מְחִסְיָא – וטוב לכם לישב באשפות של העיר 'מותא מחסיא', וְלֹא
 34 תִיבּוּ אֲפִרְנִי דְּמִסְבִּירָא – ולא לישב בארמונות העיר 'פומבדיתא'.
 35 טַב וְלִדְנָא סְרִיא – מוטב לכם לאכול דג קטן מוסרת. [דְּמִתָּא מְחִסְיָא
 36 לְמִיכָל] מְבִיתָא דְּרַבִּי כִּפִּי – מלאכול כותח משובח וחוק, הראוי
 37 מחמת חוקו לשבר את הסלעים כאשר שופכים אותו עליהם.
 38 הגמרא שבה לעסוק בענין משיחת המלכים: נאמר בכתוב (שמואל
 39 א' ב) 'דָּבָה קִרְנִי בְּאַלְהֵי', ומדייקת הגמרא, דָּבָה קִרְנִי וְלֹא דָּבָה שְׂפִי,
 40 כלומר, שהמלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה מונח בקרן
 41 נתרוממה מלכותם, ואילו המלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה
 42 מונח בפר לא נתרוממה מלכותם, שהרי דָּוִד וְשְׁלֹמֹה שְׁנִמְשְׁחוּ עַל
 43 ידי שמן שהיה מונח בְּקֶרֶן נִמְשְׁחָה מְלִכּוּתָן, ואילו שְׁאֵל וְיִהוּא
 44 שְׁנִמְשְׁחוּ עַל ידי שמן שהיה מונח בְּפֶה לֹא נִמְשְׁחָה מְלִכּוּתָן.
 45 שנינו במשנה: ואיזהו המשיח שמביא פר כששגג בהוראתו ועשה
 46 על פיה, זה הַמְּשֻׁחַ בְּשֵׁן הַמְּשָׁחָה וכו'.
 47 הגמרא מביאה ברייתא המבררת מי הוא הכהן המשיח המביא פר
 48 לחטאתו: תִּנּוּ בְּרַבְּנָן בְּרִייתָא, נאמר במקרא (ויקרא א' א) 'אִם הִבְהֵן
 49 הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא לְאַשְׁמַת הָעֵם, וְהִקְרִיב עַל חֲטָאוֹ אֶשֶׁר חָטָא פֶּה בְּן
 50 הָעָם תְּמִים לֹה' לחטאת, ומבארת הברייתא, שאילו נאמרה בתורה
 51 רק תיבת 'מְשִׁיחַ', יכול הייתי לומר שכוונת הכתוב היא לְמִלָּךְ,

1 זה כהן גדול המְרִיבָה בְּנָדִים, עַל כּוֹלֵן – על שלשת כהנים אלו הוא
2 – המקרא ממשיך ואומר: 'את ראשו לא יפרע וּבְנָדָיו לא יפרם, ועל
3 כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יבא', דהיינו, שכל כהנים אלו נאסרו בגידול שער
4 פרע וקריעת בגדיהם, וכן אסורים להיטמא אפילו לשבעת
5 הקרובים שכהן הדיוט רשאי להיטמא להם. יבול – שמה תאמר
6 שיהו כוֹלֵן מְקַרְבִּין קרבנות כשהם אֲזֻנִים, כלומר, שיהא אף הכהן
7 משוח מלחמה רשאי לעשות זאת, תְּלָמוֹד לִזְמַר (שם פסוק יב) 'כִּי נָזַר
8 שְׁמִן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו, ויש לדייק מן המקרא שרק עָלָיו – על כהן
9 גדול נאמרו דינים אלו, ולא על חֲבִירוֹ – הכהן המשוח מלחמה
10 שאינו כהן גדול, ואין הוא רשאי להקריב אונן.

11 ממשכיה הברייתא ומבררת: וְאֵת שֶׁחֶלְקוֹ תִּתֵּנוּ לכהן משוח
12 מלחמה מדין הכהנים הגדולים שאינו רשאי להקריב אונן, יבול לא
13 יֵהָא מִצִּוְהָ עַל נְשִׂיאת תְּבוּלָה. תְּלָמוֹד לִזְמַר (שם פסוק יג) 'וְהָיָה אִשָּׁה
14 בְּתוּלָהָ יָקָח, ללמד שאף המשוח מלחמה מצווה על התבולה
15 ומוזהר על האלמנה.

16 מבואר אם כן מדברי הברייתא, שכהן משוח מלחמה דינו ככהן
17 גדול לענין חמשת הדברים שנאמרו בפרשת כהן גדול. פריעה,
18 פרימה, טומאת קרובים, ציווי על תבולה, ואיסור באלמנה.

19 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין משוח מלחמה האם הוא
20 מצווה על התבולה ואסור באלמנה: תְּנַיָא, נאמר בכתוב (שם)
21 'וְהָיָה אִשָּׁה בְּתוּלָהָ יָקָח, והכוונה בזה לרבות את הכהן משוח
22 מלחמה, לפי שאֵת שֶׁחֶלְקוֹ תִּתֵּנוּ לכהן רַבָּה – לאחר שחילקו הכתוב
23 מדין שאר כהנים גדולים שאינו רשאי להקריב אונן, הוצרך
24 לרבותו שאף הוא מצווה על התבולה ואסור באלמנה ככהן
25 גדול, אלו דברי רבי יִשְׁמָעֵאל. רבי עקיבא אומר, אין המקרא
26 עוסק בכהן משוח מלחמה, אלא בכהן שעבר מכהונתו, לפי שאין
27 לוֹ – אין אני יודע שאף כהן שעבר מצווה על התבולה, אֵלָּא
28 בכהן שֶׁעָבַר מכהונתו מִחֻמַּת קְרִי – שנטמא בטומאת קרי, ועתיד
29 הוא להיטהר ולחזור לכהונתו, ולפיכך הוא מצווה על התבולה
30 אף בשעת טומאתו, אבל אם עבר הכהן מִחֻמַּת מוֹמִין שאירעו
31 בו, ונדחה מן הכהונה לעולם, מִיָּנִי שאף בזה הוא מצווה על
32 התבולה, ומוזהר שלא לישא אלמנה. תְּלָמוֹד לִזְמַר 'וְהָיָה,
33 לרבות שאף אם עבר מחמת מום שאירע בו מכל מקום מצווה
34 על התבולה כדן כהן גדול.

35 מבואר מדברי הברייתא, שנחלקו תנאים האם לפרש את ריבוי
36 המקרא 'וְהָיָה' לענין כהן משוח מלחמה, שאף הוא מצווה על
37 התבולה ואסור באלמנה, או לענין כהן שעבר מחמת מום. ולדעת
38 רבי עקיבא הסובר שאין הברייתא עוסקת במשוח מלחמה אלא
39 בכהן שעבר, נמצא שאין משוח המלחמה מצווה על התבולה
40 ואינו מוזהר על האלמנה.

41 הגמרא מביאה ספק בענין כהן גדול שנעשה מצורע: בְּצֵאת מִיָּדָה
42 רַבָּא מִרְבִּי נַחֲמָן, מִשִּׁיחַ שֶׁנִּצְטָרַע – כהן גדול שפרחה בו צרעת ועבר
43 מכהונתו, מִזֵּה פְּאֻלְמָנָה – האם רשאי הוא עתה לישא אלמנה.
44 ומבאר הגמרא את צדדי הספק: מִיִּדְּהָ דְחִי אִי מִיִּפְסָר פְּסִיר –
45 האם הכהונה הגדולה דוחה את הכהן מנשיאת אלמנה, וכיון
46 שנדחה בשעת כהונתו נדחה כבר לעולם, ושוב אינו יכול לישא
47 אלמנה אפילו אחר שעבר מכהונתו, או שמה כיון שנצטרע נפטר
48 מאיסור אלמנה.

49 לֹא הָיָה בְּיָדָהּ – לא היה בידי רב נחמן להשיב לרבא על שאלתו.
50 וְיָמִין – פעם אחת, הָיָה יָמִין רַב פְּסָא וְקִמְצָתָא לֵיה – ישב רב פפא
51 והסתפק בשאלה זו, האם משיח שנצטרע מותר באלמנה. אָמַר לֵיה
52 [לו] הֵינָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן לְרַב פְּסָא, תִּנְיָנָא – יש לפשוט ספק זה
53 ממה ששינוי בברייתא, אֵין לוֹ – אין אני יודע שכהן שעבר
54 מכהונתו מצווה על התבולה ואסור באלמנה, אֵלָּא כהן גדול שֶׁעָבַר

55 מִחֻמַּת קְרִי – שנטמא בטומאת קרי ונדחה מן הכהונה עד שיטהר,
56 אבל אם עָבַר מִחֻמַּת מוֹמִין – שנפל בו מום ונדחה מן הכהונה
57 לעולם, מִיָּנִי שאף הוא מצווה על התבולה ואסור באלמנה. תְּלָמוֹד
58 לִזְמַר 'וְהָיָה', לרבות אף כהן זה.
59 ומאחר ונתרבה בברייתא כהן שעבר מחמת מומים, יש ללמוד
60 מכך שאף כהן שנצטרע מצווה על התבולה ומוזהר על האלמנה,
61 שהרי אין לו מום גדול מן הצרעת.
62 כאשר שמע רב פפא את דברי הונא בנו של רב נחמן, קָם ממקומו,
63 נִשְׁקָה בְּרִישָׁה – נשקו על ראשו, וְיָחִיב לֵיה בְּרִיתָה – ונתן לו את
64 בתו לאשה, מרוב שמחת ליבו על שפשת לו את ספקיו.

משנה

65 משנה זו עוסקת בחילוקים שיש בין כהן גדול לכהן הדיוט לגבי
66 דיני אבילות.

67 בְּהֵן גְּדוֹל שמת לו מת משבעת הקרובים, אינו רשאי לקרוע עליו
68 כדרך שאר בני אדם, אלא פֹּרֵם – קורע את בגדו מְלֻמָּה, ואילו
69 הכהן הַקָּדוֹשׁ קורע את בגדו כדרך שאר בני אדם מְלֻמָּעָה סמוך
70 לצואר.

71 בְּהֵן גְּדוֹל מְקַרְבִּין קרבנות אף בזמן שהוא אֲזֻנִּין – ביום שמת לו מת,
72 וְלֹא אוֹכֵל – אך אינו רשאי לאכול מן הקדשים, ואילו הכהן
73 הַקָּדוֹשׁ לֹא מְקַרְבִּין קרבנות ביום אנינותו וְלֹא אוֹכֵל.

גמרא

74 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה שכהן
75 גדול פורם 'מלמטה': אָמַר [רב], 'לְמַטָּה' היינו לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, כלומר,
76 שמתחיל לקרוע משפת הבגד התחתונה הסמוכה לרגליו וקורע
77 כלפי מעלה. ואילו כהן הדיוט שפורם 'לְמַעְלָה' היינו לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ,
78 כלומר, מתחיל לקרוע משפת הבגד העליונה הסמוכה לצוארו
79 וקורע כלפי מטה.

80 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, 'לְמַטָּה' היינו לְמַטָּה מִמֶּנּוּ שָׁפָה – למטה משפת
81 הבגד העליונה, כלומר, אינו קורע את התפירות שסביב שפת
82 הבגד העליונה, אלא מתחיל לקרוע מעט מתחת להם, 'לְמַעְלָה'
83 היינו לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ שָׁפָה – מעל שפת הבגד, כלומר, שקורע אף את
84 שפת הבגד עצמה. וְהָיָה בְּצִוָּאָה – ובין 'למעלה' ובין 'למטה'
85 הכוונה היא בחלקו העליון של הבגד הסמוך לצואר, ולא בחלקו
86 התחתון הסמוך לרגליו.

87 נמצא, שבין לרב ובין לשמואל 'למעלה' היינו בחלקו העליון של
88 הבגד הסמוך לצואר, אלא שנחלקו בביאור דברי המשנה
89 'מלמטה', שלדברי רב הכוונה בזה תחתית הבגד ממש סמוך
90 לרגליו, ואילו לדברי שמואל אף בזה יש לקרוע את חלקו העליון
91 של הבגד הסמוך לצואר, אלא שאין לקרוע את שפת הבגד
92 עצמה, ועל כן מתחיל הוא לקרוע מתחתיה.

93 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: מִיָּתִיבִי, שנינו בברייתא
94 העוסקת בדיני קריעה על המתים, עַל כָּל הַמֵּתִים כּוֹלֵן – אדם שמת
95 אחד מקרוביו חוץ מאביו ואמו, אם רָצָה הרי הוא מְכַדִּיל קָמִי שָׁפָה
96 שָׁלוֹ – קורע אף את שפת בגדו העליונה, ואם רָצָה אֵינוֹ מְכַדִּיל קָמִי
97 שָׁפָה שָׁלוֹ – אין הוא חייב לקרוע את שפת הבגד ממש, אלא
98 מתחיל לקרוע מתחתיה. אבל עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ מְכַדִּיל – חייב הוא
99 לקרוע אף את שפת הבגד עצמה.

100 מבואר מדברי הברייתא, שעל שאר המתים אין צריך לקרוע את
101 שפת הבגד עצמה. ומעתה יש להקשות על דברי שמואל, כיצד
102 הוא מפרש את דברי המשנה שכהן הגדול קורע את חלקו

הכהן המשיח אינו מביא אשם תלוי כלל.
הגמרא דוחה את מה שנתבאר שהמשנה כשיטת רבי היא. מקשה
הגמרא: וְתַכְפֵּינָהּ – וכי סבור אתה שאפשר להוכיח מן המשנה
שהיא נשנית על ידי רבי, מאחר שלא נקטה המשנה 'וכן המשיח'
לגבי עבודה זרה, והרי יש עוד משנה כעין זו להלן (נ). המפרשת
שאינ בית דין חייבים קרבן עד שיוור בדבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, וכן המשיח, ואף בעבודת כוכבים אין חייבים עד שיוור
בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל 'וכן המשיח' לענין עבודה
זרה מי קתני – האם המשנה שונה שם שאף המשיח דינו כן
בעבודה זרה, הלא אין היא אומרת זאת, ואף על פי כן הדין הוא
שגם בעבודה זרה אין הכהן המשיח מתחייב אלא בהעלם דבר
שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אלא בהכרח צריך לומר, דתני הָא
וְהוּא הָיִין לָהּ – שהמשנה שם מפרשת לגבי שאר עבירות שדינו
של המשיח כציבור, שאינם חייבים אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, וממילא יודעים אנו שאף בעבודה זרה דינו שוה
לציבור לענין זה. הָא נמי – אף כאן במשנתנו יש לומר כן, דתָנָא
הָא וְהוּא הָיִין לָהּ – שהמשנה מורה לנו שדינו של המשיח
כציבור בשאר עבירות, שאינו מתחייב אלא על העלם דבר עם
שגגת המעשה, וממילא יודעים אנו שאף לגבי עבודה זרה דינו כן.
נמצא, שאין להוכיח מדברי המשנה שנשנית על ידי רבי, אלא
יתכן שנשנית על ידי חכמים, הסוברים שאין חילוק בדינו של
הכהן המשיח בין שגגת עבודה זרה לשאר עבירות, ובכל ענין
אינו מתחייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה.
הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם של רבי וחכמים. מבררת
הגמרא: מַאי מְעָמָא דְרַבִּי הוֹסֵב שְׂכָהן מִשִּׁיחַ חַיִּיב עַל שִׁגְגַת
מַעֲשֵׂה בַעֲבוּדָה זָרָה אִם בְּלֹא הֶעֱלֵם דָּבָר. מבארת הגמרא: אֲמַר
קָרָא לִגְבִּי שִׁגְגַת עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִחִיד (במדבר טו כח) 'וְכִפֹּר כִּפְּתָן עַל
הַנֶּפֶשׁ הַשּׁוֹנֵנֶת בְּשִׁגְגָה', ודורשים את המקרא כך, 'הַנֶּפֶשׁ'
זֶה כֹהֵן מִשִּׁיחַ, 'הַשּׁוֹנֵנֶת' זֶה נָשִׂיא. ובדרשת התיבות 'בְּשִׁגְגָה'
נחלקו רבי וחכמים. רַבִּי סָבַר שְׂדוּרְשִׁים כֵּךְ, חָטָא זֶה בְּשִׁגְגָה יְהִי,
כלומר, בעבודה זרה יש לחייב את הכהן המשיח אפילו על שגגת
מעשה לבדה. וְאִילוּ רַבָּנָן סָבְרִי שְׂכָר דוֹרְשִׁים תִּיבוֹת אֵלּוּ, שאין
חייב קרבן בעבודה זרה על שגגת מעשה לבדה, אלא מִי שְׂחַמְטָתוֹ
בְּשִׁגְגָה בְּשָׂר מַצּוּת, דְּהִינּוּ הָדִיט שְׂמַתִּיבָא בְּעוֹלָם בְּשִׁגְגַת
מַעֲשֵׂה לְבָדָה, יָצָא כֹהֵן מִשִּׁיחַ שְׂאִין חָטָאָתוֹ בְּשָׂר מַצּוּת בְּשִׁגְגָה
לְבָדָה, אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דְּבָר עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֵׂה, ומכאן שאף בעבודה
זרה אינו חייב על שגגת מעשה לבדה.
הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וְשִׁוִּין
רַבִּי וְחַכְמִים שְׂדִינּוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ בַּעֲבוּדָה זָרָה בְּשִׁעְרָה
בְּקִרְבָּנוּ שֶׁל יָחִיד. מבררת הגמרא: מִנָּן לומדים דין זה.
מבארת הגמרא: דְּאָמַר קָרָא לִגְבִּי שִׁגְגַת עֲבוּדָה זָרָה (במדבר טו כח)
'וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּת שְׁנֵתָה לְחַטָּאת',
ולומדים מן התיבות 'נֶפֶשׁ אַחַת' שְׂאִיחַ יָחִיד וְאֶחָד נָשִׂיא וְאֶחָד
מִשִּׁיחַ – בִּין יָחִיד וּבִין נָשִׂיא וּבִין כֹהֵן מִשִּׁיחַ, כֹּלָם מִבְּיָאִים שְׁעִירַת
עִזִּים לִקְרַבָּנָם, שְׁהָרִי בֹלֵם בְּכָלֵל 'נֶפֶשׁ אַחַת' הֵן.

הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, ולומדים מכאן שהרי משיח
בציבור – שדינו של הכהן המשיח כדינו של העם, וכשם שהעם
אינם מביאים קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, אף
הכהן המשיח דינו כן.
עוד שנינו במשנה: וְלֹא בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם
שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה. מבררת הגמרא: מִנָּן שֶׁאֵף בַּעֲבוּדָה זָרָה אֵין בֵּית דִּין
חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. מבארת הגמרא:
שְׁלומִידִים דִּין זֶה מִמָּה דְּתֵנוּ רַבָּנָן בְּבִרְיִיתָא, לִפִּי שְׂיִצְאָה עֲבוּדַת
כּוֹכָבִים מִכָּלל שֶׁאֵר עֲבִירוֹת שְׁבִתוּרָה לִיְדִין בְּקִרְבָּן בְּעִצְמָתָהּ, שְׁהָרִי
קִרְבָּן חֲטָאת הָבָא עַל שִׁגְגַת עֲבוּדָה זָרָה שׁוֹנָה מִקִּרְבָּן חֲטָאת הָבָא
עַל שָׂר עֲבִירוֹת, וְכֹל – שְׁמָא תֵּאֵמַר שִׁיְהוּ הַצִּיבוֹר תִּיְבִין קִרְבָּן
בַּעֲבוּדָה זָרָה אִם עַל שִׁגְגַת הַמַּעֲשֵׂה לְבָדָה, כְּשִׁשְׁגּוּ הַצִּיבוֹר וַעֲבָדוּ
עֲבוּדָה זָרָה, אִם בְּלֹא שְׁהוּרָו לָהֶם בֵּית דִּין טַעוֹת בְּדַבְרָא. אֵין לומר
כֵּן, שְׁהָרִי נִאֲמַר כָּאֵן – לִגְבִּי שִׁגְגַת הַצִּיבוֹר בַּעֲבוּדָה זָרָה (במדבר טו
כח) 'וְהָיָה אִם מַעֲשֵׂה הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנִאֲמַר לְהֵלֵךְ – לִגְבִּי
שִׁגְגַת הַצִּיבוֹר בְּשָׂר עֲבִירוֹת' (ויקרא ד יג) 'וְנַעֲלֵם דְּבָר מַעֲשֵׂה הַקֹּהֵל',
ומאחר ובשניהם נאמרה תיבת 'מעני' לומדים זה מזה בגזירה
שוה, מִה לְהֵלֵךְ – כֵּשֶׁם שֶׁלִּגְבִּי שֶׁאֵר עֲבִירוֹת אֵין בֵּית דִּין תִּיְבִין
קִרְבָּן אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה, אִם כָּאֵן – לִגְבִּי שִׁגְגַת
הַצִּיבוֹר בַּעֲבוּדָה זָרָה, אֵין בֵּית דִּין תִּיְבִין קִרְבָּן אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבָר
עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה.
הגמרא מבררת מה הוא דינו של הכהן המשיח לגבי שגגת עבודה
זרה: נִתְבָּאֵר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שְׁבִית דִּין אֵינֶם חִיבִים קִרְבָּן אֵלָּא עַל
הֶעֱלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה, בֵּין בַּעֲבוּדָה זָרָה וּבִין בְּשָׂר
עֲבִירוֹת. וְכֵן נִתְבָּאֵר שֶׁהַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ דִּינוּ כְּבֵית דִּין לִגְבִּי שֶׁאֵר
עֲבִירוֹת, שֶׁאֵף הוּא אֵינוֹ חַיִּיב אֵלָּא עַל הֶעֱלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת
מַעֲשֵׂה. וְאִילוּ דִּינוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ בְּשִׁגְגַת עֲבוּדַת כּוֹכָבִים כְּדִינָם
שֶׁל בֵּית דִּין לֹא קָתַנִּי – לֹא נִתְפָּרֵשׁ כֵּן בְּמִשְׁנָה, שְׁהָרִי אֵין הַמִּשְׁנָה
אומרת 'וכן המשיח' לגבי איסור עבודה זרה. ויש לדייק מכך,
שבעבודה זרה חייב הכהן המשיח להביא קרבן אף בשגגת מעשה
בלבד, בלא העלם דבר, כשאר יחיד. מְתִנִּיתִין מִנִּי – מִי הוּא הַתָּנָא
שֶׁשֶׁנָּה אֵת מִשְׁנֵתֵינוּ, רַבִּי הִיא, דְּתָנִיָּא – שְׂכָר שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, דִּינוּ
שֶׁל כֹהֵן מִשִּׁיחַ בְּשִׁגְגַת עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, נִחְלָקוּ בִּו תְּנַאִים. רַבִּי אֲמַר,
שְׁמַבִּיא הוּא שְׁעִירָה לְחַטָּאתוֹ אִם בְּשִׁגְגַת מַעֲשֵׂה לְבָדָה, בְּלֹא הֶעֱלֵם
דָּבָר. וְחַכְמִים אֲמַרְיָם, אֵינוֹ חַיִּיב אֵלָּא בְּהֶעֱלֵם דְּבָר עִם שִׁגְגַת
הַמַּעֲשֵׂה. וְשִׁוִּין רַבִּי וְחַכְמִים בַּעֲנִין זֶה שְׂדִינּוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ
בְּשִׁעְרָה כִּיחִיד. כְּלומֵר, אִפִּילוֹ חַכְמִים הַסּוֹבְרִים שֶׁגַם בַּעֲבוּדָה זָרָה
אֵין דִּינוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ שׁוֹה לִדְיָנוּ שֶׁל יָחִיד, שְׁהָרִי אֵין הוּא
מִתְחַיֵּב אֵלָּא עַל הֶעֱלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֵׂה, וְאִילוּ יָחִיד
מִתְחַיֵּב עַל שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה לְבָדָה, מִכָּל מְקוֹם מוֹדִים הֵם שְׁשׁוֹה הוּא
לִיחִיד בַּעֲנִין זֶה שְׁמַבִּיא שְׁעִירָה לְחַטָּאתוֹ כִּיחִיד. וְעוֹד שִׁוִּין רַבִּי
וְחַכְמִים בַּעֲנִין נוֹסֵף, שְׂאִין הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלִוי כָּלֵל.
כְּלומֵר, אִפִּילוֹ רַבִּי הַסּוֹבֵר שְׂדִינּוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ בַּעֲבוּדָה זָרָה
שׁוֹה לִדְיָנוּ שֶׁל יָחִיד, שְׁמַתְחַיֵּב אִם עַל שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה בְּלֹא הֶעֱלֵם
דָּבָר, מִכָּל מְקוֹם הוּא מוֹדָה שְׂאִינוֹ שׁוֹה לִגְמָרִי לִיחִיד, שְׁהִיחִיד
מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלִוי כְּשִׁישׁ סֶפֶק בִּידוֹ אִם עֵבֶר עֲבִירָה בִּשְׁוֹגָה, וְאִילוּ

פירוש התוספות למסכת הוריות דף ח עמוד ב

ובתורת כהנים מפרש דאין חייבין על עשה דכתיב "אשר לא תעשינה", יכול שאני מוציא
אף עשה שבנדה – תלמוד לומר "מצות ה' ריבה וכו', ומה ראית כו' – מוציא אני שאר
מצות שאין בהן לא תעשה ומרבה אני עשה שבנדה, שיש בה לא תעשה.

הדרן עלך חוריה בהן משיח

והאמר מר עשר מצות נצטוו במרה – הא דלא מייתי מהזני דכתיב בהדיא כגון
מילה לאברהם, שפיכת דמים דכתיב "שופך דם האדם", וגילוי עריות – משום דהבא
נצטוו ישראל, והתם בני נח. חייב על עשה ועל לא תעשה שבנדה – בפרק "דיעות
הטומאה" מפרש שפירש מן הגדה בקישי, שיצאנו הנאה לו בביאתו, אלא ינעץ צפרניו
ויפרש באבר מת. ולכחי חייב על אותו עשה, דהוי בלא תעשה, שיש לפרוש באבר מת.

סובר כשיטת רבי שמעון, דכחן קושיה פטור לגמרי על טומאת מקדש וקדשיו, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, לפי שעל טומאת מקדש הוא פטור לגמרי, ועל שבועת ביטוי ושבועת העדות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה ויורד, מאחר שאין בהם במזיד עונש כרת.

הגמרא מנסה לדחות ראייה זו: אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא, ממיא – מנין לך שרבי אליעזר עוסק רק בטומאת מקדש, דקרא – שמא יש לומר דרבי אליעזר אפולחון קאי – בכל האופנים הוא עוסק, אף בשבועת ביטוי ושבועת העדות, ובכולם אין הנשיא מביא קרבן עולה ויורד אלא שעייר, ובכחן קושיה פטור לה – סובר רבי אליעזר פרי עקיבא, דאמר שכן קושיה פטור פולחן – בכל האופנים שהיחיד מתחייב קרבן עולה ויורד, ולפיכך לא שנה רבי אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר, אלא רק שהנשיא מביא שעייר.

דוחה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרב הונא בריה דרב נתן, ורבי עקיבא מי פטר ליה מפר – האם רבי עקיבא פטר את הכהן המשיח אף מפר, הלא אין הוא פטור אלא מקרבן עולה ויורד, ומאחר והכהן המשיח חייב בפר היה לרבי אליעזר להזכיר זאת במשנה, כשם שהזכיר שהנשיא מביא שעייר, ומכיון שלא אמר זאת יש להוכיח כדברי רבי יוחנן, שאף בנשיא לא אמר רבי אליעזר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שיש בהם כרת, אך בשאר עבירות הנשיא מביא קרבן עולה ויורד כהדיט, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, מאחר שבטומאת מקדש סובר רבי אליעזר כשיטת רבי שמעון הפטור לגמרי, ואילו בשאר עבירות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה ויורד כהדיט.

מסקנת הגמרא: ותו לא מידי – שוב אין להוסיף ולהקשות בזה דבר, אלא ודאי יש להוכיח מן המשנה כדברי רבי יוחנן. הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבי יוחנן בשיטת רבי אליעזר: אמר רבי יוחנן, מודה רבי אליעזר שאין הנשיא מביא אשם תלוי. כלומר, אף שרבי אליעזר סובר שיש לדון את איסור טומאת מקדש כמו איסור שחיבים עליו חטאת קבועה, לענין זה שהנשיא מביא עליו שעייר ולא קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מודה שלענין חיוב אשם תלוי אין דנים אותו כן, ולפיכך כשיש ספק לנשיא אם חטא בטומאת מקדש וקדשיו אין הוא מביא אשם תלוי, שאף על פי שבמזיד הוא חייב כרת, מכל מקום בשוגג אין הוא חייב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: תני תנא קמיה – שנה תלמיד ברייתא לפני רב שש, אשם תלוי קא על טומאת מקדש וקדשיו. דהיינו, נשיא מביא אשם תלוי אם יש לו ספק שחטא בטומאת מקדש וקדשיו, כשם שהוא מביא על ספק איסור שהעובר עליו בודאי חייב חטאת קבועה.

אמר ליה רב ששת לאותו תלמיד, דאמר לך מני – כשיטת מי סבור אתה להעמיד ברייתא זו, כרבי אליעזר היא, דאמר הואיל ונאמר בו קרת בכבועה מית נשיא שעייר עליה – שלדברי רבי אליעזר מביא נשיא שעייר על שגגת טומאת מקדש, לפי שנאמר בו כרת כמו בחטאת קבועה, ולפיכך סבור אתה שאף לגבי אשם תלוי יהא

הדין כן, שמביא אשם תלוי על טומאת מקדש. וכי יכול אתה לומר כן, והאמר – והרי אמר רבי יוחנן, מודה רבי אליעזר שאין מביא אשם תלוי על טומאת מקדש, ואם כן אי אפשר להעמיד ברייתא זו כדבריו, ויש לתמוה כפי איזו שיטה סוברת הברייתא. מסקנת הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר.

הדרן עלך הורה כהן משיח

פרק שלישי – כהן משיח

פרק זה עוסק בתחילתו בדיניהם של כהן משיח וכהן גדול המשווח בשמן המשחה ונשיא וכו' (מלך) שחטאו קודם שנתמנו או לאחר שעברו מגדולתם, אימתי מביאים קרבן חטאת רגיל ככל אדם, ואימתי מביאים את הקרבן המיוחד להם. לאחר מכן עוסק הפרק בחילוקי הדינים שיש בין כהן המשווח בשמן המשחה לכהן שאינו משוח, וכן בחילוקים שבין כהן גדול להדיט. בסיומו עוסק הפרק בסדר קדימויות של עניינים שונים.

משנה

משנה זו עוסקת בדין כהן משיח ונשיא שחטאו ואחר כך עברו מגדולתם, קודם שהביאו קרבנם, וכן באופן שעברו מגדולתם ואחר כך חטאו. המשנה מבארת דין השוה בכחן גדול ומלך: כהן קושיה – כהן גדול המשווח בשמן המשחה, שחטא בשוגג באחת מכל עבירות שבתורה שיש בודונו כרת, ואחר כך עבר משיחותו – פסק מלהיות כהן גדול, קודם שהביא פר על שגגתו, וכן נשיא וכו' (מלך) שחטא ואחר כך עבר מלהיות מלך, קודם שהביא שעייר עיניו על שגגתו, הדין בזה הוא שאף על פי שכבר עברו מגדולתם מכל מקום הכהן הקושיה מביא פר והנשיא מביא שעייר, לפי שיש לילך אחר השעה שבה אירע החטא, ובאותה שעה עדיין היו בגדולתם.

עתה מפרשת המשנה דין שבו יש חילוק בין כהן גדול למלך: כהן קושיה שכבר עבר משיחותו ואחר כך חטא, וכן הנשיא שחטא מלהיותו ואחר כך חטא, לענין זה יש חילוק ביניהם, שהכהן הקושיה מביא פר על שגגתו כדין כהן גדול, לפי שלעולם בקדושתו הוא עומד, ואילו הנשיא אינו מביא אלא כשבה או שעייר פקדונו של הדיט, לפי שמשעה שעבר ממלכותו אינו נידון כמלך אלא כשאר כל אדם.

גמרא

נתבאר במשנה שאם הכהן הגדול חטא בזמן כהונתו, ואחר כך עבר מכהונתו קודם שהביא את קרבנו, מביא פר על שגגתו כפי קרבנו של כהן גדול. מקשה הגמרא: תשמיא יש לומר – מעתה יש לתמוה, מאחר ונתבאר בסיפא של המשנה שאפילו אם כבר עבר הכהן משיחותו

כשיטת רבי ישמעאל שכהן גדול קורע מלמטה וההדיוט מלמעלה.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני קדימה. תחילה מפרשת המשנה כללים בדיני קדימה: **כָּל דָּבָר הַתָּדִיר** ו-**מִצִּיּוֹן** יותר מ**חֲבִירוֹ** הרי הוא קודם **אֶת חֲבִירוֹ**. וכן **כָּל דָּבָר הַמְּקוּדָשׁ** יותר מ**חֲבִירוֹ** הרי הוא קודם **אֶת חֲבִירוֹ**. עתה מפרשת המשנה אופן מסוים בדיני קדימה: אם **פָּר** של הכהן **הַמְּשִׁיחַ וּפָר הָעֵדָה** – פר העלם דבר של ציבור, עומדים שניהם להיקרב, הדין הוא שפר של הכהן **הַמְּשִׁיחַ קוֹדֵם לְפָר הָעֵדָה כָּכֵל** מַעֲשִׂיו – בכל מעשי הקרבתו.

גמרא

הגמרא מבררת מניין לומדים שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו: **מֵנָּה הֵנִי מֵיָּלִי** – מזהיכן לומדים שהתדיר קודם. **אָמַר אַבְיִי**, יש ללמוד דין זה ממה **דְּאָמַר קְרָא** (במודבר כח כג) **מְלַבֵּד עוֹלֹת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעוֹלֹת הַתִּמְדִּי**, דהיינו, שיש להוסיף במועדים עוד קרבן חוץ מקרבן התמיד הקרב בבוקר. (לְמַעַם לֵי) ולבאורה יש להקשות, מִכִּדִּי כְּתִיב – מאחר שנאמר 'מלבד עולות הבקר' יודעים אנו שהיא עולת התמיד, ואם כן, 'אשר לעולות התמיד' לְמַעַם לֵי – מדוע הוצרך הכתוב להוסיף תיבות אלו. אלא בהכרח צריך לומר דהכי **קָאָמַר רַחֲמֵנָּא** – שכן היא כוונת הכתוב, ללמדנו דכל הַתִּדְרִיָּה קְדָמָה – שכל דבר התדיר מחבירו קודם, ולפיכך קודמת עולת הבוקר לכל הקרבנות, מפני שהיא עולת התמיד התדירה יותר משאר קרבנות. שנינו במשנה: וְכָל הַמְּקוּדָשׁ מִחֲבִירוֹ הוּא קוֹדֵם אֶת חֲבִירוֹ. מבררת הגמרא: מֵנָּלָן – מניין שהמקודש קודם. מבארת הגמרא: יש ללמוד זאת מ**דְּתִנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל**, נאמר בכתוב העוסק בכהנים (ויקרא כא ח) **וְקִדְשָׁתוּ**, ויש ללמוד ממקרא זה שחייבים להקדים את הכהן ל**כָּל דָּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁהּ**, כגון ל**פְּתוּחַ רִאשׁוֹן** – לקרוא ראשון בתורה, ו**לְכֹרֶךְ רִאשׁוֹן** – להיות ראשון לזימון, וכן ל**יִשׁוּל מִנֶּה יָפָה רִאשׁוֹן**, דהיינו אם כהן חולק איזה דבר עם ישראל, אזי לאחר שחלקו לשני חלקים שונים צריך הישראל לומר לכהן טול אתה תחילה איזה חלק שתצצה. ומכאן יש ללמוד שבכל מקום המקודש מחבירו קודם הוא לו.

העליון של בגדו, אלא שאינו קורע את שפת הבגד עצמה, הרי **כִּיּוֹ דְּבַעְלָמָא הוּי קָרַע** – מאחר ומצינו אצל שאר בני אדם שבאופן כזה יש לזה שם של 'קריעה', קרי **כָּאֵן** – יש לקרוא על כך את דברי הכתוב (ויקרא כא ח) **וְכִבְדִּיו לֹא יָפְרוּם**, דהיינו, שנאסר על הכהן הגדול לקרוע את בגדיו כדרך שעושים שאר אנשים, וכיצד הותר לו לקרוע באופן כזה.

מתרצת הגמרא: **שְׂמוּאֵל כְּרָבִי יְהוֹדָה כְּבִידָא לִיה**, החולק על דברי הברייתא שהובאה לעיל, **דְּאָמַר שְׁכָל קָרַע שְׂאִינו מְכַדִּיל שְׁפָה שְׁלוֹ** – כל קריעה שאינו קורע בה את שפת הבגד עצמה, אינו אלא קָרַע שֶׁל תְּפִלוֹת – שטות, דהיינו, שאינו יוצא בזה ידי חובת קריעה כלל. ומאחר ולשיטת שמואל לעולם אין אדם יוצא ידי חובת קריעה באופן כזה, לפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע כר.

שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן ששמואל סובר כשיטת רבי יהודה, ו**מִי אִית לִיה לְרַבִּי יְהוֹדָה** – האם סובר רבי יהודה שיש דין קריעה בכהן גדול, והא תניא בברייתא, **אִילִי נְאֻמַּר בתורה על הכהן הגדול 'ראש לא יפרע ובגד לא יפרע'**, הִייתי **אִמַּר שְׁבָרַאשׁ וּבְגָד שֶׁל סוּסָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר**, כלומר, שאין הכהן הגדול רשאי לפרוע את ראשה של אשה סוטה, וכן אינו רשאי לפרוע את בגדיה, אלא כהן הדיוט יעשה זאת, אך לא היינו יודעים מכך שאסור הוא לפרוע את ראשו ולפרוע את בגדיו על מת, תלמוד לומר **אֶת רִאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדוֹ לֹא יָפְרוּם**, ללמד שְׂאִינו בְּפִרְעָה וּפְרִימָה כָּל עֵינָךְ – שאין נוהג בכהן הגדול דין פריעה ופרימה כלל, אלו דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי יִשְׁמְעֵאל אָמַר, **אִינוּ פּוֹרֵם בְּדָרְךְ שְׁבָנֵי אָדָם פּוֹרְמִין** – אינו קורע בגדיו על מת כדרך שקורעים שאר אנשים, אלא הוא קורע את בגדו מלמטה ואילו הכהן הַהָדִיּוֹט קורע מלמעלה.

מבואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי יהודה אין הכהן הגדול קורע את בגדיו כלל, וכיצד יתכן ששמואל מפרש את המשנה כשיטת רבי יהודה, הרי משנתנו סוברת שהכהן הגדול קורע מלמטה.

מתרצת הגמרא: **שְׂמוּאֵל כְּבִר לָהּ בְּרַבִּי יְהוֹדָה בְּחָדָא וּפְלִיג עָלֶיהָ בְּחָדָא** – שמואל סובר כשיטת רבי יהודה בענין אחד, ונחלק עליו בענין אחד. דהיינו, הוא סובר כמותו בזה שאין אדם יוצא בקריעת החלק העליון של הבגד בלא לקרוע את שפת הבגד עצמה, ולפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע באופן כזה ואינו עובר על דברי הכתוב 'בגדיו לא יפרע', אך הוא חולק עליו במה שהוא סובר שאין כהן גדול קורע כלל, ובזה סובר שמואל

פירוש התוספות למסכת הוריות דף עמוד ב

דשאר מצות. **דַּתְנֻו** רבנן ישנו יכול יהיו חייבין על שגגת מעשה – תימה: למאי איצטריך? הא כבר ילפינן מ"דבר" "דבר" דמקצת דבר בעינן, והא לא שייך כי אם בהוראה! ועוד: איך יהיו חייבין על שגגת מעשה למאן דאמר בית דין מביאין פר, טוביה חטא ויתגדל מינגד? מה חטאו בית דין? ועוד, תניא פרק קמא: "עם הארץ" – לרבות אפילו רובו ואפילו כולו. דמייטו שעירה או כשבה ולא פרו ויש לומר: דאי לאו דמשמע דבעינן העלם דבר לא היינו אומרים שבת דין יהיו חייבין, אלא צבור, דאף על גב דלעיל דרשינן דמעשה תלוי בקהל וחוראה תלויה בבית דין – השתא מידו לא דרשינן הכי. מיהו הקישא ד"דבר" צריך לומר דמתחלה צריך למלף הוא, ואחר כך לומר "דבר" ולא כל הנוף.

דִּיתְבִּי בתרי מקומות וקמורו בחד איסורא – תימה: מאי אצטריך בשויך? אפילו לא שוו נמי הוראתן הוראה! דהא דבעינן לעיל מופלא בבית דין – שהיה להן ללמוד ולא למדו. והבא מאי אצטריך ללמוד, כיון דבאיסור אחד הורו, ושניזן הורו שוה? ונראה כספריים גרסי מלתא דרב (פפא) טפי בשויך בתר דמוקי בתרי איסורי. **נאמר** כאן מעיני – תימה: דלעיל בפרק קמא משמע בדברי אביי דלא ידעינן שאר מצות אלא מעבודה זרה, והבא משמע איפכא ויש לומר: דאביי נמי הכי בעי למלף כי הכא, ד"עיני" דעבודה זרה לא פשוט לן שהוא בית דין, אלא הכי קאמר: ילפינן "עיני" "עיני". כלומר, האי "עיני" דעבודה זרה ילפינן משאר מצות שהוא בית דין, והדר ילפינן ההוא "מעיני" מהאי לענין זה, דכי היכי דגבי עבודה זרה מעשה תלוי בקהל כדמשמע "נעשתה", הכי נמי האי "עיני"

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ב וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁלֹא אָסְרוּ בֶן בְּחִבִּית וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אֶלָּא בְּגִינִית וְכִיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁהָיָה רִחְבָּהּ יוֹתֵר מִדְּאִי קִיז].
וַיֵּשׁ לְהַחֲמִיר בְּסִבְרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְהַמְקַלֵּין בְּסִבְרָא הָאַחֲרוֹנָה - אֵין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם, מִפְּנֵי שֵׁישׁ אֲמָרִים שְׁאִין
בְּכַסּוּי פְּלִים קִיז] מִשּׁוּם אֹהֶל פֶּלֶל, אֶף בְּכָלִים הָרִחְבִּים יוֹתֵר מִדְּאִי:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשבת, סעיף כ:

ביאורי הלכה

לצדו העליון של המאכל, אבל אם הוא כלי שניכר שמיועד לכך (כגון מכסה המיועד לצלחת המיוחדת לעוגה) – מותר¹⁴⁰. וכן מותר לכפות הכלי¹⁴¹ אם כוונתו אינה להגן אלא לשמירת הטריות, מניעת ריחות וכיו"ב¹⁴². ואם אין חלל טפח תחת הכלי מותר לכסות עמו אפילו כוונתו להאחיל ולהגן, ולכך מותר לפרוס יריעת ניילון על כסאות העומדים בחוץ וכיוצא בזה אפילו כוונתו להגן עליהם מהשמש או הגשם, ואפילו יש בין הכסאות יותר מחלל טפח¹⁴³.

קִיז] יוֹתֵר מִדְּאִי – סירים גדולים ביותר של מוסדות וכדו' יש לכסות במכסה המיועד להם ולא בבגד, מגבת או נייר אלומניום ושאר דברים שאינם מתוקנים לכך¹³⁸, אלא אם כן לא מכסים לגמרי, ובכיסוי בריכה או בור טבילה יזהרו לכסות בכיסוי המונח על המים ללא חלל טפח¹³⁹.

קִיח] בְּכִיסוּי כְּלִים – אסור לכפות (להעמיד כשהוא מהופך) כלי על מאכלים כדי להגן עליהם מהשמש, גשם, חרקים או דבר אחר, אם יש חלל טפח בין הכלי

צינונים והוספות

141) אם הוא כלי רחב ביותר שלא ניכר שמיועד לכך, יש להחמיר שלא לכסות עמו אם יש שם חלל טפח, אמנם סירים וקערות ביתיים (ואפילו גדולים) אינם נחשבים רחבים (עיין לעיל הערה קלז).

142) גג שלא כוונה להאחיל לא נאסר משום אוהל אלא שלפעמים נראה כעושה אוהל אם מעמיד מחיצות בשבת עצמה (או כשמכסה בכלי רחב ביותר כדלעיל הערה קמא), ובנידון דידן לא נחשב כמעמיד מחיצות בשבת שהרי היו מחוברות לגג קודם השבת (ע"ד כסא של פרקים דלעיל סעיף יג).

143) הניילון מונח ישירות על גב הכסאות ללא חלל טפח נראה כמכסה ולא כמאחיל אף אם הניילון רחב מאוד וישנם חללים רבים בין הכיסאות וכו' (אלא שאם הוא כיסוי קשיח שלא מתקפל ומתכוּפֵּף מעצמו דינו כמטריה - ואסור).

138) וכן אין להסירם בשבת אם היו מכוסים בהם, ואם לא מסיר הכיסוי לגמרי – ראה לעיל הערה קלה.

139) צ"ע אם יש לדמות כיסוי הכלים לכיסוי שאר דברים ולהתיר בכיסוי המתוקן לכך, או להתיר לכסותו כשמשאיר מקצתו מגולה, וכן לעניין הא דאין למחות ביד המקילים לכסות כלי רחב ביותר אפילו שיש בו חלל טפח, או שרק בכלים התיירו משום שיש אומרים שאין בהם משום אוהל כלל. ואם כוונתו לכסות המים שלא יתאדו וכיו"ב ולא להאחיל - אפשר להקל גם כשיש שם חלל טפח.

140) לעיל הערה קלט הובא ספק אם יש לדמות ההיתרים שבכיסוי כלים לכיסוי דברים אחרים, ועד"ז הוא גם בנדו"ד שלא מכסה כלי אלא כופה את הכלי על מאכלים המונחים על השולחן, אמנם כיסוי צלחת במכסה המיועד לה הרי הוא ככיסוי כלים ומותר אף כשיש שם חלל טפח ואפילו כוונתו להאחיל, וכן פסק בשש"כ פ"א סמ"ג.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות קריאת שמע ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן עט מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה:

א היתה צואת אדם מאחריו אפילו אין לה ריח צריך להרחיק ממנה ד' אמות שנאמר והיה מחניך קדוש ומחנהו של אדם דהיינו חנייתו היינו ד' אמות לכל רוח (שזהו מקומו של אדם כשישכב ויפשוט ידיו ורגליו כמ"ש ס' שמ"ט) חוץ מכנגד פניו ששם עיקר חנייתו וצריך להיות מחנהו קדוש כמלא עיניו ואפילו בלילה שאינו רואה אותה או שהוא סומא צריך להרחיק עד מקום שהפיקח לא יוכל לראותה ביום וצדדים שלפניו הרי הם כלפניו ושלאחריו כלאחריו (וצדין ממש יתבאר בסימן פ"א):

ב ואם יש לה ריח צריך שלא יהיה ריחה בתוך ד' אמות שלאחריו וצדין שאל"כ אין מחנהו קדוש לפיכך צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח ואפילו אם יש לו חולי שאינו מריח צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח למי שמריח (אבל מלפניו א"צ להרחיק מלא עיניו ממקום שכלה הריח אלא כיון שאינו יכול לראותה הרי מחנהו קדוש):

ג ש"ץ המתפלל וצואה בבית הכנסת או באויה בית שמתפלל שם אפילו הוא לאחריו בכל הבית צריך הוא לשתוק עד שיוציאוהו מאחר שמוציא רבים ידי חובתן ואי אפשר שלא יהיה אחד מן הקהל בתוך ד' אמות ממקום שכלה הריח ואי אפשר לו לכוין ולשמוע מהש"ץ ואין הש"ץ מוציא ידי חובתו אלא א"כ שומע ממנו ואם הוא בפסקי דומרה שאינו מוציא אחרים ידי חובתן מותר לש"ץ לומר כדרכו אם הוא חוץ לד' אמות ובמי גלים שאין להם ריח יכולים כל הקהל להרחיק ד' אמות ויכול הש"ץ לומר כדרכו בכל ענין:

ד היתה במקום גבוה י' טפחים או נמוך י' טפחים ה"ז רשות לעצמו ונקרא מחנהו קדוש אע"פ שיושב בצדה ורואה אותה וקורא והוא שאין ריחה מגיע אליו ויש אומרים שצריך שיהיה רוחב מקום ההוא ד' טפחים על ד' טפחים ואז הוא מקום חשוב לחלוק רשות לעצמו כמו ברשויות של שבת ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה:

~ יום שני ~

ה וכן אם היתה בחדר אחד והוא קורא בחדר אחר אפילו הפתח פתוח ביניהם והוא יושב אצל הפתח בסמוך לה ורואה אותה מותר אם אין ריחה מגיע אליו לפי שהפתח היא כסתום כיון שיש לה גיפופים מכאן ומכאן המכבדילים בין חדר לחדר ויש מי שאוסר מי שרואה אותה אע"פ שהיא ברשות אחרת והעיקר כסברא הראשונה שכיון שהיא ברשות

אחרת אע"פ שרואה אותה ה"ז כצואה בעששית שאין איסור כלל בראייתה ואע"כ טוב לחוש לדבריו ואם מעצים עיניו או בלילה מותר בזה לדברי הכל כיון שהיא ברשות אחרת וגם אינו רואה אותה:

ו אם העבירו צואה בבית ונשאר עדיין ריח רע בבית יש להחמיר שלא לקרות בו עד שיכלה הריח אע"פ שהצואה כבר חלפה ועברה ומכל מקום מי שאינו מריח מותר לקרות בזה כיון שאין צואה בבית:

ז חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה ובגדולה יש גיפופים העורפים על הפרצה מכאן ומכאן הקטנה אינה חשוכה בבית בפני עצמה אלא הוא כקרן זוית של הגדולה הואיל ונפרצה לה במילואה והגדולה היא בבית בפני עצמה הואיל ונשתתרו בה גיפופים מכאן ומכאן לפיכך אם צואה בגדולה אסור לקרות בקטנה (עד שירחק כשיעור) אבל אם צואה בקטנה מותר לקרות בגדולה בלא הרחקה כיון שהוא בבית בפני עצמו רק שלא יהיה ריחה מגיע אליו וגם שלא יראנה לדברי האוסרים לעיל סעיף ה' (במה דברים אמורים כשכותלי אורך הקטנה נכנסים לתוך הגדולה ומופלגים שם ג' טפחים מכותלי אורך הגדולה שאל"כ אף הקטנה היא בבית בפני עצמה על ידי גיפופי הגדולה משום נראה מבחוץ ושוה מבנים כמו שיתבאר בס' ש"ס):

~ יום שלישי ~

ח צואת כלב או חזיר אם נתן בהם עורות מרחיק מהם כמו מצואת אדם ואם לאו דינן כמו צואת שאר בהמה חיה ועוף שא"צ להתרחק מהם כלל אם אין בהם ריח ואם יש בהם ריח אין צריך להרחיק אלא עד שיכלה הריח ולא יותר חוץ מצואה רכה של חמור הבא מן הדרך ומצואת חתול וגמיה שהן כצואת אדם לפי שסתמן ריחן רע ולכן אפילו יודמן פעם אחת שאין להם ריח אסור כצואת אדם ואם יש להם ריח צריך להרחיק ד' אמות ממקום שיכלה הריח וכן הדין בנבלה מסרחת ומכל מקום ההולך בדרך אע"פ שרואה צואת בהמה כנגדו אם אין הריח בא לו אינו חושש למיעוט לתלותה בשל חמור אבל בסמוך לעיר יש אומרים שיש לחוש לפי שרוב בהמות המצוים שם הם חמורים במקומות שהחמורים מצוים:

ט יש אוסרין לקרות כנגד מי רגלי חמור הבא מן הדרך וכנגד צואת תרנגולים אדומים (שקורין ענגלי"שן הא"ן בל"א או אינדי"ק) שתרנגולין אלו צואתן מסרחת מאד (ולכן היא כצואת אדם שאע"פ שזודמן שאין לה ריח רע אסור ואם יש לה ריח צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח כמו כצואת אדם ולא כצואת שאר עופות שיש להן ריח) אבל צואת שאר תרנגולים ההולכים בבית דינו כדין צואת

חלק א' סימן פא דין צואת קטן:

א קטן שיכול לאכול כוית דגן שהם ה' מיני תבואה שצואת מינים אלו מסרחת אפילו אינו יכול לאכול אלא על ידי ביטול כגון דייסא וכיוצא בה אם אין צריך לשהות מתחלת כוית זה עד סופו יותר ממה שגדול בינוני שוהה באכילת פרס ממאכל זה צריך להרחיק מצואתו וממי רגליו כמו משל גדול אבל אם צריך לשהות יותר מכאן הרי זה כאוכל עכשיו חצי זית ולמחר חצי זית שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשהייה ארוכה כזו ושיעור כוית יתבאר בסימן תפ"ו ושיעור פרס בס' תרי"ב:

~ יום חמישי ~

ב ואם הקטן הוא חלש ואינו יכול לאכול כוית בכדי אכילת פרס אף על פי שהגיע לשנים שאחר כיוצא בו יכול לאכול א"צ להרחיק מצואתו וממי רגליו אפילו הוא בן ג' וד' שנים (והוא שעדיין לא היה יכול לאכול מימיו כוית דגן בכדי אכילת פרס) אבל אם היה יכול לאכול פעם אחת ואח"כ נחלש ואינו יכול דינו כגדול שצריך להרחיק מצואתו וממי רגליו (ואפילו אינו יכול) ואפילו לא אכל דגן מימים רבים ואפילו לא אכל מעולם שאף שצואה זו אינה מדרג מכל מקום (כל שהיה יכול לאכול כוית דגן בכדי אכילת פרס) בני מעיים מסריחים כל מיני מאכל שיאכל וכל זה מן הדין אבל טוב וישר לקרות ולהתפלל במקום שהוא נקי לגמרי אפילו מצואת תינוק בן יומו (אם אפשר בקל אע"פ שאין איסור בדבר):

ג אם היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו ברחוק ד' אמות (ואינו יכול לחזור פניו ממנה מפני שצריך להחזיר פניו כנגד בית קדשי קדשים) ילך לפניו כדי שיוקנה מאחריו ד' אמות ואם אי אפשר כגון שיש לפניו נהר או דבר אחר המעכב ילך בכדי שיתחנה לצדדים ד' אמות וכן בקריאת שמע אם אי אפשר לו ואינו צריך לחזור אלא למקום שפסק ולא לראש התפלה או הקריאת שמע אע"פ שהתפלל וקרא כנגד הצואה לפי שאין זה זבח רשעים תועבה כיון שלא היתה ד' אמות סביבו שבהן לברם הוא שמחויב לבדוק שלא תהא בהם צואה אם הוא מקום שראוי להסתפק בצואה ואם לא בדק בהן פושע הוא ותפלתו תועבה אבל לא הטריחו לבדוק לפניו כמלא עיניו אע"פ שהוא במקום הראוי להסתפק בו בצואה:

~ יום שישי ~

חלק א' סימן פב דין צואה יבשה:

א צואה אפילו יבשה כחרס ואין בה ריח כלל אסור לקרות כנגדה מן התורה ואפילו יבשה כל כך שאם יורקנה נפרכת יש להסתפק ולאסור שפסק של תורה להחמיר עד

שאר עופות אבל הלול שלהם יש בו סרחון לרוב ולכן דינו כצואת אדם:

י אסור לקרות קריאת שמע כנגד אשפה שריחה רע (אפילו אין הריח מצואה מגולה שעליה אלא מהתמונה ומכוסה) או מצואה שחלפה ועברה ונשאר ריחה שם (והוא שהריח מגיע אליו):

יא ריח רע שאין לו עיקר כגון שיצא ממנו רוח מלמטה גזרו עליו חכמים משום ריח רע שיש לו עיקר ואסור בדברי תורה עד שיכלה הריח ואין צריך להרחיק כלום ואם יצא מחבירו מותר בדברי תורה מפני שהוא דבר שאי אפשר ליוחר ממנו שהתלמידים שבבית המדרש קצתם גורסים בלילה וקצתם ישנים ומפיחים בתוך השינה לפיכך לא גזרו על של חבירו לדברי תורה ולכן אפילו אם לומד ביחיד ואפשר לו לצאת למקום אחר אינו צריך לצאת כיון שלא גזרו על זה כלל לדברי תורה אבל לקרות קריאת שמע (או להתפלל) גזרו אפילו על של חבירו עד שיכלה הריח כיון שלעולם אפשר לו לילך למקום אחר לקרות או להתפלל שם:

~ יום רביעי ~

חלק א' סימן פ מי שאינו יכול להשמר מהפיח:

א מי שמתוידל לו רוח בבטנו ומוציא רוחות בבקר ובירי לו שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפיח עד שיגמור כל תפלת י"ח מומב שיעבור זמן התפלה ממה שיתפלל בלא גוף נקי שהתפלה יש לה תשלומין שאם נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים וזה ג"כ אנוס הוא שאי אפשר לו להתפלל י"ח בלא גוף נקי שגנאי גדול הוא להפיח כשעומד לפני המלך ומדבר עמו וכדי ביוון וקצף שהרי הצריכו להרחיק ד' אמות כשמבקש להפיח בתפלה ואי אפשר לו לעמוד על עצמו כמו שיתבאר בסימן ק"ג:

ב וכיון שאינו מתפלל תפלת י"ח של שחרית לא יאמר ג"כ פסוקי דמזמרה אלא א"כ יאמר בלא ברכותיה כקורא בתורה שהם נתקנו בברכה כדי לסדר שבחיו של הקב"ה קודם התפלה כמ"ש בסימן נ"א ג"כ:

ג אבל קריאת שמע וברכותיה צריך לומר בזמנן אפילו בלא גוף נקי שאינו נקרא מדרב עס המלך אלא כשעומד לפניו בתפלת י"ח כמ"ש בסימן ע"ד ואף שיקרא קריאת שמע בלא תפילין שהתפילין צריכין גוף נקי לא ימתין ויעבור זמן קריאת שמע כדי לקרותה בתפילין כמ"ש בס' ס"ו ואם יראה לו שיוכל לעמוד על עצמו בשעת קריאת שמע יניח תפילין בין אהבה לקריאת שמע ויברך עליהן ואח"כ יחלצם מיד אבל הטלית יכול ללבוש ולברך קודם שיתחיל הברכות שא"צ גוף נקי לציצית:

~ שבת קודש ~

ב חומין מקום או חדר לבית הכסא ועדיין לא נשתמש בו אסור לקרות בתוכו מדברי סופרים הואיל ונקרא עליו שם בית הכסא יש בו בזיון לקריאה שבתוכו אבל מותר לקרות כנגדו אפילו בסמוך לו תוך ד' אמות שאין קריאת השם בלבד כדאי לאסור חוצה לו:

ג היו לפניו ב' חדרים ואמר חדר זה יהיה לבית הכסא וגם זה הרי שניהם אסורים לקרות בתוכם אבל אם אמר על השני וחדר זה ולא אמר וגם זה הרי השני ספק אם הומינו לכך אם לא לפיכך אין קורין לכתחלה ואם קרא יצא אבל אם קרא במקום שאסור לקרות בודאי אפילו אין איסורו אלא מדברי סופרים צריך לחזור ולקרות כמ"ש בס' ע"א:

ד בית הכסא שהוא בחפירה ופיו ברחוק ד' אמות מן הגומא והוא עשוי במדרון בענין שהרעי מתגלגל ונופל מיד למרחוק וכן המי רגלים יורדין מיד לגומא הרי הוא כסתום וכאלו אין שם בית הכסא כלל חוץ לגומא (בין שיש לו מחיצות בין שאין לו) ומותר לקרות שם אם אין שם ריח רע וגם אין משתנים חוץ לגומא.

אבל אם משתנים שם לפעמים (ורגילים בכך) אסור להרהר שם בדברי תורה ואצ"ל לקרות קריאת שמע (ואפילו בשעה שאין שם מי רגלים) לפי שיש שם בית הכסא על מקום זה שחוץ לגומא משתנים שם וצריך להרחיק ממקום זה ד' אמות ולפניו כמלא עיניו (ומכל מקום אם יש לו מחיצות אין להם דין מחיצות בית הכסא להרחיק מהן כיון שאין המחיצות אלא לבית הכסא של הטלת מי רגלים שאין אסורין אלא מדברי סופרים אחר שנפלו לארץ שהצואה שבגומא כסתום דמי ואין מחיצות אלו נקראים בשבילה מחיצות בית הכסא):

ה בני אדם שיש להם ספסל נקוב שנפנים עליו וכן באותם בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים קטנים שבבית צריך לזהר שיהיו מכוסים בשעת קריאת שמע ותפלה ודברי תורה או יוצאים מהחדר שמתפלל או לומד בו אפילו הם נקיים בתוכם ועל גבם שכיון שהם מיוחדים לפנות עליהם הרי הם כבית הכסא שאפילו אין בו צואה צריך להרחיק ממנו ד' אמות ולפניו כמלא עיניו מן התורה:

שיתפרך על ידי גלילה שיותר בקל נפרכת על ידי זריקה מעל ידי גלילה אבל כשהיא נפרכת על ידי גלילה אזי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה אף על פי שלא נתפרכה עדיין אבל אם תשבר לשנים על ידי גלילה אין זה מועיל ובזמן הקור שהצואה נקרשת הרבה כאבן יש להסתפק אם מועיל לקרות כנגדה כי שמא אף ע"פ שנקרשת עדיין שם צואה עליה ואסור מן התורה כמו בית הכסא שאין בו צואה שאסור מפני שעדיין שמו עליו כמ"ש בס' פ"ג וכ"ש זו שיכולה לחזור לקדמותה על ידי חום וספק של תורה להחמיר:

ו מי רגלים שנבלעו בקרקע אם הם מרטיבין היד שנוגעת בהן אסור לקרות כנגדן ויש אומרים שאינו אסור אלא בטופח על מנת להטפוח כגון שאם מניח ידו עליהם תעלה בה ליחות שאם יניחנה על דבר אחר יקבל ממנה ליחות ואם אין ליחות כל כך מותר ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים:

חלק א' סימן פג דיני בית הכסא בקריאת שמע:

א כשם שאסור לקרות קריאת שמע כנגד הצואה מן התורה כך אסור לקרות כנגד בית הכסא ישן דהיינו שנשתמש בו כבר פעם אחד בעשיית צרכיו ואפילו אם פינה ממנו הצואה אח"כ שכיון שחל עליו שם בית הכסא פעם אחד מאוס הוא ואין זה מחנה קדוש ואסור מן התורה ואפילו הוא ממחיצות גבוהות י' טפחים שהן חולקות רשות לעצמן לכל מה שבתוכן ונמצא שהצואה שבתוכן היא ברשות בפני עצמו מכל מקום המחיצות עצמן כיון שהם מיוחדים לכך הם מאוסין כמו גרף של רעי וצריך להרחיק מהם ד' אמות ולפניו כמלא עיניו אפילו פינו ממנו הצואה ולכן צריך לזהר שלא לקרות או להתפלל או להרהר בדברי תורה בחצר כנגד בית הכסא כמלא עיניו אף על פי שהוא סגור ואי אפשר לראות הצואה שבו.

כמה דברים אמורים כשעשה בחצירו חדר מיוחד לזה אבל אם עשה בית הכסא במחיצות של בית או חצר אין על המחיצות אלו דין בית הכסא אע"פ שהן ג"כ מחיצות של בית הכסא (ו) כיון שאינן מיוחדות לו בלבד [ו] מותר לקרות אפילו בסמוך להן ממש (רק שלא יהיה סמוך להחלל שביניהם שנפלה שם ולא כנגדו מלא עיניו):

~ 'לקוטי תורה' פרשת תבוא - הפרשה החסידית ~

היום הזה ה' מצונד

מבחינת ארץ הנ"ל, כי "סוף מעשה במחשבה תחלה", ואי אפשר להשיג מעמי תורה וסודותיה אם לא על ידי ידיעת התורה שבעל-פה. כמו למשל מלך שבונה בגן מפואר, ואי אפשר להשיג חכמתו ורצונו שבבנין בלי שייגמר בגן הנ"ל בשלימותו.

והנה שלימות וגמר הזה - הוא ב"סוף מעשה", שהוא על-פי תורה שבגמול א"ש בה גילוי רצונו ותכנה. כי על-פי תורה שבכתב אי אפשר לידע שום דין על בוריו בלתי פירוש הגמרא, כמו דרשת ממפת שבתפילין⁴ כו', וכיצא בהן, ואידם הם נכתבין, וכל פריט דקדוהיהם⁵.

ולכן הוי"ו של "ודבש" מחובר עם "היום הזה הוי"ו"ה להיות בצירוף שם הוי"ו"ה אחת.

והנה יש בחינת עולם, שנה, נפש:

כי כמו שיש בחינה זו בעולם כך יש בשנה, והוא בראשי-השנה. ולכן קורין פרשה זו קודם ראשי-השנה, כי "היום הזה וגו'" קאי על ראשי-השנה⁶. וככל שנה קודם ראשי-השנה צריך ברית ברית מחדש על קבלת התורה - שבראש השנה הוא בחינת "מצונד לעשות את החקים וגו'".

(לפי שבראשי-השנה הוא ענין אחד עם תורה שבעל-פה: כי ראשי-השנה הוא בחינת "שתמליכוני עליכם", ו"מלכות - פה, תורה שבעל-פה קרינן לה" כו'. לכה, כמו שבתורה שבעל-פה הוא גילוי הרצון-עליון אידם יעשו התפילין והסופה כו' - כך בראשי-השנה הוא גילוי רצון-עליון. ולכן בראש השנה הוא בחינת "מצונד לעשות" כו').

וענין מה שנתבאר בקרשת נארא, על פסוק "לכן אמור לפני ישראל", בבאור ענין "הבאתי אתכם אל הארץ כו'" (נארא ג, ח).

וגם "ויבן" לשון בנין - כמו שאמרנו ר"ל על פסוק (ישעיה ג, יג) "ורב שלום בניך": "אל תקרי בניך אלא בוניך". כי תורה שבעל-פה נקרא גם כן בית. כמו שנתבאר במקום אחר. ונדע, דבחינת בית שרשו ממקום גבוה מאד כו'.

וענין מה שנתבאר בקרשת נארא, סוף דבור המתחיל "פה תבנו", מענין "ורב שלום בניך כו'".

6. ענין בפירוש הרמ"ז דהר"י, ריש פרשת בא (דף לב, עמוד ב), גבי "היום - דא ראשי-השנה".

"היום הזה הוי"ו"ה אליהם מצונד לעשות את החקים האלה ואת המשפטים; ושמת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: את ה' האמרת היום וגו' וה' האמרת היום וגו'" (פרשתנו כו, טז יח):

לחבין פירוש "היום הזה", ולא פתיב איזה יום?

משום דהמקרא מחובר לפרשה שלמעלה הימנה, שמשמית (שם, טז): "ארץ זבת חלב ודבש". שקודם שנכנסו לארץ היה ברית ברית על קבלת התורה, "מלכד הברית אשר פרת אתם בחורב" (פרשתנו כח, טז).

וזהו "היום הזה וגו'", דהיינו בשעת פניסתן לארץ.

ולכן "ודבש" היום הזה הוי"ו"ה הוא ראשי תיבות צירוף הוי"ו"ה אמת, שהוא של "ודבש" שבעל-פה ראשונה מחובר למקרא שלמטה הימנה - כי הכל ענין אחד.

והנה, בחינת "ארץ ישראל" הוא בחינת תורה שבעל-פה. כי בחינת "ישראל" הוא בחינת אדם. והוא כמו שכתוב (יחזקאל א, כו): "ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם וגו'", וזהו תורה שבכתב. ו"ארץ ישראל" הוא בחינת תורה שבעל-פה - בחינת "והארץ היום וגו'"³ (ישעיה כו, א).

כי אף על פי שעיקר דיני התורה שבעל-פה הוא בבחינת עשיה גשמיות, מכל מקום הרי היא כמו בחינת גל וסוף-מעשה לבחינת אדם הנ"ל, אלא שירדה ונתלבשה במקום גבוה למקום נמוך.

ונקרא "ארץ זבת חלב ודבש", כי "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ג, יא). וזהו "סתרי תורה", לפי שיש בה מתיקות, והן הם "מעמי תורה". והכל נמשך ונשפע

1. "את זה דרש ארמור" בשבת שקודם לשבת שלפני סליחות שנת תקנ"ו, שבת פרשת תבוא, ח"י אלול תקנ"ו.

2. (תקנין זה בהקדמה ט, ב. הובא ב"פרדס רמונים" להרמ"ק שער בא פרק יד).

3. (וענין מזה בדבור המתחיל "השמים כסא" - ריש פרשת בראשית).

4. (מנחות לז ריש עמוד ב ושם נסמן).

5. (וענין ב"אגרת הקדש", קרוב לסופו (סמן כט) בדבור המתחיל "אשת חיל עטרת בעלה").

וזהו ענין "בינה יתירה ניתנה באשה כו'", שדרשו ר"ל פרק ה' דנדה, על פסוק (בראשית כ, כ) "ויבן הוי"ו"ה אלקים את הצלע כו'". וענין דהר"י בראשית (דף מח, עמוד ב).

מתעלים בו עליו רב. וכדכתיב (אחרי טו, ז): "כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', לפני הו' תטהרו". פירוש: שמכפר ומטהר כל העונות המכדיליו, וקורע כל המסכים, ואין שום מסך מכדיל בין ישראל לאביהם שבשמים, והוא "לפני ה' תטהרו".

ואז "ישמח ישראל בעושי"ו" (תהלים קמט, ב), בלי שום מניעה ומכלכל בעולם. ומרוב השמחה והתענוג נכללה וכמלה מדת האהבה שיש בהם, ודי בבחינת פנימיות הלב, ברעותא-דלבא לבד.¹⁰

והנה בכדי שיגיע האדם לבחינה ומדרגה זו, הנה "ראשית חכמה – יראת ה'" (תהלים קיא, י), שהוא בחינת ראשית השנה, להמשיך עליו בחינת יראה, בחינת "מלכותו", שקוראין לו "המלך", שתהא יראתו ופחדו עליו.¹¹

וזהו "אמרו לפני מלכיות – שתמליכוני עליכם": כי הנה "מלכותך מלכות כל עולמים" (תהלים קמה, יג) כתיב, והוא יתברך מניח את העליונים, ומוריד וממשיך בחינת מלכותו למטה על ישראל לבד. כמו שאומרים: "ה' אלהי ישראל מלך", וכתיב (ישעיה מד, י): "פה אומר ה' מלך ישראל וגואלו וגו'".

וזהו "ה' מלך גאות לבש כו'" (תהלים צג, א): שהוא שיר של יום השישי, שבששית למעשה בראשית נברא אדם הראשון, ואז היה ראשית השנה ביום ו'. כי "זה היום תחלת מעשיך, ופרון ליום ראשון" – פירוש: שבו נברא אדם הראשון. ולכן שר את דברי השירה הזאת:¹² "ה' מלך גאות לבש". פירוש: על דרך משל כמו לבוש, שהוא מסתיר ומכסה על האדם – כך הוא ענין בחינת מלכות, שנתלבש ונתצמצם בכמה לבושים וצמצומים עד שנקרא בחינת "מלך", ולהיות מלכותו על ישראל.

והנה "ישראל נמשלו ללכנה", שמאירה בריחוק מקום מהשמש דוקא, כך בכיול הנה כתיב (ירמיה לא, ב): "מרחוק ה' נראה לי", שעל ידי ריחוק מקום מאיר בו אור אהבתו יתברך להיות פלטה נפשו אליו לדבקה בו.¹³

ולכן נקרא "ראשית השנה" ולא "תחלת השנה": כי כמו שיש בחינת ראש בנפש, שהוא ראש ושכל לגבי הגוף, כך יש בחינת ראש בשנה, והוא ראשית השנה. (הוא בחינת "גלגלתא דחפאי על מוחא", שהוא בחינת גילוי רצון העליון.¹⁴

והנה, כמו דבתורה שבעלפה הוא בחינת "בינה ויתירה ניתנה בו", כך גם כן בבחינת יראה, שהיא בחינת ראשית השנה. אף על גב דיראה נקרא בחינת נוקבא לגבי אהבה, וכמו שכתוב (משלי לא, ז): "אשה יראת ה'", וכתיב (תהלים צח, ג): "זכר חסדו", אף על פי כן "זה השער בו" (תהלים קיח, ב), ו"שרשה מיראה-עילאה בו".

וכן בבחינת דיבור, שהוא בחינת בגין המלכות, שנקרא "דבר ה'", שהוא בחינת ראשית השנה – שייך גם כן בחינה זו ד"בינה ויתירה ניתנה בו".¹⁵ והיינו דמה שכתוב "ויכן ה' אלהים את הצלע" – הוא ביום ו' למעשה בראשית, שהוא ראשית השנה).

ב. והנה בשבועות ניתנו לוחות הראשונות וביום-כפור ניתנו לוחות האחרונות. ולוחות הראשונות ניתנו בקולות וברקים, מה שאין כן לוחות האחרונות. והענין, כי יש ב' מיני אהבות: האחת בחינת פנימיות-הלב הנקרא רעותא-דליבא, והב' בבחינת חיצוניות – בהתגלות הלב.

ועל דרך משל, כבן אצל אביו יש ב' בחינות באהבתו אליו:

כי הנה אם הוא שרוי אצל אביו בביתו, עדיין אינו ניכר ומתגלה בו בחינת ומדת האהבה, והרי היא בבחינת פנימיות-הלב לבד. מה שאין כן אם הרחיק אביו ממנו, אזי נתגלה ויוצא לחוץ בחינת האהבה, בבחינת גילוי רב, להיות נפשו צמאה וכלתה אליו. אבל כשהוא שרוי עמו, הנה האהבה כטילה ונכללת ברוב השמחה והתענוג שהוא בהיכל אביו.

וזהו ענין יום-כפור, שהוא מעין עולם-הבא, עולם התענוג, שאין בו אכילה ושתיה, לפי שכל ישראל

7. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "תקעו בחדש כו'".

8. ("באשה").

9. (כמו שנתבאר בדבור המתחיל "האזינו השמים").

10. (ענין בזה פנחס ריד, ב. וענין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "אני לדוד").

11. ("את דברי השירה הזאת". דברים לא, ל).

12. (וענין מענין "מרחוק ה' נראה לי": גבולות שמות, פרשה א, גבי "ותתעב אחותו מרחוק" (שמות ב, ד). ובהר מלך ב, יב, א. ו"מקדש מלך" שם.

ועוד נזכר פסוק זה בזהר: חלק א: ו, א. צ"ז, א. קכ, א. קצו, ב. חלק ב: כה, ב. קכו, א. חלק ג: כ, סוף עמוד ב. לה, ב. נח, ב. סד, ב. קעד, א. רמח, ב – כנשם כל זה בספר "בית אהרן".

שתהיה באבירה המתבקשת, שצריך לחפש אחריה, ולפשפש במעשיו בנ"ל.

וזהו "אתם נצבים היום כולכם וגו', לעברך בברית ה' אלהיך וגו'" (נצבים כח, טו, יא):

כי בכל מקום שנאמר "היום" הוא ראש השנה, ובראש השנה הוא מעביר כך ה"ברית", שהוא התקשרות בנקודת הלב הפנימית.

(כי עם היות דבראש השנה הוא המשכת בחינת יראה בנ"ל, אך תוכה "רצוף אהבה" (שיר השירים ג, י). אלא שהאהבה היא בפנימית הלב לבד, על דרך "וגילו פרעדה" ¹⁴ (תהלים ב, יא)).

ונקרא "ברית": לפי שאי אפשר לדבקה בו בפנימיות הלב (עם היות שיש בודאי בכל נפש מישראל בחינה זו). אלא אם כן מעביר ערלת הלב. וכמו שפירוש (עקב י, טו): "ומלתם את ערלת לבבכם". והערלה היא ההתקשרות בתאוות ושאור גשמיית העולם. וכל זמן שיש עליו בחינת ערלה זו בלבד, הרי מכסה ומסתיר ממנו אור פניו מלדבק בו בפנימיות לבו, כיון שחיצוניותו מקושר ומדובק בהבלי עולם ¹⁵.

וזהו "בברית ה' אלוקיך": פירוש, שההתקשרות יהיה שבחינת "היו"ה" יהיה "אלהיך" – שלך, ליבטל אליו מעומקא דליבא.

וזהו שאמר ירמיה הנביא: "הסירו את ערלת לבבכם והמולו לה" ¹⁶, פירוש: שלימד דעת את העם ¹⁷, שלא יפול לב האדם עליו כראותו חיצוניות לבו מקושר בגשמיית העולם, לאמר חס-ושלום: נגזרנו, אברה תקנותו ¹⁸, אלא: "הסירו את ערלת לבבכם!"

פירוש: שיש בכל אחד ואחד מישראל בחינת פנימיות הלב; אלא מפיון שהערלה שולט על חיצוניותו, הנה גם הפנימיות נסתרת ונתעלם בו. אבל בשתסירו את הערלה, ממילא יתגלה הברית וההתקשרות בהמולו לה, ואז יהיה גם חיצוניות לבו בהתגלות לה' ברשפיאש – "שלהבת העולה מאליה" ¹⁹.

כי ראש השנה נקרא "נסח" (תהלים פא, ד) – "שהחודש מתכסה בו", פירוש: בטל ונכלל ברצונו. לפי שמחמת גילוי אלקותו ומלכותו נתעורר בחינת יראה וביטול-רצון, בחינת נקודה שאין בה אור כלל, ובריוחוק מקום הולך ומאיר בו אור האהבה בגילוי.

והיינו על ידי שיעשה את עצמו כאלו הוא רחוק מאד מאור פניו ויתפרד, על ידי שיחשוב כל המושכות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה שעבדו בכל השנה, ועל ידי זה יתגלה אהבתו לה' בחיין, בבחינת "צעק לבם" (איכה ב, יח), יותר מכל השנה. שכל השנה הוא כמשל האב שנתרחק מעל בנו בנ"ל.

אבל בעשרת ימי תשובה בתיב (ישעיה נה, ו): "קראוהו בהיותו קרוב", ודרשו חז"ל: "אלו עשרת ימי תשובה". שנקרא "קרוב", אלא שנתרחק ונסתר ממנו.

והוא כמו למשל, בן שהוא אצל אביו בביתו, אלא שהאב מסתיר פניו ממנו, בכדי שבנו יתן אל לבו האהבה, ויתגלה אהבתו ביתר שאת. וכאשר יפיר הבן שהאב הוא כבאן ומסתיר פניו ממנו, אזי בודאי תגדל אהבתו בבחינת גילוי יותר.

וזהו שאומרים "אבינו מלפנו" בעשרת ימי תשובה – שהוא בחינת התגלות האהבה, בבחינת "צעק לבם": אבא! אבא!

והנה, כמו לבנה בהתרחקה מאור השמש, סוכבת והולכת בעיגולה עד שתחזור ותגיע לאור השמש, כך בבחינת על ידי ריוחוק מקום, שנעשים עצמינו פרחקים, הולך וסובב עלינו אור האהבה, עד שביום-כפור חוזרים ומתעלים עליו גדול ועצום, עד שנהיו "לפני ה'". שהאהבה הוא בחינת פנימית הלב ונכללת ובטלה בשמחת ה', לפי שאז ביום-כפור כנסת ישראל הם בבחינת "פנים" ¹³.

ג. אך אי אפשר להגיע לבחינה ומדרגה זו, בחינת פנים הנ"ל, כי אם על ידי חיפוש ופשפש במעשיו בעשרת ימי תשובה. וכמו שפירוש (תהלים כו, ח): "בקשו פני",

18. (על פי יחזקאל לו, יא: "אמרים... אברה תקנותו נגזרנו לגי").

19. (וזהו ענין "יחד לבבנו". כמו שנתבאר בדבור המתחיל "מי קנה").

ועיין מה שנתבאר בפרשת בראשית, סוף דבור המתחיל "להבין ענין הברכות": "ולזאת צריך להיות המשכת החותם" כו'. עיין שם. [תורה אור ג, ג: דייקנו להיות המשכה וברכה עליונה להפריד תקליפות, ושלא תהייה גילוי המדות כי אם ליחודו גם כן. וכמו שאומרים "יחד לבבי". וחותם]

13. ועיין לקמן בדבור המתחיל "ביום השמיני שלח".

14. וכמו שנתבאר לקמן על פסוק "שוש אשיש בהיו"ה", "תגל נפשי באלהי כו". עיין שם.

15. (ועיין בפרשת שלח, על פסוק "מקושי עצים").

16. (ירמיה ד, ד: "המולו לה' והסירו ערלות לבבכם").

17. ("לימד דעת את העם". קהלת יב, ט).

וזהו "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו):
שלא כדמות אדם מוכן: הלא אין לו דמות הגוף
חס־שלום!

וגם, מהו "בצלמנו" – לשון רבים?

ויוכן עם הנ"ל:

כי הנה הקדוש ברוך הוא – "סתים וגליא". פירוש
"גליא" – כמו שכתוב (ואתחנן ה, לה): "אתה הראת לדעת
כי הני"ה הוא האלהים אין עוד מלבדו". מפני שגראה
בראיה חושית ד"כולא קמיה בלא חשיב", ותמיד מהיה
ומהיה אותם מאין לישי, ואלו היה מסתלק חיותו ברגע
היו חוזרים להיות אין ואפס ממש. ואם כן, נראה תמיד
האין והאפס שבהם, ונגלה כבוד ה'" (ישעיה מ, ה),
בהתגלות, כי אפס וזלתו. אך אף על פי כן הוא "סתימו
דכל סתימין", "לית מחשבה תפיסא ביה"²⁰.

וכמו כן עשה את האדם בשתי לכבות – בחינת פנימיות
והיצוניות הנ"ל²¹. וזהו "ושמרת ועשית אותם בכל לבבך"
(פרשתנו כו, טו), דהיינו בשני לכבות הנ"ל. וזהו בחינת
"בצלמנו", כי צלם הוא בחינת עצמיות ומהות ממש²².

ו"כדמותנו" הוא ענין "בכל נפשך": שיש שתי
נפשות – נפש השכלית, ונפש המדברת, החיונית. ושתי
הנפשות הם בחינת אותיות, אלא שזו היא בחינת
אותיות הממשכה וזו בחינת אותיות הדיבור. וזהו "ובכל
נפשך", שצריך להיות כולו לה' – בשתי הנפשות.

דהיינו, להעמיק דעתו בתורה בכל שכלו עד מקום

שיד שכלו מגעת, שיהיה כולו מקושר ומדובק בתורה
ה' לדבקה בו. וגם שיהיה דיבורו בתורה, להמשיך בה
המחשבה העליונה מהעלם אל הגילוי – בפיו, בדיבורו
בתלמוד-תורה.

וזהו "כדמותנו" – שהאותיות יש להם בחינת דמות
וציור המצייר את השכל ומלבישו ואינו עצם הדבר
ומהותו.

וזהו "את ה' האמרת היום"²³: כי "האמרת" הוא
פועל-יוצא, כלומר הפעלת את ה' שיאמר מאמר זה:
"בצלמנו כדמותנו". כי על ידי שיהיה עמלו בתורה
ומציאה בפה, ממשיך מהעלם אל הגילוי דבר ה',
לאמר מאמר "נעשה אדם בצלמנו וגו'", כנודע
דבאתערוטא-דלתתא כו²⁴, ו"רוח אייתי רוח כו"²⁵.

וכל זה למה?

כדי "להיות לך לאלהים", פירוש: שיהיה אלהים
שלי. פירוש: שיוקבע ענין אלהותו במחשבתך ובלבך
היטב, ליפטר וליפטר ברצונו יתברך.

"וה' האמירך היום": כי יתן דיבורו לך – לישא
וליתן ב"דבורו של מקום". כמו שכתוב (ישעיה נא, טו):
"ואשים דברי בפיך", שבוזה תתעלה עילוי רב²⁶.

"ולתתך עליון על כל הגוים וגו'", פירוש: הגוים
ואיובים שנקרבו, להכניעם שלא יהיה מונע מבית
ומחוץ, ולהיות מאיר בך חכמתו ובינתו של אינסוף
ברוך-הוא²⁷.

זהו: חלק א: כב, א. כג, א. לד, ב. וענין שם מז, א. חלק ב: נה, א. קכ, א. חלק ג:
יא, א. לג, ב. לה, סוף עמוד ב. וענין שם ב'קמ"ז מב, א. קד, א. וענין שם ב'קמ"ז:
ריט, ב. רלח, ב. רעח, ב).

22. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תצא". (לעיל לו, א. לח, א).

23. [פרשתנו כו, יט]: "את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים... וזה האמירך
היום... כאשר דבר לך... ולתתך עליון על כל הגוים... לתהלה ולשם ולתפארת
ולתהלה עם קרש לה' אלקיך, כאשר דבר".

24. [אתערוטא-דלתתא].

25. (וענין מה שנתבאר מענין "את ה' האמרת": בדבור המתחיל "לסוסי ברכבי
פרעה", גבי שיר השירים (לקמן שיר השירים יב, אג). ועל פסוק "וארשתיך לי"
(לעיל ח, ד)).

26. (וענין מה שנתבאר מענין זה: בדבור המתחיל "זאת חקת התורה". ובדבור השני
שעל פסוק "ביום השמיני עצרת". וענין מענין "וה' האמירך" ברבות, כי תשא, ריש
פרשה מה (פסקה ב)).

27. (וענין ברבות וישלח, פרשה עה (פסקה ח)).

אותיות תחום, כלומר עד פה תבא ולא תוסיף, שלא תהיה תוספת חיות יותר
משיעור המוגבל בו, דהיינו שלא יוסיף האדם תת כחו וכל יגיעתו לנפשו
הבהמית רק כמו שכתוב "גיע כפיך כו").

ומזה יוכן ענין החותם דיום-הכפורים: שלפי שיום-הכפורים הוא
בחינת פנימית-הלב, לכך זוכים אז לבחינת החותם, שהוא בחינת
"יחיד לבבני". ענין שם.

וגם הוא בחינת "חותם בברוך" – דתורה שבעל-פה. כמבואר שם
(ג, ג – ג, ב) בענין "חתום תורה בלמודך" (ישעיה ח, טו).

וזהו ענין הגרית-ברית על קבלת התורה שקודם ראש-השנה,
שבכלל זה הוא להיות עסק התורה לשמה, על דרך "זכה נעשה
לו סם חיים כו". ועל זה נמשך גמר החותם ביום הכפורים כו. וענין
מה שנתבאר בפרשת עקב, בענין "וצריך שצריך ברית ותורה בברית הארץ").

20. וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וידעת היום".

21. (ברבות הובא פסוק "נעשה אדם": בראשית, סוף פרשה ח. ריש פרשת חקת.
פרשה ואתחנן. ובקהלת בפסוק (ג, ב) "כי אדם אין צדיק".

וזהו "לתהלה ולשם ולתפארת": כי "תהלה" – מלשון "בהלו גרו" (אזכ כט, ג), שהוא לשון אורה, בחינת חכמה, ראיה; ו"שם" הוא בחינת בינה, שנקרא שם –

הגדול; ו"תפארת" הוא בחינת דעת, שהוא פולל חסד וגבורה כו²⁸.

וכמו שנתבאר: לעיל על פסוק "כי תצא". ובפרשת ויצא, בדבור המתחיל "אם לא תדעי לך כו".

וענין מענין "לתהלה", במה שנתבאר לקמן על פסוק "יצמים צדקה ויתהלה נגד כל הגוים". ומענין "שם הגדול": על פסוק "אני כו", דפדשת ציצית. ועל פסוק "ראה אנכי כו".

28. (וענין בזהר דמשפטים (דף קכג, עמוד א) – שנקרא הדעת בשם תפארת. וגם כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת ויקרא: "דדעת אסחיד באנפין". ובאדרא זוטא (דף רצ"ג) ב: סוף עמוד ב: "ומהאי נדיר אנפוי כו". [ואסחיד באבא ואימא גונו דאנפוי, והוא אקרי דעת]). והוא בחינת "יאר ה' פניו אליך" (במדבר ג, כח), שמזה נמשך "לך אמר לבי בקשני פני" (תהלים כו, ח) – רעותא דלבא כו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויראו אותה שרי פרעה

חכמה שיוורד לריאה שנק' שר המשקים כנ"ל בקול דתורה. והב' מהבל הלב שבחזה ששם יסוד האש מן הוושט ששרשו במוח בינה שהוא חם ויבש ועולה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה כו'. וזהו שהקול מורכב מאש ומים ורוח אש דושט שבחזה הלב ומים מן הקנה שבמוח החכמה ורוח הוא הממוצע שהוא הבל רוח הדבור שמרוח החיים שבלב שנק' רוח ממללא כו' וז"ש (במדבר כא, יח) באר חפרוה שרים שהן ב' שרים דקנה חו"ב הנ"ל שנמשכים ללב שהוא בח' המל' שנק' באר כידוע והוא בח' דבור העליון שנק' דבר מלך שמקבל מחו"ב שבלב שנק' שרי פרעה (והוורידין שבצואר נק' שר המבחים שהוא הממוצע בין ב' שרים הנ"ל להיות שסבוב הילוך הדמים שבגוף מלמעלה למטה ומלמטה למעלה מתחבר ע"י הוורידין של נגד העורף ומפרקת בחצוניות שנק' אחוריים דב' קנים הנ"ל בח' חו"ב) (וכמו שהקנה וושט מחברים המוחין שבראש עם הלב וכל האברים הפנימי' כך הוורידים שבצואר מחברים העורף עם המפרקת בחצוניות חיות הגוף שיהי' קשר וחבור לראש עם הגוף כו'): (ח) והנה הדוגמא מכ"ז יובן למעלה באדם העליון דאצי' שמבחי' מוחין דחו"ב דמל' דקדושה שנק' פרעה פריעה והתגלות כל האורות העליונים כו' כנ"ל הוא שנמשך בב' מדרגות דב' קנים דחו"ב קנה חכמה קנה בינה בלב שבאדם העליון לבחי' הדבור העליון שמורכב משניהם ע"י קול הגרון שבא ממוח החכמה בקנה מלמעלה למטה. וממחה בינה שבלב הרי עולה מלמטה למעלה ורוח הדבור העליון

(ד) והיינו ג"כ בחי' הבטול לאין האלקי בבחי' כח מ"ה דחכמה שבמוח שנמשך בלב דוקא בבחי' שוב שאחר הרצוא והוא בחלל הימני שבלב שבו רוח החיים וזהו ג"כ קנה חכמה בלב שנק' שר המשקים דמים דתורה ויש עוד שר המשקים שהוא העיקר והוא בין המשמח דיינה של תורה בפנימיות וריון דאורייתא שנכנס יין יצא סוד מן ההעלם דחכ' שנק' ח"ס כמ"ש שר המשקים בחלומו והנה גפן לפני כו' ואקח את הענבים כו' עד ואתן את הכוס על כף פרעה (בראשית מ, ט) שזהו בחי' כוס של ברכה דבחי' המל' ולע"ל יהיה כוס ש"ב בין המשומר בענביו מו' ימי בראשית (כמ"ש כמ"א). והנה שר האופים הוא הוושט שאוכלים בו ששרשו במוח בינה שהוא חם ויבש מבחי' הגבו' דאימא כמ"ש (משלי ח, יד) אני בינה לי גבורה כי בינה מקור הגבורה כידוע דבינה מינה דינין מתערין והיינו מה שנמשך מן הוושט בחלל השמאלי שבלב ששם יסוד האש שהוא ההתלהבות ברשפי אש התשוקה בלב בבחי' רץ לבך שנתפעל מן ההשגה שבמוח בינה דוקא ולא מן החכ' שהוא קר ולח כנ"ל כי ע"י ההשגה בטוב טעם במוח בינה יוליד התלהבות מורגש ביסוד האש בלב וזהו בינה לבא ונק' שר האופים כמו האפיה והבשול שמהפך ע"י האש לדבר שיותן בו שיחיה ראוי למאכל כך ע"י התלהבות רשפי אש האלקי שבמוח בינה בלב יהופך מדותיו הטבעיים שבלב להיות נק' לב בשר רך כמו (יהושע לז, לו) ונתתי לכם לב בשר כו'. והנה הקול היוצא מן הגרון מורכב הוא מב' שרים הנ"ל. א' מן הקנה שנק' קנה

הוא הממוצע בו' וכ"ה בהמשכת חיות אלקי בעולמות במלאכים ונשמות שהן כלולים ג"כ מבחי' רו"ש דב' קנים הנ"ל כמ"ש (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב וכן הנשמות יש בהם רו"ש וממוצע כידוע וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

כתמונת הגוף משא"כ בחי' הזכוכית לגבי זיו השמש אין לו ערך ויחס כלל וכן בחי' הכלים לגבי האורות כיון שהאור הא' יכול להתלבש בכלי החסד ובכלי הגבורה א"כ אין לומר שכלי זה היא דוקא שייכה לו ולא אחרת והיינו משום שבאמת האור הוא מעין המאור שאין הכלים ערוך לו כלל וכלל, רק שמ"מ הכלים נק' גופין להאור שהם קרובים יותר אפי' מלבושי' והיינו משום שמ"מ האור מחיה אותן כנשמה שמחיה את הגוף ולא כמו הלבושים שהם נפרדים בו' אבל מ"מ מצד מעלת האור עצמו הוא נבדל מהן בתכלית כנ"ל ולכן יתכן ענין עליי' כלי הת"ת לקבל בתוכו אור החכמה: (הג"ה: ועיי"ל כי בת"ת יש מוחין חב"ד היינו חב"ד דו"א לכן שפיר י"ל שהת"ת עולה בחכמה היינו חב"ד דת"ת מלבישים החכמה וגם כי יסוד דאבא הוא דעת עליון דו"א לכן א"ש עליית הדעת שבת"ת לקבל מהחכמה, עכ"ה): ועליי' זו הוא ע"י אהבת ככל מאדך שמעורר למעלה בחי' מאד העליון שהוא האור א"ס שלמעלה מהתפשטות

והתלבשות בכלים עדיין מפני שא"א בהכלים להגבילו ולהכילו עדיין, וע"י התעוררו' זו אזי עולה החכמה לקבל האור א"ס שלמעלה מהכלים שעי"ז יאיר ויזרח בכלי החכמה הפנימי' שהיא כלי קבלה לקבל האור כנ"ל ואז עולה ג"כ הת"ת לקבל האור שהי' מאיר תחלה בפנימי' כלי החכמה שהוא ג"כ עכ"פ ראשית גילוי האא"ס שבאצי' ונק' קדש ממש וגם מקבל כלי הת"ת מהארת אא"ס שלמעלה מהכלי שמאיר עתה בכלי החכמה וזהו בחי' קדוש הא' שקדש העליון בחי' האא"ס שלמעלה מהכלים מאיר בבחי' הוי"ו שהוא הת"ת בו' ע"י שהת"ת עולה בחכמה כנ"ל, וזהו מן המיצר קראתי ענני במרחב, פי' דמה שהוא עליית החכמה לקבל ממרחב העליון שהוא האא"ס שלמעלה מהאור המתלבש בכלים הוא רק לפי שקראתי מן המיצר דוקא בבחי' מאדך וזהו כמו ענין תקיעת שופר שתוקעין בשופר שצדו הא' קצר והולך ומתרחב קצת עד שבצדו הב' הוא רחב וכשנותן הקצר בפיו הקול יוצא בדוחק והולך ומתרחב עד שבסופו

ב. ועתה יובן ענין הקדוש הא' שהוא מה שהת"ת הנק' ו' עולה לקבל הארה מחכמה הנק' קדש ונעשה קדוש בו', והענין כי הכוונה שכלי הת"ת עולה ומלביש לאור החכמה וממילא כלי החכמה עולה יותר ומלביש להאור שלא הי' מאיר בחכמה כלל שהוא למעלה מהיות מתלבש בכלי החכמה ועכשיו הוא מאיר ומתלבש תוכו ולכאורה אינו מובן איך שייך לומר שהת"ת מלביש לאור החכמה מאחר שאינו ממהותו כלל כמו שלא יתכן לומר שכח השכל יפעול בכלי אחר זולתי המוח בו' אך הענין מובן ע"פ מה שנת"ל שהאורות מצד עצמן הם למעלה מבחי' כלים כי האור מעין המאור הפשוט בתכלית הפשטות ולא שייך לומר בו בחי' חכמה וחסד אלא אחר התלבשותו בכלי החכמה אז הוא מחיה בחי' חכמה וכיון שמצד עצמו הוא פשוט בתכלית ע"כ יכול להאיר ג"כ בבחי' חסד או בבחי' ת"ת כמו שמאיר בחכמה שהרי אינו ממהות החכמה ג"כ כמו שאינו ממהות ת"ת והוא כמשל אור השמש שמאיר בזכוכית לבנה ואם יסירו זכוכית זו וישימו אחרת תחתיה יאיר אותו והיו עצמו בה (והיינו משום שגם בעודו לתוך הזכוכית הראשונה לא נשתנה מהות הזיו לפי האמת להיות כמראה הזכוכית הנ"ל אלא שלעין הרואה הי' הזיו כן ולכן יכול לצאת ולזרוח בזכוכית שמראיתו מראה אחרת וכ"ה באורות המאירים בכלים שעם היות שנעשים כח וחיות להכלי אעפ"כ הם באמת פשוטים כמו שהיו ואין השינוי בהם אמיתי ולכן יכול להיות אחליפו דוכתייהו אור החסד בכלי הגבורה) כמו שהי' מאיר בזכוכית הראשונה אע"פ שזו זכוכית לבנה וזו אדומה ויהי' נראה בראשונה הזיו נוטה ללובן ובשני' נוטה לאודם והיינו משום שהזיו עצמו מופשט באמת מב' המראות בו' אלא שנעשה בו גוון לפי הכלי שזורח בו וכן הוא במים שמשתנים לפי גוון הכלי שהם בו מאודם ללובן וכה"ג (ובחי' הארה כזו אין לקרותה אפי' בלשון התלבשות הגם שהלבוש רחוק מן המתלבש בו יותר מהגוף לנשמה כנ"ל מ"מ הרי הלבוש עשוי לפי מידת המלוכש בו ויש לו זרועות ובתי ידי

קראתי שאז בא לבחי' צעקת הלב והוא בחי' אהבה דבכל מאדך שהיא בהתרחבות גדול עד אשר לא תכיל הלב הצעקה ועי"ז נעשה ג"כ למעלה העלי' בהאור א"ס שלמעלה מהגבלת הכלים וזהו ענין הקדוש הראשון כנ"ל:

שחללו רחב הוא מתרחב מאוד ונמצא סיבת התרחבות הקול בסופו הוא מפני שהיתה יציאתו מתחלה מתוך הדוחק שאם הי' רחב ג"כ מתחלתו לא הי' הקול מתחזק כ"כ בסופו כי כל חוזק בא מחמת מוצר ודוחק בתחלה, כמ"כ ענין מן המיצר

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (ב)

אפילו בחייהם קרוים מתים, משא"כ הצדיקים נקראים חי לפי שמאיר בהם בחי' המקיף, וצדיק וחי הוא בחי' א', כי צדיק הוא יסוד שהוא מחבר את השבעה דרגין ללמל', וגם חי הוא בחי' יסוד שהוא מחבר ג"כ את השבעה דרגין כו' וכמ"ש יחיד חי העולמים מלך שחי העולמים הוא המחבר כו' ולזה בשבת אומרים נשמת כל חי נשמתא דפרחא מחי העולמים, לפי שבשבת מאיר נשמה יתירה שהוא בחי' המקיף כו'.

והנה הקיום של השבועה הוא ע"י התורה דהנה בתורה כתיב חצבה עמודיה שבעה, ויש מדרשים שספר במדבר נחלק לשלשה ספרים שפ' יהי בנסוע הארון הוא ספר בפ"ע, אך זהו דוחק. אך פ' האמת היינו שהתורה הוא קיום של השבועה דהיינו שהתורה נותנת כח וחיווק לקיים את השבועה, וזהו חצבה עמודיה שבעה שעמודיה של תורה הם חוצבים את השבועה שמקיימים אותה, ועי"ז חצבה עמודיה שבעה היינו ששה סדרי משנה ותושב"כ, ועי"ז ש"ס ותושב"כ היא הנותנת כח לקיים את השבועה כו' וד"ל.

וענין שבועה שהוא ל' שבעה, הענין הוא דהנה כתי' אך בצלם יתהלך איש שהאדם נברא בצלם אלקי' וכמ"ש נעשה אדם בצלמנו כדמותנו כו', והנה צדי"ק דצלם הוא המתלבש בגוף שהוא בחי' נר"נ של הנשמה, נשמה במוח ורוח בלב ונפש בכבד, ולמ"ד מ"ם הוא בחי' מקיף של הנשמה שהוא בחי' חי יחידה, והנה למ"ד מ"ם במספר קטן הם ו', וזהו ענין השבועה שממשיכים לה מבחי' שבעה דרגין עילאין דהיינו שממשיכי' לה כל בחי' הו' מקיפים כו' ועי"ז נותנים לה כח שיכולה למשול על היצה"ר, וזהו ג"כ ענין שבת שבשבת ניתנה נשמה יתירה והיינו שבשבת שהוא יום השביעי אז מאיר בחי' המקיף של הנשמה, וזהו שאומרים בשבת נשמת כל חי ופ' בזה נשמתא דפרחא מחי העולמים, והענין הוא דהנה כתי' ובניהו בן יהוידע בן איש חי ומפרש בגמ' שהצדיקים אפילו במיתתן קרוים חיים ורשעים אפילו בחייהם קרוים מתים, והיינו לפי שחי הוא בחי' מ"ש יחיד חי העולמים שהוא מחבר את בחי' יחיד כו' שהוא ענין המקיף כו' ולרשעים אין מאיר בהם המקיף וע"כ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר, ש"פ חוקת, תרד"ע

ענין האמצעי דא"ק הוא שרצון העצמות דאוא"ס שלפני הצמצום בענין העולמות בא בבחי' מחה"ק דא"ק כו', הן הרצון בכריאת והתהוות העולמות והן הרצון העצמי בהגילויים בעולמות (והכוונה בזה לא רק בהגילויים שלצורך העולמות היינו האורות שהן בערך העולמות כו', אלא גם

רסג) והנה כל ענין התיקון הן תיקון האורות והן תיקון הכלים הכל נעשה ע"י שם מ"ה החדש היוצא ממצאח דא"ק כו', דש' ס"ג הוא ההבליים דאון חוטם פה דא"ק וזהו בחי' התהו כו', והתיקון הוא מש' מ"ה כו'. דהנה ידוע דא"ק הוא ממוצע בין אוא"ס אל העולמות וכללות

שבערך השכל והמדות כו', ולכן הן נובעים תמיד דכשם שאור השכל הוא תמיד כמו"כ האותיות דמח' הן ג"כ תמיד שמויחדים בו כו', והגילוי הוא רק לעצמו כו', דאותיות המח' הן כחומר לצורה לגבי אור השכל שהן בערך זל"ז כו', משא"כ אותיות הדבור וגם הכל הדבור בא בהגשמה שנפרד מן השכל והמדות כו' ואינן תמיד דעת לדבר ועת לחשות כו' והן אותיות מורגשים כו', והגם שאותיות הדבור ג"כ כמו חומר וצורה כו', הנה זהו לגבי אור הבא בדבור שאין זה אור המיוחד כמו האור המתלבש במח' כו', וגם בזה צ"ל שאין האותיות מיוחדים ממש שה"ה מ"מ אותיות שבאו בהגשמה כו'. ולמעלה בחי' מח' ודבור הן כלים דאצי' וכלים דכרי' כמו"ש בע"ח שמ"ז פ"ג דכלים דאצי' הן אלקות ממש ומויחדים ממש עם האורות דאיהו וגרמוהי חד כו', דהגם שהן בבחי' מציאות מ"מ ה"ה אלקות ממש כו', וכלים דכרי' הן בחי' יש נברא דלאו איהו וגרמוהי חד גם לגבי בחי' האור המתלבש בכלים דכרי' והוא אור הנשמה כו', וכמו באדם הרי אור וחיות הנפש הגם שהוא בגילוי ממש בגוף ומורגש בו ומ"מ הרי יודעים רק מציאות הנפש לא מהותו כו', כמו"כ הכלים דכרי' אור הנשמה המלוכש בהם נודע בהם רק בבחי' ידיעת המציאות לבד כו' וכמ"ש במ"א, וידוע דאור הנשמה זהו בחי' אצי' שבבריאה כו', ונודע ג"כ שיש הפרש גדול בין האצי' כמו שהוא באצי' לכמו שהוא בבריאה כו' וכמ"ש במ"א, וגם לגבי אור זה לאו אינן וגרמוהי חד בברי' כו', ובפריטיות באצי' גופא הן כלים דז"א וכלים דמל' כו', דכלים דז"א הן רק גווני האור שאינם לפעול דבר כ"א לגלות ולתאר את העצם כו', וכמו מראה וגוון הפרי שמורה על טעם הפרי כמו מראה הלובן שמורה על המתקת ומראה האודם על החמיצות כו', וכלים דמל' הן לפעול חוץ לעצם כו' וכמ"ש במ"א. ועכ"ל אנו רואין שיש בחי' חיות פנימי ועצמי מעצמות הנפש ביותר דוקא בהכל זה הגשמי שיוצא בבחי' חיצוניות מאד שהרי כל עיקר פנימיות נקודת הלב וכל בחי' עצמות שלו יבא בהכל הדבור הרבה יותר מבמח' כו', וכמו כאשר מדבר דברי אהבה וחשק שהדברים יוצאים מקירות הלב ונמשכים בהכל הדבור ונכנסים בלב השומע להתפעל באהבה או ברחמים כו', והיינו לפי שיש בגוף הכל הדבור היוצא מן הלב אור וחיות גדול מפנימיות הנפש שע"כ רוח הכל הדבור הגשמי פועל ועושה רושם גדול בלב השומע כו'. וכן להיפך במדת נפש או כעס פנימי יומשך בהכל הדבור כו', וכמו בתפלה מקירות הלב שבא בדבור דוקא וכמו וחה היא מדברת על לבה כו', ושם הי' דבור בלחש כמ"ש רק שפתי' נעות כו' שזהו מצד הביטול ביותר, ה"ו בא בדבור ג"כ בבחי' קלא פנימאה דלא אשתמע כו' וכמו צלוחת בחשאי כו', אבל מ"מ ה"ו בא בדבור דוקא, דכאשר יהי' במח' לבד ה"ו

הגילויים דאורות עצמיים שאינם בערך העולמות כלל כו') הכל בא בבחי' מחה"ק ז"ו כו', ויש בזה המשכות שהן בבחי' המשכה עצמיות ובבחי' העתקה כו', וזהו שנק' אדם קדמון. דהנה גבי האדם כתי' נעשה אדם בצלמנו כדמותינו שהאדם התחתון נעשה בצלם ודמות שלמעלה, דמשו"ז חלוק האדם מכל הנבראים שכלול מהעליונים והתחתונים, וכדאי' במד"ד בראשית פי"ב דבשימ"ב בכל יום נברא מן העליונים או מן התחתונים והאדם נברא מן העליונים ומן התחתונים, וכל המדר' היותר גבוהות ישנם כהאדם לפי שנעשה בצלם ודמות שלמעלה כו'. וכמו"כ יובן בבחי' א"ק שזהו האדם הראשון שעלה במח' כבי' בא"ס הקדמון לכל הקדומים ה"ה בצלם ודמות כו', וע"כ כל מה שבעצמות הכל בא בבחי' אדם זה כו', ועם היות שבא בבחי' המשכה עצמיות ובבחי' העתקה ה"ו מ"מ בבחי' ממוצע, וכמ"ש במ"א בענין עתיק שהוא בבחי' העתקה וכן בבחי' פנימיות אבא פנימיות עתיק כו' (ועמשנת"ל פס"ד ובפרקים שאח"ז בענין הממוצע דא"ק כו'). וכללות בחי' התהו והתיקון הכל הוא מבחי' א"ק, ותהו הוא מוש' ס"ג שמחלים דא"ק ותיקון הוא מוש' מ"ה שממחצא דא"ק כו', ומב"ו באנה"ק בקו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח דש' ס"ג הוא מפנימיות א"ק וש' מ"ה היוצא מהמחצא הוא הארה לבד כו', וכן הוא בע"ח דהכלים דאח"פ הן הכלים ממש משא"כ ש' מ"ה שממחצא דא"ק אין כאן הכל ממש כו', ומ"מ מב"ו בע"ח דש' מ"ה הנ"ל הוא מבחי' ש' ע"ב דא"ק שהוא אור עליון באין ערוך לגבי בחי' ש' ס"ג כו', וכמ"ש בע"ח שער מנת"א פ"א דבש' ע"ב שבו אין לנו רשות לדבר כו', וע"י יחוד ע"ב דא"ק עם ש' ס"ג דא"ק ע"י ריבוי האור יצא אור ש' מ"ה ממחצא כו'. וביאור הענין הוא דהנה אנו רואין במהות הכל הדבור שהוא מאמ"ד גשמי הבא מחיצוניות המדות שבלב ונעשה קול מורגש ויוצא בבחי' פירוד גמור לאויר לחוץ כו' (רק שאינו בבחי' פירוד לגמרי כמו כח עש' שבא בדבר הנכבד לגמרי, משא"כ הכל הדבור הרי בא בזולת שהוא כמותו ה"ו הוראה שאינו נפרד לגמרי כו', וגם המעשה פועל קירוב קצת בהדבר הנעשה שהרי אדם חס על מעשי ידיו כו' וגם פועל עילוי בהנעשה כו' דכאשר אדם גדול עושה איזה דבר ה"ו פועל עילוי בהדבר כו', רק זהו מפני שמ"מ נמצא בהפעולה רושם מכה הפועל כו', והוא שכח הפועל נפרד ממנו רק שנמצא בהפעולה כו' אבל הדבור אינו נפרד לגמרי ממנו כו'), והוא בבחי' לבוש הנפרד כו'. וכידוע ההפרש בין מח' לדבור דלבוש המח' הוא לבוש המיוחד והיינו להיותו לבוש רוחני שבערך השכל ופנימיות המדות כו', דעם היות שהמח' היא ג"כ אותיות מ"מ ה"ה אותיות דקים ורוחניים

באופן אחר לגמרי (עם לייגט זיך אפ גאר אנדערש) (והא דאותיות מחכימות היינו כשלא שמע הענין מהרב, וגם שזהו שמבין מהאותיות כיגיעתו והבנתו (ויכול להיות שיהי' בזה יתרון הבא בכח או"ח כו'), ובשמיעת דבור הרב הוא שמקבל והונה אצלו שכל הרב כו'). וא"כ מוכרח שיש בממשות ההכל מבחי' פנימית ועצמות כחות הנפש, וכל פנימית ועצם מהותה אשר מתגלה ברצון ותענוג ושכל ומדות ומח' כ"ז נמשך בהכל הדבור דוקא כו' (ובמדר' דתיקון י"ל שז"ע במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך כו' בזה ויצא דקמ"ח ע"ב, דהכוונה בזה על הגילוי בביהמקד' שהי' מדומם ובוה דוקא הי' גילוי אוא"ם ממש כו', וכדא' במד"ר פ' תרומה ולא עוד אלא שחיבב שלמטון כו' שהרי הניח את העליונים והשרה שכינתו למטה כו' דעיקר גילוי אוא"ם הוא למטה דוקא כו').

קיצור. והנה כל ענין התיקון הוא ע"י ש' מ"ה שממצחא דא"ק, דכל הגילויים גם המשכה עצמיות ושכבחי' העתקה הן ע"י הממוצע דא"ק, וש' ס"ג דתהו הוא מהכלים דאח"פ, ושם מ"ה דתיקון ממצחא דא"ק. ובאגה"ק דש' ס"ג מפנימיות א"ק וש' מ"ה הארה, אמנם הוא מיוחד ע"כ וס"ג. והענין דהנה הכל הדבור הגם שהוא לבוש נפרד (ולא כמו מעשה) דאותיות המח' הן כחומר וצורה לאור השכל משא"כ אותיות הדבור, והן כלים דאצי' וכלים דברי' דאור הנשמה הוא בהם רק בדיעת המציאות, ובאצי' הוא כלים דו"א וכלים דמל', עכ"ז חיות פנימי ועצמי מהנפש שבא בהתפשטות ה"ה בא בדבור דוקא (משא"כ מח' חיצוניות) וכמו דברים היוצאים מן הלב, וכמו תפלה מקירות לבו, וקול מעורר הכוונה פנימיות, ועומק השכל בא בחומר הכל הדבור יותר מבצורת אותיות הכתב. וי"ל שז"ע במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך.

הוראה שאין בזה מפנימיות הנפש כ"כ וכאשר הוא מפנימיות הנפש באמת ה"ז בא בדבור דוקא כו', ולולא בחי' הביטול העצמי שבוה הי' בא בדבור בקול דוקא כו'. וז"ע דקול מעורר הכוונה דכאשר מתבונן בהתבוננות אלקי' בנדלות הבורא ולא יתפעל בלבו כ"כ, הנה כשאומר התבוננות זאת בדבור עי"ז דוקא יתפעל שז"ע סיפר שבחו של מקום בפסוד"ז כו' וכמ"ש וגדולתך אספרנה שבא בסיפור דברים דוקא ועי"ז הוא התפעלות הנפש כו'. וכן בקול ניגון שמעורר הכוונה פנימיות שבלב שלמעלה מהשנה, והיינו דבהשגה גופא ע"י קול הנגון מתעורר בכוונה פנימיות שלמעלה מהכוונה שבהשגה לבד כו', דקול ודבור דוקא מעורר' פנימיות הנפש וכן התפעלות פנימי ועצמי בא בקול ודבור דוקא כו', וכן בד"ת צ"ל דוקא בדבור וכמ"ש ודברת בם וכת' חיים הם למוציאיהם למוציאיהם כפה דהחיות פנימי בא בדבור דוקא כו'. והנה ידוע דצעקת הלב הוא למעלה מצעקת הקול כו', היינו כשמוגיע בעצם הנפש ממש שאינו בבחי' התפשטות כלל ע"כ א"א לו לבא בצעקת הקול כ"א בצעקת הלב וכמ"ש צעק לבם אל ה' כו' וכמ"ש במ"א, אבל בבחי' פנימיות ועצמיות הנפש שבא מ"מ בבחי' התפשטות ה"ז בא בהכל הדבור דוקא, וכל שהוא מבחי' פנימיות יותר בנפש ה"ז בא בדבור חזק יותר ועושה רושם גדול גם בזולת כו', וכן הוא בתענוג עצמי שבפנימיות הנפש מתגלה בהכל הדבור לזולתו למשוך אותו אליו כמו ראוה מדברת כו', וכמו"כ בדברי חכמה שמגלה כל עומק השכל ע"י הכל חומר הדבור יותר מבחי' הצורה שבו שהן הצירופים שעפ"י אופן השכל כו', שהרי ע"י שמיעה בדבור מפי רבו יכנס הדבר חכ' בלבו יותר מע"י כתב גם שיכתוב באריכות יותר כו' הגם שהצירופי אותיות שע"פ השכל הן בכתב כמו בדבור ומ"מ ע"י הדבור קבלת והנחת הענין הוא

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

הוי' יחתו מריבו - יום ב' דראש השנה, תרפ"ט

בהעלם העצמי ור"ה הוא זכרון ליום ראשון, וכמו עד"מ בגשמי' שעושין איזה זכרון על דבר בחקיקה באבן או בשאר דבר של מעשה מתקיים בנצחית הנבראים שנק' זכרון נצחי, הנה כמו"כ ר"ה הוא זכרון ליום ראשון, להאור דיום ראשון שנגנו ויאיר בגילוי לע"ל, והיינו דבר"ה ממשיכים בחי'

ג) והנה בר"ה מאיר ג"כ הגילוי דשם הוי' דלעילא דזהו ענין סליחת העונות שבר"ה שהוא ההמשכה מלמע' מהשתל' עד רום המעלות שממשיכים בר"ה, דנא' בו זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, שאור שנברא ביום הראשון הנה ברום המעלות הוא האור העצמי

בעולם, דעולם הוא העלם האור והגילוי ובראשית ברא אלקים שהו"ע הצמצום שהאור אינו מאיר בגילוי וכנ"ל דהיש מסתיר על האור האלקי, וע"ה המצות ממשיכים גילוי שם הוי' בעולם, וכמ"ש ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט דע"י הצדקה ומשפט כמו שהם ע"פ התו' היינו שמקיימים לפי שהוא ציווי הוי' הם הדרך שע"י מאיר גילוי שם הוי', וזהו"ע ארחות הוי' ל' רבים, אמנם כ"ז הוא דוקא כמו שהוא בבחי' ז"א וכמ"ש באר"ר שם, אבל כמו שהן בכתר הן בבחי' חד ארחא בחי' רצון א', וכמ"ש במ"א דמצד המצוה דהיינו מצד עצמו' אוא"ס כולם שוין, ולכן אל תהי יושב ומשקל מצותי' של תו' איזה קלה ואיזה חמורה משום שמצד המצוה הוי' כולם שוים, ואחר כ"ז מ"מ הנה מצות תשובה דמאחר שבה וע"י הוא מתקן כל הפגמים וממשיך כל הגילוי רצונות גם לאחר שנסתלקו, הנה מזה גופא מובן דעם היות דתשו' היא מצוה ככל המצות שבתו' ומ"מ גדלה מעלתה על שארי המצות, דהרי ענין הסליחה הוא שיהי' מרוצה כמו קודם החטא ועוד יותר, והיינו שגם הרצון שנסתלק חוזר ונמשך והמשכתו הוא משרשו ומקורו מבחי' אוא"ס בעל הרצון ממדר' גבוה יותר מהמשכתו בתחלה, דהנה המצות הם רצון העליון וכל מצוה היא רצון פרטי באופן עשייתה של המצוה ההיא, דרצון הוא גילוי פרטי, וכשם שע"י שמקיים את המצוה ה"ה מתחבר באוא"ס ב"ה, שהו"ע מצוה ל' צוואת וחבור, דע"י שהאדם מקיים ציווי הוי' מתחבר עם האוא"ס, כן הוא להיפך מזה דכאשר האדם ח"ו עובר על רצונו ית' נק' עבירה, והוא ע"ד העובר ממקום למקום כן העושה עבירה ח"ו הוא יוצא מרשות הקב"ה כבי' לרשות הסמ"א, אמנם ע"י התשובה ה"ה נעשה מרוצה עוד יותר מכמו קודם החטא והיינו דלכך זאת דע"י תשובתו ה"ה ממשיך את הגילוי רצונות שנסתלקו, הנה עוד זאת שהמשכתו הוא ממדר' גבוה יותר מאשר בתחלה, וזהו דכתי' ממעמקי קראתיך הוי' דכאשר הקריאה הוא בתשובה הוא ממעמקים מבחי' עומק לעומק.

קיצור. יבאר דבר"ה הוא הגילוי דשם הוי' דלעילא, דר"ה הוא זכרון ממש ליום ראשון ההעלם העצמי, ולכן בר"ה עשי"ת ויוכ"פ זמן סליחת עוונות והוא זמן התשו' שהוא הכלי לגילוי המשכה פנימית ועצמית זו, ויבאר דההפרש דמצות תשובה על כל המצות, דכל המצות נופל לומר בהם קלות וחמורות מצד פרטי גילוי הרצונות דמצות הם רצה"ע ונקראים ארחות הוי' ל' רבים הגילוי דשם הוי' בעולם, מצוה עבירה, אבל ע"י התשובה ממשיכים גם הרצון שנסתלק.

ההמשכה עצמי, באור חדש מפנימי' ועצמו' א"ס ב"ה, וזהו תקעו בחדש שופר כו' דע"י העבודה דתקיעת שופר ותקיעת שופר ממשיכים אור חדש, ולזהו דבר"ה מאיר הגילוי דש' הוי' דלעילא הנה אז הוא הוי' יחתו מריביו דשובר דוחה ומשפיל כל הקמים נגד הגילוי דשם הוי', וזהו מה של' הפסוק הוא ל' עתיד וזהו, דעיקר הגילוי דשם הוי' דלעילא הוא לע"ל, אבל גם עכשו הנה הארה מזה מאיר ומתגלה בר"ה שהוא זכרון ממש ליום ראשון, ולכן הנה יחתו מריביו ירעם וכו' ל' הוה דגם עתה הוי' יחתו מריביו, אמנם הוא ע"ד דכתי' כי מחה אמוחה את זכר עמלק, הרי כתי' אמוחה דאמוחה בעצמותי ומ"מ כתי' מחה תמחה את זכר עמלק, והיינו דע"י עבודת האדם במחיית עמלק הנה ע"י ממשיכים בחי' כי מחה אמוחה בעצמותי, הנה כמו"כ בכדי שיהי' בחי' הוי' יחתו מריביו הוא ע"י עבודת האדם בעבודה דר"ה, שע"י עבודת האדם בר"ה בעבודה אמיתית הנה ע"י ממשיכים להיות הוי' יחתו מריביו כו' וירם קרן משיחו.

ד) דהנה העבודה דר"ה הו"ע התשובה, שהתשובה דר"ה אינה רק על חטא ועון ח"ו כ"א הענין דתשובה בעצם, ולכן גם הצדיקים הרי עבודתם בר"ה הוא ג"כ בענין התשובה לפי שמצות היום הוא בתשובה דוקא, וכללות ענין התשו' בא על החטא, והוא ע"ד המבואר במ"א דכללות ענין העבודה גם עבודה אמיתי' כמו"כ ולכך כדבעי למהוי' כחטא ח"ו יחשב מפני העדר תפיסת מקום של הנבראים גם מדר' היותר עליונה בכלל, וזהו"ע התשו' של צדיקים בכלל ומצות תשובה בפרט, דתשובה היא מצוה ובענינה היא למע' מכל המצות שהרי בה וע"י נעשה סליחת עונות, והגם דכתי' ארח חיים פן תפלא נעו מעגלותי' לא תדע, ואי' בילקוט (במקומו) א"ר אבא בר כהנא שלא תהא יושב ומשקל מצותי' של תורה ורואה איזה מצוה שכרה מרובה ועושה אותה דבאמת הלא כולם שוים הם, והיינו דמצד המצוה הרי באמת כולם שוים הם, וזה מה שיש קלות וחמורות כהא דא' רשב"י שתי מצות בתורה גלה הקב"ה מתן שכרן ואלו הם קלה שבקלות וחמורה שבחמורות היינו בהאור והגילוי שבמצות, דמצות הם רצוה"ע וזוהי יש קלות וחמורות בהפרטי הרצונות שבמצות שיש בזה חילוקי מדר' כפי פרטי רצונו ית', וכמא' נח"ד לפני שאמרתי ונעשה רצוני דכל רצון הוא אז נח"ד דכאשר נעשה בדיוק דוקא כמו שהי' הציווי, וזהו ענין דתרי"ג מצות הם תרי"ג ארחין דגלגלתא שנא' כל ארחות הוי' כו' ארחות ל' רבים וכמ"ש באר"ר דמצות נק' ארחות הוי', שהם ממשיכים הגילוי דשם הוי' בעולם, וכידוע דכל המצות הם בשם הוי' ובהם וע"י ממשיכים הגילוי דש' הוי'

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

י"ב תמוז, ה'תש"ז

ארץ היא גשמיות, לא חומריות. חומריות היא הגשמיות הגסה של עולם העשיה ששכירתה וזריקתה לחוץ זוהי תקנתה. "שמים" הוא עולם האצילות. המלה "שמים" מורכבת משתי מלים שא מים¹³, טעון מים, כלומר, מים הוא שם התואר על טוהר עצמי, בהיר וזך. רואים אנו בגשמיות, שהסולם מחבר את התחתון עם העליון, ככתוב¹⁴ "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

סולם התפלה שעומד בארץ וראשו מגיע בשמים, הרי הכוונה בענין החיבור היא להעלות את הדברים הארציים לשמים ולהוריד את הדברים השמימיים לארץ.

סולם התפלה שעומד ארצה וראשו מגיע השמימה, יש בו ארבע שליוכות¹⁵ המכוונות לארבעת העולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, המחברות את העולם הגשמי עם עצמות אין-סוף ברוך-הוא, ועל ידי השליכות נמשכים אור ושפע מעצמות אין-סוף ברוך-הוא בכל העולמות.

יז. בארבע השליכות של תפלה, הרי ההתחלה של השליכה הראשונה היא "הודו לד' קראו בשמו" והסיום הוא המזמור "למנצח בנגינות" ומכוונת כנגד עולם העשיה. ההפסק בין עולם העשיה לעולם היצירה, הוא המאמר "לשם יחוד".

השליכה השניה, המכוונת כנגד עולם היצירה, מתחילה ב"ברוך שאמר והיה העולם" ומסתיימת בברכת "ישתבח כו' חי העולמים". בעולם היצירה מורגש האור האלקי המחיה עולמות ונבראים, ואיך כל נברא לפי מהותו מכיר את החיות האלקית המחיה אותו.

ההפסק בין עולם היצירה לעולם הבריאה, מתחיל ב"יתגדל ויתקדש שמה רבה" ומסתיים ב"ברכו" ו"ברוך כו' ועד".

התחלת עולם הבריאה היא ברוך כו' יוצר אור כו' והסיום הוא ברכת גאל ישראל.

ההפסק בין עולם הבריאה לעולם האצילות, הוא הפסוק "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך". אף שפסוק זה מגביל ומגדיר את גדולת עולם הבריאה ועולם האצילות. ההפסק בין עולם הבריאה לבין עולם האצילות אינו דומה להפסקים שבין עולם העשיה לעולם היצירה ובין עולם היצירה לעולם הבריאה, על אף זאת, זה מאמר המראה על הפסק המדרגות.

טו. הישוב'ניק ר' דובער, יליד חאלאפעניץ, אביו של ר' מענדל המשרת, היה יהודי פשוט מה"עמך" שמלפנים, שהבין מעט מאד בנקודות השחורות. הוא היה יהודי של 'תיקון חצות' ותהלים. כל לילה היה עורך 'תיקון חצות' ואומר כל ספר התהלים, ובמשך יום העבודה שלו, בחלקו מצרכי חלב לבעלי בתים בעיירה חאלאפעניץ ובקנותו מצרכים שונים בעיר עבור חנות הפונדק שלו - היה אומר תהלים.

ר' דובער היה מחונן חב"ד-חסיד. אביו היה חסיד שהיה הולך אל הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולקראת הבר-מצוה שלו הביא אותו אביו אל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" לקבל את ברכתו.

ר' דובער היה מספר לעתים קרובות את הסדר איך הלך אביו עם חבורת חסידים אל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק", ומספר באריכות על סדר ההליכה כשאביו הביא אותו בפעם הראשונה לליובאוויטש.

ר' דובער סיפר את המלים הספורות שהוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" אמר לו, כשאביו הביא אותו אליו: יהודי צריך להיות בעל קבלת עול, תאמר בכל יום כל ספר התהלים, גם כשאתה הולך בעיר ומהעיר.

לפני חתונתי - מספר ר' דובער - הייתי בליובאוויטש. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" היה אז חלש בבריאותו. אותי הרשו להיכנס רק בגלל זכות אבות, והוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק אמר לי: "זכור לומר תהלים בכל עת".

כשסיפרתי להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מה ששמעתי מר' דובער, אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק, על יהודים פשוטים כאלה, אומרי תהלים ולא ידעי מה קאמרי, קאים העולם באמת, אמירת התהלים שלהם גורמת לעונג הגדול ביותר בעצמות אין-סוף, ששבת במנחה שהוא הזמן של רעוא דכל רעון אומרים "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ"¹² ש"עמך ישראל" ממשיכים את ה"אחד" האמיתי ב"ארץ".

טז. בכמה מהטילים בקיץ תרנ"ה, דיבר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בארוכה בענין סולם התפלה, באמרו שזה הסולם המחבר מעלה ומטה. הסולם הוא העמוד המחבר שמים וארץ.

(14) בראשית כח, יב.

(15) ראה גם קונטרס העבודה. תורת שלום, ספר השיחות, עמוד 66.

(12) שמואל ב. ז, כג.

(13) בראשית רבה פ"ד, ז.

העולמות הם כבר במציאות, אבל המציאות של עולם היצירה אינה מעלימה על האור והחיות האלקי המהווה, ובכל אופן לא הסתר כזה כמו ה"ש" של עולם העשיה. יט. כוח המעשה באדם הוא כוח נבדל, ומכוון כנגד עולם העשיה. עולם היצירה המכוון כנגד כוח הדיבור, הרי אף שהדיבור מיוחד עם המדבר, הוא מציאות דבר הנשמע לזולת. ואין זה דומה לכוח המחשבה שהזולת יודע רק שהוא חושב אבל אינו יודע במה הוא חושב.

ברם, לאחר כללות הכל, הרי מחשבה, דיבור ומעשה, הם רק לבושי הנפש, ואילו עולם האצילות הוא עולם היחוד, ובאדם זה כוח המשכיל להשכיל ולגלות שכליים עצמיים.

כ. כל האריכות שדובר כאן, היא שיחה מקוצרת, שלאמתו של דבר, היו צריכים לדבר בה באריכות ולהדגיש את הנזק הרוחני הגדול הנגרם לבחורים ולאברכים החסידיים, בסיבת העדר שימת לב על עניני העדר העבודה, לעבוד עם עצמו בכלל, ועל העדר עבודת התפלה בפרט.

חסידים בכלל ותמימים בפרט יפתחו אוניהם ולבותיהם לשמוע ולהרגיש את הקול החוצב להבת אש קודש של כ"ק אאמו"ר הרה"ק - זי"ע - בקונטרס עץ החיים¹⁷ - בכלל, וביחוד בפרקים ל"ב ל"ג עם סיום התפלה והברכה ובכוחו וכוחם של כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נצליח בעבודתנו כהוראת תורת החסידות, אמן, כן יהי רצון.

כא. בגלל זכרון פנימי אמסור ענין פנימי, שהוא כ"ק אאמו"ר הרה"ק שח אתי באחד הטילים.

אחרי שדיבר אתי בענינים שונים, שח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ענין פנימי בחסידות שביכולתי וברצוני למסור לכם בתקוה שתבינו את הענין ותבצעוהו בעבודה בפועל.

בגלל סיבה פנימית הרשומה ביומני, היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אז במצב רוח פנימי מרומם ביותר, והסביר בארוכה ענין שמות הוי' ואלקים, ששם הוי' הוא גילוי ורחמים, ושם אלקים - העלם ודין, ואז אמר "אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה"¹⁸, הדברים אינם פשוטים כל כך, ויש להסבירם בהסבר פנימי עמוק ורחב: כיצד בא לשם אלקים, מדת הצמצום וההעלם, התנונים וברכות. שם אלקים הוא הרי מדת הדין והצמצום, איך שייד, איפוא, הדבר לבקש ברכה ורחמים משם אלקים?

כפי המבואר בחסידות¹⁶, הרי כל מאמר או מדריגה המפסיקים בין שתי בחינות ומדריגות, כלול בעצמו משתי מדריגות: האחת שייכת למדריגה התחתונה, והשניה שייכת למדריגה העליונה.

בהפסק שבין עולם הבריאה לעולם האצילות הכלול משתי מדריגות, מהוות המלים "אדני שפתי תפתח" את החלק המורה על עולם הבריאה, ואילו המלים "ופי יגיד תהלתך" מורות על עולם האצילות.

"שמונה עשרה" הוא עולם האצילות.

חלק התפלה שאחרי "שמונה עשרה", מרמז ומבאר את האור הנמשך בעולם בעבודת היום, כל אחד לפי מהות עבודתו.

מ"מורה אני" עד "ויכריע ביניהם" הוא שטח "הארץ" עליו עומד סולם התפלה, כמאמר הכתוב: "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

יח. ענין התפלה כפי שהוא מחולק בדרגות הסולם, הוא בקצרה:

השליבה הראשונה בסולם התפלה היא מ"הודו" עד "אפסי ארץ".

המדריגה המפסקת, עובי השליבה - המאמר "לשם יחוד".

השליבה השניה היא מ"ברוך שאמר" עד "חי העולמים".

"יתגדל" ו"ברכו" הם שני הצדדים של השליבה השניה.

השליבה השלישית היא מ"ברוך כו' ובורא חושך" עד "גאל ישראל".

"אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" הוא המעלה והמטה של השליבה השלישית.

השליבה הרביעית היא "שמונה עשרה".

ארבע השליבות שבסולם יעקב בעבודת התפלה, הרי השליבה הראשונה מהודו עד כל אפסי ארץ, מכוונת כנגד עולם העשיה. ברוך שאמר עד חי העולמים - השליבה השניה, מכוונת כנגד עולם היצירה.

ההתחלה היא כמו עולם היצירה, שהוא כבר עולם הנראה למציאות דבר לעצמו, וכוח היוצר נעלם ונסתר בו, ועל אף זאת מאיר האור האלקי בו בגילוי. כלומר, שהבריאה, ה"ש" ממש, מורה על החיות, לא כמו עולם העשיה המעלים ומסתיר לגמרי על החיות.

הסוף של עולם היצירה הוא ברכת ישתבח, וסיום ברכת ישתבח הוא "חי העולמים", חיות העולמות. אמנם,

(18) תהלים סז, ב.

(16) ראה מאמר עוטה אור, ספר המאמרים ה'ש"ת.

(17) נדפס ברקלין ה'תש"ו.

העונג האלקי של נשמה למעלה.
זה באשר לנשמות בכלל, ובפרט נשמות הצדיקים
ובפרטי פרטיות נשמות הכלליות.

אין להשיג בשכל האנושי כיצד יכולות נשמות
הצדיקים הכלליות להינתק מהעונג האלקי שלהן. מסירות
הנפש שלהן להינתק מכך ולבוא להשתתף בשמחתם של
חסידים נשמות בגופים, שיש להם נפש הבהמית ויצר
הרע, ונוסף לכך גם לקנא בחסידים, על שנשמות בגופים
מתעסקות בענין רוחני.

לשם כך זקוקים לרגש, ולחסידים יש רגש זה, אלא
שהוא מכוסה באבק. אך כשמפשפים אותו הוא מתגלה,
והשפשוף בא על ידי התבוננות לפני התפלה והתבוננות
בשעת התפלה.

כד. כשמנגנים²⁰ ניגונו של הרבי - הניגון בעל ארבע
הבבות - זה מעורר למעלה התגלות נשמתו של הרבי,
כפי שזכינו לשמוע מהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק. כשהוד
כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" היה מנגן ניגונו של הרבי
במסיבת חסידים, היה כל אחד מהחסידים המסובים
מסתכל אם הרבי עומד לידו.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א ציווה לנגן את הניגון בעל
ארבע הבבות של אדמו"ר הזקן והיה בדביקות עצומה
בשעת הנגינה. אחר כך ציווה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן
את הניגון של שמחה "ניע זשוריטשי חלאפצי"²¹.)

כה. בכלל, צריכה כבר כעת להתחיל ההכנה לחודש
אלול. צריכים להתחיל להתאמן.
יתן השי"ת קץ בריא ותמיד שמח.

אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה - הפסוק
מונה כאן כמה מעלות בשם אלקים: א) יחננו, נתינת חן.
ב) ויברכנו - שיברך אותנו. ג) הארת פנים משם אלקים.
ד) אתנו סלה - לנו ואתנו תמיד.

ברם, לאמיתו של דבר, הרי כפי שתורת החסידות
מסבירה, צריכה ברכה לבוא משם אלקים, שהרי
"בראשית ברא אלקים", ההתהוות בפועל של היש
הגשמי היא על ידי שם אלקים, שעל ידי העבודה
והבידור והזיכרון בשם אלקים, נעשים לכלי לקבלת הזהב
הטהור¹⁹.

עשירותה של אימרה זו ישנה בהשכלה, ברם זה הרי
מונח מתחת לשולחן ואין אף אחד עוסק בזה.
כשמסירים את הבוץ, צורפים אותו באש ומבררים
אותו, מפרידים את הפסולת מהטוב ואת הטוב מהפסולת,
אז מתגלה הזהב הטהור, וזהו יאר פניו אתנו סלה,
שרואים את הפנים המאירות באמת.

כב. באשר להשכלה של חסידות, דובר פעם משל
ממעי, בתחילה זה גועל נפש, אך כשמנקים את המעי
וממלאים אותו בקמח ושומן - הוא הופך למאכל טוב.

כג. כבר דובר פעם, שבכל שמחה חסידית באים
אורחים יפים ובריאים: הבעל שם טוב, המגיד ממזריטש
והרביים.

אין אנו מבינים בכלל את מעלת הנשמה. הרי כשהיא
למעלה ועוסקת בהשגה אלקית בגן עדן התחתון ובגן עדן
העליון - בודאי שלא מבינים את מעלתה.

זקוקים לחוש כדי להבין את ההבדל שבין גן עדן
התחתון לבין גן עדן העליון, וחוש להרגיש בפנימיות את

(19) ראה לקוטי תורה, דברים, מאמר ה' לי בעזורי פ"ה - (להעיר
ג"כ מפרדס ש"י פ"ג. קהלת יעקב מע' זהב. מאורי אור אות זיין סק"א).
(20) ראה גם שיחת כ' כסלו תרצ"ד אות ח. שיחת ער"ח תמו

ה'תש"ב עמוד 12,

(21) ראה אודות ניגון זה: תורת שלום, ספר השיחות, עמוד 155.

~ רשימות אדמו"ר מוהרי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א
בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מג"א תרצ"א.

כט.

כחודש ימים עשיתי בביתי, ובאחד הימים בא מכתב מהרב ר' אלי' פייוויש, אחד הדיינים,

ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו
להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

(*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות"
מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הנוגות נותנים רק ח"י פרקים ממנו

כותב בשם הראב"ד הגאון הר"י לאבי הצדיק והתורני, כי אחד הבעלי-בתים חשובים שבעיר מוקיר ורחים רבנן, רוצה להשתדך את אבי הצדיק ולקחת אותי לחתן לבתו, ומתחייב להחזיקני עשר שנים עם כל אשר יולד לנו, בכדי שאוכל לעסוק בתורה.

אבי הצדיק ואמי הצדקנית נסעו אתי לעיר מינסק, ובו ביום שבאנו למינסק הי' הקישורי תנאים, ובכמשלוש חודשים היתה החתונה. אחר החתונה שוב נתקבלתי בשיבת הרבא"ד הגאון הר"י, אבל אז נכנסתי למערכה השלישית להר"מ הרש"י העילוי מסמילא.

הר"מ הגאון הצדיק הרש"י, העילוי מסמילא, הי' תלמידו של הגאון הנורא והצדיק האיום המקובל הר' אפרים פישל קדוש, שהי' הראב"ד במינסק, אשר הגאון הר"י – בעל סדר הדורות – הי' תלמידו וממלא מקומו.

רוח הקודש הופיע – מספר הגאון הצדיק הר"מ הרש"י מסמילא לדודי הגאון הר' זעמיל מסטוצק – בבית מדרשו של הרבא"ד מורי ורבי הגאון הצדיק והמקובל מרנא ורבנא הר' אפרים פישל קדוש.

בזכות אבותי הקדושים – מספר הגאון הרש"י – אשר אדוני אבי – שלא זכיתי שיהי' מורי ורבי, כי הלך לעולמו בהיותי בן שנה – הי' צדיק תמים, מהיותו בן שש עד יומו האחרון הי' יושב בחדר ובבית המדרש ולומד בקדושה ובטהרה, ובהיותו בן ארבע-עשרה השיאו אביו – זקני הגאון והצדיק – אשה, את אמי הצדקנית, בהיותה יתומה מאבי' הצדיק ואיש אלוקים, אשר על שמו הקדוש הנני קרוי, ולשנה אחר הנישואין נולדתי.

בגדול זכותם וצדקתם של הורי ואבותי הקדושים זכיתי, אשר ראש הקהל שם לבו עלי לתת אותי על יד מלמדים ומורים טובים, ובהיותי בן שלש עשרה שנה, כבר הייתי בשולחן השני של מורי ורבי הגאון הצדיק ר' עזריאל זבולון, הראש-ישיבה דסמילא.

ובהיותי בן חמש עשרה שנה, אמר לי מורי ורבי הגאון הצדיק הרע"ז, כי עלי ללכת לבית מדרשו של הגאון המפורסם הצדיק הנורא מורי ורבי הקדוש, ויתן על ידי מכתב עוז בהכתרת תואר למדן ובקי בש"ס בעיון.

שני שבועות בחן אותי מורי ורבי, גם מסר אותי על יד תלמידיו הגאונים אשר יפלפלו עמי בדברי תורה. והודו לד' כי טוב אשר מצאתי חן בעיניהם ובעיני מורי ורבי הקדוש.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

דוארקין. אנחנו כולנו ת"ל בחו"ש, ובטח קבלו מכתבי שבו הודעתים מבוא כ"ק אדמו"ר הרה"ק שליט"א חזרה ממאסקווא. והנני כותב גלוי בתקוה כי ימהר בהילוכו ממכ' חתום. ויעזרינו השי"ת לשמוע ולהשמיע אך טוב ברו"ג.

ידידיע הדו"ש ושלוש כב"ב וזרעו ובי"ב יחיו.

בי"ה, ועש"ק ויצא, ע"ח
ראסטאוורדן
שלום וברכה!

קראתי מכתב ידידי מיום א' העבר, ותודה רבה כי החיינו ממש במכתבו, שלא ידענו שום ידיעה מכל אוהבינו וידידינו היקרי יחיו. ואגב מזכיר את ידידינו ר"מ שי

להיות "פִּנְסָאִים"

"ידוע שקדם התגלותו היה הפעל שם טוב משמש בתור "באהעלפער" (-עוזר) למלמד תינוקות של בית רבן ב"חדר".

"באהעלפער" - אינו לומד עם התינוקות למודים נעלים, כמו גמרא עם פרוש התוספות, או אפלו גמרא לבד, או אפלו חמש; תפקידו של "באהעלפער" הוא להוליך את התינוקות מבתיהם ל"חדר" ומה"חדר" לבתיהם, וללמדם דברים הכי פשוטים - אלא, שענינים פשוטים אלה הם עקרי האמונה, ובמילא הרי עקר חיותו של כל אחד ואחד מישראל - אל"ף בי"ת, "שמע ישראל", "מודה אני", "אמן יהא שמה רבא" ו"ברוך הוא וברוך שמו".

ובענין זה עסק הפעל שם טוב קדם התגלותו - ובזה היתה ה"בחינה" שלו - בתור התחלת עבודתו להאיר את כל בני ישראל והעולם כולו!

. . ועל-פי זה מובן גם הטעם לגדל ההשתדלות של כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר שהשקיע רבוי כוחות במיוחד בנוגע לתינוקות של בית רבן, ולא (ולא) דוקא בנוגע לאלה ששיכים כבר ללמוד גמרא או חמש, או אפלו ללמוד עברי, אלא גם בנוגע לאלה ששיכים רק ללמוד אל"ף בי"ת, ואפלו בנוגע לאלה שגם ללמוד אל"ף בי"ת אינם שיכים עדין, תבט כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר שכל אחד ואחד ישתדל להתעסק עמהם כ"באהעלפער", ולבאר להם עניני יהדות בשפת המדינה - שכן, אם לבצל שם טוב בזמנו ובמימי היה מתאים להתעסק בכך, יכולים לשער גדל מעלתה של עבודה זו ומה יכולים לפעל על ידה!

ובעמדתו ביום ח' אלול, יום הולדת הפעל שם טוב - צריכים לדע ולזכר שהפעל שם טוב פתח וסלל והראה את הדרך ונתן כוחות לכל אחד ואחד מאתנו, להיות בעצמו "באהעלפער" ולחזר בעצמו אחר אנשים פשוטים הנמצאים בסביבתו, ולדבר עמהם ענינים פשוטים, ולהאיר על-ידי זה את נפשם האלוהית, "גר השם נשמת אדם". . או להגדיל את האש הקטנה שדולקת לאטה ונראית בקשי, עד שתהיה מדורה גדולה!

. . וגם, שלא לעשות חשבונות אם ההתעסקות בזה היא לפי כבודו או שלא לפי כבודו. .

ויהי רצון שהחל מח' אלול, שבו מתחילה עקר ההכנה לשנה הבאה, יצא כל אחד ואחד עם הכוחות שנותנים לנו הרביים, ומתוך שמחה וחיית, לעבודת השנה הבאה - להאיר (על ידי ה"גר השם נשמת אדם" שבו) בד' אמותיו, ברחוב ובכל הסביבה. .

ועל-ידי זה פועלים קיום היעוד "קומי אורי כי בא אורך" - על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

(מעובד על פי התוועדות ח"י אלול תשי"א. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת תבוא

שָׁזָהוּ יוֹם שְׁמִחָה יוֹם־טוֹב; וּכ"ק מו"ח אָדְמו"ר גָּלָה זֹאת לְכָל יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 178)

(ישראל) שני יב כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו: " ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן חפצתי וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: " לא אכלתי באני מפני ולא בערתי מפני בטמא ולא נתתי מפני למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני: " השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ם

ע"כ במנחת
שבת ובחול

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הזקן כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר גלה את תאריך לידתו של הפעל-שם טוב בשנת תש"ג, ועד אז לא היה הדבר ידוע. והנה, לגבי מתן-תורה אמרו ב"ל ש"ראוי היה אדם הראשון שתנתן תורה על ידו", אבל "את הכל עשה כפי בעתו", והתורה נתנה רק לאחריו כ"ו דורות. ואף בתורה עצמה כף: מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו ידועים לפני זה.

(תורת מנחם, כרך כט, עמ' 142)

שלישי היום הזה יהוה אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: " את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיהם ולשמע בקולו: " ויהוה האמירך היום להיות לו לעם

בו " והיה כִּי־תבוא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וירשתה וישבת בה: " ולקחת מראשית | כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמרת בטמא והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: " ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי־באתי אל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לאבותינו לתת לנו: " ולקח הכהן הטמא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך: " וענית ואמרת לפני | יהוה אלהיך ארמל אבי וירד מצרימה וגר שם במתי מעט ויהי־שם לגוי גדול עצום ורב: " וירעו אתנו המצרים וענונו ויתנו עלינו עבודה קשה: " ונצטק אל־יהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את־קולנו וירא את־ענינו ואת־עמלנו ואת־לחצנו: " ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובורע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: " ויבאנו אל־המקום הזה ויתן־לנו את־הָאָרֶץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: " ועתה הנה הבאתי את־ראשית פרי האדמה אשר־נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך: " ושמחת בכל־הטוב אשר נתן־לך יהוה אלהיך ולביתך אתה ולחיי והגר אשר בקרבך: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הזקן יום לידת צדיק הוא יום שמחה, וכפי שמצינו ביצחק אבינו (הקמת המשכן נדחתה ליום לידתו, אחד בניסן). ובמשה רבנו (יום לידתו בטל את גזרת הקן). אף לא מצינו שיום זה יהיה יום־טוב ויום שמחה, בגלוי ובפרסום במעשה בפעל, לכל ישראל. ואלו לגבי ח"י אלול קבע הרבי ה"ש"ב

סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְלִשְׁמֹר כְּלִמְצֻתָיו: וּלְתַתֵּן עֲלִיּוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהַלֵּל וּלְשֹׂם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִתְיָדָה עִם־קִדְשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום ה'לדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן ישראל - תפארת, הספירה העקרית של 'זעיר-אנפין', המשכת אור מלמעלה למטה. שם - מלכות, זכוף המטה והעלאתו מלמטה למעלה. טוב - אור, כפתוב 'זירא אלקים את האור כי טוב'. כַּאֲשֶׁר 'זעיר-אנפין' הוא בעל המלכות, נפעלת העלאת המלכות מצד 'זעיר-אנפין' (לא מצד המלכות עצמה), היינו שגם במלכות ישנה מעלת האור והגלוי. והוא יחוד שני הקרין של המשכה והעלאת שיתחדש לעתיד לבוא, "ליהוי בדין וקדין".

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 27)

רבי **כז** * ויצו משה וזקני ישראל את־העם לאמר שמר את־כל־המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: **ד** והיה ביום אשר תעבדו את־הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדלות ושדת אתם בשיד: **ז** וכתבת עליהן את־כל־דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל־הארץ אשר־יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יהוה אלהי־אבותיך לך: **ה** והיה בעברכם את־הירדן תקימו את־האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בחר עיבל ושדת אותם בשיד: **ה** ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים לא־תניף עליהם ברזל: **ו** אבנים שלמות תבנה את־מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך: **ז** וזבחית שלמים ואכלת שם ושמת לפני יהוה אלהיך: **ח** וכתבת על־האבנים את־כל־דברי התורה הזאת באר היטב: **ט** וידבר משה והכהנים הלויים אל־כל־ישראל לאמר הסבת ושמע ישראל היום הנה נהיית לעם ליהוה אלהיך: **י** ושמעת בקול יהוה

אלהיך ועשית את־מצותו ואת־חקיו אשר אנכי מצוה היום: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום ה'לדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן הפעל-שם-טוב עורך וגלה את כח האמונה, כנראה מכך שחנך 'תינוקות של בית רבן' לומר 'אמן' זהא שמיה רבא וכדומה, וכן השתדל שאיש פשוט יאמר 'ברוך השם' וכדומה. ואלו אדמו"ר הזקן קבע שלא די באמונה בלבד, אלא כל אחד חייב להבין גדלות ה' כפי יכולתו.

(לקוטי שיחות, כרך לז, עמ' 152)

חמישי **יא** ויצו משה את־העם ביום ההוא לאמר: **יב** אלה יעמדו לברך את־העם על־הר גרזים בעברכם את־הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן: **יג** ואלה יעמדו על־הקללה בחר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי: **יד** וענו הלויים ואמרו אל־כל־איש ישראל קול רם: **טו** ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש ושם בפתר וענו כל־העם ואמרו אמן: **טז** ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור מסיג גבול רעהו ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור משגה עור בדרך ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור מטה משפט גריתום ואלמנה ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור שכב עם־אשת אביו כי גלה כנף אביו ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור שכב עם־כל־בהמה ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור שכב עם־אחתו בת־אביו או בת־אמו ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור שכב עם־חתנתו ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור מכה רעהו בפתר ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור לקח שחד להכות גפש דם נקי ואמר כל־העם אמן: **טז** ארור אשר לא־יקים את־דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל־העם אמן: **פ** **כח** * והיה

אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:
 וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
 אִתְּכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמָאוֹל לִלְכֹּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים לַעֲבֹדָם: פ וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְךָ הַיּוֹם וּבָאוּ
 עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךְ: ט אַרְוֹר
 אֹתָהּ בַּעִיר וְאַרְוֹר אֹתָהּ בַּשָּׂדֶה:
 י אַרְוֹר טִנָּאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: יא אַרְוֹר פְּרִי־בִטְנְךָ
 וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיד וְעִשְׁתָּרֶת צֹאנְךָ:
 יב אַרְוֹר אֹתָהּ בִּבְאֵךְ וְאַרְוֹר אֹתָהּ בְּצֹאנְךָ:
 יג יִשְׁלַח יְהוָה אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
 וְאֶת־הַמִּגְעָרָה בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 עַד הַשְׁמֹדֶךָ וְעַד־אֲבֹרְךָ מֵהָר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ
 אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי: יד יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֹתָהּ בְּאִשְׁמָה
 לְרִשְׁתָּהּ: טו יִכְכֶּה יְהוָה בְּשֹׁחַפֹּת וּבְקַדְחֹת
 וּבְדִלְקֹת וּבְחִרְחָל וּבְחֶרֶב וּבִשְׂדֵפָן וּבִירְקֹן
 וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבֹרְךָ: טז וְהָיוּ שְׁמִיךָ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
 רֹאשֶׁךָ נַחֲשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תִּחְתֶּיךָ בְּרוֹז:
 טז יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֶרְצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־
 הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמֹדֶךָ: טז יִתְנַךְ יְהוָה
 נֶגֶף לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר תֵּצֵא אֵלָיו
 וּבִשְׂבָעָה דְּרָכִים תִּנּוּם לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְעֹזָה לְכָל
 מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: טז וְהָיִיתָ נִבְלָתָךְ לְמֵאֲכָל
 לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד:
 טז יִכְכֶּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצְרִים כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
 קָרִי וּבַמִּחְרִים וּבַגֶּרֶב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תֻכַּל
 לְהִרְפֹּא: טז יִכְכֶּה יְהוָה בְּשֹׁנֶעַן וּבַעֲוֹרֹן
 וּבַתְּמָחוֹן לִבֵּב: טז וְהָיִיתָ מִמִּשֵּׁשׁ בַּצְּהָרִים
 כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ
 אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ עֲשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים
 וְאִין מוֹשִׁיעַ: יז אֲשֶׁה תֹאשֵׁשׁ וְאִישׁ אַחֵר

אִם־שָׁמַע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְךָ הַיּוֹם
 וּנְתַנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
 ג וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךְ כִּי
 תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ג בְּרוּךְ אַתָּה בַּעִיר
 וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ד בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרֵי
 אֲדָמָתְךָ וּפְרֵי בְהֵמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיד וְעִשְׁתָּרֹת
 צֹאנְךָ: ה בְּרוּךְ טִנָּאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: ו בְּרוּךְ אֹתָהּ
 בִּבְאֵךְ וּבְרוּךְ אֹתָהּ בְּצֹאנְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הזקן
 הפעל-שם טוב גלה חסידות באפן של נקודות ובקצור,
 על־דרך לשון המשנה. אדמו"ר הזקן באר חסידות בהרחבה,
 בהבנה והשגה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני
 הטעמים לגלוי פנימיות התורה בדרות האחרונים דוקא.
 התגברות חשף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות.
 הִכָּנָה לביאת המשיח - מצד זה יש צורך בהבנה והשגה,
 שפן לעמיד-לבא תהיה השגה גמורה בדיעת ה'.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 174)

שישי וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־אֵיבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגְפִים
 לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר יֵצֵאוּ אֵלָיךָ וּבִשְׂבָעָה דְּרָכִים
 יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ: ח יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה
 בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ט יִקְיֹמֶךָ יְהוָה לוֹ
 לַעֲם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בְּדִרְכוֹ: י וּרְאוּ
 כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וּרְאוּ
 מִמֶּךָ: יא וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפְרֵי בִטְנְךָ
 וּבְפְרֵי בְהֵמָתְךָ וּבְפְרֵי אֲדָמָתְךָ עַל הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָךְ: יב יִפְתַּח
 יְהוָה אֶת־אֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת
 מִטֶּר־אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ
 וְהָלִוִיתָ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלּוֹה: יג וּנְתַנְךָ
 יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא
 תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת יְהוָה

כתוב ישגלנה קרי יִשְׁכַּכְנָה בית תבנה ולא תשב בו
 פרם תטע ולא תחללנו: ^א שורף טבוח לעיניך
 ולא תאכל ממנו חמור גזול מלפניך ולא ישוב
 לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע:
^ב בןיך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות
 וכלות אליהם פלהיום ואין לאל ידך: ^ג פרי
 אדמתך וכל יגיעך יאכל עם אשר לא ידעת
 והיית רק עשוק ורצון פלהימים: ^ד והיית
 משגע ממראה עיניך אשר תראה: ^ה יבכה
 יהוה בשחין רע על הפרפים ועל השקים אשר
 לא תוכל להרפא מפך רגלך ועד קדקדך:
^ו יולך יהוה אתך ואת מלכך אשר תקים עליך
 אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת
 שם אלהים אחרים עץ ואבן: ^ז והיית לשמה
 למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהג יהוה
 שמה: ^ח זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי
 יחסלנו הארבה: ^ט פרמים תטע ועבדת ויין
 לא תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת:
^י זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוד כי
 ישל זיתך: ^{יא} בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך
 כי ילכו בשבי: ^{יב} כל עצך ופרי אדמתך יירש
 הצלצל: ^{יג} הגר אשר בקרבך יעלה עליך
 מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה: ^{יד} הוא
 ילך ואתה לא תלוננו הוא יהיה לראש ואתה
 תהיה לזנב: ^{טו} ובאו עליך כל הקללות האלה
 ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת
 בקול יהוה אלהיך לשמור מצותיו וחקתיו אשר
 צוה: ^{טז} והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד
 עולם: ^{יז} תחת אשר לא עבדת את יהוה
 אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:
^{יח} ועבדת את איביך אשר ישלחנו יהוה בך
 ברעב ובצמא ובעירם ובחסר כל ונתן על
 ברזל על צווארך עד השמידו אתך: ^{יט} ישא

יהוה עליך גוי מרחק מקצה הארץ פאשר ידא
 הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו: ^א גוי עז פנים
 אשר לא ישא פנים לזון ונער לא יחן: ^ב ואכל
 פרי בהמתך ופרי אדמתך עד השמדך אשר
 לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך
 ועשתרת צאנך עד האבדו אתך: ^ג והצר לך
 בכל שעריך עד רדת חמתיך הגבהת והבצרות
 אשר אתה בטח בהן בכל ארצך והצר לך
 בכל שעריך בכל ארצך אשר נתן יהוה אלהיך
 לך: ^ד ואכלת פרי בטנך בשר בןיך ובנותיך
 אשר נתן לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק
 אשר יציק לך איבך: ^ה האיש הנדך בך והענג
 מאד תרע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו
 אשר יותיר: ^ו מתת ללאחד מהם מבשר בניו
 אשר יאכל מבלי השאיר לו כל במצור ובמצוק
 אשר יציק לך איבך בכל שעריך: ^ז הרפה בך
 והענגה אשר לא נסתה כה רגלה הצג על
 הארץ מהתענג ומרד תרע עינה באיש חיקה
 ובכנה ובבתה: ^ח ובשליטה היוצת ל מפין רגליה
 ובבניה אשר תלד כיתאכלם בחסר כל בסתר
 במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בשעריך:
^ט אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה
 הזאת הכתבים בספר הזה לראה את השם
 הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך:
^י והפלא יהוה את מכתך ואת מכות זרעך
 מכות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים:
^{יא} והשיב בך את כל מדוה מצרים אשר יגרת
 מפניהם ודבקו בך: ^{יב} גם כל חלי וכל מפה
 אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם
 יהוה עליך עד השמדך: ^{יג} וגשארפתם במתי
 מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב
 כילא שמעת בקול יהוה אלהיך: ^{יד} והיה
 פאשר שש יהוה עליכם להיטיב אתכם

במדבר לא־בָלוּ שלַמְתִּיכֶם מַעַלְיָכֶם וְנַעַלְךָ לֹא־
בַלְתָּה מַעַל רַגְלְךָ: הַ לַחֵם לֹא אֲכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָר
לֹא שָתִיתֶם לִמְעַן תִּדְרְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מִלֶּדְ־שִׁשְׁבֹן
וְעֹוג מִלֶּדְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמַלְחָמָה וּנִכְסֵם:
וְנִקְחָ אֶת־אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי
וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֵּׁי: הַ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי
הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם לִמְעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת
כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פפפ

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶזְרָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עֲלָמָי. יתבדך: יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא
וּלְעַלְמֵי עֲלָמָי. יתבדך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ דְקִדְשָׁא
בְּרִידָהּ הוּא. אֲמַן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועה תורת הבעל-שם-טוב על הפסוק, ש'וְהָיָה כִּי
תבוא אל הארץ', הנה "ארץ" יש בה ב' פירושים, מלשון
מרוצה, ומלשון שרצתה לעשות רצון קונה, שְׁוָהָ בְּחִינַת
הַעֲלָא מַלְמָטָה לְמַעְלָה. וְהָ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיכֶּךָ בְּאוֹפֶן שֶׁל
הַתִּשְׁבּוּת, "וַיִּשְׁכַּתְּ בָּהּ", וְעַד שֶׁנִּמְשָׁךְ אֲוֵרוֹת בְּכָלִים, וְכִמּוֹ
שֶׁמִּמְשִׁיךְ "וְשָׁמַת בְּטָנָא", שֶׁבִּפְשֻׁטוֹת הֵם הַכָּלִים, וּבִפְשֻׁט
עַל־פִּי הַיְדוּעַ שֶׁשְׁטָנָא רְאשֵׁי־תְבוּתוֹת טַעֲמִים נְקוּדוֹת אוֹתִיּוֹת,
שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּה מַלְמַעְלָה לְמִטָּה.

וַיְהִי־רָצוֹן שָׁנָה זְבִיא אֶת הַבְּרִיכָה חֲכִי גְדוּלָּה, כַּאֲשֶׁר יְקוּיִם
עֲנִין "כִּי תבוא אל הארץ" כְּפִשְׁוִטוֹ, בְּבִיאת מְשִׁיחַ עֲדָקְנוּ,
זְבוּא וַיִּגְאֲלֵנוּ וַיּוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ וּבְעֶזְרָא דִּידִין,
וּבִפְשֻׁט עַל־יְדֵי מַצּוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁכָּנֶגֶד בִּיכּוּרִים, אֲשֶׁר עַל מַצּוֹת
הַבִּיכּוּרִים אָמְרוּ: עֲשֵׂה מַצָּה זוֹ שֶׁבִּשְׂבִּילָהּ תִּכְנַס לְאַרְץ,
וּבְאוֹפֶן כְּפִירוּשׁ הַסְּפָרִי, "וְהָיָה כִּי תבוא" - מִיד, וְכִלְשׁוֹן

וְלִהְרִבּוֹת אִתְּכֶם בֶּן יֵשׁׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֹאבִיד
אִתְּכֶם וְלִהְשָׁמִיד אִתְּכֶם וְנִפְחַתְתֶּם מַעַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־אַתֶּה בְּא־שְׁמוֹהָ לְרִשְׁתָּהּ: הַ וְהַפִּיצָךְ יְהוָה
בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֶה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֶה הָאָרֶץ
וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ
אִתָּה וְאֲבִיתְךָ עַץ וְאֶבֶן: הַ וּבְגוֹיִם תִּהְיֶה לֹא
תִרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה
לְךָ שֵׁם לִב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאבּוֹן נַפְשׁ:
וְהָיָה חַיִּיד תְּלָאִים לְךָ מִגִּגֵּר וּפְחַדְתָּ לִילָה
וְיוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיִּיד: הַ בְּבִקְרָתָא תֵאֱמַר
מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֵאֱמַר מִי־יִתֵּן בִּקְרָתָא מִפְּחַד
לְבַבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמִּרְאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר
תִּרְאֶה: הַ וְהַשִּׁיבְךָ יְהוָה | מִצְרַיִם בְּאִנִּיּוֹת בְּדִרְךָ
אֲשֶׁר אִמְרָתִי לְךָ לֹא־תִסְיָף עוֹד לְרֹאשִׁיתָהּ
וְהַתְּמַכְּתָם שֵׁם לֹא־יִבִּיד לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת
וְאִין קִנְיָה: הַ אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ
מוֹאָב מִלִּבְדָּה הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הַלְּלַת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמוּר"ר הַזֶּקֶן
שְׁמוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל אַדְמוּר"ר הַזֶּקֶן, שְׁנִיאֹר, רִמְזוּ לְשָׁנֵי אֹר,
וּכְפִי שְׁאֹמֵר עָלָיו הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּהִיוֹתוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים,
שֶׁעָתִיד לְהֹאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּשָׁנֵי אֲוֵרוֹת, תּוֹרַת הַנִּגְלָה וְתּוֹרַת
הַנִּסְתָּר. וְהוּא גַם הַכּוֹנֵן שְׁלוֹ, בְּעַל הַתִּנְיָא וְהַשִּׁלְחָן עֲרוּךְ -
שְׁנֵי הָאֲוֵרוֹת. וְהַנִּגְלָה וְהַנִּסְתָּר מְאֻחָדִים בְּתִכְהָ אַחַת
(שְׁנִיאֹר), כִּי שְׁנֵיהֶם הַתְּחַבְּרוּ אֶצְלוֹ לְדַבֵּר אֶחָד.

(לקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 37)

שביעי **כט** * וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אִתָּם רְאִיתֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם לְפָרַעַה וּלְכָל־עַבְדָּיו
וּלְכָל־אַרְצוֹ: הַ הַמַּפְסוֹת הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ
הָאֵתוֹת וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם: הַ וְלֹא־נָתַן יְהוָה
לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָע עַד
הַיּוֹם הַזֶּה: הַ וְאִלְכָךְ אִתְּכֶם אֲרַבְעִים שָׁנָה

הַרְמִיבִם הַבְּטִיחָה תוֹרָה שְׁסוּף יִשְׁרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה כִּי וּמִיד הֵן נִגְאָלִין, מִיד מְמַשׁ, עַל־פִּי הַלָּכָה, וְאִזּוּ יִהְיֶה שְׁלָמוֹת הַתּוֹרָה וּשְׁלָמוֹת הָעָם וּשְׁלָמוֹת הָאָרֶץ, וְתִהְיֶה הַבָּאָת בִּיכּוּרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, מִקְדָּשׁ אֲדָּ כּוֹנֵנִי יָדִיד, בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ מְמַשׁ.

(ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשמ"ג)

מפטיר וּתְבֹאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחָן

מִלֶּךְ־חֲשִׁבּוֹן וְעוֹג מִלֶּךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ לַמַּלְחָמָה וּנְכַסּוּ אֶת־אֲרָצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשִּׁי: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: פפפ

קכ"ב פסוקים, לעבוד"ו סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִנֵּיהֶם הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמַשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א את ירושלים קומי אורי והאירי כי
בא אורך אור השועה הנפנית
והנפנית וכבוד יהוה אור הנבואה
עליך זרח: ב כִּי־הִנֵּה הַחֲשֵׁךְ
צָרוֹת רַבּוֹת וְכִסְפ־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל עַב
הָעַן יִחְשֹׁךְ לְאֲמִים וְעַל־יָד יִזְרַח
יְהוָה יִשְׁרָאֵל תִּשְׁכִּינֶה עֲלֶיךָ וְכָבוֹדוֹ
עֲלֶיךָ יִרְאָה יִתְגַּלֶּה עֲלֶיךָ כְּגֹלִי נְבוּאִי:

הפטרת כי תבוא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק ס

ס א קוֹמִי אֲוִירִי כִּי בָא אֹרֶךְ וְכָבוֹד יְהוָה עֲלֶיךָ זָרַח: ב כִּי־הִנֵּה הַחֲשֵׁךְ וְכִסְפ־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֲמִים וְעַל־יָד יִזְרַח

שי למורא

א קוֹמִי אֲוִירִי כִּי בָא אֹרֶךְ, את ירושלים, קומי והאירי, כי בא אורך האור, כלומר המלכות ושפע הנבואה והשמחה והמזכות. וכבוד ה' עליך זרח, כלומר, השכינה תתגלה עליך ותשגור בה. ב) תחשך וְכִסְפָּה אֶרֶץ, כלומר, אפלו אם יתרחבו צרות בעולם. וְעֶרְפֶּל לְאֲמִים, וחשך של

ג והלכו גוים לאורח מישראל ולמדו תגוים דרכי ה' ומלכים ומלכיהם ושריהם ילכו לנגה זרחד שהוא אור ה': ד את ירושלים שאי סביב עיניך לארבע רוחות העולם וראי אף כלם כל אנשך נקבצו בארץך ללמוד תורה ודבר ה' בנגד מרחוק יבאו עמם ובגתיד כל אחת ואחת על-צד

ערפל יכסה עמים. והוא כפל לשון של "החשך יכסה ארץ" במלים אחרות. וזרח ה', יאיר לך אור תשועה. וכבודו, השראת השכינה. ג והלכו גוים לאורח, כלומר, מופד ולמדו דרכי ה', ואת תאירי את עניהם. והוא על-דרך מי שהוא בחשך, שרואה היטב את הנישבים באור. לנגה זרחד, להפצת האור שתוריו סביב. ד כלם נקבצו,

כל בנגד ובגתיד שנקבצים בהמשך

הפסוק. על צד תאמנה, על צד

המלכים והשרות ונחיקים תהנה

מאמנות ובגדלות. "תאמנה", מלשון

"כאשר ישא האמן את העץ" (במדבר

יא:ב). ה אז תראי ונתרת, או

תראי את בנגד כאים אלך, ויאירי פגד

מרב שמחה. "נתרת", לשון הארה

ושמחה, כמו "הביטו אליו ונהרו"

(תהלים 172). ופחד ורחב לבבך,

כאדם הנבהל בבוא אליו טובה רבה

פתאם. וכמו שצד חלב בגלל צרה

ואכל, ורחב חלב בגלל טובה ושמחה.

כי יהפך עליך המון ים, המון

העשר של תגוים השוכנים במערב,

יהפך לבוא עליך. חיל גוים, עשר

ונקבים של העמים. ו) שפעת

גמלים תכסך, רבוי שירות של

גמלים יביאו אליך מתנות, ויבאו כאילו

מכסים את הארץ. בכרי מדון

ועיפה, הנמלים העצירים הבאים

ממדון ועיפה. כלם משבא יבואו,

כל בני שבא יבואו לירושלים. וזהב

ולבונה ישאו, והם יביאו עמדם

זהב ולבונה למנחה לה'. ותהלות ה'

יבשרו, ובבואם תורה לארצם יבשרו

ויספרו תהלות ה'. ז) כל צאן קדר

יקבצו לך, כל הצאן של ארץ קדר

ששם המבקרים שבצאן יאספו להביאם

לירושלים. אילי נביות ישרתונך,

האילים הבאים מנביות שהם המבקרים

שבאילים, אותם יביאו תגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. יעלו על רצון

מזבחך, כמו "יעלו על מזבח לרצון". ובית תפארתך אפאר, ואת בית

מקדשי אפאר, כזה שאתם כלב כל תגוים לפארו במתנות וקרבות. ח) מי אלה

כעב תעופינה וגו', הבריות ישאלו, מי אלה קהלות ישראל העולות מתהלות

מכל מקומותיהם וממקרים לטום כענן על ידי הרים, וכמו תגוים השבים אל

שכניהם, אותם יביאו תגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. יעלו על רצון

מזבחך, כמו "יעלו על מזבח לרצון". ובית תפארתך אפאר, ואת בית

מקדשי אפאר, כזה שאתם כלב כל תגוים לפארו במתנות וקרבות. ח) מי אלה

כעב תעופינה וגו', הבריות ישאלו, מי אלה קהלות ישראל העולות מתהלות

מכל מקומותיהם וממקרים לטום כענן על ידי הרים, וכמו תגוים השבים אל

שכניהם, אותם יביאו תגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. יעלו על רצון

מזבחך, כמו "יעלו על מזבח לרצון". ובית תפארתך אפאר, ואת בית

מקדשי אפאר, כזה שאתם כלב כל תגוים לפארו במתנות וקרבות. ח) מי אלה

כעב תעופינה וגו', הבריות ישאלו, מי אלה קהלות ישראל העולות מתהלות

מכל מקומותיהם וממקרים לטום כענן על ידי הרים, וכמו תגוים השבים אל

שכניהם, אותם יביאו תגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. יעלו על רצון

מזבחך, כמו "יעלו על מזבח לרצון". ובית תפארתך אפאר, ואת בית

מקדשי אפאר, כזה שאתם כלב כל תגוים לפארו במתנות וקרבות. ח) מי אלה

יהיה וכבודו עליך יראה: ג והלכו גוים לאורח ומלכים לנגה זרחד: ד שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו בארץך בנגד מרחוק יבאו ובגתיד על-צד תאמנה: ה אז תראי ונתרת ופחד ורחב לבבך כיריהפך עליך המון ים חיל גוים יבאו לך: ו שפעת גמלים תכסך בכרי מדון ועיפה כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלות יהוה יבשרו: ז כל-צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך יעלו על-רצון מזבחך ובית תפארתך אפאר: ח מי-אלה כעב תעופינה וכיונים אל-ארבותיהם: ט כירי לי ו איים יקוו ואניות תרשיש בראשונה להביא בנגד מרחוק פספס וזהבם אתם לשם יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פאריך: י ובנו בניך חומתיך ומלכיהם ישרתונך כי בקצפי הכיתיד ובכרצוני רחמתיך:

וזהבם אתם להביא מנחה לשם יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פאריך אשר נתן לך פאר: י ובנו בניך חומתיך חומות הערים ומלכיהם ישרתונך ישמשו אותך, או תבירי כי כל הבא עליך לא היה במקרה כי כוונתו בקצפי הכיתיד ועתה ובכרצוני הטוב רחמתיך:

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

המלכות והשרות ובחוקן תאמנה

תהיה מגדלת: ה אז תראי בנגד

שיבאו מכל צד ונתרת ויאיר פגד

מרב השמחה ופחד כאדם הנבהל

בבא אליו טובה רבה פתאום ורחב

לבבך ותרבה לפד בעבור רוב הטובה

והשמחה כיריהפך עתה תהי בהפך,

כי יבאו עליך המון ים השוכנים

בפאת המערב חיל עושר תגוים

יבאו לך: ו שפעת רבוי גמלים

יביא לך למנחה תכסך ויכסו הארץ,

בכרי גמלים צעירים הבאים ממדון

ועיפה כלם כל האנשים משבא

יבאו זהב ולבונה מין בושם ישאו

מנחה לה, ובבואם לארצם ותהלות

יהוה יבשרו: ז כל רוב צאן קדר

שבארץ המבקרים יקבצו לך יאספו

להביאם אליך אילי שבנביות שם

מקום ישרתונך יהיו לך לצורך

יעלו על-רצון מזבחך יעלו על

מזבחך לרצון ובית תפארתך בית

המקדש אפאר על ידי קרבות

מבקרים שכינים כמו האילים

המבקרים האלה: ח כאילו הבריות

ישאלו על בני תהלה מיראלה אשר

ממקרים לשוב, כעב כענן תעופינה

וכיונים ממקרים לעוף אל-

ארבותיהם חלונות השוקד שלהם:

ט כירי יושבי איים יקוו יאספו

לבוא אל ואניות על ים תרשיש

הם יתעוררו בבראשונה בימי שלמה

להביא בנגד מרחוק פספס

וזהבם אתם להביא מנחה לשם יהוה

אלהיך ולקדוש ישראל כי פאריך

אשר נתן לך פאר: י ובנו בניך חומתיך חומות הערים

ומלכיהם ישרתונך ישמשו אותך, או תבירי כי כל הבא עליך לא היה

במקרה כי כוונתו בקצפי הכיתיד ועתה ובכרצוני הטוב רחמתיך:

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

חלונות השוקד, שאז הם ממקרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) כי לי איים יקוו, שוכני איי תים יקוו ויצפו שאתם להם שכן טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש יבואו לארץ ישראל בראשונה בימי שלמה המלך שהביאו זהב הרבה לשלמה. והם יביאו את בני ישראל לארצם מן-מקרים, ועוד יביאו אהם גם את פספס וזהבם לתתם לשם ה' וגו'. כי פאריך, אשר נתן לך את תפארתך ותכבודך. י) ישרתונך, ישרתו אותך.

וּבְרִצּוֹנִי, וּבְרִצּוֹנִי הַטּוֹב. **יא**) וּפְתַחְהוּ, וְהָיוּ פְתוּחִים וְעוֹמְדִים. וְאָמַר בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל, וְלֹא אָמַר "וּפְתַחְהוּ" בְּלִשׁוֹן קָל, עַל שֵׁם שְׁפָתֵיהֶם פְּתִיחַת עוֹלָם. חֵיל גּוֹיִם, עוֹשֶׁר וְנִקְשֵׁי הַגּוֹיִם. וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים, וּמַלְכֵי הַגּוֹיִם יִתְּנוּ לְבָא לִפְנֵי מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ כְּעֹבְדִים לִפְנֵי אֲדוֹנֵיהֶם. פְּרוּשׁ אַחֵר, "נְהוּגִים", מוֹכְלִים כְּשֶׁבּוּיִם

קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשָׁלוֹת בְּרוּל.

יב) וְהַגּוֹיִם חָרַב יַחְרִבּוּ, כְּלוֹמַר, תִּבְטַל מְמִשְׁלַת כָּל הַגּוֹיִם. **יג**) כְּבוֹד הַלְכָּנוּן וְגו', הַעֲצִים הַנִּקְבְּדִים שֶׁבַעַר הַלְכָּנוּן יִבְאוּ אִלָּיָהּ, וְהֵם בְּרוּשׁ תְּדַהֵר וְתֵאשּׁוּר, כֻּלָּם יִחְדּוּ. **לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי**, לְבִנּוֹת בָּהֶם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמְקוֹם רַגְלֵי אַכְבַּד, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְקוֹן כְּנָגַד כְּסֵא הַכְּבוֹד וְנִקְרָא "הַרְם רַגְלֵי" (תְּהִלִּים צטו).

יד) שְׁחוֹת, בְּכַפִּיפּוֹת וְהַשְׁפָּלָה. בְּגִי מַעֲנִיָּה, הַגּוֹיִם וּבְגֵי הַגּוֹיִם שֶׁהָיוּ מַעֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת. עַל כִּפּוֹת רַגְלֵיָהּ, כְּלוֹמַר עַד סִמּוֹן לְאַרְץ. כָּל מְנַאֲצֵיָהּ, כָּל הַגּוֹיִם שֶׁהָיוּ מְבִידִים אוֹתָהּ. עִיר ה', עִיר שֶׁל ה'. צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, צִיּוֹן שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. **טו**) וְאֵין עוֹבֵר, וְאֵין מִי שֶׁעֹבֵר בְּאַרְצָהּ לִשְׁאֵל לְשִׁלּוֹם לָהּ. לְגִאֲזוֹן עוֹלָם, שֶׁתִּהְיֶי מוֹשְׁלַת עַד עוֹלָם. מְשׁוֹשׁ דּוֹר וָדוֹר, וְלִהְיוֹת מְשׁוֹשׁ כָּל דּוֹר וָדוֹר, כְּלוֹמַר, שְׁלֹא יִפְסַק. **טז**) וַיִּנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם, תִּאֲכָלִי אֶת טוֹב אֶרֶץ הַגּוֹיִם, כְּלוֹמַר, יִתְּנוּ מִסַּ לְמַלְכָּהּ הַמְּשִׁיחַ. וְשׁוֹד מַלְכִּים, לִשׁוֹן שָׂרִים. **יז**) תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת וְגו', בְּמִקְוֶה הַנְּחֻשֶׁת שֶׁלְקָחוּ הַגּוֹיִם מִירוּשָׁלַיִם, אֲבִיא וְחֵב. כְּלוֹמַר, אֲתָן בְּלִבִּי לְשִׁלּוֹם לָהּ כְּכַפְלֵי כְּפָלִים מִמָּה שֶׁלְקָחוּ וְשִׁמְתִּי בְּקִדְתָהּ שְׁלֹם, וְאֲשִׁים אֶת אֲנָשִׁי בְּקִדְתָהּ, דְּהֵינִי הַמִּקְדָּשִׁים שֶׁהָיוּ נוֹטְלִים מִכֶּסֶף מַסִּים, וְהָיוּ לָהּ לְשִׁלּוֹם וְלֹא יִדְחִקוּהָ יוֹתֵר. וְנִגְשִׁיָּהּ צִדְקָה, וְהַגּוֹשִׁים שֶׁהָיוּ נוֹגְשִׁים עַל דְּבַר הַמַּסִּים, יִבְאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ צִדְקָה וְחֶסֶד. **יח**) וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמוֹתֶיהָ, כְּלוֹמַר, לֹא תִצְטָרֵק עוֹד לַעֲלוֹת עַל תְּחוֹמוֹת לִשְׁמֹר

אֶת הָעִיר מִפְּנֵי אוֹיֵב, וְלִפְתֹּךְ תִּקְרִיא לָהֶם "יִשׁוּעָה". וְשִׁעֲרֶיהָ תִּתְּחַלֵּה, וְאֵת שְׁעֵיר תְּחוֹמוֹת תִּקְרִיא "תְּתַלֵּה", כִּי יִסְפְּרוּ בָּהֶם תְּהִלּוֹת ה'. **יט**) לֹא יִתְּחַלֵּה לָךְ עוֹד הַשְּׂמֹשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו', בֵּין שְׁהַמְשִׁיל אֶת הַיְשׁוּעָה וְהַפּוֹכֵה לְאוֹרָהּ,

יֵא וּפְתַחְהוּ שְׁעֲרֶיהָ תְּמִיד וְהָיוּ פְתוּחִים וְעוֹמְדִים יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהִבְיֵא אֱלִיָּה חֵיל עוֹשֶׁר גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם וְהָיוּ נְהוּגִים עַד לִפְנֵי מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ כְּעֹבְדִים לִפְנֵי אֲדוֹנֵיהֶם: **יב** כִּי־הִגְּיוּ וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאבְדוּ וְהַגּוֹיִם הַרְבִּים אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ חָרַב יַחְרִיבוּ:

יג כְּבוֹד הַלְכָּנוּן הַעֲצִים הַטּוֹבִים שֶׁבּוּ אֱלִיָּה יִבְאוּ וְהֵם בְּרוּשׁ תְּדַהֵר וְתֵאשּׁוּר כֻּלָּם יִחְדּוּ לְבִנּוֹת בָּהֶם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּדִי לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי הַמְּקוֹן כְּנָגַד כְּסֵא הַכְּבוֹד וְנִקְרָא "הַרְם רַגְלֵי" וְהוּא קְדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים אַכְבַּד בְּעֲצָמָי וְלֹא עַל יְדֵי בְּגֵי אָדָם: **יד** וְהִלְכוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָנִי אוֹתָךְ בְּעַנְיִים קָשִׁים, וְלֹכֹת אֱלִיָּה שְׁחוֹת בְּכַפִּיפָה לְפִסְפָּה, בְּגִי שֶׁל מַעֲנִיָּה שְׁמָתוֹ כָּבֵד, וְלֹכֹת וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ עַל־כִּפּוֹת רַגְלֵיָהּ עַד סִמּוֹן לְאַרְץ מְרֹכֵב חֲשִׁיבוֹתָהּ, כְּלִי־מְנַאֲצֵיָהּ שֶׁנֶּאֱמַר וְכֹא אוֹתָךְ, וְקִרְאוּ לָךְ עֵתָה עִיר יְהוָה צִיּוֹן שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: **טו** תַּחַת הַיּוֹתֵד בְּמִקְוֶה הַיּוֹתֵד עוֹזְבָה מְבַנֶּה וּשְׁנוּאָה מְקַל הָאוֹמִיּוֹת וְאֵין מִי עוֹבֵר בְּאַרְצָהּ לִשְׁאֵל לְשִׁלּוֹם, בְּמִקְוֶה זֶה וְשִׁמְתִּיָּהּ מַלְכָּהּ גְּדוּלָה לְגִאֲזוֹן וְהַפָּאֵרָה עַד עוֹלָם וְתִהְיֶי עֵתָה מְשׁוֹשׁ וְשִׁמְחוּ כֻּלָּם עַל הַצִּלְחָתָהּ דּוֹר וָדוֹר כָּבֵד וְיִמִּי הַדּוֹרוֹת: **טז** דָּוָר מֶשֶׁל, וְיִנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם וְשׁוֹד מַלְכִּים תִּינָקִי שְׁתִּאֲכָלִי טוֹב הָאוֹמִיּוֹת וְיִדְעַתְּ אֶת תְּבִירָה שְׁלֹא בְּמִקְרָה כֹּא תִדְבֵּר, רַק הוּא בְּעֵבֶר כִּי־אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגִאֲלֶךָ וְאֲבִיר יַעֲקֹב: **יז** תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת אֲבִיא וְחֵב בְּלִבִּי לְשִׁלּוֹם לָהּ כְּכַפְלֵי כְּפָלִים מִמָּה שֶׁלְקָחוּ וְשִׁמְתִּי בְּקִדְתָהּ שְׁלֹם, וְאֲשִׁים אֶת אֲנָשִׁי בְּקִדְתָהּ, דְּהֵינִי הַמִּקְדָּשִׁים שֶׁהָיוּ נוֹטְלִים מִכֶּסֶף מַסִּים, וְהָיוּ לָהּ לְשִׁלּוֹם וְלֹא יִדְחִקוּהָ יוֹתֵר. וְנִגְשִׁיָּהּ צִדְקָה, וְהַגּוֹשִׁים שֶׁהָיוּ נוֹגְשִׁים עַל דְּבַר הַמַּסִּים, יִבְאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ צִדְקָה וְחֶסֶד. **יח**) וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמוֹתֶיהָ, כְּלוֹמַר, לֹא תִצְטָרֵק עוֹד לַעֲלוֹת עַל תְּחוֹמוֹת לִשְׁמֹר

חֶמֶס עֲשֵׂק וְגוֹל בְּאַרְצָהּ שׁוֹד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיהָ כִּי לֹא יִתְּחַלֵּה עוֹד צוּרָה, אֶת וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמוֹתֶיהָ וְשִׁעֲרֶיהָ וְלֹא תִקְרֵא עֲלֵיהֶם עוֹד קוֹל מַלְחָמָה אֶלָּא יִסְפְּרוּ בָּהֶם רַק תְּהִלָּה תְּהִלּוֹת ה': **יט** לֹא־יִתְּחַלֵּה לָךְ עוֹד

לפיקד אמר, שכל כך ידעה אורף גדול, דהינו אור ה' והטובות הגדולות, עד שלא ידעו נחשבים אור השמש ואור הירח לכלום. והוא דרך משל ולנגה הירח, בלילה מקבלת הארץ את אור השמש על ידי גגה הירח. לתפארתה, תתפאר בכבוד ה'. (כ) לא יבוא עוד שמשך וגו', הוא אור ה' שיהיה לך, לא ישקע עוד. וירחך לא יאסף, כלומר, לא

תקבל מלכותך וממשלתך. ושלמו ימי אכלך, יתמו ויגמרו ימי האכל והנאות, כי לא תלכי עוד בגלות. (כא) ועמד כלם צדיקים, העם הנשאר כך יהיו כלם צדיקים. נצר מטעי וגו', הענף שנטעתי הוא מעשה ידי, ויש מה להתפאר בו. כלומר, העם אשר בחרתי, אתפאר בו. כי יהיו צדיקים וחמימים. (כב) הקטן יהיה לאלה, הקטן יתרבה לאלה פעמים ככה ברבוי הפמות. לגוי עצום, לעם גדול ברבוי האבות. אני ה', שהיכלת בירי. בעתה אחישנה, בבוא העת המועדת, אעשה הדבר ברויות, ואמלא את הבטחתי.

צורך לאור השמש לאור יומם ולנגה חרית הירח לא יאיר לך בלילה, אלא והיה לך יהוה אור השכינה לאור עולם ביום ובלילה ואלהינו לתפארתך תתפאר בכבוד ה': כ גם זה משל לא יבוא לא ישקע עוד שמשך וירחך לא יאסף לא תקבל עוד מלכותך וממשלתך,

הואיל כי יהוה יהיה לך לאור עולם וממנו באה הממשלה והיא לא תבוטל עוד, ושלמו יתמו ימי אכלך: כא ועמד הנשאר כך יהיו כלם צדיקים כי הרשעים יכלו בחבלי המשיח, לעולם יירשו הארץ ולא יגלו עוד ממנה. נצר מטעי אשר נטעתי מעשה ידי הוא, ואוכל להתפאר בו כי כלם יהיו צדיקים וחמימים: כב השקט הקטן בקמות יהיה יתרבה לאלה פעמים והצעיר במעלה לגוי עצום ברבוי האבות בכת ועצמות, אני יהוה אשר היכלת בירי, בעתה בבא העת המיועדת, אחישנה אעשה הדבר ברויות ואמלא את הבטחתי:

לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך והיה לך יהוה לאור עולם ואלהינו לתפארתך: כ לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי יהוה יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אכלך: כא ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר: כב הקטן יהיה לאלה והצעיר לגוי עצום אני יהוה בעתה אחישנה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ההוא ורבצה בו פלהאלה הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את-שמו מתחת השמים: והבדילו יהוה לרעה מפל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה: ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנבכי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את-מפות הארץ ההוא ואת-תחלואיה אשר-חלה יהוה בה: וגפרית ומלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה פל-עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה כתיב וצביים קרי וצבאים אשר הפך יהוה באפו ובחמתו: ואמרו פלהגוים על-מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה: ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהי אבתם אשר פרת עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים: וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעום ולא חלק להם: ויחר-אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את-פל-הקללה הכתובה בספר הזה: ויתשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל-ארץ אחרת כיום הזה: הנסתרות ליהוה אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-פל-דברי התורה הזאת: ס

אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריכם כל איש ישראל: טפכם נשיכם וגרד אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיד: לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך פרת עמד היום: למען הקים-אתך היום לו לעם והוא יהיה-לך לאלהים כאשר דבר-לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: ולא אתכם לבדכם אנכי פרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת: כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: (ישראל) פיראתם ודעתם את אשר-ישכנו בארץ מצרים ואת אשר-עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: ותראו את-שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם: פניש בכם איש אי-אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים ההם פניש בכם שרש פרה ראש ולענה: והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לפי אלך למען ספות הרוה את-הצמאה: לא-יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף-יהוה וקנאתו באיש

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה ח

רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפלו תקפה עליו משנתו, תלמוד-לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו?

~ נקודות משיחות קודש ~

סיני ולא על דברי תורה בכלל. ומה שנאמר במשנתו הוא "אסמכתא בעלמא" ואינו אלא ממידת חסידות. על כן יכול רבי זירא לוותר על "מידת חסידות" למען הבנת תלמוד ירושלים בצורה מושלמת יותר.

אולם כמה מוני מצוות ופוסקים⁵ סוברים כי האיסור הוא לשכוח דברי תורה בכלל. כך היא גם שיטת רבינו הזקן, הכותב⁶: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי, מעלה עליו הכותב כאילו מתחייב בנפשו, וגם עובר בלאו של תורה שנאמר, "רק השמר לך". לפי דעות אלה קשה – כיצד פעל רבי זירא להשכיח מעצמו את כל התלמוד הבבלי? ויש לומר:

האיסור של שכחת דברי תורה הוא מפני ש"פורש מן התורה"⁷. ואף אם אינו נוקט פעולה מעשית כדי לשכוח – הנה עצם השכחה נחשבת כפרישה מן התורה, שהרי דברי התורה פורשים ממנו.

מובן אם כן, שפעולת רבי זירא אין בה איסור שכחת התורה, שהרי כל כוונתו היתה למען קליטת התלמוד הירושלמי, שהוא בדרגה גבוהה ונעלית יותר מן התלמוד הבבלי⁸. נמצא שלא זו בלבד שאין כאן חשש ל"פורש מן התורה", אלא להפך, היתה כאן עליית מדרגה בלימוד התורה.

(לקוטי שיחות כרך לד, עמ' 24.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

יש להבין, מדוע שכחת דברי תורה חמורה עד כדי כך ש"כאילו מתחייב בנפשו"?

ויש לומר בטעם האיסור של שכחת "דבר אחד ממשנתו": דברי תורה הם "חיינו ואורך ימינו"¹, וזה ששוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו הרי הוא כמסלק "חיי" מעצמו.

כלומר, אין זה בדרך של חטא ועונש, אלא של פעולה ותוצאה; כלומר, מכיון שדברי-תורה הם חיי נפשו, לכן כאשר שוכח דבר-תורה (בדרך ממילא) נחסרים ממנו חיי נפשו. והלשון "מתחייב בנפשו" – אף שאין כאן מיתה כפשוטה – הוא על דרך מאמר חז"ל² "מה לי קטלא כולה, מה לי קטלא פלגא".

(לקוטי שיחות כרך לד, עמ' 31.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

על פי זה, יש לעיין בסיפור הגמרא³: "רבי זירא כי סליק לארעא דישראל, יתיב מאה תעניתא דלשתכת גמרא בבליה מיניה כי היא דלא נטרידה" [= רבי זירא, כשעלה לארץ ישראל התענה מאה צומות כדי שישתכח ממנו התלמוד הבבלי, לבל יפריע לו (בלימוד תורת ארץ ישראל – התלמוד הירושלמי)]. נשאלת השאלה, כיצד פעל במתכוון להשכיח מעצמו את התלמוד הבבלי, הלוא "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" ועל-אחת-כמה-וכמה להשכיח מעצמו את כל התלמוד הבבלי?!

הרמב"ן⁴ אומר שאיסור שכחה חל רק על מעמד הר

(1) מברכת "אהבת עולם", וכדוגמת המים שהם מקום חיות הדגים (ברכות סא, ב). (2) בבא קמא סה, א. (3) בבא מציעא פה, א. (4) בהשמות לספר המצוות, מצוות לא תעשה ב. (5) סמ"ג (לאווין יג), סמ"ק (סימן טו) יראים (סימן כח). (6) הלכות תלמוד תורה פרק ב ס"ד. (7) כלשון הסמ"ג שם. וכעין זה כתב בסמ"ק. (8) וכדברי המדרש (ויקרא רבה פרשה יג) "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:20	6:24	8:53	8:54	9:27	9:28	10:32	10:32	13:10	13:08	18:57	18:49	19:23	19:15	18:30	19:25
חיפה (ק)	6:19	6:22	8:51	8:52	9:26	9:27	10:31	10:31	13:10	13:07	19:00	18:52	19:23	19:15	18:20	19:26
ירושלים (ק)	6:18	6:22	8:51	8:52	9:26	9:26	10:31	10:30	13:09	13:06	19:00	18:52	19:22	19:14	18:14	19:24
תל אביב (ק)	6:20	6:24	8:53	8:54	9:27	9:28	10:32	10:32	13:10	13:08	18:57	18:49	19:24	19:16	18:29	19:26
אוסטריה, וינה (ק)	6:21	6:29	8:48	8:52	9:34	9:37	10:42	10:43	13:25	13:22	19:23	19:11	19:57	19:45	18:55	19:58
אוסטריה, מלמורין (ח)	6:33	6:24	8:47	8:42	9:24	9:18	10:23	10:19	12:48	12:46	18:05	18:10	18:32	18:37	17:50	18:48
אוקראינה, אודסה (ק)	6:25	6:32	8:53	8:57	9:38	9:41	10:45	10:46	13:28	13:25	19:24	19:13	19:57	19:45	18:57	19:58
אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)	6:06	6:14	8:33	8:37	9:19	9:23	10:27	10:28	13:10	13:08	19:09	18:57	19:43	19:30	18:41	19:44
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:29	6:38	8:55	9:00	9:44	9:47	10:52	10:53	13:36	13:33	19:37	19:23	20:12	19:58	19:08	20:12
אוקראינה, קייב (ק)	6:21	6:31	8:47	8:52	9:36	9:40	10:44	10:46	13:29	13:26	19:29	19:16	20:05	19:51	19:00	20:05
אחד אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:06	6:08	8:39	8:39	9:11	9:11	10:16	10:15	12:52	12:49	18:35	18:28	18:59	18:53	18:10	19:02
אטליה, מילאנו (ק)	6:52	6:59	9:21	9:24	10:04	10:07	11:11	11:12	13:54	13:51	19:52	19:40	20:22	20:10	19:22	20:22
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:07	8:40	8:38	9:08	9:06	10:11	10:09	12:42	12:40	18:15	18:13	18:37	18:35	17:55	18:44
ארנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:04	6:55	9:21	9:16	9:56	9:51	10:56	10:52	13:22	13:19	18:41	18:45	19:07	19:11	18:25	19:21
ארנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:59	7:49	10:11	10:05	10:49	10:43	11:49	11:44	14:13	14:11	19:27	19:33	19:57	20:03	19:14	20:14
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:41	6:46	9:12	9:14	9:50	9:52	10:56	10:57	13:36	13:34	19:27	19:18	19:56	19:46	19:01	19:58
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:29	6:35	9:00	9:02	9:39	9:41	10:45	10:46	13:26	13:23	19:18	19:08	19:47	19:37	18:51	19:48
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:29	6:35	9:00	9:03	9:40	9:41	10:46	10:46	13:26	13:23	19:18	19:08	19:48	19:37	18:52	19:49
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:04	7:10	9:34	9:37	10:15	10:17	11:21	11:22	14:02	13:59	19:55	19:45	20:26	20:15	19:29	20:27
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:02	7:05	9:35	9:36	10:08	10:09	11:13	11:13	13:51	13:48	19:37	19:30	20:02	19:54	19:12	20:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:30	6:34	9:02	9:04	9:38	9:39	10:43	10:43	13:21	13:19	19:09	19:01	19:36	19:27	18:44	19:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:04	7:06	9:37	9:37	10:09	10:09	11:14	11:13	13:50	13:48	19:34	19:27	19:58	19:51	19:10	20:01
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:24	6:30	8:55	8:57	9:35	9:37	10:41	10:41	13:22	13:19	19:14	19:04	19:44	19:33	18:48	19:45
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	6:31	6:37	9:01	9:04	9:42	9:44	10:48	10:49	13:29	13:26	19:22	19:11	19:52	19:41	18:55	19:53
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:53	6:59	9:24	9:26	10:03	10:05	11:09	11:10	13:50	13:47	19:42	19:32	20:11	20:01	19:15	20:12
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:23	6:29	8:53	8:56	9:33	9:35	10:40	10:40	13:20	13:18	19:13	19:03	19:43	19:33	18:47	19:44
בוליביה, לה-פס (ח)	6:34	6:29	9:00	8:57	9:30	9:27	10:32	10:29	13:00	12:58	18:27	18:28	18:50	18:51	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:05	7:14	9:30	9:35	10:20	10:24	11:28	11:30	14:13	14:10	20:14	20:01	20:51	20:37	19:45	20:51
בלגיה, בריסל (ק)	7:06	7:15	9:31	9:36	10:21	10:24	11:29	11:30	14:13	14:10	20:14	20:01	20:50	20:36	19:45	20:50
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:11	6:05	8:35	8:31	9:06	9:02	10:07	10:03	12:35	12:32	18:02	18:04	18:22	18:24	17:42	18:33
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:59	5:53	8:23	8:19	8:54	8:50	9:55	9:51	12:23	12:20	17:46	17:48	18:10	18:12	17:30	18:22
בריטניה, לונדון (ק)	6:23	6:32	8:48	8:53	9:38	9:42	10:46	10:48	13:31	13:28	19:34	19:21	20:09	19:55	19:06	20:09
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:29	6:39	8:52	8:58	9:46	9:50	10:54	10:56	13:40	13:37	19:44	19:29	20:22	20:07	19:17	20:22
גרמניה, ברלין (ק)	6:28	6:38	8:52	8:57	9:44	9:48	10:52	10:54	13:38	13:34	19:42	19:27	20:18	20:03	19:10	20:18
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:49	6:58	9:16	9:20	10:04	10:08	11:12	11:13	13:56	13:53	19:56	19:43	20:32	20:18	19:27	20:32
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:13	6:07	8:35	8:31	9:07	9:03	10:08	10:04	12:35	12:33	18:04	18:06	18:22	18:24	17:41	18:34
הודו, מומבאי (ח)	6:25	6:26	8:58	8:58	9:29	9:28	10:32	10:31	13:07	13:05	18:48	18:43	19:12	19:06	18:26	19:15
הודו, פונה (ח)	6:21	6:22	8:54	8:54	9:25	9:24	10:29	10:28	13:04	13:01	18:44	18:39	19:07	19:02	18:22	19:11
הונגריה, בודפשט (ק)	6:10	6:18	8:38	8:42	9:24	9:27	10:31	10:32	13:14	13:11	19:12	19:00	19:45	19:33	18:44	19:46

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:33	5:39	8:04	8:06	8:43	8:45	9:50	9:50	12:30	12:28	18:23	18:13	18:53	18:42	17:57	18:54
יוון, אתונה (ק)	7:00	7:05	9:32	9:34	10:09	10:11	11:15	11:15	13:55	13:52	19:45	19:36	20:14	20:04	19:20	20:15
מולדובה, קישינב (ק)	6:32	6:40	9:00	9:04	9:45	9:48	10:52	10:53	13:35	13:32	19:32	19:20	20:06	19:53	19:04	20:06
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:22	6:23	8:55	8:55	9:26	9:25	10:30	10:29	13:05	13:02	18:45	18:40	19:09	19:03	18:23	19:12
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:48	6:37	8:54	8:47	9:36	9:29	10:35	10:29	12:58	12:55	18:08	18:15	18:39	18:47	17:56	18:59
נפאל, קטמנדו (ח)	5:45	5:48	8:18	8:19	8:51	8:52	9:56	9:56	12:33	12:31	18:18	18:11	18:43	18:36	17:54	18:46
סין, בייג'ינג (ח)	5:47	5:53	8:19	8:21	8:58	8:59	10:04	10:04	12:44	12:42	18:36	18:27	19:06	18:56	18:08	19:07
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	6:57	9:30	9:28	9:59	9:57	11:01	10:59	13:33	13:31	19:06	19:04	19:29	19:26	18:46	19:35
פולין, ורשה (ק)	5:57	6:07	8:22	8:27	9:13	9:17	10:21	10:23	13:07	13:04	19:09	18:55	19:47	19:32	18:40	19:47
פרו, לימה (ח)	6:08	6:04	8:36	8:33	9:05	9:02	10:07	10:04	12:36	12:34	18:05	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:09	7:17	9:38	9:41	10:22	10:24	11:29	11:30	14:11	14:08	20:07	19:56	20:39	20:27	19:40	20:40
צרפת, פריז (ק)	7:16	7:25	9:43	9:47	10:30	10:33	11:37	11:39	14:21	14:18	20:22	20:09	20:55	20:41	19:52	20:55
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:49	5:48	8:21	8:19	8:50	8:48	9:52	9:51	12:25	12:23	17:59	17:57	18:22	18:19	17:39	18:27
קנדה, טורונטו (ק)	6:48	6:55	9:18	9:21	10:00	10:02	11:06	11:07	13:48	13:45	19:44	19:33	20:13	20:02	19:15	20:14
קנדה, מונטריאול (ק)	6:23	6:31	8:52	8:55	9:35	9:38	10:42	10:43	13:24	13:22	19:21	19:10	19:52	19:40	18:52	19:53
קפריסין, לרנקה (ק)	6:23	6:27	8:55	8:56	9:31	9:32	10:36	10:36	13:15	13:13	19:04	18:55	19:31	19:22	18:39	19:33
רוסיה, לובאטוביטש (ח)	6:14	6:25	8:36	8:42	9:32	9:36	10:40	10:43	13:27	13:24	19:33	19:18	20:13	19:57	19:02	20:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:46	5:58	8:07	8:13	9:04	9:09	10:13	10:16	13:01	12:58	19:11	18:55	19:48	19:32	18:37	19:48
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:48	5:56	8:16	8:20	9:01	9:04	10:08	10:10	12:52	12:49	18:49	18:37	19:22	19:10	18:21	19:23
שווייץ, ציריך (ק)	6:53	7:01	9:21	9:25	10:06	10:09	11:13	11:14	13:56	13:53	19:58	19:46	20:27	20:15	19:26	20:28
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:40	8:39	9:10	9:09	10:13	10:12	12:47	12:45	18:25	18:21	18:48	18:44	18:04	18:53

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי ילזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניי
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב